

THE BOMB IN MY GARDEN

كىرت پيتزەر

مەھدەت غويىدى

وەرگېران و پەراوېز

سەنگەر ھەسەن نەجم

مەندى ئاقرا ئىقائى

www.iqra.ahlamotada.com

بۆمبىڭ لە باخچەكمدا

دانپېدانانەكانى دارپژەرنى سەرەكىي بەرنامەنى
چەكى ئەتۆمىي سەدام ھوسەين

۹۹

بۆمبىك لى باخچە كەمدا

دانپىداناڭە كانى دارپىزەرى سەرەكى

بەرنامەى چەكى نەتومى سەددام

دهزگای فام

بو چاپ و بلاوکردنه وه

f @ ۛ ۛ ۛ FAMpublication

به پرتوه بهری گشتی: سهنگر زراری

Original title

The Bomb in My Garden:

The Secrets of Saddam's Nuclear Mastermind

By: Mahdi Obeidi, Kurt Pitzer

Publisher: Wiley; 1st edition (May 2, 2008)

مافی چاپ و بلاوکردنه وهی بو دهزگای فام پارێزراوه.

چایی په کهم- ۲۰۲۴

بۆمبێك له باخچه کهمدا

دانپێدانانه کانی داریزهری سه ره کی به رنامه ی چه کی نه ترمیی سه ددام

نووسینی

مه هدی عوبیدی و کیرت پیتزر

وه رگێران و به راوێژ:

سهنگر سه سهن نه جم

باهت: بیره وه ریی

پتوانه

۱۳.۵* ۲۱سم (۴۲۴) لا په ره

ISBN: 978-9922-709-09-3

له به پرتوه به رایه تیی گشتی کتبخانه گشتیه کان/ مه ریمیی کوردستان، ژماره

سهاردنی (۶۵۷) ی سالی ۲۰۲۳ ی پین دراوه.

داستانى ئەتۈمى سەددام

بۆمبىك لە باخچە كەمدا

دانپىدانانە كانى داپىژەرى سەرەكىي بەرنامەى چەكى
ئەتۈمى سەددام حوسىن

نووسىنى:

مەھلى عوبىلدى و كىرت پىتەر

وەرگىران و پەراوئىز:

سەنگەر حسەن نەجم

ئەم كىتپە پىشكەشە بە:

لەيلا، ئىسرا، زەيد، ئامىنە و ئايات عويىدى؛

لەپاي بەرگە گرتىيان بە سالانىكى دژوار و

مانەوەيان بە بەھىزى و خۆشەويستى...

ناوەرۆك

- ۵..... ناوەرۆك
- ۷..... پىشەكى چاچى كوردى
- ۲۱..... پىشەكى
- ۲۹..... بەشى يەكەم بۆمبىك لى باخچە كەمدا
- ۷۵..... بەشى دووهم ھىواكانى سەرەتا
- ۱۱۵..... بەشى سىيەم سەنتەرفىوج
- ۱۴۵..... بەشى چوارەم نىگاي توند و سەرنجامىزى سەددام
- ۱۹۱..... بەشى پىنجەم بازار كوردن لى ئوروپا
- ۲۲۳..... بەشى شەشەم بەرنامەى تىكچىزان و بەريەككەوتن
- ۲۵۹..... بەشى ھەوتەم شاردنەوەى چەكى ئەتۇمى
- ۲۹۳..... بەشى ھەشتەم سالانى تارىكى
- ۳۳۳..... بەشى نۆيەم بەرەو جەنگ

بەشى دەيەم دەفرى كاتكو ۳۶۳

كۆتايى ۳۹۹

سوپاس و پىزانىن ۴۰۷

پېشەككى چاچى كوردى

سەرەتا دەمەۋىت سوپاس و ستايشى خوداى بالادەست و مەزن
بەكەم، بەۋەى كە تواناى پىن بەخشىم خزمەتى نىستمانە ئازىزە كەم
—غىراق— بەكەم. ھەرۋەھا سوپاسى ھەموو ئەو خوشك برايانە
دەكەم كە لە ماۋەكانى رابردوو توانىم بەۋەپەرى دىلسۆزىيەۋە
كارىيان لەگەلدا بەكەم و ھەۋلى بەرەۋپېشېردن و خستەنە پېشەۋەى
ولاتەكەم بۆ پىزى ولاتانى پېشكەۋتوۋى جىھان بەدەم.

خوتەرانى ئەزىز، پىنگەم بەدن ئەزموۋنى ژيانى خۆم بەخمە
بەردەستان. ئازىزانم، مەن ھەر لە مندالىيەۋە ھەۋلەم داۋە تاۋەكو بۆم
لواۋە ئەو مەتەنەيە پىارېزم بەۋەى خزمەتى نىستمانەكەم دەكەم.
بۆئەۋەى ھەۋلى زىتەر بەدەم كە بەرەۋ لوتكەى شىكۆمەندى پېشى
بەخمە و ۋەك چۆن ھەر شاينەنى ئەۋەشە. پوۋنە كە غىراق خودان
شارستانىيەتى دىزىنەۋ ھەر لە گزىدەى مېژوۋەۋ گەۋرەترىن بناغەى
شارستانىيەتى تىدا دامەزراۋە.

ئەزموۋنى مەن، تۆزى بوۋ لە ھىۋا، چۈنكە ئەۋەى بەدەستمان ھىتا
زۆر نىك بوۋ لە سەر كەۋتنى تەۋاۋمان لە بوۋارى ئەتۆمىدا. ئەمەش
كاتىك بەرجەستە بوۋ كە كۆمەلىكى پىنكەتۋو لە دوو سەد زانا،
ئەندازىار، تەكنىكار و كارگىر لە دامەزراۋەيەك بە ناۋى (سەنتەرى
دىزىنى ئەندازىارى) توانىان لە ماۋەى سىن سالىدا بگەنە يەككە لە
خىراترىن و كاراترىن شىۋازەكانى پىتاندىنى يۆرانيۆم لە مېژوۋدا،
لەسەر بىنەماى شىۋازى سەنتەرفىۋج.

خوێتەرى ئەزىز، ئەم كىتەبى بەردەست تايەتمەندى كەستى عىراقى دەردەخات كاتىك كە مەرجى گونجاوى لەبەردەست دا بێت، داھىتان دەكات و توانا زانستىيەكانى دەردەخات. ھەربۆيە خوێتەر دەگاتە ئەو پرسیارەى كە ئاخۆ لە كۆتايدا چى ڕوويدا؟! بۆچى ئەم ئەزموونە لەسەرەتاي سەرکەوتنى پاشەكشەى كرد؟

دەستپىكى ئەزموونى ژيانم بە بەدەستھىنانى ھەلىكى خوێندن دەستى پىكرد لەدەرەوھى ولات دواى تەواوكردنى خوێندنى ناوھەندى لە شارى بەغداى خۆشەويست لە سالى ١٩٦٢. ئەوھەبوو بۆ بەدەستھىنانى ېروانامەى ماستەر لە ئەندازيارى پالاوتنى نەوت و ئەندازيارى كىمىيى لە قوتابخانەى كانەكانى كۆلۇرادۆ لە ويلايەتە يەكگرتووەكانى ئەمريكا وەرگىرام، كە يەكێكە لە زانكۆ بەناوبانگەكان.

دواى تەواوكردنى خوێندن لە سالى ١٩٦٧ پەيوەندىم بە وەزارەتى نەوتەوھە كرد و لە پالاوگەى دۆرە و چەندىن پالاوگەى ديكە كارم كرد. ئەمەش ئەزموونىكى گرىنگ بوو لە بواری ئەندازيارى و بەرپۆھەردنى كاردا. لە سالى ١٩٧٢ ھەلىكى خوێندنى ترم دەستخست بۆ بەدەستھىنانى ېروانامەى دكتورا لە زانكۆى سوانزى لە بەریتانيا و لە بواری زانستى كەرەستەدا. يىگومان مەبەستم كەرەستەكانى وەك ئەو مادانەى كە لە فڕۆكە و ئۆتۆمبىل و كەشتى و كەرەستەكانى بەكارھىنراو لە كارتياكەرە ئۆتۆمبىيەكاندا بەكاردەھىنرێن. سەرەنجام دكتورام تەواو كرد و لە سالى ١٩٧٥ گەرامەوھە عىراق.

دواى ئەوھى ھەشت سالان لە ويلايەتە يەكگرتووەكانى

ئەمىرىكا و بەرىتانىا خويىندىم، خەۋنى كار كىردىم لى شويىتىكىدا ھەبوو كە بتوانم خىزمەتى نىستمانە كەم بىكەم و بىخەمە رىزى ولاتانى پىشكەوتوو، چوون ئەم نىستمانە ھەر شايستەى ئەو خىزمەتەيە. من لى كاتىكىدا كە گەشىم بە ئەمىرىكا و بەرىتانىادا دە كىرد و بە چاۋى خۆم ئەو پىشكەوتە شارسىتانيەى ئەم ولاتانەم دەبىنى كە لى لايەنە كانى زانىست، تەكنەلۇژيا، پىزىشكى، بىناسازى و ھتە، ھەروەھا تامەزىرۋىي و چانىيان بۇ كار كىردىم دەبىنى، لى دلى خۆمدا دەمگوت: ئاى عىراقى نازىزمان چەندىك ناھاسەنگى ھەيە، تو لى كوى و ئەو ولاتانە لى كوى!

دواى كار كىردىم لى ۋەزارەتى نەوت و تىكەلبون لى گەل زۆرىك لى عىراقىيە كان لى ۋە زانكۆيانەى تىايدا خويىندىبووم، ھەروەھا ئەو خويىندىكارانەى سەرپەرىشتى تىزى ماستەر و دىكتورايانم لى عىراقدا كىردوو، دلىيا بووم كە عىراق خاۋەنى وزى مۇبى داھىنەرانەيە كە دەشىت بەراورد بىكرىت بە ولاتانى پۇژئاۋا. ھەربۇيە ھەموو ئەو ھۆكارانە ھانىيان دام كە تەواۋى ژيانم تەرخان بىكەم بۇ ئامانچىك كە پىشخىستى عىراقە. ئەو ھەبوو لى گەل گەپانەو ھەم بۇ نىستمان، زانىم كە عىراق گىرىبەستى لى گەل فەرنەسا كىردوو بۇ كىرىنى كارتياكەرىك بۇ تاقىكىردنەۋەى ماددە ئەتۇمىيە كان. ئەمەش پىرۇزەيەك بوو كە رىك يەكسان بوو لى گەل پىسپۇرى و تىزى دىكتوراكەم.

ئەو ھەبوو دواچار لى سالى ۱۹۷۵ داۋاكازىيە كەم پىشكەش بە دامەزراۋەى وزى ئەتۇمى عىراقى كىرد. ھەرچەندە دەمزانى ۋەزارەتى نەوت دىرىغى ناكات لى ۋەى كە من بىگەپىتتەۋە بۇ ۋەزارەتەكەيى و ھەر ئەۋەش پىوۋىدا تاۋەكو ئەۋكاتەى نامەيەك

-كە فەرمانى گواستىنەۋەى مىنى تىداۋو- بۆيان ھاتوو نەيانتوانى
پەتى بىكەنەۋە.

دەرئەنجام لى بەشى فىزىيا دامەزرام كە دىكتۇر جەغفەر ضىاء
جەغفەر سەرۋىكايەتى دەكرد و ئەركى ئامادەكردنى كادىرەكان و
پلانى راھىتان بۇ تاقىكردنەۋەكان و ھەرۋەھا داۋشتى پلان لى
كارىياكەرى تاقىكردنەۋە ماددىەكان -كە لى فەرەنسا تەيار كرابوو-
، پىم سىپىردا. مىنىش دەستبەجى دەستم كىرد بە ئامادەكردنى
پلانىك بۇ بەشى كەرەستەسازى لى بەشى فىزىيا، كە برىتى بوو لى
داۋشتى پلانىك بۇ ئو كادىرانەى كە لى ئىستاوۋ بوونىان ھەبوو و
خاۋەنى پرونامەى بەكالورىۋس و ماستەر و دىكتۇرا بوون،
ھەرۋەھا ھىتانى كادىرى زىيادە لى نىو يەكەمەكانى زانكۇكانى
عىراق، و دەستەبەركردنى ئامىرى پىۋىست بۇ تاقىكردنەۋەكان.

لى سالى ۱۹۷۶دا چوۋمە ئىتالىا بۇ مەشق و راھىتان لى سەنتەرى
ئەتۈمى كاساسىيا كە دەكەۋىتتە نىزىك پۇما، لىسەر جىسابى ئازانسى
نىۋەۋلەتى وزەى ئەتۈمى، لىوئى ھاۋكارى تەۋاۋى ئىتالىيەكانم
بەدەست ھىتا. پاشان تۋانىم بىرىكى زۇر لىو دۇكىۋىمىتتەنە
لەبەرىگرمەۋە كە تايىت بوون بە بابەتى ئەتۈمى و پىۋىست بوون
بۇ پىتاندىنى يۇرانيۇم. لىمەشدا ھاۋرىپى ئەزىزى كۇچكردووم مندر
عرىم -بالىۋزى ئەۋكاتى عىراق- يارمەتى دام تاۋەكو بىاننىرمەۋە
بۇ ئازانسى وزەى ئەتۈمى عىراقى.

دۋاى ئەۋە چوۋمە ناۋەندى ئەتۈمى ساكلى لى نىزىك پارىس
لى فەرەنسا بۇ گىفتوگۇكردن لىگەلىان تاۋەكو پلانىك بۇ
مەشقكردن سەبارەت بە تاقىكردنەۋەكانى ئەۋ كارىياكەرانەى كە
لەلايەن ئەۋانەۋە بۇ عىراق دابىنكرابوون، ئامادە بىكەن. لىشۋىتى

خۇي و لەكتىبە كە بە درىژى باسەم لە تەنگ و چەلەمەكان
كردوو.

دواي بۆردومانكردنى كارتياكەرى فەرەنسى لەلايەن
ئىسرائىلەو لە سالى ۱۹۸۱، چاوەكانى ئازانسى وزەي ئەتۆمى
عىراقى سەرنجيان خستە سەر پىتاندى يۇرانيۇم بەمەبەستى
بەرەمەيتاننى بۆمبى ئەتۆمى بە دوو شىواز: يەكەميان شىوازي
جياكردنەوئى كارۋوموگناتىسى بە سەرۋكايەتى دكتور جەغفەر و
ئەوى دىكەش شىوئەي بلاو بوونەوئى گازى بوو بۆ بەشىكى تر
ديارى كرابوو. ئەركى من ئەو بوو كە كەرەستەي پىويست بۆ
هەردوو شىوازه كە ديارى بكەم.

دواي دوو سال لىكۆلنەو لەسەر شىوازي بلاو بوونەوئى گازى
لەلايەن بەشەكەي ترەو، من تووشى سەرسوپمان بووم كاتىك
كە دكتور جەغفەر داواي راپۇرتى لىكردم لەسەر شىوازي
بەرەمەيتاننى بۆرى گازى كونىلەدار، ئەمەش ئامازەبوو بۆ ئەوئى
كە بەشەكەي تر نەگەشتوونەتە هېچ ئەنجامىك، و ئەو بوو منىش
هەلسام بەرپىگەيەك كارەكەم كرد كە پىشتەر ئەوان بۆي
نەچو بوون، ئەوئىش برىتى بوو لە بەكارهيتاننى ئەلەمنىۇم لەبرى
نىكل، و ئەمەش لە ماوئەيەكى پىوانەيىدا تەواو بوو، بەو پىئەي
دەركەوت كە كارايىيەكەي بە رېژەي لەسەدا سى لە شىوازي
ئەمرىكى خىراترە و بە تىچووي كەمتر بە بەراورد بەو پارەيەي
ئەمرىكا خەرجى كردوو، كە برى سى مىليار دۆلار بوو، ئەنجام
دراو.

ئەو بوو حوسەين كامىل ھەوالەكەي بىستەو و داواي لىكردم
سىمىنارىك پىشكەش بكەم. ئەمەش لەشويتى خۇي و لەنىو كىتەكە

بەدرىژى باس كراۋە. چۈنكى پىرۇۋە كە چەند بەربەستىكى بۇ دروست بوو كە لەدەۋەرى تۈنەكەنى ئەۋكەتى غىراق بوو. حوسەين كامىل پىرسارى ئەۋەى لىكردم كە ئابا جىگرەۋەبەك ھەيە، مەنىش ۋەلامم داۋەۋە كە بىرۋەكەيەك ھەيە بەناۋى سەنتەرفىۋىچ بۇ پىتاندىنى يۇرانيۇم، كە تىيادا پىشت بە خولىنەرەكان دەبەستىت بە خىرايەكى زۇر، پىك ۋەك ئامىرى جىلشۇر. كە تىيادا ۋەك چۇن لەۋ شۈتەي كە جەكان دەچنە دىۋارى خولىنەرەۋەكە كاتىك دەسۈرپتەۋە، ۋ ئاۋەكەش دەچىتە ناۋەندى خولىنەرەۋەكە، جا ھەمان شتىش لە سەنتەرفىۋىچ ھەيە، ۋاتە يۇرانيۇمى قورس U238 كە پىنۋىست نىيە دەچىتە دىۋارى خولىنەرەۋەكە ۋ يۇرانيۇمى سوۋكىش U ۲۳۵ دەچىتە ناۋەراست، كەئەمەش بۇ دروستكردىنى بۇمبە كە جىادەكرىتەۋە.

پىرسارى ئەۋەى لىكردم كە ناخۇ ئەم شىۋازە لەلايەن ۋلاتانەۋە بەكاردەھىتىرت، مەنىش ۋەلامم داۋەۋە ئەمىرىكا ۋ ئەۋرۋبا ۋ پاكىستان بەكارى دەبەن، بۇيە دەستبەجى پىتمايى كىردم كە پىرۇۋەى سەنتەرفىۋىچ دەست پىكەم. حوسەين كامىل شۈتتىكى بۇ دابىن كىردىن لە ناۋچەى رەشىدىيە، كە رۋۋى لە رۋوبارى دىجەلە بوو، ناۋى سەنتەرى لىكۈلىنەۋەى ئاۋدىرى بوو، ئەركى پىتاندىنى يۇرانيۇم پىن سىپىردا بە پىگەى سەنتەرفىۋىچ، ھاۋتەرىب لەگەل شىۋازى كارۋموگىناتىسى كە بە دىكتۇر جەغفەر سىپىردابوو. ھەردوۋكىشىان لەلايەن حوسەين كامىلەۋە بەرپۋەدەبران. ئەۋەبوو دەستمان كىردە كاركردن ۋ فشارى زۇرمان لەسەر بوو، ۋ شەۋ ۋ رۇژمان خىستە سەرىيەك. سەرەتاش لەسەر بىنەماى نەخشە ۋ دىزايەن كۇنەكان دەستمان پىكرد. ئەۋ دىزايەن كۇنە بىرۋەكەيەكى لەخۇگرتبوو كە لەسەر بىنەماى خولىنەرەۋە بوو، پىك ۋەك سۈرپان

و خولانى وىلى تايە كانى ئۆتۈمۈيىل بەلام بەخىرايى زۇر.

ھەموو پىداۋىستىيە كانى كار كىردى ئىكستىرۋدەرى پۇن بە
بىنايەكى كۆنكىرىتىشەۋە ئامادەكران بە مەبەستى سەلامەتى بەھۋى
خىرايى زۇرەۋە. ئامانچىش لىي گەيشتىن بوو بە خىرايى زىاتىر لە
پەنجا ھەزار خول لە خولەكىكدا. بەلام ئىمە سەرمان سورما لەۋەى
كە ئىكستىرۋدەرى پۇنەكە نەيتۈانيۋە بگاۋە خىرايى پىۋىست،
چۈنكە لەكانى كار كىردى بە خىرايى كەمدا دەشكىت.
دلىابوۋىنەۋە لەۋەى كە ئەم شىۋازە ئامانچى دلىخواز بەدەست
ناھىيىت. ئەۋەبوو حوسەين كامىل يەكسەر سەردانى كىردىن و زۇر
بىزار بوو كاتىك لىي پىرسىم چى دەكەن، مىش لە ۋەلامدا گوتىم
ھەۋلىماندا پىش كات بىكەۋىن، بەلام ئەۋ لە پىشمانەۋەيە ۋ ھەۋلى
مەھال دەدەين. دەمزانى چارەنۋوسى من ۋ چارەنۋوسى ئەۋانەى
لەۋىر ئىدارەى مىندا كاردەكەن ۋ ئەۋانىش ئەمانەتلىكن لە دەستىمدا.

دلىابوۋىنەۋە لەۋەى كە شىۋازى پۇنەكە جىيى مىمانە نىيە ۋ
دەيىت بىزاردەبەكى تر ھەيىت. لەلايەكى تر فشارەكە زۇر گەۋرە
بوو ۋ خۇشەختانە پەنامان بۇ بىزاردەى دوورخەرى موگىتايىسى
بىرد. شاينى باسە كە ئىكستىرۋدەرى موگىتايىسى جىاۋازە لە
ئىكستىرۋدەرى پۇن چۈنكە ئەۋ خولىنەرەى كە بەشدارە لە
سورپانەۋەى سلىندەرەكە؛ موگىتايىسىيە ۋ پۇن نىيە، ھەر بۇيە ھىچ
بەركەۋىتىكى تىدا نىيە.

بۇمان دەرەكەۋت كە يەكەمىن شىۋازى موگىتايىسى لەلايەن
زانايەكى ئەلمانى بە ناۋى (بىرنۆت) دىزايىن كراۋە كە دىلىكى
جەنگ بوۋە لە پوۋسىيا ۋ پەيۋەندى كىردوۋە بە زانكۆى فىرجىنيا
لە ۋىلايەتە يەكگىرتۈۋەكانى ئەمىرىكا، لەۋى سەرەكەۋتوۋ بوۋە لە

كارپىنكىردىنى ماددە يەككى موگناتىسى بە خېرايى زۆر و جيا كىردنە وەى يۇرانيۇم. ئەو ەبوو دووجار ۋاپۇرتىكى لەسەر دۇزىنە وەكانى نووسى. پاشان گە ۋاپە وە ئەلمانىا و ۋە يە وەندى بە كۇمپانىيى بە ناۋيانگى MAN كىرد، بە و پىيەى ئەم كۇمپانىيە پىشەنگ بوو لەم بوارەدا. مىنىش ئە و كات دركم بە وە كىرد كە بىنگومان ئە و ۋاپۇرتە زۆر گرنگ و پىۋىست و بە سوود دە بىت بۇ دروستكىردىنى سەنتەرفىۋىج و جيا كىردنە وەى يۇرانيۇم بۇ بەرە مەھىتەننى بۇمب.

لە كىتەبخانەى ۋېكىخراۋى وزەى ئەتۇمى و شوئەكانى تردا بە دۋاى ۋاپۇرتە كەدا گە ۋاپىن، بە لىام نەماندۇزىيە وە. لە كۇتايىدا بە ۋاپارمدا بېجەمە زانكۇى فېرجىنىيا بە ياۋەرى دىكتور فەرىد بە شىر بە ۋاپە بەرى بە شى دە رەھىتەن. لە زانكۇى فېرجىنىيا بە خت ياۋە رەمان بوو و ۋاپۇرتە كەمان دۇزىيە وە و دەركەوت يە كىكە لە ۋاپۇرتە قەدەغە كراۋەكان. بە لىام دۋاى ئە وەى بە تە كىكىكە تۋانىمان سەبرى بىكەىن، ئىدى ئە وە بوو بە چرا و ۋې ۋەشكە رە وە. لە لىستى ئە و كەسانەى كە ۋاپۇرتە كەيان بۇ نىردىرا بوو، ناۋى پروفىسۇر جاكادا ە ەبوو لە ناۋەندى ئەتۇمى گىزا لە ئىتالىا. بۇيە چۈۋىنە مىلانۇ و سەردانى دىكتور مۇراندى بە ۋاپە بەرى تە كىكىكى ناۋەندى ئەتۇمى جىزەم كىرد، كە ھاۋپىيەكى دىرېنم بوو كە لە سالى ۱۹۷۶ لە كاتى مەشق و ۋاپەتەن لە ئىتالىا ناسىم و سەرنەجام دۋاى ەفتە يەك كۇپىيەكى ۋاپۇرتە كەى ەتەيە بەغدا.

دۋاى بە دە سەھىتەننى ۋاپۇرتە كە، پلانىكى يە كىگرتوۋ نامادە كرا بۇ ئەنجامدانى تۋىژىنە وە و نامادە كىردىنى پىداۋىستىيە پىۋىستەكان بۇ بەرنامەى دەۋلە مەند كىردىنى سەنتەرفىۋىج. ئىمە پىداۋىستىيەكانى

دروستكر دنى ۴۰۰۰ ئېكستروڧدەرمان لە سالىكدا بەجى گەياند، لەوانەش تاقىگە و ئامىرى ورد، و دەزگای پاك و بى خەوش. ھەروەھا ژمارەيەك زانا و ئەندازيار لە باشتىن ناوەندەكانى پراھىتان لە جىھاندا پراھىتانىيان پىكرابوو.

دوچار ئەم ھەولانە گەيشتنە لوتكە بە ئەگەرى سوپانەوہى ئامىرىكى شىوازى موگناتىسى بە خىراىى ۶۳ ھەزار خول لە خولەككدا و بە ھىزى ۲۹ وات، كە ھاوتايە لەگەل وزەى پووناكىيەكى بچوك، لەگەل دامەزراندنى دەزگای زەبەلاحى بى خەوش بۇ ئەوہى بە وردىيەكى زۆرەوہ ئامىرەكان بۇ دروستكر دنى ۴۰۰۰ لەو شىوازە لە سالىكدا جىگىربكرىت، كە ئەمەش بەسە بۇ بەرھەمھىتانى جەخانەى ئەتۆمى، بە تىچووى زياتر لە ۴۰ مىليۇن دۆلار. ھەموو ئەمانە لە ماوہى سى سالىدا ئەنجامدران، بەو پىنەى ھەموو پىداويستىيەكان جىيەجىكران، ئېكستروڧدەرەكە دەسوپايەوہ و يۇرانيۇمىش پىتىندرا. كارەكە بە ماناى تەواوى وشەكە زۆر نھىتى بوو و بە بەكارھىتانى ھەموو ئامرازىك بۇ دووركەوتنەوہ لە ھەر ئاشكراكر دىك لەسەر ئەوہى چى پروودەدات و ھەموو ئەمانەش بە شىوہىەكى پىك و پىك و بە متمانەيەكى بەرز و باوہ بەخۇبوون لەلايەن كارمەندانى سەنتەرى دىزايى ئەندازيارىيەوہ بەدەست ھاتن.

ھەر لەم سۆنگەيەوہ سوپاس و پىزانىنى گەورەم بە خوشك و برايانى ناوہندى دىزايى ئەندازيارى و عەرەب و كورد و ھەموو كەمىنەكان دەگەيەنم، بۇ ھەولە گەورەكانيان بۇ بەدھىتانى يەكك لە خىراترىن و كاراترىن پروگرامەكانى پىتاندى يۇرانيۇم لە

مىژوودا، كە تواناى مۇۋى عىراقى پىشپاست دە كاتەوۈ بۇ دروستكردنى موعجىزە و گەپاندەوۈى شىكۈمەندى عىراق بۇ پىش سەردەمى خۇى، كاتىك ئەم نىشتمانە ئالاي زانست و پىشكەوتنى بۇ ھەموو مۇۋاپەتەى ھەلگرتىوو. ھەروەھا داواى لىيورديان لىدەكەم كە ناوى ھەموويانم نەھىتاوۈ و بەپاستى ئەوانە شاىەنى باسكردن.

بەلام دواچار دوو پۇژ دواى چوونى سوپاى عىراق بۇ ناو كوت، دىكتور جەغفەر ضىاء جەغفەر سەردانى كىردم لى ئۇفىسەكەم لى پەشىدە، بەمەبەستى ئەوۈى كە يەك بۇمب دروست بىرىت بە شىوازى ئىمە كە سەنتەرفىوچە. لىو كاتەدا دلىيا بوومەوۈ كە ئەوان بە شىوازى كارۇموگناتىسى نەگەشىتوونەتە پىتاندىنى يۇرانيۇم. داوام لى دىكتور جەغفەر كىرد كە چەند پۇژىكم پى بدات تا بزنام چى دە كىرت. كاتىك جارىكى تر ھاتەوۈ پىم گوت كە دەتوانىن ئەو ئەركە ئەنجام بدەين بە دروستكردنى ھۇلىكى بىچووك لى پەنجا ئىكستىرۇدەر بۇ بەرزكردنەوۈى چىرى يۇرانيۇم كە لەلايەن ئەوانەوۈ داىين دە كىرت لى ۷۰% بۇ ۹۳% يۇرانيۇم- ۲۳۵ كە پىويستە بۇ دروستكردنى يەك بۇمب. ھەروەھا داوام لىكىرد ماددەى يۇرانيۇم لى جۇرى يۇرانيۇم ھىكسافلۇرايد ئامادە بىكات، بۇ ئەوۈى بە چىرى ۹۳% رادەستى ئەوان بىكەين. سەبارەت بە باقى پەيوەست بە بەرھەمەتتەنى بۇمبەكە، ئەوۈ كاروبارى ئەوانە و ئىمە ھىچ پەيوەندىيەكىمان پىوۈ نىيە. لەگەل ئەوۈشدا پىككەوتىن كە كادىرەكانى دىزىنى ئەندازىارى لەگەل كادىرەكانىان ھەماھەنگى بىكەن بۇ ئامادە كىردنى يۇرانيۇم ھىكسافلۇرايد.

لىرەۋە دەمەۋىت ئاماژە بۇ خويىتەرانى ئەزىز بىكەم كە دىكتور
جەغفەر ضياء جەغفەر لى كىتەبى (دوا دانپىدانان)دا باسى ئەۋەى
نە كىردۈۋە لىرەۋەى ھەماھەنگى لى گەل سەنتەرى دىزىنى
ئەندازىرى و ھەۋلەكانى كادىرەكان كە شەۋ و پۇرۇز بە ئارەقەى
نىۋچاۋانىان و بە ھەمۇۋ دىلۋىزى و خۇبەخشىيەكەۋە كارىان
دە كىرد بۇ سەركەۋىتى ئەم ئەزمۇنە، كە تواناى كەسىتى عىراقى
لى قوربانىدان و بەخشىن نىشان دەدا بۇ بەرز كىردنەۋەى پىنگەى
عىراق. بۇيە ھەلسەنگاندنى ئەم دۇخە بۇ خويىتەر جىدەھىلەم.

شەكان بە خىرايىيەكى خىرا بەرەۋ ئامانجى خوازراۋ
دەپۇشەن، ئىمەش لى گەيشەن بە ئامانجەكە نىزىك بوۋىن، چۈنكە
خەرىك بوۋ پىداۋىستىيەكانى پىتاندنى يۇرانيۇم تەۋاۋ بىكەن و
پادەستى ئەۋ كەسە بىكەن كە بەشدارە لى دروستكىردنى بۇمبەكەدا.
بەلام ھىۋا گۇرا بۇ ئازار كاتىك لى سالى ۱۹۹۰ مۇۋشەكەكانى
ئەمىرىكا بەسەر بەغدا دابارىن و ئىمەش ھەرزوۋ دركىمان
بەۋەكىرد كە ئەۋ بىنايەيەى كە دروستمان كىردبوۋ خەرىكەۋا
لەبەرچاۋماندا دەپۇۋخىت.

مۇۋ دەپىت بىر لەۋە بىكاتەۋە كە پەند و عىبەرەت لەۋە
ۋەربىگىت كە پۇۋىداۋە. جا ھەر لەم سۇنگەيەۋە مە دەمەۋىت
بىرى خويىتەرانى ئەزىزى بىخەمەۋە كە مەن كەسىكىم لى خەمى
زانست دابۇمە نەۋەك سىياسەت، ئەمەش بەلەبەرچاۋگىرتنى ئەۋەى
كە عىراق توانى لەۋەى سالىكىدا چۈار ھەزار ماددەى پۇۋىست
بەرھەم بىتەت، ئەمەش بەس بوۋ بۇ بەدەستەتەننى جەخەنەى

ئەتۆمى، كەواتە سەدام بۆچى فەرمانى دروستكردنى يەك بۆمبى دا كاتىك ھاتە ناو كۆيت؟ ئاخۇ دەيتوانى بەم بۆمبە چى بىكات؟ بۆچى چاۋەپىي نەكرد تا جەخانەى ئەتۆمى بەدەست بىيىت بۆ ئەۋەى لە پىنگەيەكى بەھىزەۋە موزايەدەى بەسەر شتەكانەۋە بىكات؟ بەراستى من گەيشتە ئەۋ ئەنجامەى كە ئىمە لە چىنگى پىاۋىكدا بوۋىن كە خودان ئاسۋىەكى ستراتىژى نەبوو. ئەۋەى دۆخەكەى خراپتر كرد، ئەۋە بوو كە لە كاتى دىدارەكانىدا لەگەل زاۋاكەى -حوسەين كامىل- تىيىنىم كرد كە لە وردەكارىيەكانى بابەتە كە ئاگادارى نەكردۆتەۋە.

دوچار لەلايەن حوسەين كامىلەۋە فەرمانمان بەسەردا كرا كە بەلگەنامەكانى پەيۋەست بە سەنتەرفىۋج و كەرەستە و ئامىرەكان بدەينە دەزگاي ئاسايشى تايەت، ئەۋىش داۋاي لىكردم كۆپىيەكى بەلگەنامەكان ھەلېگرم. ھەرۋەھا دواتر داۋاي ھەلاتىنى حوسەين كامىل و لەكاتى پىداچوۋنەۋە بە پەرۋزەى سەنتەرفىۋج لەگەل قوسەى سەدام حوسەين باسى لىۋەكرا.

داۋاي لەشكركىشى ئەمىرىكا بۆ سەر عىراق بە بيانۋى چەكى كۆمەلكوزى لە سالى ۲۰۰۳، سەنتەرفىۋج لە پىشەنگى ھۆكارەكانى لەشكركىشىيەكەدا بوو، خۆم و خىزانەكەم لە دۆخىكى زۆر خراپدا بىنيەۋە، بەتايەتى كە من ژمارە ۶۶ بووم لە لىستى داۋاكرائەكانى ئەمىرىكا. خەلكانىكى زۆر بەدوامەۋە بوون و مەترسى تەۋا لەسەر ژيانم ھەبوو. پۇژىك لە مالىۋە بوۋىن، گۆيمان لە دەنگى شكاندىنى دەرگاي مالىەكە بوو، كاتىك سەربازە

ئەمىرىكىيە كان بە چەكەۋە ھاتتە ناۋ مالىە كەمان و فرېئاندامە سەر زەۋى، بەدۋاى ناسنامە كەمدا دەگەرەن. دۋاى ئەۋەى ناسنامە كەم پىشپاش كەردەۋە، دەستبەندىيان كەردم و بەرەۋ فرۆكەخانەى نىۋەدەۋلەتى بەغدا بىردىيان، زۆر توۋشى سەرسۇرمان بووم كاتىك ئەۋ شۈتتەى كە منىان بۆ بىرد، تابلۇيەكى لەسەر بوۋ نووسرابوۋ (دىلەكانى جەنگ).

خۇشەختانە پىش ئەۋ ۋوداۋانە كەۋتمەۋە كاتىك لە ئىتەرنىت خۈتتەمەۋە كە يەككىك لە پىشكەرە ئەمىرىكىيە كان بەرپىر ئۆلبرائىت لە رۆژنامەى واشنتون پۇستدا باسى لەۋە كەردوۋە كە ناۋى من لەنىۋ ئەۋ پىنج زانايەدايە كە پىشكەرە كان دەيانوئىست سەبارەت بە چەكى كۆمەلكوژ چاۋيان پىن بىكەۋىت، و تەلەفۇنم بۆ كەرد بۆ ئەۋەى ئاگادارى بىكەمەۋە كە بەلگەنامەى گىرنگم لايە كە پادەستى پىشكەرە كان نەكراۋن تا ئەۋ كاتە ئاشكرا نەكراۋون، ھەربۆيە بەپەلە ئازادىيان كەردم و ئەۋەبوۋ من و خىزانە كەمىيان بىردە دەرەۋەى ۋلات.

لەكۆتايىدا دەمەۋىت بەبىرى خۈتتەرى ئازىز بىخەمەۋە كە ئەم كىتەپم لە سالى ۲۰۰۴ بەزمانى ئىنگلىزى نوۋسىۋە و بەپىۋىستىم زانى كە ۋەربىگىرپىرئىتە سەر زوبانەكانى كوردى و ەرەبى تاۋەكو خۈتتەران بەگىشتى و خۈتتەرانى عىراقى بەتايىبەت ۋىتەيەكى ھەمەلايەنەى ئەۋ قۇناغە سەرەكىيەى بۆ بىنەخىشىتم. ھەرۋەھا سوپاسى ئوستازى بەرپىر مخلص يونس دەكەم كە بۆچۈنە بەپىز و نايابەكانى بوۋنە پىر دەۋلەمەندىر كەردنى ئەم كىتەپ و سوپاسى

براي ئەزىزم سەنگەر حسن نجم دەكەم كە وەرگىپرانە
 كوردىيەكەي گرتە ئەستۆي خۆي. لە كۆتايىدا ھىوادارم خويئەرى
 خۆشەويست دلخۆش يىت بە خويئەنەوھى كىتیبەكە و سوود لە
 وانە و ئەزمونەكانى وەرگىرەيت. سەرکەوتنىش ھەر لە خوداوەيە.

مەھدى عويئەدى

پېشەكى

لە ۵۱ شوباتى ۲۰۰۳، كاتىك سەربازانى ئەمىرىكى لە كۆيت كۆيۈنەۋە تاۋە كۆ ئامادە كارى بىكەن بۇ داگىر كىردنى عىراق، لەۋكاتەدا مەن و خىزانە كەم لە ژوورى مەۋانەكان لە بەغدا لەبەرەمبەر تەلەفزیۆن دانىشتىۋىن بۇ ئەۋەى سەيرى سەربازەكان بىكەن.

كۆلن پاولى ۋەزىرى دەرەۋە، لەبەردەم ئەنجۈمەنى ئاسايشى نەتەۋە بەكگرتۈۋەكان گوتارى پىشكەش دەكرد كە تىيدا بېيار بوو بەلگە بدات بەدەستەۋە بەۋەى عىراق ھىشتا پەرە بە چەكى كۆمەلكۆز دەدات. ئىمە ژەمى ئىۋارەمان دواخستىۋو بۇ ئەۋەى پاستەۋخۇ سەيرى وتارەكە بىكەن كە لەنىۋېر كەۋە پىشكەش دەكرا ۋ لەۋى كاتەكەى بەياني بوو. ھەر پىنج كەسى خىزانەكەمان لەدەۋرى شاشە گەۋرەكەى تەلەفزیۆن كۆيۈنەۋە ۋ قەرەبالغىيەكەمان دروست كىردىۋو؛ تەلەفزیۆنەكەم بە دەفرى سەتەلايتىكى ناياساىي بەستىۋىۋە لەسەر بانەكەۋە. ئىمە بە ۋرپايەۋە ئاگادارى ئەۋەۋىن كە مەترسى شەر لە ھاۋسەنگىدا دەرچۈۋە ئەمە ساتىكى گىرنگ بوو لە مېژۋى ھەردوۋ عىراق ۋ ئەمىركادا.

تاۋە كۆ خىزانەكەم ۋ مەندالەكانم سۈۋد لەزمانەكە بىينىن، كەئالى ھەۋالەكەمان گۆرى بۇ ئەلجەزىرەى عەرەبى، بەلام بەۋى ئەۋەى مەن لە ئەمىرىكا ۋ بەرىتانىا خويىندۋەۋە، بۇيە دەمتوانى لەژىرەۋە شىرتى ۋەرگىزانەكە بخويىمەۋە ۋ لە دەستەۋازە ئىنگلىزىيەكان بگەم.

كۆلن پاول - كە چاكە تىكى دىپلوماتكارى پىكپۇشى لە بەردا بوو- لە پشت مېزە دارىنە كەي ژوورى نەتەوۈ يە كىگرتوۈۈ كەنەوۈ دانىشت و دەستى كىرد بە پىشكە شىكرىنى بەلگە كان كە لەرپىگەي شاشە كەوۈ دەيخستەنە روو. سەرەتا بىيانگە كانى ساكار و ماقول دەردە كەوتن، هېچ كام لەو زاراۋە باق و برىقەنەي بەكارى دەبردن تايبەت نەبوون بە عىراقى سەددام و تۆنى قسە كىردنە كەي سەرنجى ئەو كەسەي لە مندا پاكىشا. كاتىك ھاتە سەر پىرسى ئەتۆمى، من لەسەر لىۋارى قەنەفە كە دانىشتىم و سەرم بىردە پىشەوۈ تاۋە كو هېچ وشەيە كى لەدەست نەدەم. ۋەك دروستكەر و بەرپۆۈۈ بەرى بەرنامەي پىشۋى سەنتەرفىۋجى ئەتۆمى سەددام، يە كىك بووم لەو كەمبەيەي كە راستىيە كانم لەبارەي ھەندىك لەو تۆمەتەنەي كە دەيكرىد، دەزانى.

كۆلن پاول ئامازەي بەوۋەدا كە ئەمىرىكا گومانى ئەوۋەي ھەيە گوايە عىراق پلانى ھەيە موگناتىسى كوالىتى بەرز دروستىكات بۇ بەكارھىتەنەي لە سەنتەرفىۋجە كاندا تاۋە كو يۇرانيۇم بۇ چەكى ئەتۆمى بىپىتىت. ئەوۋەبوۋ لەوۋە پىش، چەند ھەفتەيەك بوو پىشكەنەرانى نەتەوۈ يە كىگرتوۈۈ كان بۇ چەكى ئەتۆمى؛ پىرسىارىان لەبارەي كارگەيەكى موگناتىسى عىراقى دەكرىد، كە ھىشتا لە قۇناغى بىرۋەكەدا بوو و نەچۈۋەبوۋە بوارى جىيەجىكرىدن. من سەرپەرىشتى پلانى دارايىيە كانى دامەزراۋە كەم كىردبوو، و بەم دوايىيەنەش يارمەتيدەر بووم لە ھەۋلەدان بۇ ئەوۋەي پىشكەنەرانى نەتەوۈ يە كىگرتوۈۈ كان قەنەعت پىيكەم كە بۇ مەبەستى ئاشتىيەنە دىزايىن كراۋە و نەۋەك سەنتەرفىۋج.

خالى دوۋەمى كۆلن پاول برىتىي بوو لەوۋەي كە پىشكەنەرانى نەتەوۈ يە كىگرتوۈۈ كان جەختى تايەتايان لەسەر كىردبوۋەوۈ. ئەۋىش عىراق فەرمانى كىردبوو ھەزاران بۇرى ئەلەمنىۋمى پەلە بەرز

بۇ موشە كە كانى تۇپخانى بە كاربەتتە، ئەمەش بەپراي ئەو گوايە دەتوانرەت لى پۇرۇگراممى سەنتەرفىوجىشدا بە كاربەتتە. ویتەي بۇرىيە دەستەبەسەردا گىراۋە كان لەسەر شاشەيەك دا دەدرەوشايەو بۇ ئەۋەي ئەنجۈمەنى ئاسايش و باقى جىهان يىيىن. ھەروەھا پىشكەنرانى نەتەۋە يەكگرتۈۋە كان لە عىراق چەندىن جار پىرسىارىان لەبارەي ئەم بۇرپىيە دەكرد. ئىمەيش تەنانت ھەولمان دا كەيسەكە بۇ تىمىكى جىاۋاز لە بەرنامە ئەتۇمىيەكەي پىشۋى ئەفرىقاي باشۋور پۈۈن بىكەينەۋە. مەن دەمزانى ئەم بۇرىيە بۇ سەنتەرفىوج دەست نادەن. چۈنكە ئەلەمنىۈم مادەيەكى زۇر نىزمترە لە پىشالى كاربۇنى يان پۇلايى كۋالىتى بەرز، كە لەمەو پىش زياتر لە دۈزدە سال بوو ئەمەمان بەكارھىتابوو. ھەروەھا تىرەي ئەو بۇرىيەنى كە باسىان لىۋە دەكرا، نىزىكەي نىۋەي تىرەي ئەو بۇرپىيە بوو كە بە درىۋايى بەرنامەي سەنتەرفىوجەكەمان بەكارمان ھىتابوو. لە پۈانگەي ئەندازىيەيەۋە يىت، ئەم تايەتمەندىيەنە پىۋىستىيان بەۋە بوو كە سەرلەنۈي لە سىفرەۋە دەست پىن بىكەينەۋە. بۇ ساتىك كەۋتمەۋە بىرى ئەۋەي كە لەكۇتايى سالانى ھەشتاكانى سەددەي پابردوو چەندىك ھەولماندا بۇ بەدەستەيتانى بۇرى گۈنجاۋ بۇ سەنتەرفىوجەكان، ھەروەھا بەپىي ئەو زانىارىيەنەي مەمبۈن؛ زۇر ناعەقلانى بوو ئەگەر ۋايرىبىكرتەۋە كە ئەم بۇرىيە ئەلەمنىۋىيەنە دەتۈانن بەشەك بىن لە بەرنامەيەكى زىندۈۋىكرۋى چەكى ئەتۇمى عىراق.

بەلام كۆلن پاول ئەۋەندە دلىا بوو لە بىانۋەكانى، بەجۇرىك كە ھەستەم دەكرد نىزىك بووم لەۋەي ۋەسۋەسەم بۇ درۈست يىت و باۋەر بەۋ بىانۋەنى بىكەم! لەۋى لەسەر قەنەفەكە دانىشتىۋوم، ھەمان ئەو پىرسىارە بىزاركەرەم لەخۇم كە چەند مانگىك لەمەۋبەر پىشكەنرانى چەكى ئەتۇمى — كە بىانۋى تۇمەتى نۈي

ھاتىبونەۋە نىۋى عىراق - ئاراستەيان كىردىم: ئايا پېتى تىدەچوۋ كە سەددام بەرنامەيەكى ئەتۈمى دەستېيكاتەۋە و مىنىش بىكاتە دەرەۋەى بازىنە كە واتە بىن ئاگادارى من؟ ئايا پىشكەنرەكان خەرىك بوون دامەزراۋەيەكى سەنتەرفىۋىج بدۆزنەۋە كە لەمن شارراۋە بوو؟ نەخىر، دىسانەۋە من درىك بەۋە كىردىم شە پېتى تىن نەدەچوۋ. چوون من لە بنەپەرەتەۋە بەرنامەى سەنتەرفىۋىجىم دروست كىردىم، ھەرۋەھا بىنىم كە چۆن لە دواى شەپى كەندىم لە سالى ۱۹۹۱ لەلايەن پىشكەنرانى چەكى نەتەۋە يەكگىرتەۋەكانەۋە ھەلۋەشەنرايەۋە. من سەرە گەۋرەكەى ھەۋلەكانى سەددام بووم بۇ شاردنەۋەى ئەمە لە پىشكەنرەكان - كە لە ماۋەى سالانى نەۋەدەكاندا بەشەكى زۆرى ئامىرەكانمانىان لە عىراق لەناۋەردىم و ئەۋانى دىكەشەيان بەردىم. لە كۆتايى ئەۋ دەيەدا، تاكە توخمەكانى بەرنامەى سەنتەرفىۋىجى ئەتۈمى - كە ھىشتا شارراۋە بوون - بىرىتى بوون لە كۆمەلەيەكى تەۋاۋى دىزايەكان و چەند پىشكەتەيەكى نەۋەنەيى - لە باخچەكەماندا شاردىم بوونەۋە - كە تەنھا چەند پىشەك لە ژوۋرى مەۋنەكەمانەۋە دوۋىر بوون، تەننەت خىزانەكەشم ئاگادار نەبوو، ئىنجا چە جاى باقى جىھان. سەددام بەھىچ جۆرىك نەيدەتەۋەى ئەم بەرنامەيە بەن بەشدارى من، يان لائىكەم ئاگادارى من، دروست بىكاتەۋە.

دواى نانخواردنى ئىۋارە، من و خىزانەكەم چوۋىنە دەرەۋە بۇ ئەۋەى لە باخچەكەمان دىنېشەن، لەۋى ھەستمان دەكىرد لەۋ ئامىرانە دوۋرىن كە سەددام بۇ سىخۋى كىردن بەكارى دەھىتان، ھەربۇيە ئازادتر بوۋىن لە قەكىردن لەسەر بىرۋەراكانمان. ئىستاۋا دىار بوو كە شەپ شەكىكى ھاشاھلەگىر بوو. پىداگىرى عىراق لەسەر ئەۋەى ۋىلاتەكەى ھىچ چەكىكى كۆمەلكۈزى نىيە، ۋەك ئەۋە ۋابوۋ كە بۇ گۈبى كەپ قەسەكىات. سەددام ھەمىشە تىنۋى

ئەو ھەبوو بۆمبى ئەتۆمى دروست بىكات و كەم كەسش ھەبوو لە خۆرئاوا باوەريان بەو ھەبوو كە بە نەيتى ھەولى پەرەپىندانى بۆمبى ئەتۆمى نادات. ئەو، بەردەوام بوو لە شىكاندىنى ياسا ئىودەولەتتەكان، مووشەكى دروستكردبوو كە مەوداى كەمىك زياتر بوو لەو سنورانەى كە نەتەو ەيە كىگرتووەكان ھىزى لى دانابوو، ھەروەھا فرۆكەى بى فرۆكەوان كە دەيانتوانى بە قوولايى ولاتانى دراوسىدا بفرى. ئىستا بى متمانەيى ئىوان سەددام و ھەروەھا بەتايەتى ھەريەك لە ئەمريكىا و بەرىتانيا، گەشتبەو خالى بنبەست. ھەرچەندە دەكرا بەھۆى ئەو ەى ئەمەمان گوت، سزاي لەسىدارەدانمان بۆ دەربىكرىت، بەلام من و ھاوسەرەكەم و مندالەكانم دلىا بووین لەو ەى كە ئەم پىشەنەى سەددام عىراقى بە داگىركارى مەحكوم كەردوو.

لە زۆر پەووەو، خەدى سەددام چەكىكى كۆمەلگوز بوو. ئەو تانى دوو ولانى دراوسىنى داگىركردبوو، ھەزاران عىراقى و ئىرانى بە چەكى كىمىيى كوشتبوون، گەلەكى خۆى ئەشكەنجە دابوو و تىرۆرى كەردبوون و زۆرىك لە قوربانىەكانى لە گۆرە بەكۆمەلەكاندا ناشتبوو. سالانىك بوو پەفتارە نارېكەكانى سەلمانەبووى كە ئەو كەسىكى چەندە وەھمباز و ترسناكە. ھەروەھا بىرۆكەى ئەو ەى كە پەنگە رۆژىك بە بۆمبىكى ئەتۆمى جىهان سەرسام بىكات، كابوسىكى ترسناك بوو.

من دەمزانى تەواوى رۆژمەكەى سەددام لەسەر بنبەماى فېلكەردن دامەزراو. ھەروەھا دەمزانى چەندىك نرىك بوو ئەو ەلە بەدەستەيتانى بۆمبەكە؛ لەراستىدا من لە ناوەندى ئەم چىرۆكەدا گىرم خواردبوو. لە كۆتايى ھەشتاكانى سەدەى رابەردوودا، بەھۆى ھەپەشە و گۆرەشەكانى ئەو، بە نەيتى چوومە زۆرىك لە دامەزراو ە كۆمپانىاكانى ئەمريكىا و ئەوروپا كە خاوەنى ئەو زانىارىيە ئالوزانە

بوون كە پىتويستمان بوو بۇ دروستكردنى سەنتەرفىوج. ئەو ەبوو بازارپىكى رەشى نىودەولەتى فراوانم قۇستەو ە بۇ كەرەستە و يارمەتى تەكنىكى، ەروەها ئەم كارەم بە سەرکەوتوىى دوور لەچاوى جىهان ەشتەو. تاو ە سەرەلانى شەرى كەنداو لە سالى ۱۹۹۱، سەرکەوتوو بووین لە ەنگاوينكى سەرەكى بەرو پىتاندى يۇرانيۇم بۇ بۆمبى ئەتۆمى عىراق. ئەو ەبوو دواجار جىهان بە شىو ەكى ترسناك نزيك بوو ە لەو ەى بزائيت كە سەددام خەرىكە چى بەسەر ئەواندا دىتت.

لە ماو ەى سالانى نەو ەدەكاندا، سەددام بۇ ماو ەكى زۇر ناسنامەى منى لە پشكەرانى نەتەو ە كگرتوو ەكان بۇ چەكى كۆمەلگوز شارەو، پىدەچىت لەو باو ە دابوويت كە ئەگەر رۇلى من نەخرىتە ژىر مەترسىيەو، ئەو ەستىكردنەو ەى بەرنامەى سەنتەرفىوج ئاسانتر دەيت. بەلام تا كۆتايى ئەو دەيە، بەرنامەى ئەتۆمى عىراق ەرتەنها وەك يادگار يەك وابوو. لە كاتىكدا جىهان گریمانەيان دەکرد كە ئايا سەددام لە سالانى پىش لەشكر كىشىە كەى ۲۰۰۳دا بەرنامەكانى چەكى ئەتۆمى و ئەوانى دىكەى خۆى پىكدە ەيتتەو ەيان نا. رۇلى منىش وەك يەكك لە بەرپو ەرانى ئامىرى سەربازى پىشەسازى عىراق دىدىكى تەواوى پىبەخشىم لەنىو ئەو دىكتاتورىەدا. من تەنها جارىك لەبەردەم پشكەرانى چەكدا شايبەتالىم دا دواى ئەو ەى لە سالى ۲۰۰۲ لەپىش جەنگ ەاتەو ە بۇ عىراق. من و خىزانەكەم بەزەحمەت لەو شەرى پزگارمان بوو كە بەدوايدا ەات. لەناو ئازاو ەگىرى و نادلىايى دواى جەنگدا، لە سەرەتادا نەمدەزانى من لە لىستى عىراقىيە داواكراو ەكاندا يان نا، بۆيە ئەو ەبوو بىرپارە مەترسیدارەكەم دا بەو ەى كە ئەو نەيتىيە ئەتۆمىيانە ەلەكەنمەو ە كە لە باخچە كەمدا نىژراون و رادەستى لىكۆلەرە ئەمرىكىيەكانى بكەم.

ئەو پىداۋىستانە زۆرترىن نەتتى چەكى كۆمەلكوز بوون كە
ئەمىرىكىيەكان لە چەند مانگى دواى جەنگدا لە عىراق دۆزىيانەۋە.

لە نووسىنى ئەم كىتەپدا، ھىوادارم بتوانم باس لەتەۋاۋى داستانى
ئەتۆمى سەددام بىكەم ھەر لەسەرەتاۋە تاۋەكو دواى جەنگە كە.

لە زۆر پۈۋەۋەش دەشەت بلىن ئەمە چىرۆكىكى ھۆشدارانەيە
سەبارەت بەۋەى كە چۆن چەكى ئەتۆمى بە نەتتى بەرھەم
دەھىترىت. كۆكردنەۋەى بۆمبى ئەتۆمى زۆر قورسە، بەلام بە
بەراورد بە پەرەپىدانى مادەى بۆمبى ئەتۆمى تارادەيك ئاسانە. بەشە
سەختەكە، ۋەك ھەموو زانايەك لە ھەموو بەرنامەيەكى ئەتۆمى
شاراۋەى جىھاندا دەزانىت، بىرىتە لە بەدەستەيتاننى برى پىۋىستى
مادەى چالاككراۋ بۆ كاردانەۋەى زنجىرەيى تەقىنەۋە. بۆ ولاتىك
كە ھەوللى شاردنەۋەى وىستە ئەتۆمىيەكانى دەدات، سەنتەرفىۋج
باشترىن پىنگەيە بۆ پىتاندىنى يۆرانىۋم چونكە كەمترىن شوپىن و
بەكارەيتاننى كارەباى دەۋىت، ھەر لەبەر ئەم ھۆيەشە ئاسانتىرەنە بۆ
شاردنەۋە.

چىرۆكى ئەۋەى كە عىراق چۆن لە ماۋەى شىتەك زىاتر لە سى
سالى شارەزا بوو لە تەكنەلۇژىيە سەنتەرفىۋج- و دواتر چۆن
ھەولماندا توخمە سەرەكىيەكانى بەرنامەكە لە كۆمەلگەى
نۆدەولەتى بشارىنەۋە- بىرىتى نىيە لەۋەى تەنھا بەشەك بىت لە
مىژوو. چونكە من پىم وايە شىكارىيەكى ورد بۆ چۆنەتى
ئەنجامدانى ئەم كارە، دەتوانىت گىرنگىيەكى كارىگەرى ھەيت،
لە كاتىكدا جىھان ھەلدەدات كۆتايى بە بلاۋبوۋنەۋەى چەكى
كۆمەلكوز بېيتىت.

مەترسى بلاۋبوۋنەۋەى چەكى ئەتۆمى بۆ چەندىن نەۋەى
داھاتوو ھەرەشەيە لەسەر مەۋۇف. ھەرۋەھا ئەو ترسەى كە كۆلن

پاۋل و كەسانى دىكە دەريانىريوۋە لەوۋى كە كەسىكى ۋەك سەددام بتوانىت چەكى كۆمەلگوز، يان ئامرازى بەرھەمھېتئانى تىرۋرىستان دابىن بىكات، زۆر دروست و راستەقىنەيە. بىرۋكەي چەكداركدنى تىرۋرىستان بە چەكى كىمىيىي يان بايۋلۋزى بەراستى ترسناكە؛ بەلام بۆمبى ئەتۆمى ھىشتا خراپترىن كابوسى مروفايەتتە. تاكە چەكە كە تواناى كوشتنى سەدان ھەزار ھاۋلاتى مەدەنى ھەيە.

من ئەو سەرگوزشتەيەم بۆيە دەنوسم، تاۋەكو بەو ھىۋايەي كە خويئەران لە راستىيەكان نزيك بىكاتەۋە، بەۋەي كە پىش داگىركدى غىراق ھىچ بەرنامەيەكى چالاكانەي چەكى ئەتۆمى نەبوۋە. بەلام بە دلىيايەۋە سەددام تواناى ھەبوو و ھەروەھا دەيى گرېمانەي ئەۋەش بىكرىت كە مەبەستى ئەۋە بوو رۇژنىك لەرۋزان دەست پىيكاتەۋە، بەتايەت لە كاتىكدا دەست پىيكاتەۋە كە جىھان ئەۋەندە لە نزيكەۋە چاۋدېرى نەدەكد و سەرنجى لەسەر ئەۋ نەيىت. تا ئەۋ كاتەي ستەمكارانى ۋەك سەددام ئامادەبن زاناكان بترسىن بۆ ئەۋەي فەرمانەكانيان ئەنجام بدەن، مەترسىيەكانى بەرنامە ئەتۆمىيە نەيىيەكانىش بەردەوام دەبن. ھىۋادارم چىرۋكەكەم بتوانىت يارمەتى خەلك بدات لەۋە تىيىكات كە چۆن بەرنامە مەترسىدارەكانى لەۋ شىۋەيە پەرەي پىدەدرىت تاۋەكو لە ھەر شويىتىك كە بتوانىت؛ بوەستىنرىن.

بەشى يەكەم بۆمبىك لى باخچە كەمدا

سېتىدەي پۇۋى ۱۰ى نىسانى ۲۰۰۳ لى مالى كىچە كەمەۋە دەرىچوم و شارى بەغدا لى دۇخىكى تەۋاۋ پى ئازاۋە دابوۋ. دوو پۇۋى شەپى دېندانە لى كاتى داگىركارى ئەمىركادا، كوشتار و سەرلىشىۋاۋى لى دۋاى خۇيدا بەجىيىشتىبوۋ. تەقە و تەقىنەۋەي پىچىپچى لى شارە كەدا دەنگى دەدايەۋە. دو كەلى سوۋتانى بالە خانە حكومىيە كان لى سەرانسەرى شارە كە لى ئاسۇدا بەرەۋ ئاسمان بەرز دەبوۋنەۋە. بۇنى گۇگىرد و گازە ژەھراۋىيە كان كە لى ئاگرە كانەۋە دەردە چوۋن، ھەۋايە كى گەرمى لى بەيانىيە كە دروست كىردىبوۋ. ھەستىكى شووم و خامۇشى لى شەقامە كانى گەپە كە كەي كىچە كەمدا دروست بىۋو.

چەند دراۋسىيەك لى مالە كانىيان ھاتىبوۋنە دەرەۋە بۇ ئەۋەي سەيرى ئەۋ دوو خانوۋە بىكەن كە لەلايەن تۇپخانە كانى ئەمىركاۋە دوو شەۋ پىشتىر لى خوارەۋەي كۆلەنەكە وىران كىرابوۋن. نىۋەي تەۋاۋى خانوۋە كان لەناۋ دارۋىپەردوۋدا كەۋتىبوۋن. چەند كەسىكى كەم سەرى داخ و پەژارەيان بۇ ئەم كارەساتە دەلەراند، بەلام لەۋەدە چوۋ كەس نەزائىت كە ئاخۇ كەس لەم مالانەدا كوزراۋە يان نا. لى گۆشەي شەقامە كەدا، پاشماۋەي سوۋتاۋى دوو بارھەلگىرى سەربازى غىراقى ۋەك پەيكەرىكى جەنگ ۋەستابوۋن، تايە كانىيان تەقى بوۋ و ھەروەھا بەشىكى بارھەلگىرە كانىش تۋابوۋنەۋە. لەۋلاشەۋە كۆمەلنىك ھەرزە كار لەسەر قۇلى براۋى

سەربازىكى عىراقى كە لەناو زىراپە كە كەوتىپو، كىز دانىشتىبون.
ئەو جەستەيە كە قۇلەكەي لى بىوويەو، لە ھىچ شوتىكىدا
نەدەيىنرا.

يەكەك لە دراوسىكانى كچەكەم - كە نەمدەناسىيەو - پياوئىك بوو
لە ناوھەراستى تەمەنىدا بوو، ھاتە لام و لە ئەحوالى خىزانەكەمانى
پرسى.

گوتىم: ھەموومان لە ژيانداين و سەلامەتىن، سوپاس بۆ خودا. "ئەي
ئىوھ؟" ئەو لەپادەبەدەر تووشى شەھەزان بوو و وتى نازانم دۇنيا نىم.
خىزمەتگوزارى تەلەفۇن لە سەرانسەرى عىراقدا پىچراپو و ھىچ
ھەوالىكى لەبارەي خىزانى كۆرە گەورەكەيەو نەبوو كە لە بەشى
باكوورى خۆرھەلاتى شارەكەدا دەژيان. ئەو بىن ھىوا بوو لەوھى
كە بە ئۆتۆمبىل بېرۇن و بەدوايدا بگەپىن.

- پرسىارى كىرد: پىت وايە بارودۇخە كە گونجاوھ ئەگەر بەدوايدا
بگەپىم؟

گوتىم: "نازانم، پىندەچىت شەھەكان زۆر ناچىگىر بن، بەلام پەنگە
ئەگەر بە وريايەو بەدوايدا بگەپىت ئەوا باش پىت، ھەروھە
منىش ھىوادارم بتوانم تەواوى خىزانەكەم بىەمەو بۆ مالەكەي
خۇمان".

ژن و كچەكانم لە مالەكەدا بەجىھىشت، من و زەيدى كۆرەم بە
ئۆتۆمبىل بەرەو خۆرئاوا و گەپەكى ئەلغەزالىيە پىشتىن تاوھەكو
بىزانىن ئاخۇ مالەكەمان لەو شەپە پىزگارى بوو كە گەپەكەمانى
گرتىووەو. ئەو بوو لەگەل نىزىكبونەوھەمان لە ناوچەي بازارگانى
و دەوروپەرى ناوچەي زانكۆ، پىگاكەن ئەوھندە پىر بوون لە
داروپەردوو و ئۆتۆمبىلى لەناوچوو كە ھاتوچۇيان قورس كىردبوو.
دەنگى تەقە لە كۆلانەكانەوھە دەنگى دەدايەوھە. گلىپى تىرافىكەكە

بە زەيدىم گوت: "ئەمە چىيە؟!" من لە شوتى خۆمەۋە شەرمەزارى داىگرتبوم، چوون ۋەك غىراقىيەك كە شانازى بە گەلە كەيەۋە دەكات، باۋەرم بەم ھەلسۈكەۋتە نەدە كەرد. بەغدا شوتى خەلكى شارستانى بوو نەۋەك تالانچى. ۋەك ئەۋە ۋابوو كە لا بردنى لەناكاۋى پۇرئىمى سەددام شىتتەكى كاتى لىكەۋتتەۋە. بە ئۆتۈمىلە كەمانەۋە بە نەفەقە كەدا پۇشتىن، ئەۋ پىڭا تونىلىيە كە دەچۈۋە سەريە كىك لە چوارپىيانە گەۋرەكانى بەغدا. ۋىتە بەكى زەبەلاخى سەددام حوسەين لە ناۋەپاستى بازەنى ھاتۇچۇدا ھەلۋاسرابوو. لەگەل نىزىكبوۋنەۋەمان، كۆمەلىك پىاۋ بەدەيدە كرا كە جل ۋ بەرگى رەشيان لە بەردا بوو ۋ چەكى ئۆتۈماتىكى ۋ نارنجۇك ۋ تەننەت ھەلگىرى موشەكيان بەدەستەۋە بوو، ئەۋانە ئەندامانى فىدايى سەددام بوون، مىلىشيايى كەسى دلسۆز ۋ توندى سەرۋك. بەچاۋىك سەيرىم كەردن كە جىڭگى متمانە نەبوون. لەۋەدەچوو مەھال بىت كە شەپكەرانى فىدايى سەددام بتوانن لەم چوارپىيانەدا بن. ئەمىرىكىيەكان لە كاتى داگىر كارييەكەدا ناۋچە سەۋزىيان گرتبوو ۋ زۆر دوور نەبوون. فىدايىيەكان بەسەر بەم ناۋەدا بلاۋبوۋبوۋنەۋە ۋ چەكەكانيان بە كاردەھىنا بۇ ئامازەدان بە ھاتۇچۇ بە دەۋرى بازەنەكەدا. پروخسارىيان توند دەردەكەۋت، بەلام ماندوو بوو لە پۇژانى شەپى سەخت. دوو كەس لە مىلىشياكان پىشتيان بە ۋىتە سەددام بەستبوو ۋەك ئەۋە لە غىابى سەرۋك، دوا ھەلۋىستان ھەيىت لە بەرگىركەردن لە ۋىتەكەي.

من ۋ زەيد سى چارەكى پىڭا كەمان بە خىرايى بە دەۋرى بازەنى ھاتۇچۇدا بېرى ۋ بەرەۋ دەروازە پىڭا كە خىراي ئەبوغرىب - كە بەرەۋ گەپەكە كەمان دەپۇشت. ھەر كە كەۋىنە نىۋ قەپەبالغىيەكە، دلم خوربەي بوو. كەمتر لە دوو سەد مەتر لە دوورمانەۋە، ستوونى زىپۇشى ئەمىرىكى پاستەۋخۇ بەرەۋ ئىمە

دەھات، ئەوان بە ئاراستەيە كى ھەلە دەپۇيشتن. ئىمە تەواو گىرمان خوار دېوو.

لە پەنجەرەي دواوۋە چاۋىكەم لىكرد. دۇنيا بووم كە لە ھەر ساتىكدا فېدايانى سەددام گۇيىان لە كاروانى نىزىكبووۋەي ئەمىرىكىيە كان دەپىت و ئىمە لەو نىۋەندەدا دەكەيىنە نىۋ تەقەي ئەم دووھىزە. من و زەيد بە ئائىمىدەيۋە بەدواي دەرجەيەك لە شەقامى ئەبوغرىب دەگەپاين لەگەل نىزىكبوونەي زىپۇشى ئەمىرىكى. تۆپەكانيان راستەوخۇ ئامازەيان بە ئىمە دەكرد. چەند چىركەيەك لە لەناوچون دوور بووين.

"ئا لەوئە!" ھاوارم كرد.

زەيد لە دەرجەيەكەۋە بەلای راستمانەۋە پۇيشت بۇ سەر پىگايەكى بچوۋكى لاۋەكى ھاۋتەرىب لەگەل شەقامى سەرەكى. چەند چىركەيەك دواتر تانكەكان بەلای ئىمەدا ھاۋاريان لى ھەلسا و شەرەكە دەستى پىكرد. كاتىك چەكدارانى فېدايى سەددام تەقەيان دەكردەۋە نارىجۇكىك لە شۇيىتىك لە پىشت ئۆتۈمبىلەكەمانەۋە تەقىەۋە. لە ترسى ئەۋەي كە گۈللەي وئىل لىمان بدات، پروومان كرده شەقامىكى لاۋەكى نىشتەجىئون و سەد مەتر پۇيشتىن و ۋەستايىن. تەنھا نىۋ مىل لە شەرەكەۋە دووربووين، گۇيىمان لە پىشاندنى بەردەۋامى تەقىە بوو. ۋا ديار بوو زۆر نىزىك بوو، بۇيە سەد مەترىكى دىكە بە پىگاكەدا پۇيشتىن.

بۇ ماۋەي پانزە خولەك بارودۇخەكە بەمىجۇرە بەردەۋام بوو، پاشان شەرەكەرە عىراقىيەكان خەرىكى تەقىەكردن بوون بەمەبەستى بەرگرى كردن و ھەروەھا ترس و بى ھىۋايىيان پىۋە دياربوو لەۋەي كە تانكە ئەمىرىكىيەكان دواچار بەسەرياندا زال بن. پاشان بىدەنگىيەك دروست بوو بەھۋى تەقىنەۋەيەك.

بە زەيدەم گوت: "ئىستا خەرىكە تەقە كە كەمتر دەيىتەو. با بەردەوام بىن."

كاتىك پوومان لە پىنگاى لاوھ كى كرد، ئاورم داىەوھ و بىنىم كۆمەلىك ئۆتۆمىتلى ئەمرىكى لە چوارپىيانە كەدا وەستا بوون، بەلام سەرباز نەبوون. پەنگە ئەمرىكىيە كان بەدواى مىلىشياكانى سەددامدا پۇيشتىن بۇ شەقامەكانى دەوروپەريان. دواتر پرىسمان و پىتمان گوترا كە يازدە مىلىشياى فىداىى سەددام لەوئ كۆزراون.

لە خۆرئاواشەوھ، پىنگاى خىراىى ئەبوغرىب بە شىوھەكى نامۇ چۆل بوو. لەوھو بەر بە شىوھەكى ئاساىى يەككىك بوو لە قەرەبالتىر پىنگاكانى بەغدا. بەلام ئىستا ھەست دەكرد كە مردووھ، وەك ئەوھى ئەمرىكىيە كان كەردىتپان بە پىنگاى جنۆكان.

لە پىنگاى مالە كەماندا، قەوانى فىشەك و پاشماوھى زىل و خاشاك لە قەراغى شەقامە كە ھەبوو، ئەمەش بەلگەى ئەوھ بوو كە ئەم چارە كە پىنگەيە شەپىنكى قورسى بەخۆيەوھ بىنىبوو. كاتىك گەيشىتە دەروازەى ئاسايشە كەمان، بىنيمان خانووە كەمان — كە لەپىنچ ژوور پىنكەتەبوو- وەك خۆيەى بوو. دەرگاى پىشەوھم كەردەوھ و من و زەيد ژوور بە ژوور دەگەپاين، سەرەتا بەدواى زىانەكان گەپاين. پەرداخىكى شووشەى ئاو بە شكائى لەسەر زەوى چىشتخانە كە كەوتبوو، پىدەچوو بەھۆى ھىزى تەقىنەوھكانى. ئەو دەوروپەرە كەوتىتە خوارەوھ. پەنجەرەيەك درزى بردبوو. لەوھ زياتر مالە كە بى زىان دەردە كەوت.

ھەنگاوم ناىە دەردەوھ بۇ ناو باخچە كەمان، كە شوئى پەناگەى من بووھ لەو سالانى كە وەك داپىژەر و بزوتەرى سەرەكى بەرنامەى ئەتۆمى سەددام حوسىن بووم. پەنگە من لە باخدارىى خۆمدا زۆر پەرۆشم ھەيىت، كە بە چاوى ئەندازيارىكى ئاساىى نزيك دەبمەوھ

بۇ ھېلى راست و وردە كارىيە تەواۋە كان. ئەۋەبوو ھوۋىيى
 ھەۋشە كەم كىرد بۇ دۆزىنەۋەى ھەر كەموكۆپىيەك. درەختى
 خورماى تەنىشت پەرژىنەكە ۋەك خۆى بوو. تاكە مانگۆيە تازە
 پىنگەيشتوۋەكە ھېشتا بە لىقە بچوۋكەكەۋە ھەلۋاسرابوو و پىششىم
 دە كىرد لە ماۋەى نىكەى سى مانگدا پىنگات. ئەۋەبوو سەيرى
 درەختى لىمۆكەشم كىرد، كە سالانىك لەمەۋبەر لە ھۆلەندا
 كىرپووم، كە ئەۋكات لە سالانى ھەشتاكانى سەددەى پاردوودا
 بەدۋاى نەنىيەكانى پىتاندى يۆرانيۇمدا دەگەپام. گۈلە
 بچوۋكەكانى لىمۆ لە شەر پزگارىيان بوۋبوو و بەم زوۋانە دەبوون
 بە لىمۆ. ھوۋەكى توۋى ھىندى - كە لە گەشتىكدا بۇ بۆمباى كۆم
 كىردبوۋەۋە - لە دۆخىكى باشدا بوون. ھەرۋەھا لە دەۋرى
 چەمەكەمان - كە شىۋەى گورچىلە بوو، گاردىنياكان بە تەۋاۋى
 گۈلىان كىردبوو.

لەۋلاۋەش چىمەنى دىكۆندەرە، بە گەلا ناسكى و ھوۋە ھۆر، لە
 ئىستائە لەبەر خۆرى گەرمى عىراقدا ۋىك دەبوۋەۋە و زۆر
 پىۋىستى بە ئاۋدان بوو. سەرنىجم دا چەند شۋىتىك بەدرىۋاى
 سىۋورەكەى كە چەمەكە بەسەر پەنجەرەكاندا گەۋرە بوۋبوو.
 چەند پارچەيەك لە پاشماۋەيەك لە چەمەكەدا پزابوو، لەنىۋياندا
 شىتىكى خۆلەمىشى لە شىۋەى گۆچكەدا كە درىۋىيەكەى نىكەى
 پىيەك بوو، لە سەرەتا نەمدەناسىۋە.

ئاراستەى گەپانەكەم گۆپى بۇ ھەۋشەى ئەۋلاۋ و بىنىم بەسەر
 ئەم ناۋەدا ھاتوۋە كە ئامىرەكانى باخدارىم تىدا ھەلگىرتىۋو. بە
 لايەكدا ھاتىۋوۋە خوارەۋە و بىمىچە ئەستورەكەى دارپابوو و بە
 دەۋرى شىتىكدا كۆبوۋبوۋەۋە. نىكىتر بوۋمەۋە، سەرم سۇرپا
 كاتىك بىنىم كە موۋشەكىكى نەتەقاۋ بە ھەردوۋ لاي ھەفە
 وىرانىۋەكەدا چۆتە خوارەۋە. ئايا دەكرىت ئەۋە موۋشەك بىت؟

بەلنى گومانى تېدا نەبوو. تەنك بوو، بەلام درېژىيە كەي زياتر لە دوو مەتر بوو، ئەگەر راست بوەستابا، لە من بەرزتر دەبوو. من بىنكەي موشە كەم بە نزىكەيى ۲۵ سانتىمەتر لە تىرەدا خەملاند. پەنگى سېى بوو. تېيىنىم كرد كە پەنگە لەنيوۋى پېنگە كەدا گېرى گرتىت، بە درېژايى لايە كانيدا بالدار بوو. كۆتايى پىشەوۋى كىشەي نەبوو، وەك ئەوۋى لە گۆچكە كەي دەرچوويت.

يەكسەر زانىم كە موشە كەكە ئەمريكىيە، چونكە بەتەواۋى جياوازبوو لە ھەموو شتىك كە لە جەخانەي عىراقدا بوو. من سەرەتا زۆرم لەبارەي موشە كەكانى ئەمريكاوۋە نەدەزانى، بەلام بەھۆى ئەوۋى كە سالانىك بوو لە كار كردن لە بەرنامە ئەتۇمىيە كەي عىراق بووم، دواترىش وەك يەكتىك لە بەرپۆۋەبەرانى كۆمپلىكىسى سەربازى-پىشەسازى سەددام كارم دەكرد، زۆر ئاشنا بووم بە موشەكسازى بە گشتى. درېژىيە كەي ئەوۋى پىشان دەدا كە لە ئاسمانوۋە ھەلداروۋە. موشەكتىك بەم قەبارەيە لەتواناي دايە ھەموو شتىك لە ناۋچەيەكى لانىكەم پەنجا گەزەدا بىرپۆۋە، بگرە پەنگە زۆر زياترىش بىت، واتە بە ھەموو مال و باخچە كەمەوۋە. بە خىرايى ئەو بىرۋەكانەم لە مىشكەم دەر كەرد كە مالە كەمىان كەردىتتە ئامانچ. چوون ئەمريكىيەكان ھىچ ھۆكارىنكيان نەبوو بۇ ئەوۋى مالى زانايەك بىكەنە ئامانچ و تەنانت ئەگەر ھەيانىيتىش، ئەوا گومانم ھەبوو بزەنن لە كۆي دەژىم. بۆيە دەيىن بۆمبەكە ئاراستە كەي بۇ پېنگەيەكى سەربازى عىراقى نرىك بوويت.

كۆتايى پىشەوۋى تەنھا چەند پىيەك لە دىۋارى ژوورى نووستنى كچەكانمەوۋە دوور بوو. من لەرزم لى نىشت كاتىك ھەولمدا پېژەي بىركارى ئەو دوو ھۆكارە حىساب بىكەم كە ئەگەر تەقىيايەوۋە ئەوا چەندىك ئەگەرى مانەوۋەمان مەسۇگەر دەبوو. ئەو بېرىارەي كە لە ۸ى نىساندا دابووم بۇ ئەوۋى شەۋى شەرەكە لە

دوورى مالىھەمان بەسەر بەرم، نىزىكەى نىوھ بە نىوھ بوو. ئەگەرچى من ئەگەرى نەتەقىنەۋەى مووشەكىكم ئەژمار نەكردبوو لەكاتى بۆمبارانكردن، بەلام دەمزانى كە ئەم ئەگەرە كەم بوو. لەگەل ئەۋەشدا ئەگەر ھەردوو ھۆكارە كە بە پىچەۋانەۋە رۆيشتبايە، ئەۋا لە ماۋەى مىلى چركەيەكدا لەناو دەچووين. دواتر لەپەر بۆم دەرگەوت كە ئەۋ شتەى لەسەر چەمەكەم دا بوو فتيلى بۆمب بوو.

چەند ساتىك ۋەستام و سەيرى مووشەكەم دەكرد بەرلەۋەى بارودۆخە گالئەئامىزە كە بمەھزىتت. كەمتر لە يىست پىن لە دوورىيەۋە، لە زەۋى ژىر گولكىكى نىلوفەر لە تەنىشت باخچەى گولەكانم، بەرمىلىكى سەۋزى پەنجا گالۋنى - كە لە سالى ۱۹۹۲دا نىشتىبووم-، پاشماۋەى بەرنامە ئەتۆمىيەكەى عىراقى تىدابوو.

لەناۋەۋەيدا كۆمەلەيەكى تەۋاۋ لە پلانى زۆر ورد و نەخشەى دىزاین ھەبوو كە پىۋىست بوو بۆ دروستكردنى سەنتەرفىۋىج. زىاتر لە دوو سەد نامىلكە ۋەك كىتتى پىتمايى بۆ دروستكردنى ھەموو پارچەيەكى سەنتەرفىۋىج و چۆنەتى كۆكردنەۋەيانى تىدابوو. ھەندىك لە پارچەكان دروستكردىان ئەۋەندە قورسە كە تايبەتمەندىيەكانىيان لە نەيىترىن زانىارىيەكانى جىھانن. بەلگەنامەكان تايبەتمەندى و رەھەندەكانى ھەر بەشكىيان دەخستەروو، لەگەل دىزاینە وردەكانى دروستكردىان.

ھەروەھا لەناو بەرمىلەكەدا، نمونەى چۈار لە پىشكەۋتوتوترىن پىكھاتەكانى سەنتەرفىۋىجى تىدا ھەشار درابوو. ئەم پارچە كانزايانە، ئەۋەندە بچوۋكن كە لەناو جانتايەكدا جىيان دەيىتەۋە، ئەگەرچى پىنچايت مەترسىدار بن بۆ سەيركردن، بەلام بە شىۋەيەكى سەير ئالۋزن. دروستكردىان پىۋىستى بە ئەژماركردنى وردى ئەندازەيى، كانزازانى پىشكەۋتوو و زانىنى فشار و

پەھەندى لى دەرهوۋى تۈنەكەنى زۆرەي گەلان ھەيە. مېلۇنان دۆلارم خەرج كەرد و ھەزاران كېلۈمەتر پۇيشتىم و دانۇستام بۇ زىنجىرەيەك گىرېتەستى نىۋەدەۋلەتى كەرد تەنھا بۇ ئەۋەي نەيتى دروستكەردىيان بزانم.

يەكېك لى چۈر بەشە ئالۋەكەن بىرېتەي لى تۈپەي كە پۇتۇرى (سۇپاۋى) سەنتەرفىۋجەكە لىسەرى دادەنىشىت. بەپاددەيەك بچۈۋەكە كە دەتۈنەيت لىنېۋ لىپى دەستىدا بېشارىتەۋە، پەنگە تۈپەكە گىرەنگىرەن پەرچەي بېت و تا پادەيەكى بىكۇتايى پۇيىستى بە وردىنىي بىركارى ھەيە. شىۋەي سەرەۋەي خۇلاۋە، تۈپە كەنزايە بىرېقەدارەكە ھاۋسەنگى بۇرى پۇتۇرى سەنتەرفىۋج دەكات كاتېك بە خىرايى زىاتەر لى ۶۰,۰۰۰ خۇل لى يەك خۇلەكدا دەسۇپىتەۋە. لى نۇكى خۇارەۋەي تۈپەكە، بېرەيەكى بچۈۋەكى خېر كە تىرەكەي چۈر مېمەترە و لىشۋەي مېزراخىكى بىكە تىز چەسپاۋە، ئەمە بەتەۋاۋى سەنتەرفىۋجەكە دەگىرېت و دەيخۇلىتتەۋە. تەنەت نەخشى بىكە تىزەكەش بەشۋەيەكى سەيرو سەمەرەي زۇر پۇلىنكراۋە.

دوۋەم نىۋەنەي سەرەتايى كە من نىشتىۋوم، ماتۇرى سەنتەرفىۋجەكە بوۋ. ئەم ماتۇرە لى ئەلەنىۋىمى درەۋشاۋە دروستكراۋە و قەبارەكەي نىزىكەي پەرچە نەيتى بوۋ، زىنجىرەيەك مۇگناتىسى و كۈيلەكەنى ۋابەستە بە يەكتىرى تىدەيەكە سەنتەرفىۋجەكە دەجۇلىتن. پۇتۇرى سەنتەرفىۋج لىناۋ كۈنەكدا لى ناۋەپاستەكەيدا ھەلۋاسراۋە و مۇگناتىسىەكەن كىلگەيەكى كارۋۇمۇگناتىسى دروست دەكەن كە ئەۋەندە بەھىزە بەپاددەيەك سەنتەرفىۋجەكە دەخۇلىتتەۋە بەيى ئەۋەي ھەرگىز بەرى بىكەۋىت. ئەم دىمەنە لى زانايەك، شاكارىكى زۇر جۈانە.

مۇگناتىسى سەرەۋەي تۈپەكە يەكېكى ترە لى سەرسۇپھىنەرەكەنى

زانست. دوو ديسكى موگناتيسى ئەلەمنىۆم-نىكل-كۆبالتى بەش بەشكراو، كە قەبارەكەى بە نزيكه يى قەبارەكەى پارچهى پشكنەرەكەى، بە تارە بنكه تيژه كانى پۇلا بە يەكەو بە ستراونەتەو. ئەم موگناتيسىانە كە لە سەرەوەى سەنتەرفيوچە كە دادەنیشن، پۇتۆرەكە لە شويتى خۇيدا و لە بۇشايدا دە گرن كاتيك بە خيىرايى سەر و دەنگى دەسوپتەو. پىكهاتەى چوارەم-ديسكىكى تەنكەو و پەنگى پۇنزيەو تيرەكەى نزيكهى شەش ئىنج بوو و بەرزىيەكەشى دوو ئىنج بوو- بە شىوہەكى سەير بۇ چاوانىك كە پىي ئاشنا نەبوو، ئاسايى دەرهكەوت. ئەمە پىي دەوترىت زەنگ، مەبەست لىي بەستەوہى بۇريە كانى سەنتەرفيوچە لەم سەر بۇ ئەو سەر، ئەمەش بۇ دروستكردى سەنتەرفيوچىكى درىژتر كە درىژيەكەى نزيكهى سى مەتر يىت. ئەم وەشانەى درىژتر دەتوانىت يۇرانيۆم بە شىوہەكى بەرچاو خيىراتر لە سەنتەرفيوچە ئاسايە كانى درىژى دوو پى دەولەمەند بىكات، بەمەش تواناى دروستكردى بۇمب بە شىوہەكى بەرچاو زياد دەكات. پەهەندە كانى كريمپ-پىزىكى وردىنى لە بەشى ناوہپاستيدا كە بۇريە كانى سەنتەرفيوچ لە خالى زۆرتىن فشاردا كۆدەبنەوہ-پىويستى بە شىك بوو كە پىي دەوترىت ژمىريارى ئالۆز(۱). لەو كاتەدا تەنانەت ژاپۇنيەكانىش نەياتوانىبوو لە دىزاینكردى ئەو جۆرە سەرەكەوتوو بن.

ئەم ویتەكىشان و بەلگەنامە و نموونە سەرەتايانە نویتەرايەتى زانىارى كەلەكەبووى بەرنامەى سەنتەرفيوچى ئەتۆمى عىراقيان دەكرد. ئەوانە چەكى راستەقىنەى كۆمەلكوژى. نەبوون، بەلام پەنگە بەنرخترىن پارچەگەلى بىياتنانى چەكى كۆمەلكوژىيى بووبىن كە عىراق تا ئەوكاتە خواوہنى بوويىت. قوسەى كوپى

(1) Hairy mathematics

سەددام لە سالى ۱۹۹۲ فەرمانى پىكر دېيۇم دوور لە چاۋى پىشكەنرانى نەتەۋە يە كىگرتوۋە كان بە سەلامەتى بيانەتلىمەۋە و حكومەتى عىراق چىرۆكىكى دارىشت كە گۈايە ئەوانە لەلايەن دەزگا ئەمىنىيەكانەۋە لەناوچوون. ھەرچەندە پىشكەنرانى چەك لەپادەبەدەر گومانىيان ھەبوو، بەلام ئەمە ئەو چىرۆكە بوو كە سەرەپاى فشارى بەردەوام پاراستىبوومان. تا سالى ۱۹۹۸ ئەوان تاكە نەپتى ئەتۇمى عىراق بوون كە مابوونەۋە. زەحمەتە گىرنگىيەكانىيان يان ئەو مەترىسيە زىيادە بخەملىتىرت كە ئەگەرى ھەيە بۇ كۆمەلگەى نىۋدەۋلەتى دروستىيان كرديت. ئەمانە بە خىزايى بەرنامەيەكى كوشندە بۇ چەكى ئەتۇمى دروست بكەن.

ئەگەر بۆمبى ئەمىرىكى تەقىبوايە، پەنگە ھىزى ئەو بۆمبە بەرمىلە پلاستىكىيەكەى ھەلگەندابا. لە كاتى حىسابكردىنى مەۋداى نىۋان موۋشەكەكە و درەختى نىلوفەرەكەدا، بەخەيالىمدا ھات كە چۆن بەلگەنامە ئەتۇمىيە بەنرخەكانى عىراق بەھىزى فشارى بۆمبەكەۋە دەفەرن و لە بادا دېن و دەچن، يان بەشەكانى سەنتەرفىۋجى نموونەيى لەناو داروپەردوودا لەلايەن ئەو ئەوانەى كە خۆل و خاشاك فرى دەدەن و ھىچ شارەزايىيەكىيان لەبارەى بابەتەكەۋە نىيە، دەپشكىرتېن. بەلام بۆمبەكە نەتەقىبۋەۋە و بەرمىلەكەش بەبى تىكچوون لە ژىر درەختى نىلوفەرەكەدا مابو.

ناۋەپۆكەكەى زىاتر لە دە سال بوو ئارامىەكى كەمى پىيەخىشىبوم. ۋەك پارىژەرى بەنرخىرتىن سەرۋەت و سامانى ئەتۇمى سەددام، بە پۇتمەۋە بەستراپومەۋە و بەردەوام لە ژىر چاۋدېرىدا بوم. ۋامدەزانى دەزگاي ھەۋالگىرى عىراقى، چاۋدېرى ھەموو جۈلەيەكى من دەكات. تەنانت لە كاتى باخدارىشدا ھەمىشە ئاگاڭدارى ئەۋە بووم كە لە ژىر پىمدا چى ھەيە. ئىستەكە ھىزەكانى

ئەمىرىكا غىراقيان كۆنترۇل كىرد، دەمزانى ئەم نەيتىيە نىژراوانە
پەنگە چارەنۇسى خىزانە كەم لى قالد بىدەن.

كاتىك پىشكەنرانى چەكى نەتەوۋە يەكگرتوۋەكان لى بايزى
۲۰۰۲دا چۈنە ناو غىراق بۇ گەران بەدۋاى چەكى كۆمەلكۈزى
سەددام، بە خىرايى سەرنىجان كەوتە سەر گىرنگى چاۋىپكەوتەن
لە گەل زانا غىراقىيەكان. لى مانگى تىشرىنى دوۋەمى رابردوۋدا
پىشكەنرانى نەتەوۋە يەكگرتوۋەكان داۋايان كىرد كە پىنگە بە بەشىك
لە زاناكان بدىرت لە گەل خىزانە كانىان غىراق بەجىپەتلىن بۇ ئەۋەى
بتوان بە ئازادى قسە بىكەن، بەبى ئەۋەى مەترسى تۆلەسەندەنەۋەيان
لەسەر بىت. ھارپىيە كىم كۆپىيە كى بابەتلىكى واشتۇن پۇستى پىدام
لە ئىنتەرنىتتەۋە داىيەزاندبوۋ، ئەم بابەتە منى ۋەك يەكتىك لە پىنج
زانائى سەرەكى ناساندبوۋ كە پىشكەنرەكان ھىۋايان دەخواست
چاۋىپكەۋتەيان لە گەلدا بىكەن لە دەرەۋەى غىراق. دوۋبارە ۋ سىبارە
بابەتە كەم خوتىدەۋە. من بىرم دە كىردەۋە كە ئاخۇ دەشىت من ۋ
خىزانە كەم لە غىراق ۋەدەرەبەتتىرىن تاۋەكو بىم بە شاىەتھالى
ئەۋەى كە سەددام چىيە ۋ لە راستىدا چى ھەشارداۋە.

بەلام ئەم بىرۈكەيە ھەر زوۋ لەلايەن بەرپىرسانى سەددامەۋە
پەتكرايەۋە. سەرەتائى مانگى شىۋاتى ۲۰۰۳، مانگ ۋ نىۋىك پىش
جەنگ، بانگەشتى كۆبۈنەۋەيەكى ئەمنى كۆمىسۇنى پىشەسازى
سەربازى (MIC) كىرام، كە تىيدا تاكە زاناۋوم كە ئامادەبوۋم.
عەبدولتەۋاب مەلا ھوىش جىگرى سەرۋىك ۋەزىرائى غىراق
سەرپەرىشتى كۆبۈنەۋەكەى كىرد. من بەھۋى ئەۋەى بەپىۋەبەرى
MIC بوۋم، بۇيە عەبدولتەۋاب ھەم سەرۋىك بۇۋ ۋ ھەمىش ئەۋ
پىاۋە بوۋ كە منى لە ژىر چاۋدىرى ناپاستەۋخۇدا ھىشت بوۋيەۋە.
پىاۋىكى ئازا بوۋ - كە چىژى لە پىنگە بەھىزەكەى ۋەردەگىرت ۋ

ھەزى لى ھاۋار كىردىن و تەقاندنى دەمانچە كەي بوو بۇ ھەۋا لى كاتى گىردبوونەۋە كانى لايەنگرانى سەددام- بى سىمىلە ئەستورە كەيى و بى جلوبەرگى زەيتونى سەربازى كە ھەموو چەپلە لىدەرە كانى سەددام ھەزىان لىي بوو، پوون بوو كە عەبدولتەۋاب چەندە دەيەۋىت لاسايى سەرۋك كۆمار بىكاتەۋە. بەلام تەنھا شىت كە تۋانىبوۋى بە شىۋەيەكى كارىگەر لەخۇيدا كۆپى بىكات، بىيەزەيى سەددام بوو. عەبدولتەۋاب بە زىندانى كىردنى ئەو بەلىندەرە سەربازىيەنى كە ۋادەي گەياندانىان لەدەستدا بوو، ھەندىكىيان لە زىنداندا گىيانان لەدەستدا، ھەرۋەھا بە زىندانى كىردنى زانا و ئەندازىاران ناسرابوو. بەراستى ئەو بوو لە چەۋسىنەرلىك زىاتىر بوو، كاتىك بەۋ شتە نەدەگەشت كە دەيۈست ئەۋا بە مۇشتە كانى مېزە كانى دەكوتا و پارچە پارچەي دەكردن و بە قسەي ناشرىن ھاۋارى دەكرد بەسەر ئەندازىارانى سەربازى و بەپۈتەبەرانى پىرۋزە كاند.

عەبدولتەۋاب سەمى سەير و سەمەرەي داھىتانبوو. كۈلتۈرى ترساندىن لە پىزىمدا و لەلايەن سەددام ھوسىن نىزىك بوو لە كۈلتۈرى عىرفانىي يان سۇفىيەكان^(۱). سەددام ۋاي لە خەلىك كىردبوو ۋەك خوداۋەندىك بىرى لىيكەنەۋە و گۋايە ئەۋ دەسەلاتى خوداۋەندى ھەيە. مەلاكان پىۋىست بوو پىش نوپىز، بەھەمان ھەناسەي ناۋى خوا، ستايشى ناۋەكەي ئەۋىش بىكەن. سەددام ھەرگىز تۈپەيى خۇي لەدەست نەدەدا، ۋەيان لانىكەم لەبەردەم خەلىكدا، چۈنكە لەپاستىدا ئەۋ پىۋىستى بە ئەۋە نەبوو. بەلكو كەسانى ۋەك عەبدولتەۋاب ھەبوو كە ئەم كارەي بۇ بىكەن.

(1) Mystical

ئەوۋەبوو ۋەبدولتەواب بانگەيشتى بۇ كۆبۈنۈۋە كە كرد. دواى وتارىكى ورد سەبارەت بە دوژمنانى عىراق و ئەركى عىراقىيە كان و ھەموو ۋەرەبە كان بۇ بەرەنگار بۈنۈۋە، ئەوۋەبوو قسەى ناشىرىنى بە خۆرئاوا گوت كە داواى دەست گە يىشتىيان بە ھەشارگە كانى چەكى مىللەت كىردوۋە.

ھەروەھا وتىشى: زۆر باس لى دوا ئاگادار كىردنەۋەى سەرۆك بوش و پىشكەرانى چەكى نەتەۋە يە كىگرتوۋە كان دە كرىت. و ئەوان دە يانەۋىت بىانۈۋەك بۇ شەپ دروست بىكەن، دە يانەۋىت زانا بەرپىزە كانمان بىكەنە ئامرازىك بۇ مەبەستە دوژمنكارانە يان. ئايا لىرە كەس ھەيە يىۋىت قسە بىكات لىم بارەۋە؟"

ۋەبدولتەواب سەيرى مىنى نە كىرد و يە كىك لى جىگىرە كانى ھەستە بۇ قسە كىردن.

جىگىرە كە ۋەك ئەۋەى وتارىكى پىشۋەختەى بۇ پىكخرايىت وتى: "رەنگە ھەندىك لى زاناكان بە تامەزرۋىيەۋە ۋلات بە جىيەيلىن." بەرپىرسانى تىرى MIC سەريان لى قاندى و چەند كە سىكىش زىمانيان چىرپاندى. "رەنگە چەند زانايەك تەنانتە ھەزىيان لى لادان يىت."

ۋەبدولتەواب دەستى بەرز كىردەۋە و قسە كەى پىپىرى. پروۋى لى مىن كىرد و ئەۋەبوو بە شىۋەيەكى ھەپشە ئامىز سەيرى چاۋە كانى كىردم. وتى: با زاناكان عىراق بە جىيەيلىن بۇ ئەۋەى چاۋيان بە پىشكەرە كان بىكەۋىت. پاشان سەرى بەرز كىردەۋە و پەنجەيەكى بەسەر قورگىدا كىشا و گوتى: خىزانە كانيان لىرە دەمىننەۋە.

لە گەل ئەو قسەدا مەن لىھات. بە دە گەمەن ھەپشە كان
لە عىراقدا ئەو ھەندە ئاشكرا و پاشكاو بوون. بۇ دە يان سال بەرگەي
ھەپشە كانمان گرتبوو كە تەنبا بە ئامازە دەردەپران. ئەمە بە شىكە
لە شىۋازى پەيۋەندىكردنى عەرەبە كان: واتە شىك دەربىر پەي
ئەۋەي بە پراستى بىلىت، بە كارھىتەنى وردىنى بۇ گە ياندنى
مەبەستە كانى مەۋ. سەددام و پىۋە كانى بە پەۋكار پەۋخۇش
بوون بە لىم لەناخدا تا بلىنى سامناك بوون، لەمچۆرە دەربىر پەنە ۋەستا
بوون. بە يەك نىگا دە ياتتوانى خويىت بەمەيىن. بە لىم ئامازە كەي
عەبدولتەۋاب خام و بى پىچ و پەنا بوو.

ئەستەمە بىتوانم ئەو ھەستە پەلە ترسە ۋەسەف بەكەم كە تىنىدا
دەزىيەن. لە شويىتى كار و لە مالىۋە خۇم سانسۇر دە كەرد چۈنكە
دەمزانى خىزانە كەم سەلامەت نىيە. تەننەت لە گەل ئەو كەسەي
كە لە جىھاندا نەزىكىترىم لى، ژنە سى و چۈر سالە كەم، بۈيرى
ئەۋەم نەبوو ھەستى پراستەقەنەي خۇم دەربىر. ئىمە دەمزانى كە
بە ئەگەرىكى زۆرەۋە تەلەفۇنە كەمان چاۋدىرى لەسەرەۋ و ترسمان
لەۋە ھەبوو كە ماپكروڧۇنە كان لەناۋ ئۆتۈمىتە كەمان يان لەناۋ
كەلۈپەلى ناۋمال ۋەك گۈلدان، چىرا، يان تەلەفۇندا شاردرابنەۋە.
خۇمان پراھىتا بۇ ئاگاداربوون لە ھەر ۋەشەيەك كە دەمانگوت،
ئىنجا ھەرچەندە تايەتەش يىت. بە ئازارترىن پەشىمانى مە ئەۋەيە
كە كارە پۇلىنەندىيە بەرزە كانم چۈن كاريگەرىيان لەسەر
خىزانە كەم ھەبوو. ئەۋان بە ترسەۋە دەزىان لەۋەي دەشەت كە
شەۋىك لە شەۋان نەگەپمەۋە مالىۋە، پەنگە زىندانى بكىرىم يان
ئەشكەنجە بدىرىم. كاتىكىش درەنگ دەھاتمەۋە مالىۋە، لەبەر
خاترى پەۋخۇسارى پەلە نىگەرانى ئەۋان بوو كە زەردەخەنەم
دە كەرد.

ھەر كاتىك ھاوپۇي و خزمە كانمان دەھاتنە سەردانمان، تېيىنىم دەكرد كە وريا بوون لە دەربېرىنى قسە كانيان. ئەوان باش دەيانزانى كە مالىە كەم بە دۇنيايەوۋە لە زۇر چاودىرىدايە. ئەگەر وتووژىك تەنەت بەجۇرىك لە جۇرە كان چووبايەوۋە نىو بابەتە سىياسە كان، ئەوا ئىمە بە شىۋەيەكى غەرىزەيى ئامازەي دەستمان بە كاردەھىنا و دەچووينە دەرەوۋە بۇ ناو باخچە كەمان، لەوئى ھەستمان بە سەلامەتى دەكرد دوور لە گوپى ئەلىكترونى پۇرۇم. ئەمە بە تايەتى لە ھەفتە كانى كۆتايى دەسەلاتى سەددامدا تەواو راست بو.

مانگىك پېش دەستپىكردى شەپ، كۆبوونەوۋەيەكى خىزانى گەورەمان لە مالى يەكىك لە ئامۇزا دوورە كانمدا ھەبوو. لە كاتىكدا لەسەر مېزىكى گەورە دانىشتىن بۇ ژەمىكى بەچىژ، گەتوگۇكە ئاراستەكەي بەرەو پووى كۆبوونەوۋەي سەربازى ئەمىرىكا كرد. ھەستمان بە ئازادى زياتر دەكرد لە مالى خزمىكدا تا لەوۋەي لە مالىەكەي خۇمدا دەمتوانى. ۋەك زۆرىەي عىراقىيە كان، ھەموو ئەندامىكى بىنەمالەكەم دەيانويست سەددام لە پۇستەكەي لابلېرىت، بەلام بۇچوونمان جياواز بوو سەبارەت بەوۋەي كە ئايا ئەوۋە روودەدات يان نا. ئەوۋەبوو ھەرىكەو قسەيەكى دەكرد. گروپىك دەيانگوت شەپ ھەتمىيە و سەددام تەواو بوو. بەلام بە گالئەچارپەوۋە پىيان دەگوترا "ھەلۇكان"،^(۱) بە ناۋى بەرپىرسانى ئەمىرىكى كە ھەمان بۇچوونيان ھەبوو. لەو كاتەدا لە عىراق، لەسەر قسەيەكى لەمجۇرە دەكرا لە سىدارە بدېرىن. تاقمىكى تىرىش دەيانگوت شەپ روونادات و سەددام لە ھۆكمرانى بەردەوام دەيىت. ئەم كۆمەلەيەمان ناونا "كۆترەكان"^(۲). پاشان كەستىك

^(۱) ئەوانەي پىر پىشتىگىرى لە چارەسەرى بەكلا كەرەوۋەي جەنگ دەكەن
^(۲) ئەوانەي پىر لە چارەسەرى دىكە دەگەپىن جىگە لە سەربازى و جەنگ

تياماندا ناپازى بوو، گوتى: ئامۇزايەكى من كە پېشىنى دە كىرد
ئەمىرىكىيە كان شەھەر لە دۇرى عىراق دە كەن، بەلام سەددام لە ژياندا
دەمىيىتتەو و دەجەنگىت. مىنىش گالئەم كىرد و گوتى: "تو نە
پەپولەي و نە كۆترى- بەلكو تو قەلەپەشىت" بۇ ئەمەش
ھەمووان پىكەنىن.

پاشان بىدەنگىيەك بالى بەسەر مېزەكەدا كېشا و ترس كەوتە
نىو ھەموومان. ھەمووان دركىان بەو كە ئىمە لە سنوورى
خۇمان تېپەپىن و چوینە نىو ھەرىمىكى مەترسىدار. چاۋەكانى
ئەندامانى خىزانەكەم دەپىنى كە بە دەمارگىرىيەو بە دەورى
ژوورەكەدا دەسورپانەو و ۋەك بلىنى بەدوای مايكروڧونى شاراۋەدا
بگەپىن. ھىچ قەسەيەكى تر لەسەر ئەو بابەتە نە گوترا.

فېۋكەھەلگىرەكان بەرەو كەنداۋ دەھاتن و جۇرج بوشى
سەرۋىكى ئەمىرىكا و تۆنى بلىتر سەرۋكەزىرانى بەرىتانىا تادەھات
لېدوانى شەپرانگىزانەيان بۇ جىھان دەدا، خەلكى بەغدا بە
دەستلەكار كېشانەو دەستيان كىرد بە ئامادەكارى بۇ شەھەر، بەلام بە
كەرامەتىشەو. پىشتەر بەم دۇخەدا تېپەپىووين و دەمانزانى دەپىت
چى بگەپىن. لە ھەموو وپىستگەيەكدا سەپى درىژ بۇ بەنزىن
دروست بوو، بەو پىيە شۇڧىران خۇيان بۇ كەمىي بەنزىن ئامادە
دە كىرد، بەلام ئەمە بە شىۋەيەكى پىك و پىك ئەنجامدرا. بىزارىيە
سەرەكىيەكان لە تېچوونەكاندا بوون: بەرزبوونەوئە نىرخى
خۇراكە قوتوۋەكان، ئاۋى قوتوۋ و مۆلىدەكان، لە كاتىكدا خەلك
خۇيان ئامادە دە كىرد بۇ ئەوئە لە مالىەكانىاندا بىمىننەو. مىنىش ۋەك
زۆرپىك لە خىزانەكان بە دوۋدلىۋە بىرىارمىدا تەڧەنگىكى
كلاشىنكۆف بىكەم لە ئەگەرى تىكچوونى ياسا و پىساكان.

جىھان سەيرى دەيان ھەزار سەربازى ئەمىرىكى دەكرد كە لە
 پىڭگە ھېرشەرى لە نىك سنوورى عىراق لە كۆيت دادەنن.
 ئەوئى نەياندەتوانى بىيىن ئەو شتە سەيرانە بوون كە لە ئاستە
 بەرزەكانى حكومەتى سەددامدا پروودەدەن. لە پەلە بالاكانى
 دەسەلاتدا، دەستى رېژىم ھىندەى تر توندتر بوو. گفتوگو
 ئاسايەكان فۇرمالى بوون، لەگەل دەربېرىنى ناپاك بەلام بە دەنگى
 بەرز راگەيەندراوى نىشتانپەرورەى دەردەپرەدا. ھەستىكى
 ۋەھمىي بە واقع لە سەرانسەرى حكومەتدا بلاۋبوۋە. بە
 پىچەوانەى ھاۋلاتيانى عىراقەۋە، حكومەت بە تەۋاۋى ئامادەنەبوو
 بۇ شەپ.

لە ۱۹ى ئازاردا، كە يەكەم پۇژى ھېرشە ئاسمانىيەكان بوو بۇ
 سەر بەغدا، پابەند بووم بە رېتىمايەكان بۇ ئەۋەى ۋەك ھەمىشە
 راپۇرت بدەم بۇ بارەگاي MIC. بۇردومانەكە پىش بەيانى دەستى
 پىكردبوو و دواتر ۋەستابوو و ھىۋربوونەۋەيەكى پىشېنىكراۋ بەسەر
 شارەكەدا كەۋتبوو. كاتىك گەيشتە ئەۋى، لە ترسى ئەۋەى كە
 بە ئۆتۆمبىل دەچمە ناۋ ناۋچەيەكى بۇردومانەكەدەۋە، بەرپرستىكى
 ترساۋ و پىي و تەم لەبرى ئەۋەى راپۇرت بدەم پىۋىستە بچم بۇ
 باخچەيەكى ساۋايان لە قەزاي جومھورىيە، كە كرابوو بە ئۇفېسى
 كاتى بۇ بەرپۆەبەرانى MIC و ستافى بالاۋمان. ئامازەى بەۋەشكرد،
 دەزگاكانى دىكەى حكومەت خەرىكى چۆلكردن بوون بۇ
 شۆپنى ھاۋشپۆە. لە شەۋىكدا رېژىمەكە تەۋاۋ كارەكانى خۆى
 گۋاستەۋە بۇ ژىر زەۋى، بەۋ ھىۋايەى فېۋكەۋانە ئەمىرىكىيەكان
 ئامادە نەبن قوتابخانەكان بۇردومان بكەن.

ھىشتا ھەر بەيانى بوو گەيشتە باخچەى ساۋايان و چووم
 بەسەر قەرەبالغى و تىكچېرزانى ئۆتۆمبىلان، ھەرۋە ھا ئۆتۆمبىلى

جۆرى مۆرسىدس سىدان رەش و ئۆتۈمبىلە گرانبەھاكانى دىكەم يىنى -كە بەرپىرسانى بالاي عىراق حەزىيان لىيە- و كۆلەنەكانى نىشتەجىيۈنى دەورۈبەرى قوتابخانەكەيان داخستېو. خوتىندىن راگىرابو، مىندالانى گەرەكەش لى زىر فەرمانى مانەو لى مالىوۋە بوون، بەلام زۆرىكىشىيان ھاتبۈونە دەرەوۋە بۆ ئەوۋى بە پەرۋشەوۋە سەيرى ئەو ئۆتۈمبىلە لوكسانە بىكەن كە لىناكاو شەقامە تەسكەكانىيان پىركىردېو. دانىشتوانى ئەوئ لى شوقە سى و چوار نەۋمىيەكانى گەرەكەدا لى پەنجەرەكانىيانەوۋە سەيرى ئەو دىمەنەيان دەكرد. مىن بەخىرايى ئۆتۈمبىلەكانى دەورۈبەرى باخچەى ساوايانەكەم ژمارد نىزىكەى پەنجا دانە دەبو، كە بەرپىرسانى MIC بەكارىيان دەھىتا. دركىم بەوۋەكرد كە رەنگە كۆبۈونەوۋەكەى وا لى ئۆتۈمبىلە فەرمىيەكان بە ئاسانى لىلەيان فېرۋكەكانى چاودىزى ئەمىرىكىيەوۋە بىنىزىت، كە ئىستا بە تەواۋى بەسەر ئاسمانەكانى بەغدادا زال بوون.

لەناو باخچەى ساواياندا ئەفسەرانى بەعسى بەپەلە دەگەرپان و پۆلەكانىيان بۆ بەشە جىاوازەكانى MIC دىارى دەكرد. لى يەككە لى پۆلەكاندا كۆبۈونەوۋەكەى پىشۋى بەپۆتەبەرەن بەپۆتەدەچو. ھىچ پلانىكى نااسايى بۆ لىشكركىشى ئەمىرىكا نەبوۋە و پوون نەبوۋەتەوۋە كە كى بەرپىرسىار دەيىت. دوو بەرپىرسى پەلدار، عەمىد وەلىد موسلىح، بەرپىرسى بەشى تەكنىكى و رەجا ئەلخەزراجى، بەپۆتەبەرى گىشى كارگىزى، ھاوارىيان دەكرد فەرمان و ئىركى پۆلەكانىيان دىارى دەكرد، كاتىك دەيان كەسمان بەدەورىدا قەرەبالغىمان كىرد و كۆبۈوینەوۋە. دەستم بەرز كىردەوۋە و پىشنىارىكىم پىشكەش كىرد.

گوتىم: "زىاتىر لى پەنجا ئۆتۈمبىلمان لى نىزىكى ئەم دەورۈبەرە

وہستان. ئەمە دەشت مەترسیدار ییت بە لەبەرچاوغرتنى چاودىرى لەلایەن فرۆكە ئەمرىكىيەكانەوہ. ئايا نايىت بلالوہيان پىيەكەين؟”

پوون بوو كە ئەمە بە مېشكى هېچ كامىك لە ھاوکارەكانم دا نەھاتبوو، لەناكاو ترس ژوورەكەى داگرت و كاتىك دركيان بە مەترسیيە كە كرد. ئەوہبوو پەجا ئەلخەزراجى بەسەر شۆفىرەكانمان ھاوارى كرد تا ئۆتۆمبىلەكانمان بەسەر ناوچەيەكى فراوانتردا بلالوہپىيەكن.

ئیمە دابەش بووین بەسەر یەكەكانى فریاگوزارىدا، بۆ رېكخستنى پشٹیوانى كورتخايەن بۆ شەپ و دابىنکردنى چەك. لە یەككە لە پۆلەكاندا، سەرنجم دا ویتەيەكى سەددام حسین كە لەگەل زاواى كۆچكردووى خۆى، حوسەين كامل، كە لە سالانى ھەشتاكانى سەدەى پابردوودا بۆ پەرەپێدانى چەكى ئەتۆمى لەگەلمان بوو و بەرپۆەبەرم بوو. لەسەر كورسیيە بچووكەكان دانىشتبووین، ھەولمان دەدا ئەژنۆكانمان لە ژىر مێزەكاندا دابىتىن كە بۆ منداڵانى شەش سالان دروستكراپوون. ھىشتا وانەكانى ئەلفوبى لەسەر تەختە پەشەكان دەيىنرا. لە دەرەوہى پەنجەرەكانمان، ئامىرى يارىكردنەكانى منداڵان پێدەچوو تاكە بەرگريمان پىشكەش بكەن لە بەرامبەر ھىرشىكى چاوەپوان نەكراوى ئەمرىكى. پەنگە دیمەنەكە كۆمىدى بووايە ئەگەر ھاتوو ئەوہندە ترسانك نەبوايە. لە تەنىشت باخچەى ساوايانەوہ، خەزانەيەكى سەر كەشتیوانى نىوہى لە زەويدا نىژرپوو، پلىكانەيەكى ھەبوو كە دەچووە خوارەوہ بۆ ناو ناوېۆشى خەزانەكە و بۆ ئەوہى بىكەيەكى كاتى دروست بكەين كە بتوانين تىيدا خۆمان بشارينەوہ لە ئەگەرى بۆردومانكردندا.

من لە لاى يەكېڭ لەو گرووپانە دانېشتەم كە پېتەيم بۇ كرابوو تاوەكو فشار بخەنە سەر بەرھەمھېنەرانى نارنجۆك ھەلگەر وەيان موئشەك ھەلگەر بۇ كەمكردنەوہى كاتى بەرھەمھېنان لە مانگېكەوہ بۇ ھەفتەيەك. بېرۆكەكە لەسەر ئەو گرېمانە بېمانايە بوو كە كارگەكانى چەك ھېشتا دەتوانن بە شېوہەكى ئاسايى كاربەكن.

ئەوہبوو پرسیارم كرد كە: "ئامانچ لەم RPGانە چيە؟"، بەبى ئەوہى باسى ئەو حەقىقەتە بەرچاوە بكمە كە تەنانت دواى دروستكردنېش چەند ھەفتەيەكى دەوېت تا پارچەكان كۆبكرېتەوہ و دەبنە چەكىكى تەواو.

يەكېڭ لە جېنگرەكان ھاوارى كرد: "يېڭومان بۇ بەھيزكردنى سوپا!"

دواى ئەو كۆبوونەوہيە كە يەكەم كۆبوونەوہ بوو، ھەولمدا زياتر لە پانزە خولەك لە بارەگاي كاتى نەمېتەوہ. ئەركى "چاودېرى"م بۇ خۆم ديارى كرد بۇ سەردانى ھاريكارە زانستى و ئەندازيارىيەكانم، كە فەرمانيان پېكرابوو لە بىكەكانى دېكەدا بېتەنەوہ. بەم ئەركە ساختەيە، تەوانېم بەشېكى زۆرى بەشى يەكەمى شەرەكە بە لېخوړېنى ئۆتۆمبېل لە شەقامە تارادەيەك سەلامەتەكانى بەغدا بەسەر بەرم، دوور لە بېنا حكومىيەكان كە ئامانجى بۆردومانى ئاشكرائى فرۆكەكان بوون. ھەرۋەھا ھەولمدا خۆم بەدوور بگرم لە بەركەوتن و زۆرتەرين كاتم لە مالەوہ لەگەل خېزانەكەم بەسەر دەبرد.

بەلام ھەستى ئېنكارى تەواو لە نېوان بەرپرسانى حكومەتدا تا كۆتايى بەردەوام بوو، لەگەل فشارەكانى پابەندبوون بە فەرمانەكان، فەرمانگەلېك كە جېنگاي گالەجارى بوو. لە ۷

نيسانى ۲۰۰۳، كاتىك سەربازە ئەمىرىكىيە كان گە يىشتە جەرگەى بەغدا، فەرمانم پىكرا تا كاتزمىر ۹ى پاشىيوەپۇ راپۇرت بەم. جارىكى تر بۇ بنكەى باخچەى ساوايان. خىزانە كەم داوايان لىكردبووم نەپۇم. ئەوان دە يانزانى كە لىخوپىنى ئۆتۈمىتل لەنىو شاردا و بەم ئىوارەىە جگە لە خۇكۈشتن هېچى تر نىيە. ئەمىرىكىيە كان زانىارى هەوالگىرى زۇر باشيان بە كاردەھىتا بۇ بۆردومانكردنى كۆبۈنەوۈ فەرمىيە كان. بەلام من پىداگىرىم كرد ئەگەر لە مالەوۈ بىتمەوۈ بۇ ھەموومان مەترسىدارترە. لەلايەكى تر ناو بەغدا ھىشتا عىراقى سەددام بوو و سەرىپچىكردن لە فەرمانىك سزای لەسىدارەدانى خىراى لەسەر بوو.

لە سەرتاسەرى شاردا كارەبا بېردرا. تارمايى يىناكان لە بەرامبەر درەوشانەوۈى پرتەقالى بۆردومانە كاندا وەك مۆتە كە دەرە كەوتن. تەنھا بە لايتى ئۆتۈمىتلە كەمەوۈ ئۆتۈمىتلم دەھاژۇشت، بەو ھىوايەى نەبمە ئامانجى فېرۇكە ئەمىرىكىيە كان. گويم لى بوو كە لەسەرمەوۈ بە ئاسماندا دەفېرىن.

لە بنكەى باخچەى ساواياندا، كۆمەلە بچوۈكە كانى زانا و تەكنىكار و بەرپىرسانى حىزبى بەعس بە دلەپاۈكتىيەوۈ چاويان لە يەكتر دە كرد؛ كەسمان نەماندەزانى بۇچى بانگەيشت كراوين بۇ ئەوئ. لە شويتىك لە سەرووى ئىمەوۈ مۆلىدەيە كيان داگىرساند كە كارەباى دەگەياند بەم دوو گلۇپەى ژوورە كەمان و لەوئ لەسەر مېزى كۆنفرانسە كە كە خەرىك بوو چارەنوسمان تىدا پوون دەبووۈو. دەكرا زىندانى بىكرېن يان لەسىدارە بىرېن ئەگەر سەددام يان بەرپىرسە كانى بىريارىان دايت كە ئىمە تاوانبارىن بۇ خراپى ئەداى عىراق لە شەپە كەدا. يان رەنگە فەرمانمان پىكرايىت دەست بىكەن بە ھەندىك كارەساتى ئەندازىارى گەورە كە ئەوان

خهونیان پشه وه بینبوو وه ههولیکی کوتایی بۆ راگرتن و دوورخستنه وهی هیزه کانی هاوپه یمانان. رهنگه مهبهست له کۆبوونه وه که نه وه بوویت که چاودیری هه مووان بکهین، بۆ نه وهی دلیا بین که هه موومان بین کیشه له وین.

"بۆ چ مهبهستیك؟" ویستم بزائم. "ناتوان نووسینی سه ر دیواره که بخویننه وه؟"

ئهم بارودۆخه دیمه نه کانی فیلمی "پۆشتن له گهل با-دا"⁽¹⁾ ی بیرخستمه وه، که تیایدا باشوورییه کان به شتوازی ژیا نی مه حکومی خۆیا نه وه لکاندبوون، به بی گویدانه نه وه هیزه پیشپه وانه ی که خه ریک بوون بۆ هه تا هه تا بیاخه نه ناو میژووه وه. له عیراقد، بیرکردنه وهی هه موو پژیتمه که پابه ند بوو به فهرمانی سه ددام، به وهی که بینا سه ره کییه کان به قور داپۆشرین و ناگری نه وت له ده ورویه ری شاره که دا بکریته وه، به و باوه رهی که دو که ل فرۆکه وانه نه مریکیه کان ده ستخه رۆ ده کات. به لام نه مریکیه کان به ئاسانی ده یانتوانی به ناو دو که له که دا برۆن، له گهل نه وه شدا که س نه وه نده ئازابه تیه ی نه بوو که ئهم حه قیقه ته به سه ددام بلیت. له کۆتایدا دو که له که زیانی زیاتری به هه وله کانی دژه فرۆکه ی عیراقی گه یاند. به لام له بهر نه وهی سه ددام وای وتبوو، هه مووان قه ناعه تیان به خۆیان کردبوو که "ته گهر ئیتمه نه توانین فرۆکه نه مریکیه کان ببینن، نه ومانای وایه که نه وانیش ناتوان ئیتمه ببینن"، وه که نه و چیرۆکه ی فۆلکلورییه کۆنه ی که نه عامه سه ری خۆی له ناو خۆلدا ده نیژۆیت بۆ نه وهی خۆی بشاریته وه و واده زانیته که که س ناتوانیت ببینیت.

⁽¹⁾Gone with the Wind

بەرپرسان بەشىۋەي كۆمەلەي بچووك كۆدە بوونەۋە و بە دەنگى
 نزم قسەيان دەكرد. من بۇ ماۋەيەكى كورت پەيۋەندىم بە
 گروپپىكەۋە كىرد، كە بەرپرسىكى حىزبى بەئسى زۇر تۇخ بوو،
 ئەو ھەر لەسەر ئەو ئىنكارىيە بوو. بە وردى باسى لە شەپى
 فېۋكەخانەي نىۋدەۋلەتى كىرد، كە بە وتەي خۇي پىر بوۋە لە
 تەرمى سەربازانى ئەمىرىكى. پىاۋەكانى دەۋرۋەرى سەرى ئەرىتيان
 بۇ قسەكانى دەلەقاند، ھەرچەندە دۇنيا بووم ھەمويان دەيانزانى
 ئەمە راست نىيە. بەرپرسىكى دىكە بە شانازىيەۋە ئامازەي بەۋەدا
 كە سەددام خۇي ئەو بىكەي شەۋى پىشۋومانى بۇ كۆبوۋنەۋە
 بە كارھىتاۋە. گۆيىم لى بوو باسى سەرۋك كۆمار دەكات و ھەرۋەھا
 لە غىيايى بى پۇزىشى عەبدولتەۋاب دەھرى بىۋو. سەددام ھەرەشەي
 كوشتى لىدەكرد ئەگەر ھەلاتىيىت يان ھەۋلى ھەلاتى دايىت،
 گروپپىكى ناردبوو بۇ دۆزىنەۋەي جىگىرى سەرۋكى ۋەزىرانى
 ۋلاتەكەي. بەلام عەبدولتەۋاب ھەلنەھاتبوو. بەلكو ئەو لەۋ سەرى
 مېزەكە بوو و خۇي ئامادە دەكرد بۇ سەرکردايەتىكىردنى
 كۆبوۋنەۋەكە. سەرەپاي. ئەو ھەموو قسە و باسانە سەبارەت بە
 ئەگەرى مردنى سەرۋك يان بىرىنداربوۋنى سەختى سەرۋك، كەچى
 سەددام ھىشتا كۆنترۆلى لەدەست بوو.

پوۋون بوو كە عەبدولتەۋاب ھىچ كام لە ھەرەشە شانۆ-
 ئامېزەكانى لەدەست نەداۋە. مېشتەكانى لەسەر مېزەكە دەدا و
 ئەۋەبوو فەرمانى دا بۇ كۆبوۋنەۋە. بە ئازايەتتەۋە گوتى: "ۋەك
 چۇن دەتوانم بەچاۋى خۇم ھەموۋتان لەبەردەمم بىيىنم، ئاۋەھاش
 دەتوانم بەروۋنى سەرکەۋتن بىيىنم"، ديارە خۇي قەناعەتى
 پىكىردبوو كە ئەمە ساتىكى خۇشە، سەرەپاي دەنگى بۆمبەكان لە
 دەرەۋە و ئەو راستىيەي كە ئىمە لەناۋ خەزانەيەكدا گېرمان

خواردوو ۋە كۆيۈنەنە ۋە كەش بە پەلەيە. دواچار گوتى: "دوۋى ئەۋەى ئەمىرىكىيە كان سەردەپىن و لە خاكى خۇمان دەرياندا كەين، من بەلەين دەدەم كە ئاھەنگىكى گەۋرە ساز بىكەين".

چاۋىكى خىستە سەر ئەۋ ژنەى ۋە ستابو، تاكە ژن بوو لەۋى؛ ئەۋ بەرپۆتە ۋە ناۋى خاتوۋ جابرىيە بوو كە لە ئاھەنگە كانى راپردودا گەلىي لە كات بەسەربردن كىردبوو و پىكەنى.

"ھەروەھا قەرەجگەلى زۆرىش دىتىن تاۋەكو سەما بىكەن، سەرەپاى ناپەزايەتتە كانى ئەۋ خانمە."

عەبدولتەۋاب تاكە كارىك كە لە كارنامەى كاتژمىرى يازدەيەمدا بوو ھىنايە ئاراۋە بىرىتى بوو لە: داۋاكارى سوپاى عىراق بۇ دارىشتى پەرژىنى كۆنكىرتى بەسەر پىگايەكى خىرادا ۋەك بەرەستىك لەبەردەم پىشەرەۋىكىردنى سەربازانى ئەمىركىدا. پەرژىنى كۆنكىرتى! چەندە جىي باسە كە ئەۋ پىۋانەى لە پشت كۆمەلگە سەربازى-پىشەسازىيە كەى عىراقەۋە بوون، لە ئاستىكى ئائىمىدكەردا كورتكرانەۋە لە دانانى بەرگرىيەكى ۋەھا لە شارەكە. بەراستى ئەۋەندە گالتهجاپانە بوو خەرىك بوو قاقا پىكەنم. من تواناكانى سوپاى ئەمىركام بە وردى نەدەزانى، بەلام زانىارىيەكى نىزىكم لەسەر ھىزە عىراقىيە كان ھەبوو. من سەرپەرشتى دروستكىردنى دامەزراۋە كانى بەرھەمەتتەنى پارچەكانى ناۋ تۇپخانە و تانك و موشەكەكانم كىردبوو كە لەسەر بىنەماى مۇدىلىي كلاسىك و كۆنى ھوۋسى بوون -ئەمەش يەكسانبوتىكى بەزەيىدار بوون لەگەل چەكى ئالۋى ئەمىركىيەكان-. دەمزانى سوپاى عىراق ۋەك كەرە ۋايە چاۋەپىي چەقۇيەكى گەرمە.

ئىستانىش سۇپا دەيۈىست ئىمە بەربەستىكىيان بۇ دروست بىكەين بۇ
ئەۋەى ھىزە كانى ئەمىرىكا و بەرىتانىا رابىگرن!

من نەمتوانى لەۋە زىاتر خۆم بىگرم و گوتىم: "ئەمىرىكىيە كان بە
وردىنىيە كى زۆرەۋە بىنا گەۋرە كان لە ئان و ساتىكىدا تەۋاو
خاپوور دەكەن، ئايا بەپراستى ھىچ كام لە ئىۋە باۋەپتان وايە كە
پەرۋىنىكى كۆنكىرتى ھىچ سوۋدىكى دەيت؟"

ۋەلامە كە ھەرتەنھا بىدەنگى و چاۋلىكىردن بوو لەلايەن ئەۋانەى
لە دەۋرى مېزە كە بوون. بە جەستەى لەرزۆكەۋە تىگەشىتم كە
باسم لە شتە نەگىپدراۋە كان كىردوۋە: كە ئەمىرىكىيە كان زۆر بە
زوۋىي بەغدا داگىر دەكەن و بەرەنگارىي ئەم پىاۋانەش بىچ مانايە.
لە پوۋى دەروۋىيەۋە تىيىنىيە كەمم دوۋبارە كىردەۋە، ئەگەرچى
زۆر دلخۇش نەبووم بە ئەنجامە كەى.

لە ژىر ئەۋ بارودۇخە ئالۋزەدا، ناپەزايەتى دەربىرەن بەرامبەر
بە ھەر فەرمانىك دەتۋانىرت بە خىانەت ھەژمار بىكىرت. بەلام
كەس تەھەداى نەكىردم. پەنگە ئەۋانىش ھەمان بىريان
بىكرادىە تەۋە. لەبرى ئەۋەى پوۋبەپوۋى گەمژەى داۋاكارىيە كە
بىنەۋە، دۋاجار لىژنەيەك بۇ دىزايىكىردنى پەرۋىنە كە پىكەپىنرا.

دۋاى كۆبۈۋنەۋە كە، گۆرەپانى باخچەى ساۋايانمان لى قەدەغە
كرا و فەرمانمان پىكرا بىچىنە ناو پۆستە ئەمىنىيە جىاۋازە كانەۋە.
شەۋە كەم لە ژىر چاۋى دەرگايى بىكەكەدا بەسەر بىرد، لەناو
ئۆتۈمبىلىكى ۋەستاۋدا لەگەل حىزىيە كى بەغسى، كە تەفەنگىكى
كلاشىنىكۆفى لەسەر ئەژنۆى ھەلگىرتىۋو. چەندىن كاتىمىر دانىشتىن
و گوپىمان لە بۆمب و تۆپ و موۋشەك بوو كە بەسەر بەغدادا
دەبارى، دەترساين لەۋەى كە ئەگەر ئەمىرىكىيە كان بتۋان بە وردى

شۈبھى جۈلە كانى حىكۈمەتى سەددام بىگرن، ئەوا بىنكە كەمان دەيىتتە ئامانجىكى سەرەكى. خەمى ژنە كەم و مندالە گەورە كانم بوو. ھەر جارىڭ لە دوورەو گويىم لە تەقىنەو ەيەك بوو، بە بىدەنگى دوام دە كىرد: "خودايە داوات لىدە كەم كە خىزانە كەم باش بن. داوات لىدە كەم با لە ژياندا بىمىتنەو". خراپترىن ترسم ئەو بوو كە لە كاتىكدا مەن لەم ئۆتۈمىلەدا دانىشتوم و چاۋەپى موۋشە كىك بووم كە بۇ سەددام دانراۋە، رەنگە دواجار خىزانە كەم توۋشى مەترسى بىن و بىيانىكىت.

لە گەل بە ياندا، بە خىرايى بە شەقامە چۆلە كاندا گەپامەو مالهەو. لە سەروۋى دارخورما گەشاۋە و بىنا رەنگ خۆلەمىشە كانەو، بەشىكى زۆرى ئاسمان رەش بوو بەھۋى دوكلە ئاگرە بىن ھودە كەى سەددام. چەند پارچە تۈپ و تانكى پاسەوانى كۆمارىيە كانم بىنى كە لە نىۋە دارە كانى پاركە گىشتە كاندا شاردراۋونەو. گومانى مەن ئەو بوو كە دوكلە كە پىگىرى لە فېرۋەكەوانە ئەمىرىكىيە كان ناكات و بەم زوۋانەش ئەم تانك و جە سەربازىيە عىراقىيەش بۆردومان دە كرىن. گەبىشمە مالهەو و ژنە كەم و مندالە كانم بىنى كە ترساۋن بەلام لە ژياندا. بە بىنى يەكتر بە ئاسودەبى دە گىرايىن و دواى ئەوۋى يەكترمان لە باۋەش گىرت، سۈيتم خوارد كە جارىكى تر بەجىيان نەھىلم.

زەيدى كورم بە درىزايى شەو بەئاگا بوۋبوو و بە دەۋرى مالهەماندا سۈپاۋونەو و وتى كە لە شەۋدا گويىم لە دەنگى چەكدارانى فىدايى سەددام بوۋە لە ژىر ئۆفەرپاسى ەلەۋى، لەسەر پىڭاى خىراى ئەبوغرىب كە دەروازەى سەرەكى پۇژئاۋايە بۇ ناۋ بەغدا. ھەروەھا زەيد وتى چەند خولە كىك لەمەۋەر لە

نزىكەۋە گۈيى لى تەقە كىردىن بۈۋە. مېنىش چۈۈمە پال دىۋارى
 باخچە كە تا بۇ خۇم گۈيى لى بىگرم. ئەۋە بوو گۈيىم لى دەنگى
 زۆر نىزم بوو كە بە زىمانى عەرەبى قىسەيان دە كىردى بەلام بە لەنجەي
 مىسر و سۇرىا و شۈيىتە كانى ترەۋە. زانىم كە ئەۋانە بە كىرگىراۋانى
 بىيانىن. دىركىم بەۋە كىردى كە ئەۋان ھاتۈنە تە عىراق بۇ شەپ كىردى تا
 كۆتايى، و ئەۋ جۆرە كەسانە لەۋانەن كە ھەمىشە پىيان باشتىرە بىمرن
 نەۋەك ھەلپىن.

لى ژوۋرى مېۋانە كەماندا كۆيۈنەۋە يەككى بەپەلەم لى گەل
 ھاۋسەرە كەم، لەيلا و دوو كچە ھەرزە كارە كەم و زەيد ئەنجامدا،
 بۇ گىفتوگۇ كىردىن لەسەر چۆلكىردى مالى كەمان، چۈنكە پىدە چۈۋ
 ئەۋ شەپە بە شىۋە يەككى بەردەۋام لەبەردەم دەرگا كەماندا بىت. مەن
 و زەيد بېرىارماندا بە ئۆتۈمۈيىل جەۋلە يەك بە شەقامە كانى
 گەرە كە كەماندا بىكەين. كۆلانە كانى دەۋرۈبەرى مالى كەمان چۆل
 بوۋى و دەرگاى ھەۋشەي مالى كانى دراۋسىكانمان ھەموۋيان بە
 تۈندى داخرا بوۋى. سەرەپاى ئەۋەي سەربازە كان لى دەۋرەۋەي
 دىۋارى باخچە كەمان كۆيۈۋوبۈنەۋە، بەلام پىدەنگى زال بوو
 بەسەر گەرە كە كەدا. شەقامە كان ۋەك پەناگە يەك دەھاتە بەرچاۋ
 نەۋەك ۋەك ناۋچە يەككى شەپى راستەقىنە.

مەن و زەيد دۋاى ئەۋ جەۋلە يەي كۆتايى خەرىك بوو
 بىگەرپىنەۋە مالىۋە، بەلام لەپەر كەۋتىنە نىۋ خالىكى پىشكىنى
 عىراقى. ئەفسەرىكى پاسبەۋانى كۆمارىيە كان تەفەنگى
 كىلاشىنكۆفە كەي سۈۋار كىردى. تەمەنى لى بىست سالىدا بوو، پىستى

پەش و سىمىلى پېك بوو، ئەو كىلاو سۈرەي لەسەربوو كە
سەربازە نوخبەكانى سەددام ھەزىيان لىي بوو. زۆر گرۇ بوو.
دەموچاوى بۇ پەنجەرەي ئۆتۈمىنلە كەمان دابەزاندا و بە گومانەو
سەيرى كىردىن.

گوتى: سىلاوتان لىي يىت. تۆ كىيت و لىرە چى دە كەيت؟
ئامازم بە ئاراستەي مالى كەمان كىرد و گوتى: مالى كەمان لىرە
لەم گەپە كەدايە.

- بەراي تۆ كارىكى ژىرەنەيە ئەگەر لە ناوچە كەدا بىنمەو؟
ئەفسەرە گەنجە كە وتى: "ئەو ھەلزاردەي خوتە، بەلام ئەم
گەپە كە ئىستا ھىلى پىشەو. ئەمىرىكىيەكان زۆر لە نىزىكەو. ئەم
خەرىكە دادەخرىن و شەپە كەش نىزىكە. بۇيە پىشنىاز دە كەم چۆلى
بەكەن."

قسەي ئەفسەرە كە جۆرىك بوو، سەرنجى پاكىشام كە پەنگە
دواكاتى شىكست بۇ ئەفسەرە عىراقىيەكان بەيانى يىت. پۆرىك
پىشتەر دانان بەم كارەدا يەكسان بوو بە لە سىدارەدان، بەلام ئىستا
پروخسارى ئەم ئەفسەرە گەنجە چىرۆكىكى جىاوازي گىتپايەو.
ھەرزوو دركەم بەو كەرد كە خىزانە كەمان پىويستە بە خىرايى بىرپار
بدات.

زەيد نىزىكەي يەك مىل لەسەر پىنگايەكى تەسك و بارىكى
پىنگاي خىرايى ئەبوغرىپ ئۆتۈمىنلى لىخورى و بەدواي
شۈبىتىكدا دەگەپا كە پىنگاكە فراواتر يىت و بتوانىن بگەپىنەو.

كاتىك لى شۆتتىك نازىك بوۋىنەۋە، بىنمان دوكلە لى پىڭگاي خىرا
 لى سەرەۋە بەرز بوۋەۋە. پاشان ھەرلەۋپۈە تانكىكى ئەمىرىكىمان
 بىنى كە دوكلە لى لىدەھات و ديار بو لى كاتى شەردا و ھەر ئىستا
 لىدراۋە. ئەگەرچى من نەمدەتوانى ھېچ سەربازىكى ئەمىرىكى
 بىنم، بەلام تىگەيشتەم كە ئىمە بەراستى لى ھىلى پىشەۋەى
 شەپە كەداين.

من بە زەيدىم وت: "با بگەپىنەۋە مالەۋە". ئەۋىش
 ئۆتۆمۈپىلە كەى سورپاندەۋە.

لى كاتىكدا زەيد دوو تەلقە سوكانە كەى سورپاندەۋە، گويم لى
 چەندىن دەنگ بوو لى دەرەۋەى ئۆتۆمۈپىلە كەمان، دواتر دەستپىزى
 تەقە بەدۋاى يەك. ئەۋەبوو ئىمە كەۋىنە زېر ھىرشى قەناس
 بەدەستى چە كدارانى ئەمىرىكى.

ھەردووكمان سەرمان بەرەۋ داشبۆردە كە نزمكرد و زەيد پىنى
 لى بەنزىنە كە نا و ئەۋەبوو خىراتر بە درىژاى پىڭگاي لاۋە كىدا
 رۋىشتىن. گويمان لى دەنگى فېشەك بوو كە بەر ئۆتۆمۈپىلە كەمان
 كەوت. دۋاى چەند خولەكىك، كاتىك گەيشتىنە مالەۋە، بازمان
 دا و لەيلا و كچەكانمان بەستەۋە سەر كورسى پىشتەۋە و بەپەلە
 بىرپارمان دا بە ئۆتۆمۈپىل بەرەۋ مالى كچە گەۋرە كەم، ئىسرا بىرۋىن
 كە نازىكەى پانزە خولەك لى ناۋچەى يەرموك دووربوۋ لى باشۋورى
 بەغدا.

ھەركە گەيشتىنە مالى كچەكەم، ھەستمان بە كەمىك سەلامەتى
 كرد. ئەحمەد -زاۋاكەم- وتى شەۋى پىشتىر بۆمبەكانى ئەمىرىكا بە

شېۋە يەككى مەترسىدار لە نزيك مالا كە يانە ۋە دەنگيان ھاتوۋە. كەل
 ۋە پەلى مالا كە مان بە شېۋە بازە لە ژوورى ميواندا پېكخستېو
 لە ئەگەرى ئەۋە پەنجەرە كان يان دېۋارە كان بىتەقن، بەربەستىكى
 پاراستىمان بۇ نۆ كەس دروستكرد، لەنيويشىندا بۇ ھەردو
 نەۋە كانم كە كچە كە يان پېنج سالان ۋە كۆپە كەش سى سالان
 بوون. ھەموو پەنجەرە كانمان بە تىپ ۋە بەنشانەى X بەستەۋە،
 چەند پەنجەرە يە كمان بە كراۋەيى ھىشتەۋە بۇ ئەۋە پېگىرى لە
 پەستان بگەين ۋە بەمەش نەتەقنەۋە، ئەمەش كاتىك پۈودەدات كە
 شەپۇلىكى بە ھىزى تەقنەۋە پۈۋ لە شۈيتىكى داخراۋدا دەكات ۋە
 لە ئەنجامدا پەنجەرە كان ۋە كەل ۋە پەلە كان ۋە خەلكىش فېرېدەدات
 بە دەۋرى ژوورە كەدا. دەنگى تۇپارانە دوورە كان نزيكتر بوونەۋە،
 تا كەپوون موۋشە كە كان دەنگيان بەرز بوو. ئىمە بە حساب
 خۇمان لە مەيدانى شەپىك بەدوور گرتېو كەچى خۇمان لە
 ناۋەراستى مەيدانىكى دىكەدا بېينىنەۋە.

لە ناۋەراستى ژوورى ميوانە كەدا كۆبوۋىنەۋە، لە كاتىكدا
 سەربازانى ئەمريكا ۋە غىراق لە دەۋرى كۆشكى سەۋكايەتى لە
 نزيكەۋە شەپان دەكرد. بۇنى تىزى باروت ۋە بالەخانە
 سوۋتاۋە كان لوۋتى ئىمە پېكردېو ۋە ناۋەۋە دەممان پۇشيوۋ.
 بۇ كەستىكى ۋەك من ئەۋ بۇنە بۇ ھەمىشە بە تامى شەپ دادەنېم.
 خەرىك بوۋ دلم دەتەقى كاتىك ترسى سەر پۈۋخسارى
 خىزانە كەمم دەبىنى، ۋە نەۋە كانم بەبى ۋەستان دەگريان. منىش
 بەردەۋام بە چىرپە پېم دەگوتن: "خەمتان نەبىت ئازيزان، بۇمبە كان

ئامانجيان سەربازەكانە نەك ئىمە. ئىمە سەلامەت دەيىن". بەلام من بە ھىچ شىۋەيەك دۇنيا نەبووم. ھەموومان چەند بەھىمنى دوامان دەکرد و دەلالاينەۋە تاۋەكو پزگارمان بىت.

درەنگانى بەيانی، بۇ ماۋەى نزيكەى نيو كاتزميرىك بۇردومانەكە ۋەستا، ھەرچەندە لە مەوداى ناۋەپاستدا گويم لە تەقەى دەمانچە و گوللەى تانكەكان بوو. پىم وابوو پەنگە پەۋشەكە دواجار كۆتايى ھاتىت و پزگارمان بوويت. بە نەۋەكانىم -كە ھىشتا بىجامەكەيان لە شەۋى پىشۋەۋە لەبەردا بوو- ۋت: ھەۋلىدەن لە باۋەشماندا بخەون، بەۋ ھىۋايەى كە ئمە يارمەتيان بدات ھەست بە سەلامەتى بكن و لەۋ كابوسانە دەربازيان بىت كە دەورمانى تەنيۋە. پاشان ۋەك بلىى ھەۋا بتەقیتەۋە بەجۆرىك لە جۆرەكان، چوون لەھەموو لايەكەۋە بوۋە تۇپباران و دەنگە دەنگى گەۋرە. فرۆكە جەنگىيەكان گرپەيان دەھات بەسەر گەرەكەكەماندا و بۆمبيان فرېدا و ديۋارەكانيان دەھەژاند. دواتر گويم لە دەنگىك بوو كە خەرىك بوو گيانم لەگەلىدا بتەزىت: دەنگى سەربازە عىراقىيەكان كە لە شەقامەكانى باشۋورى مالى كچەكەمدە ھاۋاريان دەکرد بۇ يەكتەر. بەپاستى ئىمە لە ناۋەپاستى شەرەكەدا بووين. پاشان گويمان لە دەنگى بزۋىتەرى ئۆتۈمبىلى سەربازى و ھاۋارکردنى زياتر بوو.

دەنگى گرمە گرم و شكانى پەنجەرەكانمان لە ھەمان كاتدا بوو. پەنگە بۇ چەند چركەيەك ھۆشم لەدەستدايىت پىش ئەۋەى موشەكىكى دىكە لە باخچەى خانۋوى دراۋسىكەماندا بكەۋىتە

خوارەوۈ و وەك بوومەلەرزەيەكى يەك چركەيى لە زەويەوۈ بمان لەرزىتىت. چەند ساتىك دواتر تەقىنەوۈى سىيەم، ئەودىيى مالىەكەى ھەژاند. بە ھاوارەوۈ بازم دا: "زەيد، ئەحمەد، ھەموومان! با برۆين، با برۆين!" دلىيا بووم كە ئەگەر لە ژوورى ميوانەكە نەجوولتىن ئەوا دەمرين. ژنەكان ھاواريان دەكرد. كاتىك نەوەكانمان ھەلگرت و رامانكرد بۇ دىيى پشتهوۈ. تىيىنىم كرد ھىچ كام لە نەوەكان ناگرين. بەلكو ئەوان دەميان لىك كراوۈ بوو، و لە ھالەتى شۇك دابوون.

ئىمە بە پەلە چووينە ناو دوو ئۆتۆمبىلەكەمانەوۈ. ئەوۈبوو پىشېركىمان دەكرد، بەلام وا ديار بوو كات خاۋ بووۈوۈ وەك ئەوۈى لە خەونىكى ترسانكدا گىرم خواردىت. لەكاتىكدا چووينە سەر شەقامەكە، كە بەرەو ناوۈندى شارۋچكەكە دەپۆيشت، بەلاى سەربازىكى عىراقىدا رەت بووين كە لەسەر زەوى كەوتبوو؛ جەستەى لە نيۈى برابوويەوۈ، قاچەكانى لە نزيك بەشى سەرەوۈى پەرش و بلاۋ بوون. چاۋەكانى كراوۈ بوون. قۇلىك لە جەستەى نەمابوو، بەلام قۇلەكەى تر وا ديار بوو دەستى بۇ ئىمە درىژ دەكرد. ئىستاش ناتوانم وىتەكە لە مېشكەم دەربېتىم. ھەندىك جار شەوان خەيالىم دەرواتەوۈ بۇ ئەو سەربازە. كاتىك لە جامى ئۆتۆمبىلەكەمانەوۈ سەيران دەكات، دەيىنم لىۈەكانى دەجوولتىن و وشەكانى "يارمەتىم بەدەن" پىكەدەيتىن. ھىوادارم ئەمە تەنھا خەيالى يادەورىم بىت و ھىچى تر.

دلم خەبەرى دابوو كە نايتت جارىكى تر بچينەوۈ مالىەوۈ. بە

زەيدىم گوت بەرەو ماللى عەلى زاوام بېرۇ، ئەودىوى شار لە باكوورى پۇژھەلاتى بەغدا. ئىمە بە خىرايى بەرەو باكوور بە شەقامى دىمەشقىدا تىپەپىن و لەبەردەم تاوهرى سەددامى بۆردومانىراودا پەت بووين. گرەمە گرەمى ئاسمان بەردەوام بوو، وەك جۆرىكى نوپى زىرەنى پەشەبا كە شەپۇلى تەزووى مېشك دەئىرىتە دەرەو. ترسم لەو ھەبوو كە لەئىو شەقامە كەدا تىبابچىن. زەيد لە ئىوان ئۆتۆمىنلە جىھىنلارەو كانى عىراق و ئۆتۆمىنلە سەربازىيە كاندە دەرپۇشت و ئەم لاو ئەو لای دەكرد. لەلايەكى ترىش بەردەوام چاوم لەپشتەو دەكرد تاوھە كو دىئايىمەو لەوھى كە زاواكەم و كچەكەم و نەوھەكانم ھىشتا بە تۆيۇتاكەيان لە پىشمانەو ەلئەخوړن. ژنەكەم و كچە بچووكەكانم بەبى دەرپىنى ھىچ وشەيەك لە كورسى دواوھ دەستيان بە يەكتەرەو گرتبوو. مەنىش دەستم بىردە دواوھ و دەستم گرتن.

كاتىك گەشىتىنە پردى ئەلئەحرار بەسەر پووبارى دىجلەدا، شەقامىكى ترم لە پىشمانەو ەلئەبوو خۆمان لەئىو قەرەبالغەكى ترى بچووكى ھاتوچۇ بەغدادىەكان بىنيەو كە بەرەو پۇژھەلات ھەلئەھاتن. پاسەوانى كۆمارىيەكان لە ھەر دوو لای پردەكەدا خالى پىشكىنىيان دانابوو و خەلكى مەدەنيان ناچار دەكرد بچنە سەر شۆستەكە. لە دەرگای چوونە ژوورەوھى پردەكەدا، دوو سەربازى گەنج بەزەحمەت سەرنجيان داين. ئەوان ترساو دەرەكەوتن و دركم بەوھەكرد كە ئەوانە لە ژىر ھەپشەى كوشتن لەلايەن فەرماندەكانىانەوھە ناچار كراون لەوئى بن. ھىوادار بووم بتوانن ھەلپىن.

كە گەشتىن زاواكەى ترم بەپەلە ھاتە لامان و باوۋەشى
پىداكردىن. "سوپاس بۆ خودا!" بەگريانەوۋە واى گوت. — من
خەرىك بوو تەواۋ باوۋەپ بەوۋە بگەم كە ھەموۋتان كوزراۋان!

لە كاتىكدا سەربازە ئەمريكىيەكان شەپيان دەكرد بۆ پىشپەۋى
بۆناۋ بەغدا، ئەوۋەبوۋ ئىمە چەند كاتزىمىرلىك لە مالە كەيدا مايىنەوۋە.
ژەمى نىۋەپۇمان لەۋى خوارد، ھىندە گۆشتى قوتوۋ و برىنج و
پەتاتەمان خوارد، بەجۆرىك ھەموۋمان بىزاربوۋىن. براكەم يەكلىك
لەۋ چەند مەپانەى كە مابونەوۋە سەربىرى و ژنەكان دەستيان كەرد
بە دروستكردنى پاچەى عىراقى: مەرەگەيىكە لە نان و گۆشت و
بەھارات كە بە تىشريب و برىنجى سىپى و سوور ناسراۋە. ۋەك
ئاھەنگىكى خىجىلانەى لىتھات، بەلام ئاھەنگە بچوۋكەكەمان
زۆرى نەخاياند، كاتىك دەنگى ترىسناكى بۆمب و تۇپخانەكان
دەستى كەرد بە نىزىكبونەوۋە لە مالى عەلى بە ھەمان شىۋە و
كورسىيەكانى ژىر ئىمە دەستيان كەرد بە لەرزىن. لە ترسى ئەۋەى
لە ناۋچەى شەپى سىيەمدا گىر بخۆين، ھەرزوۋ بىريارم دا.

ئەگەرچى من دلىيا نەبوۋم كە ئەمە ھەنگاۋىكى دروستە يان نا
بۆ سەلامەتىمان، بەلام رامگەياند: "دەگەپىنەوۋە بۆ مالى ئىسرا".
لەگەل ئەۋەشدا ئەم شىۋىتەش ۋەكو ھەموۋ شىۋىتەكانى بەغدا
نائارام دەردەكەۋت. بەلام بە جۆرىك لەجۆرەكان من لام ۋابوۋ
كە بەپىنگاۋە پۇششتن سەلامەتتەرە. ئەۋەبوۋ دىسانەوۋە دەستمان بە
گەشتىكى تر كەرد لەنىۋ جەنگدا. كاتىك بە شەقامە لاۋەكىيەكاندا
رەت دەبوۋىن بۆ ئەۋەى بگەينە مالى كچەكەم، بۆردومانەكە
كەمتر دەھاتە بەرچاۋ.

وەك ھەر خىزانتىك كە پىششىنى كارەسات دەكات، ئىمەش پىداۋىستىيە كانمان كۆكردىبۇۋە. ئىسرا و ئەحمەد مۆلىدەيان ھەبۇ، من و زەيدىش بەم دوايىە دىشىكى مانكى دەستكردمان لەسەر سەقفە كەيان دانابوو. بە درىژابى شەو سەيرى گرتە فېدېۋىيە راستەوخۇ كانمان دەكرد كە لەلايەن بى بى سى و ئەلجەزىرە پەخش دەكران سەبارەت بەو لەشكر كىشىيەى كە لە دەورو بەرمان روويىدەدا. شەپكە ھىشتا زەۋىيە كەى دەھەژاند، ھەرچەندە تا ئەوكات چەندىن كىلومەتر لە دوورىيەۋە بوو. دواچار بەيانى زوو ھەندىك لە خىزانە كەمان خەويان لىكەوت، بەلام من بەديار دىمەنەكانى كەوتنى شارەكەمانەۋە دانىشتم.

دواى بەرەبەيانى ۹ى نىسان، كە دەنگى شەپكى سەخت ھىشتا لە بەغدا دەھات، وىتەى تانكە ئەمىرىكىيە كانمان بىنى لەسەر پرەكانى باشوورى شارەكە بەسەر رووبارى دىجلەدا. ئەو نىۋەپۇيە شىتېكمان بىنى كە ھەرگىز بەخەيالىمان دا نەدەھات. ئەۋىش ئەۋەبۇو كە ھەزاران ھاۋپىي بەغدادىمان روويان لە گۆرەپانى بەناۋابانكى فېردەۋس كىرد. زۆرىك لەۋانە لەتىۋ ھوتاف دا چەكوش و ئامرازى تىران بەكاردەھىتا بۇ ئەۋەى لە بنى پەيكەرىي سەددام بەدن. بەرامبەر تەلەفزىۋنەكە دانىشتىن و دەستمان لە دەمانەۋە گرتىۋو و باۋەرمان نەدەكرد بەۋەى كە رووى دەدا.

ئەحمەد وتى: سەيرى ئەۋە بىكەن. "ۋا خەرىكە پىيەكانى پەيكەرەكە دەپرەن، ھىچ پۇلىستىك رېنگىريان لىناكات!"

كە گەيشتىن زاواكەي ترم بەپەلە ھاتە لامان و باوۋەشى
پىداكردىن. "سوپاس بۆ خودا!" بەگريانەوۋە واى گوت. — من
خەرىك بوو تەواۋ باوۋەپ بەوۋە بگەم كە ھەموۋتان كۆژراۋان!

لە كاتىكدا سەربازە ئەمىرىكىيە كان شەپيان دەكرد بۆ پىشپەۋى
بۆناۋ بەغدا، ئەوۋەبوۋ ئىمە چەند كاتزىمىرىك لە مالە كەيدا مايىنەوۋە.
ژەمى نىۋەپۇمان لەۋى خوارد، ھىندە گۆشتى قوتوۋ و برىنج و
پەتاتەمان خوارد، بەجۆرىك ھەموۋمان بىزاربوۋىن. براكەم يەكك
لەۋ چەند مەپانەي كە مابونەوۋە سەربىرى و ژنەكان دەستيان كەرد
بە دروستكردنى پاچەي عىراقى: مەرەگەيىك لە نان و گۆشت و
بەھارات كە بە تىشريب و برىنجى سىي و سوور ناسراۋە. ۋەك
ئاھەنگىكى خىجىلانەي لىتھات، بەلام ئاھەنگە بچوۋكەمان
زۆرى نەخاياند، كاتىك دەنگى ترىسناكى بۆمب و تۇپخانەكان
دەستى كەرد بە نىزىكبونەوۋە لە مالى عەلى بە ھەمان شىۋە و
كورسىيەكانى ژىر ئىمە دەستيان كەرد بە لەرزىن. لە ترسى ئەۋەي
لە ناۋچەي شەپى سىيەمدا گىر بخۆين، ھەرزوو بىريارم دا.

ئەگەرچى من دلىنا نەبوۋم كە ئەمە ھەنگاۋىكى دروستە يان نا
بۆ سەلامەتىمان، بەلام رامگەياند: "دەگەپىنەوۋە بۆ مالى ئىسرا".
لەگەل ئەۋەشدا ئەم شىۋەش ۋەكو ھەموۋ شىۋەكانى بەغدا
نائارام دەردەكەۋت. بەلام بە جۆرىك لەجۆرەكان من لام ۋابوو
كە بەپىڭاۋە رۆيشتن سەلامەتتەرە. ئەۋەبوۋ دىسانەوۋە دەستمان بە
گەشتىكى تر كەرد لەنىۋ جەنگدا. كاتىك بە شەقامە لاۋەكىيەكاندا
رەت دەبوۋىن بۆ ئەۋەي بگەينە مالى كچەكەم، بۆردومانەكە
كەمتر دەھاتە بەرچاۋ.

وەك ھەر خىزانتىك كە پىششىنى كارەسات دەكات، ئىمەش پىداۋىستىيە كانمان كۆكردىبۇۋە. ئىسرا و ئەحمەد مۆلىدەيان ھەبۇ، من و زەيدىش بەم دوايىە دىشىكى مانگى دەستكردمان لەسەر سەقفە كەيان دانابۇ. بە درىژابى شەو سەيرى گرتە فېدېۋىيە راستە وخقۇكانمان دەكرد كە لەلايەن بى بى سى و ئەلجەزىرە پەخش دەكران سەبارەت بەو لەشكر كىشىيەى كە لە دەورۇبەرمان روويىدەدا. شەرپە كە ھىشتا زەۋىيە كەى دەھەژاند، ھەرچەندە تا ئەۋكات چەندىن كىلۇمەتر لە دوورىيەۋە بوو. دواچار بەيانى زوو ھەندىك لە خىزانە كەمان خەويان لىكەۋت، بەلام من بەديار دىمەنەكانى كەۋتنى شارەكەمانەۋە دانىشتم.

دواى بەرەبەيانى ۹ى نىسان، كە دەنگى شەپكى سەخت ھىشتا لە بەغدا دەھات، وىتەى تانكە ئەمىرىكىيە كانمان بىنى لەسەر پرەكانى باشوورى شارەكە بەسەر رووبارى دىجلەدا. ئەو نىۋەپۇيە شىتېكمان بىنى كە ھەرگىز بەخەيالىمان دا نەدەھات. ئەۋىش ئەۋەبۇۋ كە ھەزاران ھاۋپى بەغدادىمان روويان لە گۆرەپانى بەناۋبانگى فېردەۋس كرد. زۆرىك لەۋانە لەتۈۋوتاف دا چەكوش و ئامرازى تريان بەكاردەھىتا بۇ ئەۋەى لە بنى پەيكەرىي سەددام بەدەن. بەرامبەر تەلەفزىۋنەكە دانىشتىن و دەستمان لە دەمانەۋە گرتىۋو و باۋەرمان نەدەكرد بەۋەى كە روۋى دەدا.

ئەحمەد ۋتى: سەيرى ئەۋە بىكەن. "ۋا خەرىكە پىيەكانى بەيكەرەكە دەپرەن، ھىچ پۇلىستىك رېنگرىيان لىناكات!"

ئەمە وېتەيكە بوو كە دەمزانى لە سەرانسەرى جىھاندا سەيرى دەكرىت. زىرپۇشنىكى ئەمىرىكى -ھەلگىرى سەربازەكان- پۇيشت بۇ ناو گۇرپەپانەكە بۇ ئەوۋى يارمەتيان بدات، لەرپىگەى زىنجىرىكەۋە كە بە مىلى سەددامەۋە بەستراپوو، ھەولېدا پەيكەرەكە راپاكىشن.

ژنەكەم ھەناسەيەكى ھەلگىشا و گوتى: "پەيكەرەكە كەوت".

پەيكەرى سەددام پرووى بەرەو پىشەۋە كەوتە سەر زەۋى و لە يەك كاتدا عىراقىيەكان بە دار و پىلاۋەكانيان و ھەر شىتىكى دىكە كە دەياندۇزىنەۋە، كەوتە سەرى و لىيان دەدا. باۋەپم بە چاۋەكانم نەدەكرد. ۋەك ئەۋە واپوو كە من سەيرى مردنى خودى ستەمكارەكە بكەم. ئەۋ پياۋە كەوتە خوارەۋە كە زياتر لە بىست سالە من و ھاورپى زاناكانم لە پرووى جەستەيى و دەروونىيەۋە لەسەر تارىك لە دەۋرى پەنجەى خۆى و خىزانەكەمى لە ژىر سىيەرى ترسدا ھىشتبۈۋەۋە. ئەۋ پياۋە كەوتە خوارەۋە كە سالانىك پىشتەر ھەولمدا يۇرانيۋمى پىتتىراۋى پىۋىست بۇ بەرھەمھىتەنى چەكى ئەتۈمى بەرھەمبەتتەم. لەۋىدا پەيكەرى پياۋىك كەوت كە ترسى بە كارھىتتا بۇ ئەۋى زاناكان دىرۇ بكەن و فرىو بخۆن. پەيكەرەكە بە مىلەۋە راپاكىشرا خوارەۋە.

ستەمكار ھەموو لايەنەكانى رەفتارى رەعيەتەكانى بە دەسەلاتەكەى خۇيدا دەچەمىنەتەۋە. من و خىزانەكەم لە خراپترىنى كەس رىزگارمان بوۋوبو. ئىمە لەسەر زەۋىيەك ژباۋىن كە پىرپو لە ترس، لەبەر ئەۋەى پىش ئەۋەى زۆربەى مىندالەكانم تەنانتە

لەدايك بىن مەحكۇوم بوون بەم ژيانە. سەددام بە واتايە كى پەسەن
 حوكمى ژيانى ئىمەى كىردبوو. لەو چىركەسانەدا ئەو ترسەى كە
 من و خىزانە كەم بەسەرىدا تىيەپىن، نەما و لە ھەندىك پەوۋەو
 بىرم كۆردەو كە پەنگە ھەرگىز نەمىتت، بەلام بىر كۆردەو كەم
 كەمىك خاوبويەو. وا ديار بوو كەوتنى ئەو تەنھا يەك پەيكەرە
 ھەستىكى ئازادى بە من بەخشى. ھەرچەندە ھىشتا شەپەكە ھەر
 توند و ناديار بوو، بەلام بە ئاشكرا چەپلەمان لىدەدا و باوھشمان
 بە يەكتىدا گىرت. بە ھەستىك كە جىنگاى باوھ نەبوو سەيرى
 يەكتىرمان دەكرد، سەرمان لەقاند و پىندەكەنن و واھەستمان دەكرد
 كە پەنگە كابوسىكى درىژخايەن خەرىكە كۆتايى پىنيت.

پۇژى دواتر، كاتىك بە سەرسۇرمانەو سەيرى بۆمبى ئەمىرىكىم
 دەكرد لە باخچە كەماندا، خۇشحالە كەم نەما. ئاراستەى مىشكەم
 پەوۋى لە نەيتىيە ئەتۇمىيەكان كىرد، كە چەند پىيەك لەو شوتەى
 لىيەو ۋەستابووم ھەشاردرا بوون. ئەوان گىرنگىيە كى سەرەكىيان
 دەيتت بۇ ھەموو ئەو كەسانەى كە بەرژەو ۋەندىيان ھەيە لەو ھى كە
 بەرنامەكانى عىراق بوو بەھۆى پەرەپىدائى چەكى كۆمەلكۇژ.
 دەمتوانى زۆر مەترسى لە پىشم و دەرئەنجامە ئەگەرىيەكان بىننم،
 كە ھىشتا ھىچيان بە تەواوى لە مىشكەمدا دروست نەبوون. ۋەك
 ئەو ۋابوو بەلگەنامەكان و پىنكەتەكان ۋەك بۆمبىكى كاتى لە ژىر
 خاكەكەدائىن. تەنبا يەك شت پەوۋى بوو: ئەو ھى من لەگەل
 نەيتىيەكانى سەنتەرفىوجى عىراقدا كىردوومە، بە ئەگەرىكى زۆرەو
 چارەنووسى من و خىزانە كەم بۇ ھەمىشە ديارى دەكات.

بەلام يەكەم بابەتى كارنامەكەم ئەوۋە بوو كە بۆمبە ئەمىرىكىە نەتەقىوۋە كە لى باخچەكەمان دەرېيىنم، بۆ ئەۋەى خىزانەكەم بتوانن بگەپىتەۋە مالىۋە. زىياتر لى ھەفتەيەك دۋاى ئەۋەى دۆزىمەتەۋە، چەندىن جار ھەۋلىمدا سەربازانى ئەمىرىكى بىدۆزمەۋە بۆ ئەۋەى بىيەنەۋە. سەرەتا ھەستىم بە دەمارگىرى دەكرد لى بىرۆكەى قسەكردن لى گەلىان. بە پىن پۇيشتە دەرەۋە بۆ پىنگاى سەرەكى نىزىك مالىۋەكەمان، كە لى تەنىشت ئەۋ پىنگايە گەۋرەيەدايە كە بەرەۋ پۇژئاۋا بەناۋ بىبابانەكەدا دەرۋات بۆ ئوردن. تانكىكى ئابرامازى ئەمىرىكى لى جۇرى ئىم ۋەن لىسەر ئۇفەرپاسەكە ۋەك پاسەۋانى ۋەستابوو، كە چەند پۇژنىك پىشتىر شەپىكى سەختى لى گەل چەكدارانى فىداىى سەددام ۋ پاسەۋانى گاردى كۆمارى ئەنجامدابوو. ئەۋان يەكەم سەربازى ئەمىرىكى بوون كە بىنىبووم. ئەۋان تا پادەيەك گەنج دەرەكەۋتن ۋ تا پادەيەكىش لى حىرەتدا مابووم چوون كاتىك ھوتافىان دەدا ۋ تاۋەكو ۋەلامى ئەۋ جەماۋەرە عىراقىيانە بدەنەۋە كە لى دەۋرى تانكىكەيان كۆبوۋنەتەۋە ۋ شتگەلى ۋەكو "سلاۋ بەپىژ! سەددام خراپە. سوپاس!"يان دەگوت.

لى تانكەكە نىزىك بوومەۋە ۋ لى نىۋ خەلكەكەدا چاۋەپىم كىرد تا يەكىك لى سەربازەكان سەرنجى دام. پاشان بانگم كىرد، ھەۋلىمدا دەنگىكى بى خەۋش ۋ ئارامم ھەيىت.

گوتىم: ھىوادارم چىژ لى كەش ۋ ھەۋاى خۇشى عىراقمان ۋەربىگرن. "پەنگە كەمىك گەرم بىت بۆ تۆ، ۋايە؟"

ئەو بە يىنىنى پىاويىكى عىراقى كە بە ئىنگلىزىيە كى رەوان قسەى دە كرد، سەرى سوپما.

- "لە كويۇە هاتوويت؟" پرسىم.

گوتى: "لە ئازكانساسەوۈ هاتووم، بەرپىز". قسەكانى جۆرىك بوون.

گوتىم: سەردانى ولانە خۇشەويستە كەتم كىردوۈ. - سالانىكى زۆر لەمەوبەر، كاتىك خويىندكار بووم لە قوتابخانەى كانەكانى خەلوزى كۆلۇرادۆ. ئايا بىستوتە؟"
"نەخىر بەرپىز."

گوتىم: باشە ئىوۈ زۆر بەخىرىين بۇ عىراق. - ھىواخوام چاكەيە كم لە گەلدا بكن. ئەويش لە ھەوشەى مالە كەمدا يە كىك لە موشە كە نەتەقبوۈە كان ھەيە. پىت وايە كەسىك ھەيىت بتوانىت موشە كە كە پوچەل بكاتەوۈە يان لايدات؟"
سەربازە كە نىگايە كى ئاسايى لىكردم.

وتى: بەرپىز، فەرمانم پىندراوۈ كە شويىتە كەم بەجى نەھىلم.
پىتمايى كردم بۇ كەمپىكى سوپاي ئەمريكا لە شويىتىك دروست دە كرا كە نىزىكەى يەك مىل لە مالە كەمەوۈە دووربوو. زەيد لە نىزىكەوۈە ھەستا و مىش لە دەروازە كە ھەستام بەو ھىوايەى كە بە لەبەركردنى پانتۇلىك - كە بە ئوتولىك ئوتووكرابو بە پىل كارى دە كرد و ھى خىزانە كەم بوو، لە گەل تىشىرتىكى ھەرزى-

جياواز دەرېكەوم لە باقى خەلكە كە. كاتىك گەنجىكم يىنى كە
 نىشانەى دوو ھىل لەسەر شانى جەلە سەربازىيە كەى بوو، دەستم بە
 قسە كرد.

گوتم: بېورە بەرپىز، دەمەوئە ھەوالى ئەو ە بدم كە
 مووشە كىك لە ھەوشەى مالە كەمدا كەوتوو ە نەتەقىتەو ە. تەكايە
 لە گەل كى قسە بكەم؟

گوئى: "دواتر وەرەو ە". "ئىمە تازە لىرە بار گەمان داناو ە."

رۆزى دواتر گەرامەو ە و لە دەرۋازە كە پىيان و تەم لە گەل لىوا
 كۆپلى قسە بكەم. سى كاتزىمىر چاوەرپىم كرد و كاتىك كۆپلى
 ھات، ديار بوو سەرقال بوو، داواى لىكردم رۆزى دواتر چاوم
 پىي بكەوئە.

- لە چ كاتىكدا بىم؟ پرسىم. وئى: نزىكى كاتزىمىر سى.

رۆزى دواتر كاتزىمىر سى گەيشتمە لایى و لە بۆلىسىكى گەنج
 نزىك بوومەو ە كە دەرۋازە كەى بەرپەو ەدەبرد.

"لىرە مەو ەستە!" ئەو ھاوارى كرد.

گوتم: بەلام كۆبونەو ەبەكم لە گەل لىوا كۆپلى ھەبە.
 "بابەتە كە پەيوەندى بە مووشە كىكى نەتەقىو ە ھەبە."

"دەرەو ە!" ھاوارىكى كرد و ئىشارەتى بۆ كردم كە خۆم دوور
 بىخەمەو ە. سەرم سوپما لە شىۋازى قسە كردنە كەى. ھەر لەو كاتەدا
 دەرۋازە كە كرايەو ە و كاروانىكى ئۆتۆمبىلى سەربازى لە

شەقامە كەۋە ھاتنە ناۋ كەمپە كە و بېرىكى زۆرى تۈز و خۆل بەسەر
من و زەيددا كەوت.

- بېرۇ دواۋە! پۇلىسە كە ھاۋارىكى كىرد، بەلام زۆر درەنگ بوو
بۇ ئەۋەى جەلە تازە شۆردراۋە كانم لى تۈز و خۆلە كە پىزگار بىكەم.

دۋاى چەند پۇژىك ۋەستام بۇ ئەۋەى قسە لى گەل يە كە يە كى
سوپا كە بىكەم كە لى كەنارى پىگايەك لى گەرە كە مان ۋەستابوو.
دەلخۇش بووم كاتىك سەربازە كان پىيان وتم ئەندازىارن.
فەرماندەى ئەۋان، ناۋى كاپتن باتلەر بوو، گەنجىكى قۇز و
ئەفرىقى-ئەمىرىكى بوو و ھەلسوكەۋتە كەى دۆستانە بوو.

پىرسىم: ۋەك ئەندازىارە كان لىرە لى عىراق چ جۆرە كارىك
دە كەن؟.

ۋتى: "لى ئىستادا، ئىمە زىياتر تەقەمەنى نەتەقەنەۋە
پوچەلدە كەينەۋە." "بەلام ھەر كە ئەم ئەر كە تەۋاۋ بوو پۇژەى
ناۋەدان كىردنەۋە ئەنجام دەدەين. ئەر كى ئىمە ئەۋەىە ھەۋل بدەين
عىراق بىتتە شۈبىتىكى باشتر."

ھەر لىۋ ساتەۋەى كە كاپتن باتلەرم ناسى، كەسايەتى ئەۋم
بەدل بوو. سىلندەرىكى كانزايى پىشاندام و پرونىكىردەۋە كە
بەشىكە لى بۆمبىكى كلاسەرى ئەمىرىكى كە يە كە كەى لى
گەرە كە كەدا دۇزىۋىە تىانەۋە. ئەۋە بوو دۋاجار پوچەلىان
كىرد بۈۋىەۋە. كاتىك باسى ئەۋ بۆمبە نەتەقىۋەى ناۋ باخچە كەمەم بۇ
كىرد كە سەدان ھىندەى قەبارەى بۆمبە كلاسەرە كەى بوو، ۋا

دىار بوو بەراستى تووشى شۆك بوو و بەلئىندا لە ماوەى يەك دوو
كاترۇمىردا بىتە مالە كەم.

كاپتن باتلەر وەك بەلئىنى دابوو، پاش نيوەپۇى ئەو پۇژە
هات، لە گەل پىنج سەرباز لە يەكەى ئەندازيارە كانى. منىش بىردمە
ناو باخچە كەم، كاتىك رەهەندە كانى شتە كەى بىنى، فیکە يەكەى
لیدا و وتى دەبىت پۇژى دواتر بە بارهەلگىرىكى گەورە ترەو
بگەرپمەو. بەيانە كەى بە بىست سەرباز و ئۆتۆمبىلىكى گەورە
گەرپمەو. منىش بىردم بۇ لای مالە كەم و مووشە كەم پىشاندا و
ئەوانىش بە جۆرىك سەبرى يەكترىان كىرد و پاشان پوچەلىان
كىردەو و بە وریایەو دەریانەتتا. فەرمانیان پىكرىد كە لەدواو
بوەستم. لە كاتىكدا زۆرىەى سەربازە كان لە دواو وەستابوون و
هاواریان لە فەرماندە كەیان دە كىرد كە ئاگادارى بىت، كاپتن باتلەر
و دوو لە پیاو كەى لەسەر شانیان هەلىانگىرت و بىردیان بۇ
ئۆتۆمبىلىكى زىڤۆش بۇ ئەوەى بە عەرەبانە بىرىتە دەرەو
بۇ ئەنجامدانى تەقىنەوەى كۆنترۆلكىراو. خەرىك بوو وا قەناعەت
بەكەم كە ئەگەر مووشە كەكە لە كاتى لیداندا نەتەقىيىتەو، ئەوا
بەدوورى دەزانم ئىستا لەسەر شانى ئەم سەربازە گەنجە ئەمرىكىيانە
بەتەقىتەو. دواى ئەوەى مووشە كەكەیان بە بارهەلگىرە كەیانەو
بەستەو، كاپتن باتلەر گەرپمەو بۇ حەوشە كە.

گوتم كە شانازى بە باخچە كەمەو دەكەم، باخچە و درەختە
مىو بەنرخە كانم پىشانى كاپتن باتلەر دا، ئەویش بە مېهرەبانىيەو
سەرسامى بوو. چەند پىئەك لە دوورىيەو، لەقە كانى درەختى نىلوفەر

سېيەرى ئەو شويىتەيان دە كىرد كە ھىشتا زانىارىيە ئەتۈمىيە كانى
 عىراقى تىدا ھەشاردراپوون. لە سالانى بېرىنى گۈلەبەپۇژە كانم و
 باخدارىكىردىم تەنھا بە بەكارھىتەنى بەرمىلى پىلاستىكى لە ژىر
 پىمدا، جارىكى دىكە سەرسام بووم كە كاتىك ئەم شويىتەم
 ھەلپۇژارد ئاگادارى نەبووم. لە قورئاندا نىلوفەر، يان گۈلە شلىر،
 سنوورى نىوان مەعرىفەى فانى و خودا نىشان دەدات، سنوورى
 نىوان ئەوۋەى دەزانرىت و ئەوۋەى ناتوانرىت بزانرىت. ھىماى
 دوورترىن لىۋارى بەدواداچوونى مەۋفە، كە لەودىۋەۋە تەنھا
 ھوكمدانى خودايى ھەيە. ھەزىكى زۆرم ھەبوو كە ئەم چىرۋەكە
 بە كاپتن باتلەر بلىتم. ئەو ۋەك گەنجىكى بىرمەند و چالاك دەھاتە
 بەرچاۋ كە چىنە وردە كانى پىشت "مانا" بەرز دەنرخىتت. بەلام
 نەھىيە كە زۆر لەۋە مەترسىدارتر بوو كە لەم ژىنگەيەدا ئاشكرائى
 بكمە. ئەۋەبوو كاپتن باتلەرم لە نىلوفەرە كە دوور خستەۋە بۇ
 لىۋارى چەمەكە، بىردم بۇلاى ئەو شتە خۇلەمىشى و شىۋە
 گۈچكەيە ھاتبۋە سەر چىمەنى دىكۆندراكە.

شتەكەم ھەلگىرت و گوتم: باۋەرم وايە پەنگە ئەمە فىۋزى
 بۆمبە كە يىت. لىۋارەكە شىم پىشانى دا و وتم كە ئەم پارچەيە لە
 بەشى پىشەۋەى موۋشەكە كەدا بوۋە بەلام لە كاتى لىدانەكەدا
 لەجى خۇى لەق بوۋە و كەوتۈتە شويىتى ئىستائى.

"فىۋزە كانى موۋشەكە كانتان بە شىۋەيەكى ئاسايى لە كۆتايى
 پىشەۋەن، ئايا ئەۋە راستە؟" پرسىم. "پەنگە ئەمە ھۆكارىك يىت بۇ
 ئەۋەى بۆمبە كە نەيتوانىۋە بتەقنتەۋە."

كاپتن باتلەر رازى بوو كە ئەمە پوونكردنەۋەيە كى ئەگەرى
يىت، بەلام نىگايە كى سەير و سەمەرەى پىدام.

- چۆن ھەموو ئەمانە دەزانىت؟ بە ھەستىك سەيرى كردم كە
جىگاي باۋەر نەبوو.

شانم ھەلكىشا، دەمزانى كە قسەى زياتر دەتوانىت پرسىارى
نائاسايتەر ھەلگىرىت.

بەبى ئەۋەى وردە كارى زياتر بىخەمەپوو، گوتىم: "مىش ھەر
ۋەك تو ئەندازىارم."

بەشى دووھم ھىواكانى سەرەتا

يىگومان من ھەر تەنھا ئەنداز يارىكى وەك كاپتن باتلەر نەبووم.
بەلكو دركم بەوودە كرد كە بەھۆى پىنگەى خۆمانەوہ لەناو
سىستەمى سەربازىدا، ئىمە خۆشەويستىيە كى ھاوبەشمان بۆ زانست
ھەيە، ھەروەھا ھەردووكمان پابەند بووين بە جىيەجىكردى
فەرمانەكان. بەلام بەراورد كردنە كە كەم تا زۆر لەوئ كۆتايى
ھات. كاپتن باتلەر ھەرگىز تىنەدەگەيشت كە زيان لە ژىر نەيتىيە
گەورەكاندا چۆنە، چوون ئەو ھەولەدات شتە بى ماناكان لە
وادەى خۆى جىيەجى بكات و پابەند يىت بە جىيەجىكرديان و
وہ گەرنا ھەرەشەى لەسەر دەيىت. بەلام لانى كەم ھىواى ئەوہم
دەخواست كە نەيكات، ھىچ نەيىت لە پىناو ئەودا.

بەلام كاتىك سەيرى چاوەكانى كاپتن باتلەرم كرد، شىكى
ناشنام بىنى كە لەسەردەمى لەبىركراوى گەنجىتىم ھەبوو، ئەويش:
پرىشكىكى ئايدىاليزم كە لەناو ئەو گەنجانەدا دەدرەوشىتەوہ كە
بەريارىان داوہ جىھان بكەنە شوئىتىكى باشتر. من خۆم بە ئاوايتىكى
بەرزەوہ گەورە بووبووم، بۆ ئەوہى يارمەتى ولاتەكەم بدم بۆ
پىشكەوتن و سەرفرازى، بۆ بەرزەوہندى گەلى عىراق. وەك
گەنجىك ھەرگىز خەونم نەبىنيوہ كە چارەنووسم پەرەپىدانى
چەكى ئەتۆمى يىت بۆ دىكتاتورىكى مەترسیدار.

من لە سالى ۱۹۴۴ لە داپك و باوكىكى چىنى ناوهند لە دايك بووم، كە سەر بە ھەردوو مەزھەبى شىعە و سوننە بوون لە كىلگەيەك لە ناوچەى گوندەنشینی زەغەرانىيە، نزىكەى دە ميل لە باشوورى بەغداوہ دوورە. زەويەكەى ئىمە پارچە زەويەكى قەبارە مامناوہند بوو كە ھەريەكەى نزىكەى يەك ميل چوارگۆشە بوو، بە درەختى پرتەقال و سىوہوہ دەور درابوو، لە نيوان پىڭايەكى تۆزاوى و ھەويبارى دىجلەدا. دايك و باوكم لە ھەوي دارايىوہ باش بوون، بەجۆرىك كە خاوەنى يەك كىك لە يەكەم ئۆتۆمبىلەكانى گوندە بچووكە كەمان بوون، بەلام لەگەل ئەوہشدا ئەوہندە دەولەمەند نەبوون كە گىرۆدەى سىياسەت بن وەيان گىرۆدەى ئەو دۆخە پەر لە گىزاوہى پايتەخت. سالانى سەرەتاي تەمەنم لەگەل ھادى برا گەورەكەم و چوار خوشكە بچووكە كەمدا، دەوردراو بە كرەكاران و كۆلەرە وەرزيەكان، لە نىو درەختى ميوەدا يارىم دەكرد. تەنانت ئەمپۇش بۇنى پرتەقالىك دەمباتەوہ بۇ مندالى.

باوكم پياويك بوو كە زوو ھەلدەچوو و ھەروەھا خاوەن ئىرادە بوو، فەرىكردم كە ھەمىشە كۆلنەدەم. ئەمەش سىفەتىك بوو كە بە درىژايى ژيانم لەگەلم بوو. لەبارەى ئەوہوہ من ھەمىشە ئەو يادگارايەم بىردىتەوہ كە پۆژىكيان لەسەر يەك كىك لە پەيزەكان كەوتە خواروہ لە باخكەماندا و قۆلى شك، ئەم ھەويبارە پىش ئەوہبوو كە تەمەنم بگاتە تەمەنى چوونە قوتابخانە. ئەوہبوو دواتر شەوہكەى پزىشك ھاتە مالەكەمان و قۆلى باوكمى لەگەچ كرد و پىي گوت پشوو بەدە تا چاك دەيىتەوہ. باوكم بەزەحمەت سەرى ئەرتى لەقاند بۇ پىشنيارەكەى. بەيانىەكەى باوكم گويى نەدا بە نازارەكە و جارىكى دىكە بەرەو باخەكان ھويشتەوہ و منيشى

لەگەل خۇيدا برد؛ خاكە نازىكى خىستىويەو سەر شانىكى و قۇلە كەى ترىشى ھىشتا لەنىو گەچ دا بوو.

دايىكم ھەم موسلمانىكى لەخواترس بوو و ھەمىش ژنىك بوو كە باوھەپى بەكۆمەلىك شتى بىن بىنەما و پىروپوچ ھەبوو. ئەو باوھەپى وابوو خەونەكانى باس لە داھاتوو دەكەن و ھەموويان دىتە دى، بەتايىبەتى. كاتىك خەونى بە ئەندامانى خىزانە كەيەو دەبىنى. زۆر جار پىي دەوتم كە پۇژىك دادىت دەچمە ئەمىرىكا، ئەمەش لە كۆتايىدا ھاتە دى. جارىك لەگەلىدا چووم بۇ سەردانى مامم بۇ ئەوھى ئاگادارى بىكەمەو كە خەونى بىنيو كە پۇژى دواتر ژيانى لەدەست دەدات مەگەر ئەوھى لە مالىو ھەبىتتەو. پىكەنى و گويى بە قسەكانى نەدا و بەيانى كەى مالى كەى بەجىتتە. لە ماوھى چەند خولە كىكدا دواى ئەوھى لە دەرگاي پىشەوھى مالى كەى دەرچوو، لە شەقامە كەدا تەقەى لىكرا و كوزرا. بىكۆرە كە بۇ ھەرگىز نەدۆزرايەو.

كاتىك تەمەنم سى سال بوو، كەوتمە ناو كۆگايە كەوھە لە باخى پىرتەقالە كەمان و نىزىك بوو بىخىكىم. ھەندىك لە كرىكارەكان بىنيوويانم كە كەوتوومەتە ژوورەو ھەپەلە ھاتبون بۇ ئەوھى جەستەى بىھۆشم لە ئاوە كە دەرپىتن. ھەرچەندە لە خىكان پىزگارم بوو، بەلام زۆر نەخۆش كەوتم. سىكم ئاوسا، پىزىكەكان بە دايك و باوكىمان گوت كە جىگەرم زىيانىكى زۆرى بەركەوتوو ھەپتەچىت زۆر نەژىم. دواى چەند ھەفتەيەك لە ھەولەدان بۇ چارەسەر كىردن، دواچار بە دايكىمان گوت كە بەردەوام بوونىان لە ھىتتەنى من بۇ نەخۆشخانە ھىچ سوودىكى نىيە. خىزانە كەم بىن ئومىد بوون و خۇيان بۇ مردنم ئامادە كرد. ئەو شەو ھەبىك دواتر پىي وتم - خەونى بىنيو كە ئامۇزايە كم پۇژى دواتر

سەردانمان دەكات و ھەوالى پزىشكىكى مەسىحى لايە كە چارەسەرى ژىتىكى دراوسىمان دەكات. بەپىي خەونەكەي، ئەم پزىشكە دەتوانىت چارەسەرى مىنىش بىكات. بەياني ھەموو شىتەك ھەر وەك چۆن خەونى پىئەوۋە يىنىبوو، پرويدا. ئامۇزاكەمان ھات و پزىشكىكى پىشنيار كەرد كە جۆرىكى جياوازی دەرمانى پىدام و لە ماوۋە ھەفتەيە كەدا چاك بوومەوۋە.

ھەرچەندە من زۆر بچووك بووم بۇ ئەوۋە بە چاوپكى رەخنەگرانە سەيرى ھىزە پەرچو ئاساكەي دايكەم بىكەم، بەلام دەمزانى كە ئەو تەواو باوۋەپى بەم شتانە ھەيە و ھەستى پۇحانيەتى يارمەتيدەر بوو لە دارپشتى مىندالىم. دواتر لە ژياندا، وەك زانايەك كە خودان بىر كەردنەوۋە پراكتىكى بوو، زۆر جار بە ھەستىكى پىر لە سەرسورمانەوۋە بىرم لە پىشنىيەكانى ئەو دەكەردەوۋە. دايكەم پىيى واپوو نەخۇشىيەكەم بوو تە ھۆي ئەوۋە بىمە كوپىكى بىدەنگ و ماندوونەناس. ھەرۋەھا چەندىن جار پىيى و تەم كە ئەزموۋنى نرىك لە مردنەم سەلماندى كە خودا رىزگارى كەردووم بۇ ھەندىك كارى گرىنگ.

لە قۇناغى سەرەتايىدا لەگەل كۆمەلىك خوتىدكارى زۆر گەورەتر دەبوو دابىنىش و وانە بخوتىم. مامۇستاكەم سەرنىجان دايە ھەز و لىئاھتوۋىي تايەتى من لە بىر كارىدا و تا تەمەنى چواردە سالىش ئەوۋەبوو قوتابخانەيەكى ئامادەيى بەناوبانگىر بۆم پىشنيار كرا لە گەپەكى كەپادەي بەغدا. سالى دواتر دايك و باوكەم يارمەتيان دام لە كەپنى ئۆتۆمبىلىكى كۆنى فۇلكس واگن جۆرى بىتل بۇ ئەوۋە لە خانوۋى كىلگەكەمانەوۋە بۇ ناو شارەكە ھاتوچۇبەكەم. چەندىن كاتژمىرەم لەگەل ئەو ئۆتۆمبىلە كۆنەم بەسەر بىرد بەناو باخى خورما و لىمۇدا كە بەدرىژايى پرووبارى دىجلە درىژ

بىوونەۋە، بەلام لەبەر ئەۋەى سەيارە كە پىۋىستى بە چاك كىردنەۋەى بەردەۋام بوو، بۆيە مەنىش دەستم كىرد بە گىرنگىدان بە ئامىرەكان و چۆنىە تى كار كىردىيان.

تا گەيشتمە قۇناغى ئامادەيى، خەرىك بوو ئاگادارى ئەۋ گىزاۋە دەبوم كە لە دەرەۋەى سنورى كىلگەى مېۋەى خىزانە كەمان، سالاتىك بوو ۋوۋىدەدا. دەيەكانى يەكەمى عىراق ۋەك نەتەۋەيەكى بەردىن ۋابوو. دۋاى ۋوۋخانى دەۋلەتى عوسمانى لە جەنگى جىھانى يەكەمدا، سەربازانى بەرىتانى ئەۋ ناۋچانەيان داگىر كىرد كە عىراقى ئىستايە و حكومەتتىكى كاتىيان دانا كە لە لەندەنەۋە كۆنترۆل دەكرا. ئەمەش لاي زۆرىك لە عىراقىيەكان باش نەبوو، كە چەندىن جار لە شەقامەكاندا ناپەزايەتيان دەرېرى. پىۋانى ئايىنى و ئۆۋزسىۋ فەتۋايان لە دۋى عىراقىيەكانى بەشداربوو لە حكومەتى داگىر كەردا دەر كىرد. لە كۆتايدا لە سالى ۱۹۲۰ ياخىبوۋانى سۈننە و شىعە دۆزى ھاۋبەشيان لە دۋى ئىنگىلىزەكان ۋاگەياند و لە ھەلسانەۋەيەكى چەكدارىدا ۋاپەرىن. سەرەنجام سەربازانى بەرىتانى ۋاپەرىنەكەيان دامىر كەندەۋە، بە گىيانى سەدان سەربازى بەرىتانى و ھەزاران عىراقى. ھەر زوو دۋاى ئەۋە، ئىنگىلىزەكان دەسەلاتىكى پاشايەتتىان دامەزراند بۇ سەر كىردايە تىكردنى حكومەتتىكى نوپى عىراق، ئەۋبوو دۋاجار ئەمىر فەيسەل خرايە سەر تەختى پاشايەتى. دەسەلاتى پاشايەتى بە چاكسازى دىموكراسى دەستپىكرد لە ھەۋلەدان بۇ دىرېكردنەۋەى ئازادىيەكان بۇ ۋۆزنامەگەرى و لايەنە سىياسىيەكان. بەلام ناپەزايەتتەكانى عىراقىيەكان كە حكومەتيان ۋەك بە كىرگىراۋىكى زلەپزەكانى خۇرئاۋا دەيىنى كە تەنيا بەررەۋەندىيان لە نەۋتى عىراقدا ھەبوو، بوۋە ھۆى سەر كۆتكىردن

و پىڭكادانى توندوتىزى لە شەقامە كاندا. ئەو ەبوو دەسلەتلى
پاشايەتلىش زىنجىرە يەك سەرۆك ەزىرانى توند و ەھىزى دانا،
لەوانەش ەھىزىرتىن يان نورى سەيد بوو، كە دۆستى تايەتلى
تۆماس ئىدوارد لۇپانس بوو (لۇپانسى ەرەب).

لە ۱۴ تەمموزى ۱۹۵۸ لە قۇناغى ئامادەيى لە پشوى
ھاوينەدا بووم، كاتىك رادىو ەوالى كودەتايەكى خوتىاويى
پەخش كرد. شەوى پىشتىر و ە سەرسورمانى تەواوى دەسلەتلى
پاشايەتلى، يەكىنەكانى سوپاي عىراق ە فەرماندەيى عەقيد
عەبدولسەلام عارف و عەمىد عەبدولكەرىم قاسم خۇيان خستە ناو
بەغدا و دەستيان بەسەر ەموو بىنا و ەزارەتە گرنگەكانى
حكومەتدا گرت. يەكىنەكانى سوپا كۆشكى شاھانەيان گەمارو دا
و بۆردومانان كرد تا پاسەوانى شاھانە خۇيان رادەست كرد. لە
ماوەي چەند خولەكىندا نەو ەگەنجەكەي شا فەيسەلى يەكەمى
كۆچكردوو و شازادەي جىنشىنەكەي و باقى بنەمالەي شاھانەيان
بە جىشتلىنەرانى كۆشك و مامۇستا و كارمەندانى دىكەو ە
كۆكرەو ە و لە گۆرەپانى كۆشكەكەدا تەقەيان لىكردن. نورى
سەيد توانى لە مالەكەي خۇي دەرباز بكات بە جلوبەرگى
ژنانەو ە. بەلام بەيانى رۆزى دواتر ناسرايەو ە و دەستگىركرا و لە
شەقامەكەدا لە سىدارە درا. جەماوەرلىك بە ھاندانى
كودەتاجىيەكان، تەرمەكەيان لە پشت ماتۇرسكىلىكەو ە راكىشا،
پاشان ئەندامەكانيان پارچە پارچە كرد و ەلىانواسى و نمايشيان
پىكرد.

عەمىد قاسم خۇي كرد بە سەرۆك ەزىران و ەرچەندە بەلىنى
گۆرپانكارى دىموكراسى دا، بەلام لە گەل حكومەتە سەربازيەكەي
درىزەيان بە پىنگا سەركوتكەرەكانى دەسلەتلى پاشايەتلى دا. قاسم

پارته سىياسىيە كانى قەدەغە دە كىرد و زۆر جار ياساى سەربازىي دە سە پاند. پووداۋە كانى ئەم سالانە سىيەرى ئەو توندوتىژىيە بوون كە لى دە يە كانى داھاتوودا عىراقى توۋشى ئازار كىرد. لى كاتىكدا عىراقىيە كان لى دىۋاى چەندىن سەدە لى دە سە لاتى دە رە كى خە باتيان دە كىرد بۇ ھە سىتىردىن بە ناسنامەى خۇيان دىۋاى چارە گە سەدە يەك لى ھۆكىمى بىيانىيە كان. دىۋاى گىروپىكى نوپى ئۆپۇزسىۋن بە ناۋى پارتى بە عىس بە شىۋە يە كى نەپنى دە ستىان كىرد بە بانگەۋاز بۇ يە كىگىرتوۋىيى عەرەب و شانازى نەتەۋەيى و ناسىۋناليزم.

لى تىشرىنى يە كەمى سالى ۱۹۵۹، كە سالى دوۋەمى خوتىندىن بوو لى ئامادەيى، ئەندامانى پارتى بە عىسى عىراق پىلاتىكى تىرۋىر كىردىن داپشت لى دىۋى عبدالكىرىم قاسم كە سە رە كە وتوو نە بوو. يە كىك لى ۋە بىكوزانەى كە لى گەل پىلانە كە بوو، گەنجىكى تەمەن بىست و دوو سالانى ناۋچەى تىكرىت بوو بە ناۋى سەددام حىتىن، كە دىۋاى تىۋانى لى ۋلات راپىكات و لى تۆلەى قاسم رىزگارى يىت.

ئەو پىشكەۋتەنى كە راستەۋخۇ كارىگەرى لى سە رىئانم ھە بوو، پە رە سەندىنى خواستى جىھان بوو بۇ كىرنى نەوت. پىكەتتەنى رىكخراۋى ۋلاتانى ھەناردە كارى نەوت (تۆپىك) لى سالى ۱۹۶۰ بە ۋ مانايە بوو كە عىراق و دەۋلەتەنى دىكەى عەرەبى نەك تەنبا لى سە رىخى نەوت بەلگە كۆتۈرۈلى بە رە ھەمەتتەنى نەوتىش لى سە رى زەۋىيە كانىيان زىاتىر رىك دە كەون. ۋەك خاۋەن دوۋەم گەۋرە تىرىن يەدەگى نەوت لى جىھان، عىراق لى ماۋەى سالانى ۱۹۵۰ دى چۋار ھىندە بە رە ھەمەتتەنى نەوتى زىاد كىردىبوو. تەنبا يەك كىشە ھە بوو: عىراق كە سانى لىتەتوۋى نەبوو بۇ بە رىۋە بىردىنى پىشە سەزىيە كى

بەرفراوانى نەوتى ناوخۇيى. بۇ دابىنكردنى ئەم پىۋىستىيە بەپەلەيە،
 ھۆكۈمەت دەستىكرد بە ناردنى سەدان خويىندكارى لىھاتوۋى
 بىركارى و زانستى نىوخۇي بۇ دەرەۋەي ۋلات تاۋەكو لە باشتىن
 دامەزراۋە زانستىيەكانى خۇرئاۋا بخويىتن.

لەگەل نىزىكبۈۋنەۋەي دەرچوۋنى خويىندى ئامادەيى، دەستم
 كرد بە بىركردنەۋە لە داھاتوۋم و چۇن پىشېينىيەكەي دايكەم بەدى
 بەيىتم كە لەداھاتوۋدا كاريكى گرىگ دەكەم. ئەۋەبوو پۇژىك،
 بەپىۋەبەرى قوتابخانە بە ھەۋالىكى سەرنجراكىشەۋە بانگى كردم
 بۇ ژوۋرەكەي: ۋەزارەتى پەرۋەردە سىكۇلەرشىيىكى پىشكەش
 كىرەبوۋم بۇ پىرۇگراممىكى پىنج سالە لە قوتابخانەي كانەكانى
 كۇلۇرادۇ لە ئەمىرىكا. مىنىش زۇر كەيف خۇش بوۋم. بە خىرايى
 پۇشتمە مالەۋە بۇ ئەۋەي بە دايكەم و باۋكەم بلىم، ئەۋانىش لە
 باۋەشيان گىرتەم و پىشان وتم كە چەندە شانازىم پىۋە دەكەن. مەن
 بەكەم ئەندامى خىزانەكەمان بوۋم كە لە دەرەۋەي عىراق بخويىتم.

لە مانگى حوزەيرانى سالى ۱۹۶۲، لە تەمەنى ھەژدە سالىدا، بە
 تەنياگەشتم كرد بۇ واشتۇن دى سى، ئەمەش ۋەك ئامادەكارى
 بۇ خولتىكى ھاۋىنەي زمانى ئىنگلىزى پىش ئەۋەي ۋانەكانى
 كۇلىتزم دەست پىيكات. لە شوقەيەكى بچوۋك و تارىكدا لە نىزىك
 بازىنەي دۈپۇنت دەژيام. دواتر لەپىر ۋەكو كەسىك كە مىندالىيەكەي
 دەۋر دراۋو بە خىزانەكەيى و ھەمىشە لەنەزىكىانەۋە بوۋم، ھەستم
 بە تەنيايەكى زۇر كرد لە پايتەختى ئەمىرىكا. لە پۇژى سىيەمىدا
 بىرم لە مالەۋە دەكردەۋە و گىريام. بەلام لە كۇتايىدا دۈجار لەگەل
 مالە كاتىيەكەم پراھاتم. كاتىك مەن پۇشتم، عىراق ھىشتا ۋلاتىكى
 زۇر ھەزار بوۋ، پىر بوۋ لە بالەخانە ناپىكەكان و جادەي پىر
 لەچالەكان. واشتۇن دى سى ۋەك ۋلاتىكى خەيالى ۋابوۋ بۇ مەن.

كاته بەتالە كانم بە دەۋرى ناۋەندى شاردە بەسەر دەبرد و سەرسام بووم بە گەۋرەيى كۆشكى سېى و دامەزراۋەي سىسۋنى و شۈپتەۋارەكان. بىرمە پاشىۋەزۋىيەك لە ژىر قوبەي يادەۋەرى جىفرسۇن ۋەستابووم و قسەكانى جىفرسۇنم دەخوئىندەۋە كە لە ژىرەۋە نووسرابوۋ: "مەن لە قوربانگەي خوداۋە سوئىدىم خواردوۋە كە دوژمنايەتتەكى ھەمىشەيى لە دژى ھەموو جۆرە ستەمكارىيەك بىكەم كە بەسەر عەقلى مەۋقۇدا بىت." ئەم قسانە بە شۈپەيەك زايەلى دايەۋە كە ۋەك ئەۋەي بلىنى ھى كەسىك بىت لە ۋلاتىك لەدايك نەبوۋە كە تايىدا سەركوتكارى ھەبوۋىت. ھەر لە رووخانى دەسەلاتى پاشايەتتەۋە، ستەمكارى لە عىراقدا ھوكمەران بوۋە. تەنەت لە قۇناغى ئامادەيىشدا ھەمىشە ورياي ئەۋ قسانە بوۋىن كە دەمانگوت. ھەرۋەھا بە شۈپەيەك كە لەۋ كاتەدا نەمدەتۋانى پىششىنى بىكەم، خىكاندىنى ستەمكارى تەنەي لە عىراقدا لە ماۋەي دەيەكانى داھاتوۋدا توندتر دەبوۋەۋە، باشتىن عەقلى مىللەتتەش بە ئىرادەي خۇيەۋە گىرۋە دەكات، تەنەت بە عەقلى خۇشمەۋە.

مانەۋەي پىنج سالەم لە قوتابخانەي كانەكانى كۆلۈرادۆ خۇشتىنى كاتەكانى ژيانم بوۋ. كۆلۈزەكە لە شارۋچكەي پىشۋى زېرپىن لە ۋىلايەتى كۆلۈرادۆ لە دامىنى چىاي پۇكى ھەلگەۋتەۋ، يەكىك بوۋە لە بەناۋانگىترىن قوتابخانەكانى كانگا و ئەندازىارى لە جىھاندا. مەن سەرسام بووم بەم شۈپەزەي ئەمىرىيەكان، و شىۋازى تىكەلبوۋنى كۆمەلايەتتىان لەسەر بىنەماي مەتەنە و پاستگۇيى. ھاۋۋوۋرى بەشەناۋخۇيەكەم، ناۋى دەيقد بوۋ، شاخەۋانتىكى بەئەمەك بوۋ. كە چەندىن جار كۇتايى ھەفتەم لەگەلىدا بەسەر دەبرد لە چىاكانى پۇكىدا. لە كاتىكىدا كە

ئۇتۇمۇيىلە مېرسىدسە خراپە كەيماڭ بەرەو سەرەوۋە واتە بەرەو
 لوتكە ھەناسە بېرىش كەيماڭ سەرەوۋە قوتابخانى كەمان دەھازۇشت،
 ھەمىشە بە دەرىپىنە سەيرە كەيماڭ مەن كە لە زىمانى عەرەبىيەوۋە
 ۋەرگىر دىراپوون، سەرقال بوو. لەگەل ئاسوودەيى زىياترم لە
 قسە كەردن بە ئىنگىلىزى، تۈنەيم بە ۋەسفى كەردنى نىشتمانە كەم
 مېواندارى دەيقد و ھاۋپۇلە كەيماڭ دىكە بكەم. مەن باسى
 دەشتە كىيە كەيماڭ ۋولاتە كەم بۇ دە كەردن كە خوشترىان ھەبوو، باسەم
 لە بىبابانە كەيماڭ مېزۇپۇتاميا و باسى ھۆزە كەم، عوبىدەيە كەم بۇ
 كەردن، كە لەنەوۋە كەيماڭ خېلى دېرىنى شازنى سەبەئى عەرەبى يەمەن
 بوون، كە ھەندىكىان ھەزاران سال لەمەوۋەر كۆچىان كەردبوو بۇ
 باكوور و لە نرىك ئەو شۈيئەي ئىستە بوو بوونە فەرمانرەۋاى
 ناۋچەيى بەغداد.

لە ماۋەي پىنج سالى خويىندى كۆلۈزدا نەگەرەمەۋە مالەۋە و
 عىراق زۆر دوور بوو بۇ مەن. پشۋە كەم بە گەشت كەردن لە ئەمىرىكا
 لەگەل ھاۋپۇي كەم بەسەر دەبرد يان خولى ھاۋىنەم دەخويىند. لە
 سالى دوۋەمى خويىندەمدا پەيۋەندى خوشەويستىم بەست لەگەل
 خويىند كەرىكى پەرۋەردە و فەلسەفە لە زانكۆي دىتفەر بە ناۋى
 فىلىس موللەۋسەن. فىلىس قۇسۋورىكى نەرم و نىان بوو و يارمەتى
 دەدام كە زىتر سەرنجەم لەسەر خويىندە كەم بىت. چەندىن
 كاتۇمىرى زۆرمان پىكەۋە بەسەر برد، لە كافىيە كى ناۋچە كەدا
 كىكىمان دەخوارد و باسى جىاۋازىيە كەيماڭ كۈلتۈرۋە كەممانمان
 دەكرد. دايك و باۋكى لانىكەم ھەفتەي جارىك بانگەيشتى
 نانخواردنى ئىۋارەيان دەكردم و زۆرى نەخايند ئەو ھەستەم بۇ
 دروست بوو كە بەشىكەم لە خىزانە كەي. پىش ئەۋەي لە سالى
 ۱۹۶۷ دەرىچەم، مەن و فىلىس باسى ھاۋسەرگىرىمان دەكرد، بەلام

لە كۆتايىدا مانەۋەي لە ئەمىرىكا ھەلۋارد و مېنىش ويستم
 بىگەپىمەۋە بۇ عىراق. لەلايەكى تىرىش ئەمە ۋەرچەرخانىك بوو
 كە دۆستىكى عىراقى بە ناۋى ھەمىد ئەلحەكىم بە ئاراستەيەكى
 دىكەدا پۇيشت. مەن و ھەمىد بەدرىژايى سالانمان لە قوتابخانەي
 كانەكاندا لە كۆلۈپادۇ زۆر لەيەكەۋە نىزىك بوۋىن و لە كۆتايىدا
 زۆرجاران پىكەۋە باسى گەپانەۋەمان بۇ عىراق دەكرد. بەلام
 كەمىك پىش بەروارى پۇشتىمان، ھەمىد تەلەفۇنى بۇ كىردم و
 گوتى كە ئەو نىازى وايە لە ئەمىرىكا بىمىتتەۋە. دواتر ھاۋسەرگىرى
 لەگەل نوۋسەرىكى نىۋ ھۆلى دادگا كىرد بە ناۋى پاتىرشيا و
 خۇشى لەكارى گەپان بەدۋاي نەۋتدا لە كۆمپانىي ئاركو لە
 شارى ھىۋستىن دامەزرا. بەھۆى ئەو بىرپارە گەنجانەيەۋە سۋاتە
 بىرپارى ئەو بۇ مانەۋەي، و بىرپارى مېنىش بۇ گەپانەۋە بۇ عىراق-
 پىگاكەنمان تا ئەو پادەيەي كە خەيال دەكرا، دووركەۋتەۋە.

كاتىك دايك و باۋكم دەرگاكيان كىردەۋە و تاۋەكو
 پىشۋازىي لە كۆپەكيان بىكەن كە گەپاۋەتەۋە مالىۋە، گەنجىكيان
 بىنى كە گەشېنى لەپوۋخسارى بەدى دەكرا و لەلايەكى تر
 ھەستى دەرچۈۋنى لەخۋىتەن پىۋە دىاربوو. عىراق لە بەربەستى
 شۇرپى پىشەسازىدا بوو و بە پرواي مەن ئامادە بوو پىشەسازىيەكى
 نەۋتى خۇبۇيۋى دروست بىكات كە كۋالىتى ژيانى ھەموو
 عىراقىيەكان باشتىر بىكات. بەھۆى پروانامەي ماستەرەكەم كە تازە
 ۋەرمگرتىۋو لە ئەندازىارى پالاۋتنى نەۋت، ھەستى دەكرد دەتۋانم
 يارمەتى ۋولاتەكەم بدەم بۇ دەستخىستى ئامانجەكەي. بە
 لەبەرچاۋگرتى دەۋلەمەندى سەرچاۋەكانى خاك و مېژۋۋى
 داھىتان كە دەگەپىتەۋە بۇ سەرەتايىترىن ھەۋلەكانى مەۋف ئەۋا
 عىراقىيەكان بۇ ماۋەيەكى زۆر ھەزار بوۋن. چۈۋن ئەۋى

مىزۇپۇتاميا يۈۈ كە شارستانىيە تى لى دەست پىكرىد. دوانزە ھەزار سال لەمەۋبەر مۇۋەقە كان سىستەمىكى ئاۋدىرى كشتوكالىيان داھىتا كە دوور نەبوۋ لەۋ باخانەى كە دايك و باۋكەم تىيدا پەرۋەردەيان كىردىم. خەلكى كۈنى مىزۇپۇتاميا نووسىيان داھىتا، سىستەمىكىيان بۇ گىترانەۋەى كات دارشت و داھىتانىكى بەسووديان بە ناۋى چەرخ پەرەپىدا. بۇ ماۋەى ھەزاران سال، باۋباپىرانى عىراقىيە كان بەشىكى زۇرى شىعر و مىژوو و داستانە گەۋرە كانى جىھانىيان نووسىۋە. لە گەل گەپانەۋەمدا ئەۋ ھىۋايەم بەخۇم دا كە رەنگە عىراق جارىكى دىكە بىيئەۋە نمونەى شارستانىيە تىكى پىشەنگ لە جىھاندا.

بەلام لە غىابى مىندا ناسەقامگىرى سىاسى بەردەۋام بوۋ. كودەتايەك لە سالى ۱۹۶۳دا رۈۋىدا، پارتى بەعسى بۇ ماۋەيەكى كورت ھىتايە سەر دەسەلات، بەلام كودەتايەكى بەرپەرچدانەۋەى ئەفسەران كەمتر لە سالىك دواتر بەعسىيە كانى دەر كىرد. دۋاى ئەۋەى ھەۋلە كانىيان سەر كەۋتوو نەبوۋ بۇ ۋەر گىرتنەۋەى دەسەلات، ئەحمەد ھەسەن بەكر سەرۋكى پارتى بەعس و سەددام ھىسنى خىزمە گەنجەكەى و ئەندامانى دىكەى ئەۋ حزبە خزانە زىندانەۋە. سەددام تا سالى ۱۹۶۶ لە پشت مىژى دادگا مايەۋە و پەيۋەندىيە كانى لە گەل ھاورى زىندانىيە كانىدا درىژە پىدا كە لە كودەتاكەى سالى ۱۹۶۸دا بوۋن و ھەرۋەھا ئەۋانەش كە دەسەلاتى پارتى بەعسىيان چەسپاندى.

جگە لە گىژاۋى سىياسى، ھەندىك شت لە عىراق بەرۋە باشتر دەچۈن. ھكۈمەت پارەى زىاترى بۇ قوتابخانە و نەخۇشخانە كان تەرخان كىرد، بەتايەتەى لە دەۋرۋەرى بەغدا كە نىشانە كانى پىشكەۋتن چەند ھىندە زىادىيان كىرد. ژيانى من لەۋ سالانەدا

ئابدىيالى بوو. ئەو ھەبىو ئافرىكە تىكى شۇخ و شەنگىم ناسى بە ناۋى لەيلا و كە دىۋاجار بوو بە ھەۋرەپى رۇجىم و دىۋى دوو سالى ھەۋسەرگىرىم لەگەلدا كىرد.

ۋەزىرەتى نەۋىتى مەنى بۇ پالەۋگە نەۋىتى دۆرە لە نىزىك بەغدا راسپارد. مەن شانازىم بە كارەكانمەۋە دەكىرد و ئەۋەبەۋ ھەرزوۋ دىۋى ئەۋە بەرپەۋەبەرى گىشى ناۋچەكە ۋەك چارەسەرگەرى كىشەكان بۇ كىشەكانى پالەۋگەكان لە سەرتاسەرى عىراقدا مەنى راسپارد. تا سالى ۱۹۷۲ يەككىك بوم لە بەئەزموئىرىن ئەندازىبارانى پالەۋگەكانى عىراق. كاتىك ۋەزىرەتى نەۋىتى يارمەتىيەكى پىشكەش كىردم بۇ ئەۋەى برۋانامەى دىكتۇرا بەدەست بەئىم لە پرۇگرامى ئەندازىبارى كەرسەسەزى لە كۆلۈڭى زانكۆى سۈانزى لە ۋىلئز، ئەۋەبەۋ مەن و لەيلا ھەرزوۋ بۇ ئەۋەى چانسىكى تىرى ژيان تاقىيەكەنەۋە بۇ دەرەۋەى ۋلات سەفەرمان كىرد.

لە كۆتايەكانى پرۇگرامى دىكتۇرام كە سى سالى بوو لە بەرىتانىا، ھەۋرەپىيەتى ھەۋخوتىدكارىكى دىكتۇراى عىراقىم لە سۈانزى كىرد كە لە كۆمىسۇنى ۋەزى ئەتۇمى عىراق (IAEC) كارى كىردىبوو. مەن ئەۋسا بەشىۋەيەكى ناپوۋون و لىل ئاگادارى ئەۋەبەۋم كە عىراق بەرنامەى ۋەزى ئەتۇمى ھەيە. ھەۋرەپىكەم دەيگوت كە بەرنامەكە تازە لە سەرتاكانى دايە. ئەۋ، شۈيتى كار كىردنەكەى بە شۈيتىكى سەرنجراكىش ۋەسەف كىرد، كەتايىدا دەرەفتى لىكۆلەنەۋە و تۈيۈنەۋە دەرەخسىيىت، بە پىچەۋانەى ۋەزىرەتى نەۋەتەۋە كە لە بىنەرەتدا تەنھا بەشدارىم لە بەرەمەتپاندا كىردىبوو.

بىرۋەكەى ئەۋەى كە عىراق ۋەك ۋلاتىكى گەشەسەندوۋ،

ھەنگاۋ دەنئەتتە نۆۋ دۇنيانى ئەتۇمى، بۇ من جىڭگاي بايەخ بوو. توۋزىنەۋەي ئەتۇمى لى پىشەنگى رەھاي زانستدا بوو، ھەروھە خودان داھاتوو بوو، ئەمەش ھاۋتا لى گەل بە كارھىننى لى كشتوكال و پاراستنى خۇراك، توۋزىنەۋەي پزىشكى و چارەسەر كىردنى شىرپەنجە و نەخۇشپە كانى دل و بىگومان بەرھەمھىننى وزەي ئەتۇمى. ھەستەم دە كىرد، تەنەت زىاتىر لى پىشەسازى نەوت، دەتوانم لى رېڭگى لىكۆلپەۋە ئەتۇمىيە كەنەۋە يارمەتى ولانەكەم بىدەم بۇ دەستخستنى ئامانچە كەي. كاتىك من و لىلا لى سالى ۱۹۷۵ گەراپنەۋە عىراق، داۋاكارىم پىشكەش بە IAEA كىرد و داۋايان لىكردم كە وتارىك سەبارەت بە كارەكانم لى ئەندازىارى كەرەستە سازىدا پىشكەش بىكەم. دۋاى تەنھا كاتزىمىرىك، ئەۋەندە سەرسام بوون بە من بەجۆرىك كە ھەر ئەۋكات لى شوۋىتى وتارەكە گوتىان كە داتەمەزىتتىن.

خوتىندى دىكتوراكەم راستەۋخۇ پەيوەندى بە كىشەبەكەۋە ھەبوو كە رىياكتۇرىكى^(۱) ئەتۇمى ۲ مىڭاۋاتى تىكشكاۋ بوو كە عىراق لى ناۋەراستى شەستەكاندا لى ۲۰۰۰ كىرپىۋى. ئەم رىياكتۇرە بىچۈكە - كە بۇ لىكۆلپەۋە لى فىزىيا و پزىشكىدا بەكاردەھىنرا - توۋشى ژەنگ بوو لى توپكىلى ئەلەمنىۋەكەي و رىك لى ۋە بۇلۇكەدا كە سوۋتەمەنى تىشكەدەرەكەي تىدابوو. جا بۇيە ئەگەر ئەلەمنىۋەكە ژەنگاۋى بىت، لەۋانەيە سوۋتەمەنى لى ناۋەكەۋە دزە بىكەتە دەرەۋە و گازى تىشكەدەر دەرېدات بۇ بەرگەھەۋا. كاتىك پەيوەندىم بە IAEA كىرد، يەكەم ئەركىم دلىبابوون بوو لى سەلامەتى رىياكتۇرەكە.

(۱) كارتياكەر، ۋەيان كارگى ناۋكى

ئەو بوو بەشدارىم كىرد لى بەزى كىردنەو ەي رىياكتۇرە كە بۇ
 ەشانىكى نوپىرى ۵ مىڭاۋاتى لى سەنتەرى لىكۆلنەو ەي ئەتۇمى
 لى (التويىئە)، نىزىكەى دە مىل لى باشوورى خۆرەلانى بەغداۋە،
 دوور نىيە لىو باخانەى كە مىندالىم تىدا بەسەر بردوۋە. بلىكى
 رىياكتۇرە كە لى ەۆلىكى گەۋرەدا لى ژىر قوبەيەكدا دانرابو، لى
 چالىكى ستوونىدا دانرابو كە تىرەكەى نىزىكەى پانزە پىن بوو و
 قوۋلىكەى نىزىكەى يىست و چوار پىن بوو، پىر بوو لى ئاۋ. بىرمە
 يەكەم چار كە بە پلىكانەيەك دابەزىم بۇ بنى ەوزە چۆلەكە،
 سەرسام بووم بە پىرى ئەو شويىئەى كە پىويست بوو بۇ
 سارد كىردنەو ەي رىياكتۇرىكى ئاۋا بچووك.

لىو كاتەدا عىراق لى گەل فەرەنسا لى دانوستاندا بوو بۇ كىرىنى
 رىياكتۇرىكى گەۋرەتر بۇ توۋىئەنەۋە- كە تواناى ۴۰ مىڭاۋاتى
 ەيىت، ئەمەش يارمەتى ئازانسى عىراقى وزەى ئەتۇمى دەدات بۇ
 بەدەستەننى تىگەشىتىكى زىاتر لى فىزىيائى ئەتۇمى و ئەندازىارى.
 لى راستىدا ئەمە ەنگاۋىكى بىنەپەتى بوو بەرەو ئامانچى كۆتايى
 كىرىنى رىياكتۇرىكى ئەتۇمى بە قەبارەى ۶۰۰ مىڭاۋات بۇ
 بەرەمەتەننى وزە.

ئازانسى وزەى ئەتۇمى عىراق IAEC مىنى كىردە بەرپىسى
 توۋىئەنەۋەى كەرەستە و لى سالى ۱۹۷۶دا بۇ ماۋەى چوار مانگ
 مىنان نارد بۇ ئىتالىا تاۋەكو بەشدارىم لى بەرنامەى ئەتۇمى، كە
 بەشىكى لى پىنگەى يارمەتىيەكى نەتەۋە يەكگرتوۋەكانەۋە پارەى
 بۇ دابىنكرا، ئەۋىش لىسەر بىنەماى ئەۋە بوو سەلامەتى ئەو
 رىياكتۇرانەى كە ولاتانى تازەپىنگەىشتوۋى كىرپويانە، مىسۇگەر
 بكات. ئىتالىيەكان زۆر مىھرەبان بوون و پىنگەيان پىندام
 بەشىۋەيەكى بەرچاۋ بچمە ئاۋ دامەزراۋەكانىان و دىزىنى

رپاكتۇرە كانپانەۋە. لەۋى ھاۋرى ئەندازىارە زىرە كە كانم ناسى كە يارمە تيان دام لە دىزىن كىردنى تاقى كىردنەۋە كان بۇ ئەۋەى بزانم كە ماددە جىاۋازە كان چۆن كارلىك دە كەن لە ژىنگىيە كى سەختى رپاكتۇرى وزەدا. ئىمە بارودۇخى كىمان ھىنايە كايەۋە كە تا ۳۶۰ پلەى سەدى و پەستانى زىاتر لە ۱۰۰ بەرگە ھەۋا (يان ۱۰۰ ھىندەى پەستانى ھەۋا لە ئاستى دەريادا) بوو، و من ئەمىجۇرە تاقى كىردنەۋەم بە دلخۇشكەر دەزانى. دۋاى چۋار مانگ پەيۋەندىيە كى تۈكەم لە گەل چەند ئەندازىارىكى ئىتالىدا دروست كىردبوو و ھەروەھا لە زۆرىك لە خالە وردە كانى ئەندازىارى رپاكتۇر و دىزىنى تاقى كىردنەۋە كان تىگە ىشتىبوم.

بۇ تىگە ىشتىن لەۋەى كە رپاكتۇرە ئەتۈمىيە كان چۆن كاردە كەن، و چى پەيۋەندىكىيان بە چەكى ئەتۈمىيەۋە ھەيە، ئەۋا دەيىت لە تىگە ىشتىكى بىنەپەتتەۋە دەست پىكەين، واتە لەۋەى كە لە ئاستى ئەتۈمىدا چى ۋودەدات. سەرنج بدەن كە ھەموو ماددەيەك لە ئەتۈم پىكەتۈۋە، لە ناۋەندە كەيدا گەردىلەى چى ھەنە و لە تەنۈلكە كان پىكەتۈۋەن، كە پىيان دەۋىرتىت ۋوتۇن و نىۋىرتۇن، ئەۋانىش بەھۋى ھىزى ناۋكى بەھىزەۋە بەيەكەۋە ۋاگىراۋن. ئەگەر ئەم ناۋكە بىۋانىرتىت لە ۋىگەى پەستانەۋە لە ئاستى ژىر ئەتۈمىدا لەيەكتىر جىا بىكرىتەۋە، ئەۋساتە ئەم ھىزە چەسپاۋانە وزە ئازاد دەكەن. رپاكتۇرىكى ئەتۈمى ۋەك ئامىرى پىنبۇل كاردەكات، نىۋىرتۇنى ئازادى بەدەۋرى ناۋكى ھەندىك ئەتۈمى ھەلاۋساۋە دەخولىتەۋە لە ھەۋلىكدا بۇ دابەش كىردىيان و ئازاد كىردنى بىرىكى زۆر لە وزەى ھەلگىراۋ، لە ۋرۋسەيەكدا كە پىى دەۋىرتىت تىشكەدانەۋە.

زۆربەى توخمە كانى سەر خىشتەى خولى پىگىرەن لەبەردەم

ئەمە. بەلام قورسترىن توخم لە سروشتدا كە يۇرانيۇمە، زېرتوخمى^(۱) زۆر ناچىگىرى تىدايە كە پىتى دەوترىت يۇرانيۇم-۲۳۵. يۇرانيۇمى سروشتى كەمتر لە سەدا يەك يۇرانيۇم-۲۳۵ تىدايە و بەھۇى چىرى جىگىرە كە يەوۋە كە يۇرانيۇم-۲۳۸ يە، ئامادە نىيە بۇ تىشكەدانەوۋە. بۇ گە يىشتىن بەو دابەشبوونە ئەتۇمىيەى كە وزە ئازاد دەكات، دەبىت يۇرانيۇم بېيىتىرىت. زۆربەى رىياكتۇرە ئەتۇمىيەكان كە كارەبا بەرھەم دەھىتىن بە سووتەمەنى يۇرانيۇم كاردەكەن كە لە نيوانى سەدا ۲ بۇ ۴ يۇرانيۇم-۲۳۵. ئەمەش پىنگە بە ئەتۇمەكان دەدات بە رېژەيەكى باش دابەش بىن بۇ ئەوۋى وزە كە بۇ كارەبا بە كاربەيتىرىت.

شىتىكى تەواو جىاواز لە بۇمبى ئەتۇمىدا رۇودەدات. ھەمان ئەو نيوتېرۇنانەى يۇرانيۇم كە كارى بەرھەمەتتەنى وزە و خزمەتكەردنى دەرمان و كىشتوكال دەكەن، ئەوا دەبنە كوشندە كاتىك يۇرانيۇمەكە زىتەر دەولەمەند دەكرىت بۇ زىاتر لە ۹۰ لەسەد U-235. زىاتر لە پانزە كىلوگرام يۇرانيۇمى لەو جۆرە كە زۆر پىتتىراوۋە دەبىتتە بەرمىلىك لە باروت، كە تىدا نيوتېرۇنەكان بە رېژەيەكى رىزبەندى دەشكىنە ناو گەردىلەى ھاوسىكانەوۋە. كارلىكى زىنجىرەىى لە يەك كاتدا لە ژىر كۆنرۇل دەردەچىت و لە ئەنجامدا تەقىنەوۋەكى ئەتۇمى كارەساتبار دروست دەبىت.

ھەر مىللەتلىك كە رىياكتۇرى ئەتۇمى ھەبىت دەتوانىت بە دوو شىوۋە بە كارى بەيىتت بۇ پەرەپىدانى چەكى ئەتۇمى. يەكەم، پەنگە بەشلىك لە يۇرانيۇمى پىتتىراو - كە بۇ سووتەمەنى رىياكتۇر بەكاردەھىتىرىت - بۇ پىتاندىنى زىاتر بۇ پەلەى دروستكەردنى تەقىنەوۋە

^(۱) Isotope ئايزۇتۇپ

بە بە كارھىتئانى چەندىن پىڭگەي جۇراو جۇر تەرخان بىكرىت. بەلام لەوھش زىياتر كە جىڭگەي نىڭرەننىيە ئەوھىيە كە دەتوانرىت پىاكئورى ئەتۇمى وەك ئامرازىك بۇ بەرھەمھىتئانى پلۇتۇنىۋم بەكاربھىتئىت. پلۇتۇنىۋم توخمىكى ناسروشتىيە كە لە پىاكئورىكدا بە پىچاننى خانەكانى سووتەمەننى يۇرانيۋم كە 238-لى تىدايە لە كاتى تىشكەدانەوھدا دروست دەكرىت. لەم پىرۇسەيەدا لەبرى ئەوھى ئەتۇمەكان دابەش بىكرىن، نىوتروئەكان لەگەل ناوگەكاندا دەبەستەوھ و پلۇتۇنىۋمى ئاجىگىر بە ناۋى 239-Pu دروست دەكەن، كە دواتر پەنگە لە كارگەيەكى دووبارە پىرۇسىسكىردنەوھدا بە شىۋەيەكى كىمىيى جىا بىكرىتەوھ. پلۇتۇنىۋم زۇر تىشكەدەرتە لە يۇرانيۋمى پىتتىراو و لەپادەبەدەر مەترسىدارە بۇ ئەوانەي مامەلەي لەگەل دەكەن، ھەرچەندە كەمترى پىۋىستە بۇ چەكىك. ئەو بۆمبەي لە سالى ۱۹۴۵دا بەسەر ئاگازاكىدا فېرېدرايە خوارەوھ، نىزىكەي سىزدە پاۋەند پلۇتۇنىۋمى تىدابوو و لە چەكى پلۇتۇنىۋمى مۇدىرن بىرىكى كەمترىش بەكاردەھىتئىت.

پىاكئورى ئەتۇمى وەك چەقۇوايە- كە كەلوپەلىكى پىۋىستە بۇ پارچەكردنى سەموون يان تۇستىك، بەلام دەتوانرىت بۇ بىرىنى شتى تىرىش بەكاربھىتئىت. ھەر مىللەتلىك دەتوانىت بە شىۋەيەكى ياساىي پىاكئورىكى ئەتۇمى بىكرىت و بەو پىيەي كە بەكارھىتئانى ئاشتىانە بۇ وزەي ئەتۇمى ھەيە، ئەستەمە ئەم تەكەلۇزىايە تەننات بۇ مەترسىدارترىن پىزىمى بەروالەت پەت بىكرىتەوھ. بەھۇي ئەمەوھ ژمارەيەك لە ولاتانى تازەپىڭگەيشتو لە ھەولى پەرەپىدانى چەكى ئەتۇمى بە شىۋەيەكى شاروھ پىوويان لە بىزاردەي پلۇتۇنىۋم كىردوھ، ئەمە جگە لە بەكارھىتئانى تەكنىكى سەنتەرفىوج بۇ بەرھەمھىتئانى يۇرانيۋمى پىتتىراو. ھىندستان پىاكئورىكى بەكارھىتئانى

كە لى سالانى ۱۹۵۰ لى كەنەدا بەدەستى ھىتابوو بۇ بەرھەمھىتتەنى پلۇتۇنىۋىم بۇ ئەو بۆمبەنى كە لى سالى ۱۹۹۸ تاقى كىرەنەو. ئىسرائىل كە تاكە ولاتى چەكدارى ئەتۇمى بوو لى رۇزھەلاتى ناوہپاست، دوای ماوہىەكى كەم لى كار كىردنى وىستگەى ئەتۇمى لى دىمۇنا لى سالى ۱۹۶۴ دەستى بە بەرھەمھىتتەنى پلۇتۇنىۋىم كىرد. كۇرىيى باكوور تۇمەتبارە بە كۇكىرەنەو لى لىكەم ۶۰ پاوندى پلۇتۇنىۋىم جىانە كراو لى ناو دارى سووتەمەنىدا لى دامەزراو ئەتۇمىيەكەى لى يۇنگىيان. ئىران لى ماوہى ھەفتاكانى سەدەى رابىردوودا لى بوشىھەر لى كەنارەكانى كەنداو دەستى بە كارەكانى كىرد لى سەر رىياكتۇرى وزەى ئەتۇمى. ھەرچەندە عىراق لى سالانى ھەشتاكانى سەدەى رابىردوودا رىياكتۇرەكانى ئىرانى بۇردومان كىرد، بەلام ئىران يارمەتى رىووسىيى بەدەست ھىتا بۇ دووبارە ناوہدان كىرەنەو، ئەمەش گۇمانى لى ئەمىرىكا و شوتەكانى دىكە دروست كىردوۋە كە ئىران ھىشتا ھىوادارە بۆمبى ئەتۇمى دروست بىكات.

دەتوانىن بىلىتىن كە دەكرا ھەمان ئەو گۇمانانە لى ھەفتاكانى سەدەى رابىردوودا سەبارەت بە عىراق دروست بىكرايە. بەلام لەو كاتەدا كۆمەلگەى نىودەولەتى، ولاتى عىراقى ۋەك نەتەوہىەكى شەپانگىزى تايەت سەىر نەدەكىرد، ھەربۆيە بەرنامە ئەتۇمىيەكە عىراق لى سەرھەتا نەبوۋە ھۆى سەرنجى ئەوان. مىن خۇم باوہمىر واپوو كە رىياكتۇرى فەرەنسى ۋەك ئامرازىكى توتۇرىنەو بەكار دەھىنرەت بۇ ئامادە كىردنى زاناكانمان بۇ بەرھەمھىتتەنى وزە. ئاخىر عىراق پەيماننامەى قەدەغە كىردنى چەكى ئەتۇمى لى سالى ۱۹۶۸ واژۇ كىردبوۋ، كە تىيدا چاودىرى نىودەولەتى بۇ بەرنامە ئەتۇمىيەكەى داينىكرابوو.

لە سالى ۱۹۷۹دا ھەلچۈنە سىياسىيەكانى ناوۋە و دەوروبەرى
 عىراق ناوچەكەى بە شىۋەيەك ھەژاند كە بۇ سالانى داھاتوۋ
 دەنگى دابەوۋ. لە ئىرانى دراوسىدا، چەكدارانى شىعە دەستىان
 بەسەر حكومەتدا گرت و جۇرئكى توندپەوى ياساى شەرىعەيان
 سەپاند، كە لەسەر بىنەماى لىككەنەوۋى توندى ئىسلام بوو.
 خۇپشاندەرانى ئىران، كە تۈپە بوون لە پشتىوانى ئەمىرىكا بۇ شاى
 لەدەستەلات لادراو، دەيان كەسىان لە بالىۇزخانەى ئەمىرىكا بە
 بارمە گرت و لە شەپىكدا كە زياتر لە سالىكى خاياند. شۇپشى
 ئىران پۇئىمى سەربازى عىراقى تووشى شۇك كرد. سەرەپاى
 ئەمەش، سەددام حسين. كە لەوكتەوۋە فەرمانپەرۋاى دىفاكتۇى
 عىراق بوو، ھەرچەندە ئەوكتات پۇستى سەرۋكايەتى كۇمارى
 عىراقى ۋەرنەگرتبوو، بەلام نامەيەكى فەرمى پىرۇزبابى ئاراستەى
 حاكىمى نوپى ئىران، ئايەتوللا رۇھوللا خومەينى كرد. لەگەل
 ئەوۋەشدا ئامازەى ئاشتەوايى بۇ ھىچ شويتىك بېرى نە كرد. خومەينى
 نامەكەى لەگەل بەشيك لە ئايەتلىك لە قورئان گەراندەوۋە كە
 دەئىت: "والسلام على من اتبع الهدى"^(۱). بەم ۋەلامە پەنگە بە
 ھەمان شىۋەى چىرۇكە قورئانىيەكە و ويستىتى كە زىللەيەك لە
 دەموچاۋى سەددام بىدات. چوون ئايەتەكە پەيوەندى بەوۋە ھەيە
 كە موسا (عليه السلام) ئامۇزگارى فىرعەون دەكات، ئەمەش ئەوۋە
 دەگەيەئىت كە سەددامىش ۋەك فىرعەون دىكتاتور و بكور و
 بىياۋەپ بوو.

بىرمە بە خىزانەكەمم گوت: تازە شەپ شىتىكى حاشا ھەلنەگرەو
 بەم زوۋانە بەرۇكمان دەگرىت."

^(۱) - سلاۋىش لەسەر ئەو كەسانە ئىت كە شىتى ھىدايەت و پىيازى راستەقىنە
 كەوتون "سورة طه ۴۷

چەند مانگىك دواتر سەددام دەستى بەسەر پۇستى سەرۋكايەتى
 دا گرت بە شىۋەيەك كە مىللەتى توۋشى جۇرىك لى ساردى كىرد.
 ئەمەش دۋاى دەستلە كاركىشانەۋەى ئەحمەد حەسەن بەكرى
 سەرۋك كۆمارى عىراق، لى ۱۸ى تەمموزى ۱۹۷۹ لى ھۆلىكى
 كۆنفرانسى بەغدا بەرپىرسانى پىشەنگى حكومەتى بانگھىشت كىرد
 بۇ كۆبۈنەۋە، بۇ ئەۋەى دىئابىت لىۋەى پەيامەكەى بىن خەۋشە،
 دانىشتەنە كە بەشىۋەى فېدىۋى تۆماركرا ئەمەش پاكىشانى سەرنجى
 گشتى. دۋاى ئەۋەى بە سەدان لى پىاۋانى گرنگ و بەھىزى عىراقى
 لى ھۆلەكە دانىشتن، ئەۋەبۈ سەددام لى سەر مىزەكە دانىشت و
 جگەرەيەكى داگىرساۋى لى نىۋان پەنجەكانىدا بۈۋ و نىگەرانى بە
 پوۋخسارى دا دىاربۈۋ. بە دەنگىكى دراماتىكى بە ئامادەبۈۋانى
 گوت كە پىلاتىكى بۇ تىكدانى حكومەت ئاشكرا كىردۈۋە. دەنگى
 نىزم كىرد و چاۋىكى بەتەۋاۋى ھۆلەكەدا گىپرا. دواتر ئاماژەى
 بەۋەكرد، ھەندىك لىۋانەى ھەر لىم ژوۋرەدان، خىانەتكارن. لى سەر
 ئەم ئاماژەى ئەمىندارى گشتى ئەنجۈمەنى فەرماندەبى شۆپش
 (محبي عبد الحسين مشهدي)، لى پىشت پەردەيەكەۋە ھاتە دەرەۋە
 و لى تەنىشت سەددام ۋەستا. مەشھەدى كە ئەمىندارى گشتى بۈۋ،
 چەند پۇژىك پىشتەر دەستبەسەر كىرابۈۋ. ۋەك ئەۋەى لى غەبۈۋەتدا
 بىت، ئەۋە ددانى بەۋەدا نابۈۋ كە يەككە لىۋە كەسانەى كە
 پىلانگىپانىان لى دژى حكومەت كىردۈۋە. پاشان دەستى كىرد بە
 خوتىدەنەۋە لى لىستى ئەۋە كەسانەى كە گۈايە ھاۋپىلانگىپن. لى كاتى
 گوتەۋەى ھەر ناۋىكدا پاسەۋانە چەكدارەكان بەناۋ ئامادەبۈۋاندا
 دەپۇشىتن و تۆمەتبارەكانىان لى ھۆلەكەدا پادەكىشا. زۇرىك لى
 پىاۋە مەحكومكراۋەكان ھاۋلارى بىتۈۋانىيان دەكرد و ھەندىكى
 دىكەشىان لى كاتىكدا پىشىنى خىراپىرىنيان دەكرد، دەگرىان.

لە بەرامبەر ناۋى ھەر مەھكۇمىنىڭ كە بانگ دە كرا، سەددام ھاۋارى دە كىرد: "إطلع" واتە "بېرۇ دەرەۋە".

ئەۋەبۇ مەشھەدى شەست ناۋى خويىندەۋە. كاتىك تەۋاۋ بوو، پىدەچوۋ سەرى سورمايىت كاتىك پاسەۋانە كان گىرتيان و لە ژوۋرە كەش بىردىانە دەرەۋە. ھەرۋەھا ئەندامانى پىزگار بوۋى كۆبۈنەۋە كە لەسەر پىتى خۇيان ھەلسان و ھەۋلىاندا بە ھاۋار كىردن بۇ سەددام و دەسەلاتى درىژخايەنى لە يە كىتر تىپەرن. لە پۇژانى دواتردا زانىمان كە زۇرىك لەو شەست بەرپرسە تۆمە تبار كراۋە كان پەمى كراون، ھەر بە تەنھاش نا، بەلكو لە گەل سەدان كەسى دىكە كە سەددام بە نامتمانە يانى زانىبوو.

بىرمە، نىمايشىكىم بىنى كە سەددام دۋاى ماۋەيە كى كەم پىكى خىستبوو. لە پشت سەرۋكى نوئ، تەھا ياسىن پەمەزان ۋە ستابوو، كە دواتر بوو بە جىگىرى سەرۋك و تا كۆتايى پۇژىم لە سالى ۲۰۰۳ بە دىلسۆزى سەددام ماۋەيە، سەرنجى چاۋە كانى تەھا ياسىنم داۋ بىنىم دەمار گىر و ترساۋ دەرە كەوت. ھەندىك لە ھاۋرىكانى لە كاتى ھەلمەتى پاكىتاۋ كىردنە كە لەلايەن سەددامەۋە پەمى كران، و ھەرچەندە پىشتىر يە كىك بوو لە دەستە راستە كانى سەددام، بەلام ديار بوو ھەستى بە نادىيائى دە كىرد سەبارەت بە سەلامەتى خۇى. پاكىتاۋ كىردنى خويىتاۋى لە چەند سالى داھاتوۋدا بەردەۋام بوو، چونكە سەددام ھەزاران دۋژمنى ھەستىپىكراۋى كۆ كىردەۋە و كوشىنى. پاكىتاۋ كىردنە كان بۇ عىراق شىتىكى نوئ نەبوو، بەلام مەۋدا و شىۋازى گشتى كە سەددام پۇستى سەرۋكايەتتى ولاتە كەى ۋەرگىرت، جۇرىك لە پەيامى نارد بەۋەى كە ھىچ شىتىكى لەمىجۇرە لە ئۇپۇزسىۋن قىول ناكىرىت.

تا سالى ۱۹۷۹ ئازانسى عىراقى وزەى ئەتۆمى تا ئەو پادەيە فراوان بوو كە من سەرپەرشتى ستافىكى زياتر لە دوو سەد كەسىم دە كرد لە بەشى كەرەستەى ناوەندى لىكۆلىنەوەى ئەتۆمى لە (التويثە)، ھەرچەندە تەمەنم تەنيا سى و پىنچ سال بوو، بەلام شانبەشانى زانايانى دىكەى بەناوبانگى وەك دكتور جەعفەر ضياء جەعفەر، بەرپرسي بەشى فيزيا و حسين ئەلشەھرستانى، بەرپرسي بەشى كيميا، بەرپۆبەرايەتتى بەشكىم ھەبوو. سەرۆكى ناوەندى لىكۆلىنەوەى ئەتۆمى، دكتور ھومام عبدالخالق غفور، پاپۇرتى بۇ بەرپرسي سياسى ئازانسى عىراقى وزەى ئەتۆمى، پياويكى بەژن كورت و بەخۆو ھەبوو، ھەروەھا لە گەل دكتور عبدالرزاق الهاشمى و خودى سەددام ھوسەين خۆى.

دروستکردنى دامەزرارو ھەك بۇ پياكتورى ھەرەنسى بە تواناى ۴۰ ميگاوات لە التويثە نزيك بوو لە تەواو بوون. ھۆلى سەرەكى پياكتۆرە كە تەنيشت بينايەكى فرە نھۆمى بۇ سەدان كارمەندى IAEA، بەرزىيەكەى دە نھۆم بوو، سى تاوهرى ساردكەرەو و قوبەيەك بەسەر سەندەرى سەرەكيدا ھەبوو. لەناو ھۆلەكەدا پەمپە زەبەلاحەكان دانرابوون بۇ سوورپانەوەى ئاو لە ھەوزىكى تاريك كە گەرمى بلۆكى پياكتۆرە كە برەوئىتتەو. پياكتۆرىكى ۴۰ ميگاوات برىكى زۆر گەرمى بەرھەم دەھىتت، كە نزيكەى بىست ھەزار جار زياترە لە ئاو گەرمكەرەو ھەكى ئاسايى ۲ كىلووات لە مالەو. ئىمە ناومان نابو پياكتۆرەكەى تەمموز، كە وشەيەكى ھەرەبىيە و ئامازەيە بۇ مانگى تەمموز، گەرمترین مانگى سال، كە پلەكانى گەرما دەگاتە ئاستىكى بەرگە نەگىراو، ھەروەھا مانگى كودەتاكە كە بەعسەكانى ھىنايە سەر دەسەلات لە سالى ۱۹۶۸،

فەرەنسىيە كان بە پرۇژەى ئۆسىراق^(۱) ناويان دەبرد، كە تىكەلەيك بوو لى ناوى رىياكتۇرى فەرەنسى، ئۆسىرىس^(۲)، لى گەل ناوى ولانەكەم.

ھاوکارانم لى نىزىكەو بەشدار بوون لى ئەنجامدانى گرىبەستەكە لى گەل كۆمىسىۋنى وزەى ئەتۈمى فەرەنسا. ھىشتا ھاوتا فەرەنسىيە كانمان نەبىنبوو، كاتىك لى پايزى سالى ۱۹۷۹دا، فەرمانى نووسراوم لى ئەلھاشمى بەپۈەبەرى IAEC وەرگرت بۇ ئەوۋى گەشت بۇ فەرەنسا و نوئەنرەيەتى IAEC بىكەم وەك بەپۈەبەرى گروپ. ئەمەش بەو مانايە بوو كە من بەرپرسىار دەبم لى پىئاسەكردنى ئەو تاقىكردنەوانەى كە لى رىياكتۇرە نوئەكەدا ئەنجام دەدرىن: ئەمەش شەرەفىكى چاۋەپوانەكراو بوو.

لى مانىكى كانوونى دۈۋەمى سالى ۱۹۷۹ بە فرۇكە گەيشتە پارىس بۇ گفتوگۇ كىردن لىسەر پىكەتەى رىياكتۇرەكە لى سەنتەرى لىكۆلىنەو ئەتۈمىيە كان لى ساكلى. كارمەندىكى دىارى كۆمىسىۋنى وزەى ئەتۈمى فەرەنسا لى فرۇكەخانەى شارل دىگول ھەلىگىرتم. ئەو بە ئىنگىلىزىيەكى رەوان قسەى دەكرد، بەلام لى گەل باركردنى جانتاكەم لى ئۆتۈمىلەكەيدا، ھەستم بە بىتمەنەيىەكى ناروون كىرد لىلايەن ئەوۋە.

وتى: "تەدەگەم ئۈۋە خەرىكن تاقىكردنەوۋى بۇ رىياكتۇرەكە دەكەن." - ھىوادارم سەرکەوتوو بن.

من، وەك ەرەبىك - كە راھاتوۋە بە شىعر و گوتەى پىر لى رەۋانىيىزى - سەرنجى وردىيەكانى دىالۆگ و مانا شاراۋەكانى پىشت

(1) Osiraq

(2) Osiris

قەسەكانى ئەو مەۋقەم دا. يەكسەر دركەي^(۱) لىدوانەكەيم بۇ دەركەوت. لى كاتىكدا بەيىدەنگى لى فەركەخانە دەرچووين، كارىگەرەيەكانى ھەلۈستەكەيم لى بەرچاۋ گەرت. لانى كەم لى ئاستىكدا فەرەنسىيەكان گومانىان لى نازە راگەيەندراۋەكانى عىراق بۇ رىياكتۇرەكە ھەبوو. ئەمەش دەتوانىت ئەركى پىئاسەكەردنى تاقىكەردنەۋەكانم ئالۋىزىر بىكات، چۈنكە لى ژىر ھەورىكى گوماناۋىدا كارم دەكرد. لى كاتىكدا بەتۈمبىلەكەماندا بە پارىسدا دەپۇشتىن، ھەستەم بە پىۋىستى كەرد كە ئەم بىدەنگىيە بىشكىتم، چۈنكە خانەخوئى فەرەنسىيەكەم بە ئەدەبەۋە، بەلام بە ساردىيەۋە ئامازەنى بە چەند شوپىتىكى گرىنگ كەرد.

كاتىك بەسەر پەردى پەپەۋى ئاۋەكەدا پەت دەبووين كە بە پارىسدا دەپۋات، وتى: "ئەمە پروبارى بەناۋبانگى سىنە^(۲)".

ۋەتەم: "پروبارى 'گوناه'؟"^(۳)، ھەۋلىمدا بە زامانى ئىنگلىزى ۋەك بىلى قەسەيەكى زىل بىكەم. «كەۋاتە پىم بلى، چەند گوناه لەسەر پروبارى بەناۋبانگى 'گوناه' ئەنجامدراۋن؟»

سەرەتا لى يارى ۋشە گەمزانەي مەن تىنەگەشت، بۇيە دووبارەم كەردەۋە، "پروبارى گوناه!"

بە پىكەنىتىكى راستەقىنەۋە وتى: "ئۆە". - لىرەدا گوناھى زۇر كراۋە، دلىياتان دەكەمەۋە. زۇرا!"

ھەردوۋ لامان پىكەنىن ۋ بەمەش كەش ۋ ھەۋاي نىۋانمان باشتەر بوو. كە گەشتىنە ھۆتەلەكە، بە گەرمى تەۋقەي مائىئاۋابى لى گەلدا

(۱) ئابرونى

(۲) Seine River بە فەرەنسى

(۳) Sin بە ئىنگلىزى

كردم و رازى بوو به يانيه كەى دىكە كۆيىنەو و قاو و بخۆينەو و .
 پۆزى دواتر بردمى بۇ ساكلى و ئەو زانا يانەى پىن ناساندم كە
 تاقىكردنەو و يان لە رپاكتۆرى ئۆسىرىسى فەرەنسى ئەنجام دەدا،
 ئەمەش مۆدىلى ئەو رپاكتۆرە بوو كە IAEC كرىووى. بەلام ھەر
 كە ھاوپى نوپەكەم پۆيشت، ئەو نىازپاكىيەى پۆزىك پىشتەر
 دامەزرابوو، ھەمووى بەھەلم بوو. لەلایەن زانا يانى ساكلىيەو و زۆر
 بە كەمى ھاوكارى كرام. دواى چەند پۆزىكى پىزاركەر، بە
 بەرپرسى ئۆپەراسىۆنەكانى ساكلىم گوت كە بەنىازم بگەپمەو و
 بۇ عىراق، چونكە ناتوانم ئەركەكانم جىيەجى بگەم. ئەمەش
 ھاوكارە فەرەنسىيەكانى خستە بارىكى خراب، چونكە ئەوان دەبوو
 بابەندىن بە گرىبەستىكى گرانبەھا كە شكەندى ئەستەم بوو. لەبىرمە
 كە چۆن ئەو ئىوارەيە ژمارەيەك پەيوەندى تەلەفونى لە ئاستى بالادا
 ئەنجامدران. پۆزى دواتر پىتم گوترا چاوەپوانى پىشوازيەكى
 جياواز بگەم لە ساكلى.

ئەو بوو زانا فەرەنسىيەكان بەجۆرىك لەگەلم گۆران كە
 پەچاوكردنى سياسىيان لە پشتهو و دانا و وەك ھاوپى و
 ئەندازيارىك مامەلەيان لەگەل كردم. وەرچەرخانىك لە
 ھەلۆيستاندا پرويدا بەجۆرىك واھەستم دەكرد وەك ئەو
 خاوەنى شوپنەكە بىم. بە خىراپى شەش تاقىكردنەو و دامەزراند بۇ
 تاقىكردنەو و مادەكانى ناو رپاكتۆرەكە. چوار لەوانە كارىگەرى
 نيوتپۆنەكان لەسەر ماددە پىكھاتەيەكان دەكۆلنەو و دوو
 تاقىكردنەو و دىكە فیزیایش. زانا يانى فەرەنسى سەرسام بوون بە
 زانیارى من لەسەر ئەندازيارى رپاكتۆرى ئەتۆمى، كە بەشكىكى
 زۆرى لە ئىتالىيەكان فیرى ببوم.

بەرلەو و بگەپمەو و عىراق، جاك جىتتۆن، بەرپرسى

تاقىكردەنەۋەكان لە ساكلى، بانگەشتى كىردم بۇ خوانىكى ئىۋارە لە پارس. دواى نانخواردن لە چىشتخانەيەكى باشى فەرەنسى، سى پىاو لەگەلمان بوون كە ۋەك بەرپرسى بالاي كۆمىسۇنى وزەى ئەتۇمى فەرەنسى ناسىتران. بە ياورىي ئەۋان بردىانين بۇ دامەزراۋەيەك بە ناۋى ئەسپى شىت^(۱). چۈيىنە ناۋ ھۆلىكى تارىك، ھەرزوو دركم بەۋەكرد كە ئەۋە يانەى بەدپەۋشتىيە. ئەۋ ژنانەى كە نىمچە پرووتبون، لەسەر شانۆ بە شىۋازى بالى سەمايان دەكرد، كە بە گلۇبى پەنگاۋرەنگ پرووناك دەكرانەۋە. مۇسقىايەكىش لەسەر پىتىمىك ۋەك ھەناسەدانى قورس بەرز و دەژەنرا.

يەككىك لە فەرەنسىيەكان دەستى خستە سەر ئەژتۇم و بە ھىمنى وتى: "نىگەرەن مەبە، ئەمە شوپىتىكى پاقىيە."

سەير بوو كە يەكەم سەردانم بۇ يانەيەكى سترىپ لەگەل زانايانى بالاي دامەزراۋەى ئەتۇمى فەرەنسا يىت. منيان برە سەر مېزىكى تايەت كە پروۋى لە نمايشەكە بوو و لە شوپىتىك دانىشتم كە ۋەك بلىنى شەپەفەندىم، راستەۋخۇ پرووم لە سەكو بوو. پىدەچوو تەۋاۋى شتەكان بۇ سوودى من دارپژرايىت، بۇ ئەۋەى كەشك دروست بكەن كە ئىتتىمام ھەيىت.

يەككىك لە خانەخويكان - كە جەستەيەكى قەلەۋ شىۋازى ئاخاۋتنى گەرم و گور بوو، لەنيو گروپەكەش لەھەموويان باشتەر ئىنگىلىزى دەزانى- بە شىۋەيەكى پىلانگىرپانە بەلاى مندا دايەۋە و وتى: مەھدى، شتىكم پى بلى.. دەبىت عىراق پارەيەكى زۇرى ھەيىت. سەيركە ئەۋەندە نەۋتەتان ھەيە. جەز دەكەم شتىك پىرسم. عىراق چ پىۋىستى بە رىاكتۇرى ئەتۇمى ھەيە؟"

^(۱) the Crazy Horse

پرسىيارە كە ديار بوو، بەلام لى ئاۋ ئەم بارودۇخ و شوئە جىڭاى سەر سورمان بوو. ئەو بوو سەيرى سەكۈى نەمىشە كەم كەرد و بىرم لەو كەردەو كە چۆن وەلام بەدەمەو. ئىستا گومانم دە كەرد كە پەنگە ھەندىك لەو پىاوانە بىركارى ھەوالگىرى فەرەنسى بن و بۆيە دەبوو ھۆشيار بم.

بە پىكەننەو گوتىم: "و ك دەزانن، عىراق گەلنىكە ھەولەدەدات پەيوەندى بە جىھانى پىشەسازىيەو بىكات و بىتتە نەتەو بەكى گەورە و ك فەرەنسا".

يە كىكى دىكە لى خانەخوئىكان وتى: تۆ و ك پىاۋىكى زىرەك دەردە كەويت. — باشە بۆچى پىشتەر تۆمان نەبىنەو؟ لەو و پىش دىكتۆر جەغفەر، دىكتۆر شەھرەستانى و دىكتۆر ھاشىمىمان دەناسى. ئايا ئەمانە ديارترىن كەس نىن لى كۆمىسيۇنى وزەى ئەتۆمى عىراق؟"

بۆ من پوون بوو كە خانەخوئىكان دەيانەوئىت زىاتر دەربارەى پەلەبەندى IAEC و ھەروەھا مەبەستەكانى بۆ پىاكتۆرە كە بزانن. لىرەشدا ھەستم دە كەرد كە دەبى و رىا بم.

بە ھەمان پۇخ سووكىيەو وەلامم دايەو: "ئەوان زۆر سەرقالم دە كەن".

پىدەچوو فەرەنسىيەكان ھىلنىكى لىكۆلىنەو ەى پىكخراوئان ئامادە كەردىت. و ك لى يارى بالەدا، بە نۆرە پرسىيارىان دە كەرد كە پرسىيارەكانىش لەشۆو لىكۆلىنەو دە بوون.

يە كىك لى فەرەنسىيەكان بەو لای مېزە كەدا كەردىەو و گوتى: "دىكتۆر مەھدى، ئىمە دەزانن عىراق ولاتىكى زۆر پىشكەوتو،

ھەولەدات خۇي بۇ داھاتوويەك ئامادە بىكات كە پىئويستى بە نەوت نەيىت، بەلام كەسانىك ھەن كە رىياكتۇرىكى ئەتۇمى بە كاردەھىتىن بۇ دروستكردنى بۇمب."

ئىستا ھەموو كارتەكان لەسەر مېزە كە بوون. ئەم پىاوانە پىيان وابوو من ئىستا شىتەك دەزانم كە لەوھو پىش نەمدەزانى.

ئەوھوبو گوتىم: بىگومان، زۆرىك لە فەرمانبەرە كانتان نىگەرانى خۇيان لەم بارەيەوھ دەربىرەوھ. بەلام من پىم وايە لە ولاتىكى وەك فەرەنسا مەروۇف بە بىتاوان دادەنرىت تا تاوانەكەي دەسەلمىرىت. ئايا ئەمە وانىيە؟"

كاتىك لىكۆلىنەوھە كە لەوئى كۆتايى ھات، مىش ھەستەم بە ھىوربونەوھ كەرد. دواي ئەوھى نىوھشە تىپەرى، گەرەمەوھ بۇ ھۆتىلەكەم و ھەستەم بە ناپەھەتى دەكەرد. جۆرىك لە ھەستى ناپەھەتى كە لە ئىوان ھاورى زاناكانى ولاتىكى دىكە و ھىزە تارىك و لىلەكانى نىشتەمان گىرم خواردبوو. ھىچ پىنگەيەكەم نەبوو بۇ ئەوھى بزانم لە سالانى داھاتوودا چەندىن جار خۇم لەم دۆخە نااسايەدا دەبىنمەوھ. پۇژى دواتر بە سەرىكى پىر لە گومانەوھ گەرەمەوھ عىراق.

ھاوكات پىرۇژەي رىياكتۇرى ئەتۇمى عىراق بووبوو بە يارىيەكى مەترىسدار، چ لە ناوخۇ و چ لە دەرەوھى عىراق. ھەر زوو دواي گەرەنەوھ لە فەرەنسا، پىاوانى سەددام، دىكتۇر حوسەين شەھرىستانىان دەستگىر كەرد بە تۆمەتى پەيۋەندى بە حىيىكى ئىسلامى كە بە دوزمنايەتى حكومەتى بەعس سەير دەكرا. پاستى تۆمەتەكان - شىتەك كە مەھال بوو لە سەردەمى سەددامدا دەستىشان بىكرىت - ھەرگىز بۇ ئىمە پروون نەكرايەوھ. بەلام ئەگەر

دكتور حوسىن تىكەل بە سىياسەتى ئۆپۇزسىيۇن بويىتى، ئەو ھەنگاۋىكى خۇكوڭى بوو بۇ زانا بەكى دامەزراو لە نىو حكومت. چەندىن سالى لە زىندايتكى تاكەكەسى بەسەر برد. لە لىستى ئامانجەكاندا، دكتور جەغفەر لە پلەي دووۋەمدا بوو. دوای سەردانى ھاوسەر و منداالە سەرلىشىۋاۋەكانى دكتور حوسىن كەوتە ژىر گومانەۋە و لە سەرەتاي سالى ۱۹۸۰دا بۇ ماۋەي بىست مانگى داھاتوو لە مالەۋەدا دەست بەسەر كرا.

پىلانى بىانى دژى بەرنامەي ئەتۇمى عىراق فشارەكانى زىياتر بەرز كردهۋە. لە مانگى نىسانى سالى ۱۹۷۹دا، تىكەدەرەكان چوونە ناو دامەزراۋەي ھەلگرتەكە لە شارى تۇلۇن لە فەرەنسا، كە ناو كەكانى رىياكتورى تەمموز لەۋى ھەلگىرابوون و پىنج بارگەي تەقەمەنىيان تەقاندەۋە كە زىياتكى زۆرى پىگەياندىن. زۆرىنەي ئامازەكان پەنجەيان بۇ دەزگاي نەپتى ئىسرائىل، واتە مۇساد درىژ دە كرىد. پاشان لە سالى ۱۹۸۰دا پىلانگىرپىيەكان كوشندەتر بوون. لە ماۋەي چەند مانگىكدا سى زانا كە بەناۋى بەرنامەي ئەتۇمى عىراقەۋە كاريان دە كرىد، مردن.

ئەم سى زانا بە، يەكەمىيان يەحيا ئەلمەشەد بوو، فىزىيازىتىكى مىسىرى بوو كە لەلايەن عىراقەۋە راسپىردرابوو بۇ سەرپەرشتىكرى يەكپارچەيى سووتەمەنى يۇرانيۇم بۇ رىياكتورەكە. لە چەند بۆنەيەكدا لە بەغدا چاۋم پىي كەوتبوو و بەراستى ئەو پىاۋەم بەدل بوو. لە مانگى حوزەيرانى سالى ۱۹۸۰ لە ژوورى ھۆتىلەكەي لە پارىسدا بە چەقۇ كوژرا و تۆمەتەكە خرايە گەردنى ژىتىكى فەرەنسى كە گومانى لەشفرۆشى لىدەكرا، ئەۋىش دوای ماۋەيەكى كەم لە ۋوداۋىتىكى ئۆتۆمىلدا گىيانى لەدەستدا. ھەر لەو سالەدا ئەندازىارىكى كارەبا بە ناۋى سەلمان

پەشىد كە لى گەل دىكتور جەغفەر كارىيان كىردى، بە نەخۇشە كى كى و پىر لى كاتى ئامادە بولدى لى جىئىف كاتىك سەيرى جىاكە رەوۋى كارۇمۇگىناتىسى دە كىردى، لى پىر گىيانى لى دەستىدا. دىكتور پەشىد ھارپىتى مەن بولدى، مەنىش بە مەردىنى توشى ترس و دىلە پاكىتى بولدى. دىۋا شەش مانىگ يە كىك لى ئەندازىيانى سەركە IAEC كە لى نىزىكەۋە لى گەلىدا كارم كىردى، عەبدولپەھمان عەبدولپەسول، لى ئىۋارە خىۋاتىكدا لى فەرنەسا ژە ھارۋى بولدى و گىيانى لى دەستىدا.

ئەم زىنجىرە كوشىتەنە، بە پاددە يە كى زور مەنىان ھەژاند، چۈنكە تىگە يىشىم مەن لى بەرنامە يە كىدا بەشدارم كە كەسىك پىرىارى داۋە بە ھەر نىرخىك يىت ئەم بەرنامە يە بولەستىتەت. بۆيە نىگەرانى ئەۋە بولمىش لى پەلە دۈۋەمى لىستە كەدا بىم و لى ترسدا دەژىام. ئەۋ پەستىيە كە دۈۋە لى سى قورىانىيە كان ئەۋانە بولدى كە كارىيان لى سەر پىاكىتورى پەستەقىنە دە كىردى، لى كاتىكدا مەن لى تەنھا لى بەشى تاقىكىردەنەۋە كان بولمىش، ھىچى نە كىردى بۇ دىلەۋا يى مەن.

لەم كەشۈھەۋا ناخۇشەدا، ئازانسى عىراقى وزەى ئەتۈمى دانوستانى لى گەل فەرنەسىيە كان كىردى بۇ چاكىكىردەنەۋە ناۋە كى پىاكىتورى تىكچۈۋە كان، ئەمەش بولە ھۆى دۋاخستىنى گە يەندىيان بۇ زىاتىر لى شەش مانىگ. تىشىكى ئىكىس لى ناۋە كە كاندا ئەۋەى دەرخست كە بە دىرژا يى چىنە كانى ناۋەۋە شىكاۋ. مەن و چەند ھارۋا كارىكىم ئەمەمان بۇ سەرنجى سەرۋە كانمان لى IAEC پەۋەندەۋە، بەلام ئەۋان شانى خۇيان لى نىگەرانىيە كان ھەلەكەت. ئەۋان پىداگىرىيان لى سەر ئەۋە دە كىردى كە ناۋەى پىاكىتورى كە دىۋاتىت بۇ سالىنىك بە سەلامەتى كار بىكات پىش ئەۋەى ھىچ كىشە يە كى پەستەقىنە دىروست بىكات. مەن نەمدە تۋانى لى ھەلۋىستى

بىياكانەيان تىگەم. بۇچى كەسنىك تەنانت مەترسىيەكى
بېچووكىش لەگەل شىتىكى مەترسىدار وەك رىاكتۇرىكى ئەتۇمىدا
بىكات؟

بە رىكەوت لەوكاتانەدا بوو كە برىار بوو لەگەل سەدان زانای
دىكە لە سەرانسەرى جىهان بەشدارى كۇنگرەى نىودەولەتى
مىكانىكى پىكەتەيى بىكەم لە بەرلىن. يارىدەدەرى سەرۇكى
كۇمىسىۋنى رىكخستى ئەتۇمى ئەمرىكى وتارىكى سەبارەت بە
درز كەوتنى پۇلاى بى خەوش بەھۇى فشار و ژەنگاۋى لە
رىاكتۇرە ئەتۇمىيەكان پىشكەش كرد. دواى وتارەكەى، برىم بۇ
لايەك بۇ خواردنەۋى كوپىك چا. بەبى ئەۋەى باسى
تايەتمەندىيەكانى ئەو دوۋفاقىيە بىكەم كە پوۋبەپوۋم بوۋەۋە يان
باۋەپم وابوۋ كە ناۋەكى رىاكتۇرەكەمان بەھۇى تەقىنەۋەيەكى
ئەنقەستەۋە زىيانان پىگەشتەۋە، پرسىارم لە بۇچوۋنى ئەو كرد
سەبارەت بە كىشەيەكى گرېمانەيى و كەمتر جددى.

پرسىم: "ئەگەر پۇلاى بى خەوش بەھۇى گەرمبۈنەۋە بەر
فشار بىكەۋىت، بەلام هېشتاش كانزاکە بەھىز دەرېكەۋىت، ئايا
هېشتا ناتوانرېت سوۋتەمەنى بخىتە ناۋىەۋە؟".

وتى: "ھەرگىز، ھەرگىز تەنانت خەۋىشىم بە بەكارهېتەنى
ماددەيەكەۋە نەبىنۋە كە زانىيىتىم پىشتەر بەركەۋەى فشار بوۋە."

گەپامەۋە عىراق و بە ھاۋكارەكانىم گوت كە لە هېچ
بارودۇخىكدا نابىت سوۋتەمەنى بخەينە ناۋ رىاكتۇرەكەۋە، بەھۇى
زىيانەكانى يەكپارچەيى ناۋكەكە. ھەرچەندە مەترسى دزەكردنى
تىشكەدر سنووردار بوو، بەلام دەرئەنجامەكانى كارەساتبار دەبن.
چەندىن كۇبوۋنەۋەمان كرد كە تىيدا قسەى زۇر ئالوگۇر كرا. لە

كۆتايدا ناپەزايەتتە كەلگەن ھەروا بە سادەيى پەتكەرنەو.

لە دەوروپەرى ئەم كاتانەدا پووداۋىك ھەستى منى بىشتراستىكرەدەو كە ئازانسى عىراقى بۆ وزەى ئەتۆمى پالئەرىكى نەتتى ھەيە بۆ بەدەستەتتەننى پياكتۆرىك لە فەرەنسا. بەپۆئەبەرى IAEA، دكتور ئەلھاشمىي باللا كورت و جەستە پى، پۆژىك تەلەفۇنى بۆ كىردم بۆ ئەوۋى لە پىشكەوتنى كارەكەنم پىرسىت. داۋاي لىكردم بىمە ژوورىكى بچووكى كۆنفرانس لە نىزىك ئۆفيسەكەى. سەرم سوپما كاتىك گەيشتە كۆپوونەو كە ژمارەيەك لە بەپۆئەبەرانى IAEAم لەوئى بىنى، لەوانە دكتور خالىد ئىبراھىم سەعید سەرۆكى بەشى پۆژەكان و بەپۆئەبەرى سەرەكى دەفەر سىلبنى و دكتور ھومام. مەن بەجۆرىك لە جۆرەكام ھەستەم بە فشار كىرد، ئەوۋەبو داۋاي ئەوۋى كە دانىشتەم؛ دكتور ئەلھاشمى پاستەوخۇ چوۋە سەر بابەتەكە.

پىرسىارى كىرد: "دكتور مەھدى، شتەكان لەگەل تاقىكرەنەوكان چۆن بەرەو پىش دەچن؟" پىرسىارىكى ناپوون بوو، بۆيە مەنىش بە ھەمان شتەۋى ناپوون ۋەلامم دايەو. گوتىم: "باشە، زۆر باشە."

وتى: مەبەستەم ئەوۋەيە ئىمە لە پروۋى ستراتىيەۋە چۆننى؟ ئايا پياكتۆرەكە دەتوانىت پىداۋىستىيە ستراتىيەكانى خۇى جىيەجى بىكات؟

يەكەك لە ئەندامانى لىژنەكە كە لە تەنىشتەم دانىشتىبوو، دەستى خستە سەر قاچە لەرزۆكەكەم و گوتى: مەھدى تەكايە ئاسوودەبە. پياۋەكە ترساۋە."

مەن زۆر باش دكتور ئەلھاشمىم نەدەناسى، بەلام ديار بوو

شىتكى نەگوتراوى لەلايە. بازدا نىكى گەورە نەبوو بەوەى خەيال
بەكەين كە پىسارە نەوتراو كە ئەو بوو كە ئايا دەتوانىت
پىاكئۆرە كە بۇ پەرەپىدانی مادەى پەلى بۆمب بەكاربەيتىت.
ئەگىنا بۆچى بەو جۆرە گشتگىرانە قسەى دەكرد؟ بەلام منىش
باشتر دەمزانی لەوەى پىرسم "چ مەرجىكى ستراتیژى؟" ناچار بووم
بە وردى وەلام بەدەمەو.

گوتم: كاكە، دلنایام تاقىكردنەوەكان هەر چاوەروانییەكیان لى
داوا بكەیت، بەدى دیتن.

دكتۆر ئەلهاشمى تەنیا بە بەشىكى وەلامەكە پازى بوو، بەلام
خۆى لە پىسارکردنى زیاتر بەدوور گرت و پووى لە
بەپێوەبەرەكانى دىكەى ئازانسى عىراقى بۆ وزەى ئەتۆمى كرد.
گوتم: "سەبرى ئێرە بەكەن. - هەمووتان دلنایان كە دواھەمین
كەس سەرى من دەبەردىت."

گەنگى لىدوانەكانى ئەلهاشمى ڤوون بوون. پىاكئۆرى تەمموز
دەبوو خەزەمەت بە ئامانجىكى هیندە گەنگ بەكات كە سەرۆكى
ئازانسى عىراقى بۆ وزەى ئەتۆمى ترسى ئەوەى هەبوو كە
شكستەپەتەن ژيانى بەفەرۆ بەدات. پىسارەكەى دكتۆر ئەلهاشمى
سەبارەت بە "پیداوێستى ستراتیژىەكان" ئامازەبوو بۆ خواستى
حكومەت بۆ پەرەپىدانی چەكى ئەتۆمى. بەلام ئارەزوو شىتەكە و
هەبوونى پلانىكى يەكگرتوو بۆ گەشتن بە ئامانجىكى ديارىكراو
تەواو شىتەكى ترە. كاتىك هەنگاوم نایە دواو بۆ ئەوەى سەبرى
وێنە گەورەكە بەكەم، نەگونجانیكەم لە نىوان بىرۆكە و واقعەدا بىنى.
پەنگە بە كرىنى پىاكئۆرى فەرەنسى، ئازانسى نێودەولەتى وزەى
ئەتۆمى چەند هەنگاوى يەكەمى لە پىنگاى بەرنامەى چەكى

ئەتۇمىدا بىت. بەلام رىياكتۇرە ۴۰ مىڭاۋاتە كە سوۋتەمەنى
يۇرانيۇمى پىۋىستى تىدا نايىت بۇ دەۋلەمەندىكرىنى بۇ چەكىك.
ھەروەھا نىزىك بووم لەۋەى دلىئا بىمەۋە كە ئازانسى نىۋدەۋلەتى
ۋەزى ئەتۇمى ھىچ ستراتىزىيەكى نەبوۋە بۇ گۇرپنى ماددە
شكاۋەكە بۇ چەك تەنانت ئەگەر ماددەكەش بتوانىت بەرھەم
بەيتىت.

ۋەھمەكانى ناو IAEA راستەۋخۇ پەيوەندىيان بە منەۋە نەبوۋ.
بەلكو بەرپرسيارىتى من تاقىكرىدەۋەكانى ناو رىياكتۇرە كە بوۋ،
لەۋە زىاتر ھىچى ترنا. زانايان بەگشتى حەز ناكەن تىكەل بە
سىياسەت بىن و منىش ۋەك پىشەگەرىكى ئەركدار، سەرنجىم لەسەر
ئەركەكەم ھىشتەۋە. ئەگەر ئاورپىك لە دواۋە بدەمەۋە، پىمۋايە
ھەندىك لە بىرۋەكە ئايدىاليزمە گەرم و گۈرەكانى گەنجىم پىشتىر
جىگەى خۇيان بە رەچاۋكرىنى پراكتىكى پىاۋىكى خىزانىى لە
ناۋەپراستى سىيەكانى تەمەنىدا داۋە. لە پروۋى زانستىيەۋە كارەكەم
بەناۋانگ بوۋ و سەرنجىراكىش بوۋ و من و لەيلا پىشتىر دوۋ
مىندالى بچوۋكىمان ھەبوۋ كە خۇراكيان بىى بدەين.

دۋاى چەند مانگىك لە شەپ و پىكدادانەكانى سەر سنوور
بەشۋەيەكى ئاست نزم، ئەۋەبوۋ سەددام لە پايزى سالى ۱۹۸۰دا
ھىرشىكى تەۋاۋى لەدزى ئىران دەستپىكرىد، فېۋكە جەنگىيەكانى
عىراق ھىرشىيان كرىدە سەر كىلگە ئاسمانىيەكانى ئىران و
پالاۋگەكانى نەوتيان بۇردومان كرىد، ھاۋكات سەربازە
زەمىنىيەكانى سەددام شارە سنوورىيەكانى ئىرانىيان گەمارۇدا و بەۋ
پادەيەى ھىندەى گونجاۋ بوۋ خاكى ئىرانىيان داگىركرىد.
ئىرانىيەكان بە بۇردومانى بەغدا و شارەكانى دىكەى عىراق تۈلەيان
كرىدەۋە، لەۋانەش لىدانىك بوۋ كە بالەخانەيەكى لە التويئە

خاپوور كىرد، لە گەل ئەوەشدا دامەزراوەى پىياكتۆرە كەى بى زىيان بە جىيەشت.

سەرەپراى دەستپىشخەرىيە كانى ئاشتى دەرەكى، لە گەل ھەر مانگىكدا دوژمنايەتپە كانى ئىوان عىراق و ئىران پەرەى دەسەند. تا سالى ۱۹۸۱ دۆخە كە گەيشتووە چەقەستوويە كى ترسناك. سەربازانى عىراق لە ئەھوارە كانى باشوورى عىراق لە گەل دەيان ھەزار سەربازى شۆرشگىرى ئىرانى لە شەپ و پىكدادانىكدا نوقم بوون. منىش وەك زۆرىك لە عىراقىيەكان باوەرم وابوو كە ئەم ناكۆكىيە سنوورىيە لە ئايندەيە كى نزيكدا يەكلايى دەيتتەو. كەس پىشيني نەدە كىرد بۆ ماوەى ھەشت سال خويئاوى بەردەوام يىت و بىتتە درىژترىن شەپى سەدەى بىستەم.

پىنكەھاتە كانى كۆتايى بۆ پىياكتۆرى فەرەنسى لە سەرەتاي سالى ۱۹۸۱ گەيشتە عىراق، لە گەل دانانى لە دامەزراوەى التويئە، سەرنجم دا كىشەيە كى دىكە ھەيە. بۆرى ئەلەمنىۆمى بەرەو بلۆكى پىياكتۆرە كە چالى تىدا بوو، بەھۆى پارچەيەك لە كانزاكە كە كاتىك پىركرابوووە كەوتبوو ناو ھەوزەكەو. ھەرچەندە زىانەكان ھىچ مەترسىيە كى دزە كىردنى تىشكەريان نەخستەپوو، بەلام مەن ئامازەم بەو دا كە ئەو كەموكۆپىيە لە كۆتايىدا پىويستى بە چاككردنەو دەيتت و پىدەچوو باشتىر بىت پىش ئەوەى پىياكتۆرە كە بە سووتەمەنى تىشكەرەو بەجىتە بوارى جىيەجىكردنەو. بەلام فەرەنسىيەكان ئامادە نەبوون چاكى بكەنەو و رايانگەياندبوو كە ۲۵ مىليۇن دۆلارى تىدەچىت. گومانم بۆ دروست ببوو كە فەرەنسىيەكان لە پىرۆزەى تەمموز سارد ببوونەو، بەھۆى گومان لە مەبەستى راستەقىنەى ئازانسى عىراقى بۆ وزەى ئەتۆمى.

لە كاتىكدا لە مانگى ئايارى سالى ۱۹۸۱دا ئامادە كارىيە كانى كۆتايىمان بۇ رىياكتۆرە كە دە كرد، سەددام بىست ئۆتۆمبىلى نوپى وەك ديارى پىشكەش بە بەرپرسانى بالا و زانايانى IAEA كرد. چاۋەروانىيە كى سەرسوپھىنەر بوو. بەلام من لەھەموو جۆرە بەخشش و ديارىك دوورخراپوومەو. ئەگەرچى سەرەپاي ئەوئى سەرۆكى بەشى كەرەستە و يەككە بووم لە زانايانى بالا لە IAEA. كاتىك بىنىم ئۆتۆمبىل بە ژمارەيەك كارمەندى ژىر پلەكەم بەخشراۋە، تەنھايەك ھۆكار لەلام پوون بوو. بەرپۆەبەرە كانم منيان بە ئامانج گرتبوو، چونكە ھۆشدارىم دابوو لە بەكارھىتائى بلۆكى رىياكتۆرە كە. ئەو پۆژە وانەيەكى بەردەوامى دىكە فېربووم: بۇ زانايەك نىيە ئەو پرسانە بخاتەپوو كە بۇ حكومەتى سەددام جىنگاى ناپرەھەتى بوون.

لە كۆتايىدا رىياكتۆرى تەمموز ھەرگىز وەگەر نەخرا. تەنھا چەند پۆژىك پىش ئەوئى پلانمان ھەيىت بۇ دانانى ناوەكى رىياكتۆرى تىشكەدەر، پۆژى يەكشەممە ۷ى حوزەيران، ھەشت فېرۆكەى شەپكەرى ئىسرائىلى ئىف ۱۶ زياتر لە ھەزار ميل فېرى بوون بۇ گەشتن بە بەغدا و بەسەر سنوورە كانى ئوردن و سەودىيەدا ھاتبوون و لە بەرزايە نزمەكاندا بەناو پۆژئاۋاى عىراق بۇ ئەوئى لە پىڭگەى پادارەو دەستىشان نەكرىن. ئەوان بەسەر پايتەختدا سوراپنەوئى دوای كاترۇمىر ۵:۳۰ ى ئىۋارە وەك چۆن خۆر راستەوخو لە پىشيانەوئە لە پۆژئاۋا دەدرەوشايەو. بەرگرىيە ئاسمانىيە كانى عىراق كە بە تەۋاۋى لە بىئاگايى دابوون، كىشەيان ھەبوو لە ئامانجكردنى ئەوان دژ بە تىشكى خۆرى كۆپرەك. يەكەم فېرۆكەى ئىف ۱۶ بۆمبىكى راستەوخو خستە سەر قوبەى رىياكتۆرەكەدا و كونىك يان درزىكى تىدا كرد. بە وردىنىيەكى

باۋەپېتەكراۋ، شەش دانە لە ھەوت فېرۇكەكەي تر راستەوخۇ
بۆمبىان لە كۈنەكەۋە فېرۇدايە ناۋ ھۆلى رېاكتۇرەكە و تەقەنەۋە.
تەۋاۋى ھېرشەكە كەمتر لە دوو خولەكى خايداند.

دۋاى پېكەنى ئامانجەكەيان، فېرۇكەۋانە ئىسرائىلىيەكان لە
مەۋشەكە عىراقىيەكانى سەرزەۋى بۆ ئاسمان دەربازيان بوو و بەبى
زيان گەپانەۋە.

ئەۋ ئىۋارەيە لە رادىۋ گۆپم لە بۆردومانەكەي نىشتمان بوو.
چەند ھاۋكارىكەم لە شەۋدا تەلەفۇنيان بۆ كردم و باۋەپيان
نەدەكرد، ئېمەش رېككەۋتېن كە بەيانى يەكەم شت لە التۈيە
كۆيىنەۋە. رۆژ بوۋىەۋە يەكەم شت قەبارەي زىانەكانى ئاشكرا
كرد. ئەۋ تىشكە ستۈننىيەي كە پشتىگىرى لە قوبلەكە كردبوو، بە
شېۋەيەكى خۇرۇسك بەرەۋە لايەك مەيل بوو و قوبەكەش دارمابوو
بۆ خوارەۋە لەسەر ناۋەكى رېاكتۇرەكە. تىشكى خۇر لە سەرەۋە
ھاتبۈۋە ژۈۋرەۋە و دەمانتۈنى بزەين كە بۆردومانەكە بۆلكى
رېاكتۇرەكەي بە تەۋاۋى لەناۋەردۈۋە. ئەمە قەرەبۈۋ نەدەكرايەۋە،
ئېتر ھەمۈۋ شىك تەۋاۋ بوو.

تا ئەۋكات كۆمەلەيەكى زۆر لە بەرپەسان و كارمەندانى
ئازانسى عىراقى بۆ وزەي ئەتۈمى لە شۈيەكەدا كۆپۈنەۋە و بە
خەمبارىيەۋە پىشكىنى پاشماۋەكانيان دەكرد. سالانىك كاركردن
ئەنجامەكەي بوو بەم وېرانەيە. لە ھەمۈۋ دەۋرۈبەرى ھۆلى
رېاكتۇرەكەدا بىناي كارگېرى و پشتىۋانى بەبى خەۋش مابۈنەۋە.
بەلام بەبى رېاكتۇر، ئەم بىنايەنە.

لەگەل پېكەنىندا توۋشى سەر سۈرمان بېۈۋم.

- چى ئەۋەندە پىكەنىناۋىيە دىكتور مەھدى؟ دىكتور ھومام پىرسارى كىرد. "ئاي شىتەك لىم كارەساتەدا ھەيە كە پىۋىستە بە گالەتە جارىيە ۋە سەيرى بىكەين؟"

سەرم لەقاند و گوتىم: "بۆيرىيە كەي، لە پۇۋىكى پوونا كىدا. ھەروەھا وردىنىيە كەي. سەير كە چۈن ھىچ شىتەكەن بە ئامانچ نە گىرتوۋە جىگە لە پىاكىتۇرە كە."

لە ماۋەي دوو ھەفتەدا دىۋى بۆردومانە كە، ئەنجومەنى ئاسايىشى نەتەۋە يە كىگىرتوۋە كان ئىدانەي ئىسرائىلى كىرد بەھۋى پىشلىكەردنى ياسا ئىۋدەۋلەتتەيە كان لە ھىرشە خت و خۇرايە. سەرىك ۋە زىرائى ئىسرائىل، مېتاخىم بېگىن لە بەرامبەردا وتى لە كاتىك پىاكىتۇرى تەمىموز چالاك بېۋا، بەم زوۋانە عىراق دەيتوانى بېت بە ھىزىكى چە كىدارى ئەتۈمى كە ھەپشە لە ۋلاتە كەي بىكات. ئىسرائىل بە پىشېنىكەردنى زىاتىر لە بېست سال بەر لە ھۆكارى شەپى سالى ۲۰۰۳ دىۋى عىراق، ئىدىيەي ئەۋەي كىرد كە مامەلە كەي لە سەرى بىنەماي "بەرىگىرىكىردن لەخۋى" بو. ئامازەي بەۋەدا كە ناتوانىرەت پىنگە بە عىراق بىدىرت ۋەك دەۋلەتتىكى شەپانگىز چەكى كۆمەلگۈزى پەرەپىدات و پىۋىستە كىردەۋەي تاكلايەنە بۆ لابرەنى ھەپشەيەكى لەمچۆرە جىيەجىيكىرت.

بۆردومانە كىردنى پىاكىتۇرى تەمىموز مىشومرەيكى ئىۋدەۋلەتتى ھەلگىرىساند سەبارەت بەۋەي كە عىراق چەندە نىزىك بوۋەتەۋە لە پەرەپىدانى چەكى ئەتۈمى و چى بىكرەت سەبارەت بە ئارەزوۋى سەددام بۆ بۆمبى ئەتۈمى. ھاۋتا فەرەنسىيە كانمان لە ساكلى بەناۋى عىراق ۋە ئامازەيان بەۋەدا كە پىاكىتۇرى تەمىموز بۆ بەرھەمەتتەننى پلۇتونىۋىم ناشايستە و پىشكىنەكانى ئازانسى ئىۋدەۋلەتى وزەي

ئەتۆمى و تەكنىكارانى فەرەنسى پېگريان لە خراپ بەكارهێنانى
پياكتۆره كە دەكرد.

لەسەرەتادا فەرەنسا نيازی خۆى راگەياندى بۆ يارمەتيدانى
دووبارە بنياتانەوہى پياكتۆره كە و بەردەوامبون لە
ھاوکاریكردنى پرۆگرامى ئەتۆمى عىراق، بەلام لەژێر بەرنامەيەكى
توندترى پاراستیدا. بەلام هېچ خستەيەكى كاتيان بۆ ئەو كارە
پېشكەش نەكرد. لە كۆتايیدا پشكەنرانى ئازانسى نۆدەولەتى
وزى ئەتۆمى گەشتيان بە دامەزراوہى التويثە كرد و يۆرانيۆمى
پيترىوايان دەست نیشان كرد و خستەى پشكينيى داھاتووى ئەو
مادەيەيان دانا بۆ ئەوہى دلبيان لەوہى عىراق ناتوانيت بە نھتى
بۆ ئامانجەكانى ديكە بەكارى بهيئيت. چەند مانگىك تېھرى و
ئەو ھاوکاریيە بەلئندراوہى فەرەنسا ھەرگيز بەدى نەھات. بۆ
ئيمەومانان كە پرۆژگارىك بەرنامەيەكى ئەتۆمى عىراقمان بۆ
بەرھەمھێنانى ھيز و ئەنجامدانى لىكۆلینەوہى گرنگ پېشيني
كردبوو، ئىدى ئەو خەونەمان لەبارچوو.

دواى بۆردومانكردنى پياكتۆرى تەمموز، كەش و ھەواى نۆى
كۆميسیۆنى وزى ئەتۆمى عىراق پر بوو لە بياكى. ھەموو پرۆژىك
لە كاتى خۆیدا دەچومە ئوفيسەكەم لە دامەزراوہى التويثە، بەلام
بەبى پالئەرىكى زۆر بۆ كاركردن. ھەندىكى تریش تا توانيان
دوور كەوتەوہ. پياكتۆرى تەمموز سالانىك بوو سەرنجى باوى
ئيمە بوو و لەناكاو نەما. دلم وەك پارەوہەكانى بيناى ئىدارەيى
ھەستى بە چۆلى دەكرد، ئەو دلە چۆل و خاليەى من بە ھەنگاوى
ھىواشى ئەو چەند زانايە دەنگى دەدايەوہ كە بە بىزارى دەھاتن
بۆ سەر كارەكانيان.

بەشى سىيەم سەنتەرفىوچ^(۱)

لە دەستدانى پىاكىتورى تەمموز بوو ھۆى ئەو ھى كە ئازانسى
عىراقى بۇ وزەى ئەتۆمى لە بنەپەتدا پىپە ھۆى خۆى بگۆپىت. لە
سەرەتاي سالى ۱۹۸۲ سەددام بەپىپە بەرايەتى لىكۆلىنە ھۆى
دامەزراند بۇ لىكۆلىنە ھۆى لە شىوازە كانى بەرھەمەتئانى مادەى
بەكارھاتوو بۇ دروستكردنى چەك بەبى ئاگادارى كۆمەلگەى
نىودەولەتى. حكومەت لە مانگى ئەيلولى سالى ۱۹۸۱ دىكتور
جەغفەرى لە زىندان ئازاد كىردىبوو و پىسپاردىبوو كە
سەركرەيەتى ئۆفيسە نۆپە كە و ستافە كەى بىكات، لەنئويشياندا
بەشى كەرەستە - كە مەن تىيادا كارم دەكرد - كە پىشتىگىرى لە
بەرنامە گەشە سەندوو ھۆى كە دەكرد. مەن زۆر كەيفەم بە دىكتور
جەغفەر دەھات، فىزىيازاتىكى لىھاتوو و قسە نەرم و نىان بوو لە
خىزانىكى ئەرسىتۆكراتى. ھەرچەندە زۆر جار يەكترمان دەبىنى،
بەلام ھەرگىز نەموپىرا پىسپارى ئەزمونى لە زىنداندا بىكەم. لە
عىراقدا ئەمە بابەتلىكى تابۇ بوو كە جگە لە كىشە ھىچى تىرى لى
نەدەكەوتە ھۆى، بەلام مەن خەيالىم دەكرد كە ئەو يادە ھۆرىيە
ترسناكانە ھەك پالەرىكى پۇژانە واپن بۇ جىيەجىكرەنى
بەرپىسپارىتە كانى. دىكتور جەغفەر تەكەنلۇزىيەكى پىتاندىنى
پۇرانيۆمى ھەلپۇارد بە ناوى جىاكرەنە ھۆى ئايزۇتۇپى

^(۱) دۆھە چەق

كارۋوموگناتىسى (EMIS)، كە بەشىكى لەسەر بىنەماي ئاشنابوونى بە خىراكەر و موگناتىسىيە كان بوو كە لە CERN كە گەورە ترين تاقىگەي فېزىيائى تەئۆلكە كانى جېھانە لە سويسرا لە سالانى حەفتاكان بە دەستى ھېتابوو. شىۋازى EMIS ئايزۇتۇپە كانى يۇرانيۇم جيا دەكاتەو بە بە كارھىتئانى كىلگە كارۋوموگناتىسىيە كان كە لە ناوھىكى ئاسنى زەبەلاخدا دروستكراون. ھەرچەندە پروسەيەكى قورسە و بېرىكى زۆر دەسەلات بە كاردەھىتت، بەلام بەروالەت دىكتور جەغفەر ھەستى بەو كەردوۋە ئەمە ئەو شىۋازەيە كە زۆرترين دەستى تۈانا پىشەسازىيە كانى عىراقە.

ھەرۋەھا دەستى كەرد بە لىكۈلىنەو لە شىۋازىكى پىتاندن كە بە بىلابوونەوھى گازى ناسراو، كە تىايدا ئۆكسىدى يۇرانيۇمى رەق دەكرىتە پىكھاتەيەكى گازى كە پىتى دەوترىت يۇرانيۇم ھىكسافلۇرايد و دواتر بە زۆر لە پىنگەي بەربەستىكەو كە ئايزۇتۇپە كانى يۇرانيۇم دەپالىتۇت. ئەمە سەرسۇپھىنەرىكى زانستە، بەربەستى بىلابوونەو لە پەربەيەكى كاغەز تەنكترە و لە ھەر سانتىمەترىكى چوارگۆشەدا دە ھەزار مىليار كۈن لەخۇدەگرىت.

پەرەپىئدانى ئەم دوو شىۋازە تا سالى ۱۹۸۴ راستەوخۇ پەيۋەندى بە مەنەو نەبوو، كاتىك دىكتور جەغفەر داۋاي لىكردم راپۇرتىك لەسەر دروستكردنى بەربەستى بىلابوونەو ئامادە بىكەم. سەرم سۇپما، چۈنكە پىشتىر تىمىكى حەفتا زاناي ھەبوو كە كاريان لەسەر پېرۇژە كە دەكرد. دىكتور جەغفەر پوونى كەردەو كە ئەو دىدىكى تازەي لە كەسىكى دەرەكىيەو دەوېت، بەلام گومانم ھەبوو كە كاركردن لەسەر بەربەستە كە بە خراپى بەپۈەچوۋە و فشارىكى زۆرى لەسەرە بۇ دۈزىنەوھى چارەسەرىكى دىكە. ھەفتەيەك لە كىتبخانە بووم و كورتيەكەم ئامادە كەرد كە پىشنيارى بەكارھىتئانى

ئەلەمنىۋى ئۆكسىتىراۋ بۇ بەربەستە كە دە كرد، لە گەل ھۆكارىكى ورد بۇ ئەنجامدانى ئەو كارە بە پىشەستىن بە زانىارىيە كانم لەسەر كەرەستە. چەند پۇژىك دواتر دىكتۇر جەغفەر بە داۋاكارىيەكى سەرسورپىيەرتەرەۋە ھاتە ناۋ ئۇفيسە كەمەۋە.

ئەو وتى: "پاپۇرتەكەت زۇر سەرنىچراكىشە، خۇشحال دەبىم ئەگەر بىتوانن بەردەۋام بن لە پەرەپىندانى لە پوۋى پراكتىكىيەۋە." "دەمەۋىت كار لەسەر بەرھەمەتتەنى بەربەستىكى بىلابوۋنەۋەى راسەقىنە بىكەيت."

من گومانم ھەبوۋ لە ۋەرگرتنى پۇژەيەك كە لە گەل دوو سالى كار كىرندە تىكەل بوۋ كە پىشتىر لەلايەن تىمىكى دىكەۋە ئەنجامدراۋو، بۇيە ھەۋلىمدا بىرۆكە كە رەت بىكەمەۋە.

ئەۋەبوۋ وتم: "بۇچى كار لەسەر پۇژەى بىلابوۋنەۋە بىكەم لە كاتىكدا خەفتا كەست ھەيە كە لەسەر ھەمان بابەت كاردەكەن؟، بۇيە لام وايە ئەمە ھىچ سوۋدى نىيە."

دىكتۇر جەغفەر وتى: بەداخەۋە ئەمە بىريارى IAEA ە نەك تەنھا بىريارى من. بۇيە لەم بابەتەدا بىزاردەيەكى كەم لەبەردەست دايە."

كاتىك دىكتۇر جەغفەر باسى "ھەلپىزاردەى كەم"ى دە كرد، دەمزانى لە ئەزمونىتىكى ترسناكەۋە قسە دەكات. داۋام لە دوو ئەندازىارە كانم كرد كە ھەموۋ ئەو كارانەى پىشوو كراۋن لەسەر تەكنىكەكانى بىلابوۋنەۋە كۆپكەنەۋە كە ھىشتا لىكۆلىنەۋەمان لەسەر نەكردبوۋ، دەستمان كرد بە تاقىكردنەۋەى ئەلەمنىۋى ئۆكسىتىراۋ لە بەشى كەرەستە. ئىتمە بە خىريارى ۋ ھەماسەتەۋە بەرامبەر ھەۋلىكى نوئى ۋەستابوۋىن. من شىۋازىكى ئالۋزى

ئەلكتروكىمىيىم پەپرەو كىرد كە تەواو جىاواز بوو لەو پىرۇسەيەى كە تىمە كەى ترى IAEC بە كارىان دەھىئا. بەربەستىك لە شىرىتىكى ئەلەمنىوم پىكىدىت، ئەوئەندە تەنكە كە نىمچە پرووناك دەپتەو. لە پىرووى تىۋرىيەو پىكھاتەى مادە كە تۋپىكە لە شەش گۈشە پىكھاتو، ھەرىكەيان كوتىكى بچووكى ھەيە كە لە ناوئەندە كەيدا كون كراو، بەجۋرىك لە ژىر مايكروسكرۇپدا لە شانە ھەنگوئىتىك دەچىت. دواى چەند ھەفتەيەك لە تاقىكرەنەو دەستم كىرد بە بىنىنى پىشكەوتن و لە پىۋى پەنجاھەمدا سەيرى پارچە ئەلەمنىومىكىمان كىرد كە دروستمان كىردبوو و بۇمان دەر كەوت كە سەركەوتو بوو. كاتىك لە مايكروسكرۇپە كە ورد بوومەو، سەرم سوپما كە بىنىم پىكھاتە كە شىۋەى شەش گۈشەى ھەيە. لە كاتىكدا من و ئەندازىارە كانم دلمان خۇش بوو و ئاھەنگمان گىرا بەم بۇنەيەو، پىشنىارم كىرد كە دەستكەوتە كانمان بە نەتىنى بەپلىنەو چۈنكە دەتوانىن وەك سوپرايزىك لە سىمىنارىكى داھاتووى IAEC سەبارەت بە تەكنىكە كانى بىلاو بوونەو پىشكەشى بىكەن.

سىمىنارە كە دواى يەك دوو ھەفتە لە ھۆلىك لە بارە گاي IAEC بەپىۋەچوو و بىپار بوو دوا وتار لەلايەن مەو پىشكەش بىكرىت. لە كاتىكدا ھاو كارە كانم پىرۇجىكىشنىان بە كاردەھىئا بۇ وىتاكردنى لىكۋلىنەو كانىان لەسەر جۋرە كانى نىكل كە ئەمىرىكىيە كان و ئىنگىلىزە كان بە كارىان دەھىئا و ئەو ئەلومىنايەى كە فەرەنسىيە كان كارىان پىدە كىرد، من لەناو ئامادە بووان دانىشتبووم و بە تامەزىۋىيەو ھاتمە سەرسەكۋە. لە كۆتايىدا نۆرەى من ھات. لەناو گىلۋە كالبوۋە كاندا لەلاى كۆشكە كە وەستام و رامگە ياند كە پىۋىست ناكات پىرۇجىكىش بەكاربەتىم، چۈنكە تىۋرىيە كەمان

كردووہ بە واقعىكى بەرجەستە. داۋاى داگىرساندىنى گۈلۈپە كانم
كرد و بۆرىيەكى بەربەستى ئەنۋدايزم بەرزكردەوہ تا ھەمووان
بىيىنن. ئامادەبووان لە جەنجالدا زەقبوونەوہ و ژمارەيك لە
ھاوکارانى IAEC كاتىك پىكھاتەى مادەكەيان بىنى، بە ئىرەيەوہ
پىرۈزبايىيان لىكردم.

بۆ زانايەك ساتىكى لەو شىۋەيە، لوتكەى دەستكەوتە. من باش
لە خەيالىمە كە ئەم سەرکەوتنە وەك ئەو پەلەكردنەى يارىزانى
تۆپى پىن واىە داۋاى تۆماركردنى گۈلى بردنەوہ، يان ئەوہى كە
شاخەوانىك ھەستى پىندەكات داۋاى ئەوہى دەتوانىت سەربكەوئ
بەسەر چىاى ئىفرىستدا. منىش لە ستايشى ھاوکارەكانمدا خۆم
خۆش كرد، بىن ئاگابووم لەوہى كە ئەم دەستكەوتە چۆن دەمخاتە
ژىر سەرنجى چەتە بەھىزەكانى سەددام حوسىن.

شەر لەگەل ئىران بە شىۋەيەكى كارەساتبار درىژەى كىشا.
ژمارەى سەربازانى عىراقى لە دوو بە يەك زياتر بوو، سەربازانى
عىراق لە زۆربەى ئەو خاكانەى دەستبەسەريان كىردبوون
پاشەكشەيان كىردبوو و سەربازە شۆرشگىرەكانى ئىران ڤووبارى
شەتولەھەرييان بەزاند و ھىرشى دووبارەيان كىردە سەر
بەرگىرەكانى دەوروپەرى ئەو مليۆن دانىشتووانەى لە شارى بەسەر
لە باشوورى عىراق بوون. سەددام زۆر پىويستى بە چەكى نوئ
بوو، بەلام ئەو پشتىوانىيەى لە ئەمىرىكا و بەرىتانيا و ولاتانى دىكەوہ
و ھىگرت لە باشتىن حالەتدا جىيى متمانە نەبوو. لە سالى ۱۹۸۶دا
ڤوون بووہوہ كە ئەمىرىكا پشتگىرى لە ھەردوو لاىەن دەكات
كاتىك دانى بەوہدانا كە چەكى بە حكومەتى ئىران فرۆشتوہ لە

پىكە وتىپكى نەيتىدا كە ئامانچى ھەم دەستەبەر كىردى ئازاد كىردى
بارمە ئەمىرىكىيە كان لە پۇژ ھەلاتى ناو ھەپاست و ھەم داينىكىردى
پارە بۇ كۆنتراكانى دژە حكومت بەنەيتى لە نىكاراگوا.^(۱)

فشارە كان لەسەر ئازانسى نۆدە ولەتى وزەى ئەتۆمى لە
ناو ھەپاستى ھەشتاكانى سەدەى رابردودا زىاديان كىرد، چونكە
دىار بوو سەددام لە ئەنجامە كاندا بى تاقەت بوو. ھەرچەندە چىژم
لە تەھدەى زانستى ۋەرگرتبوو، بەلام لە دىلدا ھەستم دە كىرد كە
تەكنىكى بىلاو بوونەو ھەشتاكانى پىراكتىكى نىيە بۇ عىراق. پىوستى
بە ھەزاران قۇناغ ھەيە، كە چەندىن جۆرى جىاوازى كۆمپرىسەرى
زۆر پىشكە وتوو و ئامپىرى دىكە لەخۆدە گىرت بۇ پالىنانى
ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇم لە پىنگەى بەرەستە كانەو. عىراق
ئەوئەندە كۆمپرىسەرى لە كوئى دەست دەكەوئەت، لە كاتىكدا
ھىتەنانى ئەم ئامپىرە بۇ عىراق قەدەغە كرابوون ۋەك پىنگرتن لە
بىلاو بوونەو ھەي چەكى ئەتۆمى؟ بەرەستە مەيتەنانى لە عىراق لە
دەستەبەر نەبوو. ولەتەكە ژىرخانى ئەوتۆى نەبوو. من لەسەر
پىرۇژىيەكى بىچووكىراو جىنگىر بووم، بەرەستەىكى نموونەى
تەدابوو كە دوو كۆمپرىسەرى تەدابوو. من ئەو ھەم بە مەشقىكى
زانستىم زانى، نەو ھەك شىتەك كە بتوانىت بىتە ھۆى پىتەندى يۇرانيۇم
بۇ بۆمبى ئەتۆمى.

كاتىزىمىر ۱۰ى پاشنىو ھەپۆ. لە شەوئىكى ھەينى گەرمى مانگى
تەمموزى ۱۹۸۷د، زەنگى تەلەفۇنى مالىو ھەم لىيدا. لە ژوورى مىوان
سەبرى تەلەفۇنم دە كىرد، لە ژوورى تەنەشتەو ھەم گوىم لى بوو
لەيلا ۋەلامى دايەو.

^(۱) بۇ ھەپاستى ئەو بابەتە خوتەرى بەرپىز دەتوانىت سوود لە كىتەبى (مامە سام چى دەوئەت؟) نى نوام چۆمىكى بىتەت.

- بەلى،... كى قسە دەكات تىكايە؟" دەستى بەسەر دەمى تەلەفۇنە كەدا و نىگايە كى سەرسۇرھىنەر بە دەموچاويەو دەياربۇو و ھاتە ژوورى مىوان.

بە چىرپەو گوتى: "ئەو ھوسەين كاملە". واتە: دەلىت گرنگە. زاواى سەرۆك. ئەو ھوبو دەسكى تەلەفۇنكەم ھەرگىز، دەنگە كەى تر وشەكانى بە ئەدەبەو دەگوت، بەلام تۇنەكەى لەناكاو بوو.

- لىم بۇرە كە ئەو ھەندە درەنگ پەيوەندىم كىرد، بەلام دەيىت ئەمىشەو بىيىنم. دەتوانم بىم بۇ مالە كەت؟"

درەنگانى شەو بوو لە دوا پۇژى ھەفتە، كاتىكى سەير بوو بۇ ھەرگىزى پەيوەندىيە كى بەپەلە لەلايەن كەستىكى نامۇى بەھىزەو. خەرىك بوو قسەم بۇ نەيەت، ئەو ھوبو ناوئىشانى مالە كەم پىندا و گوتەم لە گەرە كى ئەلغەزالىيە. گەرە كە كەمان گەرە كىكى خۇشى چىنى ناوئەند بوو لە پۇژئاواى ناوئەندى شار، لە سالانى پىش ھاتە سەر دەسەلاتى سەددام بۇ كەسانى خويئەندەوار دروستكرايوو. كاتىك خەرىك بوو ناوئىشانە كەمەم پىندەدا، ھوسەين كامل قسەكانى مىنى بىرى.

وتى: "ئەو ناوئىشانە قورسە." - با لە شويىتىكى تر يەكتر بىيىن. پىشيارى شويىتى ھەستانى ئۇتۇمىلى كىرد لە نەخۇشخانەى ھىلال لە مەنسور، كە يەككىكە لە باشتىن ناوچە نىشتەجىيوو كانى بەغدا، و نىزىك مالى ھوسەين كامل بوو. وتم يەكسەر بەپىندەكەوم. لە كاتىكدا خەرىك بوو پىگاكەم دەبىرى بە درىژايى پىگاي خىرايى ئەبوغرىپدا، ھەستىكى ترس و تۇقاندن ھاتە ناو دىلمەو. باشە بۇچى ھوسەين كامل دەيەوئىت چاوى پىم بىكەوئىت و بۇچى لە كاتۇمىرىكى وا درەنگدا؟ چەند ھەفتەيەك پىشتەر تەنھا جارىك بە

كورتنى لى IEAC كۆپۈيىنە، دۈي ئۈەي سەددام ئۈي. بۇ سەرپەرشتىكىردى MIC دەستىشان كىرد.

ئۈەبوو تۇيۇتا سىدانە كەم بىردە ناو گەراجى ئۇتۇمىلەكانى نەخۇشخانەي ھىلال و بىنىم حوسەين كامىل لى ژىر گلۇپكى خىزمەتگوزارى تاقاندا لى تەنىشت لىمۇزىنە مىرسىدسەكەي ۈەستاۈە. لى كاتىكدا لى ئۇتۇمىلەكەم ھاتمە دەرۈە، ئۈە لى ژىر سىيەرى تارىكىيەكاندا بەرە لى من ھات. ئۈە بالالى لى من كورتىر بوو، بەلام بە لاف و گەزافى دەسەلاتۈە دەرۈىشت، سىنگى پال دەنا بۇ پىشەۈە بە ھەمان شىۈەي ھەندىك ئازەل خۇيان ھەلدەئاۋسىتىن بۇ ئاگادار كىردنەۈەي نىچىرەكان. تەۋقەمان كىرد و سلاۋى ئاسايىمان گۆرپەۈە، "السلام علىكم." لى ژىر رۈوناكى گلۇپەكاندا دەمتۈانى لۈتى پەپۈلەيى و چاۈە بچۈك و تۈندەكانى بناسمەۈە كاتىك بۇ چەند ساتىك لى دەمۈچاۈەكەيم رۈانى. ھەستەكانم پىيان و تىم ئاگادارى ئەم پياۈە بە. نىشارەتى بۇ كىردم كە سەر كەۈمە نىۋ ئۇتۇمىلەكەي ئۈە.

بە ئۇتۇمىلەكەيدا بە شەقامى ئەلزەيتۈن، لى نىۋان مالىە رەنگ خۇلىيەكانى گەرەكى قادىسيە و باخەكانى ئەلزەۈرادا رۈىشتىن و بە تەنىشت رۈوبارى دىچلەدا رابوردىن لەۋلايەدا كە بە دەرەختەكانى كالىتۈسەۈە تەندرابوو و بەرەو كۆشكى كۆمارى دەرۈىشت. بىرم ھاتەۈە كە دۈاينى جار لى سالى ۱۹۶۸دا چۈۈمە ئەم ناۋچەيە، كاتىك ھىشتا لى ۈەزارەتى نەۋت كارم دەرە، بۇ ئۈەۈي ھاۋكارىكم لى پالاۈگەي دۈرەي بەغدا ھەلبىگرم. لەۋ كاتەدا گەرەكىكى دەۈلەمەندى نىشتەجىبۈون بوو، بەلام لەۋ كاتەۈە سەددام خىزانەكانى لى مالىەكانيان دەر كىردبوو و تەۋاۋى ناۋچەكەي كىردبوو گۆرەپانى كۆشك و شۈيتى نىشتەجىبۈونى

فەرمى. ئىستا زۆرىەى بەغدادىيە كان زۆر لى ناوچە كە دە ترسان و نە ياندە توانى بە ھىچ جۆرىك لىم نىزىكانە ھىچ سەركىشىەك ئەنجام بدەن.

حوسەين كامىل لى كاتى لىخوپىنى ئۆتۆمبىلدا بە شىۋەيەكى سەير بىدەنگى لى نىشتىبوو. مەن ئەو شتانەم لى بەرچاۋ گەرت كە لى بارەى ئەو پىاۋەۋە دەمزانى. چوون ئەو ئامۇزى سەددام بوۋە و خەللىكى تەكرىتە، لى سالانى خەفتاكانى سەدەى رابردوودا ۋەك شۇفىر و پاسەۋانى تايىبەتى سەددام كارى كەردوۋە و دواتر فەرماندەىى نوخەى پاسەۋانى كۆمارىيەكانى كەردوۋە. لى سالى ۱۹۸۶ لى گەل كچە پانزە سالانەكەى سەددام، رەغد ھاۋسەرگىرى كەرد كە گۋايە خۇشەۋىستىرىنى سەرۋك بوو. لى كۆلتوورىكدا كە چەمكى متمانە، دىلسۆزى بۇ خىل و بىنەمالە، زال بوو بەسەر ژيانى كۆمەلايەتى و سىياسىدا، ئەو نىزىكتىرىن يان متمانە پىكراۋترىن بوو لىلايەن سەددامەۋە.

لى كاتىكدا بە ئۆتۆمبىلەكەمان دەچوۋىنە ناو كۆمەلگەى سەرەكى كۆشكەكە، بەنچەرەكەى كەمىك ھىنايە خوارەۋە و دۋاى ئەۋەى لىلايەن يەكىك لى پاسەۋانەكانەۋە ناسرا، ئەۋەبوو رىتمايى كرا.

حوسەين كامىل بە رىنگايەكى خىزمەتگوزارىدا لى لاي راستى سەرەكى رۆيشت و لى پىشت بارەلگىرىكى گەۋرەى تىرلەرەۋە ۋەستاين. پىشتى بارەلگىرەكە كراۋە بوو، حوسەين كامىل ئىشارەتى بۇ كەردم كە بەدۋايدا بچم. دلىم لى ترسدا ۋەك دەھۇل ۋابوو. ئەۋەبوو پىرسىارم كەرد كە ئايا لىناۋ تىرلەكەدا پاسەۋان ھەيە؟ ئايا

دەمبەنە زىندان؟ ئەگەرچى دوودل بووم بەلام بەدوايدا پۇيشتىم،
لە كاتىكدا ئەو سەر كەوتە سەرەوۈە بۇ ناو تارىكىيە كە.

حوسەين كامىل فلاش لايتىكى داگىرساند و منىش
ھەناسە يەكى ئارامم ھەلمۇزى كاتىك تىشكە كەي ئاراستەي
ئامپرىكى گەورەي پىشتەوۈي تىرلە كە كرد. كۆپىيەكى تەواۋى
كۆمپرىسەرىكى زۆر تايەتمەند بوو كە بەم دوايە بە ئازانسى
غىراقى بۇ وزەي ئەتۈمىم گوتىبوو كە پىويستمانە بۇ نمونەي
بەربەستى بلاۋبونەوۈە. سەرسام بووم كە حوسەين كامىل تۈانيۋوي
لە ماۋەيەكى وا كورتدا بەدەستى بەيىت.

حوسەين كامىل وتى: "يىم وايە ئەمە ئەو ئامپرىيە كە داۋاتان
كردىبوو دروست بىرىت"، منىش سەرى پەزامەندىم لەقاند. ئەو
بەردەوام بوو لەسەر قسە كردن و وتى: ھىۋادارم ئەمە ۋەك نىشانەي
پشتىۋانى لە كارەكانتان قبول بىكەن. بەلام ئەمە تاكە ھۆكار نىيە
كە داۋام لىكردىبوۋى ئەمشەو چاۋم پىت بىكەۋىت."

كاتىك من ھىچ قسەيەكم نەگوت، ئەو بەردەوام بوو لە
قسە كردن.

ئەو وتى: "لە سبەينىۋە پەيۋەندى بە ئامپرى ئاسايشى تايەتەوۈە
دەكەيت كە لە ژىر فەرماندەيى مىندايە، لەگەل ئەو دوو سەد
ئەندازىار و تەكنىكارەي كە ئىستا لە IAEA سەربەرىشتى دەكەيت.
تۆ و گروپەكەت سەركردايەتى بەرنامەيەكى پىتاندىنى يۇرانيۇم
دەكەن جىاۋاز لە كارەكانى التۈيۈت. پىرۋزە كە بە تەواۋى نەيتى
دەيىت، تىگەيشتى؟" لە ژيانماندا ساتىك ھەيە كە وا دەردەكەۋىت
ۋەك بلىتى تىايدا كات دەۋستىت، بەتايەت كە ھەست و سۆزە
ناكۆكەكان شەپ لەگەل يەكتر دەكەن بۇ بالادەستى. من ھەستم

بە ھەماسەتى نىشتىمانپەرۋەرى و شانازى دە كىرد ھە ھۆكۈمەت
 دىدائى بە كارەكانىدا ناۋە. ئەمە بۇ مەن مەتەنەيەكى گەۋرە بوۋ.
 پىتىمىيەكانى ھوسەين كامىل ئەۋ مانايەي دەدا كە ستافەكەي مەن
 لە دوۋ سەد كەس پىكھاتبۇن و مەنىش راستەۋخۇ كىيىپكىم لە گەل
 بەرنامەكانى دىكتۇر جەغفەر و IAEA و زىياتر لە ھەوت ھەزار
 كارمەندەكەي تر دە كىرد. بەلام كاتىك بىرم لەۋ بەرپرسىارتىيە
 قورسە دە كىردەۋە كە دەخىرئە سەر شانم و پەنگە سزاي
 شىكىستىشى بەدوا دايت، ئەۋەبوۋ دىلەۋاۋكىم بۇ دروست بوۋ.
 زاۋاي سەرۋك راستەۋخۇ سەرپەرشتى كارەكانىمى دە كىرد و
 مەنىش لىپرسىنەۋەم لە گەل دە كىرا لە گەشتن بە ئامانجە
 ئەتۇمىيەكانى ھۆكۈمەت. ھەستەم دە كىرد لە لىۋارى كۇتايىيەكى
 ترسناكدام كە بە ئاسانى دەتۈايت لە تارىكىدا ھەلملۇشيت. لە گەل
 ئەۋەشدا پىم ۋابوۋ تازە ئىتر دۈۈركەۋتەۋە لەمە ھەلپزاردە نىيە و
 ناچارىيە.

لە تارىكى تىرئەلەكەدا، لەۋەدەچۈۋ ھوسەين كامىل سەرنجى
 نىگاي بى پىياري لەسەر پوۋخسارم دايت.

ئەۋەبوۋ وتى: "د. مەھدى"، بە تۇنىكى نىزىك لە داۋاي لىيوردن
 ئەم قەسەيە كىرد: "تەكايە ھەۋلىدە تىيگەيت كە ئەمە تەنھا پىياري
 مەن نىيە. ئەمە فەرمانى راستەۋخۇ سەددام ھوسەين، سەرۋك
 كۇمارى عىراقە".

ھوسەين كامىل لە تىرئەلەكەۋە بىردىمى بۇ دەرەۋە بۇ ئۇفېستىك لە
 بالەخانەيەكى تازە دروستكراۋ لە گۆرەپانى كۇشكەكەدا.
 پەرداخىك ئاۋى پىرتەقالى بۇ تىكىردم، كە قورگىمى ھىۋر كىردەۋە
 و ئارامم بويەۋە. پىۋاۋىكى تر چۈۋە ژوۋرەكەۋە. ھوسەين كامىل

بە ئەبو روگەيا بانگى كرد، كە كىمياكارىكە لە دامەزرەوى (القەقەق) MIC كە ئەركى يارمەتيدانى منى پىندەسىڧىردىت، دواتر دەستىكرد بە پىرسىار كردن.

وتى: "من لەبارەى كارەكانتانهو واته پەرەپىدانی بەرەستى بىلابوونەو شتم بىستوو، كە دەشیت وەك دلى بەرنامەيەكى بىلابوونەو سەىر بىكرىت، ئەى وانىيە؟" حوسەين كامىل پىرسارى كرد. - لەو بارەيەو زياتر پىم بلى. ئەمە چۆن بەرەم دەهتيرىت؟"

گفتوگۆيەكى كورتمان كرد، تىيىنىم كرد كە حوسەين كامىل بە وردى گوڤى گرتبوو. پوونم كردهو كە بەرەستەكە دروستكردنى ئاسان نىيە و ھەر سائىمەتريكى چوارگۆشە دەھزار مىليار كون لەخۆدەگرىت. كىشەى تەكنىكى زۆر ھەبوو كە دەبوو چارەسەر بىكرىن. پىم گوت كە لە سالانى چلەكاندا ئەمريكىيەكان و ئىنگلىزەكان سالانىك لىكۆلىنەو ھەيان لە سەدان تاقىگەدا تەرخان كردهو بۆ پەرەپىدانی بەرەستىكى بىلابوونەو و لە ماوہى ھەشتاكانى سەدەى رابردوودا ئەمريكىيەكان زياتر لە مىليارىك دۆلارىان خەرج كردهو بۆ باشتىركردنى بەرەستىك بۆ بەرنامەى وزەى ئەتۆمىيان.

حوسەين كامىل پىرسارى كرد: "چۆن بەرەم دەهتيرىت؟"

گوتىم: ئەمريكىيەكان لە پاودەرى نىكل دروستى دەكەن. "پاودەرىكى زۆر تايبەت و وردە، و بەدەستەپىنانى لەپادەبەدەر قورسە." ئەبو روگەيا پىشنىارى كرد: دەتوانىن تۆزى نىكل دروست بكەين. نەتوانى خۆم لە لادانى چاوەكانم بپارىزم، چونكە بەرەمەپىنانى ئەم پاودەرە لەدەرەوہى شارەزايى تەكنىكى عىراقى بوو لەو كاتەدا.

حوسەين كامىل بە بىشگويىخستى پىشنيارە كەي ئەبو روگەيا
وتى: تىدەگەم ئىو بەربەستى خۇتان دروست دەكەن. — بەلام ئايا
هەمان ئەو جۆرەي كە ئەمريكىيەكان دروستيان كىردوۋە؟

پوونم كىردەۋە كە بەربەستەكەمان جياۋازە چونكە لە
ئەلەمنىۋمى ئۆكسىتراۋ دروستكراۋە، كە مادەيەك بوۋە كە پىشتر
بە سەر كە وتوۋىي بەكارنەھىتراۋە. بەلام ئەگەر سەر كە وتوۋ بوۋىن،
پەنگە بەربەستەكەمان تايەتمەندى باشتى ھەيىت لە ھەر
بەربەستىك كە ھىشتا لەلايەن ھەر ۋلايتىكەۋە پەرى پىدراۋە.
حوسەين كامىل سەرى پەزامەندى لەقاند و پاشان ئەبو روگەيەي
بەپىي كىرد.

جاريكى تر بەتەنيا مايەنەۋە، وتى: "ھەرۋەھا بىستومە كە ئىو
پەخەنى دىكەتان ھەيە سەبارەت بە تەكنىكەكانى بىلاۋبونوۋە. —
پىم بلىي ئەۋان چىن.

من كىشەي پىراكتىكى بەدەستەننى ھەزاران كۆمپرىسەر و
بىلاۋكەرە تايەتمەندىيە جياۋازەكانم باسكرد. من پىم ۋابوۋ كە
كارگەيەكى بىلاۋبونوۋەي ئاستى بەرھەمەتتەن لە عىراقدا مەھال
دەيىت. ھەرۋەھا، وتم، تەنانت ئەگەر بتوانىن ئەو بىرە زۆرەي
كەرەستەي پىۋىستىش بىكپىن و دروستى بىكەين، ئەۋا مەھالە
دەيىت كە پىرۋزەيەكى ۋەھا گەۋرە لە چاۋى كۆمەلگەي
ئىۋدەۋلەتيدا بە نەپنى بېيلىنەۋە. ۋا دىار بوۋ حوسەين كامىل
يەكسەر لەم كەموكورىيە تىگەيشتىت. ھەرچەندە لە روۋى
تەكنىكىيەۋە پىۋىكى خويىندەۋار نەبوۋ، بەلام پىدەچوۋ خاۋەنى
ئەو جۆرە زىرەكىيە خامەيەيىت كە مەۋف لە نىۋ ھۆزەكانى
بەدەۋيدا دركى پىدەكات. بە پىچەۋانەي زۆرىك لە ئەندامانى

ئاۋانسى نىۋە ولەتى وزەى ئەتۈمى، بە لەبەرچاۋگرتنى ژۇرخانى خراپى عىراق و ئەو پىنگە سىياسىيەى كە لە جىھاندا ھەيۋو، بە خىراپى لە بىھىۋايى بىنەپەتى شىۋازى بىلاۋبونەۋە تىگەبىشت. ئەۋەبۈۋ نىگايەكى نىگەرانى قوۋل لەسەر رۈۋخسارىدا نىشت.

ۋتى: "دكتور مەھدى، ئايا ھىچ شىۋازىكى تر بۇ پىتاندىنى يۇرانيۇم نىيە كە عىراق ھىشتا لىي نەكۈلىيىتەۋە؟"

لە پىرسىارىكى ۋەھا سادە و بىنەپەتى سەرم سۈرما. چۈنكە ھەمان پىرسىار بە درىژايى كارەكانم لەسەر بەربەستى بىلاۋبونەۋە بە شىۋەيەكى ئەبىستراكت مېشكىمى داگىر كىردبۈۋ. چاۋەپىي ئەۋەم نەدە كىرد ئەم ئامۇزاي سەددامە شىتىكى لەۋ شىۋەيە پىرسىت.

گۈتم: شىۋازىكى دىكە ھەيە.

- "باشە ئەۋە چىيە؟" حوسەين كامىل بە بى تاقەتى پىرسى.

ۋتم: "پىي دەۋترىت سەنتەرفىۋج."

ۋتى: "بىستۈۋمە. بە لام پىم بلى ئەۋ سەنتەرفىۋجە چىيە؟"

رۈۋنم كىردەۋە كە سىلندەرى سەنتەرفىۋجى گازى بە خىراپى زۇر لەسەر مېخوهرىكى راست دەسۈرپتەۋە بۇ درۈستكىرنى ھىزىكى سەنتەرفىۋجى گەۋرە، كە تىكەلەيەكى گازى ئايزۇتۇپەكانى يۇرانيۇم جيا دەكاتەۋە. ئايزۇتۇپى قورستر، يۇرانيۇم-۲۳۸، لە يۇرانيۇم-۲۳۵ سوۋكتەرەۋە بە ھەمان شىۋەى ئامىرى جىل شۇردن. لە راستىدا بىرۈكەى سەنتەرفىۋج لەسەر ھەمان بىنەماى جياكەرەۋەى كىرىمى شىرەمەنى بوۋ. كاتىك ئايزۇتۇپە قورسەكان دەكىشراۋە دەرەۋە، لەۋانەيە يۇرانيۇمى زۇر پىتىراۋ لە ناۋەپاستدا لە سىلندەرەكەۋە دەرەپىتىر. سەنتەرفىۋج بەھۋى

كارايىيە كەيەۋە لى تەككىكە كانى بىلابوۋونەۋە زىياتر پراكىتىكى بوو. سەنتەرفىۋىج تەنھا پىۋىستى بە دەيان قۇناغ ھەيە لەبرى ئىو ھەزاران قۇناغەي كە پىۋىستە بۇ پىتاندىنى يۇرانيۇم لى پىنگەي بىلابوۋونەۋە.

ھەرچەندە ئىۋەي بۇ حوسەين كامىل ۋەسەم كىرد بە سادەيى دەھاتە بەرچاۋ، بەلام قورسى ۋە سەختىيە كەي لى ئەندازىيارىكىردنى سىلندەرىكى شەش ئىنچ پان بوو كە دەتوانىت زىياتر لى پەنجا ھەزار خول لى خولەككىدا بخولتەۋە، لانىكەم بىست ھىندە خىراتر لى پىشكەۋتوتىرەن ماتۇر كە عىراق تا ئىستا بىنىيىتى. بە حوسەين كامىل ۋە، سەنتەرفىۋىجىكى سەركەۋتوۋ، موعبىزەيە كە لى ئەندازىيارىدا ۋە يەككىكە لەۋ نەيىيەنەي كە لى نىزىكەۋە پارىزگارى لىدە كىرىت لەلايەن ئەۋ چەند ۋلاتەۋە كە پەرەيان پىداۋە. لە ۋوۋى تەككەلۇزىاۋە، بىرۋەكەيەك بوو لى لىۋارى خەيالىدا دەرچوۋبوو. ئازانسى نىۋەۋەلەتى ۋەزەي ئەتۇمى لاي ۋابوۋ كە پەرەپىدانى بەرنامەي سەنتەرفىۋىج لى عىراقدا ئەۋەندە دوۋرە ۋەك ئەۋە ۋايە ھەۋلى دروستكىردن ۋە ھەلدانى موشەكىك بىدەن بۇ بۇشايى ئاسمان.

حوسەين كامىل پىرسىارى كىرد: "كى ئەم تەككىكە بەكاردەھىنىت؟"

گوتىم: چەند دەيەيەك لەمەۋبەر لى ئەمىرىكا پەرەي پىدراۋە، بەلام ئىستا بە شىۋەيەكى سەرەكى لەلايەن ئەۋروپىيەكانەۋە بەكاردەھىنىت. بەرازىلىيەكان تاقىكىردنەۋەيان لەسەر كىردوۋە، تا ئىستا سەركەۋتوۋ نەبوۋن. ھەرۋەھا دەۋىرتىت پاكىستانىيەكانىش كار لەسەر بەرنامەي سەنتەرفىۋىج دەكەن."

"پاكىستانىيەكان!" حوسەين كامىل بەتەۋاۋى لى ھەناسەدان

وہستا. وتى: "بە دۇنيايىيەوہ ئەگەر پاكىستانىيە كان بتوانن شىتىكى لەو جۆرە پەرەپىدەن، ئەوا ئىمەش دەتوانىن. عىراق لانىكەم بەقەد پاكىستان پىشكەوتوۋە!"

ھەرچەندە كاتزمىر نزيكەى ۲ى بەيانى بوو، بەلام ۋەك مىندالىكى تامەزرۇ لە دوكانىكى شىرىنىدا ئازاد بىكەيت، ئاۋا بازىكى بەسەر بىرۆكەكانى دا. پىدەچوۋ ئەو بىرۆكەيەى كە نەتەۋەيەكى دىكەى مۇسلمان بەرنامەيەكى سەنتەرفىوج پەرەپىدەدات، ئىلھامبەخش بوۋىت بۆى. لەسەر كورسەكەى خۇى پىدەنگ بوو، پاشان لەناكاۋ جۈلەيەكى كىرد.

وتى: با باسى چوارچىۋە كاتىيەكەى بىكەين. "چەند كات دەخايەتت بۆ ئەۋەى ئەم شىۋازە سەنتەرفىوجە پەپرەو بىكەيت؟"

لەبەر ئەۋەى بىرۆكەكەم تەنيا ۋەكو گرىمانەيى لەبەرچاۋ گرتبوو، ھىچ چوارچىۋەيەكى كاتىيم لە مىشكىمدا نەبوو. بەلام ھەستەم دەكرد كە لانىكەم دوو سال دەخايەتت بۆ دروستكىردنى نمۇنەيەكى بىنەپەتى، بەو گرىمانەيەى كە دەتوانىن زانىارى و تەكنەلۇزىاي پىۋىست بەدەست بھىتىن. بەلام ھەستەم كىرد كە دوو سال بۆ حوسەين كامىل قىۋل ناكىرت چوۋن دىاربوو لە ژىر فشارىكى زۆردابوو.

گوتىم: پەنگە لە ماۋەى سالىكىدا بتوانىن نمۇنەيەكى سەرەتايى ئامادە بىكەين، بەلام گەۋرەم. "يىگومان ھىچ گەرەتتىيەك نىيە كە كار بىكات".

حوسەين كامىل ۋەك بلىى لەدلى خۇيدا بلىت: سالىك، كاتىكى زۆرە.

پاشان فەرمانى كىرد و وتى لى ماۋەى سى پۇژدا پىۋىستە
 بەرنامە يەك بۇ ئەو پۇرگامە داپىرۇم، كە پىۋى دەوترىت
 بەرپۇە بەرپايتى دىزىنى ئەندازىرى. مەن دەپىت ئامىرە كە دابىن
 بىكەم بۇ بەردە وامبۇون لى بەرنامەى بىلۇبۇونەۋە، ھەروە ھەمان
 كاتىشدا بۇ ئەۋەى بەرنامە يەكى نۇپى سەنتەرفىۋىج دەستەبەجى
 دەستىپىكات. ھەردوۋ بەرنامە كە لى يەك كاتدا بەردە وام بىن.
 حوسەين كامىل وتى كە تا پۇژى دوۋشەممە دەپىت لىستى
 كەرەستە و پىنداۋىستىيە كانى دىكەى بۇ دابىن بىكەم، ئەۋىش بە
 شىۋە يەكى شەخسى ئاگادارى داۋاكارىيە كانمان دەپىت. ئامازەى
 بەۋەشكىرد، كە پۇرۇزە كە بەتەۋاۋى بەنەپتى دەپىت؛ تەننەت
 ئازانسى غىراقى بۇ وزەى ئەتۇمى وردە كارىيە كانىشى نەدەزانى.
 كاتىك حوسەين كامىل بىردەمىيەۋە بۇ نەخۇشخانەى ھىلال، مېشكىم
 خەرىك بوۋ دەتۇقى، كاتىك بىرم لى گەۋرەبى ئەۋ ئەركە
 دەكرەۋە كە لى پىشمىدايە. نىزىك بە بەيانى بوۋ كە گەيشتە
 مالىۋە. بە ھىمنى بەرەۋ دەرگەى پىشەۋە پۇشتم، بەۋ ھىۋايەى
 خىزانە كەم بە ئاگا نەھىتمەۋە، بەلام لىيلا چاۋەپى دەكرەم. ئەۋ
 كاتە دوۋگىيان بوۋ بە كچە بچوۋكە مان ئايەت و مېش بە
 نەرمى پىم گوت دەبوۋ بەبى مەن بىخەۋىت. بەلام ئەۋىش ۋەك مەن
 خەمى ئەۋەى بوۋ كە مەن لى گەل زاۋاى سەددام دەرچوۋىمە. باسى
 كۇبۇونەۋە كەم لى كۇشكى كۇمارىيە كان بۇ كىرد و جەختەم لەۋە
 كىردەۋە كە لەمەۋدوا كارەكانم دەپىت بە نەپتىيەكى توند لى
 نىۋانماندا بىمىننەۋە.

گوتىم: ھەۋالە خۇشە كە ئەۋەيە كە پەلە بەرزكىردنەۋەم پىندراۋە.
 - ھەۋالە ناخۇشە كەش ئەۋەيە كە ھەرگىز ناتوانم بۇ كەس باسى
 بىكەم.

پۇۋى دواتر ئەو خىستانەم وەرگرت كە بۇ چەند سالى داھاتو
 بەسەر ژيانمدا زال دەيىت. بەياني زوو بريكاريكى ئەمنى پەيوەندى
 كرد بە لىستى ئەو ئاسانكارىيانەى كە بەردەستن بۇ بەپۇەبەرايەتى
 ديزاينى ئەندازىارى نۆى. دواى سەير كىردنى دەيان شوين، دواچار
 ناوەندىكى تويژىنەوۋى ئاودىرىم لە شارى پەشىدەى باكوورى
 بەغدا ھەلبۇارد كە لەلايەن وەزارەتى كىشتوكالەوۋ بەپۇەدەبرا.
 پەرژىنىكى دىواری ھەبوو كە چەند دۆنم زەوى و بىناى تىدابوو،
 شويتى زۆرى ھەبوو بۇ ئەو دامەزراوۋ تويژىنەوۋ و ديزاينەى كە
 من پىشېنىم دەكرد. جگە لە بىنايەكى ناوەندى ئۆفېس، تاقىگە و
 ھۆل و شانۆبەكى بچووك و كىتېخانەى تىدابوو. ھەروەھا سەنتەرى
 ئاودىرى لە پووى پىداويستىيە ئەمىنيەكانەوۋ تەواو بوو. لە لىواری
 گەرەكىكى نىمچە گوندىشىنى باكوورى بەغدا، لىواری
 پۇژئاوایيەكەى بە كەنارىكەوۋ كەوتىوو كە كىلگە چۆلەكانى لە
 لایەكى چالە ئاوەكانى تەنىشت پووبارى دىجلە جيا دەكردەوۋ. لە
 باشوورەوۋ دەرگای سەرەكى بەسەر بىستانىكى دارخورما و
 پىنگايەك كە چەند خانوویەكى بچووكى كىلگەى تىدابوو
 دەپروانى. لەگەل ئەوۋەشدا ئەوۋەندە نزيك بوو لە شارەكە كە
 گونجاو بوو و لەھەمان كاتىشدا وەك بلىتى شويتىكى گۆشەگىر
 بوو. لە راستىدا، ھاوپى پاسەوانەكانم ئاگادارىان كىردمەوۋ، كە
 ناوچەكە بە "ھىلانەى خۆشەويستى" ناسرابوو، كە چۆن ناوبەناو
 كەپلەكان دەھاتن وەك ژوانىكى خۆشەويستى بەكارىان دىتا و
 لەنىو ئۆتۆمبىلەكانىان دەمانەوۋ.

پۇۋى دواتر، خىزمەتگوزارىيە ئەمىنيەكان تەواوى
 دامەزراوۋكەيان لە كارمەندانى وەزارەتى كىشتوكال و كەرەستەى
 تايەتى خۇيان پاككردەوۋ. نازانم چ پوونكردەنەوۋەك بۇ تويژەرە

سەرسۇر ھېنەرە كان درا بۇ ئەو چۆل كىردنە بەپەلەيە، بەلام بى گومان
باشتر دەيانزانى كە بىدەنگ بىن لەوۋى كە پىكخراۋى ئاسايشى
تايىتە سەددام بخەنە ژىر پىسارەوۋە. مەن و ستافە كەم كە دوو
سەد كەس بوۋىن بەيانى دووشەممە چوۋىنە سەر شوپتە كە بۇ
ئەوۋى سەرىك لە شوپتە كە بدەين و بزائىن كە ھەموو كەل و
پەلەكانىان بردوۋە، بىنيمان ھەندىك كەل و پەل مابوۋ لەنيوياندا
ھەموو كىتتەكانى كىتتەخانەى وەزارەتى كىشتوكال ھىشتا لە
رەفەكانىاندا بوو. تىمە كەم^(۱) دابەش كىرد بەسەر پىتچ بەشدا و
ھەريە كەيان بەشىك لە بىناى سەرەكى چوار نەۋمى بە پىكوپىكى
كە ھاوتاي ھەنگاۋەكانى بەرنامە كە بوو، ديارى كىرد. نەۋمى
خوارەوۋ بەشى كەرەستەى تىدابوۋ، بۇ مامەلە كىردن لەگەل
بەماكانى بىناتاننى بەرنامە كەمان. بەشى مىكانىكى و بەشى
پىرۋسەى فىزيابى كە سەرپەرشتى جيا كىردنەوۋى يۇرانىۋمى
پىتتەراۋيان دە كىرد، نەۋمى دووۋەمىيان داگىر كىرد بوو. نەۋمى سىيەم
بۇ بەشى پىرۋسەى كىمىابى كە بەرپىرسى بەرھەمەتتەنى
ھىكسافلۇرايدى يۇرانىۋم بوو، نەۋمى چوارەمىش بۇ ئۇفيسە كان
دانا بۇ كارگىپى و پىشتىوانى. ئۇفيسە كەم لە گۆشەيەكى نەۋمى
دوۋەمدا دىمەتتەكى گەورەى پوۋبارە كە و كىلگەيەكى خورماى
بەسەرەوۋە بوو. لە تەنىشتەوۋە ژوۋرەكانى پىر لە مېز بوو كە
پوۋناكى سىروشتىيان لە پەنجەرەى پوۋ لە پۇژناۋا وەردەگىرت.

(۱) لەبارەى ئەم كەسانى نىۋ ئەم تىمە و چارەنوسىيان دواى داگىر كىرى ئەمىرىكا
زۆر شت نەگوتراۋن. نوۋسەر لە بەشەكانى داھاتوۋ بە ئاشكرا نىگەرەنى خۇى
دەردەبىت سەبارەت بەمە و چوۋن پەنگە لە داھاتوۋ ئەمانە لەلايەن حكومەتەنى
جىھان بەكاربىن بە دروستكىردنى بەرنامەى ئەتۇمى.

لە كاتىكدا ستافە كەم^(۱) پەلەيان دە كرد لە دانانى ئەو كەل و پەلانى كە لە ئازانسى وزەى عىراقى ھىترابوون، سەرۆكى رېنكخراوى ئاسايشى تايبەت گەيشە لام بۇ ئەوئەى باسى رېنكخستە ئەمنىيە كان بىكات لە گەلم. وتى بەرپۆبەرايەتى دىزايىنى ئەندازىارى بىست پىاوى ئاسايشى بۇ دىارى دەكرىت كە ئۆتۆمبىلى ناھكومى لىدەخوړن بۇ ئەوئەى سەرنجى ناپەوا نەخەنە سەر دامەزراوہ كە. ھەرگىز ھىچ كەسىكى دەرەكى نەدەبوو سەردانى شوپتە كەمان بىكات و ھەر كۆبوونەوئەىكە كە ستافە كەم پىويستى بە ئەنجامدانى ھەبوو دەبوو لە دەرەوئەى پەشىدە ئەنجام بدرىت. لە كۆتايىدا وتى، حوسەين كامەل فەرمانى داوہ كە لە ھەموو كاتىكدا پاسەوانىك لە گەلم بىت. ئامازەى بەوئەشكرد، ئەگەر ھاتوو ھەوالگىرىيە بىانييە كان كارەكانمان بدۆزەنەو، پەنگە بىمە ئامانجى تىرۆركردن. مەن بە توندى ناپەزايەتىم بەرامبەر بەم بىرۆكەيە ھەبوو. لە عىراقدا زۆرجاران "پاراستن" وشەيەكى تر بوو بۇ چاودىرى و ھەستم دە كرد ھەبوونى پاسەوانىكى بىست و چوار كاتمىرى نەك ھەر جىگەى ئاسوودەبى نىيە، بەلكو ژيانى تايبەتى خىزانە كەشم دەخاتە مەترسىيەو.

ئەوئەبوو مەن پىداگرىم كرد: "ئەگەر كەسىك بىيەوئەىت بىمكوژىت زۆر ئاسانە، تەنەت لە گەل پاسەوانىكىشدا." "بكوژىك دەتوانىت لە بازارىيان لە كاتىكدا لە مائەوہ لە باخچە كەمدا دانىشتووم تىرۆرم بىكات."

^(۱) ھەر لەبارەى ئەم تىمە و لە پەيوەندىيەكى تەلەفۇنىماندا لە گەل نووسەر، باسى لە زانا كوردەكانى تىو تىمەكەى بۇ كردم و ناوى چەندىن كەسى ھىتا كە ئىستا زۆرەيان لە ژياندا ماون، بەلام لەبەر ھۆكارى سەلامەتى ناتوانىن ئامازە بەناوى ھىچ كەسىك بەدىن. نووسەر باسى ئەوئەى كرد كە زانا كوردەكان بە زىرەكى و پەر لە وزەو چالاكى ناسرابوون .

بەرپرسى ئاسايش وتى كە پرپارە كە ھى خۇى نىيە، بەلام من ھىندە بە توندى ناپەزايەتيم دەرپرې كە ھازى بوو زياتر پىداچونەوۈ بەو بابەتەدا بىكات و لە كۇتايدا ئەوۈبوو بىرۇكە كە بەراۋىتۇخرا.

ھەر دۋاى نانخواردنى نيۈپۇ، حوسەين كامىل تەلەفۇنى بۇ كىردم و پرسيارى لە كارە كانمان كىرد و ئاخۇ پىويستمان بە ھىچ شىتېك ھەيە؟ بە ھۇكارېك باسى خراپى دۇخى ژەمە نيۈپۇكەم كىرد، كە لەلايەن چىشتلېنەرانى سوپاۋە دابىنكرابوو و لەلايەن دەرگا ئەمىنيەكانەوۈ گەياندرابوو. ژمارەيەك لە كارمەندەكانم گلەبى ئەوۈيان كىردبوو كە گۇشتەكە بە خراپى كۇلاۋە و بىرنجەكە پىس دەرەكەۋىت. دەبىي حوسەين كامىل قسەكەى منى بە بەجددى ۋەرگىتېت. چوون لە ماۋەى كاتۇمىرېنكا كەسىك بە گۇنيەكەۋە گەيشت كە ۵۰ ھەزار دىنارى عىراقى كاش تىدابوو، ئەو پرە پارەيە بە نىزىكەبى يەكسان بوو بە ۱۵۰ ھەزار دۇلار لەو كاتەدا، ئەمەش تەرخان كرابوو بۇ بەكرېنگىرتنى خواردنگەيەكى تاييەت. سەخاۋەتى لەمبۇرە ھەرگىز تاييەتمەندىي كەسىكى نىو ئازانسى نىۋدەۋلەتى وزەى ئەتۇمى نەبوۋە و من سەرسام بووم بەو پارەيەى كە لەو كاتەدا لەبەردەستى حوسەين كامىلدا بوو. پىدەچوو بىتوانىت دەرۋازەيەك يان لافاۋىك لە پارە بۇ بەرنامە ئەتۇمىيەكە بىكاتەۋە كە پىش ئەۋەى بەرپرسيارىتېى لە سەرەتاي سالى ۱۹۸۷دا بىگىرېتە ئەستۇ، ئەۋكات بە توندى سنووردار كرابوو. لە راستىدا تا ئەو كاتەى حوسەين كامىل دەستەكاربوو، ئازانسى عىراقى بۇ وزەى ئەتۇمى گروپىنكى جىاۋازى پىنكەيتا بۇ لىكۇلېنەۋە لە ئامىرېنكى تەقەمەنى بۇ ئەۋ ماددە ئەتۇمىيە. سەرەتا بەرپرسيارىتېى ھەۋلى چەكسازىيەكەى دا بە

دکتور خدر همزه، به لام دواى چەند مانگىك وازى لېهتينا و بهرپرسياريتيه كهى گواسته وه بۆ دکتور خالد ئبراهيم سه عید.

دواتر پاشنیه پړوى نه و پړژه، خودى حوسه ين کامل گه يشته لامان بۆ نه وهى دۆخى ئيمه بزائيت، منيش ليستىكى سه ره تايم پيدا كه ئاميره كانى پتويسته كانى بۆ تاقىگه كان تيدا بوو. به يانیه كهى ديكه به بى ئاگادار كرده وه هاته وه، چونكه ستافه كه م نيشته جى ببوون. به په له كۆبوونه وه به كم له گه ل بهرپرسانى به شه كانم رېكخست له ژوورېكى كۆنفرانسدا كه هيشتا به ویتەى وه زاره تى كشتوكال له سه ر دیواره كان پازیترا بووه وه.

كاتيك هه موومان دانیشتبووین، حوسه ين کامل پرسى:

- پيم بلې دکتور مه هدى، خستهى سه نته رفیوچه كه ت چۆنه؟

بۆ ساتيك دوودل بووم. له IAEA، چونكه من و سه رۆكى به شه كانم خوومان به خستهى زانستى توند گرتبوو بۆ زۆرهى تاقىكرده وه كان كه نزىكهى دوو سال بوو. له گه ل نه وه شدا پيشتر نه و خسته بهى يان نه و كاتهى كه پتويست بوو بۆ نه نجامدانى كارە كان كردبوومه نيوه له بهردهم حوسه ين كاملدا.

گوتم: "گه وره م، په نگه له بىرت بيت كه وتم ده توانين له ماوهى سالىكدا نمونه بهى كهى سه ره تاى سه نته رفیوچه كه مان ئاماده بكه ين، بۆ به نه گه ر ئيمه كاترمتري زياده كار بكه ين، من پتموايه نه م بىرۆكه به زۆر باشه، به لام هيشتا هه ر نه گه ره."

حوسه ين کامل مشته كانى خسته سه ر مته كه و چاوه زه فه كانى خسته سه ر به ره و من و بهرپرسانى به شه كه م.

وتى: نه وه جىگای قبول نيه، ته نها مانگ و نيويكت هه به و

ھېچىتر. ھەر كەرەستەيەك پىۋىست پىيىت مەن داينى دەكەم، بەلام دەپت لە ماۋەي چل و پىنج پۇژدا سەنتەرفوجى تەۋاوت دەستەبەر بىكەيت. ئەمە فەرمانە". پاشان ھەستا و چوۋە دەرەۋە.

مەن و بەرپەرسانى بەشەكەم سەرمان سورما و لە دەۋرى مېزى كۇنفرانسەكە دانىشتىن. شىكىكى بېھىۋا بوو كە سەنتەرفوجىك كە ھەرگىز لەۋەۋە پىش لەلايەن ھېچ كام لە ئىمەۋە نەيىراۋە، بتانرېت لە ماۋەي مانگ و نىۋىكدا دىزىن بىكرېت و دروست بىكرېت و كۆبىكرېتەۋە و تەنەت كارىش بىكات. چۈنە سەرمانگ ئاسانتر بوو لەۋ كارە. بەلام ھەموومان درىمان بەۋە كە فەرمانەكانى زاۋاي سەددام بە شىۋەيەكى كوشندە جەدى بوون و يان بىر كەرنەۋە لە ۋازەيتان لىي كوشندەتر بوو.

خىشتەي گرىمانەيىم بۇ شەش ھەفتەي داھاتوو داڭشت: ھەفتەيەك بۇ دىزىنى سەنتەرفوج، سى ھەفتە بۇ بەرھەمەيتان، ھەفتەيەك بۇ كۆكەرنەۋە و ھەفتەي كۆتايى بۇ تاقىكەرنەۋە و كارىيەكەرنە. لە كاترېمىز ھەشتى بەياني تادەي شەۋ كارمان دەكەرد، ھەموۋان پۇژانە پىشۋەيەكى تەۋاۋيان دەدا بۇ ئەۋەي مېشكىمان سەرلەنۋى تازە يىتەۋ. بەلام تەنەت ئەۋ كاتەش خىشتەيەكى لەۋ شىۋەيە ۋەك خەۋىكىكى بى ھىۋا دەھاتە بەرچاۋ. لە كاتىكدا سەيرى پروخسارى نىگەرانى بەرپەرسانى بەشەكانىم دەكەرد، شىكىك لانىكەم تىشكىكىكى مەنەي پىتەخىشىم. لە دەۋرۋەرم دانىشتىۋ، بە بۇچۈۋى مەن، يەكىك بوو لە باشتىن تىمە زانستىيەكان كە عىراق تا ئىستا كۆي كەردبۋىۋە. ئەم پىۋانە سالانىك بوو لە IAEC كاريان بۇ كەردم و ھەستەم دەكەرد ئەگەر كەسىكە بتوانىت مەھالەكە بەدەستەيىت ئەۋە گروپەكەمانە.

دكتور فەرىد بەشىر سەرۋكى بەشى ميكانيك، يەكېك بوو لەو پياوھ زىرە كانەى كە تا ئەوكات ناسىيىتىم. لە بەسرە لەدايكبوو، بەلام پوخسارە لاواز و سىما وردەكانى، ھەمان تاييەتمەندى مەسىحەكانى باكورى عىراقى ھەبوو. پياويكى بىدەنگ و خۇپارېر بوو، چاوەكانى زىرەككەكى ترسانكيان دەرەخست كە لە گەنجىوھ لە باشترين قوتابخانەكانى ئىنگلەرادا ھەلېرېردابوو. دكتور فەرىد بەرپرسى ميكانيكى سەنتەرفىوجە كە وەك دەستى راستم دانابوو. دكتور عادل پىدا كە لە تەنىشتى دانىشتبوو، سەرۋكى بەشى كەرەستە بوو. پوخسارىكى جوان و سكى پىك بوو ئەمەش بەھۆى خواردنى تەندروستەو، پىشكىكى ئەستورى ھەبوو كە لە سالانى داھاتوودا مووھكانى سېى بوون. جگە لە لىھاتووى خۆى وەك زانايەك، دكتور عادل كە لەبەرىتانيا خوتېدبووى، خاوەنى ھەستىكى گەرم و قوشمەبازى و شىوازىكى دىپلۇماسى بوو بۇ پەيوەندىكردن، كە ئەمەش زۆر يارمەتيدەر بوو بۇ ھىشتەوھى رۇحى ستافەكەم بە گەرم و گوپى. دكتور عەبدولفەتاح، سەرۋكى بەشى پروسەى كىمىيى، گازى ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇمى بۇ ھەردوو بەرنامەى بىلابوونەوھ و سەنتەرفىوج بەرھەم دەھىئا. سەرۋكى بەشى پروسەى فىزييى، دكتور مىقدام، لە ئەمريكا لە بوارى ئەندازىارى ئەتۇمىدا پراھىتئانى پىكرابوو. لەو شەش كەسە كە لەسەر مېزەكە بووين، زۆرتىن ترسى لە بىرۆكەى كاركردن لە سەردەمى حوسەين كاملدا دەرکەوت و ھەرچەندە ئەو لەپادەبەدەر لىھاتوو بوو، بەلام نىگەران بووم لەوھى كە پەنگە لە ژېر فشارەكەدا ھەرەس بىتىن. لە كۆتايىدا دكتور فارس عەبدولعەزىز بەشى پشتيوانى ئەندازىارى بەپىوھدەبرد و سەرپەرشتى زۆرتىن ژمارەى ستافى دەكرد.

ھەرچەندە دىكتور فارس زىرە كىيە كەي بەقەد دىكتور فەرىد نەبوو، بەلام بە وزە و ھەماسەتى خۇي قەرەبوى ئەو زىرە كىيەي كەردبويەو. لە سالانى دواتردا ھەمىشە گالتەم پىدە كەرد كە ئەو گەورە ترين كارە كەر⁽¹⁾ بوو لە مەزراي ئازەلانى جۇرج ئۆرۈپل دا. ئەو كەسىكى جدى و مېھرەبان بوو، و مندا لە كانم زۆر كەفیان پىدە ھات، زۆر جار دەيانپرسى كەي "مامە" فارس سەردانمان دەكات.

دىكتور عادل بە پوختى وتى: باشە، پىدە چىت كارە كانمان بۆ ديارى كرايىت. لە كوئو دەست پىن بكەين؟

داوام لە ئەندامىكى ستافە كەم كەرد كە كىتبخانى IAEC بېشكىت بۆ ھەر ماددە يەك كە دەتوانىت سوودى ھەيىت، و سەرم سورما كاتىك دواي چەند كاتز مېرلىك گەراپەو بە دىزايە ئەمريكىيە كان بۆ سەنتەرفىوجى بىنەپەتى. دىزايە كانى سالانى چەلە كان بوون. ئەو دىزايە سەنتەرفىوجى سەنتەرفىوجى كار كەردىان نىشان دەدا كە لەلايەن مامۇستاي زانكوى فېرچىنيا جىسى بىمەزەو پەرى پىدراو ەك بەشلىك لە پەرۋە مانھاتن لە كاتى جەنگى جىھانى دوو ەمدا. لە كۆتايىدا ئەمريكىيە كان تەكنىكە كەي سەنتەرفىوجىيان لە بەرژەو ەندى تەكنىكى بىلابوونەو ەلا نا بە ھۆكارى پراكتىكى: سەنتەرفىوجى كۆرپەيى بىمز ھىزىكى زۆرى بەكار دەھىنا و بە بەراورد لەگەل شىوازي بىلابوونەو ە چوون بە شىو ەيەكى ناعەقلانى گران بوو. ھەر ەھا سەنتەرفىوجى غاز دواي پىشكەوتنى نوئ لە دىزايە كەيدا لە

Workhorse⁽¹⁾ ئامازە يە بە كاراكتەرى بۆكەر، كە ئەسپىكى دىلسۆز، خۇمخۇر و ماندوو نەناس و ئازا بوو. بەرازە كان بۆ بەرژەو ەندى خۇيان بەكارىان دىتا.

ماۋەى سالانى شەستەكاندا بووبوۋە بۇاردەيەكى واقىيى. بەلام مۇدىلى بىمىز كارىگەرى ھەبوو. ئەو ھەر ئەم دىزايىنەى بۇ سەنتەرفىوجىك بەكارھىنا كە بە سەركەوتوۋىيى يۇرانيۇمى لە تاقىگەكانى زانكۇى فېرجىنيادا پىتاند. ھەروەھا لەبارەى ئەۋەى كە عىراق كۇبى ئەسلى ئەۋانەى لەلابوو، ئەۋا ماناى وابوو كە ئىمە زۇر خۇشەختىن.

ھەرگىز نەمزانى كە چۇن ئازانسى عىراقى بۇ وزەى ئەتۇمى دەستى بە راپۇرتەكانى بىمىز گەىشتوۋە، بەلام گومانم ھەبوو لە ماۋەى سالانى ۱۹۵۰دا دايىنكرابن، لە قۇناغە سەرەتايىەكانى بەرنامەى ئەتۇمى عىراقدا كە سنوورداركردنە ئىۋودەۋلەتايەكان ھىشتا شلتر بوون.

لەۋ پاشىنۋەرۋىيەۋە، ئىمە بە پەرۋشەۋە كارمان كرد بۇ گۇرپنى بەلگەنامەكانى بىمىز بۇ دىزايىتك كە بتوانرېت بۇ بەرھەمھىتان لەلايەن باشتىن كۇمپانیا پىشەسازىيەكانى عىراقەۋە كارى لەسەر بكرېت. حوسەين كامىل رۇژانە دەھات بۇ ئەۋەى سەرمان لىيدات و دلمان بگرېت، بەلام لەگەل ئەۋەشدا ئەۋ پىكھاتانەى كە پىۋىستمان بوو، دايىنى دەكردن. ئەۋ بەشە ستونىيەى كە دەخولېتتەۋە و پىتى دەۋترېت رۇتۇر^(۱)، درا بە كۇمپانىي ناسر و سەددام كە تۇپ و چەكى دىكەى بۇ كۇمپانىي MIC دروست دەكرد. ھەروەھا دامەزراۋەيەكىش لە قادىسىيە كە دۇشكەى دروست دەكرد، پارچەى وردى دىكەيشى دروست دەكرد. ئازانسى عىراقى بۇ وزەى ئەتۇمى رۇنى تايىەتى بۇ ھەلسۇرېتەرى خوارەۋە دايىن كرد؛ تەكنىكارانى پالاۋگەى نەۋتى دۇرە،

^(۱) Rotor

رۇتۇرە كەيان لەسەر مېخوهرە راستە كەي ھاوسەنگ كىرد.

لەبەر ئەوۋى ھېچ كام لە ئىمە نەماندە توانى پىشىنى ئەوۋە بگەين
كە ئەگەر يىت و سىستەمە كە بە خىرايى زۇر بشكىت چى
پوودە دات، بۇيە من رېوشوئى خۇپارىزىم گىرتەبەر كە رېمۇنت
كۆنترۇلنىك دروست بگەم تاوۋە كو سەنتەرفىوچە كە لە رېگەي
كۆنترۇلۋە لە دوورەوۋە كارپىكىرىت. ھەموومان دلخۇش بووين
كاتىك تاقىكردنەوۋە دەورەيەكى خىرايى پىنچ ھەزار خولانەوۋى
لە خولەكىكدا بەدەستەيتنا. ھەرچەندە ئەمە كەمتر بوو لە يەك لەسەر
دەي خىرايى پىتويست بۇ پىتاندىنى يۇرانيۇم، بەلام نىزىكى دوو
ھەزار لە خولەكىكدا خىراتر بوو لە ھەر شتىك كە پىشتەر لە عىراقدا
بەرھەم ھىتربوو. لەو كاتەدا حوسەين كامىل لە گەل سەددام لە
گەشتىكى لوتكەي عەرەبى لە عەممانى پايتەختى ئوردن بوون و
كاتىك گەرانەوۋە بەغدا و ھەوالە كەي بىست، فەرمانى سەرپرېنى
دە سەر مەر بۇ ژەمىكى ئاھەنگىگىران لە دامەزراوۋى رەشىدىە
دەر كىرد. ھەرچەندە ئەوكات مانگى تشرىنى دووم بوو و خشتەي
شەش ھەفتەيە كەي گۇرابوو بۇ چەند مانگىك، بەلام حوسەين
كامىل بۇ ماوۋەيەكى كاتى لىمان خۇش بوو، چونكە كارەكانمان
پىشكەوتنىان نىشان دەدا. بەلام رۇخى لىبوردەيى ئەو تەنھا چەند
كاتزمىرىكى خاياندا. چوون پىش ئەوۋى لە گەل پىاوانى
سىكىورىتى دا بېرات، فەرمانى پىكردىن تا كۇتايى سال
سەنتەرفىوچە كە بگەيەننە پەنجا ھەزار خول لە خولەكىكدا.

تا ئەوكات دروستكردنە كە نىزىك بوو لە تەواوبوون لەنىو
بىنايەكى گەورەتر بۇ زياتر تاقىكردنەوۋى نمونە سەرەتايە كە. لە
ناوۋە ژوورىكى تاييەت بۇ سەنتەرفىوچە كە دروست كرابوو كە
بىست پى بەرز بوو و دىوارەكانى بەھىزتر بوون و

ئەستۈرىيە كەشى سى پى بو. لى سەكۈيەكى كۆنرۇلەو
دەمانتوانى لى پەنجەرەبەكى شووشەى ئەستۈر چاودىرى
سەنتەرفىوجە كە بگەين.

لى بەيانىيەكى سارد لى سەرەتاي مانگى يەكدا، ھەستىم كىرد
ئامادەم خىرايەكەى بە قۇناغ زىاد بگەم. من و پىنج بەرپىسى
بەشەكەم لەسەر سەكۈى چاودىرى وەستەين كاتىك فەرمانم دەدا
كە ئاستى خول لى خولەكىندا بەرز بگىرئەو. ئەو بو
مۆنئەرەكەى بەردەممان دە ھەزارى خويئندەو. پاشان پانزە ھەزار.
لە گەل نىكبونەو مىلەكە لى ھىماى ھەژدە ھەزار، گويما لى
دەنگىكى شىو فىشەكى كىز بو كە لى تۇنەكەدا بەرزبوو وە
نەزىك بو لەو مى گويچكەمان كە بگات. من و دىكتۇر فەرىد
نىگايەكى ترسانكەمان ئالوگۇر كىرد. پىش ئەو مى فەرمانى
كەمكىردنەو مى خىرايى بگەم، گويما لى تەقىنەو بەك بو وەك
درزى تەقى مى دەمانچە. ھاوارم كىرد بۇ تەكىكارىك كە وزە لى
ماتۇرەكە بىرئىت. دواى ئەو مى كۇتايى ھات و وەستا، بەپەلە
چوونە ژوورى سەنتەرفىوجەكە. كاتىك رۇتۇرەكەمان لاپىرد،
پەلەمەكى رەنگ گۇراوم لى كانزاكەيدا بىنى، ئىدى تەوا وىران
بوو بو.

دواچار رۇتۇرى ئەلەمنىۈمەكە ئەو ترسانەى پىشتراستكىردەو كە
بە دىرئايى پىرۇسەكە بىرم لىكىردبوو بەو. پاستىيەكەى ئىمە بە باشى
لە فشارەى سەر ئەو ماددەنە تىنەگەشتىن كە لىم جۇرە خىرايە
ستراتۇسفىرىكانەدا پوودەدەن. چوون ھىزى ناوەندگەرايى
فشارەكانى بەرھەدەمەتتا كە رەنگە تەنھا لى پىنگەى زانىارەيەكى
پىشكەوتەو وە تەوانىيەمان لى تىبگەين. ئىمە ھەلەمان دابو زانستە
قورسەكەى دىنامىكى رۇتۇر كورت بگەينەو و ئەو بو

سەنتەرفىوچە كەمان لى ژېر فشاردا درزى تېكەت.

بە ترسەوۋە تەلەفۇنم بۇ حوسەين كامىل كىرد.

گوتىم: گەۋرەم، كىشەيەك لى سەنتەرفىوچە كەدا ھەيە. "چى؟"
حوسەين كامىل بە دەنگىكى نىزم پىرسى.

"پۇتۇرە كە شكاۋە."

حوسەين كامىل دىۋى چەند خولەكك گەيشتە ئەۋى. دەيىنى
كە ھەموو ستافەكەم دىيان شكاۋە، بەلام يەك وشەي نەۋت.
پۇيشت بۇ سەر مېزەكە كە تەككىكارەكانم خەرىكى
جيا كىردنەۋى پارچەكانى پۇتۇرەكە بوون، ھەلىگىرت و بۇ چەند
ساتىك گىرتى. لىۋەكانى دەستىان كىرد بە لەرزىن و فرمىسكى
توپەيى لى چاۋەكانىدا دىاربوون. پاشان پۇتۇرەكەى خىستە سەر
مېزەكە و پوۋى كىردە ئۆتۈمىلەكەى كە چاۋەروانى بوو. مېنىش
بەدوايدا پۇيشتىم و كاتىك چوۋە ژوۋورەۋە، بە بەكارھىتانى
دەستەۋازەى غەربى داۋى لىيوردنم لى كىردو وتم: "گەۋرەم،
ئېمە ھەۋلىمان داۋە بەسەر كاتدا زال بىن، بەلام لەجىتى ئەۋە كات
تۆلەى لىكىردىنەۋە."

حوسەين كامىل بۇ ساتىك ۋەستا، مېنىش پىم ۋابوۋ شىك
دەلىت، بەلام ھەرتەنھا بە نىگايەكى ھىندە ھەپشەئامېزەۋە سەيرى
كىردم كە يەكسەر ھەنگاۋىكىم بۇ دواۋە نا. پاشان دەرگاگەى بە
دەمۇچاۋما داخىست لەدەرۋازەكان چوۋە دەرەۋە.

ھەموومان لى پەقتارى حوسەين كامىل ترسابوۋىن. سەرانسەرى
غىراقدا ناۋبانگى بە دىندەيى بىلاۋىبوۋىيەۋە، لەكاتىكىدا پىنگەى
خۇى ۋەك دەستە پاستى سەددام چەسپاندبوو. لەپاستىدا ئەۋى بوو

بە سەددامىكى بىچكۆلە. ستافە كەم دەستيان كىرد بە قسە لەسەر ئەو سزا ترسناكانەى كە پەنگە بەھۆى شىكستى سەنتەرفىوجە كەو بەسەرياندا بەپىئىت. بىر يارمدا ھەول بەم لە داھاتوودا تا دەتوانم ستافە كەم لە ئامادەبوونى حوسەين كامىل بىنپارىژم. ئەم پرووداوە تەواو دىكتۇر مىقدامى ترساندەبوو، بەجۆرىڭ منى بىردە لاىەك و پىئى و تەم ئەو لە ژيانى خۆى دەترسىت و داواى لىكردم لە بەرپرسيارىتتە كەى بىبەخشم. ئەوئەندە تورپەو و ترساو دەر كەوت كە ترسم لە تەندروستى دەروونى ئەو زىاتر بوو. بەراستى بەزەيم بەو پىاوەدا ھاتەو. داواى چەند پۆژىڭ حوسەين كامىل ئاگادار كەردەو كە دىكتۇر مىقدام تووشى نەخۆشى چاوبو و پىويستم بە جىگرەو و دىكتۇر مىقدامىش بە سەلامەتى گواسترايەو بە زانكۆى بەغدا.

دىارە ئەمە بۆ باقى كارمەندە كانم بژاردەيەك نەبوو. پروون بوو كە دەپىت بىر لە ستراتيژى خۆمان بكەينەو و ھەولى دووبارە بەدەينەو و شىكستى سەنتەرفىوج نەك ھەرتەنھا كۆتايى كارە كانمان نەبوو، بەلكو سەرەتايەك بوو.

بەشى چوارەم نىگاي توند و سەرنجئامىزى سەددام

پۇتۇرى سەنتەرفىوجە كە وەكو تەرمىك دواى پشكىنى
جەستەيى لەسەر مېزىك لى تاقىگە كەماندا بە شىۋە يەكى پارچە
پارچە كراۋ كەوتىۋو. مەن و تەكنىكارە كانم بىن ھىچ قەسە يەك و
بەبى دەنگى بە دەۋرىدا دەخولايىنەۋە، لى كاتىك ئەۋ فەۋزايەى
دەۋرى ستاندى كەمان پاك دە كەردەۋە كە لەۋىي دروست بىۋو، و
بەشىكى زۇرى ئامىرە كانمان لىك ھەلۋە شاندىۋە. دياربۋو پۇن
دزەى كەردىۋو سەر بەشە كانى تىرى ئامىرە كان و ئىمەيش
دەستە كانمان بەۋ پۇنە بىۋو. بە بىزارىيەۋە دەستە كانم بەخاۋلىيەك
سەپىيەۋە. جىاۋازى نىۋان ئەۋ وىتە چەمكىيە پىك و پىك و ئامانجە
بەرزانى كە لى سەرتاۋە ھەمانبۋو و لەگەل ۋاقىيى ناپىك و
پىكى پۇتۇرى شكاۋ دا، خواستى ئەندازە كەمانى بۇ دەرتەنجامىكى
تەۋاۋ بىن ھىۋا بەرز كەردىۋو يەۋە.

ترسى مەن لى كاردانەۋە كانى حوسەين كامىل لەگەل ئەۋ ھەستە
دلىتەنگكەرەى كە لەگەل شىكستدا دىت، تىكەل يەك بىۋو. بەلام
دەمزانى ناتوانم ۋازى لى بىنم. حكومەتى سەددام بەۋ ئاسانىيە
پىنگەى نەدەداين لە قەلغانە كە دەرىچىن. ناچار بۋوم چارەسەرىكى
تر بدۆزمەۋە. وىتەى ناۋكەم بىر كەۋتەۋە كە لەسەر شائىكى
خاكەنازىك و قۇلە كەى تىرى بە گەچەۋە بەستراۋو يەۋە و بەرەۋ

باخچە كەمان دەپۇيشت، ھاتەوۋە بەرچاوم. بۇيە بېرىارمدا لە
ئەركە كەمدا خۇراگر بىم.

ئەو وانانەم لەبەرچاو گرت كە لە تاقىكردنەوۋە كەمان لەگەل
سەنتەرفىوجى رۇنى بىمىز فېرىبووم. يەكەمىان ئەوۋە بوو كە
خاوەندارىتى دىزايەكان بە تەنيا نامانباتە سەر سەنتەرفىوجىكى
كارا، ھەروەك چۆن ھەبوونى نەخشى جلىك مرۇف ناكاتە
دىزايەرى جلوبەرگ. تىگەيشتن لە بنەماي دىزايەكان، گونجانی
ماددەكان، ئەو ژىنگەيەي كە تىيدا بە كاردەھىترېن و پەرسەكانى
پەيوەست بە ھاوسەنگى بە ھەمان شىوۋە گرنگ بوون. يىگومان
من واگومانم دەبرد، ھەر بۇيە ئەمىرىكىيەكان پىنگەيان دابوو
دىزايەكانى سەنتەرفىوجى رۇنى بىمىز لە سالانى ۱۹۵۰دا بخىرتە
ناو كىتىخانە كراوۋەكان و ھەموو كەس دەستيان پى بگات.
دىزايەكان خۇيان زۇر بنەپەتى بوون و نەياندەتوانى بناغەيەكى
بەھىزى پىويست بۇ بەرنامەي سەنتەرفىوج دابىن بكن.

من گەيشتە ئەو قەناعەتەي كە سەنتەرفىوجى بىمىز بۇ
مەبەستەكانمان دەست نادات. بۇ ئۆپەراسىيۇنىكى شاراوۋەي وەك
ئىمە، مەترسى بەركەوتنى لەگەل خۇيدا بوو. چەندىن كىلۇوات
وزەي بە كاردەھىتا و لە خىرايە بەرزەكاندا دەنگىكى بەرزى
دەردە كەك لە نىو مىل دوورەوۋە دەيىسترا. سەدان سەنتەرفىوجى
بىم كە لە يەك كاتدا كاردەكەن، شاردنەوۋەي قورس بوو.

سەرنجم خستە سەر سەنتەرفىوجى موگناتىسى پىشكەوتوو. لە
كۇتايەكانى چلەكاندا لە پووسيا بىرى لىكرايەوۋە و دواتر لە
ئەمىرىكا و ئەوروپا پالاوتە كرا. بەكارھىتانى كارۋموگناتىسى بۇ
پىشتىگىرىكردنى رۇتور شۇپشكى گەورەي لە تەكنەلۇزىاي

سەنتەرفىوجدا كىردى. سەنتەرفىوجى مۇگىتاسى لى بۇشايدا لەسەر خولەكانى خۇلىدانى سىر ھاوسەنگ دەكات. وەك ئامىرىكى شىۋە تارمايى، لى بىدەنگىدا دەسۋىتەۋە، دەست لى ھىچ شىتەك نادات. جوانى جۈۋلەكەي پىدەچىت دىاردەيەكى وەك بلىنى سەروو سىروشتى پىت. وزەيەك بەكاردەھىتتەك بە وات پىوراۋە نەك بە كىلۋات. ئەۋەندە كارامەيەك دەتۈنرەت دامەزراۋەك بۇ بەرنامەيەكى بىچۈك، بەلام مەتسىدار، چەكى ئەتۈمى لىناۋ يەك كۆگادا بشاردەتەۋە. بۇ عىراق و ولاتانى دىكەك دەبوۋ خواستە ئەتۈمىيەكانىان بشارنەۋە، بەرنامەي سەنتەرفىوجى مۇگىتاسى چارەسەرىكى ئايدىيالى بوۋ.

ئازانسى عىراقى بۇ وزەي ئەتۈمى زۇر لەمەۋبەر بىرۈكەي دروستكىردنى سەنتەرفىوجى مۇگىتاسى وەك خەيالىكى مەھال پەتكىردبوۋە، كە شىتەكى زانستى-خەيالىيە. ھەستىان دەكرد عىراق ھەرگىز ناتۈنرەت شىتەك بە ئەنجام بىگەيەتتەك لى پىشكەتۈتۈرەن ولاتانى جىھاندا لە پۈۋى تەكنەلۇزىاۋە سالانىك پىۋەي خەرىك بوۋىنە. بەلام مەن پىم واپوۋ كاتى ئەۋە ھاتۈۋەك ھەلسەنگاندن بۇ ئەنجامەكانىان بىگەمەۋە. سەرەپاى شىكىستان لەگەل سەنتەرفىوجى بىمىز، بەلام بە شانازىيەۋە بىرم لە دەستكەۋتەكانى تىمەكەم دەكردەۋە. ئەندازىار و فىزىازانەكانى ستافەكەم لە گەۋرەتەن عەقلەكانى عىراق بوۋن، بەقەد باشتەن زانايانى پۇژئاۋا زىرەك بوۋن. لە ماۋەي چەند مانگى پاپردودا خۇيان سەلماندبوۋ كە فىرخۈۋازىكى خىران و تۈنەيەكى زىگماكىيان ھەيە بۇ گۈنجانندن. ئەۋ بەرەستەنەي كە پىششىمان دەكرد بەپاستى ترسناك بوۋن. كىشەي بىنەپەتى ئەۋە بوۋ كە نە دىزايەكانى سەنتەرفىوجى مۇگىتاسىمان ھەبوۋ نە شارەزايىمان

ھەبۇو بۇ لېككەنەۋەي ئەو جۆرە دىزايانە. ھەروەھا پېشىنىم كىرد كە عىراق ژۇر خانى دروستكىردنى پېنكەتە كانى نىيە. ۋەك شىكىستى ئېمە لە گەل سەنتەرفىوجى بېمىز دەرىخىست، كارە كە بۇ كارگە كانى تۇپخانەي عىراقى ژۇر ئالۇز بوو. ئەگەر ئېمە بەرنامەي سەنتەرفىوجى موگناتىسى ئەنجام بەدىن، پىويستمان بە ھاو كارى دەپىت لە ھەموو ھەنگاۋىك دا لەلايەن بىيانيە كانەۋە كە پەنگە ئەۋانىش گومان لە ھەنگاۋە كانمان بىكەن. كە ئەمەش خالى ھەرە لاۋازى بابەتە كە بوو.

چەند پۇژىك دۋاى تېكىشكانى سەنتەرفىوجە كەمان، حوسەين كامىل لە پەشىدىە دەر كەۋتەۋە. ئەمجارە من بەتۇرەيەۋە بىردە ناو ئۇفيسە كەمەۋە ۋەك ھەۋلىك بۇ پاراستى كارمەندە كانم لە توۋرەيى ئەو. ديارە كە خەرىكى خەفەت و سەرقالى بابەتە كە بوو، ھېشتا بەھۋى شىكىستە كەمانەۋە ئاگرى لى ھەلدەستا لەتۇرەيى و لە خالىكى مەترسىداردا بوو. داۋاى كىرد بزانىت لە داھاتوۋدا بەنيازىن چى بىكەين و منىش ئارام بوومەۋە كە لانىكەم پلاتىكى تىۋرىم ھەبوو. جوانى سەنتەرفىوجى موگناتىسىم پوونكردەۋە، لە گەل كەموكۇرىيە پراكتىكىيە كانى دروستكىردنى.

ئەۋەبوو ھاۋارىكى بەسەردا كىردم: "نامەۋىت گۆيم لە ۋەشەي بەرەستە كان بېت، تەنھا دەمەۋىت پېشكەۋتن بېنىم، ئىستا لىم تېدە گەيت؟"

من بە تەۋاۋى تېگەيشتە كە حوسەين كامىل لە ژۇر فشارىكى زۇردايە بۇ ئەۋەي ئەنجامە كان پىشانى سەددام بىدات، بەلام ئەۋەشم دەزانى كە بۇ ئەۋەي ژيانمان رزگار بىكەين، پىويستم بە ھەندىك ئىمتياز ھەيە لە چۈرچىۋەي ماۋە كاتىيە كەدا. ئېمە

نەمەنتوانى سەنتەرفىوجىكى مۇگناتىسى بەرھەم بەيتىن لەسەر بىنەماي
 ھەزىكى كىت و پېر.

گوتىم: پىئوستىم بە گەشتكىردن دەيتت بۇ ئەمىرىكا، ھەروەھا
 ھەز دە ھەم دىكتۇر فەرىد لەگەل خۇم بىەم.

پوونىم كىردەوۋە كە بەپىنى لىكۆلىنەوۋە كانمان يىت كۆمەلىك لە
 يە كەم تاقىكىردنەوۋە گىشتىگىرەكان لەسەر سەنتەرفىوجى مۇگناتىسى
 لەلەيەن فىزىيازىتىكى نەمسايى بە ناۋى گەرنۆت زىپەوۋە لە
 كۆتايىەكانى پەنجاكانى سەدەي رابىردوودا ئەنجامدراوۋە. ئەو
 فىزىيازىتە لە زانكۆي فېرجىنىيا كارى كىردىوۋە و گوايە ھەندىك لە
 راپۇرتەكانى ھىشتا بە كىراوۋەيى لەوئىدا بەردەست بوون. ئەم
 راپۇرتانە دەتوانن بىنەمايەكى بەنرخ دابىن بىكەن لەسەر بىياتنانى
 بەرنامەيەكى سەنتەرفىوجى مۇدىرتىر. ھەروەھا، وىم، كۆمپانىيەكى
 ئەمىرىكى لە باكورى وىلايەتى نىيۇئورك، بە ناۋى كۆمپانىيە
 تەكئۆلۇزىيە مىكانىكى ئالۇزىتىر بەرنامەيە كۆمپوتەرىي جىھانى
 پەرىپىنداۋە كە پەيۋەندىيان بە بىرگەي ئامپىرە سووپاۋەكانەوۋە ھەيە.
 بەرنامەكان بە سەنتەرفىوجى بىمىزەوۋە گەيشتە دلى شىكستەكەمان.
 بە ھوسەين كاملىم گوت، كە ئەگەر ھاتوۋ تىوانىمان لە ژىر رادارى
 ئەمىرىكىيەكان بىخلىسكىتىن و ھەستمان پىتەكەن و ئەم شتەنە
 بەدەست بەيتىن، ئەوا ماناى وايە كە تۆۋ و بناغى پىئوستىمان لە
 دەستدايە بۇ گەشەپىندانى بەرنامەيەكى ئەتۆمى راستەقىنە.

ھوسەين كاملى دەستىكى بەسەر بىرۇيدا ھىنا و پىدەچوۋ
 كارىگەرىيەكانى ئەۋ شتەي كە مەن دەيلىم لەبەرچاۋ گىرتىت: واتە
 كە بەرنامەيە سەنتەرفىوجى مۇگناتىسى سالاىتىكى زۆرى دەۋىت
 نەۋەك چەند مانگىك. خەرىك بوۋ لەۋ ساتەدا بەزەيىم پىدا يىتەوۋە.

ھەروەك چۆن مەن لى نىۋان داۋاكارىيە كانى و واقىيى زانستدا گىرەم
خواردىبو، ئەۋىش لى نىۋان مەن و ھەۋلى كۆپرانەى سەددام بۇ
بۇمىڭك گىرى خواردىبو.

وتى: "باشە كەۋابوۋ پىرۇ بۇ ئەمىرىكا" و نىگابەكى پىر لى
يىتمەنەيى ئاراستە كىردەم. وتىشى: "بەلام باشتە ئەگەر بە تەنبا
بىچىت."

دەبىي حوسەين كامىل زانىيىتى كە دىكتۇر فەرىد بىرايەكى ھەيە
كە لى ئەمىرىكا دەۋرى و لى پىروخسارىدا دەمتوانى گومائىكى كاتى
بىخوتىمەۋە كە پەنگە دىكتۇر فەرىد، يان ھەردوۋىكمان ھەۋلى
نەھاتەۋە بەدەين. بىرۋەكەيەك بوۋ كە لەۋەۋ پىش بىرى لى
نەكرابوۋىيەۋە. ھەردوۋىكمان خىزاندار بوۋىن و مىندالە كانمان لى
بەغدا دەمانەۋە، ھەرگىز دەستەردارىان ناين. ھەروەھا لە ماۋەى
بىست و پىنج سالى رابردوۋدا سەفەرى زۆرم بۇ دەرەۋەى ولات
كىردىبو بەبى ئەۋەى ولاتە كەم بەجىنەيلىم.

گوتى: "گەۋرەم، تۇ بەرپىسارىيىيەكى گەۋرەت خستۋە
ئەستۋى ئىمە. دەيىت پىگەم پىدىرەت پىش بە ستافەكەم بىستەم.
ئەگەر مەنەت بە يەككىل لى ھاۋكارە كانم نەبوۋ ئەۋا لە بەشەكەم
دوۋرى بىخەرەۋە. ئەگىنا لىت دەپارپىمەۋە كە با فەرمانە كانم
جىيەجى بىكەن."

حوسەين كامىل شانى ھەلكىشا. گوتى: لە ئەستۋى تۇ دايە،
ھەروەھا بزانە كە مەن پىشېنى دەكەم ئەنجامەكان بىنەم.

نىگاي گومانناۋىيەكەى خەمى مىنى قوۋلتر كىردەۋە بەۋەى
پەنگە خىزانە كانمان بىخاتە ژىر چاۋدىرىيەۋە. بەمىجۋرە پەنگە
بەردەۋام پۇلىسى نەتتى بەدوامدا بىكەۋن و گوتى لە گىتوگۇ

تايىپە تەكانم بىگرن. يىگومان ھەرگىز نەمدە تۈانى دۇنيا بىم. ئەمە بەشىكە لى نىشانە و كارىگەر يىپە كانى دەولەتى بۆلىسى. ترس لى شىۋە سىيەرەك بەدواماندا دەيىت و وامان لىدەكات پەفتارە كانمان بىگۇرپىن. كەشۋە ۋاى چاۋدىرى گىشتى واىكرد كە ھەموو خىزانە كەمان وريا و ھۆشيار بىن. ھەروەھا پىنگە لى مەن لى دىمەنى دووم بەھىزترىن پىۋاى عىراقدا، مەن و بەرپىرسانى بەشە كەمى راستەوخۇ خىستە ھىلى ئاگرەۋە.

كاتىك مەن و دىكتۇر فەرىد لى نىسانى ۱۹۸۸دا لى پىنگە لى ئەلمانىۋە سۋارى فرۇكە بوۋىن بۆ ئەمىرىكا، بىرىم لىۋە كىردەۋە كە ھۆشدارى تۈندى خوسەين كاملى پىن بلىم بەلام دۋاجار بىرپارمدا ۋانە كەم. دىكتۇر فەرىد پىۋاىك بوۋ لى شتەكان تىدەگە شىت بەبى ئەۋە لى پىۋىست بىكات پىن بلىن. لى كاتى سەفەرە كانماندا ۋەك ياسايەكى نىكۇلى لى نەكراۋ دەبوۋ سىروشتى راستەقىنە لى كارە كانمان بشارىنەۋە. تەننەت لى گەل يەكتىرىشدا، مەن و دىكتۇر فەرىد باسما لى بەدەستەيتاننى "راپۇرتەكە" كىرد نەۋەك "راپۇرتەكە لى زىپ" يان باسكىردنى ۋشە لى "سەنتەرفىۋىج". نەيتىپە كانمان لى نىۋە دىل ھەشاردا بوۋ.

ئەۋە يەكەم گەشتەم بوۋ بۆ ئەمىرىكا لى دۋاى بىست سالىدا. لى گەشتەكە لى پاشىۋەرپۇدا لى فرۇكەخانە لى جۇن ئىف كىيتىدى نىۋىۋىر كەۋە بۆ فرۇكەخانە ئاسمانىيە بىچۈكەكە لى شارلۇتسفىل لى ۋىلايەتى فىرجىنىيا، لى سەروۋى ھەورەكانەۋە چاۋم بە كىلگە سەۋزەكانى پىنسىلفانىا و مىرىلاندا كەۋت و يادەۋەرىم گەپرايەۋە بۆ پۇزانى كۆلۈم لى قوتابخانە لى كۆلۈرادۆ لى نىۋەكانەكان. قسە زۆرۈ زەبەندەكانم بىرىكەۋتەۋە لى گەل ھاورپى گەشتەكەم دەقىد جۇنسون ۋ ھاورپىم بىل ھونزىكەر و كاپتىنى تىپى مەلەۋانىمان و

هاوپرى غىراقىيە كەم حەمىد ئەلحە كىم. ھەموومان پلانمان ھەبوو بۇ ئەۋەى جىھان بگۇرپىن بۇ شوئىتىكى باشتىر. ئەۋ رۇژانەى تۇرى بوون لە ئازادى ئىستا دوور دەھاتنە بەرچاۋ. مەن نەمدەتۋانى بېيىتمە پىش چاۋم كە ئەگەر ھاتوو ئەۋ ھاوپرىانەم بېيىن و بزانن مەن داپرۇزەرى بەرنامەى سەنتەرفىۋجى سەددام حوسىنم ئەۋا چىم پى دەلئىن. دۋاى تەۋاۋكردنى خوتىدن پەيۋەندىمان پىچرا و مىش دۋاى پىرسىاركردن بۇم دەرەكەۋت كە ھەر يەكەيان خەرىكى ژيانى خۇيەتى.

بەيانىەكەى دىكە مەن و دكتور فەرىد سەردانى زانكۇى فېرجىنيامان كىرد، كە تىايدا جىسى بىمىز و گەرئۆت زىپ پىشەنگى تەكنىكەكانى سەنتەرفىۋج بوون بۇ ماۋەى دوو دەيە. بەپىى ئامارەكانى ئازانسى غىراقى بۇ وزەى ئەتۋمى يىت، راپۇرتەكەى زىپ يەككىك بوۋە لە دۋا بەلگەنامەى پۇلئىن نەكراۋ لەسەر سەنتەرفىۋجى موگناتىسى و نوسخەى كەمى لى ھەبوۋە. ھەرچەندە دىزايىنى راستەقىنەى نەبوۋ، بەلام زانىبارىيەكى گىرنگى تىدابوۋ. زىپ راپۇرتەكەى لەسەر داۋاى كۇمىسىۋنى وزەى ئەتۋمى ئەمىرىكا ئامادە كىردبوۋ، دۋاى پىشەيەك كە بەھۋى رەۋوداۋە نۆۋدەۋلەتتەيەكانى سەردەمى خۇيەۋە لە قالد رابوۋ.

ھەستەم بە جۇرىك لە لىكچوون يان خىزمەتتەكى دوور دەكرد لەگەل زىپ. چوون ئەۋىش لە دەۋلەتتىكى تۆتالىتارىدا فشار خرابوۋە سەرى بۇ خىزمەتى بەرنامەيەكى چەكى ئەتۋمى. لە كۆتايى جەنگى جىھانى دوۋەمدا، بىرىكارەكانى سۇقىت دەستىان بەسەردا گىرت و خىستىانە سەر كار لەسەر بەرنامەى سەنتەرفىۋجى ئەتۋمى يەككىتى سۇقىت. دۋاجار سۇقىت پىنگى پىدا لە سالى ۱۹۵۶ بگەرپتەۋە نىشتمان، بەلام ئەمىرىكىيەكان بە خىترائى پازىيان

كرد كه هەندىك لەو كارانەى لە ڤووسيا كەردبووى دووبارە دروستى بكا تەو. گوايە ئەوەى زىپ لە زانكۆى فېرجىنيا بەرھەمى ھىتاو ئەو ئەندە گشتگىر بوو كە بئەماى پەرەپىدانى سەنەرفىوجى موگناتىسى لە ڤوژئاوا پىكھىتاو.

يەكەم وىستگەمان لە بەشى ئەندازيارى ميكانيكى بوو، كە دوور نەبوو لە بەشى فېزىيا، كە زىپ و بىمز لەوئى كارىان كەردبوو. ئىمە تامەزرۆى بىنى ئەم شوي تەفسانەيە بوو بە چاوى خۇمان. چووينە ناو شوي پىشوازي بەشى ئەندازيارى ميكانيك، ھەر لەو كاتەى پىشوازيكارە كە پىسارى ئەوەى كرد كە ئايا دەتوايت يارمەتيمان بدات، ناوى بەرپىسى بەشەكەم لەسەر دەرگاي ئۆفيسەكەى بىنى.

پىرسىم: "تەكايە دەتوانىن دكتۆر تاونسىند بىنىن؟"

وتى: "پىشوخە ئاگادارت كەردۆتەو؟"

چاويكەم لە دكتۆر فەرىد كەرد و گوتىم: "بەداواى لىيوردنى زۆرەو، ئىمە عادەتەن وا ناكەين، لەراستىدا ئىمە مامۆستاي زانكۆى بەغداين لە عىراق. تا رادەيەك قورس بوو لەويە پىشوخە تەلەفون بكەين، بەلام ھىوامان خواست بەلكو دكتۆر تاونسىند چەند خولەكىمان پىشەخىت."

پىدەچوو پىشوازيكارە كە تىگەيشىت و ئەو بوو پەيوەندىيەكى تەلەفونى كورتى ئەنجام داو دواتر سەرۆكى بەشەكە لە ئۆفيسەكەيەو ھاتە دەرەو. دكتۆر مائىلر ئەى تاونسىند پياويكى قىز خۆلەمىشى و ڤوخسارىكى ڤىك و جەستەى مامناوند بوو. تۆقى لەگەلدا كەردىن و بە مېھرەبانيەو بانگەيشتى كەردىن بۆ ناو ئۆفيسەكەى. پىم گوت كە ئامىرى سووپاوە بابەتەيكى نوپى

لىكۈلىنەۋەبە لە زانكۆى بەغدا و ئەۋەبوو ئەۋىش يە كسەر تەلەفۇنى
بۇ دوو يارىدەدەرى بچوۋكى كرد تا بەشە كەمان پىشان بەدەن.

زانكۆى فېرجىنيا چىتر بەرنامەى توۋىژنەۋەى سەنتەرفىۋجى
نەبوو. بەلام جى پەنجە كانىم دەبىنى. بەشى ئەندازىارى مىكانىكى
هېشتا سەرنجى زۆرى لەسەر پۇتۇرى خىرايى بەرز بوو بۇ كارە
جىاۋازەكان، ۋەك تۇرباين بۇ ھىلىكۈپتەر و ھەروەھا مۆلىدەى
كارەبا.

من و دكتور فەرىد پەرسىار بارانمان كردن و پىدەچوو سەربان
سورمايىت لە تىگەيشتمان لە بابەتەكە. ئىمە لە ئاستىكى زۆر
ئالۇزدا باسى دىنامىكى پۇتۇرمان كرد. ھەستەم بە شەرەفمەندى
كرد كە ئەم ئەندازىارە بەتوانايە ئەمىرىكىيانە بە خىرايى ئىمەيان
ۋەك ھاۋتاي زانستى خۇيان مامەلە لە گەل كرد. ھەروەھا ئاسوودە
بووم كە وا ديار بوو بە تەۋاۋى باۋەپيان بە چىرۆكە كەى ئىمە
كردوۋە. ھەروەھا ھەرگىز پەرسىارىان نەكرد كە ئاخۇ زانكۆى
بەغدا فاكەلتىيەكى ۋا لىنھاتوۋى لەو بواردە ھەبە.

سەرنجەكەم زۆر زىاتەر. بوو كاتىك ئىمەيان بىردە تىرمىنالىكى
تۆى لە كۆمپوتەر بۇ ئەۋەى بەرنامەيە كمان پىشان بەدەن كە بۇ
ھاۋشۋە كەردنى ھىزى خولانەۋەى دروستيان كەردبوو. بە
داخلەكەردنى گۇراۋە جىاۋازەكان، دەتوانرېت بەكاربەيتىت بۇ
تىگەيشتن لە دىنامىكى بىنەپەتى ھەر شىتەك كە دەسۋېتەۋە، لە
ئەكسىلى بارەلگەرەۋە تا دەگاتە سەنتەرفىۋج. يەكسەر بۆم
دەركەۋت كە ئەم ئامرازە چەندىك دەتوانرېت سوۋدى لى
بىيىرېت و بەنرخ يىت لە دەستى ئىمەدا. بەلام كاتىك گەپامەۋە بۇ
ئۇفېسى دكتور تاونسىند بۇ ئەۋەى پەرسىار لەبارەى كەپىنى

بەرنامە كە بكم، پىشوازيكارە كە پىنى وتم كە سەرقالە. پىشنيارم كىرد كە دواتر پاشنيوہ پۇ بگہ پىنہوہ، و ئوہبوو داواى پىنمايم ليكردن تاوہ كو كىتيخانەم نىشان بدم. چوون لەوئى ھيوادار بووم پاپۇرتە كەى زىپ بدۇزىنہوہ.

من ھىچ كىشەيە كم نہبوو لە دۇزىنہوہى ژمارەى كە تەلۇگە كە و من و دكتور فەريد بە جۇشنىكى زۆرہوہ چووينہ ناو پەفەكانى كىتيخانە كەوہ. بەلام لەو شوپتەى كە دہبوو پاپۇرتە كەى زىپى لىن يىت تەنيا كاغەزىنكىمان دۇزىنہوہ كە پىنمايى تايەتى لەسەر بوو بۇ ئوہى داواكارى تايەت بنووسىن تاوہ كو لەنيو كىتب و دہسنووسە دہ گمەنە كاندا نىشانمان بدم.

لە كىتيہوانە^۱ چاويلكەدارە كە و ژمارەى كە تەلۇگە كەيەوہ نزىك بوومەوہ و بۇئوہى داواكارىيە كەى پىن بگہيەنم، ئوہبوو ئەويش لە ناوچەيەكى داخراوى كىتيخانە كەدا ون بوو. پاشان كاتىك دواى چەند خولە كىك گەپايەوہ، فۇرمىكى درىژ و قەلەمىكى پىدام.

وتى: "دەيىت سەرەتا ئەمە پىپكەيتەوہ. بۇ مەبەستى ئەمنى. ھەرۈہا پىويستم بە ناسنامە كەتان دەيىت".

ئەمەش مى خستە دۇخنىكى ناپەحەت، چونكە پىكردنەوہى ئەو جۆرە فۇرمانە شوپتەوارى مەترسیدار بەجىدەھىلىت. بە دۇنيايەوہ ھەوالگىرى ئەمرىكى دەزانن كە دوو پياوى عىراقى داواى بىنىنى پاپۇرتىكى سەنتەرفىوجيان كىردوۋە لە زانكۆى فۇرجىنيا. ئىمەش تواناى ئەوہمان نہبوو بەلگەيەكى وەھا ئاشكراكەر

¹ Librarian

بەجىيەتلىن، بەتايىبە تى لە سەرەتاي بەرنامە نەيتىيە كەماندا.

پرسىارم كىرد: ئايا دەكرىت پىش ئەۋەى ئەۋ فۇرپە پىرپەكەنەۋە
دۇنيا بىن لەۋەى كە پاپۇرتە كە بەپراستى لىرەدايە؟

كىتەپوانە كە بە نىگايە كى بىزاركەر سەيرى كىردم، پاشان
گەپايەۋە بۇ بەشى پىشتەۋەى كىتەپخانە كە. لەسەر مېزەكەى
چاۋەپىي بوۋىن ۋەك ئەۋە ۋابوۋ كە چەند كاتۇمىرپەكە چاۋەرىين.
لە تەنەشتەۋە دىكتۇر فەرىد ئارەقەى شىن ۋ مۇرى دەردابوۋ.

دىكتۇر فەرىد بە چىرپەۋە ۋتى: پىت ۋايە پەيۋەندى بە
دەسەلەۋە بىكات؟

ۋتم: "نىگەرەن مەبە، ئىمە لە نىۋ زانكۇداين، داۋاكارىيە كىمان
ھەيە كە پۇۋزانە دەكرىت. پىندەچىت كىشەى دۇزىنەۋەى
پاپۇرتە كەى ھەيىت."

بەلام لەگەل ئەۋەشدا ۋەك ئەۋ نىگەرەن بوۋم. ۋشەى "ئاسايش
يان دەسەلات" كاردانەۋەى ئاناگايى پىر لە ترسى لە ھەردوۋ كىماندا
ھىنايە ئاراۋە. چۈنكە لە عىراقدا ئەم ۋشانە بەزۇرى بە ماناى تەۋاۋ
پىچەۋانە بوۋ. ئەۋ چەمكە بەپروالەت ناعەقلاىيەى دىكتۇر فەرىد
لەناكاۋ دەستى بەسەرمدا گىرت. چى دەبوۋ ئەگەر داۋاكارىيەك بۇ
پاپۇرتە كەى زىپ ئاگادار كىردنەۋەى ئاسايشى بەشىۋەى
ئۆتۈماتىكى لىكەۋتەۋە؟ ئەگەر كىتەپوانە كە پەيۋەندىيە كى
تەلەفۇنى بىكرىدايە ۋ لىپرسىنەۋەمان لەگەل بىكرىايە، بەزەحمەت
باۋەپىيان بە چىرۋكە كەمان دە كىرد كە گوايە لە زانكۇى بەغدادىن.
بىرم لە دەرئەنجامە ترسناكە كان دە كىردەۋە ئەگەر حوسەين كامىل
بىزانىت ئىمە لە پىنگەى ھەلەيە كى گەمزانەى ئاۋادا خۇمان ئاشىكرا
كىردوۋە.

دوچار كىتپەوانە كە گەپرايەۋە لەدەستىدا كۆمەلىك كاغەز
 ھەبۇو كە واىكرد ئاسوودە بىم.

وتى: "ئا ئەۋەيە" پاشان وتى "ئىستا تىكايە ئەم فۇرمانە
 پىپكەنەۋە."

پىرسىم: "دەتوانم بۇ ساتىك بىيىنم تا دلىيا بىمەۋە كە
 بەلگەنامەيەكى دروستە؟".

پاپۇرتەكەي دايە دەستم و لە نىزىكەۋە سەيرى كرد كاتىك
 بىردىمە سەر مېزىكى نىزىك و لاپەپەكانىم ھەلدەدايەۋە. ھەرۋەك
 ھىوام بۇ خواستىبوو، پىك وەھا دەرچوو كە بەپراستى كارىكى پىر
 بايەخ بوو. نەخشە و پەھەندەكانى پارچەي سەنتەرفىۋىجى تىدا
 نەبوو بەلام دىدىكى فراۋانى لە بنەما ئەندازىيەكانى پشت
 سەنتەرفىۋىجى موگناتىسى تىداۋوو. ئەۋە پىك ئەو پرايمەرە بوو كە
 تىمەكەمان پىۋىستى پىيى بوو. بەلام ھىچ پىنگەيەك نەبوو بۇ
 خوتىندەۋەي بەيى پىر كىرەۋەي فۇرمى بلاۋ كىرەۋە، ھەرۋەھا بە
 دلىيايەۋە ھىچ پىنگەيەك بۇ كۆيىكردنى نەبوو. سەرنىجىم دا
 كىتپەوانە كە چەند پىيەك لە دوۋرەۋە چاۋەكانى لەسەرم بوو. مەن
 بە وردى سەردىپى بابەتەكانى پاپۇرتەكەم سىكان كرد لە كاتىكدا
 ھەۋلىم دەدا وا دەر كەۋم كە تەنھا لاپەپەكان دەگەپىم و سەير
 دەكەم.

- ئايا ئەمە ئەۋەيە كە تۇ بەدوايدا دەگەپىت؟ كىتپەوانە كە بە
 بى تاقەتى پىرسى. گوتىم: "ھىشتا دلىيا نىم".

دەمزانى تەنھا چەند چىركەيەكى تىرم ماۋە بۇ ئەۋەي سەيرى
 پاپۇرتەكە بىكەم. پاشان گەيشتە پاشكۆيەك كە ۋەرگرانى
 پاپۇرتەكەي تىداۋوو كاتىك بۇ يەكەمجار لە سالى ۱۹۶۰دا

دەرچو: خاۋەنى ئەۋ چەند نوسخە بەنرخە. لە كاتى سەركردنى
ليستەكە، ناۋى پروفېسۇرىڭم ناسىيەۋە لە ميلانو كە پەيۋەندى بە
بەرنامەى ئەتۇمى ئىتالىا ھەيە. ئەۋە ئەۋ زانىارىيە بوو كە پىۋىستىم
بوو.

گوتىم: "نەخىر، دەرسم ئەمە ئەۋ بەلگەنامەيە نەيىت كە ئىمە
بەدوايدا دەرگەپاين" ۋ راپۇرتەكەم دايەۋە بە كىتەۋانەكە.

- بەلام سوپاس بۇ كاتەكەت.

لەگەل دەرچونمان لە كىتەۋخانە، باسەكەم لە دكتور فەرىد
شاردەۋە.

گوتىم: "ۋا ديارە پىۋىستىم بە گەشتىكى دىكە دەيىت بۇ لاي
ھاۋپىكانمان لە ئىتالىا. ئەگەرچى كاتىكى زۆرىشى بەسەردا
پۇشتوۋە. بۇيە ھىۋادارم منيان بىر ماينىت".

دەرەنگانى ئەۋ نىۋەپۇيە گەپاينەۋە بەشى ئەندازيارى ميكانيكى
ۋ دكتور تاونسىندمان لە مىزاجىكى باش دا بىنى. دەيى
يارىدەدەرەكانى بە شىۋەيەكى باش باسيان لە پروفېسۇرە
شارەزاكانى زانكۇي بەغدا كرديت، چونكە ۋەك ھاۋتەمەن
سلاۋى لىكردين ۋ گوتى كە لە خزمەتەندايە. ۋەك بىرۋكەيەك
بە مىشكەمدا ھات پىيى بلىم كە ھەندىك لە تەكنىكارەكانم دەتوانن
لە تاقىگەكانى دكتور تاونسىندا شتى زۆر باش فېربىن.

گوتىم: "ئىمە ئارەزوۋى ئەۋەمان ھەيە چەند خويىتدكارىكى
پۇست دكتورا بنىرىن بۇ ئىرە بۇ ئەنجامدانى تويۇنەۋەكانيان،
پىنگومان چاۋەرۋانى سىكۇلەرشىپىش ناكەين بەلكو زانكۇكەمان
ھەموو تىچۈۋنەكانى پەيۋەست بەم خويىتدەۋە لەخۇ دەگرىت".

بىرۆكە كە دىكتور تاۋىستىندى دىلخۇش كىرد. پىرسىيىرى لىبارەي
تاقىگە كەنمان كىرد لى بەغدا كىرد.

مىنىش گۇتم: ئەۋەي ئەۋان لى گەل ھى ئىۋە بەپىستى بەراۋىر
ناكىرىت.

سەبارەت بە كىرىنى كۆپىيە كى بەرنامەي دىئىمىكى پۇتۇر،
قەنئەتم بە دىكتور تاۋىستىندى كىردىۋو. ئەۋىش بەبىن چاۋىرۋىكەندىن
پازى بوۋ، ئىمەش بە نىرخى ۹۰ ھەزار دۇلار يە كىلايى بوۋىنەۋە.

ھەرچەندە بەسۋود بوۋ، بەلام بەرنامە كە يارمەتىدەرمان نەبوۋ
بۇ چارەسەركىرنى ھەموۋ ئەۋ كىشە ئالۋزانەي پەيۋەستىن بە
دىئىمىكى پۇتۇرەۋە. چۈۋىن ۋەك ھەر كەسىكى ئاسىيى كە گۇيى
لى لەرزىنى ئامىرى جىل شۇردىن بوۋە لى كاتى خولى خولانەۋەيدا،
ئەۋا دەۋاننىت كە سىلندەرىكى سوۋپاۋە بە ئاسانى لى ھاۋسەنگى
دەردەچىت. سەنتەرفىۋىجىك كە تىرەكەي نىزىكەي شەش ئىنجىت
ۋ بە خىرايى ۶۰ ھەزار خول لى خولە كىكدا يان زىياتر دەخولئىتەۋە-
نىزىكەي ۱۰۰۰ خولانەۋەي لى چىركەيەكدا- ئەمە پىۋىستى بە
زانىستىك ھەيە كە بە شىۋەيەكى خەيالى پىتى دەۋىرتىت ژمىرىيىرى
ئالۋز^(۱). لى گەل خولانەۋەي دىۋارەكانى سەنتەرفىۋىج بە خىرايى
زىياتر لى خىرايى دەنگ، پىرسەكانى بىرگە ۋ لەرزىنەكانى ھارمۇنى
ۋىرانكارى لى گەل پىككەتەي كەرەستەكاندا دروست دەكەن،
بەمىجۇرە شتە نەزانراۋەكان دەخەنە پۈۋ كە تەنھا لى پىنگەي
حىساباتى ئالۋزەۋە چارەسەر دەكىرىن.

كۆمپانىيى MTI لى شارى لائام لى ۋىلايەتى نىۋىۋىرك يەكىك
بوۋ لەۋ كۆمپانىيى كەمانەي جىھان كە لى پىنگەي بەرنامەيەكى

^(۱) Hairy mathematics

كۆمپىوتەردا ئەم نەتىجە بىر كارىيەنى ئاشكرا كىردى. زۆربەى بەرھەمھەنەرانى سەنتەرفىوجى گەورە ۋەك ۋىستىنگاھوس لە ئەمىرىكا يان يورنىكىۇ لە ئەوروپا لە ناوخۇدا ئەم بەرنامانە پەرەپىندەدەن ۋەك نەتىجى كۆمپانىا پارىژگارىيان لىدەكەن. بەلام MTI جىاواز بوو. ، بەپىي لىكۆلىنەۋەكانم ۋەك بەلىندەرىك نەك تەنھا مامەلەى لە گەل پىرۆزەى بزۆپنەر ۋ پۇتورى پۇلىنكرامى بەرز بۇ سەربازى ئەمىرىكا ۋ ناسا كىردوۋە، بەلكو لە گەل كۆمپانىا تايىبەتەكانىشدا مامەلەى كىردوۋە. دەستكەۋىتى ئەم بەرنامەىە دەيتوانى سالانىك لە ۋ كاتە كەم بىكاتەۋە كە پىتوئىستە بۇ پەرەپىندانى سەنتەرفىوجى عىراقى.

ئىمە پىشۋەختە داۋاى چاۋپىكەۋىتىمان لە گەل بەپىتەۋەبەرى تەكەنلۇزىا كىرد، خۇمان ۋەك ئەندازىار لە ۋەزارەتى نەۋتى عىراق ناساند. بەلام كاتىك بە تەكسى لە شارى نىۋىۋىركەۋە بەرەۋ باكوور دەپۇشىتىن، من ۋ دىكتۇر فەرىد دۇنيا نەۋۋىن لەۋەى كە چ ئاستىكى ئاسايش دەۋزىنەۋە يان كارگىپرانى MTI چەندە كراۋە دەبن بەرامبەر بە دوو زانائى بەغدا. دىرەنگانى پاشىۋەپۇ گەيشىتە مۇتلىك لە (لائام)، لەۋى پىرۇفەمان لەسەر داپىشتى چىرۇكى پىكەۋىتەكە كىرد. بىنا مۇدىرنەكانى كۆمپانىاى MTI لە دەرەۋە لە كۆمپانىاىبەكى تەكەنلۇزى ئاسايش دەچوۋ، بەلام ھەر كە من ۋ دىكتۇر فەرىد چوۋىنە نىۋ ناۋچەى پىشۋازى، پىۋبەپىۋى ھەلپىزاردنى دوو ھىل بوۋىنەۋە: يەككىيان بۇ سەردانكەرانى كاروبارى پۇلىنكرامى ۋ نەۋى دىكەيان بۇ بازىرگانى پۇلىن نەكرام. پىشتر شىتىكى وام نەبىنىۋو؛ ۋەك ئەۋە ۋابوۋ لە فىرۇكەخانەىەكى نىۋەۋەلەتەدا بە گومرگدا تىپەپىت. ئەۋەبوۋ بەبىن دوۋدلى دىكتۇر فەرىدم بەۋ پىنگاىەدا بىرد كە لىنى نووسىرابوۋ بازىرگانى ناپۇلىنكرام.

دوای ئەوئى لەو پىچكەيە ھاتنى دەروە كە ئاسايشىكى كەمى لىبوو، پياوئىك بە ناوى بۆب ھات و ئىمەى بردە ژوورىك. كەسىكى بالابەرز و قۇشمەبازى لىبوو كە چاۋەكانى زەق زەق بوون. ئەوئىبوو نەختىك پىكەنىن و قسەى خۇشمان ئالوگۇر كرد و دواتر ھاتىنە سەر خالى مەبەست. بە بەكارھىنانى زانىارىيە نزىكەكانم لەسەر بازىرگانى نەوت لە عىراق، پوونكردنەوئەكى باۋەپىكرام بە بۆب دا سەبارەت بە پىوئىستى ۋەزارەتى نەوت بۆ بەرنامەى MTI cadence بۆ ئامىرە سووپاۋەكانمان ۋەك پەمپ، بلۇۋەر و كۆمپرىسەر.

گوتىم: ھەركات پارچەيەك لەو ئامىرانەى كە دەخولنىئەۋە شكا، دەيىت پەۋانەى دەروەئى ولات بكەين بۆ شىكارى و چاككردنەۋە. ئەۋكات كىشەمان ھەيە لە پاراستنى بەرھەمھىنانى نەۋتمان، كە ۋەك دەزانن نەوت بزۋىتەرى ئابوورى عىراقە. ئىمە دەمانەۋىت بتوانىن لەپىنگەى خۇمالىيەۋە ئەۋ كارە بكەين لەبرى ئەۋەى بانگەۋازى پىسپۇرپانى بيانى بكەين. چوون ئەمە دەتوانىت مىليۇنان دۆلارمان بۆ پاشەكەۋت بكات.

بۆب لۇژىكى ئەم ئارگىومىنتەى بىنى. دوای ئەۋەى كۆمەلىك پىرسارى تەكنىكى لىكردم، تەلەفۇنەكەى ھەلگرت و پەيۋەندىيەكى ئەنجام دا.

ئەۋ وتى: دەيشد، نەختىك كاتت ھەيە؟ دەمەۋىت ئەم كەسانە بناسىت.

كاتىك دەيشد گەيشتە لای ئىمە دىسانەۋە چىرۆكەكەمان زىياتر بە وردى پوون كىردەۋە. پياۋىكى لاۋاز و بىدەنگ، دەيشد قاۋەيەكى پىشكەش كىردىن و چوۋە لای ئامىرىكى قاۋە فروشتن

و دراويكىكى لە گىرفانى خۆيەو دەركرد و قاوہى بۇ كپىن و منىش نەمتوانى زەردەخەنەى پىزانىنى بۇ نەكەم. لە عىراق بەرپۆەبەرانى وەك دەيفىد لايان واىە كە ئەوان كەسى زۆر گرنگن، لەوە گرنگترن كە قاوہىەك پىشكەش بە كەسىك يان مېوانىك بەكن، بۆيە بۇ ئەم مەبەستە سكرتېر يان خزمەتكارىان داناوە.

پاش ئەوہى گەپانىكمان كرد بە ھەندىك لە تاقىگەكانى MTI، بۆب و دەيفد بانگەشتيان كرىن بۇ نانخواردنى نيوەپۇ لە چىشتخانەيەكى جوان لە ناوہراستى يارىگايەكى گۆلفى لەم دەوروبەرە. گەلا بەھارىيەكانى سەر درەختەكان شەيان لىوہدەھات لەنىو ئەو چىمەنە گەشاوہى كە يارىزانانى گۆلف لە دوورەوہ تىيدا دەپۆىشتن و چىمەنەكە لە ژىر خۆرى نيوەپۇدا دەدرەوشايەوہ. لەم شۆپتە بىندەنگەدا كە پەر بوو لە سەوزاى و گۆرانى بالندە، گفتوگۆكەمان لە بازىرگانى دووركەوتەوہ و كەوتە سەر بابەتگەلىكى گشتىتر لە زانست و ژيانى پىشەيمان. بۆب و دەيفد زۆر پرسىارىان لەبارەى پىشەسازى نەوتى عىراقەوہ كرد و منىش بە وردى باسەم كرد. كاتىك لىم پرسىن كە ئايا يارى گۆلف دەكەن ئەوان پىكەنىن و ھەردووكانى دانىان بەوہدا ناوہ كە ئالوودەى ئەو وەرزشە بوون. مەن سەرسام بووم بە ژيانى بىن خەم و خەفەتيان لە ئەمريكا، چوون ئەوان كاتيان تەرخان كىردبوو بۇ ئەم شتانەى وەك گۆلف و پشوووان. ھەرگىزىش ترسى ئەوہيان نەبوو كە حكومەت بە شىوہىەكى چاوہپواننەكراو ئەوان يان خىزانەكانيان فرى بداتە زىندانەوہ. بە خەيالىمدا ھات كە ئەمە بەشىكە لەوہى كە واى لىكردوون ئەوہندە باوہپىكراو بن. چونكە كولتورى پراستگۆيى و متمانەيان لە نىوان مەرفەكاندا لانيكەم بەشىكى دەرنەنجامى نەبوونى ترس بوو. يارمەتى ئەمريكيەكانى

دابوو بۆنەۋەي نەتەۋەيەكى گەۋرە دروست بىكەن. بەلام منىش سوۋدم لە كراۋەيى كەسانى ۋەك دەيقد و بۆب و دكتور تاونسىند بىنى، و ئەمە كارەكەي منى ئاسانتر كىردو ۋاي كىرد ئەۋان باۋەر بەم چىرۇكە ھەلبەستراۋەي من بىكەن.

كاتىك لە نانخواردنى نىۋەپۇ گەپاينەۋە بۇ پىكخستنى كىپنى پىرۇگرامى كادەنس، دەيقد ئاگادارى كىردمەۋە كە داۋاكارىيەكە پىۋىستى بە ۋاژۋى بىست و دوو كەس ھەيە، لەنيوياندا بەرپىرسانى حكومەتى ئەمىرىكا، ئەمەش بەھۋى ھەستىارى مادەكە.

ئەۋ وتى: "ۋەك دەزانن، ئەم بەرنامەيە دەتوانىت بىتتە ھۋى بەكارھىتەنى لە كۆمەلىك پىرۇزە كە پۇلىتەندىيەكى بەرزيان ھەيە، بۆيە دەبىت زۆر ۋىيا بىن لەگەلدا.

بىست و دوو ۋاژۇ! ھەستىم كىرد جارىكى تىر نىگەرانىيەكانىم سەرلەنۋى زىتر دەبنەۋە. بە دلىنايەۋە كەسپك لىكۋلىنەۋەي زىاتىر دەكا پىش ئەۋەي بىست و دوو كەس ۋاژۇ لەسەر گىرەستەكە بىكەن. بۆيە منىش بەۋ بىر كىردنەۋە خۆم ئارام كىردەۋە كە بە پىچەۋانەي پاپۇرتەكانى سەنتەرفىۋىج لە زانكۋى فىرجىنيا، پىرۇگرامى MTI بەكارھىتەنى شەرىعى جۇراۋجۇرى ھەيە و ئىمەش ھەموو كاغەزەكان لە پىنگەي ۋەزارەتى نەۋتى عىراقەۋە دەخەينە رۋو. بەلام ھىتاش پىدەچۈۋ پىۋىستى بە لىكۋلىنەۋەي ۋىرد ھەبىت.

منىش ھەۋلىمدا كە دلەپاۋكىيەكەم بشارمەۋە و پىرسىم: ئايا كاتىكى زۆرى دەۋىت تا پەسەند بىكرىت؟

دەيقد وتى: لام ۋانىيە زۆرى بۋىت، من سەپرى دەكەم بزانم چەندىك كاتى دەۋىت.

لەو دەچوو مەنەنى ھەلەى دەيقىد بە ئىمە زۆر بوويت،
چونكى دەسلەتدارانى ئەمىرىكا دوو پۇز دواى كۆبۈنەۋەكەمان
مۇلەتى فرۇشتىيان پىداين. بە نىرخى نىزىكەى ۲۰۰ ھەزار دۇلار،
ئەگەرچى ئەم بەرنامە پۇلىنبەندىيە نىرخەكەى ھەرزان نەبوو، بەلام
سەلماندى كە بى ئەندازە بەنرخ بوو بۇ ھەۋلەكانمان.

دواى سەركەۋىتىمان لە لائام، بىرىارم دابوو گەشتىك بۇ زانكۆى
پىشۈوم بىكەم، لانىكەم بۇ ماۋەى دوو پۇز ھەۋلەدەم لە پروى
دەروونىيەۋە لە چىنگى حوسەين كامىل و بەرنامەى سەنتەرفىۋىجى
غىراقى دووركەۋمەۋە. لەگەل دابەزىنى گەشتەكە بۇ ناو
فۇكەخانەى نىۋەۋلەتى دىتقەر، شاخەكانى پۇكى كە بە بەفر
داپۇشراپوون، دەرەكەۋىتن. لە كاتىكدا من و دىكتۇر فەرىد لە
تىرمىنالەكە دەرچوۋىن، ھەۋاى شاخاۋى بە پەلەقازە
يادەۋەرىيەكانى ھىتايەۋە مىشكىم. بە ئۆتۈمىل چوۋىن بۇ كەمبى
قوتابخانەى كانەكانى كۆلۇرادۆ. شتەكان ئەۋەندە زۆر گۇرۇپوون.
چوون شارۋچكەكە لە غىابى مىندا گەۋرە بوۋبوو و بوۋبوو
شارىكى بچوۋك. لەپىگەى فەرمانگەى كارگىرپىيەۋە زانىم كە
زۆربەى پروفىسۇرە كۈنەكانم خانەنشىن بوون. بۇ ماۋەيەكى
كورت ۋەستام لە لاى دىكتۇر سىتىرمۇل، كە ئەۋ مامۇستايەكى
گەنج بوو لەۋ كاتەى خويىندكار بووم، دلئەنگ بووم كە زانىم
دىكتۇر دىكسۇن، سەرۋكى بەشى ئەندازىارى كىمىيائى كە
سەرپەرشتى كارەكانى ماستەرەكەى دەكرد، كۆچى دوايى
كردبوو. ئەۋ پۇل و تاقىگانەم پىشانى دىكتۇر فەرىد دا كە ۋەك
خويىندكارى ئەندازىارى يەكەم ھەنگاۋم لى ناۋە ئەۋ گردانەى
كە نەخشەسازى كۆمپاس و پروپىتۋى تىندا خويىندبووم.

ئىۋارەى پۇزى دواتر لەگەل خۇشەۋىستەكەى ئەۋ سەردەمى

كۆلتىزىم فىلىس مولهاوسىن و دايكى لى چىشتىخانە يەك نانمان خوارد. ئەوان بۇ مىن وەك خىزانى دووم بوون و تاكە "خىزم" بوون كە توانىبوويان لى سالى ۱۹۶۷دا بەشدارى ئاھەنگى دەرىچوونم بىكەن، كاتىك چووينە ئاۋ چىشتىخانە كە بە زەردەخەنەۋە ۋەستان و پەلەيان كىرد بۇ ئەۋەى لى باۋەشم بىگىرن. كاتىك مىن دىكتۇر فەرىدىم پىن ناساندن، تا رادەيەك لىلەى ئەۋدا گىرمۇلە بوون و دەۋىريان دا. فىلىس ۋىتەى ھاۋسەرەكەى پىشاندام كە دۋاى دوو سال لى دەرىچوونم ھاۋسەرگىرى لىگەلدا كىرد. مىنىش باسى لىلەى ھاۋسەرم و چۋار مىندالەكەى خۇمىم بۇ كىرد. زۇرى نەخاىاند رۇزانى كۆلتىزى و ھاۋرپى ھاۋبەشە كانمان بىر دەھاتەۋە. گىفتوگۇكە ئەۋەندە خۇش بوو كە نىزىك بوو لىبىرمان بىچىت ژەمە كانمان بىخۇين.

دايكى فىلىس ۋتى: بەلام مەھدى. تۇ ھىچ شىتىك لىبارەى كارەكەى خۇت نەگۇت، تۇ لىكۇئى كارەكەىت؟

ئىستىكىم كىرد و بىرم لىۋە نەكەردبوۋەۋە كە چۇن چىرۇكىك بۇ ھاۋرپى كۇنەكانم ئامادە بىكەم.

تا توانىم دەستم بە پاستىيەكانەۋە گىرت و گۇتم: ۋەزارەتى نەۋت بۇ دىكتۇرا ناردىمى بۇ ۋىلتىز. كەۋاتە مىن ئىستا دىكتۇر مەھدىم.

ئەۋەبوو دايكى فىلىس بە زەردەخەنەۋە گۇتى: ۋاتە ھىشتا لىگەل ۋەزارەتى نەۋت كارەكەىت دىكتۇر مەھدى؟

بە رۋونى نەمتۋانى بە فىلىس و دايكى بلىم كە مىن سەركىرايەتى بەرنامەيەكى زۇر نەھتى دەكەم بۇ پىتاندىنى يۇرانيۇم.

پاستىيەكەى درۇم كىرد و ۋتم: بەلى. مىن و دىكتۇر فەرىد ئەندازىارىن لى ۋەزارەتى نەۋت.

فيليس پرسى: ئينجا حەزت له كارە كەت هەيه؟

دكتور فەريد بەيج ئەو هەي سەيرى من بکات وتى: ئاى بەلئى.
ئەوئ شويتىكى زور جوانه بۆ کارکردن.

هەستم بە شەرمەزاری کرد. دروستکردنى چیرۆکىک بۆ گریه‌سته که له MTI و زانکۆی فیرجینیا بەشیکى پتویست بوو له ئەرکه‌که‌م له‌لایەن حوسەین کامەلەوه. بەلام که ناچار بووم ئەم کەسانە فریو بدم که له پۆزانى خۆشمەندیدا زور ئازیز بوون بۆ من ئەوا بە‌پراستی شیتیکى ناخۆش بوو، ئەمە بە‌رهەمى لاوه‌کى درپندانەى پینگەى من بوو له دلئى پزیمى نهیتى سەددامدا. له کاتیکدا بە‌رده‌وام بووم له زەرەخەنه و گفتوگۆکردن له‌گەل فیلیس و دایکى، هەستیکى خەمۆکى بە‌سەرمدا هات. هەولم دابوو له‌سەر بنەماکانى راستگۆیى بژیم. بەلام ئیستا بینیم پراستیەکان وهک کیشوهریکى پاشەکشە‌کراو لێم دوور کەوتەوه، له کاتیکدا پتویستیم بە فریودان، بێدەسەلاتانە بردمیە دەرەوه بۆ نێو ئاوه قوولەکان. ئەو کۆمەلە بچووکه کەسانەى که دەمتوانى نهیتیه‌کانیان بۆ باس بکەم، له خێزانە‌که‌م و چەند هاوکاریکمدا کورتکرانەوه. تەنانەت له‌ناو ئەو گروپه بچووکه‌شدا له عێراقدا، ناچار بووم وردە‌کاریه‌کان نەدرکینم. نەمدەتوانى مەترسى ئەوه بکەم که سروشتى پراستیەقینەى کارە‌که‌م بە منداڵه بچووکه‌کانم یان هاو‌پێکانى خێزانە‌که‌م بلێم. ئەوان تەنیا ئەوه‌یان دەزانى که من بە‌شدارم له توێژینه‌وه ئەندازياریه‌کاندا. هەروەها نەمتوانى هەسته ناکوکه‌کانم سەبارەت بە بە‌رنامەى ئەتۆمى له‌گەل هاوکارە‌کانم باس بکەم. تاکه کەسێک که دەمتوانى متمانه‌ى له‌و جۆره له‌گەلیدا هاوبەش بکەم، له‌یلا بوو. بۆیه له‌ناکاو، له‌دوورى حەوت هەزار میل له‌نیشتمانه‌وه، هەستم بە‌ته‌نیاى زور کرد.

دوای نانخواردنى ئىتوارە بە مېھرەبانيىەو لە يەك جيا بووینەو و
پۇژى دواتر من و دىكتۇر فەرىد بە فرۇكە بەرەو نىو پۇرك پۇشتىن،
هەر وەھا وەستانىكى كاتىمان ھەبوو كە دە كاتىمىر بەر لە
گەرەنەو ھەمان بوو بۇ ئەلمانىا. دىكتۇر فەرىد بانگەشتى كىردم بۇ
سەردانىكى كورت و خىرا بۇ مالى براكەى لە نىوجىرسى، بەلام
من وىستم بازار بىكەم تاو ھەندىك دىارى لە مانھانن بىكەم بۇ
خىزانە كەم. ئەو ھەبوو پىكەكەوتىن لە فرۇكەخانەى كىتىدى
كۆبىنەو.

ئەو ئىتوارە يە لە دەروازە كەدا چاوەپىم دە كىرد، لە گەل
نەزىك بوونەو ھى كاتى پۇشتىمان دىلەپاوكىم زىاتر بوو. چونكە تىمى
فەرىد كە تەلەفۇنىان بۇ گروپى يە كەمى سەرنىشەكان كىرد كە
دەستىان بە سوارىبون كىردىبوو، پاشان دوو ھەمىان. بە پەرۇشەو
سەرى دەورەبەرم دە كىرد بۇ دىكتۇر فەرىد، بەلام لە ھىچ
شۇئىتەك دىارنەبوو. ئەو ھەبوو لە گەل گروپى كۆتايىدا سوارى
فرۇكە كە بووم و لە گەل دانىشتىم تەواو لە نىو ئەو بىرۇكەدا نوقم
بووم كە پەنگە ئەو جىابووىتەو و مانەو ھەلپزاردىت، و
دەرئەنجامەكانى گەرەنەو ھەم بەتەنیا بۇ نىشتىمان سەخت بوو.
ھوسەين كامىل بەرپرسىارىتى دىكتۇر فەرىدى خىستىبوو سەرسەرم.
پاشان بىرم لە ژن و مىندالەكانى دىكتۇر فەرىد دە كىردەو. وا دىار
نەبوو كە ئەو بەجىيان بەئىت، چونكە بە دىلنایەو ھەم پىاو
ئەمىنەكانى سەددام دەیانخەنە زىندانەو. ئایا دىكتۇر فەرىد پىلاتىكى
نەئىنى ھەبوو؟ پەنگە لە كاتى گەشتەكەمان بۇ ئەمىركا پىكى
خىستىت بەو ھى كە خىزانەكەى لە ولات ھەلپىن. بەلام لە كاتى
وەستانە كەدا بانگەشتى مالى براكەى كىردىبووم. بۇ ھەم مانایەكى
نەبوو. ئایا ئەو بەشەك بوو لە قىلەكە؟ سەرى كورسىيە چۆلەكەى

تەنېشتەم كەرد و دەستەم كەرد بە ترس و دلەپاوكى كاتېك بېرم لەو سزايانە دەكەردەو كە حوسەين كامەل بەسەرمدا دەسەپىتت.

چەند كەسېك كە دواكەتبوون سواری فرۆكەكە بوون و بەدوای شوپى چۆلدا دەگەپان. كاتېك پرووخسارى دلەپاوكى دكتور فەرىدم لە پىشتيانەوە بىنى، بە ئاسوودەيى ئاھىكم ھەلكىشا.

كاتېك خۇى خستە ناو كورسەكەي تەنېشتەوە وتى: "زۆر داوای لىبورەن دەكەم، ھاتووچۆ زۆر لەو قەپەبالغەر بوو كە بېرم لىكەردبوو ەوە".

گوتەم: "تۆ زۆر مەنت ترساند". ئەو ەبوو دكتور فەرىد ە كسەر لەماناكە گەپشت.

گوتى: نەدەبوو خەمى ئەو ەت ھەپت، چوون ئىمە لە ەك بەلەمدەين.

دوای وەستانمان لە ئەلمانىا، راستەوخۆ بە فرۆكە پۆىشتەم بۆ مىلانۆ بەدوای كۆپىيەكى راپۆرتەكانى زىپدا. بىھىوا بووم لەو ەي دەستەم بەم بەلگەنامە گەنگە بگات، چوومە ھۆتېلېك لە نەزىك ئۆپىراخانەي لا سكاللا و تەلەفۇنم بۆ برادەرىكى كۆن كەرد.

دكتور جۆرجىو مۆراندې لە سالانى ھەفتاكانى سەدەي راپەردوودا لە كاتى كاركەردن لەسەر كۆمپلېكسى رىاكتورى ئەتۆمىدا نەزىكترىن ھاوكارم بوو لە ئىتالىا. چەند مانگىك لە بەغدا ەك بەپۆئەبەرى پرۆژەي ئىتالى بە گەربەستىكى ۵۰ مىلۆن دۆلارى بۆ دروستكەردنى دامەزراو ەي تاقىكەردنەو ەي كەرسەتە و دروستكەردنى سووتەمەنى و پەرسىسكەردن بەسەر بەردووە. سەرسامى مەن بە بەھرەكەي بەجۆرېك بوو كە كاتېك دىزايىنى بۆ

كار كىردى ناۋەۋەي رىياكتورى ۋووسى دەكىشا، مى ناۋم نابوۋ
لىۋناردۇۋ دافىنىشى نىۋ كىلگەي ئەتۈمى. ھەمىشە چىزمان لى
كاتە كانمان دەينىي بەيەكەۋە كاتىك بە زمانى باۋى ئەندازىياري
قەسمان دە كىرد و مىنىش ئەۋم بە ھاورپىي خۇم دە زانى.

"سلاۋ جۇرجۇ؟ مى مەھدىمى " كاتىك ۋە لامى دايەۋە ۋەم. -
مى لى مىلانۇم.

- مەھدى! دۋاي ئەم ھەموۋ سالە لى شارەكەم چى دەكەيت؟"
گوتىم: "ئۇ، ھىچ نىيە تەنھا مەبەستى گەشتكىردىم ھەبوۋ،
تامەزرۋىيىنى تۇم."

جۇرجىۋ پىكەنى و ۋتى: باۋەر ناكەم مەبەستى تۇ تەنھا
گەشتكىردىم. "

"ئايا ئەمشەۋ ھىچ پلاتىكت ھەيە بۇ نانخواردنى ئىۋارە؟"

لى چىشتخانەيەكى نايايى مىلانۇيە كىرمانىيىنى و نىزىكەي دە
سال يادگارى ژيانى تاييەتى خۇمانمان بىرخستەۋە. دۋاي ئەۋەي
گارسۇنەكە مېزەكەمانى پاككردەۋە و قاۋەيەكى پىشكەش كىرد،
دكتۇر جۇرجۇ سەيىلەكەي داگىرساند و پىرسىياري كىرد:

- دە زانم تۇ بۇ يىنىنى ئۇيىرا نەھاتۋىت. بەراستى چى تۇي
ھىتاۋەتە مىلانۇ مەھدى؟"

دلىيا نەبوۋم كە چۇن بابەتەكە بىخەمەپوۋ، بە شىۋەيەكى گىشتى
پوۋنم كىردەۋە كە كار لەسەر پىۋژەيەكى نۇي دەكەم، و لى
فەرەنسا بەدۋاي كۇمپرىسەردا گەپرام و پىۋىستىم بە جۇرەكانى تىرى
يارمەتى دەيىت لى: دەرەۋە. دىكتۇر جۇرجىيەۋە بە نىگايەكى
خۇبەخىشىيەۋە زەردەخەنەي كىرد.

گوتى: مەھدى، تۆلە دەۋرى بابەتە كە دەسۋرپىتەۋە و نايلىت.
بىلى بزانم مەبەست چىيە.

گوتى: "من بەدۋاي راپۇرتى زىپدا دەگەرپىم سەبارەت بە
سەنتەرفىۋجە موگناتىسىيەكان" ئەۋەبوۋ راستەوخۇ ھاتمە سەر
بابەتە كە. دەزانم كە يەككىلە نوسخە ئەسلىيەكان كاتى خۇي بۇ
يەككىلە ھەۋكارەكانت ھاتوۋە.

ناۋى ھەۋكارەكەم ھىنا و دىكتور جۇرجۇ دانىشت و بە بىردا
چوۋ مۇتكى قوۋلى لە سەيلىكەي دا. ھەرچەندە خودى
راپۇرتەكە پۇلىن نەكرابوۋ، بەلام پىدەچوۋ سەرى سۈرپمايىت لە
كارىگەرپىيەكانى داۋاكارپىيەكەم. بەلام ھەر زوۋ ھاتەۋە سەرخۇي.

گوتى: دوۋ كىشە لەبەردەستدايە. يەكەميان ئەۋەيە كە من
چىتر راستەوخۇ لەگەل ئەۋ بەپۇرەي باسەت كەرد كار ناكەم.
دوۋەميان ئەۋەيە كە بە سەروشت دوۋدەلە.

گوتى: "مەبەستم ئەۋە نىيە كە يىتھىۋا دەربەكەۋم، بەلام جۇرجۇ
بەراستى پىۋىستم بەۋ راپۇرتە ھەيە."

دىكتور مۇراندى بە جۇرپىك لە توۋرەپىيەۋە سەرى لەقاند.

گوتى: مەھدى تۆ ھەموۋ رېنگاكانم لىدەگرىت. بەلام چۇن
ھەۋرپىيەكى كۆنم رەت بەكەمەۋە؟

پۇزى دواتر بە فۇكە گەرامەۋە بۇ بەغدا و لە ماۋەي دوۋ
ھەفتەدا راپۇرتى زىپ گەيشە دەستمان. ۋەك پوۋوناكى
مەشخەلىك بوۋ لە تارىكىدا. ۋەدەكارپىيەكانى ھەموۋ ئەۋ
تاقىكەردنەۋە سەرتايىانەي دەخستەپوۋ كە بە سەنتەرفىۋجى
موگناتىسى ئەنجامدراۋن و ئامازەي بەۋ بەربەستانە دەكەرد كە

پىۋىستە تىيەپىتىن. تاقىكردنەۋە كان گەۋرەيى زىيان ۋەك زانا بەك ئاشكرا كىرد. ئەم بابەتەم دەخوئىدەۋە ۋەك ئەۋەي پۇماتىكى وروۋىتەر بخوئىمەۋە.

بەلام راپۇرتەكە تەنھا دەستگىرتىكى بە تىۋرى پىداين. سىروشتى قوفلەكەمان دەيىنى، بەلام كىلىلى كىردنەۋەي قوفلەكەمان نەبوو. بۇ ئەۋەي بەراستى سەنتەرفىۋىجى موگىتاسى دروست بىكەين، دەبوو ۋىتەكىشان ۋەنەخشەي پۇلىتىكراۋى بەدەست بەيىن. دەمزانى ھاۋكارى دىكتۇر مۇراندى دۋاجارەكە بىتۈنم داۋاى چاكەيەك لە ھاۋرپىيەكى دىرىن بىكەم ۋەنەمدەۋىست مەترسى ئەۋە بىكەم كە سەرنجى ئەمىرىكا بۇ ھەۋلەكانمان راپىكىشىم بەگەرەنەۋە بۇ ئەۋى بۇ دىزايىن كە بە دىنبايەۋە لە ژىر ئاسايشى توندىدا قىل دەكرا. پىۋىستەم بە پەيۋەندىيە يىانىيە نوپىيەكان بوو. ھەرچەندە زۇرىك لە كارە تاقىگەيە سەرەتايەكان لەسەر سەنتەرفىۋىجەكان لە ئەمىرىكا ئەنجامدراپوون، بەلام ئەمىرىكىيەكان تارادەيەكى زۇر دەۋلەمەندىكى سەنتەرفىۋىجەكانيان لە پەفەدا لە بەرژەۋەندى تەكنىكەكانى بىلابوۋەنەۋە ۋ شىۋازەكانى دىكەدا داناۋو. ئەۋە ئەۋرۋىيەكان بوون كە تەكنەلۇزىيان بۇ مەبەستى بازىرگانى پەرەپىدا ۋ كاملىان كىرد. مەن گومانم دەكرد، كە دەبوو نەخشەكە لە كەرتى تايەتتى ئەۋرۋاپادا ھەيىت. لە ماۋەي چەند مانىگى داھاتوۋدا چەندىن ھەۋلەم دا بۇ چوۋنە ناۋ ئەۋ كۇمپانىيانەكە سەنتەرفىۋىجىان بەرھەم دەھىتا بۇ پىتاندىنى يۇرانيۇم بۇ رىپاكتۇرە كارەبايەكان.

كۆمەلەيەكى ھۆلەندى-بەرىتانى-ئەلمانى بە ناۋى ئورتىكۇ لە ھۆلەندا، بە دايكى سەنتەرفىۋىجى بازىرگانى دادەنرا، كە بۇ يەكەمجار لە سالانى خەفتاكانى سەدەي راپىردوۋدا دۆزىنەۋە

بیرکاریه که ی چۆنیه تی به پړیوه بردنی سهنه رفیوجی موگناتیسې به قه باره به کی گه وړه چاره سر کردبو. هه روه ها میژوویه کی هه بوو له ناشکرا کردنی نه پتیه کانی نه و نامیره. زانای پاکستانی عه بدولقادر خان بۆ ماوه ی دوو سالان له لوتکه ی به رنامه ی پهره پیدانی کۆمپانیای ئوریتکودا دزه ی کرده ناو کۆمپانیای ئوریتکۆ و له سالی ۱۹۷۵ دا گه پرایه وه بۆ زیډی خوی به کۆمه له یه کی ته و او له دیزاین و حسابات و په یوه ندی کۆپیکراو بۆ به ره مه پته رانی پتکهاته کان که بنه مای ته و او ی پتکه پتیا بۆ به رنامه ی چه کی نه تومی له پاکستان. نه و له نه وروپا خو یتدوو یه تی، دکتور خان به شیکي له بهر نه وه ی به زمانی هۆله ندی قسه ی ده کرد و هاوسه رگیری له گهل ژنیکي نه فریقای باشوور کردبوو که به هۆله ندی قسه ی ده کرد، بۆیه وه هاوولاتیه کی نه و ولاته سیر ده کرا. من هه رچه نده نه م په یوه ندیانه م نه بوو، به لام له گهل نه وه شدا ده مویست به تامه زرۆویه وه بزانه م که ناخو له هۆله ندا چ جوړه پیشوازییه کم لی ده کړت.

سه ردانیکم بۆ کۆمپانیایه کی گه وړه ی هۆله ندی پتکخست که ناوی نه لمیلۆ بوو، که له نیو دروستکراوه کانیدا شله مهنی بۆ سهنه رفیوج دروست ده کرد و په یوه ندیه کی نزیکیان به ئوریتکۆوه هه بوو. له گهل دکتور فهرید، دکتور عادل، و عه لی موته لیب عه لی، که له ماوه ی ده سالی رابردوودا نیرده ی پۆشنیری بووه له بالیۆزخانه ی عیراق له نه لمانیا و پۆلنکی چاره نووسازی له توپی مامه له کانماندا گتپاوه. نه و بوو به هۆکاری په یوه ندی کردنمان له سه رانسه ری نه وروپا. نه و پتستیکی سپی و جهسته یه کی ئاسایی مامناوه ند و په فتاریکی به پړی هه بوو

وہك دىپلۇماتكارىڭ، عەلى ھەمىشە پىڭ پۇش بوو و چىژى لە خواردن لە باشتىن چىشتخانەكان دەيىنى. ئەو بە زامانى ئەلمانى رەسەن قسەى دەکرد و بە جوانى مامەلەى لەگەل ھەر ئالڭگارىيەكى لۇجستىدا دەکرد كە دەھاتە سەر پىڭگامان، جا چ كەردنەوہى ھىلى قەرز بىت لە بانكە بىانييەكان، دانوستان بىت لەگەل كۇمپانيا ئەلمانىيەكان، يان پىڭكخستن لە چىشتخانە و نوسىنگەى ئۇتۇمىلى كرىدا.

بەرپرسانى ئەلمىلۇ بە پىژەوہ پىشوازيان لىكردين، بەلام يەكسەر دركم بەوہ كرد كە ئەوان بە ئاگاداريەوہ مامەلەمان لەگەل دەكەن. ئىمە وامان تىگەياندىبوون كە ھۆكارى گىرنگىدانمان بەم بابەتە برىتە لە پاككردنەوہى وىستگەكانى ئاوى عىراق، ئەمەش بواريكى دىكەى كارەكانيان بوو، بەلام دەمتوانى بزنام ھەستيان كەردوہ ئىمە لە ئاستىكى بەرزترين لە زاناكان كە بە شىوہەكى ئاسايى بۇ پىژەوہكى لەو شىوہە لىيان نرىك دەبنەوہ. ئەوہبوو گەرانىكى كورتىان بە ئىمە كرد بەنىو كۇمپانياكەدا بەلام رەتيانكەردوہ ناوچە ھەستيارەكانمان پىشان بدەن، لەنيوياندا ئۇپەراسيۇنى سەنتەرفىوچ. وا ديار بوو سىخوڤى دكتور خان كە لە ھۆلەندا زىراتىكى بانگەشەى نەرتى لىكەوتەوہ، واى كەردبوو كە بەرپرسانى ئەوئ لە رادەبەدەر وريابن. پىش ئەوہى ئەمستردام بەجىيەلم سەردانى نەمامگەيەكى ناومالم كرد و درەختىكى بچووكى لىمۇم بۇ باخچەكەم كرى، كە ئەمەش تەنھا شتىك بوو دەبوو پىشانى بدەم لە گەشتەكەم بۇ ھۆلەندا.

كۇمپانيايەكى ئەلمانى بەرھەمەتتەرى سەنتەرفىوچ، كۇمپانياى زەبەلاحي M.A.N. تەكنەلۇژىاي نوئ لە ميونشن، بە ھەمان شىوہ سەلماندى كە ئەوانىش يارمەتيدەرمان نىن لەم بابەتە. ئەم كۇمپانيايە

بەرھەمھېتەرى ھەموو شىتېك بوو لى بارھەلگىرى تىرلەۋە تا موشەك ھەلگىر، ھەروەھا ئەم كۆمپانىيە سەنتەرفىوجى پەرەپىدا بوو بۇ بەرھەمھېتەنى سووتەمەنى بۇ رىياكتۇرەكانى وزەى ئەتۇمى دوای ئەۋەى دىكتور زىپ گەپابوۋىيەۋە ئەلمانىا و سالانى كۆتايى كاركردى لى كۆمپانىيەكە لى سالانى شەستەكاندا بەسەر برد. بەۋ ھىۋايەى كە ئەمە كىردنەۋەى پەيۋەندىيەكى بازىرگانى سەرەتايى بىت، ئەۋەبوو رېئىكەۋىتەنمان كىرد بۇ كىرىنى چەند شىتېك لى MAN. ۋەكو دە تىرلەى بارھەلگىر بۇ بەكارھېتەنى موشەكھاۋىژى تۇپخانە. دوای ئەم دەم شىرىن كىردنە، گەشتىك بۇ دىكتور عادل رېئىكخست بۇ ئەۋەى سەردانى كۆمپانىيەكە بىكات لى مېۋىشەن بۇ بىنىنى بەشى كەرەستە كە پارچەكانى سەنتەرفىوج تىيدا دروستكرارۋىن. سەرەتا مۇلەتى پىندرا، بەلام كاتىك گەشتە MAN. ستافەكان رېئىگەيان پىچ نەدا بېچىتە ناۋ ھەموو بەشە ھەستىارەكانەۋە، بە ئامازەدان بە كارە پۇلىتتەندىيە بەردەۋامەكان لەسەر بەرنامەى موشەكى بۇشايى ئاسمانى ئەۋرۋىپى، ئارىيان. بەپراستى من بۇم دەرەكەۋىت كە ئايا ئەمە نىگەرانىيەكى ئەمنى رەۋايەيان تەنھا بىانۋىيەكى درۋىنەيە بۇ ئەۋەى رېئىگرىمان لىئىكەين بېچىنە ناۋ دامەزراۋەى سەنتەرفىوجەكەۋە، چۈنكە گۇمانيان لە مەبەستەكەى ئىمە ھەبوو.

تا ئەۋكات نەتۋانى ھىچ پىشكەۋىتتىكى گەۋرە لەسەر ۋەشانى مۇگىتاسى سەنتەرفىوجەكە نىشان بدەم. ئىمە سەنتەرفىوجى رۇنى بىمزان بە رۇتۇرىكى نۇى دروستكرىدبوۋەۋە، كە بە تىپەپوۋىنى كات بەسوود بوو بۇ لىكۆلىنەۋە لە چەمكە بىنەرەتتەكان. بەلام ئەمە لەگەل ئەۋ پراستىيەى كە ئىمە خەرىكى بەدەستەننى زانىارى گىرنگ بوۋىن لە راپۇرتەكانى زىپەۋە، بەس نەبوو بۇ

دلىخۇشكرىنى خوسەين كامىل كە دەپەۋىت ئەنجامىكى بەرچەستەي لەبەردەست دا بىت. تا مانكى تەمموزى سالى 1988 بەپۈەبەرايەتى دىزىنى ئەندازىارى خستە ژىر دەسلەتلى خۇي لە MIC و ناوى گۇپى بۇ سەنتەرى دىزىنى ئەندازىارى. كەمتر سەردانى پەشىدىيەي دەكرد و ھەر جارىك دەگەشت، پەفتارى شەپانگىزىتر و پەرسىارەكانى گالئەجارتىر بوو. دەبوو بەخىرايى كارىك بىكرىت چوون وەك بلىي ھەستمان بە نوكى چەقۇكەي خوسەين كامىل دەكرد لە مىلى خۇمان. لە كۇتايىدا داوام لىكرد پەيوەندى بە دىكتور سەفا ھەبۇبى، بەپۈەبەرى گشتىي دامەزراوہى ناسر، بەكىكە لەو كۇمپانىا زۇرانى كە بۇ كپىنى چەك بۇ ھىكۇمەتى عىراق بەكاردەھىترا بىكەين. دىكتور سەفا ئەم كۇمپانىيانەي بەكارھىتا بۇ دروستكرىنى پەيوەندى بازىرگانى لەگەل كۇمپانىاكانى ولاتانى دىكە، بە مەبەستى داپۇشىن و شاردنەوہى كپىنى ئەو پارچە چەكانەي كە سنوورداركرىنى ھەناردەكرىدان پىشلىكردبوو. تۇرى نىوان كۇمپانىاكانى بەرەي عىراقى و دابىنكەرانى بىانى كلىلى مامەلە ناپاسايەكانمان بوو. زوو دركم بەوہكرد كە دىكتور سەفا ھاۋبەشىيەكى نەيتى لە كۇمپانىايەكى ئەلمانىدا ھەبوو بە ناوى H&H Metalform كە مامەلەي بازىرگانى لەگەل كۇمپانىايى M.A.N.بوو.

خوسەين كامىل تەلەفۇنى بۇ كىردم و گوتى كە خەرىكە سەپى نامىنى و دەگاتە كۇتايى.

ھەروەھا وتى: دىكتور سەفا، دىكتور مەھلى دەنترم بۇ بىنىنى تۇ. تۇ دەبىت ھەموو ھەولەكانت بۇ يارمەتىدانى تەرخان بىكەيت. بى ھىوام مەكە، وەگەرنا لە پۇستەكەت دەردەكرىت.

پاشان پرووى سوراند و راستەوخۇ سەيرى چاۋەكانى كىردىم.
 وتى: ئەمە دوا دەر فەتە بۇ ئىۋە. دەزانى ئەگەر شىكىست بېھىت
 ماناى چىيە. چوون مەن بايى ئەۋەندە شىكىست مەن ئاۋە كە بىتاقەت
 بوۋىمە.

راستەوخۇ بە ئۇتۇمىيەلە كەم پۇشتمە ئۇفسى دىكتور سەفا،
 لەۋى بىنەماكانى بەرنامەى سەنتەرفىۋىجى شارۋەمان بۇ
 پوونكر دەۋە. پۇيىست نەبوۋ بە دىكتور سەفا بلىن ئەم زانىيارىانە بە
 نەتنى بېھىلەرەۋە. ئىمە تىيىنەكانمان بەراۋرد كىرد لەسەر H&H
 Metalform و M.A.N. دىاربوۋ ھاۋكارىيەكان لەلەيەن كۇمپانىيا
 ئەلمانىيەكەۋە باش بوۋ. دىكتور سەفا نەك ھەر گرىبەستىكى پۇر
 قازانچى بەۋ كۇمپانىيە دابوۋ بۇ دروستكىردنى بۇرى بۇ
 موۋشەكەكانى تۇپخانەى عىراقى، بەلكو سالىك پىشتەر قەرزىكى
 نەختىنەى بۇ دوۋ خاۋەنەكەى پىكخىستبوۋ لە بەرامبەر
 ھاۋبەشىيەكى بىندەنگى لەسەدا ۵۰ لە كۇمپانىيەى H&H. بۇيە بۇ
 ئەۋان ئەستەم بوۋ كە داۋاى چاكەيەك لە ھاۋبەشىكەۋە بىكەن پەت
 بىكرىتەۋە. مەن و دىكتور سەفا باسى ئەۋ پىگايانەمان كىرد كە
 كۇمپانىيەكە دەتوانىت لەپىگەيەۋە ھاۋكارىمان بىكات.

ئەلمانىيەكان، واتە دىترىش ھىنز و پىتەر ھوتن، شارەزا بوۋن
 لە پۇرسەيەكدا كە پىي دەۋترىت فلوۋفۇرمىنگ، كە كانزاكان لە
 ژىر فشارىكى توندا نەرم دەكاتەۋە بە مەبەستى دروستكىردنى
 بۇرى سىمىرىكى بۇ مەبەستى خولانەۋە، لەنىۋياندا بەرگە موۋشەك
 و موۋشەكەكان بەگشتى. ئەمە لە وردترىن ئاستى ئامىرسازىدا
 ئەنجام دەدرىت و ھەروەھا ئەۋ پۇرسەيەيە كە بەكاردىت بۇ
 دروستكىردنى پۇتۇرى سەنتەرفىۋىج لە پۇلەيەكى كۋالىتى بەرزدا

خۇى دەيىتتەو. بە دكتور سەفام گوت ھەز دە كەم لە گەل ھىزە باسى ئامىرە كانى دروستكردنى تەوژم بكەم. لەبەر ئەوئى ھىشتا زۆرترىن پىويستىم بۆ بەدەستەتتەنى دىزىنى ورد بوو بۆ سەنتەرفىوجى موگناتىسى، ھەروەھا پىسارم كرد كە ئاخۇ ھىزە دەتوانىت پەيوەندىم پىو بەكات لە گەل ھەر ئەندازىارېك كە پەيوەندىيان لە MAN. ھو ھەيە. ئەو ھو ھەر زوو دوای ئەو بە فرۇكە پۆيشتىن بۆ مېونش، لەوئى ھىزە چاوى پىمان كەوت. ئەو پىاويكى بازىرگانى بوو لە كوتايى چەلەكانى تەمەنىدا بوو، قاتىكى پىكى لەبەردا بوو و ئۆتۆمبىلىكى جۆرى مېرسىدس بىتتى پەنگ شىنى لىدەخوڤى و ھاوسەرگىرى لە گەل ژىتىكى جوانى قىزەرددا كردبوو. ديارە خانەوادەى ھىزەكان لە گرىبەستە بازىرگانىيە عىراقىيەكانىانەو سەرفراز بوون. ئەو ھو ھىزە منى بە دوو كەس ناساند. ھەريەك لە كارمەندان والتەر بوسى و برۆنۆ سىتىملېر، كە ھەردوو كىيان پۆلى سەرەكىيان ھەبوو لە پىرۇگرامى سەنتەرفىوجى كۆمپانىيائى ئەلمانى. بوسى شارەزا بوو لە كاركردن لە گەل كانزايەكى سووك كە پىتى دەوترىت پۆلا ماراجىنگ كە پىنگە بە پۆتۆرەكان دەدات خىراتر بخولىتتەو. سىتىملېر يەكەم ئامىرى كۆمپانىيائى MAN. ى تاقىگەى جياكردنەوئى بۆرانيۆم، كە نىزىكەى بىست سەنتەرفىوجى موگناتىسى تىدابوو، دروستكردبوو. بەپاستى ھىزە كارىكى باشى كردبوو؛ ئەمانە كارىكى تەواو بى وىتە بوون.

سەرەتا بە گشتى باسما لە بازىرگانى كرد، منىش باسما لە خواستى كۆمەلگەى زانستى عىراق كرد كە چۆن دەكرىت لە دەستكەوتەكانى زانستى ئەلمانى فېرن. سىتىملېر و بوسى زۆر بە وردى گۆيان گرتبوو، سەريان دەجوولاند و دەمزانى لە پشت

قسە كانمەۋە بۇنى پارەيان دە كرد. ئەۋەبوو دۋاى ئەۋە راستەوخۇ چۈۈمە سەر خالە كە.

گۈتم: زۆر سوپاسگوزار دە بىن كە يارمە تىمان بەن بۇ ئەۋ دىزايانەنى كە ھاۋكار دە بىن لى پەرە پىدانى نمونەنى سەنتەرفىۋج. ھەرۋە ھا كۆمەلىك كىشەنى تەكنىكى ھەيە كە نەمانتوانىۋە تا ئىستا چارەسەرى بىكەن.

ھەردوۋىكىان چاۋىيان لەسەرم بوو، ئەمەش ۋەك نىشانەيەكى باش ۋەرمگرت. مەن بەردەۋام بووم بە ۋەسفىكى باشى ئەۋ بەرەستانەنى كە عىراق پۈۋەپۈۋى بوۋەتەۋە لى پۈۋى تىۋرى سەنتەرفىۋجەۋە، بۇ ئەۋەنى سەرنجىان لەۋ راستىيە لادەم كە تازە داۋام لىكردن زانىارىي نەپتى پىشكەش بە ۋەلاتىكى بىانى بىكەن. ئامازەم بە چەند پىرسىكى سەرنجىا كىش كىرد كە زانستى ژمىرىارى ئالۋىزان تىدايە. زانايان، چارەسەركەرى سىروشتى كىشەن ۋە منىش ۋەك پىسپۇرپىك شانازىم پىئانەۋە دە كردن. بە خۈتەندەۋەنى زمانى جەستەيان، تىيىنىم كىرد كە ھىنزە دانىشتۈۋە ۋە ھەۋلىدا كەمىك لە گىفتوگۈكە دۈۋر بىكەۋىتەۋە. بۈسۈ زىياتر ۋەرگىر بوو. بەلام ئەۋە سىتىملەر بوو كە لەسەر كۈرسىيەكەنى خۈى كىز بوو بۇ پىشەۋە ۋە زۆرترىن گىرنگى بە بابەتەكە دا. منىش زانىم كە ئەۋ پىۋاۋى ئىمەيە. سىتىملىر تەمەنى نىزىكەنى پەنجا سال بوو ۋە كەمىك قەلەۋ بوو، بە دىرژايى كۆۋۈنەۋەكە ھەر جىگەرەنى دە كىشا. چاۋىلىكەنى ئەستۈۋر لەچاۋ كىردبوو ۋە شىۋەنى پىرۋىسپۇرىكى دە كرد. دىكتۇر سەفا پىنى گۈتبۈۋم كە سىتىملەر بەرامبەر خاۋەنكارەكەنى پىشۋى زۆر داخ لەدلە، چۈۋن ھەستى دە كرد بە باشى قەرەبۈۋى نە كىردۈتەۋە بۇ بەشدارىيەكانى لە تەكنەلۋىزىي سەنتەرفىۋجدا. دۋاتىر بىستىم كە كىشەنى دارايى جىددى ھەيە ۋە بە ھۆكارى كەسى بىھىۋا بوۋە لە

پاره. جا پالنه ره كه ي بهرژه وهندى زانستى ييت يان پيويستى به پاره ي كاش، به دل و گيان هاو كارى هه موو داواكارى به كمان ده كرد.

من و دكتور سه فا ئه و سنج كه سه مان بانگه يشت كرد بۆ به غدا، دواى چهند ههفته بهك، له مانگى ئابى سالى ۱۹۹۸ گه يشتن، هه ر كه من و دكتور عادل و دكتور فهريد له گه ليان دانىشتين، تيگه يستم كه ستيملير ئالوونى بۆ هيتاوين. ئه وه تانى له جانتا كه يه وه كۆمه لىك نه خشه ي وپه كيشانى كۆكرده وه بۆ سه نته رفيوجى موگناتيسى ده رهيتا كه له MAN.هوه هيتاوينى له سالانى حه فتاكانى سه ده ي رابردوودا كه وتوونه ته ده ستى. من نه مپرسى چۆن ئه مانه كه وتوونه ته ده ستى. له كاتىكدا به تامه زرۆيه وه لاپه ره له دواى لاپه ره به نتيويدا ده گه رام، كاتىك گرنگى ئه م به لگه نامانه بۆم ده ركه وت هه ستم ده كرد ليدانى دلم خيترتر بوو. ئه م به لگه نامانه وهك كتيبي پيتمايى بوون بۆ سه نته رفيوجه كه ي MAN.. به لام ئه وه ته نها شتيك نه بوو كه ستيمله ر هيتا بووى. به لكو به شانازيه وه ده ستى برده وه ناو جانتا كه يه وه و نمونه ي پيكهاته كانى سه نته رفيوجى ده رهيتا، له وانه ش ماتوپ و بنكه كانى هه ردوو به شى سه ره وه و خواره وه ي رۆتوره كه. ئيمه هه ولماندا ئه و په رۆشيه ي هه مانه كۆنترۆلى بكه ين و ئاشرا نه ييت كه چهنديك دلخوشين. بۆ كه سانيكى زانا كه ده يانزاني سه يرى چى ده كه ن و ئه م به لگه نامانه چهنديك گرنگن، وهك ئه وه وابوو كه ستيملير مانگى له ئاسمانه وه هيتايته خواره وه بۆ نيو ده سته كانمان.

من و ستيملير به نرخى دوو مليون ماركى ئه لمانى يه كلايمان كرده وه، يان كه ميك زياتر له مليونيك دۆلار، بۆ هه موو ئه و شتانه ي كه پيشكه شى ده كردن، له نتيواندا هاو كارى ته كنيكى

به رده وام. هه ستم ده کرد نرخه که زیاتره له دادپه روه رانه و بیرم له وه کرده وه که ناخو بۆچی ستملیتر هه موو شتیک ده خاته مه ترسیه وه بۆ ئه و بره پاره یه!

هه ندیک له باشرین ئه ندازیارانی ته کنیکیم هینایه ژووره وه بۆ ئه وه ی چاوپیکه وتن له گه ل ستملیتر بکه ن سه باره ت به خاله ورده کانی دیزانی سه نته رفیوج. چه ند پۆژیک له ئوفیسیکی چۆل له باره گای MIC پرسیارو تیینه کانمان ئاراسته کرد. هه ندیک جار میشکی ته مومژاوی ده هاته به رچاو و زۆرجاریش له ده ره وه ی بابه ته که وه ک بلتی وێل و سه رگه ردان ده بوو، به لام خاوه نی زانیاریه کی قوول بوو. من ویستم ستملیتر سه یری کیشه کانی سه نته رفیوجی بیمزمان بکات و مه ترسی ئه وم هه بوو که دامه زراوه ی په شیده مان ئاشکرا بکات له هینانی بۆ ئه وئ. له جیاتی ئه وه ی له ناوه پاستی به غداوه به ره و باکور برۆین، به ره و باشوور برده مان و له ریگای په شیده دا کۆمه لیک لادانی بازنه ییمان کرد بۆ ئه وه ی شوینه که نه زانیت و لئی تیکه لاو بیت. چونکه مه ترسیه که شایانی ئه وه بوو. دوا ی لیکۆلینه وه له سه نته رفیوجی بیمزمان، ستملیتر چه ند ریکخستنیکی سه ره کی پیشیار کرد که کارایه که ی باشر کرد. پیده چوو که میک پیکه نیناوی بوو بیت که ئیمه هه ولمان داوه به رنامه یه کی ئه تۆمی له سه ر بنه مای سه نته رفیوجی نه وت دروست بکه ین، به لام ئه و لای باش بوو که وه ک ئامرازیک به سوود بۆ لیکۆلینه وه له کاتیکدا ئاماده کاریمان ده کرد بۆ دروستکردنی وه شانی موگناتیسی.

قه کردن له گه ل ستملیتر چاوه کانی زیاتری کرده وه بۆ پیوستی هاوکاری ته کنیکی له لایه ن بیانییه به ئه زمونه کانه وه. له کاتیکدا ئیمه به په رۆشه وه کارمان ده کرد بۆ گۆپنی وینه کیشانی

كۆكردنەۋەي سىتىملىرى بۇ دىزايىنى ورد بۇ دروستكردىنى تاكه پارچە كە، ھەروەھا تىگەيشتىم كە توانا پىشەسازىيە كانى عىراق لە ئاستى ئەر كە كەدا نىن. دامەزراۋە پەسەنە كانمان خاۋەن ئەو ئاستە وردىبىنىيە نەبوون كە پىۋىست بوو بۇ زۆرىك لە كەرەستە كان. ھەندىك بەش پىۋىستىيان بە بەرھەمەتتەن ھەبوو لەسەر پىۋەرىكى وردىبىنى. دۋاى ئەۋەي ئەلمانىيە كان بەغدايان بەجىيەشت، دەستىم كەرد بە دانانى ستراتىيەك بۇ بەدەستەتتەن پارچە و كەرەستە و زانىارى لە بازار پەشى نىۋەدەۋلەتيدا.

لە كاتىكدا لىكۆلىنەۋەم لە تەكنىكە كانى سەنتەرفىۋج دە كەرد، فەرمانى حوسەين كاملىشىم پەپرە دە كەرد بۇ بەردەۋامبوون لە پەرەپىدانى بەرنامەي دەۋلەمەند كەردنى بلاۋبوۋنەۋە. گرۋپى تاييەتى زانايانم داناۋو بۇ لىكۆلىنەۋە لە چۆنىەتى پىشكەۋتن لەۋ بەربەستەي كە لە سەرەتاۋە پەرەمان پىدا بۇ ۋەشانىك كە مامەلە لە گەل پۇيشتى ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇم بكات. تاقىگەي بەربەستە كە لە بىنايەكى جىاۋازدا لە سەنتەرى دىزايىنى ئەندازىاريدا دانراۋو. ھەرچەندە پىشكەۋتەنمان بەدەست دەيتە، بەلام من پەرۋە كەم زىاتر بە خولىايەك دەزانى نەك بە كارىكى راستەقىنە. لە كاتىكدا بەسەر مايكروئىسكۇپى ئەلكترونىدا دەمروانى بۇ چاۋدېرىكەردنى كۈنلە كانى بەربەستە كە، خۇم دەھاتە بەرچاۋ كە بە چىژەۋە چۈۋمەتە نىۋ گەردوۋىتىكى چكۆلە. تىيىنىم كەرد كە پۇيشتى گەردىلەيە كان بەناۋ بەربەستە كەدا دەپزىت ۋەك ئەۋەي قەرەبالغىيەكى ھاتۇچۇ ئۆتۈمىلە كان يىت كە بە تۈنلىكدا تىدەپەرن. گەۋرەترىن نىگەرانى من ئەۋە بوو كە دىۋارە كانى تۈنلە كان لە ژىر پەۋتى ئەۋ مۈلىكۈلە ھىكسافلۇرايدانەي يۇرانيۇمدا درزىان لى دروست دەيتە. لە

كاتەكانى تردا پىرۇسە كە وا دەر كەوت كە ھەنگەكان كۈنەكانى
شانە ناسكەكەيان پىر دەكەنەو، منىش بە ئەندازىارەكانم گوت
كە دەيىت وريا بىن بۇ دۇنيابوون لە ھىزەكەى بۇ پاراستنى
ھەنگۈينەكە. ئىمە تاقىكردنەو ەى مايكرۇمىكانىكى يىكۇتايما بۇ
مادەكە كرد و لە ھەر ھەنگاويكى پىنگاكەدا پالائوتمانەو.
سالائىك دواتر كاتىك تاقىكردنەو ەىكانى بىلابوونەو ەمان بۇ
پشكەرانى چەك لە ئەمريكا و ئەوروپا و ژاپۇن وەسفى كرد،
دانىان بەو ەدا نا كە ھەولەكانمان داھىنەرانە بوون.

كاتىك لە كۇتايىدا تاقىكردنەو ەمان لەسەر بەربەستەكە كرد بە
بەكارھىتانى ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇم لە ماو ەى شەش مانگدا،
ئەنجامەكان باش بوون. تا كۇتايى سالى ۱۹۸۸ كاريگەرى تيۇرى
بەربەستەكەمان سەلماندىبوو. تەلەفۇنم بۇ حوسەين كامىل كرد، كە
گەيشت و نموونەى سەرەتايى بىنى، پووخسارى لە پەرۇشيدا
پووناك بوو ەو. ئەو ەيەكەمجار بوو كە لە چەندىن مانگدا دلخۇش
يىت و منىش ھىواداربووم كە ئەمە ھەندىك كاتمان بۇ بگەپىتتەو ە
لە بەرنامەى سەنتەرفىوجدا.

داوى سى سەعات لە پۇشتنى، ئەو ەبوو حوسەين كامىل
تەلەفۇنى بۇ ئۇفيسەكەم كرد و قسەيەكى كرد وەك ئەو ەابوو كە
بۇمبىكى فېدائىتە نىو ئۇفيسەكەم.

حوسەين كامىل وتى: سەرۇك سەددام داواى كردو ە بە
شېو ەكى شەخسىي ئىو ەبىنن. بۇيە پىويستە سبەى بەيانى ئامادەبن
بۇ كۇبوونەو ە. نموونەى ئەو بەربەستەى بىلابوونەو ە كە دروست
كردو ە و تەكنىكارە سەرەكىيەكانى پىرۇزەكە لە گەل خۇت بەيتە.
ئۇتۇمبىلىك بەدواتدا دەنىرم.

ھەستىم بە خۇشپىيە كى لە رادەبەدەر دە كىرد بەلام لەھەمان كاتىشدا نىگەرەن بووم. چوون سەددام زۆر بە دەگمەن داواى دىدارى لە گەل زانايان دە كىرد. ئەو، دواجار كۆپى جوتيارىك بوو كە كەمترىن ئاستى خويىندەوارى ھەبوو، پىتى باشتىر بوو راپۇرت لە ناوئەندە مەتھانە پىكرەو كەن ۋە رەبگىرت كە زانايارىيان بۇ دەھىنا نەو كە لە خۇدى زانايانەو. لە تەكرىت خۇى بە پىاوە سەربازىيە كەن ۋ ئەندامانى عەشىرەتە كەى دەورە داو، ئەوانىش ئەوئەى دەيەوئەى بىيىستىت پىيان دەگوت.

كاتزىمىر ۹ى بەيانى، مىنى پاسىكى رەش ھاتە دامەزراوئەى رەشىدىيە بۇ ئەوئەى مەن ۋ چوار يارىدەدەرى بچووكم لەگەل خۇيدا بىات. لەگەل سەركەوتنمان بۇ ناو مىنى فائە كە ھىچمان نەدەپىنى، چوئەكە جامە كەن لەناوئەوئەش رەش بوون بۇ ئەوئەى نەتوانىن بزائىن بۇ كۆى دەپۇين. لە باوئەشمدە بەرەستى نەموونەيىم لەناو سەندوقىكى چەرمىدا ھەلگەرتبوو كە بەشە كەمان شەوئەى پىشتىر بە شىوئەيە كى تايەت دروستى كەردبوو بۇ پىشكەشكەردن ۋ نەمايشكەردنى بە دىكتاتورە كە.

ھەموومان بە پەرۇش ۋ نىگەرەنىش بووين لەھەمان كاتدا. چوئەكە دىدارە كەن لەگەل سەددامى بەدناو ئەزمونىتىكى پىشپىنىنە كراو بوون كە دەكرا بە پەلەبەرز كەردنەو، دىارىيەك، يان زىندانى كەردن كۆتايى پىيىت. ھاتەوئە بىرم كە چۆن سەددام نۆ سالى پىشتىر دەسەلاتى خۇى چەسپەندبوو لەو كۆبوونەوئەيەدا كە تىيدا فەرمانى لەسەدارەدانى زۆرىك لە بەرپرسانى كۆمەتى دەركەردبوو.

دواى نەزىكەى نىو كاتزىمىر لە لىخوپىن، مىنى فائە كە وەستا ۋ

پىڭگەمان پىندرا بېچىنە دەرەۋە بۇ شۇيىتىكى ۋەستانى ئۆتۈمىل كە بە درەختى زەيتون دەۋردابوۋ. يەكەم سەرنىچم ئەۋە بوۋ كە ھەرگىز ئەۋەندە زەيتونەم بە درەختىكەۋە نەيىنبوۋ. حوسەين كامىل سىلاۋى لىكىردىن ۋە ھەرۋە گۆشەيەكى بېچوۋكى بىردىن كە پاسەۋانە يە كېۋشەكانى لىيۈۋ. پاشان لە ھەۋشەيەكى پىر لە گۈلۋەۋە بىردىنەۋە ناۋ بىنايەكى دىكە. ناۋەۋەۋى پازىتۋابوۋەۋە، بىنىچ ۋە زەۋىيەكەۋى جوان بوۋ، ۋە پەنجەرەكانى لە مەرمەۋى وردى ئىتالى بوۋ. لە كۈتايدا چۈۋىنە ناۋ سالتۇنىكەۋە كە پىر بوۋ لە مىزى چايە كە لەبەردەم كورسىيە پازاۋە ۋە پەنگاۋرەنگەكاندا دانرابوۋ.

سەددام حسىن ھاتە پىشەۋە بۇ ئەۋەۋى سىلاۋمان لى بىكات. سەرم سۈپما لە دەرەكەۋتى. عەبايان بىشتىكى عەرەبى لەبەردا بوۋ لە ئاورىشىمى زەرد ۋە گالىك لە سەرىدا بوۋ. مىن خوم بەۋەگرتىۋو كە لە تىقىدا بىيىنم كە جىلوبەرگى سەربازى سەۋزى زەيتۈۋى لەبەردايە ۋە يەكەم بىر كىردنەۋەم ئەۋە بوۋ كە ئەمە نەختىك گەمزانەيە. بۇچى سەۋك بۇ كۈبۈۋنەۋەيەكى فەرمى لەگەل زانايان دا جىل ۋە بەرگى ئاغايانەۋى عەرەبى لەبەر دەكەت؟

بەلام لەگەل نىزىكۈۋنەۋەۋى ئەم بىر كىردنەۋانە بوۋنە ھەلم. ھەستەم كىرد قورگەم بەۋى نىگەرانىيەۋە تۈند بوۋەۋە. نەمدەۋىرا ئاۋر لە چۈۋار يارىدەدەرەكەم بەدەمەۋە، بەلام ھەستەم دەكرد لە پىشتمەۋە ۋەك تەختە راست ۋەستاۋن. تاۋەكو لەتۈۋانام دابوۋ دەستەم بەھىمنى دىرېز كىرد.

حوسەين كامىل سەرى خىستە ژىر سەرى سەددام ۋەتى: ئەمە ئەۋ پىاۋەيە كە يۈرانيۇم دەپىتتەت. ئەۋ پىشتەر ھەنگاۋى گەۋرەۋى بەدەستەتتاۋە.

سەددام دەستى خستە نىو دەستم بەين ئەوۋى يەك وشە بلىت. من لەوۋ پىش ئەر كە كانم ئەنجام دابوو، بۆيە دەمزانى كە ئەگەر بە ھىزىكى زۆرۋە دەستە كانى بگوشم، ئەوا نائەدەبىيە، بۆيە فشارى دەستگرتنە كەم شلكرد بۆ ئەوۋى كەمىك لى دەستگرتنە كەى نەرمتر بىت وە كو پىزىك. من لەبارەى خوۋى بىزار كەرى سەددام لەوۋ پىش بىستبوم كە بۆ ماوۋىيە كى زۆر لى كەسايەتى خەلك دە كۆلىتتەوۋ ئەمەش بە سەير كەردنى چاۋيان. بۆيە ھەستم بە چاۋە كانى كەرد لە كاتىكدا تەوقەمان دە كەرد. چاۋە كانى قاۋەبىي و پتەو بوون، بەلام سىپىتى چاۋى درزىان تىكەوتبوو و خوتىبەرە كانى دىاربوون و كەمىك زەرد ببوون. پىم سەير بوو ئايا شەۋى پىشتر ئارەقى خواردوۋەتەوۋ؟ دەستى بەرنەدام و بە نەرمى تەوقەكەى دە كەرد وەك ئەوۋى ھەۋلى ئەوۋە بدات وەكو جادوۋگەرىكى بمههژىتت و بمخاتە ژىر خەۋاندنى موگناتىسى، لى ھەمان كاتدا بە چاۋە كانى راپىدە كىشام. ھەستم بە تا رادەيەك گالتە جارپانە و لەرادەبەدەر ئارەحەتى دە كەرد. بەلام دەمزانى نابىت چاۋم لى دوور بخەمەوۋە.

دەورو بەرمان لەنىو ژوورە كە بىدەنگ بوون. منىش پىم سەير بوو كە ئاخۆ ئەم تەوقە كەردنە دەتوانىت تا چەند بەردەوام بىت. بە بىدەنگى چەركە كانم دەژمارد تاۋەكو گەشىتمە نىزىكەى دوو خولەك و ھىشتا دىكتاتۇرە كە چاۋى خستبوۋە نىو چاۋم. نىگاكانم نەرم كەرد و سەيرى سىماكانى دەموچاۋى سەرۋەك كەرد. تۆپىك لى موۋلۇۋلى شىۋە شكاۋ بەسەر لوتى پان و شىۋە گورژى ھىندىدا بلاۋبوۋنەوۋە و سىمىل و برۆكانى وەك دارستانىكى چە لى دەموچاۋىيەوۋە خۆيان دەنۋاند. كەمىك چاۋە كانى تروكاند و منىش رەق ببووم و بىرم دە كەردەوۋە كە رەنگە بە جۆرىك بتوانىت مىشكەم

بخوبىتتەۋە. بىر م لەو ھەزاران غىراقىيە دە كىردەۋە كە ئەم پىاۋە لە سىدارەى دابوون يان زىندانى كىردبوون. دەۋىرتى ئەۋانەى لە سەددام نارازى بوون لە خانەى بى ھىۋايدا دەژيان و پۇژانە جارىك لە پىگەى كۈنى دەرگاكانيانەۋە خۇراكيان پىدەدرا. مەسەلەيك ھەيە دەلەيت ماران گەستە لە گورىسى پەش دەترسىت، ئەمە پىك بۇ ئەم بارودۇخە دەستى دەدا. مەن ئازارى ئەۋ ھەموۋ باوك و ژن و مىندالانەم ھىنا خەيالى خۇم كە ھەرگىز نەياندەزانى ئازىزە كانيان مردوون يان لە زىندانە كاني سەددامدا زىندانى كراون. مەن ئەندامانى بىنەمالەى خۇم مەم دۇخەدا خەيال دە كىرد، ئەگەر سەددام يە كىتكيان زىندانى بكات بۇ ئەۋەى "ھانم" بدات بۇ خىراتر پىتاندىنى يۇرانيۇم.

لەۋانەيە سەرۋك ھەستى بە ناپەھەتى مەن كىردىت.

بۇيەۋى: دىكتۇر مەھدى، ئىستا ۋەرەۋ كوپىك چام لە گەل بخۇرەۋە، لە كۇتايدا دەستى بەردام و ئىشارەتتىكى بۇ كىردم كە كورسىيەك لە تەنىشت دەستىۋەبوۋ تاۋەكو دانىشم. ئەۋەبوۋ دانىشتىن و كوپىك چا و قايتىك شەكرىان لەبەردەمەم دانا. سەرۋك ۋى: "دۇخۇشم بە بىستى پىشكەۋتەنەكانتان. زياتر لەۋ بارەيەۋە بۇم بدوئ".

ھەۋلىدا لايەنە سەرەككىيە كاني بەربەستەكە و تەككىكە كاني بىلابوۋنەۋە بە زاراۋەى نا-تەككىكى پوۋن بكەمەۋە. گوتىم: ۋەك چۇن لە دۈكەلدا كە لە پىگەى ھەۋادا بىلابودەبىتتەۋە و سوۋكىرتىن تەنۈلكەكان پىشەنگىن و قورستىنيان لە دۋاى خۇيان دەمىننەۋە، دەتۋانىرت ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇم دەۋلەمەند بىكرىت بە ناچار كىردىنى بۇ بىلابوۋنەۋەى لە پىگەى زىنجىرەيەك بەربەستەۋە،

من پىرۇتۇتايپە كەم بەرز كىردەۋە و پىرونىم كىردەۋە كە پىرۇسە كە
ھەزاران بەربەستى لە و جۆرە و دروستكىردنى كارگەي
پىرۇسىسكىردنى گەۋرە لەخۇدە گىرىت. ھەستىكىرد كە سەددام
ئارەزۋوى گۈيىكىردنى نەماۋە، بۇيە بە خىرايى تەۋاوم كىرد.

گوتىم: بۇ دروستكىردنى خانوو، سەرەتا دەيىت دىزايىنى خىشتىك
بىكەيت. «ئەمە خىشتە كەيە.»

سەددام ۋەستا و پاشان دەستى كىرد بە وتارىكى گىشتى
سەبارەت بە پىشكەۋىتى تە كىنەلۇزىيە عىراق و نەتەۋەي عەرەب.
ۋىتىشى: بەم زۋوانە لەپىروۋى تە كىنەلۇزىيە ھاۋتاي ۋىلاتانى ۋەك
سۈيسرا دەيىن. "خوسەين كامىل، چەند كاتمان دەۋىت تا عىراق
بىگاتە ئاستى سۈيسرا؟"

خوسەين كامىل بە ھۇشيارىيەۋە ۋىتى: بە دىلىيەۋە زۆرى نەماۋە.
بەلام ئەمە شىتكى تەۋاۋىي مانا بو، چۈۋن كەم كەس ھەبو
كە لە من باشتر لە دۇخى ژىرخانى تە كىنەلۇزى عىراق تىگە يىشتىت
و دەمزانى ھەرچەندە عىراق لە زۆربەي دراۋىنىكانى لە پىرۇژەلانى
ناۋەپاست زياتر پىشكەۋىتۋىترە، بەلام بەراۋىر كىردن لە گەل
سۈيسرا ۋەك ئەۋەيە عەقلىمان لە دەست دايىت. قەسە زەلە كانى پىۋاۋىك
كە ھەرگىز سەردانى سۈيسراي نە كىردىبو، ئەۋەي دەردە خىست كە
چەندە لە ۋاقىيەۋە داپراۋە. پاشان سەرۋىك پىروۋى لە من كىرد.

- گوتت ئەۋ گازە پىنى دەۋىرتىت يۇرانيۇم ھىكسافلۇرايد؟
قەلەم و دەفتەرىكى لە سەرمىزى چايە كە ھەلگىرت و لەسەرى
نۈۋسى "UF6". "ئايانەۋە ئاۋىتە كىمىيە كەيەتى؟"

ھەستىم دە كىرد نىمايشىك دە كات كە ئارەزۋوى لايەنە

تەكنىكىيە كانى بەرنامە كە پروون بىكاتهوۋە. وەك ئەوۋى ھەولېدا كە
 وای دەرېخات كەمىڭ گىرنگى بە پرۇسە كە دەدا و زانىارى ھەيە.
 تەنھا ويستويە تى بەرھەمى كۆتايى بىيىت.
 گوتىم: بەلى، ئەوۋە.

سەددام پارچە كاغەزە كەي لە دەفتەرى ياداڭشتە كە دەرھىنا و
 ھەموومان سەيرمان دەكرد كە ھىواش ھىواش دەيدىراند و
 دەيكردە پارچە بچوۋە كان، كە دەيخستە ناو تەپلە كىكەوۋە. ئەمە
 دوو پەيامى ورد و پروونى پېۋو: بەرنامە كە بەشئويە كى سەرەكى
 بە نەيتى بوو، ھەروەھا سەرۋكىش كۆيى لە لايەنى تەكنىكى
 شتە كان گرتبوو.

دواتر وتى: دىكتۇر مەھدى، كەي ئەنجامە كانى ئەم بەرنامەي
 بلاوكرىدەنەوۋە دەيىن؟" بە راشكاۋى پرسى. — ئىستا تۆ دەلىت
 خشتەكەت ھەيە، واتە خشت بۆ دروستكرىدى خانوۋ؛ كەوابوو
 كەي دەتوانىن لە نىۋو خانوۋە كەدا بىزىن؟

بەكارھىنانى مېتافۇرى "لە نىۋو خانوۋە كەدا بىزىن" پىۋىستى بە
 پروونكرىدەنەوۋى زىياتر نەبوو، بەلام من نەمدەزانى چۆن وەلام
 بدەمەوۋە. بەدۋاى وشەگەلىكى تەواو دەگەرەم بۆ وەلام دانەوۋە.
 چوون من زاناۋوم نەوۋەك ماستاۋچى. سەبارەت بە بەرنامەي
 بلاۋبوۋنەوۋە پىڭاكامان زۆر دىرېژ بوو و پەنگە مەھال بوۋىت.
 بەرنامە كە پىۋىستى بە گواستەوۋە بوو لە قۇناغى نمونەيەوۋە بۆ
 قۇناغى تاقىكارى كە دەيان پەرشوبلاۋى جۆرى جىاۋازيان
 تىدايىت، لە كۆتايىدا بۆ قۇناغىكى پىشەسازى كە ھەزاران ئامىرى
 زۆر ئالۋىزى تىدايىت كە تەنانت لە چەند سالى داھاتوۋدا
 بەدوۋرى نازانرېت بەرھەمى بېيتىن. بەلام زەحمەت نەبوو پىشېنى

ئەوۈ بىكەين كە سەددام بە ۋەلامى ئەۋەى سالانىكى زۆرى دەۋىت
پازى نايىت. چاۋىكەم لى ھوسەين كامىل ۋ پراۋىزكارى سەددام،
لىۋا ئەمىر ئەلسەعدى كىرد. سەريان بۇ مىن لەقاند تا ۋەلامى
پرسىيارە كە بدەمەۋە.

بە ۋرىايىۋە گوتىم: "زۆر قورسە بىخەينە چوارچىۋەيەكى
كاتىيى ۋردەۋە، زۆر ئاستەنگ لەبەردەم بەرنامەى بلابوۋنەۋەدايە.
ئەۋەى لىرەدا ھەمانە تەنھا بەردى بناغەيە ۋ چەندىن كەرەستەى
ترىش پىۋىستە بۇ دروستكىردنى خانوۋە كە. لە لايەكى دىكەۋە بە
مىمانەى زىاترەۋە دەستمان كىردۋە بە گەپان بەدۋاى تواناى
سەنتەرفىۋجە كەدا."

ھوسەين كامىل نىگايەكى توندى تىگىرتم تاۋە كو قسە كانىم
بىرپىت. لە يەك كاتدا پوۋن بوۋەۋە كە سەددامى لەبارەى بەرنامەى
سەنتەرفىۋجەۋە ئاگادار نە كىردۋتەۋە كە ھىشتا لە ئاستى تىۋرىدا
بوۋە، چۈنكە پىۋىستى بە پىشكەۋتن ھەبوۋە نەك سەرەتايەكى نوئى.
ھەرچەندە ھوسەين كامىل ھاۋسەرىگىرى لەگەل كىچەكەى
دىكتاتوردا كىردبوۋ، بەلام زۆر لە سەددام دەترسا.

ھوسەين كامىل وتى: "دكتور مەھدى پىۋاۋىكى زۆر خاكىيە ۋ
پقى لە شانازىكىردنە، ئەۋ پىيى وايە لە چەند مانگى داھاتوۋدا
ئەنجامە كان دەرەدە كەون."

ۋەك بلىيى دىلم كەۋتە خوارەۋە. چۈۋن ئەمە چوارچىۋەيەكى
كاتىيى تەۋاۋ مەھال بوۋ كە تىيدا پىشكەۋتنى بەرجەستە لەگەل
يان بلابوۋنەۋە يان بەرنامەى سەنتەرفىۋج نىشان بدىت. سەددام
لەسەر كورسىيەكەى ھەستا ۋ ئامازەى بەۋەدا كە كۆبوۋنەۋە كەمان
كۆتايى ھاتوۋە. ھوسەين كامىل ۋ ژەنەپال ئەلسەعدى بىردىانمە

دەرەۋە بۇ ناۋ ھەۋشەى كۆشكەكە و پاشان لەبەردەم
يارىدەدەرەكانمدا جليان لەبەر كىردمەۋە.

"بۇچى ئەۋەى سەرۆك ئەرزوۋى بوو بىيىستىت نەتگوت؟"
ژەنەرال ئەلسەعدى ھاۋارىكى لىكردم. - ئايا لەۋە دەترسايت لە
ملت بىدا؟ دەبوو ئىستا زياتر بىرسىت لەۋەى لە داھاتوودا ناۋمىدى
بىكەيت!"

ھەلۋىستى ژەنەرال ئەلسەعدى ئاشكرا و ېوۋن بوو. تەۋاۋى
سەردەمى سەددام بە درۆى ژېردەستەكان و فەرمانى درۆينەى
مەسولەكان تايىبەتمەند بوو. ھەموۋان بۇ ئەۋەى بىژىن، يەكتىريان
فريو دەدا. ھەروەھا ۋەك ئەۋ زانايەى كە سەركردايەتى ھىۋا
گەۋرەكەى عىراق دەكات بۇ پىتاندىنى يۇرانيۆم - من، لە نىۋان
خالى فىل و ۋاقىعدا بووم.

بەشى پىنجەم بازار كىردىن لى ئورۇپا

لى كۇتايى سالى ۱۹۸۸دا چوومە ناو ھۆلى پىشوازى ھۆتلىكى
گەرە لى پارىس، تەنھا لىپىگە ۋە سىفىكى ناپوونى ھەرىكە لى
دىكتور فەرىد و دىكتور عادل.

بەرىزەلى و مىن بىر پار بوو يە كىر بىنىن. ئەمەش بۇ گەپان
بەدواي پۇلای ماراجىنگ بۇ دەستىكىردىنى بەرھەمەتتەنى كەرەستە
لەسەر بىنەماي نەخشە سەنتەرفىوجە كانمان، پەيۋەندىمان بە
بازرگانىكى فەرەنسىيە ۋە كىر دىبوو كە بە ناوي خواستراوى چاك
رۇف ناوۋەندە دەكرا و لەۋەو پىش چۆرەكانى تىرى پۇلای بۇ
پىشەسازى عىراق دابىن كىر دىبوو. بەلىنىدا دابىنكەرىك بىدۆزىتەۋە،
دەيزانى ئەمە گىرىيەستىكى نەپتى دەپت. پۇلای ماراجىنگ لى
بازار كىراۋەدا بە ئەستەم دەست دەكەوت. بەكارھىتەنى پۇتانسىلى
لى چەك و سەنتەرفىوجى ئالۇزدا ۋاي لىكىرد كە بىتتە يەككە لەو
مادانەي كە لەلايەن دەزگا ھەۋالىگىرىيە نۆدەۋلەتتەكانەۋە لە
نەزىكەۋە چاۋدىرى بىكىرت. ئەۋەبوو تا لەتوانامان دابوو بە
بىياكىيەۋە سەيرى لۇبىيەكەمان كىرد تا دوو پىاۋەكە نەزىك بوۋەنەۋە.
فەرەنسىيەكە گوتى: “ۋابزانم ئىۋە ھاۋكارە عىراقىيەكانمىن، مىن
چاكام”.

ئەو ھەبوو دەستىم بۇ جاك پاف درېژ كىرد بە مەبەستى تەوقە كىردن،
 واتە ئەو پىاۋەى ياۋەرى كىردىن، ئەۋىش ھاۋكارىكى لە گەلدا بوو
 كە ئىنگلىزىكى بە پەچەلەك پاكىستانى بوو بە مالىك ناۋى ھىنا و
 بە ئىمەى ناساند. مالىك پىك پۇش بوو، سىملىكى تەنكى ھەبوو،
 لەسەر پىشنىارى ئەو ھۆتىلە كە شوپىتىكى باش نەبوو بۇ كۆبۈنەۋە،
 و بانگھىشتى كىردىن كە لە گەلدا سۈارى ئۆتۈمىل بىين بۇ
 شوپىتىكى تر. ئەم ھەلسۈكەۋتەى ئەو لەۋەۋە ھاتىبو كە ئەزموۋنى
 مامەلەى لە بازىرى پەشدا ھەبوۋە. شەش كەسەكەمان لە دوو
 ئۆتۈمىللى چاۋەپوانىدا سۈاربۈۋىن و بۇ ماۋەى نىزىكەى نىو كاتىزىر
 بە پارىسدا بەرەو پۇژناۋا پۇشستىن و چۈۋىنە ناۋ گەپەكەكانى
 دەرەۋەى شار. كاتىك لە كۆتايىدا چۈۋىنە نىو مالىكى بىدەنگ،
 سەرم سۈرما كاتىك بىنىم كە شوپتەكە مالىكى پشۈۋدان بوو بۇ
 گەۋرە سالان. پەيۋەندى مالىك بە شوپتەكەۋە پۈۋن نەبوو، بەلام
 شوپىتىكى زۆرباش بوو بۇ گىفتوگۆيەكى نەپتى دوور لە چاۋى
 چاۋدىرەكانى شارەكە.

لەناۋ شوپتى پىشۋازىدا، جاك بە زمانى فەرەنسى پىشۋازى لە
 خىزمەتكارىك كىرد. دىار بوو ئەو دوو پىاۋە يەكتىيان دەناسى و
 بە دلخۇشەۋە تەوقەمان كىرد و بەخىرھاتىيان كىردىن بۇ ئەو
 گۆرەپانە گەۋرەيەى لە پشەۋەى مالەكە ھەبوو. بەناۋ باخچەى
 پىرلە گۈلى باش چاۋدىرىكراۋ و فراۋان و پىكخراۋدا پۇشستىن،
 كاتىك دەستمان كىرد بە باسكىردى كىرنى پۇلاكانى ماراجىنگ،
 تاكە شاىەتھالى گىفتوگۆكەمان ماسىيە پەنگاۋپەنگ و
 پەلەدارەكان بۈۋن كە بە تەمبەلى لە گۆمىكدا مەلەيان دەكرد. لە
 دوورەۋە، چەند كەسىكى بەسالاچۈۋ بە جۆرىك لە ئارامىيەۋە كە
 لە گەل تەمەنيان دەگونجا، بە درېژاى پىگاكاندە دەپۇشستىن.

كاتىكك وىم كە مىن ھەزم لى پۇلا مارايجىگىردىنە بە بەرزىتىرىن كوالىتى بەردەست، كە پىي دەوترىت مارايجىگ ۳۵۰. مالىك بىرۈيەكى بەرزىگىردەۋە و وتى:

- بەنىيازىت بۇ چى بەكارى بەنىتىت؟

گوتىم: موشەك، بۇ بەرنامەى تۇپخانە كەمان.

پاستە ھەندىكك جار پۇلاى مارايجىگ بۇ دروستكىردىنى موشەكى تۇپخانە بەكاردەھىتىرىت، بەلام بەرزىتىرىن كوالىتى كە پىيىستىيانە پلەيەكى كەمتەرە، مارايجىگ ۲۵۰. كاتىكك بەناۋ باخچەكاندا دەپۇشتىن. جەختىم لىسەر ئەۋە كىردەۋە كە پىيىستىيانە بە نمونەيەكە بۇ پىشكىن، مالىك دلىيى كىردەۋە كە دەتوانىت رۇزى دواتر دانەيەكىمان بگەيەنىتە دەست. كاتىكك وىم نىزىكەى سەد تۇنمان دەۋىت، ئەۋ بى ئەۋەى ھىچ قسەيەك بىكات سەرى نىزم كىرد. چۈۈن ئەمە بىرە پارەيەكى زۇر و تىچۈۋى زۇرى دەۋىست.

ستافەكەم پىش كۇكىردەۋەى كەرسەستەكان بۇ بەرھەمەنىئانى گەۋرە مىشتومپىكى گەرمىيان لىسەر ئەۋە كىردىۋو كە ئايا پىرۇتۇتايەكە پەرەپىئەن يان نا. پىرۇسەى سىروشتى بۇ پىرۇزەيەكى ئاسايى ئەۋە دەۋو كە دۈۋر بىكەۋىتەۋە لى كىپىنى گەۋرەى مادەى خاۋ تا ئەۋ كاتەى نمونەيەكى سەرەتايى تواناى بەردەۋامبۈۋنى خۇى سەلماند. لايەنە باش و خراپەكانىم لىبەرچاۋ گىرتىۋو. پەنگە سەددام و ھوسەين كامىل سىزامان بىدەن ئەگەر پارە بەفپىرۇ بىدەين لى كىپىنى پىشۈەختەدا. بەلام بە دلىيىيەۋە بۇ تىمە خراپىر دەۋىت ئەگەر ھىكۈمەتە بىيانىيەكان پىش ئەۋەى ھەمۈۋ كەرسەستەكانمان ھەنىت، بەرنامەكەمان بىدۇزىنەۋە و سارزىيان لىسەر بىكەن. دۈاجار

بىر يارمدا بۇ كە بە زووترىن كات ھەموو ئامېرىكا كە دەمانتوانى
و دەستمان پىتى دەگەشت بىكرىن.

ئەو شەو ە مالىك بانگېشتى كىردىن بۇ ئىوارە خوانىك لى
شارۋچكە كە و منىش سەرم سورما لى شۈپتە كە، چۈنكە شۈپتە كە
گازىنۋىيە كى شەوانە بوو لى شەقامى شانزە ئىلەزە. چۈپىنە ناو
ھۆلىكى كەم پووناكى كە گلۋىيە بەچرە^(۱) و ژنانى نىمچە پووت
لەسەر شانۋىيە كى زەبەلاح سەمايان دە كىرد و ئەزموونى نىزىكە
دە سال پىشتەر لى گەل پىاۋە كانى كۆمىسۋىنى وزەى ئەتۋى فەرەنسا
بىرم ھاتەو. لى پىزىكى دوور و درىژى كورسىيە كان كە پووى
لە شانۋ بوو، دانىشتىن. لى گەل سەرقالبوونى دىكتور فەرىد و دىكتور
عادىل و كاك عەلى بە نىمىشە كە، مالىك كۆمەلىك پىرسىارى تايىبەتى
لىكردم. باسى لى كۆتايى شەر لى گەل ئىران كىرد و ھاسۋىز بوو
لە گەل پىۋىستى عىراق بۇ پىر كىردنەو ەى كۆگاكانى موشە كە كانى
تۇپخانە.

وتىشى: "ئەو مادەبەى داۋاى دەكەيت ستانداردىكى زۇر
بەرزىرە لەو ەى كە بە شۈپەبەكى ئاساىى بۇ تۇپخانە
بە كاردەھىترىت". "دلىئەى كە ئەو ئاستەت پىۋىستە و ئاستىكى
كەمترت پىن باشتىر نىيە؟"

بە شۈپەبەك لى شۈپەبەكان بەسەر مۇسىقا كەدا دەنگىم بەرزىرە و
گوتىم: "ئا، ماراجىنگ ۳۵۰ ئەو ەى كە پىۋىستمانە."

وتى: "بەلام ئەو تايىبەتمەندىانەى باست كىرد زىاتىر گونجاۋن بۇ
ئاستى بەرزىرە فشار لەسەر مادەكە، بۇ نمۇنە ەك لى خىرايىە
بەرزەكانى خولانەو ەىدا."

^(۱) ئەو گلۋانەى تايىبەتن بە يانە شەوانەكان

بەمجۆرە راستە وخۇ چوۋە ناۋ دلى بابە تە كەۋە. ديارە ئەم مالىكە تا رادە يەك ئاشناى لە گەل بابە تى سەنتە رفيوجە كاندا ھە بوۋە، ھەرچەندە خۇى لە ھىتانه ناۋە ۋەيان بەدوور گرتوۋە. منىش پرسیارم کرد کہ تايا ئەو بەشدارە لە بەرنامە كانى سەنتە رفيوجى پاكستان يان بەرازىل. بەراستى لەم جىھانە تارىكەدا ھىچ پىگە يەك نەبوو بۇ بۇ گوتنى راستىيە كان. چوون پىي تىدە چوو ئەو ھەوالگىرى يىت. لە كاتىكدا چاۋىكەم لە پىزىك كچانى سەماكار لەسەر شاتۇ بوو، لەناكاو بەم تىروانىنە سەيرە سەرسام بووم كە يانە ستىرىيە كانى پارسى دوو ھىتەدە دەبنە ژوورى لىكۆلىنە ۋە بۇ زانا يانى ئەتۆمى بىيانى.

تاكە بژاردەى من ئەۋە بوو كە وا نىشان بدەم كە لە ماناى پشت لىدوانە كەى تىننە گە يىشتم.

گوتم: كاتىك باس لە موشە كە كان دەكرىت، ئىمە بىر يارمانداۋە گۆشە ۋەيان مەۋداى ديارىكراۋ نە بىرىن.

مالىك شانى ھەلكىشا ۋ ھەستم بە ئاسوودەىى کرد كاتىك وا ديار بوو كە لىكۆلىنە ۋە كەى لە ۋى كۆتايى ھات.

پۇژى دواتر داوام لە بالىۋزى عىراق لە فەرەنسا کرد كە بە كىسى دىپلۇماسى نمونە يەك لە پۇلا ماراجىنگە كە بنىرىت بۇ كۇمپانىاى ئىنتەراتۆمى ئەلمانى بۇ تاقىكردنە ۋە. وا ديار بوو بالىۋزە كە بە بىنىنى من توۋشى سەرسورمان بوو. چونكە ئەو كەسە برىتىى بوو لە دكتور ئەلھاشمى، سەرۆكى ئازانسى عىراقى وزەى ئەتۆمى لە سالانى ھەفتا كانى سەدەى پابردوودا، كە سالانىك پىشتەر پرسیارى لەبارەى تاقىكردنە ۋە كانى پىاككتورى تەمموزە ۋە كىردبوو. بەلام يەك نىگا لەلايەن ئەۋە ۋە نىشانىدام كە لە قورپاسى

داواكارىيە كەم تىگەشتىوۋە. بەبى ئەۋەى ھىچ لىدوانىڭ لەسەر پەيۋەندى رابردوومان بدات، دلىئى كىردمەۋە كە شۇڧىرىڭ لە دەرۋە چاۋەپىم دەكات. دۋاى دوو رۇژ ئەنجامە كەم ۋەرگرت. پۇلا ماراجىنگە كە بەرزىرىن كۋالىتى بوو ۋ بە تەۋاۋى لەگەل تايەتمەندىيە كانى ئىمەدا دەگونجىت.

بە فرۇكە رۇيىشتم بۇ ئەۋەى لە لەندەن چاۋم بە مالىك بكەۋىت. پىدەچۈۋ ئەۋ پىنى باشتىر بوو مامەلە كانى لە رۋۋى جوگرافىيەۋە پەرش ۋ بلاۋ بىت. دۋاى پارىس كە بەزەحمەت لە زمانە كە تىدەگەيىشتم، گەيىشتن بە فرۇكەخانەى ھىسپۇ ۋەك ئەۋە ۋابوو بگەرپىمەۋە نىشتمان. رۇژىكى دەگمەنى خۇرەتاۋى زستان بوو لە لەندەن ۋ لە پەنجەرەى تاكسىيە رەشەكەۋە سىيەرەى بىنا خىشىيە كۇنەكان لە بەرامبەر خۇر ئاۋابووندا ۋەك پۇستكارىتىك دەھاتە بەرچاۋ كە ۋىتەى شارەكەى لەسەر بىت.

بەيانىەكەى دىكە من ۋ مالىك لە چاىخانەيەكى چۇل لە ۋىمبلىدۇن بەكترمان بىنى. لە كاتىكدا گارسۇنەكە بسكىتى ھىتا ۋ چاى دانا، ئىمە لەسەر نىرخى ۷ مىليۇن دۇلار بۇ سەد تۇن پۇلا ۳۵۰ مارايجىنگ مامەلەكەمان يەكلاكردەۋە. بە شىۋەيەكى ئاسايى پىرسىارم لە ناۋى بەرھەمەتەرەكە كىرد، بەلام دىار بوو مالىك نايەۋىت سەرچاۋەكە ئاشكرا بكات. بەلام دلىئى كىردمەۋە كە بارى تەۋاۋ لەگەل تايەتمەندىيە كانى ئىمەدا دەگونجىت ۋ پىشنىارى كىرد كە لە رىڭگەى لۇيد لە لەندەن يان بىرۇ ڧىرىتاسەۋە بنىردىرت بۇ كۋالىتى كۇنتىرۇل. ئىمە لەسەر بىرۇ ڧىرىتاس رىڭكەۋىتىن. مالىك خۇى لە پىرسىارى زىاتىر سەبارەت بە بەكارھىتانى مەبەستمان لە مادەكە بەدوور گىرت ۋ لەگەل كەۋتە ناۋ قسە خۇشەكانىدا، متمانەم پىنى زىاد بوو.

بە گەرەنەۋە بۇ ئەۋ كاتە، بەراستى سەيربۇۋ. كە تۈنەم چىژ لەۋ
 بە ياننىيە بىدەنگە ۋە رېگرم لە ۋىمبىلدۆن لە كاتىكدا بناغەي
 جەخانە يە كەم دادەنا كە بتۈنەت ۋىرانكارى لە جىھاندا بىكات. سەد
 تۆن پۇلای ماراجىنگ بەس بوو بۇ بەرھەمھىتەننى دە ھەزار
 سەنتەرفىۋىج، كە لە بەرامبەردا دەتۈنەت سالانە ۱۵۰ كىلوگرام
 يۇرانيۇمى زۆر پىتتەراۋ بەرھەم بەيتت. ئەۋە بەس دەيت بۇ ئەۋەي
 عىراق سالانە دە بۆمب بەرھەم بەيتت بە ھىزى ۋىرانكەرى ئەۋ
 بۆمبەي كە لە سالى ۱۹۴۵ بۇ سەر ھىرۇشىما فېدرايە خوارەۋە،
 يان نىزىكەي مانگىك بۆھەر بۆمبىك. بىرۋەكەي دەيان بۆمبى ئەتۈمى
 لە دەستى سەددامدا، ترسانكە. كاتىك بىر لە سەر كەردە كانى ۋەك
 سەددام كە دەمەۋە ئەمپۇ لە جىھاندا ۋ ئەۋانەي بىي گومان لە
 داھاتوۋدا سەرھەلدەدەن، بە دىنبايەۋە بىلاۋوبونەۋەي ۋىرانكەرتىن
 چەكى جىھان دەبىنن. ئەۋ جۆرە كەسانە لە دەيان ۋلات
 سەرھەلدەدەن كە جەخانەي ئەتۈمىيان لەبەردەستدايە، لەگەل
 ھەمۋە شەپ ۋ مىللەتتە ئەگەرىيەكانيان، ئەمەش ئەگەرى
 رۈۋبەرۋوبونەۋەي ئەتۈمى ۋىرانكەر بەرز دەكاتەۋە.

لەبەر پىۋىستى ۋ كاتىك سەرنەجم لەسەر كۆكردنەۋەي
 پىكھاتەكان ۋ سەرچاۋەكان بوو بۇ بەرنامەي سەنتەرفۇج ئەم
 نىگەرانيانەم لە مىشكەم دەرھىتا. لە سەر كەۋتتەك نىزىكتەر بوۋىنەۋە
 ۋ لە ئامانجى بەپەلەي دىلخۇشكردنى سەددام ۋ ھەروەھا
 دوۋر خستەۋەي مەن ۋ ستافەكەم لە زىندانەكانى ئەۋ. بەلام پىۋىستى
 بە ستراتىژىيەكى ۋرد بوو. ئىمە پىۋىستەم بە ھەردوۋ كەرەستە ۋ
 لىھاتوۋىي تەكنىكى بوو بۇ دروستكردنى نمونەيەكى سەرەتايى
 ۋ دواتر پىۋىستەم بە دامەزراۋە بەرھەمھىتەنە گەرەكان بوو. مەن
 رېيازىكى دوۋلايەنەم پەرەپىدا: كرىنى ئامىر ۋ كەرەستەي خاۋ بۇ

دروستكردىنى زۆر تىرىن پىكها تە كان لە ناوخۇى عىراق و بەخشىنى بەرھەمھىتئانى پارچە كانى دىكە لە دەرەوہ. بۇ زۆرىك لە ھەستىارتىرىن بەشە كان بەدوای ھەردوۋ پىرەوہ كەدا پۇشتىن. نھىتى زۆر پۇيىست بوو. ھەولە كانمان لە زۆرىك لە ولاناندا بلاو كردهوہ بۇ ئەوہى دەستىشان نە كرىن. دىزايە كانى سەنتەرفىوجم بەشئوہى تاك تاك و بەجيا دانا لە ترسى ئەوہى ئاشكرابن. من سەرنجم لەسەر ئامانجە ئاسانە كان بوو لە كەرتى تايەتدا؛ ئەو كۇمپانيانە كە دەتوانن پارچە و ئامىرى ورد بەرھەم بھىتن بەيئ ئەوہى گومانىان لە ئامانجى بەكارھىتئانىان ھەيئەت.

ئىمە لە سەرەتاي بەرنامە كەمانەوہ چەندىن وانە فىربوۋبوۋىن، يەككە لەوانە ئەوہ بوو كە ھىشتا شارەزايمان زۆر كەم بوو. سەنتەرفىوج وەكو قاپىك زەمى ناسك وايە كە ئەگەر شىك بە ھەلە ئەنجام بدرىت، ئەوا زەمەكە تىكەدەچىت و ناخورىت، لەلايەكى تىرىش چىشتلىتەرە كانمان ئامادە نەبوون بۇ ئەم كارە. بۇيە من راھىتئانى تەكنىكارە كانم لە دەرەوہى ولات لە پىشنىەى كارە كان دادەتيم. چەندىن ئەندازيارمان لە كۆلىزى ئىمپىريال لەندەن تۈناناكانيان لە بوارى ھايدرۇداينامىكدا بەرزكردهوہ. ھەندىكى تىرىش چۈونە مېونىخ بۇ لىكۆلىنەوہ لەو ماتۇرە ئالۇزانەى كە پۇيىست بۇ دروستكردىنى كىلگە موگناتىسە كان بۇ سوپاندنى پۇتۇرى سەنتەرفىوج. بىست و دوو كەس لە ستافەكەم لە كۇمپانيای ئىنتەراتۆمى ئەلمانى راھىتئانى چىيان ئەنجامدا. لەوئى فىرى چۆنەتى دروستكردن و كاركردن بوون لەناو ژىنگەيەكى "ژوورى پاك"دا. تىمىكى دىكەش چۈونە نىو كۇمپانيای ئىنتەراتۆم كە خۇيان وەك ئەندازيارى وەزارەتى نەوت پىشان دەدا بۇ ئەوہى نھىتىيە كانى بەستەوہ بزىن، كە لىكۆلىنەوہيە لە پلەى گەرمى زۇر

نزم، ئەمەش پىويست بوو بۇ بەرھەمھىتئانى گازى يۇرانيۇمى
ھىكسافلۇرايد. ھەريەك لەوانە چەند ھەفتەيە كىشيان لە ليكۇلئەنە
لە كورەكاندا بەسەر برد، ئەمەش تەنھا بۇ پاراستنى ئەو وەھمەى
كە ئەوانە ئەندازىارى نەوت بوون، بەو پىئەى ھەردوو دىسپلینە كە
لە پالاوگەكانى نەوتدا پىويستن.

لەگەل زياتر ئاشنابوونمان بە پرۇگرامى برگەكان لە كۆمپانىي
ئەمريكى MTI، ئەوھەمان بۇ پوون بووھە كە زانيارىيە نوپەكانمان
لەبارەى داينامىكى پۇتۇرەوھە تەنھا زانيارى سادەن، ئەمەش شىتكى
ناخۇش بوو. ئەزموونى ئىمە لەگەل سەنتەرفيوچى پۇنى يىمز
دەريخست كە داواكردى كەمىك زانيارى بەراستى مەترسیدارە و
رەنگە پرۇژەكەمان و ژيانمان بخاتە مەترسيەوھە. پەيوەندىم بە
دەيشدەوھە كرد لە MTI، ئەويش پىككەوت لەسەر گرىپەستىك بۇ
يەكىك لە ئەندازىارەكانمان بۇ ئەوھى لەگەل پرۇفىسۇرپكى
بەسالاجو لەوئى بخويتىت لە بەكارھىتئانى پرۇگرامى برگەكان.
ئەندازىارىپكى گەنجى زىرەكم نارد بە ناوى دكتور مەكى رەشىد،
لەگەل پىتمايى تايەت. ئەوھوو تاقىكردەوھەكانمان بەردەوام بوون
تا ئەوكات دەيتوانى بۇ پۇتۇرە خواوھكانى خولانەوھى بەكارھىتراو
لە پىشەسازى نەوتدا بەكارھىترىت، بەلام مۇدىلىپكى تايەتمان بە
پۇتۇرى سەنتەرفيوچ لە زياتر لە ۵۰,۰۰۰ خول لە خولەكىكدا
دروستكرد. تا دواى چەند مانگىك دكتور مەكى گەپايەوھە عىراق
درکم بەوھە كرد كە خەريك بوو ئاشكرابىن.

لەگەل پرسىاركردنمدا لە دكتور مەكى ترسم زياتر بوو. دكتور
مەكى وتى بۇ ماوھى چەند ھەفتەيەك خوئىدەنەكەى بە جوانى
كردووه و پىشەچوونى باش ھەبووه، تاوھكو توانيويەتى پلەى
دكتورا دەست بخات. سەرپەرشتىكردى رايئانەكانى لەگەل
پرۇفىسۇرە كە پرسىارى زۇرى تىكەوتبوو.

دكتور مەكى وتى: "پروڧىسۇرە كە سەرنجى دا كە ئەو مۇدىلە پۇتۇرەي كە من كارم لەسەر دە كىرد لە دەرەوۋى پىداۋىستىيە كانى پىشەسازى نەوت بوۋە، ئەو بەردەوام پىرسارى ئەوۋى دە كىرد كە من خەرىكم چى دىزاین دە كەم."

مىنىش پىرسىم: چىت پىن وت؟

"وہك باسماں كىرد، پىم گوت ئەوۋە تەنھا مۇدىللىكى گىرمانەيە."

بەپاستى ئەوۋە پىشەتلىكى كارەساتبار بوۋ. بەھۇى ترسمانەوۋە كە نەتوانىن ئەمە بە خىرايى بەرھەم بەئىن بۇ سەددام، مەترسىمان دە كىرد جىبەجىكىردنى بەرنامە كەمان كەوتىتتە زۇر لوتى بەللىندەرىنكى گەورەي ئەمرىكى. رەنگە ئىمە زۇر دوور پۇشتىن. بەھۇى پەيوەندىيە نىزىكە كانى نيوان MTI و حكومەتى ئەمرىكا و دەزگا ھەوالگىرىيەكان، گومانى يەك ئەندازىارى گەنج دەتوانىت تەواۋى بەرنامە كەمان بخاتە مەترسىيەوۋە. نىگەرەن بووم لەوۋى كە بەم زووانە گويمان لە تۆمەتلىك پىت لە حكومەتى ئەمرىكاوۋە دىت، بەلام ئەم تۆمەتە ھەرگىز ئاراستەمان نەكرا.

لەگەل گەشەسەندى تۇرى پەيوەندىيە كانمان كە لەلايەن ھىنزە و كەسانى دىكەوۋە دابىن دەكرا، دەستمان كىرد بە پىكەوۋە دانانى پارچە كانى تر. مالىك لەگەل بەللىنەكەي راست بوۋ، دواى چەند ھەفتەيەك لە كۆبوونەوۋە كەمان لە وىمبلىدۇن، پۇلا ماراجىنەكە گەشىتە دۈبەيى و بە بارھەلگىر بەئىو بىبابانى سەئۇدىيەدا بە سىن بارەوۋە بەرەو بەغدا ھىترا. ئىمە وەلقەلى بۇشايى و بۇرىمان لە كۆمپانىيە ئەلمانى لىيۇلد كرى، لە شارى كۆلن. لە كۆمپانىيە لىيۇلد كرى Leybold's U.S.، ئىمە ئامىرى لىيۇلد كرىنى تىشكى ئەلكىرۇنىمان كرى بۇ ئەوۋى تۆپەكە بە شەفتى بىنكەي خوارەوۋە بىستىنەوۋە.

ھەرچەندە بە شىۋەيەكى تايەت بە پىۋانە وردە كان بۇ سەنتەرفىۋجە كەمان دروستكراۋبوو، بەلام كۇمپانىيا كە پرسىياري لە ئامانجى بە كارھىتئانى نە كرد. كۇمپانىياري پۇتلىنگەرى ئەلمانى ئامىرى پىن فرۇشتىن بۇ ھاۋسەنگىردنى پۇتۇرە كان. لە يوگوسلافييا و ئىنگلئەرا و سويسرا بەدۋاي بەشەكانى دىكەدا گەپاين.

ھەولە كانمان بۇ دەستخستنى كەرەستە، ئىمەي گەپاندە زۇرىك لە شەقامە بىنەستەكان، ھەندىك سەر كەۋتنى سەرنچراكىش و چەند پەيۋەندىيەكى نىزىك ۋەدىھاتن. يەككىك لە قورستىن پارچەكان بۇ بەدەستەتئانى موگناتىسى بچوۋكى بەھىزى بەرز بوو كە لەسەرۋوي سەنتەرفىۋجە كە دادەنىشىت. پارچەيەكى سەرسۈرپەتەرى ئەندازىيە، بىكەي موگناتىسى سەرەۋە پۇتۇرە كە لە شۋىتى خۇيدا دەھىلئەتەۋە، بەپىن ئەۋەي ھەرگىز دەستى لىيدات، كاتىك لە بۇشايدا دەسۈرپەتەۋە. موگناتىسى ئاسايى نىيە، تايەتمەندىيەكانى ۋەك پارچەيەكى سەرەكى سەنتەرفىۋج دەنىاسىتن.

كاتىك پرسىيارمان لە كۇمپانىيەكى عىراقى كرد لە بەرىتانيا، بە ناۋى گروپى گەشەپىدانى تەكنەلۇجى (TDG)، سەبارەت بە بەدەستەتئانى موگناتىسى لەۋ شىۋەيە، پىشنيارى دوۋكەسيان بۇ كردين كە ئىنگلىزىك و ئەمىرىكىيەكى لەدايكۋوي چىن بوو، ئەۋانىش پەيۋەندىيان بە TDG كرديو لە ھەۋلىكدا بۇ فرۇشتىنى تەكنەلۇزىي چىنى لەتو بازارى پەش. سەرەتا ۋا ديار بوو كە پىشەنگىكى ئومىدبەخش بوو و لەگەل دكتور فەرىد و دكتور عادل و كاك عەلى بە فرۇكە بەرەۋ بۇنى ئەلمانىا پۇشتم بۇ كۇبوۋنەۋەيەكى پىشەۋختە لە ھۆتلىك لەۋى.

لە بالكونى ژوورى نھۆمى سىيەم لە ھۆتيلە بچووكە چوار ئەستىرە پاقىيە كەدا وەستام، كە پرووى لە باخچەيە كى گەورە بوو، چاوەرپىي ھاتنى پياوھ ئىنگليزە كە بووم بۇ ئەو كۆبوونەوھى كە برباربوو كاتزمير دوو بكرىت. چەند خولە كىك پيش وادە كە، سەيرى گولە بەرپۆزە كانى خوارەوھ دە كەرد و سەرسام بووم پىي، پياوئىكى كە چەلم بىنى كە لە دەرگاي چوونە ژوورەوھ نزيك بووھوھ. قاتىكى لە بەردا بوو و جانتايە كى ھەلگرتبوو. ھەستىكى سەيرم ھەبوو كاتىك سەيرم دە كەرد لە ژىر چادرە كەي ھۆتيلە كەدا ونبوو. وەك بلىي ھەستى شەشەم بوو كە دايكم ھەميشە متمانەي پىي بوو، ئەم ھەستە پىي و تەم ئەمە پياوھ كەيە بەلام نايت مامەلەي لە گەلدا بكەيت. بربارمدا چاوم پىي نە كەويت. بەلكو دكتور عادل و دكتور فەريدم نارە خوارەوھ بۇ ئەوھى قسە لە گەل ئەو پياوھ بكەن. دواي دوو كاتزمير گەرانەوھ و دووپاتيان كەردەوھ كە ئەو پياوھ كە چەلە بە پەيوەنديدا بووھ و ئاماژەيان بەوھ شكرە كە پىكەكەوتوون بەوھى موگناتىسى نمونەيى لە ولانى چينەوھ بئىردريت.

دواي دوو ھەفتە گەرانەوھ بۇ بەغدا، نمونەيە كمان لە موگناتىسى چىنى وەرگرت و ئۆفەريكمان بۇ دروستكردى دامەزراوھە كى بەرھەمەتتان بەبەھاي ٤.٧ مليون پاوھەندى بەريتانى دەستخست. بەلام نمونە كە باش دەرئەدە كەوت. پرووكارە كانى ناشيرين و چال بوون و بەگشتى نمونە كە بە ھىچ شىئوھەك گونجاو نەبوو. مەن لە پىنگەي TDG پەيامىكم نارد و بە توندى پەتمكرەوھ كە پابەندبم بە ئۆفەرە كە. ھەستە كەم سەبارەت بەو ئىنگليزە كە چەلە پاست بوو. چەند پۆژىك دواي ئەوھ، بابەتلىك لە ھەوالنامەيە كدا بە ناوي ماركىتە كانى پۆژەلانى ناوھ پاست كە

لەلەيەن رېۋىزنامەى فاينانشىال تايىمىزى لەندەنەوۋە بىلاۋىكرابوۋە و
 عىراقى تۆمەتبار كىردىبوۋە بەۋەى ھەۋلەدەدات موگىناتىسى
 دروستىكرادى چىنى زۆر ئالۇز بەدەستېھىتت بۇ ھەۋلەدان بۇ
 دروستىكرادى سەنئەرفىوج. ئامازەى بەۋەشكىردوۋە، ھەۋلى كېرىنى
 موگىناتىسى بەشىكى سەرەكىيە لە ھەۋلەكانى عىراق بۇ بۆمبى
 ئەتۇمى.

من دواى پەيۋەندىيەكى تەلەفۇنى حوسەين كامىل كە
 بانگېشتى ئۆفيسەكەى كىردىم، زانىارىم لەسەر بابەتەكە زانى. كە
 گەشىتم بېنىم كۆپىيەكى ھەۋالنامەكە لەسەر مېزەكەى دانراۋە.
 لەكاتى خويۇندەنەۋەيدا ۋەستاۋ وتى:

"ئەمە چۆن رېۋىد؟" دەنگى بە شىۋەيەكى ئارام ناتايىيەتمەند
 بوۋ.

گوتىم: گەۋرەم، ئەۋ پىاۋەى كە قسەى لەگەلدا كرابوۋ دەپى
 بىركارى ھەۋالگىرى بەرىتانيا بوۋىت. من ھېچ زانىارىيەكم لەسەر
 ئەۋ نىيە. چاۋم پىنى نەكەۋت."

وتى: "ئايادىك بەۋە دەكەيت كە ئەمە ماناى چىيە ئەگەر بېتتە
 چىرۋىكىكى گەۋرەتر لەمىدىياكان؟، ھا دىك بەۋە دەكەيت؟".

گوتىم: بەلى. دەتوانىت بەرنامەكەمان بىخاتە مەترسىيەۋە.

ئەۋىش بە شىۋازى ئاساىى خۆى وتى: دەبىت ورياتىر بىت.
 دىلىبەرەۋە لەۋەى كە جارىكى تىشتى لەمىجۆرە دوۋبارە نايىتەۋە.

بە دلەۋاكىيەۋە چاۋەپىنى ئەۋە بوۋم بزانم ئايامىدىيە ھەۋالى
 بىانى زىياتىر گىرنگى بەم. ھەۋالە دەدەن يان نا، ۋ ھەۋلەمدا
 ئاكامەكانى لەپىش چاۋ بگىرم. ھۆشيارى گىشتى لەبارەى بەرنامەى

ئاگادار كىردىنەۋەي لىداۋە بە تايىت كاتىك تايەتمەندىيە كانى
موگناتىسى سەنتەرفىۋى جى يىنۋە.

"بەلام كاكە تۆ بانگەيتشت كىردووم ئەۋ ھەموۋ پىنگايەم لە
بەغداۋە بىرپوۋە تاۋە كۆيىم بۆ ئەم سەردانە"، لە ترسى ئەۋەي
جاريكى تر بگەپىمەۋە بۆ عىراق بە دەستەتالى. "ئەۋە پىنگايەكى
دوور و درىژە بۆ گەشتكىردن."

بەپىۋەبەرى تەكنەلۇژيا وتى: تىكايە داۋاي لىيوردنەكانم قبول
بەكن بۆ ئەۋ ھەلەيەكى كە پىۋىدا.

ھەستىم دە كىرد ھەروا بە سادەيى ناتوانم جاريكى تر بە
دەستى بە تال بگەپىمەۋە. بەلام پىدەچۈۋ ھىچ پىنگايەكى تر نەيت
بۆ فشارخستە سەر كەيسەكەم. خىرا مىشكىم گۆرى بۆ شىتلىك كە
بىتوانم داۋاي لەم پىۋاۋە بىكەم بەۋەي بە شىۋەيەكى ناپەۋا
گومانە كانى زىياتر نەيت و لەھەن كاتىشدا سوۋدى ھەيت.

- باشە بۆ ئەۋەي كاتم بە تەۋاۋى بەفېرۆ نەچىت، ئايا دەتوانم
لانىكەم چەند پىرسىاريكى تەكنىكىتان لى بىكەم؟

سەيرى كاتىمىرەكەي كىرد و وتى: بەلى زۆر ئاسايە. بەلام
ھىشتاش ناتوانم بانگەيتشت بىكەم بۆ زوۋرەۋە.

پىرسىارم كىرد دەربارەي پەستان و چارەسەر كىردنى كانزاكان بۆ
موگناتىسەكان، و ئەۋ پىنگايانەي كە بۆ تەنۆلكە كانى ناۋەۋەيان
بەكار دەھىتتىن. ھەرچەندە بابەتەكان تىۋرى بوون، بەلام ئەمانە
پىرسىارى زۆر تايەتمەند بوون، ۋەلامەكانيان دەستيان خستە سەر
بەكار ھىتانى پۆلىنبەندى.

بەپىۋەبەرى تەكنەلۇژيا ئىستىكى كىرد و بەمىجۇرەش

پرسىيارە كانم بۇ ساتىك يىن وە لام مانەوە. لە شويتى پىشوازيە كەدا سەيرى ھاوپى كارمەندە كانى دە كرد كە لە دەرگای پىشەوە دەھاتن و دەچوون. رەنگە خۇى دلىا كرديتەوە كە لەم ژىنگە يەدا قسە كردن لە گەلم سەلامەتە. پاشان ساتىك لە ترس و دلەپاوكى دەستى بە سەرمدا گرت. رەنگە بە ھۆى پرسىيارە كانمەوە ترسى لىن نىشتىت و خەرىك بوويت كە پەيوەندى بە ئاسايشەوە بكات. يان رەنگە راپۇرتىك لەسەر عىراقىيەك تۆمار بكات كە پرسىيارى مەترسیدارى كردبوو. بە دەورى ھۆلى پىشوازيە كەدا سەيرى رېبوارە كانم كرد كە وا ديار بوو ھىچ سەرنجىكيان لەسەر ئىمەوە نەبوو، نىگەران بووم لەوہى كە لە سنوور دەرچووبم.

پاشان، يان لەبەر ئەوہى ھەستى بە تاوان دە كرد كە لە كۆتا خولە كدا وادە كەى منى ھەلۋە شاندۆتەوە يان بە ھۆى خۆشەويستى سروشتى زانايەك بۇ روونكردنەوہى شتە كان، بە شىوہە كى گشتى دەستى كرد بە وەلامدانەوہ. بە تامەزرۆيەوہ دەفتەر و قەلەمىكم لە گىرفانى خۆم دەرھىتا و پىشكەشى ئەوم كرد بۇ ئەوہى يارمەتیدەر بن لە وىتاكردنى خالە كانى. بۇ ساتىك دوودل بوو، بە گومانەوہ سەيرى دەفتەرە كەى دە كرد، بەلام دواتر وەرىگرت. ئەمجارە قەلەمە كەى رەتكردەوہ، پىنى باش بوو قەلەمىك لە گىرفانى كراسە كەى خۆيەوہ بە كاربەيتىت. چەند تىيىنى و ھىلكارىيە كى دارپشت و منىش پرسىيارى بەدواداچوون و مەبەستدارم كرد سەبارەت بە درىژبى كاتى فشاردان كە پىويستە بۇ دروستكردنى موگناتىسى، پلەى گەرمى، تەواوكردنى پووى موگناتىسى و پرسە تەكنىكىيە كانى تر. بۇ ماوہە كى كورت وا ديار بوو گىرۆدەى حەماسەتى وەسفكردنى جەوھەرى كارە كەى بوو، وەك مامۆستايە كى قوتابخانە كە دلخۆش بوو بە دۆزىنەوہى

خويىند كارىكى گويىرايەل بۇ وانە كانى. ھەموو وشە يەكى ئەوم لەبە كرد. دواى نزيكەى يىست خولەك، پەنگە تىگە يىشتىت كە زۆر زياتر لەوەى كە مەبەستى بوو پىي بەخشيوم، چونكە لەناكاو وتارە كەى راگرت.

وتى: پىموايە ئەوئەندە بەسە. ئەوئەندە بەسە وايە؟

وتم: ئىو زياتر لە پىويست پرووتان كردوو، زۆر سوپاسى مېھرەبانىتان دەكەم.

من ئەمەم گوت و بەپەلە پۇيشتىم.

لەو يىست خولەكەدا بەتەواوى لە ئەليفەو ھەتا يى فيربوم كە چۆن لە بنەپەتەو ئەم موگناتىسيە ئاست بەرزانە چەمكسازى بكەم. تىگە يىشتن لە تەكنەلۇزيائى پىشتان ئەو متمانە يەى پىنەخىش كە پىويست بوو بۇ دانوستان لەگەل بەرھەمەيتەران.

ئەمجارە چاوم خستە سەر كۆمپانيائى تىرياجەرى نەمسايى بۇ تەكنەلۇزيائى ئاست بەرز كە يەكىكە لە كۆمپانيا ديارە كانى جىھان لە دروستكردنى موگناتىس.

بەيانىيەكى ساردى پايزى سالى ۱۹۸۸، بە ئۆتۆمبىلىك و لەگەشتىكى دوور لە ئەلمانىاو بەرەو فيەنا پۇيشتىن. كاكەلى كە رىگا نىشان دەرمان بوو بە رىگا سەھۇلاويە كاندا پۇيشت بۇ ناو بەرزايە كانى ئەلب كە بەفر دايپۇشيوون و دىمەنگەلى ھەناسە بركىتى ئاسا بوون. لەگەل چوونە ناو نەمسا، بارىتىكى بەخوپ دەستى پىكرد و بەمجۆرەش بىنيائىمان بۇ رىگا كە تا ئاستى سفر كەمىكردەو. ئەوئەبوو كاكەلى پۇيشتەكەى خاو كردەو، بەلام لەگەل دابەزىنمان لە گردىكەو، تا يەكان لەسەر رىگا سەھۇلاوى

و شەختە كەدا خلىسكان. ئۆتۆمبىلە كە بە لايە كدا رۆيشت و دواتر لى ژىر كۆنترپۆل دەرچو. كاك على بىھودە ھەولدا بارودۇخە كە راست بكانەوہ. سەيرى داشبۆردە كەم كرد. دواتر لەناكاو ھەستم بە لىدائىك كرد و بەقولى چەند پىيەك خلىسكاين و كەوتىنە ناو چاللىكى بچووكى بەفرەوہ. دەرگا كەم كردهوہ و بە ترسناكىيەوہ بىنىم لەبەرزايە كداين كە تەنيا چەند پىيەك مابوو بكەوينە نىو كەندەلانەوہ. تەنيا ئەم چالە بچووكەى بەفر رىنگرى لىكردبووين لە كەوتنمان. بەمجۆرە بەرنامەى سەنتەرفىوجى عىراق نرىك بوو لە كۆتايى ھاتن.

كاتىك بە سەلامەتى دابەزىن بۆ ناو چۆلەوانىيە تەختەكانى دەورووبەرى ڧىئەنا، ئاسمان بوويەوہ بە سامال و ھەورى تىدا نەما، لەوئ وەستايىن بۆ نانخواردنى نىوہپۆ، كە ژەمىكى نەمسايى بوو. لەبەر ئەوہى دەبوو تا سبەى بەيانى بوەستىن بۆ كۆبوونەوہ كەمان لە گەل كۆمپانىيەى ترىياچەر، بۆيە لە گەل ئەندازيارىكى كۆمپانىيەى H&H Metalform وادەيە كمان دانابوو. پاشنىوہپۆكەمان بە ئۆتۆمبىل لە دەورووبەرى ڧىئەنا بەسەر برد، سەرسام بووين بە سەوزايى و شاخە بەرزەكانى ئەوئ. ئەندازيارە ئەلمانىيەكە، مالى پىشورى لودويگ ڧان بىتھوڧن و چەندىن قەلاى پىشان دايىن كە چەم و باخچەى نايبايان تىدابوو. كاتىك يەكلىك لەم شوئتەوارانەمان جىدەھىشت، ئەو ڤووى لە من كرد و بەجۆرىك لە دلئەنگىيەوہ ئەوہى ڤوونكردهوہ كە بيانىيەكان تىنەگەيشتىيان ھەيە بۆ ئەو واقعەى كە ئىمە لە عىراقدا لە ژىرىدا دەژىن.

ھەروەھا وتى: ھەموو ئەم كۆشكە ڤاقيانەى كە سەددام لە ولاتەكەتدا دروستى دەكاتن وەك ئەو قەلايانە وان. "وايە؟"

بە ئەدەبەۋە سەرم دانەۋاندا. بەلام كۆمىتتە كەي ھەۋرىكى تارىكى بەسەر ئەۋ نىۋە پۇيە خۇشەدا ھىتا. چوون من ھەرگىز نەمدەۋىرا باسى قەلاكانى سەددام بىكەم لەبەردەم خەلكدا، تەنەت لە ولاتىكى بيانىشدا. لەغىراقدا دەشپىت لە چىنگى ھىزە ئەمىيە كاندا بۆ ھەتا ھەتا بىت بە ھەلم و ون بىت تەنھا لەسەر ئەۋەي بەدەنگى بەرز قەسەيەكى لەۋ شىۋەيەت وتوۋە. سەددام و كۆشكەكانى و ژيانى تايەتتى ئەۋ، بابەتتى قەدەغەكراۋ بوون. ئەم كۆشكانە شوپىتىكى ترسناك بوون، تەنھا باسكردىيان ھاۋلاتيانى ئاسايى دەخستە لىۋارى مردنەۋە. پەنگە قەلاكانى نەمسا لە پەردوۋىەكى دووردا شاھىدى درندەيى بوۋىن، بەلام بە پىچەۋانەي كۆشكەكانى سەددام، ئەم قەلايانەي نەمسا ئىستا ۋەك شوپىتى گەشتىارى كراۋە ۋا بوون لەبەردەم خەلك دا.

بەيانى بە ئۆتۈمبىل پۇشتىنە بارەگاي كۆمپانىي تىرىياچەر كە لە دۆلى ئەلب لە شارۋچكەي فىلاچ لە باشۋورى نەمسا ھەلگەۋتوۋە. چوۋىنە ژوۋرىكى چاۋەروانى كە پىك و پىك بو و ھەروەھا پەنجەرەيەكى تىداۋو ۋەك دەپروانى بەسەر خودى كارگەكە. ئاسانكارىيەكان بىگەرد بوون، ۋەك ئەۋەي مەۋف بتاۋىت ژەمىك لە بەردەم بىرىسكە و بىرقەي ئامپىرەكانەۋە بخوات. بەپۇەبەرى تىرىياچەر بە ئىنگلىزىيەكى بى خەۋش خۇي پىمان ناساند و بانگەيشتى ئۆفيسەكەي كىردىن. دۋاي ئەۋەي قەسەي خۇشمان ئالوگۇر كىرد، پىرسارى لە سىروشتى كارەكەمان كىرد. مىش خۇم پەردبوۋ بەۋ زانىاربانەي لە ئەلمانىا بەدەستەم ھىتابوۋ، پىم گوت ھىۋادارىن موگناتىسى ئالۇز بىكرىن. ھەروەھا باسى تايەتمەندىيەكانى ئەۋ موگناتىسىم كىرد كە دەمانوىست بۆ

سەنتەرفىوچە كەمان بە كارى بېتىن، بەلام بە جياوازيە كى گىرنگ
لە پرووى كارايە كەيەو.

ئەو پرسى: "بەنيازىت ئەم موگىتاسىيە بۇ چ كارپىكرىدىك
بە كاربېتىت؟"

گوتىم: "ئىمە تاقىكرىدەو لەسەر پەمپە ھەرە پىشكەوتوۋەكان
دەكەين بۇ پىشەسازى نەوت، و دەمانەوېت رېنگەيە كى باشتىر بۇ
دروستكرىدى مۇرىكى موگىتاسىيە بدۆزىنەو."

ئەو، بۇ چەند خولەكىك ئىمەي بە تەنيا جىھېشت و ۋەك ئەو
ۋابوۋ كە بۇ ھەتا ھەتا پۇشتوۋە، پاشان كە ھاتەو، بە پروخسارى
پىر گومانەو سەيرى كىردىم، دواتر داۋاى لىيوردىنى لىكرىدىن.
ئەوۋەبوۋ مەن ترس داىگىرتەم لەۋەي كە رەنگە پىشتىر ئامانجى
راستەقىنەي سەردانەكەمانى پىشىنى كىردوۋە و دەسەلاندان لەۋە
ئاگادار بىكەتەو. لەدلى خۇمدا و تەم رەنگە پەيۋەندى بە دەزگاي
ھەۋالگرى نەمسا يان ئىتتەپۇل بىكات. ھەۋلەمدا بە بىر كىردەۋەي
عەقلانى خۇم ئارام بىكەمەو. ھۆكارىكى جىنى مەمانەمان بۇ
سەردانەكەمان خستەپوۋ و ئەم كەسانەش لە بازىرگانى فروشتىنى
موگىتاسىيدا بوۋ. بەلام نەمتوانى ئەو ترسە ھەلېشىۋىتەم كە لەگەل
دانوستانىكى ۋەھا گرەۋداردا دىت.

ئەوۋەبوۋ دۋاجار دۋاى چەند خولەكىك بە ھىلكارىيەكەۋە كە
تايەتمەندىيەكانى موگىتاسىيە ئالۋز نىشان دەدات گەرايەو.

پرسى: ئايا ئەو، ئەمەيە كە تۇ بەدۋايدا دەگەرىت؟

دەلەم بازىكى دا. چوۋن ئەو ھىلكارىيە تايەتمەندىيە ۋەدەكانى
موگىتاسىيە سەنتەرفىوچى نىشان دەدا. مەن وىستەم ھىلكارىيەكە

و ەربىگرم و زىياتر لى بىكۆلمەو ە. بەلام ئەو ە نەبوو كە من داوايم كىردىبوو. من ئامازەم بە تايەتمەندىيە گونجاو ەكان كىردىبوو بۇ پەمپەكانى پىشەسازى نەوت. ەەرچەندە خودى موگناتىسيە كە وەك يەك بوو، بەلام ەيلىكارىيە كە ئاستىكى كارابى زۆر لە دەرەو ەي پىداوېستىيە ئامازەپىكرائەكانمان نىشان دا. وەك ئەو ە واپوو داواى كىرىنى ئۆتۆمبىلىكى وەرزىش كىردىت كە بتوانىت خىرايە كە بىگاتە دوو سەد مىل لە كاتزمىرىكدا، بەلام من رامگە ياندو ە كە ئەم ئۆتۆمبىلە تەنھا لە شەقامەكانى شاردا بەكارى دەيتىم و پابەندى سنوورى ياساى خىرايەكان دەبىم. ئەو ەيلىكارىيە كى پىشان دەدام كە ئۆتۆمبىلە كە چۆن لە يارىگاي پىشېركىدا بە تەواو كاردەكات. ەستىم كىرد كە ئەمە تەلەيەكە، بۇيە وام نىشان دا كە نازانم.

گوتىم: "دەترسىم ئەو ە نەيتىت، من بەم دىزايىنە ئاشنا نىم."

پىدەچوو بەپۆيەبەرى ترىپاچەر بەم وەلامە دلخۇش بوويت كاتىك ەيلىكارىيەكە كۆكرەو ە. دوو يارىدەدەرەكەى بانگ كىرد بۇ ناو ئۆفيسەكە و پىتمايى كىردن كە دەوروبەرى شوپتەكەمان پىشانمان بەدن و پىداوېستىيەكانمان جىيەجى بەكن. ئىمە بەمچۆرە پاروومان كەوتبو ە ئىو پرونەو ە. دواى گەشتىكى سەرنجراكىش لە دامەزراو ە ترىپاچەر و دانوستانىكى درىژخايەن، يەكلابى بووينەو ە. لەسەر گىرپەستىك بۇ دابىنكىردى ەزاران موگناتىسى بۇ پىشەسازى نەوتى عىراق.

ئەو ە كە نەمسايەكان ئامادە بوون ئەم موگناتىسيانەمان پى بىرۆش، سەختى ەيشتەو ە ئەو تەكنەلۇزىايەنى كە كۆمەلىك بەكارەتتەنى ەيە لە دەستى ئەو كەسانە دەرەخات كە پەنگە لە بەرنامەيەكى چەكى نەيتىدا بەكارىيەتتىن. ەروەها باس لە سىروشتى

ئالۋىزى پەيۋەندىيە كانى عىراق لە گەل پۇژئاوا دە كات لە كۆتايى
 ھەشتا كانى سەدەى رابردوودا. زۆرىك لە ولانان بە نھىتى
 ھاو كارى سەدداميان كىردبوو لە شەرى ھەشت سالەى دژ بە ئىران
 و ھىشتا وەك ھەپەشەيەك بۆ سەر ئاسايشى پۇژئاوا ھەستى
 پىنەدە كرا. لە لايەكى دىكەو ھىچ ولاتىك نەيدەتوانى بە ئاشكرا
 پشتىوانى لە بەرنامەيەكى چەكى ئەتۆمى عىراق بكات.

پەيۋەندىيە كانمان لە گەل كۆمپانيا بيانىيە كان ھەمىشە جۆرىك لە
 مەترسىيان ھەبوو. ھەرگىز نەماندەتوانى بزائىن دەزگا ھەوالگىرىيە
 بيانىيە كان چەندە لە نزيكەو ھاودىرى ھەناردە كىردن دەكەن، بەلام
 لانيكەم ھەندىك لە ئەندامانى حكومەتە كانى پۇژئاوا پىندەچوو
 خۇيان بووردىيت لە كۆمەللىك لە كارە كانمان. ئەگەر
 ئەوروپىيە كان و ئەمىرىكىيە كان ورياتىر بوونايە، زەحمەت بوو
 بىخەينە بەرچاومان كە بەرنامەكەمان بەو خىرايە بەرەو پىش
 دەچوو.

يەككىك لە فىزىزانە لىھاتوو ھە كانمان كە ناوى دكتور وىداد
 حاتەم بوو، ناردم بۆ كۆمپانيايەك لە بەرىتانيا، لەوى فىرى تواناى
 كار كىردنمان بە موگناتىسە كانى كۆمپانياى ترىپاچەر بوو. لەوانەيە
 ئەو زانايە بەرىتانيايەكى كە لە گەلدا كاريان كىردوو، بە ئاسانى
 سىروشتى راستەقىنەى لىكۆلىنەو ھە كانى پىششىنى كىردىت. چونكە
 جارىكيان يەككىكيان -دواتر پىي وىتم- تەنانت ئاگادارى
 كىردوو ھەو ھە موگناتىسە كە نەخاتە نىو جانناى دەستى لە گەشتى
 گەپانەو ھى بۆ بەغدا، چونكە لەوانەيە گومان لە نىو ئاسايشى
 فرۆكەخانەكەدا دروست بكات. بەلام بىتوانايى ئاسايشى
 فرۆكەخانە كان لە پىشكىنى سەرچەم كەلوپەلە كانى ھەر
 سەرنشپىنك پىنگەى دا كەرەستەى بچووك بەلام مەترسىدار لە

تېۋان پۇژھەلاتى ناۋەراست و ئەۋرۇپادا بە قاچاخ بىگۈزرىتەۋە. يەككىك لى ئەندامانى ستافەكەم تۋانى نىمۇنەيەكى ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇم لى بەغداۋە لى پىنگەي فۇكەخانەي ھىسپۇۋە بەھىتتە زانكۇي دۈندى لى سىكۇتلەندا، لەۋى چەندىن زاناي نىشتەجىي عىراقى يارمەتيان دا بۇ تاقىكرەنەۋەي ماددەكە. بە دىزىيەۋە لى پىنگەي گۇمرگەۋە بە بەستەۋەي لى ژىر قايشى پانتۇلەكەيدا. بەپاسى سەبارەت بەۋەي كە ھاۋكارەكەم تۋانىيۋەتى ماددەيەكى تىشكەدەر لى گەشتىكى نىۋەۋەلەتيدا بەھىتت، زۇر ترسناك بوۋ.

ئەۋەندەي سەرگەۋتەكانى ۋادەكانمان بەندبوۋ بە ئاسايشى لاۋاز و چىرۇكە دارىژپاۋەكانمان، ھىندەش ئەگەر تۇپرى كۇمپانىاكانى بەرەي عىراقى و پەيۋەندىيە بازىرگانىيە نىۋەۋەلتىيەكان نەبۋايە، ئەۋا پىشكەۋىتتىكى كەممان بەدەست دەھىتا. كۇمپانىيەكى ئامىر لى شارى كۇفىنتىرى بە ناۋى ماترىكس چەرچىل چەندىن پىكەھاتەي بۇ پىرۇگرامى سەنتەرفىۋجەكەمان دروستكرد. كۇمپانىيەكە پىشتىر خاۋەنى ئەزمۇون بوۋ و خاۋەندارىتتەكەي بەرىتاني بوۋ، دىكتۇرە سەفا ئەلجەبۇبى سەرپەرىشتى ئەم كىرىنەي كۇمپانىيە ماترىكس چەرچىلى دەكرد و ئەمەش تەۋاۋ لى كاتى خۇيدا بوۋ. ھەربۇيە لى سالى ۱۹۸۷ دۋاى كىرىنى زۇرىنەي پىشكەكانى، ۋەك سەۋكى دەستەي كارگىرپەكەي دەستىشانكرا. ھەمان بارودۇخىش بۇ كۇمپانىيە H&H Metalform راست بوۋ، ھەربۇيە بۇ كۇمپانىيە ماترىكس چەرچىل مەھال بوۋ كە بازىرگانى لى گەل عىراق دا پەت بىكاتەۋە. عىراق بانگەشەي ئەۋەي كىرد كە ئەۋ كەلۈپەلانەي ماترىكس چەرچىل بەرھەمى ھىتاۋە بۇ بەكارھىتتە مەدەنىيە بەكاردەھىتت و حكۇمەتى بەرىتانياش پەزامەندى لەسەر ھەناردە كىردىيان داۋە.

ئالۋىزى پەيۋەندىيە كانى عىراق لە گەل پۇژئاوا دە كات لە كوتابى
 ھەشتا كانى سەدەى رابردوودا. زۆرىك لە ولتان بە نھىتى
 ھاو كارى سەدداميان كىردبوو لە شەرى ھەشت سالەى دژ بە ئىران
 و ھىشتا وەك ھەپەشەيەك بۆ سەر ئاسايشى پۇژئاوا ھەستى
 پىتەدە كرا. لە لايەكى دىكەو ھىچ ولاتىك نەيدەتوانى بە ئاشكرا
 پشتىوانى لە بەرنامەيەكى چەكى ئەتۈمى عىراق بىكات.

پەيۋەندىيە كانمان لە گەل كۇمپانيا بيانىيە كان ھەمىشە جۆرىك لە
 مەترىسيان ھەبوو. ھەرگىز نەماندەتوانى بزائىن دەزگا ھەوالگىرىيە
 بيانىيە كان چەندە لە نزيكەو ھاودىرى ھەناردە كىردن دەكەن، بەلام
 لانىكەم ھەندىك لە ئەندامانى ھكۈمەتە كانى پۇژئاوا پىتەچوو
 خۇيان بووردىت لە كۆمەلىك لە كارە كانمان. ئەگەر
 ئەوروپىيە كان و ئەمىرىكىيە كان ورياتىر بوونايە، زەحمەت بوو
 بىخەينە بەرچاومان كە بەرنامەكەمان بەو خىرايە بەرەو پىش
 دەچوو.

يەكلىك لە فىزىزانە لىھاتوو ھە كانمان كە ناوى دىكتور وىداد
 حاتەم بوو، ناردىم بۆ كۇمپانيايەك لە بەرىتانيا، لەوئى فىرى تواناى
 كار كىردىنمان بە موگناتىسە كانى كۇمپانياى ترىپاچەر بوو. لەوانەيە
 ئەو زانايە بەرىتانيايەكى كە لە گەلدا كاريان كىردوو، بە ئاسانى
 سىروشتى راستەقىنەى لىكۆلىنەو ھە كانى پىششىنى كىردىت. چۈنكە
 جارىكىيان يەككىيان -دواتر پىتى وتم- تەنانت ئاگادارى
 كىردوو ھەو ھە موگناتىسە كە نەخاتە نىو جانناى دەستى لە گەشتى
 گەپانەو ھە بۆ بەغدا، چۈنكە لەوانەيە گومان لە نىو ئاسايشى
 فېرۇكە خانە كەدا دروست بىكات. بەلام بىتواناى ئاسايشى
 فېرۇكە خانە كان لە پىشكىنى سەرچەم كەلوپەلە كانى ھەر
 سەرنىشنىك پىنگەى دا كەرەستەى بچووك بەلام مەترسىدار لە

نىۋان پۇژھەلاتى ناۋەراست و ئەوروپادا بە قاچاخ بىگوازىتەۋە. يە كىك لى ئەندامانى ستافە كەم تۋانى نمونە كى ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇم لى بەغداۋە لى پىگە لى فرۇكەخانە لى ھىسپۇۋە بەھىتتە زانكۇ دۋندى لى سكۇتلەندا، لەۋى چەندىن زانائى نىشتەجىنى عىراقى يارمەتەن دا بۇ تاقىكردنەۋە لى ماددە كە. بە دزىيەۋە لى پىگە لى گومرگەۋە بە بەستەۋە لى زىر قايشى پانتۇلە كەيدا. بەراسى سەبارەت بەۋە لى كە ھاۋكارە كەم تۋانىۋىيە تى ماددە يە كى تىشكەدەر لى گەشتىكى نىۋەۋەلەتەدا بەھىتتە، زۆر ترسناك بوۋ.

ئەۋەندە لى سەركەۋتەكانى ۋادەكانمان بەندبوۋ بە ئاسايشى لاۋاز و چىرۇكە دارىژراۋەكانمان، ھىندەش ئەگەر تۇرى كۇمپانىاكانى بەرە لى عىراقى و پەيۋەندىيە بازارگانىيە نىۋەۋەلەتتەكان نەبۋايە، ئەۋا پىشكەۋتتىكى كەممان بەدەست دەھىتا. كۇمپانىيە كى ئامىر لى شارى كۇفئىتتىرى بە ناۋى ماترىكس چەرچل چەندىن پىكەھەتە لى بۇ پىرۇگراممى سەنتەرفىۋجە كەمان دروستكرد. كۇمپانىيە كە پىشتەر خاۋەنى ئەزمۈۋە بوۋ و خاۋەندارىتتە كە لى بەرىتەنى بوۋ، دىكتۇرە سەفا ئەلجەبۇبى سەرپەرشتى ئەم كىرەنە لى كۇمپانىيە ماترىكس چەرچلى دەكرد و ئەمەش تەۋاۋ لى كاتى خۇيدا بوۋ. ھەربۇيە لى سالى ۱۹۸۷ دۋاى كىرەنى زۆرىنە لى پىشكەكانى، ۋەك سەۋۇكى دەستە لى كارگىتپە كە لى دەستىشانكرا. ھەمان بارودۇخىش بۇ كۇمپانىيە H&H Metalform راست بوۋ، ھەربۇيە بۇ كۇمپانىيە ماترىكس چەرچل مەھال بوۋ كە بازارگانى لى گەل عىراق دا پەت بىكەتەۋە. عىراق بانگەشە لى ئەۋە لى كە ئەۋ كەلۋەلەنە لى ماترىكس چەرچل بەرەمە لى ھىتاۋە بۇ بەكارھىتەنى مەدەنىيە بەكاردەھىتتە و ھىكۋمەتى بەرىتەنىاش پەزەمەندى لەسەر ھەناردە كەردىان داۋە.

بەلام لە ماوەی سالانی نەو دەکاندا، ھەزەھە بە سەرھەتە کاتەت بە لگەکان دەریانخست کە ھەوالگەری بەریتانیا لەبارە بە کارھێنانی کۆتایی راستەقینە زۆرێک لە پێکھاتەکانی زانیو، و حکومەت بە بێدەنگی ڕەزامەندی دەربەرپووە لەسەر ھەناردەکردن بۆ ڕەچەکەردنی سەددام پێش جەنگی کەنداو لە سالێ ۱۹۹۱.

بەلام ھەرچۆنێک بێت، کلیلی راستەقینە ئەلمانییەکان بوون کە پەپوھەندیان بە کۆمپانیای H&H Metalform ھوھەبوو، کە تا ئەوکات پشکی شیریان لە کۆمپانییەکانی عێراق وەرگرتبوو. دیتیش ھینزە دەیان ھۆکاری بۆ کۆمپانیایەکانی تەکنەلۆژیای بەرز داوین کرد کە ھاوکاریان کردین ئەمەش بەھۆی پەپوھەندی درێژخایەنیان لەگەڵیدا و ئەو پارە زۆرە کە دەمانتوانی داوین بەکەین بۆیان. وائەر بوسی، پەپوھە ئامیری پارچە سەنتەرفیوج، زۆرێک لە خالە وردەکانی کارکردن لەگەڵ پۆلای فێرکردین، ھەردووکیان گەشتی چەندجارەیان بۆ عێراق کرد بۆ ئەوێ یارمەتیدەر بن لە پێشکەشی کردنی بەرنامەکەمان. بە بەکارھێنانی نەخشە کۆکردنەووە کە لەلایەن سیتەمێرەووە داوینکراو، ئێمە دیزاینی بنکە خولاووەمان کرد کە سەنتەرفیوجە کە لەسەری داوەنیش. چەندین کۆمپانیای سوئیسریمان دۆزیووە کە تاییەتمەند بوون لەو دیزاینە کە لە دریلەکانی ددان و لەخولانەوێ زۆر بەرزدا بەکار دەھێنن، کە دەتوانن بۆ خولانەوێ سەنتەرفیوج بگۆنن.

لە بنی پۆتۆری سەنتەرفیوجە کەدا، بنکە لەناو ھەوێکی پۆنی تاییەتدا و لەناو کۆپێکی تاییەتمەنددا دەسوپێتەو. بۆ کەمکردنەوێ خۆلێدان -پیاکێشان- بۆ ئاستی نزیکە سفر، تۆپە کە دەبێت بە بنکە بە بچەسپێت کە چیتێکی تەنکی پۆن

لە نىۋان بىنكە كە و پوۋى كۈپە كەدا پارىژىت. دىزايىن و تەكنىكە ئالۋزە كانى چەسپاندنى ئەم بىنكانە نەيتىيە كى زۆر پۇلىتىكراون. بەلام دواى ئەۋەى ئىتمە ھاندانىكى دارايى باشمان پىشكەش كىرد، سىتىملىر وىتەيە كى وردىنى نەخشە كەى پىشكەش كىردىن و ئىتمەش بەم ھۆيەۋە ئەم بەربەستەمان تىپەپاند.

كاتىك پىۋىستمان بە كىرنى ئامىر و پارچەى وردىنى بەرز بو، ئەلمانىيە كان بۇ كۇمپانىيە كى سويسرى بەناۋى شاۋبلىن Schaublin SA. ئاراستەيان كىردم كە ھەندىك لە وردىن ئامىرە كانى جىھانى دروست دە كىرد. لە سالى ۱۹۸۸ من و دىكتور فەرىد لە ئۇفسى سەرە كى كۇمپانىيە كە لە شارۋچكە بچوۋكە كەى بىقىلارد سەردانى ئۇلرېچ سپايس، بەپىۋەبەرى فروشتىنى شاۋبلىنمان كىرد. سپايس پىۋىكى لاۋازەى مىزاجى بو، چەندىن كاتىرمان بەسەر دەبرد لە گفتوگۇ كىردن لەسەر كىرنى ئامىرى خولان و سورپانەۋە. ھەرچەندە ئەم ئامىرە چەندىن بەكارھىتەيان ھەيە، لەۋانە دروست كىردنى كاپى پۇتۇر و بەشە كانى تى سەنتەرفىۋىچ، بەلام دواجار پەزەمەندى دەرپى لەسەر دايىن كىردنى پانزە ئامىر بەبى ئەۋەى پىسپار لە بەكارھىتەيان مەبەستمان بۇيان بكات. بەلام كاتىك باسى نىرخىكى كىرد، پىم وت ئەم نىرخە پىدەچىت بە شىۋەيە كى خەيالى بەرز بىت و پىشپارى كەم كىردەۋەى لانىكەم لەسەدا ۱۰م كىرد. من و دىكتور فەرىد لەبەردەم مىزە كەى دانىشتىۋىن، لەگەلىدا دانوستانمان دە كىرد و دەگەپانەۋە تا جەنابى سپايس ئارامى لى ھەلسا و لەناكاۋ توۋرە بو.

وتى: ئەمە مەھالە. ۋا ديارە ئىۋە جگە لە بازارگانىكى ئاسايى چىتر نىن!

ھەستەم كەرد دىكتۇر فەرىد لە وىجۇرە رەگەزپەرسىيە زۇر تۈرپە. وا ديار بوو جەنابى سپايس ئىمەى وەك كۆلبەرىكى ولاتىكى ناپىشكەوتوو كە بە جۇرىك لە جۇرەكان لە ژىر ئاستى ئەودا بووين، سەير دە كەرد. رەنگە بە ھەمان شىوہ ئىمەى بە مەردار و وشتەر ناوہەند كەردىت. لەلايەكى تر رۈومەتەكانى خۇمىش لە توورەيىوہ سوور بووبوون.

وتم: "بەرىز. سپايس، ديارە ئەمە كات و شوپىتىك نىيە بۇ گەيشتن بە رېككەوتن. بۇچى لە بەغدا سەردانمان ناكەن و زياتر باسى شتەكان دەكەين؟"

وتى: "ببورە، بەلام ناتوانم، من كاتم نىيە."

ئەوہبوو تەوقەمان كەرد، من و دىكتۇر فەرىد گەراينەوہ بەغدا. من بۇ ماوہيەكى كاتى ئەم غوررەم قووت دا، چونكە ھەستەكان لە سەر مىزى دانوستان جىگەيان ناپىتەوہ. دەمزانى كە شاوبلىن دەتوانىت ھاوہەشىكى بەنرخ يىت، بىرماردا لە ئاستىكى تردا دانوستان لەگەل سپايس بىكەم و ھەولبەدەم پەيوەندىيەكى بەرھەمدارتر پەرەپىتدەم، لەجياتى ئەوہى ئەو نرخە بدەم كە پىشتەر ئەو پىشنيارى كەردبوو. بىرماردا بە نىشاندانى جوانى و نەيتى ئەو خاكەى كە ئەو سووكايەتى پىكەردبوو، باشتەر سەرنجى سپايس بەدەست بەيتنم. بىرماردا جۇرىك لە گەشت و پشوى پىشكەش بىكەم كە تاھەتاھەتاي ژيانى بىرى نەچىتەوہ، بەمەش لە پروسەكەدا بە تەواوى ئەو شتانە بەدەست دەھىنم كە پىويستمان بوو بۇ بەرنامەى سەنتەرفىوج.

ئەمە ھەقىقەت بوو كە تەكنەلۇژىاي سويسرى سالانىك لە پىش عىراق دا بوو كە دەكرا بە سالانى رۈوناكى ناوہەند بىكرىت، ئەمە

تەننەت سەددامىش دەيتوانى دان بەۋەدا بىتت. ئەم نايە كسانىيە
ئىمەى گەياندىبۇۋە ئورۇپا بۆ ئەۋەى لى پەلى يە كەمدا بازار پەكەين
بۆ كېرنى پارچە ۋە ھەروەھا شارەزايى. بەلام كەس ھەز ناكات
بە كەمتەرخەم ناۋزەد بىكرىت ۋە كۆمىتتە كەى جەنابى سپايس
شانازى مىنى وروژاندى. ۋلاتە كەم پېر بوو لى كەسانىك كە خاۋەنى
عەقلى خويىندەۋار ۋە شارەزاۋ لىھاتوو بوون، كە سەرەپراى
ستەمكارى سەددام توانيان ھەستى يە كپارچەيى ۋلات بپارژىن.
ئەۋە بەلگە يە لەسەر پۇخى گەلى عىراق كە چىنكىكى خويىندەۋارەۋ
بەرگەى دىكتاتورىيەتى درىندەيان گرتوۋە.

دواى چەند پۇژىك، دواى ئەۋەى تورپەيەكان ساردىبونەۋە،
تەلەفۇنم بۆ جەنابى سپايس كىر پىنم پراگەياندى كە ھەموو
خەرجىيەكانى بۆ سەرف دەكەين بۆ گەشتىكى پەلە يەك بۆ عىراق.
لەگەل ئاسۋى پەيۋەندىيەكى بازارگانى بەردەۋام، بەمىجۇرە ئەم دەم
چەۋر كىرەنە سەلماندى كە زۆر لەۋە گىرنگىرە لەۋەى بىتوانىت پەتى
بىكائەۋە.

دوچار جەنابى سپايسم لى فېۋكەخانەى نىۋەدەۋەتى سەددام
ھەلگىرت ۋە سەرنىجم دەدا كە چۆن چاۋە سويسىريەكانى ئەۋ ھۆلە
فراۋان ۋە بىن پەلە ۋە پاك ۋە خاۋىتى گەشتىيان بىنى كە دىۋارەكانى
بە دىزايىن ۋە بەردى پەۋنەق داپۇشراپوو. زۆر جىاۋاز لى
فېۋكەخانەى زىۋورىخ، فېۋكەخانەى سەددام ئىتتەرنىشال ئەۋ
جۆرە شويىتە نەبوو كە لەلايەن "بازارگانىكى ئاسايىيەۋە" ۋە دروست
بىكرىت. بە لىمۇزىننىكى مېرسىدس لى فېۋكەخانەۋە بىرمانە دەرەۋە،
بە درىژايى پىنگايەكى نەرم كە بە دارخورما ۋە درەختى كالىتۇس
دەۋردىراپوو. مىن ئامازەم بە دىمەنەكان دەكرد ۋە شويىتەكانم
دەناساند كاتىك پىنگاى خىراى قادىسىيەمان بەرەۋ ناۋەپراستى بەغدا

بەجىدە ھېشت، بە وردى سەيرى سپاسم دە كرد تا بزانم چى
سەرسامى كردووه و چى برۆكانى بەرز كردووه تەو. پىدە چو
سەرى سورمايىت لەو ەى كە بەغدا چەندە مۆدىرن بوو. منىش
رېنگايە كم ھەلزاردبوو كە ئەم لايەنەى ولاتە كەمان بە باشتىن
شىو ە نشان بدات. .

رېنگاي خىراى قادىسيە بە چەند پاركىكى سەوز لە لاي چەپ
و ھووبارى دىجلە لە لاي ھاستمانەو دەوردرا بوو، ھەروەھا بەناو
گۆرەپانى فېستىفال و نامىش و قوبەى نوئ و مۆدىرنىستىيە كەى
مۆنومېنتى "سەربازى ون" دا تىپەپىن، تا ھۆتىلى ئەلپەشىد، كە
لەو پىشدا بەخىرھاتنى تايەتمان بۆ رېنكخستبوو.

بۆ سبەى بەيانىيە كەى من و دكتور عادل و دكتور فەرىد
لە گەل جەنابى سپاس كۆبوو ەو ە بۆ گفتوگۆيە كى گشتى لەسەر
تەكنەلۆژيا. ئەو ەبوو من ئەو ئامازەيەم لاپرد كە مەبەستى ئەو
ئامىزانەى پىشتەر باسما كوردبوو تەنيا نوكى شاخى سەھۆلىنى
گرىيەستە ئەگەرييەكان. پىدە چو قسەكان ە رېگرىت و
گۆرپايەل بوو، تەنانەت تامەزرۆى گۆنگرتن لە زياترىش بوو،
بەلام من ئەم دىالۆگەم كورتكردەو.

گوتم: "جەنابى سپاس، با بە كاروبارى زۆرەو ە پشوو ەكت
تىك نەدەين، بۆيە ەك شىتك گەشتىكى تايەتم بۆ شوپنەوارەكانى
بابل بۆ رېنكخستوى."

دواى نانخواردنى نيوەپۆ جەنابى سپاسم بردە بابل، نزىكەى
پەنجامىل لە باشورى بەغداو لە نزىك كەنارى ھووبارى فورات.
ئەو شوپنەم نشان دا كە لە سەدەى شەشەمى پىش زايىن. پاشاى
بابل نەبوخودنەسرى دوو ەم، باخچەى ھەلواسراوى بۆ

ھاۋسەرە كەي دروستكرد، كە يەككە لى ھەوت سەر سۈرپەتەرە كانى جىھان و زەقورەي ئور كە تاۋەرى ئەفسانەيى بابل بو. ۋا ديار بوو بەتەۋاۋى سەرنجى جەنابى سپايسم پاكىشا كاتىك باسى تەلارسازىكى بابلى بەناۋى گودىاي لاگاشم بۆ كرد، كە پلانى پەرستگاكانى نرىكەي پىنج ھەزار سال لەمەۋبەر لى بەرددا ھەلكەندراۋە، ئەمە سەرەتايىترىن گرافىكى ئەندازىارىيە لى جىھاندا.

كاتىك لەناۋ و پىرانەكاندا دەپۇشتىن، وتى: "دەمزانى زانستى جەبەر لىرە داھىتراۋە".

گوتىم: "ئەمە ئەۋ ھاۋكىشە چۈارگۈشەيەيە كە پەرەيان پىداۋە و تا ئىستاش لى كىتپى خويىندى ھەمۇۋ مندالىكدا لى سەرانسەرى جىھاندا بەكار دەھىترىت". "ئايا دەزانى كە بابلىيەكان چەمكى 'سفر' شىيان داھىتناۋە؟"

جەنابى سپايس ۋاى نىشاندا كە كاتى خۋى گويىستى ئەۋە بوۋە. مەن باسى پەرستگايەكى بابلىم كرد لى شارى كۈنى نىپور كە زياتر لى چۈار ھەزار سال لەمەۋبەر پىر بوو لى خشتەي گلېن، بەمەش ئەمە يەكەم كىتپىخانەي ناسراۋى ئەۋكات بوو. پىم گوت، بابلىيەكان يەكەم نەخشەي مەۋفان لەسەر خشتەي گلېن داۋشتوۋە، لەئىۋياندا سەرەتايىترىن نەخشەي جىھان كە ئاۋەكانى دەۋرۋەرى بازنەي زەۋى نىشان دەدات و بابل لى ناۋەندەكەيدايە. پىدەچۈۋ جەنابى سپايس بەراستى بەتەۋاۋى بە گەشتە مەيدانىيەكەمانەۋە سەرسام بوۋىت و لى كاتى گەپراۋەمان بۆ بەغدا گەتۈگۈيەكى باشمان كرد سەبارەت بە مەۋۋى جىھان و ئەۋ زانا و بىرمەندە گەۋرانەي كە لەخزمەتيان بە پىشكەۋتنى مەۋف كردوۋە. ھەستەم

كرد بەر بەستە كانى نىوانمان دەتۆتتەو: لە كۆتا رۆژى گەشتە كەيدا
 ھەندىك لە ئەندازىيارانى بەتواناترمان ھىنايە MIC بۇ ئەو ھى لە گەل
 جەنابى سپايس باسى تايەتمەندىيە كانى ئامىرە كانى شاوبلىن بگەن.
 بەبى ئەو ھى باسى نرخەكان بگەم، لىم پىرسى ئايا دەكرىت
 ھەندىك لە ئەندازىيارەكانمان بىترىن بۇ بىفيلارد بۇ راھىنانى دەستى.
 پىدەچوو بە داواكارىيە كەم سەرى سوپمايىت.

وتى: بۇ چى پۆيىست بە راھىنانە؟ پىم واىە پىشتەر ھەندىك لە
 باشتىر ئەندازىيارەكانى جىهان لای تۆيە.

بەم قسەيە زەر دەخەنەم كرد. جەنابى سپايس نەيدەزانى كە ئەو
 باشتىرىنى بىنيو ھى لە بابەتە كە نەدە گەشت. ئەمە ھەك ئەو ھى وابوو
 كە لە سەر ھەرەبانەكان لەنىو بازارەكانى عىراقدا كاتىك تەماتە
 جوانەكان دەخەنە سەر ھەو ھى خراپەكان لە ژىرەو ھى دەشارنەو ھى. بەلام
 ھەستە كەيم بەرز نرخاند. بەبى ئەو ھى ئەو وا بلىت، ھەستم كرد
 ئەو ھى پاشەكشەي تەواو ھى تىيە لە لىدوانەكەي سەبارەت بە "بازرگانى
 ئاسايى". لەو ھى گىرنگىر ھەستم دەكرد گەشتوینەتە ئاستىك لە
 پىترگرتن لە يەكتەر كە پەيوەندىيەكى كار كىردنى لەسەر دروست
 بگەن.

ئەو ھى وابوو مەنىش دەستخۆشەيە كەيم گەپاندەو ھى و گوتىم: "پەنگە
 چەند ئەندازىيارىكى بەتوانامان ھەيىت، بەلام كەس نازانىت ھەك
 سويسرىيەكان بەجوانى كار بە ئامىرەكان بكات."

ئامانجم بۇ راھىنانى ئەندازىيارەكانمان لە شاوبلىن دوو لايەنە
 بوو. مەن وىستم لە ژىر پىتمايى پىپۆران ئاشنا بىن بە ئامىرەكان و
 لەو ھى گىرنگىر، كەپەكانى پۆتورى سەنتەرفىوچ و بەشەكانى تر
 بە تايەتمەندىيە دروستەكان بەرھەم بەيىن. ھەر ھەو ھى دروستكىردنى

پۇلا زۆر قورسە بۇ ئامىرسازى و لە گەل ئەوەشدا وردىنى كاپە كان بە ھەمان شىۋەى خودى رۇتۇرە كە گىرنگ بوو. لەبەر ئەوۋى شاوبلىن ئامىرى دروست دە كىرد و مامەلەى لە گەل پارچە كاندا نەدە كىرد، ھەستەم دە كىرد كە لەوئىدا پىكھاتە كانى سەنتەرفىوج دروست كىردن ئاسانتر دەيىت و مەترسى دۇزىنەوۋەيان كەمترە. مەن و جەنابى سپايس يەكلايى بووینەوۋە لەسەر زىاد كىردنى نىرخىك بۇ ئامىرە كانى خولان و سورانەوۋە كە پاهىتەننى لە شۇتتى خۇيدا لەسەر ئەو پارچانە لەخۇگرتبوو كە دەمانەوئىت دروستى بىكەن. ئەوۋى ۋەك پەيوەندىيە كى ئالۇز دەستى پىكردبوو، بوو بە ھاو كارىيەك كە سوودى بۇ ھەردوو كەمان ھەبوو.

يىگۇمان جەنابى سپايس توشى فزولىت بوو لەو پىكھاتە سەير و سەمەرەى كە ئەندازىارە كانم مەبەستىان بوو لەسەر ئامىرە كانى بەرھەمى بەيىتن. مەن بەشدارىم لە چەندىن كۆبوونەوۋى سەرەتايى مەشقە كانى شاوبلىن كىرد بۇ ئەوۋى دۇنيا بىم كە ھەموو شىتەك بە ئاسانى بەرپۇئەدە چىت، بە يىانۇۋىيە كى ئامادە كراۋەوۋە كە كاپە كانى سەنتەرفىوج بۇ ئامىرىكى تاييەتمەند بووۋە كە پىنى دەوترىت لەيزەر چۆپەر، كە لە تاقىكىردنەوۋە كانى لەيزەردا بە كاردەھىترىت. ئەمە ۋەك گىرەو واپوو، چۈنكە ئاشنابوونم بە چۆپەرى لەيزەر لە باشتىن حالەتدا روكەش بوو. مەن تەنھا دەمزانى ئامىرى خولانەوۋىيە كە تىشكى لەيزەر پادە گىرن و دووبارە فۇكەسىان دەكەنەوۋە. لەپاستىدا تەككەلۇزىايەك بوو كە زۆر لە دەرەوۋى دەستى ئىمە بوو. بەلام مەن پىشېنىم كىرد كە ۋەك بەرپۇئەبەرىك نەك تەككىكارىك، جەنابى سپايس بەقەد مەن كەمىك لەبارەيانەوۋە دەزائىت. پاشىنۋەپۇيەك، كاتىك مەن و يەكەك لە ئەندازىارە گەنچە كانمان بە ناۋى جەمال سەيرى يەكەك لە دىزايە

ھەستىيارە كانمان دەكرد، بەشتۈە بەك بە چرپەۋە و بۇ سوودى سپايس بە ئىنگلىزى گوتىم: "سەيركە جەمال، كاتىك ئەم بەشە دەسۈرپىتەۋە، تىشكە كە دەگىرىت."

جەمال بە سەرلىشىۋاۋى سەيرى كىردىم، بەلام باشتى دەزانى لەۋەى ھەر شىك بلىت. ديارە جەنابى سپايس ئەو ئامازەيەى ھەلگرتەۋە، چونكە رۇزى دواتر بە جۇرىك لە نەپىيەۋە لە بەكىك لە ئەندازىارە كانم نىك بوۋەۋە. وتى: "دەزانم تۇ چى دەكەيت. ئىۋە كار لەسەر چۆپەرى لەزەر دەكەن. من نەمدەزانى عىراق كار بەو جۇرە تەكەلۇزىايە دەكات." پەيۋەندىيە باشە كانمان لەگەل جەنابى سپايس تادەھات باشتى دەبوو، ھەروەھا سوودى دىكەى ھەبوو. چوون پەيۋەندى زۇرى بۇ ئەندازىارە كانمان لە كۇمپانىاكانى تىرى سويسرا كىردەۋە. تەنەت چەند جارىك ئەندازىارنى خۇشى نارد بۇ ئەۋەى لەگەل مىندا بىن بۇ كۇمپانىاكانى تەكەلۇزىايە بەرزى دراوسى بۇگەرەنتى ئەۋان. زۇرى نەخاياند سويسرا بوو بە وۇرك شۇپىك بۇ عىراق.

بەشى شەشەم بەرنامەى تىكچىزان و بەرىيەككەوتن

كاتىك ئاوپم بۇ دواۋە داىەۋە تاۋەكو سەيرى ھەموو ئەۋ شتەنە
بەكەم كە لى ماۋەى ھەژدە مانگى رابردوۋدا بەدەستمان ھىتاۋە،
پىشكەۋىتىكى گەۋرەم بىنى. چوون ئىمە بىۋىنە خاۋەنى دىزەين
ۋ كەرەستەى خاۋ ۋ زۆرىك لى ئامرازەكانى سەنتەرفىۋجىكى
پەسەن. دەيان لى ئەندازىار ۋ توۋرەكانم بە نەينى لى باشتەين
پەيمانگانى جىهان ۋ كۇمپانىكانى تەكنەلۇزىيە بەرزدا پراھىنانىان
دەكرد. تەكنىكاران لى سەرانسەرى ئەۋروپا كاريان لەسەر پىككەتە
لاۋەكىيە ھەستىارەكان دەكرد، بىن ئاگا لەۋەى كە يارمەتيدەرن بۇ
پەيدا كەردنى پارچەكانى بەرنامەى سەنتەرفىۋجى عىراقى. پەنگە
ئەمە بە ئەگەرىكى زۆرەۋە كارامەتەين بەرنامەى دەۋلەمەند كەردنى
نەينى بوۋىت لى مېژوۋدا. لى ھەر بارودۇخىكى تردا، لەۋانەيە ھەر
سەرۋكىكى تەرى تىمى ئەندازىارى بۋايە ئەۋا ستايشى بىن شومارى
ئىمەى دەكرد، بەلام حوسەين كامىل ھەمىشە سەرنجى لەسەر
كەموكۇرپىيەكانمان بوۋ. ناچار بوۋم دان بەۋەدا بىنم كە ھەرۋەك
چۇن زۆرىك لى توخمەكانى بەرنامەى سەنتەرفىۋجەكەمان
پىدەچۈۋا كۆدەبنەۋە، لەھەمان كاتدا ئىمەش توۋشى يەك دوو
كىشەى جەددى بوۋىن. لىكەندەۋەكانمان دەريانخست كە
موگناتىسى ھەمىشەى بە خىرايە بەرزەكانى سەنتەرفىۋج
دەتەقەتەۋە، ئەمەش بەھۋى ھىزى خولانەۋەى زۆرەۋە. لەۋەش

كىشەدارتر، ئىمە بەزەحمەت دەتوانىن ئامىرەكانى دروستكردى
 لىشاو كە لەلايەن كۇمپانىيە H&H Metalform دايىنكرابوون بۇ
 دروستكردى پۇتۇرەكان بە وردى - كە بەرگەي خىرايەكانى
 خولانەوئە سەنتەرفىوج بگرن - بەكاربەخەين. چونكە ئەو ئامىرانە
 بۇ بەرھەمىيەتلىك كەيسى موشەكى تۇپخانىە باش بوون، بەلام
 وردىبىنىيان نەبوو كە بتوانن بە بەردەوامى بۇرىيەكى تەواو يەكسان
 لە پۇلايەكى بەھىز دروست بىكەن و تەنانەت بچووكىرىنى
 ناتەواوئىش لەم كارەدا تەواوئى بۇرىيەكانى بىكەك دەكرد.

دواي شەپرى ئىران، حكومەتى سەددام لە پرووى سەربازىيەوئە
 لاواز بوو و خەرىكى سەرفكردى خەرجىيەكان بوو بۇ دووبارە
 بىناتانەوئە بەرگىيەكانى، لەنىوياندا گەتوگۇكردن لەسەر
 گرىبەستىكى چەكى ئاسايى كە مىليارەها دۇلار بوو لەگەل
 بەپازىل. ھەرۈەها ئەگەر بە فشارە ھىمەكانى حوسەين كامىل
 لەسەر ئىمە حوكم بەدەين، سەددام لە ھەموو كاتىك زياتر
 تامەزرۇي بۇرانىۋىمى پىتتىراو بوو. لە ئاستى نىۋەلەتەدا،
 حكومەت دەستىكر بە ھەولەكانى بۇ دووبارە بىناتانەوئە پىنگەي
 خۇي، بەتايىبەتى لە چاوى پۇژئاوادا، ئەمەش بە مەبەستى ھاندانى
 كەمكردەوئە قەرزەكان كە لە كاتى جەنگدا بەرزىبونەوئە.
 سەددام لە ۱۹۸۹ ھەلپۇزاردى ئەنجامدا و تىايدا
 ژمارەيەكى زۇر لە ژنان و غەيرە بەعسى كورسىيان لە ئەنجوومەنى
 نىشتمانى ۋەرگرت و نيازى خۇي پاگەياندا بۇ دروستكردى
 دەستورلىك كە گەرەنتى حوكمپانى دىموكراسى بىكات. بەلام
 ئەمە ھەر تەنھا بانگەشە بوو و ھىچى تر.

پىاۋە ئەمىنيەكانى سەددام كە لە پەشىدىيە جىگىر بوون، دەستيان
 كىر بە پرسىياري تەكنىكى زۇر لە دەرەوئە تىگەيشتىيان. ھەندىك

لە ئەندازىارە كانىم پىيان وتم كە پىدە چىت لىكۆلىنەوۋە لە كەمو كۆپىيە كانى بەرنامە كە مان بىكەن بەمىجۆرەش دەتوانن راپۇرت بىدەن بەسەرۋى خۇيانەوۋە.

كاتىك ئاللىگارىيە تەكنىكىيە كانى خۇمانىم خىستە بەردەم سىتىملىر، ئەو شىۋازىكى ئالۋىزى پىشنىار كىرد بۇ بەرھەمەتتەننى رۇتۇر بە بەكارھىتەننى مادەيەك كە پىي دەۋىرتىت رىشالى كاربۇنى، كە تەنەنەت لە پۇلايەكى پتەو بەھىزترە. مەن تامەزۇرۇ بووم بۇ گەپان بەدۋى ئەم تەكەنلۇزىايەى تردا. ھەر پىرۇزەيەكى سەرگەۋتوۋ دەيىت بتۋانىت خۇى لەگەل گۇرپانى ۋاقىعە كاندا بىگۇنچىتت. سىتىملىر ۋى ھاپىيەكى ۋ ھاپىيەكى پىشۋى ھەيە لە پىرۇگىرامى سەنتەرفىۋىج لە MAN. كە تايىيەتمەند بوون لە رىشالى كاربۇنى. ناۋى كارل ھاپىز شاپ بوو، ھەرچەندە لە ۋ كاتەدا نەمدەزانى، بەلام ئەو كەسە دۋا كىلىلى پىۋىست بۇ پەرەپىدانى سەنتەرفىۋىجى عىراقى داپىن دەكىرد.

شاپ ۋازى لە MAN. ھىتابوۋ لە سەرەتاي ھەشتاكانى سەدەى راپىردوۋا ۋ كارىكى تايىيەتى دامەزىراندېۋو، ئەمەش ۋى لىكىرد زىياتىر نىزىك يىتەۋە لە كۇمپانىيەكى گەۋرە ۋ لە ژىر كۆنترۇلى تونددا. كۇمپانىيەكى بە ناۋى رۇش RoSch كە پىكھاتوۋە لە يەكەم پىتەكانى ناۋى بىنەمالەكەى ۋ بىرىجىت رۇنىگەرى ھاپىسەرى. ۋادىاربوۋ ئەو پۇشىنى رىشالى كاربۇنى بۇ كۇمپانىيەكانى ئۇتۇمىل ۋ كۇمپوتەر، ھەرۋەھا دۇرە فىشەكى بۇ ھىزى ئاسمانى مىسەر بەرھەم دەھىتا. بەھۋى پىشەنى خۇى لە تەكەنلۇزىاي سەنتەرفىۋىج، بە تەۋاۋى لەگەل پىداۋىستىيەكانماندا دەگۇنجا.

لە مانىڭى نىسانى سالى ۱۹۸۹ مەن و سىتىملىر سەردانى جەنابى كارل ھائىز شامان كىرد لە كومپانىيا كەيان لە شارۋچىكەى كاوفىيورن لە باقاريا. دىكتور فەرىد و دىكتور عادىل لە گەل خۇم ھىنا، ھەروەھا جەنابى عەلىشىم ھىنا. ئىمە لەو وەريا بووین كە لە كاتى كۆبۇنەو و سەرەتا باسى پىرۋىزى سەنتەر فىوچە كەمان نە كەين.

ھەر لەو ساتەوۋى يە كىرمان بىنى ئەو كەسەم كەوتە بەردىل. لە تەمەنى پەنجە و پىنج سالىدابو، دە سال لە مەن گەورەتر بوو، قىزە خۇلەمىشىيە كەى بەسەر پىشەوۋى سەرىدا شانەى گەپابوۋە. چاۋە شىنە كانى وەك ھەوزىكى يىچوۋكى ئاۋ دەھاتتە بەرچاۋ كە ھىزى كىشكرىدن لە دەموچاۋە فراۋانە كەيدا نوقم بووۋو و كاتىكىش پشۋوۋى بە دەمى دەدا گۆشە كانى بە پوخسارىكى خەمناك و بىر كىردنەو بەرەو خوارەوۋە دەگەپانەوۋە. بە جۆرىك دەجوۋلا يەوۋە، وەك ئەوۋى قورسايە كى نەبىراۋى لەسەر پىشتى ھەلگىرتىت. بەلام دەستە كانى سىحراۋى بوون. كەسىكى تا بلىنى بەپىز بوو، لە كاتىكىدا بە دەۋرى وەرشە كەيدا دەسۋاپەوۋە و بە زمانى ئەلمانى كارە كانى خۇى پوون دە كىردەوۋە، دەستە كانى بەسەر ئامىرە كاندا دەھىنا وەك ئەوۋى لە گىفتوگۆيە كى تايبەتدا بىت لەگەلىان كە تەنەت شەب خۇشى نەيدەتۋانى بىبىستىت. ئامىرىكى پىچانى پۇتۋرى نىشان داین كە بە كاردىت بۇ دروست كىردنى بۇرى لە پىشالى كاربۇنى، لە گەل قەلغانى زىپۇشى بالىستى و ئەو شتانەى تر كە بەرھەمى ھىناون. پاشان پۇتۋرىكى سەنتەرفىوچى پىشان داین، ئەمەش سەرسامى كىردم چۈنكە ئامىرىكى پۇلىنكرۋى بەرز بوو. بە نىزىكەى ھەمان پەھەندە كانى پۇتۋرە پۇلا پتەوۋە كانمان بوو. شەب بە نەرمى لە نىۋ پەنجە كانىدا گىرتبۋوۋى، وەك ئەوۋى لە

زەۋى دەرهىتايىت و بە دەستى خۇى دروستى كىرەيت و
بە شىۋەيە كى سەربەخۇ بە كارىيت نەك لەسەر ئامىرئەك بىيىچىتەۋە.

كاتىك بە شىۋەيە كى ئاسايى باسەم لە ئارەزوۋى خۇمان بۇ
پۇتۇرى سەنتەرفىۋىچ كىرد، خۇشخالى بوم كە بىنىم شاپ لە
بىرۈكە كە پاشەكشەي نەكرد. باسەم لە زۇر كىشە كىرد كە ھىشتا
لەبەردەم بەرنامە كەمانە، لەۋانە ئامىرەكان بۇ دانانى ھاۋسەنگى
پۇتۇرەكان كاتىك بەرھەم دەھىترىن و پىرۋسەي وردى
تاقىكرەنەۋەيان. كاتىك لە كۇتايىدا پىسارم لە شاپ كىرد كە ئايا
دەتۋايت پۇتۇرى پىشالى كارىۋنى ۋەك ئەۋ پۇتۇرەي كە لە
ۋەرشە كەيدا بىنىبوممان بۇمان دابىن بىكات، پىندەچۈ ۋەۋىش ئامادە
يىت. ھەروەھا پازى بوۋ ھاكىرمان يىت بۇ كىرىنى ئامىرى
خولخۇر، بۇ ئەۋەي بىتۋانين خۇمان پۇتۇرەكان لە عىراق دروست
بەكەين. مەنىش ئاستى ھاكىرىيە كەيىم بە جىگەي سەرنج زانى.

زۇرى نەخاياند ئەۋە پۈۋون بوۋەۋە كە بىرىجىتى ھاۋسەرى
شاپ كارىگەرىيە كى زۇرى لەسەر بىپاردانەكانى ھەبوۋە. لە
ماۋەي ھاكىرىيە كەماندا چەند جارئەك شاپم بانگەھىشت كىرد بۇ
عىراق و لە بۇنەيە كىدا ئەۋىش ياۋەرى بوۋ. ئىمە تەۋاۋى پارەكەمان
دابىن كىرد، لەۋانەش پاقىترىن شۈيىنى نىشتەجىۋون كە عىراق
پىشكەشى بىكات، ۋ لاشم پۈۋون بوۋ كە ئەمە بىرىجىتى ھاۋسەرى
زۇر دىلخۇش دەكات. ئىنىكى توند و تىز بوۋ، پوخسارىكى پتەۋ
ۋ جۇرئەك لە ئىرادەيى ھەبوۋ. بە پىچەۋانەي شاپ كە بە زەخمەت
لە شۈيىتىكەۋە بۇ شۈيىتىكى تر دەجوللا، ئىنەكەي بە خىرايى
دەجوللايەۋە ۋ لەبىرمە ھەمىشە لە كاتى پۇيشتىياندا شاپ
ھەۋلىدەدا بۇ ئەۋەي بىتۋايت بىگاتەۋە ئەۋ. ئىۋارەيەك لەگەل ەلى
ۋ دىكتۇر فەرىد ۋ دىكتۇر عادىل بىردەن بۇ نانخواردنى ئىۋارە لە

يەككە لە باشتىن چىشتاخەكانى بەغدا لەسەر شىۋازى پۇژئاۋايى، چىشتاخەى ھىنايدى لە قەزاي جادريە. خاۋەنى چىشتاخە كە مېزىكى گۆشەيى بۇمان دابىنكرد كە دوور بوو لە مېزەكانى تر. لەكاتىكدا ستىك و فىنگەرمان دەخوارد، دەستم كرد بە پىشنيار كەردنى كۆمەللىك پىنگەي دىكە كە تايادا كۆمپانياي پۇش بتوانىت يارمەتيمان بدات.

باسمان لە وردەكارىيەكانى گرىبەستىك كرد بۇ دروستكەردنى پۇتۇرەكانى سەنتەرفىوج، ھەروەھا پىرۇسەي لىدانى سەرپۇشەكانى كۆتايى لەسەريان. ھەروەھا شاب پەزەمانەندى دەرپى لەسەر كار كەردن لەسەر خولپنەرى تۆپەكە. ئامادەيى ئەو بۇ يارمەتيدانمان بى سنوور بوو و پىنگەم دا داواكارىيەكان بلىت تاۋەكو شاب سەرى لەقاند و لەناكاو دوودل دەر كەوت.

عەلى وتەي ئەوى ۋەرگىترا بۇ زمانى عەرەبى: دەلى داۋاي زۇر دەكەيت.

بەلام ھاوسەرەكەي شاب دەستەردانى كرد و بە خىرايى بە زمانى ئەلمانى قسەي لەگەل كرد. عەلى لەبەر پەوشتى باش لە كاتى گەفتوگوى تايەتى خوياندا ۋەرگىترەكەي راگرت، بەلام تۆنەكەي بى ھەلە توند و جۆرلىك بوو. كاتىك وازى لە قسە كەردن ھىنا، شاب خۆي پىچەوانە كەردەۋە.

عەلى وتى: دەلىت باشە بزانم دەتوانم چى بكەم.

شاب پاستگۇ بوو لەگەل ھەموو پەيمانەكانى و كارەكانىشى لەسەر خولپنەر و ھەلگىرى تۆپەكە ۋە ئەلقەي موگناتىسى و بەشەكانى تر بەرنامەكەمانيانى بە چەندىن مانگ بەرەو پىشەۋە برد، ئەگەر سالان نەيت. لە ھاۋىنى سالى ۱۹۸۹دا، نمونەيەكى بۇرى

پۇتۇرم وەرگرت كە شاب بەپى تاييەتمەندىيە كانمان بەرھەمى
 ھېتابوو. ئىمە لەسەر بەرنامە كانى كادەنس لە MTI لە نيويۇرك
 تاقىمان كىردەو و داواكارىيە كان بۇ گۇرپھانى تاييەت لە
 پىكھاتە كەيدا ناردەو.

شاب يەكسەر پابەند بوو و دواى چەند ھەفتەيەك دوو
 ئەندازىارى عىراقىم نارد بۇ مىونشن بۇ كۆكردنەوئى بارىكى
 بىست بۇرى پۇتۇر، بۇ ئەوئى لە پىگەئى كىسى دىپلۇماسىيەو
 بىگەيەنن. كاتىك گەيشتنە دامەزراوئى پەشىدە، پۇتۇرەكان بە
 تەواوئى لەسەر پۇرگىرامى MTI تاقىكرابوونەو. دەستە پىسپۇرەكانى
 شاب، وەك بلىتى موعجىزەيان دروست كىردبوو.

شاب وتى دەتوانىت نەخشە و دىزايىنى پىشكەوتوتورمان بۇ
 دابىن بكات كە بە سەنتەرفىوجى زۇر گرنگ ناسراون. پىنج
 ھىندەئى بەرزترە لەو سەنتەرفىوجەئى كە ئىمە كارمان لەسەر
 دەكرد، سەنتەرفىوجى زۇر گرنگ پىكھاتبوو لە پۇتۇرەكان كە
 لە كۇتايەوئە بۇ كۇتايى بەستراوونەو و بە باندىكى پۇلایەكى
 پتەو كە پىتى دەگوترا دەرچەئى ھەوا (يان ھەوا تىخەر). چەندىن
 ھىندەئى بىرى يۇرانيۇمى پىتىراوى بەرھەم دەھىتا كە بەھوئى
 سەنتەرفىوجەو لە دىزايەكانى سىتىملىردا دروست دەبوو، ئەمەش
 مېژووئەكەئى دەگەپايەوئە بۇ سالانى ھەفتاكان. ئەم نەخشە
 پىشكەوتوو بوون، نوپتەرايەتى دە سال لىكۇلىنەوئە و پەرەپىندانىان
 دەكرد لە ئەوروپا. ئىمە لەسەر نىرخى ۱۰۰ ھەزار ماركى ئەلمانى
 رىككەوتبووئىن: سەودايەكى باوئەپىتتەكراو، و نىشانەيەك كە ئەم
 زانايە ئەلمانىانە بىن ئاگان لە بەھائى پاستەقىنەئى ئەو ھاوكارىيانەئى
 كە پىشكەشىان كىردوئە. پەنگە كەسىك بىھىوا بووئىت لەم نەخشە
 نەھىيانە مىليۇنان دۇلارى بۇ داوئە. بەلام شتە ھەرە گرنگە كە بىرىتى

بوو لە دەرچەي ھەواكە بە كرىمپە وردىنە كەيەو. بىستبووم تەنەت ژاڧۆنىيە كانىش بە تەكنەلۆژىيە بالايانەو تە ئىستا نەيانتوانىو نەئىيە كانى دەرچەي ھەواي سەنتەرفىوج بزانن.

لە زستانى سالى ۱۹۸۹دا شاب زياتر لە ھەفتەيە كى لە بەغدا بەسەر برد و ھاوکارىمان كرد بۆ چارەسەر كردنى كىشە كانى كە پەيوەست بوون بە پۆتۆرە كان. ئەويش ئامىرى داين كرد بۆ ئەوێ ھەم ھاوسەنگى بۆرىيە كان و ھەمىش شىكارىيان بكات بە خىرايى سورپانەو پەيە كى خا، ھەروەھا ئەو شى نىشانى داين كە چۆن بە كارىيان بھيتن. زياد لەو شى پەزەمانەندى دەرپرى لەسەر دروست كردنى ئەو جامەي كە ھەلگرو خولتەرى تۆپە كەي تىدا دادەنىشت، كە دەيىت بە وردى دوو لەسەر ھەزارى ملىمەتر بە ئامىر دروست بكريت.

لە بەھارى سالى ۱۹۹۰، لە گەل گەيشتن بە پىكھاتە كان بە بارىكى نەئىيە لە بەرھەمھيەترانى ئىنگلتەرا، ئەلمانىا، سويسرا و شوئە كانى دىكەي ئەوروپا، ئىمە ئامادە بووين دەست بكەين بە كۆكردنەوێ جۆرە نمونەيە كەمان لە پەشىدە. شاب دواين گەشتى خۆي بۆ عىراق لە مانگى نىساندا ئەنجامدا. بۆ ماوێ سى پۆژان ھىنامان بۆ پەشىدە، بە پىگاي بازەيى ھىنامان بۆ ئەوێ ھەستى ئاراستە كردنى تىكەل بكەين، وەك ئەوێ لە گەل ستىملىردا كەردبوومان. بە چاودىرى شاب، ئىمە ستاندىكى تاقىكردنەوێمان بۆ نمونە سەرەتايە كە كۆكردەو و موگنايسى فشارخستە ناو ئەلقە كانى پىشالى كاربۆنىمان دانا. وەك تەكنىكاران، زۆر بە پەرش بووين بۆ كۆبوونەوێ داھاتوو، ھەروەھا بە جۆش و خروشىكى سەرسوپھىنەرەو تە درەنگانى شەو كارمان دەكرد. ئىمە كاپە كانى سەرەو و خوارەوێ كۆتايىمان بە يەكىن لە

پۇتۇرەكانى پىشالى كارپۇنى شاب لەگەل بەشەكانى تردا لىكددا
 و داماننا بۇ ئەۋەى بۇ ماۋەى شەۋىك رەق بىنەۋە. ئىۋارەى پۇزى
 دواتر موگناتىسىمان بەستەۋە بە كۇتايى سەرەۋەى پۇتۇرەكە و
 دەرزى و خولتتەر و ھەلگىرى تۇپەكەمان بە كۇتايى خوارەۋە
 بەستەۋە. پىش ئەۋەى شاب پىروات، ئامىرى ھاۋسەنگىردىنمان دانا
 بۇ تاقىكرىدەۋەى ھاۋسەنگىرى پۇتۇرەكە. سەرنجىم دا، بە يىتھىزى
 لەسەر خولتتەرەكە دەلەرزى. كاتىك ئاماژەم بەم شتە كىرد بۇ
 شاب، شانى ھەلگىشا و بەسەر بىرىنگەكەدا چەمايەۋە بۇ ئەۋەى لە
 نىزىكەۋە سەىرى بىكات. پەنجەى ئاماژەى خۇى خستە ژىر تۇپە
 بچوۋكەكەۋە، نىزىك بوۋ دەستى لى بدات. من نەمدەتۋانى لەۋە
 تىگەم كە مەبەستى چى بوۋ. بە سەرسامىيەۋە سەىرى دەستى شابم
 دەكرد كە لە ژىر سەنتەرفىۋجەكەدا دەسۋاپەۋە، پەنجەكانى ۋەك
 بالندەيەك كە لە گىرفانى ھەۋادا ھەلۋاسرابوۋ، بە فراۋانى
 بلاۋبونەۋە. بە دەست لىدانىك بەلام بە ھىۋاشى ۋەك ئەۋەى
 ھەستى پىنەكەيت، بە نوكى پەنجەى لە خولتتەر و ھەلگىرەكەى
 دا، لەۋ شوتتەى كە دەبىى ناۋەندى تۇپەكە بوۋىت، چۈنكە لەناكاۋ
 سەنتەرفىۋجەكە ھاۋسەنگ بوۋ. بە سەرسۋپمانەۋە سەرم لەقاند.
 ئەۋ دەست لىدانە نەرمەى شاب لە سەد مەكىنە باشتر بوۋ، مەنىش
 تىگەىشتەم كە ھەموو تىۋرىيەكانى جىھان ھەرگىز ناتۋان جىگەى
 دەستىكى بە ئەزمۈون بگرنەۋە.

ئامىرەكەمان گۋاستەۋە ناۋ بۇرىيە گەۋرەكەى بۇشايى و پىش
 ئەۋەى شاب بەرەۋ ئەلمانىا پىرواتەۋە، بەچاۋى خۇى بىنى كە
 نمۈونە سەرەتاييەكە بە خىرايەكى كەم و بە تەۋاۋى دەخولتتەۋە.
 ساتەۋەختى راستەقىنە گەىشتىۋوۋ و ھەموو ستافەكەم ھەستىان بە
 چاۋەۋانىيەك كىرد. حوسەىن كامىل زۇر سەردانى پەشەدىيەى

دە كىرد، چۈنكى وردە وردە خىرايى كاره كانمان زىاد دە كىرد و پەرەسەندىنمان پىتو دىاربوو. لەلايەكى تىرىش يادەوهرى سەنتەرفىوجى رۇنى شىكىستخواردووى بىمىز ھىرشى دە كىردە سەرمان.

دكتور ماكى كۆمەلىك زانىارىيى زۇرى لەسەر دىنامىكى پۇتۇر لە MTI دەست خستبوو، ھەربۇيە ماتۇرەكەى خىراتر كىرد. لە كاتىكدا ستافەكەى تىرم بە دەمارگىرىيەو سەرىيان دە كىرد، بەپىز سىنان، دىزىنەرى ماتۇرەكەى، ئاگادارى پاوهر سەپلايەكەى بوو. سەنتەرفىوجەكەى گەيشتە ۲۰ ھەزار خول لە خولەكىكدا، ئىمەش پىرۇزبايىمان لە خۇمان كىرد كە گەيشتە نەرى بەرزى نۇئ. بەلام كاتىك خىرايەكەى گەيشتە ۳۲ ھەزار خول لە خولەكىكدا، گۇنمان لە تەقىنەوہەكەى بوو. كاتىك بىرم لە نىرخى شىكىستىكى دىكە دە كىردەو، دلم لە ترسان وەك بلىئى كەوتە سەر زەوئ. ماتۇرەكەى ھىتور بووہوہ و سەنتەرفىوجەكەىش ھىتواش بووہوہ. نىزىكەى كاتىمىر سىنى بەيانى بوو، كاتىك بە دەوورى تاقىگەكەى دە گەپام بىنىم دەموچاوى ستافەكەىم لە ترسدا جەپەساون. ئەوان دەيانزانى ئىمە تواناى ئەوہمان نىيە جارىكى دىكە حوسەين كامىل بى ھىوا بكەين. بەلام ئاومىدى نامانگەيەنئە ھىچ شوئىتىك و منىش ئەوہبوو خۇم كۆكردەوہ و بەو زانىارىيەى كە لە ماوہى دوو سال و نىوہكەى رابردوودا فىرى بىووم. ئەمجارەيان بە ستافەكەىم وت، ھەست دەكەى شارەزايى تەواومان ھەيە بۇ ئەوہى لە كىشەكەى تىبگەين و چارەسەرى بكەين.

دواتر گوتىم: "دكتور ماكى" بەجۆرىك لە پەوانىئىزىوہە پرسىم: "ئەم ھەموو ھىزە بەرەو كۆئ دەپوات؟"

بە زەردەخەنەيەكى سەيرەوۈ سەيرى كىردىم، ۋەك ئەۋەى نايىت پىرسىارتىكى ۋەھا ئاشكرا بىكەم، گوتى: "يىگومان بۇ خىراكرىنى ماتۇرەكە".

پىرسىم: "بەلام ئايا ھەموو ھىزەكە دەچىتە سەرخىراكرىن؟".

گوتى: "يىگومان ھەموو شىتەك دەچىتە سەرخىراكرىن؛ ئەى قابىلە بۇ كوتى تر دەچوو؟". ئەۋ نەيتۋانى لە پىشنىارەكەم بىگات، بەلام درىكم بەۋە كىردەكە دىكتۇر فەرىد پەزەمەند بوو.

گوتىم: باشە با تا بەيەنى ھەموو شىتەك بەجىيەلەن چۈنكە ھەموومان مەندوۋىن. "بەلام مەن باۋەرم ۋايە پەنگە پىرسىارەكەم ۋەلامى كىشەكەمان لەخۇ بىگىرەت".

بەيەنەكەى كەگەشىتم بىنىم دىكتۇر فەرىد ۋ دىكتۇر مەكى سەنتەرفىۋىجىان كىردۈتەۋە. سەرنىجەمان دا پەنگىكى تۇخ لە لای خۋارەۋەى پۇتۇرەكە ھەيە، مەن ۋ دىكتۇر فەرىد كۆك بوۋىن كە بوۋىنى ئەۋ پەنگە بەھۇى گەرمىيەكى زۇرەۋە بوۋە كە لە ماتۇرى مۇگناتىسەۋە دزە دەكەتە دەرەۋە. لە كاتىكدا بەپىز سىنان كارى دەكرد بۇ چاكىكرىنەۋەى گۇرپىنى فرىكوپىسى ماتۇرەكە، مەن دىكتۇر فەرىد ۋ باشترىن ئەندازىارەكانىم پاسپارد كە پىكەتەكان بە پۇتۇرىكى نويدا بېستەۋە تاۋەكو بۇ دوۋەم جار تاقىكرىنەۋە بىكەين. دۋاى ماۋەيەكى كەم حوسەين كامىل ھاتە پىشەۋە ۋ مەنىش بىردەمە لايەك ۋ گوتىم ھەرچەندە تۈۋشى پاشەكشەيەكى بىچۈك بوۋىن، بەلام مەمانەمان بە سەركەۋتەن ھەيە.

سەرەپاى دىلىيەكەم بۇ ستافەكەم ۋ حوسەين كامىل، بەلام ئەۋ ترسەى ھەستەم پىندەكرد كارىگەرى لەسەر تەندروستى مەن ھەبۈۋ. لەكەتى دوۋبارە دروستكرىنەۋەى سەنتەرفىۋىجەكەدا،

ھەندىڭ جار ھەستەم بە سەرگىزخواردن دە كىرد و نىگەران بووم
 لە پەلەيەكى رەش كە لەسەر پىستى سەرەۋى سىنگى چەپم
 دەر كە وتىو. پەلە ۋەنەۋشەيە كە بە قەبارەى مشتەم بوو بەمچۆرەش
 سەرم لى شىۋابوو. ۋەك ئەۋە وابوو رەنگ گۆرۈنى پۇتۇرى
 سەنتەرفىۋجە كە بە جۇرۈڭ خۇى گۈاستىيەۋە بۇ جەستەم. بەھۇى
 ئەۋەى نەمدەۋىست ستافە كەم ئاگاداربكەمەۋە، بۇيە بە باشتىن
 شىۋە ئەمەم شار دەۋە. بەلام لە مالمەۋە شىتىكى جىاۋاز بوو. لەيلا
 يەك چاۋى لىكردم و داۋاى لىكردم سەردانى پزىشك بىكەم.
 ئەگەرچى من پىاۋىڭ نىم كە بە ئاسانى خۇم بەدەستەۋە بەدەم،
 بەلام رازى بووم. پزىشكە كە وتى گۆرۈنى رەنگى سىنگم بەھۇى
 ئاستى بەرزى فشارەۋە بوۋە، ئاگادارى كىردەمەۋە كە ئەگەر چەند
 رۇژىڭ پشوو نەدەم، لەۋانەيە لە ژياندا نەمىتم. بە دوۋدى ھەۋلىمدا
 لە مالمەۋە ئارام بىگرم و بە بىرۈنى دارە ميوەكانەۋە خۇم خەرىك
 كىرد. بەلام دۋاى چەند كاتىمىزىڭ جىگە لە ئەندازىارە كانىم كە
 لەسەر پۇتۇتايى نۇيى سەنتەرفىۋج كارىان دە كىرد، ھىچى تر
 دانەنىستەم و بىر بىكەمەۋە بەلكو بەپەلە گەپامەۋە بۇ رەشىدىە.

دۋاجار تۋانىمان ھاۋسەنگى لە پۇتۇرى نۇيدا درۋست بىكەين
 بەبى دەست لىدانى سىحراۋى شاب. بە دەمارگىرىيەۋە سەيرى
 خىرايى سەنتەرفىۋجى نۇيمان دە كىرد كە لە دەرەۋەى نىشانەى ۳۰
 ھەزار خول لە خولەكىڭدا دىاربوو. تا درەنگانى ئىۋارە، ئىمە
 خىرايەكەمان زىاد كىرد بۇ ۶۳ ھەزار خول لە خولەكىڭدا و
 ھەموۋان بە ھەستى سەر كەۋتەۋە يەكتىران لە باۋەش گرتىو.

بەيانىەكەى دىكە حوسەين كامىل ھات بۇ بىنىنى
 سەنتەرفىۋجەكە وىنى كە كاردەكات. كاتىك چۈۋە ناو
 تافىگەكەۋە، پىدەچۈۋ سەرى سۈرپامىت، دىار بوو پىشىنى بوۋنى

دەنگىكى بەرزى دە كىرد كە لەۋەۋ پىش لە ۋەشانى رۇنى بىمىزەۋە
گۇبىستى بوو بوو. بەلام سەنتەرفىۋىجى مۇگناتىسى لە
بۇشايە كەيدا ۋ بە بىدەنگى دەخولايەۋە.

خوسەين كامىل: "كار دە كات؟".

گوتىم: بەلى گەۋرەم، ژمىرەرى دىجىتالىم نىشان دا كە ۶۳
ھەزارى لە خولەكىكدا دەخوتىدەۋە.

پىكەنى ۋ بە زاراۋەى عىراقى گوتى: "تۇ بەرپىسارىتى
تاۋانە كەم لە ئەستۇ دە گرىت ئەگەر راست نەيت".

بە شىۋەيەكى سىروشتى ھەنگاۋى داھاتوۋ ھەۋلدا ن بوو بۇ
پىتاندىنى يۇرانيۇم. سەركەۋىنى پىرۇتۇتايە كە لە گەشتىن بە خىرايە
گىرگە كان مەتەنەى پىنەخشىن كە سەنتەرفىۋىجە كەمان لە
تاقىكردنەۋەى كۇتايى خۇى دەردەجىت. ۋەك ئەۋە ۋابوۋ
ئۇتۇمىيلىكت دروست كىردىت ۋ لە كارگەدا ماتۇرەكەى
پىشكىت. ئىستا ئامادە بوۋىن كىلە كە بىخەينە نىۋى ۋ بۇ يە كەمجار
تاقى بىكەينەۋە.

بەلام تاقىكردنەۋە كە بە مادەى تىشكەرەۋە مەترىسدار دەيت.
ئىمە سەنتەرفىۋىجىكى نۇيمان دروستكرد ۋ ئامىرە يارمەتيدەرەكانى
خۇراكدان ۋ دەرھىنانى گازى ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇممان دانا.
دۋاى چەند ھەفتەيەك، لە كۇتايى مانگى حوزەيران، تۇرپىكى
ئالۇزى بۇرى ۋ ۋەلفەل ۋ كۇنتۇلە كان لە ژوۋىرپىكى پاكدا كە بە
پارتىشتىكى پلىكسى كە بە دىۋارىكى شۈۋشەۋە دەۋر درابوۋ،
سەنتەرفىۋىجى نۇيمان چەسپ كىرد. لەگەل بەرپىسانى بەشەكەم،
دكتۇر عادل، دىكتۇر فەرىد، دىكتۇر عەبدولفەتاح ۋ دىكتۇر فارس
لە ژوۋىرپىكى كۇنتۇرۇل ۋەستابوۋم ۋ چاۋم لە سىستەمى رەۋىناكى

ھورۇزمە كە بوو. دىكتور عەبدوللا كە سەر كىردا يەنى بەشى
 پىرۇسەي فېزىيائى دە كىرد، بە پالتۇ سېسە كەي تاقىگە يىيەۋە بە پەلە
 بە دەۋرىدا دە گەپا و لە كۇتا خولە كىدا پىشكىنى سىستەمە كەي
 دە كىرد. ۋا ديار بوو كە لەرزۇك بوو، بە دەنگىكى بەرز فەرمانى
 بە يارىدە دەره كانى دەدا و ھاۋارى دە كىرد كە ئەمەش تايىيە تەمەندى
 سىروشتى ئاسايى خۇي نەبوو.

لە كاتىكدا فەرمانى دەستپىكىردنى سەنتەرفىۋجە كەم دەدا، قسە
 و قسەلۇكى نىۋان تەكىكارە كان بوو بە چىرپە و كاتىك يىدەنگى
 بالى كىشا بەسەر ژوۋورى كۇنتىرۇلە كەدا، گۇيىت لە كەۋتتە
 خوارەۋەي دەرزىيەك دەبوو. سەنتەرفىۋجە كە بە ھەمان شىۋەي
 نمۇنە سەرە تايىيە كەي پىشۋو بە ئاسانى كارى دە كىرد و زۇرى
 نەخايدان خويىتەرەۋە كە نىشانەي ۶۰،۰۰۰ خولى لە خولە كىكدا
 تۇمار كىرد. لەناۋ بۇشايىيە كى نىزىك لە يەك لەسەر مىليارى
 بەرگە ھەۋادا جىگىر بوو، بە يىدەنگى دەسۋاپەۋە، ۋەك مىندالىكى
 ئاقل و ژىر كە چاۋەپىي خۇراكى ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇم
 دە كات.

بەرپىرسانى بەشە كانىم بەردەۋام سەيرىان دە كىردم ۋەك ئەۋەي
 بتوانم ھەندىك لە ترسە كانىان كەم بىكەمەۋە و مىنىش ھەموو
 ھەۋلىكىم دەدا بۇ ئەۋەي ئارامىي خۇم رابگىرم، زەردەخەنەم بۇيان
 دە كىرد بۇ ئەۋەي ئامازە بەۋە بىكەم كە سەر كەۋتن تەۋاۋ دىليايە.
 بەلام دىلم بە پەرۋشەۋە ۋەك ئەۋەي لە بىرپە كانى پىشتمدايىت
 لىيەدا. مىشكىم بازىكى دا بۇ ئاگر كەۋتنەۋە كانى پالاۋگەي نەۋت
 كە شاھىدى بووم و ئەۋ پوۋداۋە پىشە سازيانەي كە لىكۇلىنەۋەم
 لەسەر كىردبوو. ئەۋان ھىچ نەبوون بە بەراۋرد بە ترسناكىي
 ئەگەرى پوۋداۋىكى ئەتۇمى. سىستەمى خۇراكدا نەكە نىزىكەي

دوو كىلوگرام ھېكسافلورايدى يۇرانيۇمى تېداپوو و ئەگەر سىستەمە كە بىتەقەتمە يان دزەيەكى گەورەى لىكەويىتەو، ئەوا گازى خراپكەر دەتوانىت ھەموومان لە ژوورەكەدا بكوژىت. ئەگەرەكە دوور بوو، بەلام ئىمە ياريمان بە وئرانكەرتىن چەكى ئاگرىن دەكرد كە مروف تا ئىستا دروستى كىردوو. كاتىك سەيرى سىستەمى پووناكى گەشاويمان دەكرد، پووخسارمان پەنگى مردنى لى نىشت بوو. بە دەوروپەرمدا سەيرى تەكنىكارە كۆبووكانىم كىرد، ھەموويان پياوى باش بوون و خىزانان ھەبوو، لەناكو ھەستەم بە قورسايى بەرپرسىارىتى سەلامەتيان دەكرد.

سەرم بۆ دكتور عەبدوللا لەقاند وەك ئاماژە. ئەوئىش كۆتايە بەستراوەكەى بىردە ناو سەنتەرفىوجەكەو و پەستانەكە دەستەجى بە لەرزىنىك بەرزبوووە و لەرزىنى لەسەر خويىتەرەووەكە تۆمار كىرد. دلەمان لەگەلدا دەلەرزى و ھەستەم بەو ئارەقە دەكرد كە لە پىستەمە دەردەدرا. بەلام فشارەكە تەنھا دەگەيشە بەشىكى كەم لە بەرگەھەوايەك و دواتر بە سەلامەتى جىگىر بوو. لەگەل ھاتنى گازى يۇرانيۇم بۆ ناو سىستەمەكە، ھەستەم دەكرد ھەموو گەردىلەكان بە خويىتەرەكانى بۆرىيە ئالۆزەكەدا دەجوولئىن وەك ئەوئى سىستەمى سوورپى خويىتى جەستەى خۆم بىت.

پژىمى گازەكان لە ژىر كۆنترۆلى توندا بوون، بەلام ھەر لادانىك ھەموو ھەولەكانمان ھەلدەوئەشېئىتەو و لەوانەيە كارەساتىشى لىكەويىتەو. بىرم لەو حىساباتە ئالۆزە كىردەو كە ھاوکارەكانم لە كۆلئىزى ئىمپىريال لە لەندەن فىرى بوون و ئەو زانىارىانەى كە لە راپۆرتەكانى ھايدروداينامىكى بەدەستمان ھېتابوو لە دەروەئى ولات و ھەستەم بە ئاسوودەيى كىرد كە ئىمە بەشى خۆمان شارەزا بووين لە تەكنىكە پىويستەكان. ھەندىك جار

زانا دەيت پىڭگە بدات كە ھەستەكانى پىتمايى بىكەن بۇ شتە
نەئاسراوھەكان و بۇيە لەگەل سوورپانەوھى ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇم
لە پىڭگە سەنتەرفىوجەوھە، ھەستەم پىيى وتم كە ھەولەكانمان لەم
تاقىكرەنەوھەدا دەردەچن.

دواى چەند كاتزمىرئىك لە نىگەرانى، دىكتور عەبدوللا
پاىگەيانەد كە ھەموو گازە تىشكەدەرەكە بە سەر كەوتوويى لە
پىڭگە سەنتەرفىوجەوھە تىپەپىوھە بۇ ژوورى دەرھىنان. فەرمانم دا
سەنتەرفىوجەكە دابخرىت و ئەوھبوو ھاوارىك لە نىو ستافەكەمدا
بەرز بووھە. ھاوارى دلخۇشى بوو، ھىندە دلخۇش بووين
بەجۇرىك من و بەرپەسانى بەشەكەم لە ژوورى كۆنترۇلدا ھەر
لەخۇوھە يەكترمان لە باوھش گرت. وەك ئەوھى تازە گەيشتبووينە
لوتكەى شاخىكى بەرز، نەماندەتوانى لە پىكەنەن بوەستىن.

ئىمە ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇمى پىتتەراومان نارد بۇ ئازانسى
عىراقى بۇ وزەى ئەتۇمى بۇ شىكارى و كاتىك ئەنجامەكان دواى
دوو پۇژ ھاتنە پىشەوھە، سەر كەوتنەكانمان پىشتراستىكرايەوھە. ئىمە
يۇرانيۇمى پىتتەراومان بەرھەمەيتابوو، كە ئەمەش وەك گۇلۇپى سەوز
وابوو بۇ بەردەوامبوون لە كارگەيەكى پىشەسازى.

كاتىك خوسەين كامىل ھاتە پەشىدىيە بۇ ئەوھى پىرۇزبايىمان
لىيكات، پووخسارىكى ئاسايى توند و تىزى بە زەردەخەنەيەكى
خۇشحالىيەوھە ھەشاردابوو، كە پىشتر سى جارەن ئەو ھالەتەم
بىنىووم: كاتىك بۇ يەكەمجار باسەم لە ئەگەرەكانى سەنتەرفىوج
كرد لە كۆشكى كۆمارى، ھەرۋەھا لە سەر كەوتنى پىشەخەى
تاقىكرەنەوھى بىمىز چەند مانگىك دواتر، و ھەرۋەھا كاتىك
بەربەستىكى بىلاوبوونەوھەمان بەرھەمەيتابوو.

حوسەين كامىل فەرمانى دەركرد: "دە سەر مەپ سەرپىن"، ۋەك چۆن سالانىك پېشتىر كىردىبۇ. چەند خولەكىكى بەسەر برد بۇ دەستخۇشكىردن لە من و بەرپىرسانى بەشەكەم و پاشان ۋەك خوۋى خۆى بە خىرايى شوئىنەكەى بەجىئەشت. چىشتلىنەرە حكومىيەكان گەيشتن و چەندىن جۆرى گۆشت برزاندن و كەبابيان خستە سەر خەلووز بۇ ئاھەنگىكى گەورە، خواردنەكان لە تەشرب و خواردنەكانى تىرى عىراقى بۇ ھەموو ستافەكەم ئامادە كرابوو. دە مەپ ھىترانە ناو ھەوشەى سەنتەرى دىزىنى ئەندازىياري. بە پەپرەكردنى شىۋازى تەقلىدى، چىشتلىنەرەكان بە چەقۇى درېژ، چەقۇيان لە قوپرگان نا و خويئەكە دەپزايە سەر زەوى. ھەندىك لە ئەندازىارە بچووكەكانم دەستيان لەناو شوئىي كۆبوونەۋەى خويئەكە، بە خويئە تەپ كىرد و ۋەك نىعمەتىك جىگە دەستى سوورىان لەسەر دىۋارەكانى تاقىگەى سەنتەرفىۋج دروست كىرد.

ئىمە ھۆكارىكى باشمان لەبەردەست بوو بۇ ئەۋەى ھەست بە شانازى بىكەين. لە ماۋەى كەمتر لە سى سالدئا، ستافەكەمان كە تەنھا دوو سەد ژن و پياۋى بەتواناى تىدابوو، لە ھەنگاۋى نەزانى بەرەو تەكنەلۇژىي سەنتەرفىۋجەۋە و بەرەو پىتاندىنى سەرگەوتوۋانەى يۇرانيۇم و تالىۋارى بەرھەمەتئانى بەرفراۋان پىشكەوتبوون. يەكىك لە كىلەكانى سەرگەوتىمان گونجاندن بوو. بەلام تىمىكى زانا و ئەندازىياري لەپادەبەدەر بەتوانامان ھەبوو كە لە ژىر گەورەترىن ھىزى پالئەردا كاريان دەكرد كە مروف تاۋەكو ئىستا بىنىبىتى، ئەۋىش: ترس بۇ مانەۋە لە ژيانىان و خىزانەكانيان.

لەسەر داۋاي حوسەين كامىل، فەرمانم دا كە يىناسازى لە دامەزراۋەي ئەلفورات لە يوسفە كە نىكەي سى كىلۇمەتر لە باشورى رۇژئاۋاي بەغداۋە دوورە، خىراتر بىكرىت بۇ تەۋاۋەردنى ئەۋ چۈرچىۋەي پىشەسازىيە كە پىۋىستە بۇ دروستىكردىنى سەد سەنتەرفىۋىج لە تۇرپىكدا كە پىتى دەۋترىت زىنجىرە (كاسكەيد). شلەمەنىيەك سەنتەرفىۋىجەكان بەيەكەۋە دەبەستىتەۋە بەجۇرىك كە ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇم بە زىنجىرەيەكدا بەناۋاياندا تىپەپىت، لە ھەر قۇناغىكدا زىياتر دەۋلەمەندتر دەپىت تاۋەكو دەگاتە ئەۋ پلەيەي كە پىۋىستە بۇ چەكى ئەتۇمى.

دامەزراۋەي ئەلفورات بە شىۋەيەك دىزايىن كراۋبوو سى پىكھاتەي زەبەلاخى لەخۇ دەگرت، كە رۋوبەرى ۳۳ ھەزار مەتر چۈرگۈشە بوو، لەگەل يىناي پىشتىۋانى بچوۋىكتىر. يىنايەك پىشتىر تەۋاۋ بوۋبوو، لەلايەن كۇمپانىيەكى ئەلمانىيەۋە ۋەك ناۋەندىكى رەھىتان ۋ ۋەرشە دروستىكرابوو، كە ئىمە ئامىرەكانى شاۋبىلىنمان تىدا دانابوو بۇ دروستىكردىنى پارچەكان. يىنايەكى دىكە كە لە قۇناغى دروستىكردىنى دابوو، ئامىرەكانى دروستىكردىنى ھورۇرمى H&H لەخۇدەگرت بۇ دروستىكردىنى رۇتۇر. سىيەمىيان لەلايەن كۇمپانىيە ئەلمانى ئىنتەراتۇمەۋە دىزايىن كراۋبوو ۋ ئامىرى ژوورى پاكى تىدابوو بۇ ئەۋەي ۋەرشەي بۇرى ۋ ژوورى كۇبۋونەۋە ۋ ھۇلى كاسكەيدى سەنتەرفىۋىجى تىداپىت. داۋاي ئەۋەي دىزايەكانى سەنتەرفىۋىجى سۈپەر گرىنگم لە شاب ۋەرگرت، فەرمانم كىرگۇرئانكارى لە دىزايىنى ھۇلى كاسكەددا بىكرىت بۇ ئەۋەي جىگەي ۋەشانى سەنتەرفىۋىجى سى مەترى بەھىزتر بىگرىتەۋە.

يىرۇكەي پېرچە كىرگەن سەددام ھىسەن بە چەكى ئەتۇمى ھىشتا
 دوور بوو لە كاتىكدا من و ستافە كەم لە نىيازپاكى دەگمەنى
 ھوسەين كاملدا خۆمان دەخولانىو. ھەرچەندە ھۆكۈمەتى
 سەددام سىياسەتى دار ھەيزەرانى بە كارھىتا لە بەرامبەر زاناكانى،
 بەلام لە ھەمان كاتىشدا تامى تامى پىدە كىردىن. نىزىكەي ھەفتە و
 نىوېك دوای سەركەوتنى تاقىكردنەو كەمان لە گەل نمونەي
 سەرەتايى، ھوسەين كامل پەيوەندى پىوە كىردىن و ھەوالى ئەوئى
 پىداين كە سەددام دەستخۆشى فەرمى لىكردووين. من و ھەشت
 ئەندازىارى بالام ئۆتۆمبىلى نويمان پىتەخىشا، باقى ستافە كەم بېرە
 پارەي جۆراو جۆريان وەرگرت. ئەوئى بوو من ئۆتۆمبىلىكى جۆرى
 سىدان ژاپۇنى چوار دەرگام ھەلبۇارد كە ئەوئىدە گەرە بوو
 بەرادەيەك ھەموو خىزانە كەمى تىدا جىنگا دەبووئەو. كاتىك بە
 ئۆتۆمبىلە نوپىيە كە چوومەو مالىو و لەبەر دەرگا وەستاندم، لەبلا
 و مندالەكان لە مالىكە پايانكردە دەرەو و لەدەورى ئۆتۆمبىلە كە
 دەخولانىو. بۆيە منىش ھەر لەوئىدا بەلنىم دا كە بۆ پشووئەك
 بىانبەم بۆ شاخەكانى باكورى عىراق بۆ ئەوئى لە گەرماي بەنىنى
 ھاوئىنى بەغدا پزگارىم يىت. تامەزىرى دەرەتەك بووم كە دوای
 سى سال لە نەپتى و نىگەرانى بەردەوام و بە تايەتەي ھەندىك
 پۇزى بەنرخ بە تەنيا لە گەل خىزانە كەمدا دوور بىكەومەتەو و
 ئارام بىگرم. چوونە داواكارىيەكانى ھوسەين كامل بۆ ماوئەكەي
 زۆر ئەم ئارامىيەيان لى دوورخستبوومەو. و بېيارمدا لە داھاتوودا
 كاتىكى زياتر لە مالىو بەسەر بەرم.

بەلام لە گەل ئەوئەشدا، ئەمە نەدەبوو وا يىت.

دوای چەند ھەفتە يەك، بە يانی ۳ى ئابى ۱۹۹۰ لە گەل لە يلا لە ناندېنە كە نانى بە يانیمان دەخوارد، كە تەلەفزیونە كەم داگیرساند و ھەوالە شۆككەرە كەى بېژەرېكى دەولەتى عىراقم بېست. دەیان ھەزار سەربازى سەددام لە شەودا چووبوونە ناو كوئىت و شارى كوئىتان داگیر كەردبوو كە پايتەختى مىرنشینە بچووكە كە بوو. فەرۆكە بۆمب ھاوئېژە شەركەرەكانى عىراق ھېرشیان كەردە سەر فەرۆكەخانە و ئامانجەكانى دېكە و دەگوترا زۆرېك لە خەلكى كۆھىت بەرەو سەئودىيەى دراوسى ھەلدىن. ئەو لەشكر كېشىيە ھەموو جېھانى تووشى سەرسوپمان كەرد.

من و لەيلا بە جۆرېك لە سەرسوپمانەو سەيرى يە كترمان كەرد. سەددام چەند ھەفتە يەك بوو كوئىتى تۆمەتبار دە كەرد بە زیادە پۇبى لە بەرھەمھېنانى نەوت و دابەزاندنى نرخ لە بازارە نۆدەولەت يەكان، ھەروەھا بە نایاساىى بە دزە كەردنى لە سنوورەو بۆ ناو كېلگەى نەوتى پومەيلە لە باشوورى عىراق. بەلام ئەگەرى لەشكر كېشىيەكى تەواو، تەنبا دوو سال دوای كۆتايى ھاتنى شەركەرە گەل ئېران، ھەرگېز بە مېشكماندا نەدەھات. پەنگە لەبەر ئەوھى كاتېكى زۆرم لە دەرەوھى ولات بەسەر بردېت، يەكسەر ھەستم كەرد كە ھېرشە سەربازىيە بەپەلەكەى سەددام كەردانەوھى جەددى دەيىت، ھەرچەندە ھېشتا زوو بوو بۆ ئەوھى بە تەواوى بلىم كە چى پوودەدات.

نەتەوہ يەكگرتووەكان زنجيرە يەك بېيارنامەى ئىدانە كەردنى ئەو لەشكر كېشىيەى پەسەند كەرد و ئەندامانى ئەنجومەنى ئاسايش ھەپشەى بەكارھېنانى ھېزى سەربازىيان كەرد ئەگەر سەددام تا ۱۵ى كانوونى دووھمى ۱۹۹۱ بەبى مەرج لە كوئىت نەكشيتەوہ، لەناكاو ئەمەرىكا و يەكېتى سۆفېت و زۆربەى ئەوروپى و

ئاسىيايە كان گەلى عىراقىيان ۋەك دوزىمتىكى مەترسىدار دەھاتە بەرچاۋە، پىك ۋەك زۆربەى ۋلاتانى دراۋستى عىراق. بۇيە پىششىنى شەرى ھاۋپەيمانان شىتىكى زۆر قورس نەبوو.

چەند پۇژىك دۋاى لەشكركىشىيە كە، سەردانكەرىكى چاۋەرواننەكراۋم بۇ ئۇفيسەكەم لە پەشىدىيە ۋەرگرت. لەو كاتەۋەى كە حوسەين كامىل لە سالى ۱۹۸۷دا لە ئازانسى وزەى عىراقى دەريھىنام، بۇ من جىنگاى سەرسوپمان بوو كە بىنىم دىكتور جەغفەر ۋا لە دەرگاۋە دىتە زوۋرەۋە. من زۆر بەخىرھاتىم كىرد، نەك ھەر تەنھا لەبەر ئەۋەى ئەدەب بىنۆتىم بەرامبەرى، بەلكو من ۋەكو زانايەكىش زۆر پىژىم دەگرت. ئەو ھەرگىز چاۋى لەسەر دامەزراۋە كانمان نەبوو ۋ تەنبا ئەۋەم دەزانى كە دىكتور جەغفەر لە ھەمان سالاندا سەرىپەرشتى بەرنامەيەكى دەۋلەمەندكىردنى كارۋوموگناتىسى كىردۋە. تەنبا تىپروانىتىكى ناپوۋنم ھەبوو كە ھەۋلەكانى چۇن بوۋە، چۈنكە حوسەين كامىل ئىمەى بە تەۋاۋى لە يەكتەر داپراندبوو، ئەمەش پەنگە بۇ ھاندانى ھەستىكىردن بە كىپىركىنى نىۋان ئەو دوو بەرنامەيە بوۋىت. پىرسارى لە پىشكەۋتنى بەرنامەى سەنتەرفىۋجەكەمان كىرد. گومانم دەكىرد ئەو پىشتەر بە سەركەۋتنى ئىمەى زانىيىت، ۋ حوسەين كامىلىش بۇ كىردنەۋەى پىنگاى ھاۋكارى ناردۋوۋىتەى. سەرەتا بە قسەى ئاساىى دەستمان بە گىفتوگۇكىرد كە نەرتى سەرەتاى ھەر گىفتوگۇيەكى عىراقىيانەيە، پىرسارمان لە خىزانەكانى يەكتەر كىرد ۋ پىكەۋە كوپىك چامان خواردەۋە. پاشان ھاتە سەر مەسەلەكە.

بە شىۋازە نەرم ۋ نىانەكەى وتى: ئىمە پىتمان خۇشە سەنتەرفىۋجەكانتان بەكاربەپىن بۇ پىتاندىنى بىرىكى سىنوردار لە يۇرانيۇم ۋ بەبرى لە سەدا حەفتا بۇ نەۋەد ۋ سى.

سەرم بۆي لەقاند وەك ئەوەي ئەمە داواكارىيە كى سىروشتى
بىت لە نىوان دوو زانادا. دياربوو ئازانسى عىراقى بۆ وزەي ئەتۆمى
تواناي پىتاندىنى يۇرانيۇمى بە ھىچ شىۋازىكى تر پەرە پىتەدابوو.

پرسىم: "جا يۇرانيۇمى پىتىنراوى لەسەدا ھەفتا لە كۆيۈە
دەستدە كەوئىت؟"، ھەرچەندە پىشتىر وەلامە كەم پىشىنى كىردبوو.

دىكتۇر جەغفەر گوتى: "لە رىياكتۇرە كانەوۈ كۆگا ھەيە."

سووتەمەنى رىياكتۇرە كە سالانىك بوو لە (التويە) بە خاوى
مابوويەوۈ. بەلام كەوتبووۈ ژېر چاودېرى نىودەولەتى وەك لە
پەيماننامەي قەدەغە كىردنى بلاوبوونەوۈي چەكدا ھاتوۈ، كە
عىراق لە سالى ۱۹۶۸ واژۆي كىردبوو، لابرەنى بۆ دەولەمەند كىردنى
زىاتىر پىشلىك كىردنى پەيماننامە كە دەيىت و بە دلىايەوۈ لەلايەن
پشكەنرانەوۈ سەرنجى دەدرىت كە بەپىي ياسا نىودەولەتتەيە كان
دەبوو پشكىنى بۆ بىكەن ھەر چوار مانگ جارىك. ھەنگاۋىكى
لەو شىۋەيە دەيتوانى تەنيا يەك مانا بدات بەدەستەوۈ، ئەويش كە
سەددام لە زووترىن كاتدا بىنھىوا بووۈ لە چەكى ئەتۆمى.

ئەگەرچى دىكتۇر جەغفەر باسى وشەي "بۇمب"ى نە كىردوۈ،
بەلام مانا و مەبەستە كە روون بوو. بۆ ئەوۈي شايستەي مەترسىيە كى
لەو شىۋەيە بىت، دەپىن بىرى يۇرانيۇمى زۆر پىتىنراو بەس بوويىت
بۆ دروست كىردنى يەك ئامىرى ئەتۆمى خاۋ. نىزىكەي چارەك
سەدەيەك بوو دىكتۇر جەغفەرم ناسىوو. مەن وەك كۆپى وەزىرىك
لە شانىنى پىشۋى عىراق و وەك فىزىيەيەك كە خاۋەنى بىروانامەي
دىكتۇرا بووم لە شارى بىرمىنگھامى ئىنگلەتەرا پەرورەدەي جوانى
ئەوم ناسى. ھەزۋەھا ئەوۈي لە روخسارىدا بىنىم، نىگايەكى
سەرتىشۋاۋى ئائارامكەر بوو. چاۋە زىرەكە كانى گومانەكانى

دەردە خەست. لەو ساتەدا دركەم بە ھەستىكى قوولى ھاوسۆزى لەگەلدا دەكرد. ئەو پەلەتە پىاويكى گەمارۆدراوى ھەبوو كە نەيدەتوانى پەنجەكانى سەددام لە مليەو دەربەيتت. بىرم لەو كەردەو كە چۆن لە كۆتايەكانى ھەفتاكانى سەدەى پەردوودا خراو تە زىندانەو. ھەرچەندە ھەرپەشەى ئامازە پىكراو بەسەر ھەموو زانايانى ئەتۆمى سەددامدا ھەبوو، بەلام دكتور جەعفەر بەو واقعە ترسناكەدا تىپەپىوو.

ئىمە جۆرە نىگايەكمەن ئالوگۆر كەرد كە تەواوى داواكارىيەكەى دەگەياند، ھەروەھا ئەمە وەك ھەستىكى ھاوبەشى يىدەسەلاتى وابوو. لىرەدا دوو زانا، ئەوئەندە بەھىز بوون كە چەكىكى ئەتۆمى بەدەن بە سەددام حوسىن، لەتو گومان دا نەقووم بوو بوون. لەگەل ئەوئەندە نەماندەتوانى بوپىرەن كار لەسەر گومانەكانمان بكەين، يان تەنەت قەسە بكەين و ناويان بىتين.

گوتەم: پىويستەم بە دروستكەردنى لانىكەم پەنجە سەنتەرفىوج دەيت.

دكتور جەعفەر وتى: ھەرچى پىويست بىت بىكە. "دلىام كە حوسەين كامەل ھەر بىرە پارەيەك پىويست بىت بۆتان دابىن دەكات، و ھەروەھا منىش بە ھەر شىوئەيەك بۆتەم ھاوکارىتان دەكەم."

ئەو قوربانىكەردەى حوسەين كامەل دواى تاقىكەردەو ھەركەوتووەكەمان نىشانى دابوو، دەستەجەى لە ژىر فشارى بەريەكەوتنى ئامانجەكان و ئەو جەنگە بەھەلم بوو. جارىكى دىكە دەستى بە سەردانە زۆر زەبەندەكانى كەردەو بۆ پەشىدە و داوى ئەنجامى نوپى دەكرد. فەرمانى بە من و ستافەكەم كەرد كە

تاقىكردەنەۋەى زىياترى نمونە سەرەتايەكان بوەستىنن و ھەموو ھەولەكانمان بەرەو دامەزراۋەبەكى بەرھەمھىتانى يۇرانيۇم -كە بچووككراۋەتەۋە- ئاراستە بكەين. ئىمە سەرنجمان دەخستە سەر چەمك و دىزايەكانى پەنجا سەنتەرفىوج لە ناو بىناكە لە پەشىدىە.

لىستى پارچە و ئامىرەكانمان زۆربەيان لە دەرەۋەى ولات دروستكرابوون. لەبەر ئەۋەى پىش ئەۋەى بچمە قۇناغى پىشەسازى لە ئەلفورات، پلانم دانابوو كە سەنتەرفىوجكە لە نمونەى سەرەتايىدا پالائوتە بكەم، پىشتەر پەنجا لەسەدى پارچە گرنگەكانمان لەبەردەستدا بوو. پەنگە موگناتىسى تەۋاومان لە ترىپياچەرەۋە ھەبوۋىت، من دركم بەۋەكرد، بە مەرجىك ھىچ تىكچوۋنىك زىيانان پى نەگەيەتت. بەلام داگىركردنى كوئىت كۇتايى بە ھاوكارىيەكانى كۇمپانىاكانى ئەلمانىا، سويسرا، بەرىتانىا و شوئەكانى دىكە ھىئا، ئەمەش بەۋ مانايە بوو كە دەبوو خۇمان پارچەى ونبوو دروست بكەين. ئىمە تەنبا نرىكەى بىست بۇرى پۇتۇرى پىشالى كاربۇنىمان لە كۇمپانىاى شابەۋە دەستخستبوو و ئەۋ ئامىرەى كە دەتوانن ھەولى دروستكردنى زىياترى پىدەين، نەگەبشتبوو. بەپىژ عەلى و دكتور پەۋەدە فەتلاۋىم پەۋانەى سەنگافورە كرد بۇ ئەۋەى نامەيەكى نوئى قەرز بۇ ئامىرەكە لە بانكىك ۋەربگرن كە تا ئەۋكاتىش بازىرگانى لەگەل عىراقدا دەكرد.

ئەۋان كەل و پەلەكانيان دانا و لەپىنگەى ولاتى ئەردەنەۋە بەخىرايى ناردىان، بەلام لەم نىۋەندەدا، تاكە بۇاردەى دىكەمان ئەۋە بوو كە تاقىكردەنەۋەى دروستكردنى بۇرى لە پۇلاى پتەو بكەين و دواتر تىكەلەيەك لە پۇتۇرى پۇلا و پىشالى كاربۇنى بەكاربەيتن. دكتور عادلم ناردبوو بۇ خولىكى پراھىتانى دوو

هەفتەيى لە گەل ئامپىرە كانى دروستكردنى لىشاو لە كۆمپانىيەى H&H Metalform و ئىستا پووبەپووى ئەركى ھەولدان بوو بۆ دروستكردنى بۆرى پۆتور. كارىنكى ترسناك بوو كە پىيوسىتى بە وردىيىنى ھەبوو تا ئاستى يەك مايكرۆن، يان بىست و پىنج ھىندە بچووكتەر لە بچووكتىر تەنۆلكە كە بە چاوى پووت دەپىرئىت. سەبارەت بە ئامپىرى پىچانى كاربۆن، تا دواى كۆتايى ھاتنى جەنگ و بەرنامە كەمان لە پەفەدا مايەو ھە دەگەشتە ئەردەن. ئامپىرە كە لە كۆگايە كى ئەردەنى دانرابوو تا پشكەرانى چەك دۆزىيەنەو.

بۆ ئەو كات ژمارەيە كى ناتەواو لە پىكھاتە گرىنگە كانى ترمان ھەبوو، ھەكو پەمپە گەردىلەيە كە بۆ دروستكردنى بۆشايى لە سىستەمە كەدا، بەرگى دەروەي سەنتەرفىوج و كەيسى ماتۆر. ئەگەر دە پارچەي بەستەنەو مىسمان ھەبووايە، پىيوسىتمان بە چل پارچەي دىكە بوو. ھوسەين كامىل دروستكردنى پارچە ونبووە كانى بە ھەندىك لە ئەندازيارانى دكتور جەعفەر بەخشى، ئەمەش پىگەي بە من و ستافە كەم دا خۆمان تەرخان بکەين بۆ دىزايىنى زنجىرە (كاسكەد) و ھەماھەنگى تەواوى پىرۆزەي سەنتەرفىوج. تىمىك لە ئەندازيارە كانمان نارد بۆ ئەو ھەي لە گەل گروپى دكتور جەعفەر باس لە بەكارھىتائى ئامپىرى شلكردەنەو و سوراندنى شاوبلن بکەن. بەلام سەخت بوو. پشتمان بە شارەزايى بيانى بەستبوو و زۆرىك لە پارچە ھەستيارە كانمان لە وۆرك شۆپە كانى ئەوروپادا دروست دەكرد. ئىستا ئىمە پشتمان بە خۆمان بەستبوو، ھەولمان دەدا ئەو كارامەتيانەي كە بەم دوايە بەدەستمان ھىتابوو لە بوارى ئامپىرسازىدا بگوازيەنەو بۆ ئەو ئەندازيارانەي كە بە بەرنامە كەمان ئاشنا نەبون. زۆرىك لە بەشەكان پىيوسىتمان بە

وردىنى ھەبوو تا دوو مايكرۇن و ۋەك ھەۋلەكانى دكتور عادل بۇ دروستکردنى بۇرىيەكانى ھوروژم، چونكە ئەندازىبارى لەم ئاستەدا دەچىتە ناو جىھانئىكى جىاوازهۋە. دەيىت بارودۇخەكان بە توندى كۆنترۆل بكرىن لە ژىنگەيەكدا كە گەرمى جەستەى تاكە كەسيك - كە دەچىتە ژوورەكەۋە- بتوانىت پلەى گەرمى بە پادەيەك بەرز بكاۋەۋە كە بتوانىت ئامىرەكە بگۆرپىت. لە مانگى ئۆكتۇبەردا دكتور فەرىدم نارد بۇ ئەۋەى سەردانى ھاۋتاكانمان بكات لە گروپى دكتور جەعفەر، ئەۋىش بەو بۆچۈنە گەپايەۋە كە چەند مانگىكى دەۋىت تا شارەزابن لە تەكنەلۇژيا و دروستکردنى قورستىن پىكھاتەكان بە شىۋەيەكى دروست.

لە رەشىدىە، كاتىك پىكھاتەيەكى نويمان دانا و ھۆلىكى شلەمەنيمان دروستکرد، پاسەۋانەكانى حوسەين كامل ھەستىان بە مەترسى دەكرد. ئىمە دىۋارىكى چىمەنتۆى ئەستورى مەترىكىمان دىزاین كرد، بەنزىكەى بەرزى سنگ، لە ناۋەپاستى ژوورەكەدا، كە بىست و پىنج كۆشكى يەكسان لە ھەر لايەكدا ھەبوو بۇ ئەۋەى رېنگە لە سەنتەرفىۋجى دائىراۋ بگرىت. پىكھاتەكە كە بۇ نەھىشتى لەرزىن بە تەۋاۋى دىزاین كراۋبوو، ھەندىك جار بە شۆىتى پىس (پىسۇر)^(۱) ناۋدەبرا، چونكە دىۋارىكى دوولايەنەى مىزلىدانەكانى تىدابوو. ۋەك چۆن لەگەل سەنتەرفىۋجى نمونەيەكەدا ھەمانبوو، بلۆكى كاسكەيدەكەمان لە ژوورىكى پاك دانا. كۆنترۆلىكى تەنىشت يەكتر لە پەنجەرە ئەستورەكانەۋە دائىراۋبوو.

ئەركى سەرەكىمان دىزاینکردنى رەۋنى شلەمەنى بوو، كە

(۱) Pissoir

زانستىكى تەۋاۋ جىاۋازە لى دروستىكرىنى تاكە سەنتەرفىۋىج. بۇ چەند ھەقتە يەك جىسابمان دە كىرد كە چەند كىلوگرام ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۇم دەبىي بېچىتە ناۋ شلەمەنىە كەۋە، و بە چ پىژە يەك، بە لەبەرچاۋگىرتى بىرى ناۋ ھەر سەنتەرفىۋىجىك لى ھەر كاتىكدا. فۇرمولى بىر كارى ئالۇز بوۋە ھۆى ئەۋەى بگەنە ئەۋ ئەنجامەى كە شلەمەنى پەنجا سەنتەرفىۋىج، -ئەگەر تەۋاۋ يىت- دەتۈاىت لى چەند مانگىكدا يۇرانيۇمى پىتتېراۋى لەسەدا ۷۰ بكاۋە پىژەى ۹۳، واتە ئەۋ پىژەىەى كە پىۋىستە بۇ چەكىك.

لە ۸ى تشرىنى دوۋەمى ۱۹۹۰ ئەمىرىكا ئامادە كارىيە كانى بۇ ھىرشىك بۇ سەر عىراق بە ناۋى ئۆپەراسىۋنى گەردەلوۋلى بىابانى راگەباند، كە ئەگەر سەددام نەتۈاىت وادەى ۱۵ى كانوۋنى دوۋەم جىيەجى بكاۋ، دەستىدە كات. سەدان ھەزار سەرباز لە زىاتر لە سى و پىنچ ولاتەۋە دەستىان كىرد بە نىشتەۋە لە سەۋدىە و لەۋىش بەدرىژاىى سنوۋرە كانى كۈەىت و عىراق پىنگەى ھىرشەربان گىرتە دەست. ھەرچەندە ناچار بوۋم زۇرتىن كات لە پەشىدىە بەسەر بەرم، بەلام شەۋانە تا دەمتۈانى دەگەپامەۋە مالەۋە بۇ ئەۋەى لەگەل خىزانە نىگەرانە كەمدا بىم. لەگەل پىز كىردى دراۋسى عەرەبە كانى ولانى عىراق دژى خودى عىراق و زىادبوۋنى ھەپەشە كانى داگىر كارى بە سەر كىردايتى ئەمىرىكا، مىن و لەيلا لە درەنگانى شەۋدا چەندىن گىفتوگۆى ئازار بەخىشان ھەبوۋ سەبارەت بە لىكەۋتە كانى ئەگەرى شەپ.

لە خۇمى پىرسى، ئايا ئەمە كۆتايى سەددامە؟ چوۋن ئەم بەرىە كەۋتنى ئامانچ و تىكچىرژانە، ئاۋمىدىيە كەى لە يەك چەكى ئەتۈمى نىشان دا كە بۆمبىكى خام بوۋ. بەلام لە بەرامبەر ئەۋ ھىزە

سەرسەختەي ھەموو جىھاندا، دەكرىت سەددام بىر لى چى
 بىكەتەو؟ لى غىبابى ھىچ وەلامىكى ئاشىرادا، بەشىۋەيەكى زانستى
 ھەولمدا ئەمە پوون بىكەمەو. بۇ ھەر چەكىك تەنھا دوو
 بەكارھىتەننى ھەيە: شىۋازى بەكارھىتەننى ھىرشەبەرى يان بەرگرى.
 ئەگەر بەكارھىتەننى مەبەست لىي ھىرشەبەرانە بووايە، پەنگە سەددام
 بىەوئىت چەكى ئەتۈمى راستەوخۇ دژى يەكىك لىو گەلانى
 بەكاربەھىتەت كە ھەپەشەي داگىركارى دەكات. بەلام ئەمە
 پىۋىستى بە ئامرازى مەوداى دوور دەبىت بۇ گەياندىنى بارى
 سوودبەخش، بەلام ئەمە پىۋىستى بە ھاۋىژەرى دوور مەودا ھەبوو.
 بۇيە تاكە بژاردەي ھىرشەبەرى دىكەي ئەو، ھىرشى ئەتۈمى بوو بۇ
 سەر ولاتىكى نىزىك. لىم ھالەتەشدا ئامانجى ئاشىرا ئىسرائىل
 دەبىت، پەنگە لى ھەولكىدا بىت بۇ كۆكردنەوئى گەلانى ەرەب
 لى پىشت خۇيەو و بەدەست ھىتەننى سەرنىجان. بەلام بە دلىنابىەو
 ئىسرائىل بە دژە-ھىرشىكى لىناۋبەر تۆلەي دەسەندەو، چۈنكە
 خاۋەننى جەبەخانەيەكى ئەتۈمى فراۋانى تايبەت بە خۇي بوو.

ستراتىژى بەرگرى زىاتەر ماناى ھەبوو، سەددام چەكى ئەتۈمى
 ۋەك پىگرىيەك لى لىشكركىشى دەوئىست. بەلام ئەگەر بەپراستى
 ھەستى بەو كىردىت كە چەكى ئەتۈمى ۋەكو پىگرىيەك گىرنگە،
 ئەوا تاكە پىپەۋى لۇژىكى ئەوئىە كە پووبەپووبوئەوئەك
 دوابخات تاۋەكو پووبەپووبوئەوئەكى تىرى دەبىت.
 پەتكىردنەوئى ئەو لى جوولە دەرىخست كە عىراق لى چىنگى
 سەركىردەيەكى ۋەھمىدبايە كە ھىچ بىر كىردنەوئەكى ستراتىژى
 درىژخايەننى نىيە.

لى ھەر ھالەتلىكدا بوونى يەك بۆمب لى دژى باقى ھىزى جىھان

چى مانايە كى ھەبوو؟ بەشىكى كەم لى چەكى ئەتۈمى لەلايەن ئەمىركاۋە دەتوانىت بە چركە بەغدا، يان ھەموو عىراق بىكاتە وىرانە. ھەر بىرۈكەي بەكارھىتتەنى بۆمبىكى خام لى بەرامبەر ئەو توانايە وىرانكەرەدا شىتتەنە بوو. بەمىجۈرە وىتەنى ترىسناك ھاتە مىشكەم كە ھاۋىنىشتمانىيە كانم لى ھىرشىكى بەرپەرچدانەۋەي ئەتۈمىدا لى مالە كانىاندا دەبنە خەلۈوز.

سوپاس بۇ خەۋەر، پەنگە جىھان ھەرگىز درك بەۋە نەكات كە ئەگەر ھاتباۋ سەددام بۆمبى ئەتۈمى ھەبوۋايە ئەۋا چى لىدەكرد. تا مانىكى كانوۋنى دوۋەمى سالى ۱۹۹۰ - كە خەرىك بوو قەيرانە كانى سەر كۆيت بەرەو لوتكە دەپۈشتەن - زانىم كە ھىشتا چەند مانىگىكىمان ماۋە بۇ بەرھەمىتتەنى مادەي پىۋىست بۇ چەكىك. زانىبارىم بۇ ھات كە دىكتۇر خالىد ئىبراھىم سەئىد پىشكەۋتەنى لى دروستكردنى ئامىرىكى تەقەمەنى راسەقىنەدا بەدەستەتتاۋە بەلام زۆر دوۋرە لى ئامادەيى بۇ ئەۋەي يۇرانيۋى پىتتىراۋ بىكاتە بۆمب. بەرەستىكى دىكە بەرھەمىتتەنى ھىكسافلۇرايدى يۇرانيۋم بوو. ھەرچەندە ئەمە كارىكى زۆر ئاسانتەر بوو لى دروستكردنى سەنتەرفىۋىج، بەلام ئىمە كارەكەمان پادەستى تىمىكى ئازانسى وزەي عىراقى ئەتۈمى كىردبوو و ئەۋانىش كىشەيان ھەبوو لى گۆرپىنى سوۋتەمەنى پىاكىتۇرەكە بۇ گازى مەترسىدار و زۆر تىشكەدر. ئەم راسىتتە دواتر بوۋە ھۆي سەرسۇرمانى پىشكەرانى نىۋەدەلەتتى چەكى نەتەۋە يەكگىرتوۋەكان. لى ماۋەي سالانى نەۋەدەكاندا چەندىن جار پىرسىارىان دەكرد كە ئايا ئىمە بىرىكى زۆر لى يۇرانيۋم ھىكسافلۇرايدەمان بەرھەم ھىتاۋە؟ ھەستىان دەكرد سەركەۋتەنمان لى دروستكردنى سەنتەرفىۋىجدا ئامازەيە بۇ ئەۋەي كە تواناى بەرھەمىتتەنى ھەر بىرە سوۋتەمەنىيەكى خاۋمان ھەيەكە

ئارەزوۋى بىكەن، بەۋ پىيەى كارىكى ئاسانترە. ئەۋان نەياندەتۋانى لەۋە تىيگەن كە سەرچاۋە كانمان سنووردار بوو، و سالانىك بوو زۆرىنەى رەھايانم خستۆتە سەر زالبوون بەسەر كىشە چالاكتەرەكەى خودى سەنتەرفىۋجەكەدا.

تا كۆتايى مانگى كانوونى دووهم، نزيك بووين لە تەۋاۋ كىردنى دروستكىردنى ھۆلى كاسكەيدەكەمان. ئەۋ شتەى كە ھىشتا لىمان كەم بوو، پىكھاتەى سەرەكى بوو بۇ كۆكىردنەۋەى پەنجا سەنتەرفىۋج. دۋاى شكىستىكى زۆر، دىكتۇر عادل سەرەكەۋتوۋ بوو لە دروستكىردنى يەك بۆرى پۇتۇرى تەۋاۋ لە پۇلايەكى پتەۋ و بەمەش رەنگە تۋانىبۋاى زياتر بەرھەم بەيىت ئەگەر ھاتبا و كات پىنگەى پىدا. ھەرچەندە تىمى دىكتۇر جەغفەر ھىشتا بەشە ونبۋە كانيان بەرھەم نەھىتابو، بەلام شلەمەنيەكەيان لە دەست دا بوو. بەلام بەھۆى ئەۋ سنوورە كاتىيە مەھالەۋە مەحكۇم بوو.

لە پۇژانى پىش ۋادەى ۱۵ى كانوونى دووهم بۇ كشانەۋە لە كۆت، پىدەچۈۋ شتىكى گالتەجارپانە بىت كە سەددام لە بەرامبەر لەشكر كىشىدا داۋاكارىيە نىۋدەۋلەتتەكان پىشئىل بىكات. بەلام ئەۋەبوو ئەم زەنگى ئاگادار كىردنەۋەى پىشگۈى خست و چارەنۋوسى ھەموۋ تاكىكى لە عىراق بۇ چەندىن سالى داھاتوۋ ديار كىرد. لە ۱۵ى كانوونى دووهمدا بەغداد ۋەك شارۋچكەيەكى جتۇكانى لى ھاتبوۋ لە كاتىكدا ھەموۋان چاۋەپى زىيانەكە بوون. ئەۋەبوو ھىرشەكە لە نزيكەى كاتزىمىر ۲ى بەيانى پۇژى دواتر دەستى پىكىرد. لەگەل بۆردومايتكى گەۋرە كە بەغداى بەئاگا ھىتا.

فەرمانە سەرەتايەكانم لە حوسەين كاملەۋە ئەۋە بوو كە لە سەنتەرى دىزايىنى ئەندازيارى لەگەل ستافى بالام بىست و چۋار

كاتزمىر لى كاتى بۆردومانە كەدا بىمىنەمە. فەرمانە كە دىندانە دەر كەوت و ھېچى كەمتر نەبوو لى نىشاندىنى ھاودەنگىيە كى زۆرەملى لى گەل پىرمى سەددام دا. لى ماوۋى چەند ھەفتەى داهاتوودا، بۆمب ھاۋىژە بىانيە كان ھىرشىان كىردە سەر دامەزراوە كانى حكومت، لى وانەش شوپتە ئەتۇمىيە كانى التۇيە؛ دامەزراوە كانى EMIS ى دىكتور جەغفەر لى الطارمىيە و بىتچى، و دامەزراوۋى دىكتور سەئىد لى الاثير. ئىمە زۆر ھەولمان دابو بۆ ئەۋەى كۆمپاۋندە كەمان بە نەپتى بېئىلەنەۋە، بەلام ھېچ پىنگەيەك نەبوو بزىانين كە پەنگە دەزگا ھەۋالگىرىيە بىانيە كان چەندە لىبارەى بەرنامە كەمان لى پەشىدىيە ئاگادار بوۋىن. پىزىك لى كۆشكە كانمان لى كۆتايى پۇژئاۋى دامەزراوۋە كە پاك كىردەۋە كە لىلايەن تىمە كانى چا كىردەۋە و ئاسايشەۋە بە كار ھىترابوۋن. ئىمە لىسەر تەختە خەۋە كانى مىندالان دەخەۋتىن، بە شىۋازى بەشەناۋخۇيى، ترسمان لىۋە ھەبوو كە پەشىدىيە لىى بدىرىت و بۆردومان بىكرىت و دوا شت كە لىم ژيانەدا دەيىستىن، فىشەى بۆمبىك يىت كە بەرەۋ روومان دىت.

لى سىيەم پۇژى ھىرشە كەدا، ھوسەين كامىل ھات و فەرمانى دا بە ھەلۋەشاندىنەۋەى تەۋاۋى دامەزراوۋى سەنتەرفىۋىچ بە شىۋەيە كى كاتى. لى پۇژانى دواتردا مىن و ستافە كەم بە وريايىيەۋە پۇتۇرە كانمان لى پىتكەتە كانيان ھەلۋەشاندىۋە و پارچە سەرەككىيە كانى سىستەمى ھىكسافلۇرايدى بۆرانيۇممان جىا كىردەۋە و پادەستى تىمىكى ئاسايشى تايىبەتمان كىرد، كە ئەۋانىش بەپەلە لى بىناكانى دەرەۋەى شار و خانوۋى كىلگە گۈندىنشە كاندا دەيانشاردەۋە. جگە لىۋ ئامىرەنەى لى ھۆلى كاسكەيد و تاقىگە نىمۋەنەيىيە كان دانرابوۋن، كۆگايە كى شەش ھەزار مەتر

چوار گۆشەمان بە سەدان تۆن ئامىرى كۆكراۋە بە تال كىردەۋە. من سەبرى ئاسمانم دە كىرد و دۇنيا بووم لەۋەى كە جولە كانمان لەلايەن مانگە دەست كىردە كانى رۇز ئاۋا يان فېۋكەى سىخۇر يەۋە دەيىزىت. نىزىكەى ۱۵۰ بارەلگىر لە پەشىدىەۋە دەھاتىن و دەچوون، سىندوقى پىكھاتە و كەرەستەى خاۋيان بە عەرەبانە دەبرد بۇ شويىتى خەشاردان. دەزگا ئەمىيە كان سىندوقە قورسە كانى پۇلاى پتەۋيان برد و لە ناۋچەى كشتوكالى تاجى باكورى بەغدا نىژران. گىشت ئامىر و كەرەستەى ئەۋرۈپىيان لە ئەلفورات و ۋەرشەى تر چۆل كىرد. نىزىكەى سەد سىندوق بەلگەنامەيان كۆكردەۋە تاۋەكو خەشارى بدەن و دوور بخىتەۋە بۇ ئەۋەى دواتر بە كارىيەتتىن.

لە يەككىل لە كۆتا رۇيىشتە كانمدا بەناۋ يىناى ئىدارەدا، لە ئۆفيسە كەمدا ۋەستام بۇ كۆكردەۋەى كۆپى دىزايىنە كانى سەنتەرفىۋجە كانم، كە بىر يارمدا بوو بىيەمەۋە مالىۋە بۇ پاراستىيان. ھەرۋەھا نمۇۋنەى چوار پىكھاتەم كۆكردەۋە كە لەسەر پەفەيك لە ئۆفيسە كەمدا دانرا بوون: بىكەى خولاۋەى تۆپەكە، ماتۇر، بىكەى سەرۋەى موگناتىسى و زەنگ بۇ سەنتەرفىۋجى زۇر گرېنگ. ئەم شتە بەنرخانانەم لەناۋ سىندوقى كارتۇندا كۆكردەۋە لەگەل زياتر لە دوو سەد راپۇرت كە بە وردى چۆنەتى دروست كىردى ھەر پارچە يەكى سەنتەرفىۋجىيان رۈۋن كىردەۋە. راپۇرتە كان تىيىنى دىزايىنى ۋە رىگىر دراۋ بۇ زمانى عەرەبى و ھەرۋەھا تاييەتمەندى تەكىكى بۇ دروست كىردىيان لەخۇگرتىۋو. لەۋ كاتەدا بەشپەيەكى كەم بىرم لە بىر يارە كەم دە كىردەۋە كە ئەم شتانە بىيەمەۋە مالىۋە. ۋا ديار بوو كارەكە سىروشتى بوو كە بمەۋىت لە دەستدان يان لەناۋچوونيان بيان پارىژىن. چونكە ئەۋ

پاپۇرت و كاغەزانە نوپتەرايەتى سالانتيك لى ماندوويوون و
 فېربوونيان دەكرد و منيش بە ھەمان ئەو ھەستە پى لى شانازىيەو
 سەيرم دەكردن كە پۇمانووسىك بەرامبەر بە دەستووسىكى
 پەسەن ھەيەتى. ئەگەر ئەو كاتە بىرم لىو كىشەيە كىرەبەيەو كە
 بۇم دروست دەكەن، پەنگە بەشىۋەيەكى جىاواز بىرم لى بابەتەكە
 كىرەبەيەو. ئەو ھەبوو كارتۇنەكانم خستە ناو سندوقى
 ئۆتۈمبىلەكەمەو ۋە بىردىنەو مەلەو ۋە بەشىۋەيەكى كاتى لى
 گەرەجەكەمدا ھەلمگرتى.

سوپاى ھاوپەيمانان لى شەوى ۲۳ى شوبات ھىرشى وشكانى
 دەستىكرد، بە لەشكركىشى سى قۇلى بۇ سەر لاي كۈەيت و
 باشورى پۇژئاۋى عىراق كە بە خىرايى سەربازانى عىراقى لى ناو
 شانسىنى داگىركراو و دەوروبەرى گەمارۇدا. ئەو ھىرشە توقىنەرە
 بوو ھۇى كۇژرانى دەيان ھەزار سەربازى عىراقى. ھەزارانى
 تىرىش خۇيان پادەست كىرد و زۇرىكىشيان جىيەلران. لى ماۋەى
 دوو پۇژدا سەددام كىشانەۋەى لى كۈيت پەگەيەند. لى ھەلمەتتىكى
 بىمانانى تىكەدەرەندە، زۇرىك لى سەربازەكانى سەددام فەرمانىكىان
 پەيپەۋكىرد بۇ تىكەدانى ژىرخانى كۈيت و پىشەسازى كۈيت
 لى كاتىكدا پاشەكشەيان دەكرد. دەيان بىرە نەوتيان ئاگر تىبەردا و
 نەوتىكى زۇريان پۇژاند و ئاگرىان تىبەردا و ھەوايان بە دوكەلى
 پەش ژەھراۋى كىرد. ھەورەكە بە دىرژايى ناۋچەكە دىرژىبوۋىەو
 تاۋەكو گەشىتبوۋە بەغدا و دوكەلى ئال كۈنەكانى لوۋتى پى
 كىردبوو. ئەمىرىكا و ھاوپەيمانەكانى - كە ئامادە نەبوون ئەندامانى
 ۋلاتانى عەرەبى ھاوپەيمانىيەكە جىيەلران - پاشەكشەيان كىرد لى
 ھەپەشەكان بۇ داگىركىرنى عىراق بە تەۋاۋى و لادانى سەددام.

ئەوۋەبوو سەد كاتزىمىر دواى دەستىكىردنى لەشكر كىشىە كە،
ئاگر بەست راگە يەندرا.

پەنگە سەددام بەھۆى مەرجه ناروونە كانى ئاگر بەستەوۋە بوئىتر
بوويىت، بۇيە فەرمانى دەستىكىردنەوۋە دەستەجىتى بەرنامەى
سەنتەرفىوجى دەركرد. حوسەين كامىل وەك ئەوۋەى من بىنيومە
تووپە بوو، داواى لىكىردىن ھەولە كانمان دوو ھىندە بگەين بۇ
بەرھەمەتتەننى يۇرانيۇمى پىتتەراوى پىويست بۇ چەكى ئەتۇمى بە
زووترىن كات. من و ستافەكەم شەو و پۇژ كارمان دەكرد،
چونكە تىمى ئاسايشى تاييەت (SSO) ئامىرە كانى لە شوپتى
حەشاردانە كانيان دەھتايەوۋە. ئەوۋەبوو يەكەم ھەنگاومان ناوۋە بۇ
دووبارە بىئاتنانەوۋەى ژوورە پاكە كان و كۆكردنەوۋەى ھەموو شىتەك
وەك چەند ھەفتە يەك پىشتەر. بەلام لە ماوۋەى چەند ھەفتە يەكدا
تېيىنى زۇر شتمان كرد. نەتەوۋە يەكگرتوۋە كان مەرجه كانى بۇ
ئاگر بەستى ھەمىشەى دانابوو كە برىتى بوو لە چەكدامالىنى عىراق
لە چەكى كۆمەلكوزى. لە ۲۰ نىسانى ۱۹۹۱ ئەنجومەنى ئاسايش
داواكارى توندى خستەپروو: عىراق دەپت بەرپرسيارىتى زىانە كان
و ەربگرىت و قەرەبووى كويت بكاتەوۋە، چەكى كىمىيى و
بايۇلۇژى و موشەكى بالىستىكى لەناوويات و ھەموو بەرنامە كانى
چەكى ئەتۇمى راىگرىت. لەژىر ھەرەشەى نوپكىردنەوۋەى
كردەوۋەى سەربازىدا، دواى چوار پۇژ، سەددام پەزامەندى
دەرپرەى لەسەر ئەوۋەى پىگە بە پشكەنەرانى نىودەولەتى چەك بدات
بچەنە ناو عىراقەوۋە.

حوسەين كامىل فەرمانى پىداين جارىكى تر ھەموو شىتەك لە
پەشىدىە ھەلبەوۋە شىتەنەوۋە، پاشان ھەموو دامەزراوۋە كە حەشاربەدىن.
ئىمەيش ژوورە پاكە كە و بۇرىە كانمان لابرد و دىوارە كانى

تاقىگەي سەنتەرفىوجە كەمان بۆيە كىرد و دەستكارى ژمارەيەك لە پىككەتە كانمان كىرد. ھەرۈھە زەۋىيە كى كۆنكرىتى نويمان رىشت بۆ ئەۋەي ئەۋ چالانە پىككەينەۋە كە بۆ ستاندى سەنتەرفىوج دىزايىن كىرابوون. ئىمە ئۆفيسە كانمان لە ھەموو بەلگەنامە كان پاككردەۋە و لەجىياتى ئەۋانە، خىشتەي داپشتىن و كەرەستەمان دانا كە پىشيارى كارى ئەندازىيارىيان دە كىرد لەسەر پىرۋزەكانى پاككردەۋەي ئاۋ.

دواتر بىيستم SSO كە بەرپرەسى شارەنەۋەي كەرەستەكان بوۋ، فەرمانىكى سەيرىيان پىندراۋە: ماددەيەكى پىۋىست بۆ سەد سەنتەرفىوج كۆبكەنەۋە و بە جىا بىانشارنەۋە. ئەۋەي سەير بوۋ لەم فەرمانەدا ئەۋە بوۋ كە من و ستافەكەم بەشدار نەبوۋىن لە ھەلپزاردنى مادەكاندا. ئەمەش بۆ پىاۋە ئەمىنيەكان كە تاپادەيەكى زۆر ناخوئىندەۋار بوۋن، ئەركىكى بىھىۋا بوۋ. ۋەك چۆن بوۋ ئىمە كەرەستەي پىۋىستمان نەبوۋ تەنانەت بۆ پەنجا سەنتەرفىوجى تەۋاۋ. پىندەچۈۋ بىرۋكەبەكى خەيالى بىت، لە ناۋەراستى ئەم ئازاۋەدا بە خراب بىرى لىكراۋەۋە.

حوسەين كامىل فەرمانى پىداين كە ھەموو ئەۋ دىزايىن و بەلگەنامە و پارچەي يەدەگ و نمونە سەرەتايانەي كە لەبەردەستماندا بوۋن، پادەستى خىزمەتگوزارىيە ئەمىنيەكان بىكەين. زۆرىك لە ئەندازىيارەكانم نەخشى ئەۋ بەشانەيان ھەبوۋ كە بەرپرەسار بوۋن لىيان و بەرھەمى چەندىن كاتىزمىر كارەكانىيان پادەستى ئەۋان دە كىرد، پىك ۋەك ئەۋەي سىزادراۋان لە دەروازەكانى زىندان كەلۈپەلى تايەتى خۇيان پادەست دەكەن. بە حوسەين كامىل گوت پىۋىستە بە ئۆتۈمىل بىچمە مالىۋە بۆ ئەۋەي تەۋاۋى كەرەستەكان و پىككەتەكانى كۆبكەمەۋە.

حوسەين كامىل: "تەۋاۋى كەرەستە كان؟ لى مالىكەت دا تەۋاۋى كەرەستە كان ھەيە؟".

گوتىم: بەلى. "لى كاتى بۇردومانە كەدا بىردىنە مالىو، لى گەل چەند پارچە يەكى نموونە يى".

بۇ ساتىك ۋەستا و كەمىك بىرى كىردەۋە گوتى: نەخىر، بۇ ئىستا بىانھىلەرەۋە، تا ئەۋكاتە يىت دەلىمەۋە.

نەمدەتۋانى بزانم چى لى مىشكىدايە، بەلام ئەۋە ھەستىكى ناۋارامى بۇ بەجىھىشتىم. لى كاتىكدا ئەندازىار و ستافە بچوۋكە كانم ئەۋرۇرە پەشىدىيەن بەجىھىشت و ھىچى تىران بەدەستەۋە نەبوۋ جگە لىۋ زانىارىيە لى مىشكىاندا بوۋ، كەچى مىن پىچەۋانە لى ئەۋان، خاۋەنى بەلگە لى فىزىكى بوۋم كە پەنگە پۇژىك يىت بىتە پىرسىك لى گەل پىشكەرانى چەك و بتوانىت لى نىزىكەۋە مىن بە حوسەين كامىل و سەددامەۋە بىەستىتەۋە. لىۋ ساتەدا بە تەۋاۋى گومانە كانم بۇ دروست نەبوۋن، بەلام خۇزگە لى ئەۋەم خواست كە ھەرگىز دىزائىن و پىكھاتە كانم نەھىتابايە مالىو.

بەشى ھەۋتەم شاردەنەۋەي چەكى ئەتۈمى

دكتور ھومام عبدالحاللى غەفور وتى: "سەي، ئىۋە لەبەردەم
پىشكەنەرانى ئازانسى نىۋەولەتى وزەي ئەتۈمى دەبن. كەۋاتە پىم
بلىن، چۈن چىژت لە سالانى كاركرنت بىنى لە ۋەزارەتى
پىشەسازى؟"

دكتور ھومام لە دىۋەكەي ئەۋلاي مىزى بەپىۋەبەرى گىشتى
خۇي لە IAEC بە شىۋەيەكى گالئەجارانە زەردەخەنەي كىرد،
ئەمە لەكاتىك راھىنانى پىدەكرىم لەسەر دروستكرىنى چىرۋكىك
بۇ شاردەنەۋەي كارەكان. پايزى سالى ۱۹۹۱ بوو، نىزىكەي شەش
مانگ دۋاي ناردى يەكەم تىمى پىشكەنەرى چەك لەلايەن نەتەۋە
يەكگرتۈۋەكانەۋە بۇ عىراق. ستراتىژى سەددام بۇ
پوۋچەلكىردنەۋەيان، مىنى لە رۋلىكى سەرەكىدا لە ھەۋلەكانى
شاردەنەۋەدا قىل كىردى. سەنتەرفىۋىچ بە گەۋھەرىك لە تاجى
بەرنامەكانى WMD دادەنرا، بۇ ئەۋەي لە سەروۋى ھەموو
شىتەكەۋە بشاردىتەۋە. ئەۋ بەرپىرسانەي كە ئاراستەكرىنى
شاردەنەۋەي چەكى كۆكۈزى عىراق دەكەن، پەنگە پىنانۋابوۋىت
ئەگەر سازش لەسەرم نەكرىت، ئەۋا دەستىنكرىدەۋەي بەرنامەي
سەنتەرفىۋىچ ئاسانتەر دەيىت. چۈن مىن دروستكەرى ئەۋ بەرنامە
بووم و تاكە كەس بووم. كە لە نىزىكەۋە ھەموو وردەكارىيەكانى
دەزانى. بۈيە ۋەك سەرمایەيەك مامەلەيان لەگەل كىردم، ۋەك شىتەك

كە دەپت لە گەل كەرەستە و ئاسانكارى و دىزايىنە كاندا لە چاوى خەلكدا بشاردريتهوه.

دكتور هومام چىرۆكىكى دارىشتوو كە من لە سالى ۱۹۸۷ دواى شەر لە گەل دكتور جەعفەر دەستم لە IAEA كىشاوتەوه و دواتر گواسترامەوتەوه بۆ وهزارەتى پىشەسازى. بۆ چەند كاتزمىرىك لەسەر ئەم چىرۆكە لىكۆلىنەوهى لە گەلدا كردم، بە شىواى پارىزەرى ھۆلى دادگا لە پشت مېزەكەيەوه دەھات و دەچوو. پاشان داواى لىكردم لىستىك لەو پرسىارانە دروست بكەم كە بە خەيالىمدا دەھاتە بەرچاو گوايە پشكەنرەكان لەوانەيە لىم بكەن.

بەيانى رۆزى دواتر شۆفىرىكى حكومەت بە ئۆتۆمبىلەكەى بردمى بۆ بارەگاي ئازانسى عىراقى بۆ وزەى ئەتۆمى. لە چاوپىكەوتن لە گەل پشكەنرەكان دەترسام. دەپى لە سەرچاوه ھەوالگىرىيەكانيانەوه بىرۆكەيەكيان ھەبووئىت كە من كىم، چونكە چەندىن جار داواى ئەوھيان كەردبوو كە لە گەل مندا قسە بكەن. ترسم ھەبوو بە ئاسانى لە پىنگەى چىرۆكەكەمەوه ھەموو شىتىكى من ئاشكرا بكەن.

كاتىك چوومە ژوورىكى بچووكى كۆبوونەوه، دوو پشكەنر لەسەر كورسىيەكانيان ھەلسان: ئەمريكيەك كە ناویم لەبىر نىيە و پشكەنرىكى يۆنانى بە ناوى دىمىترى پىرىكۆس كە يەكلىك بوو لە سەر كەردەكانى تىمى چالاكىي ئازانسى نىودەولەتى وزەى ئەتۆمى. تەوقەم لە گەل پشكەنرەكاندا كەرد و بە دەمارگىرىيەوه لەسەر مېزى كۆبوونەوه كە دانىشتىم. سىن ھاوپىشە عىراقىيەكەم لە

IAEC بەرامبەريان دانىشتىبۇون. ئەوان بەر لى مەن كۆبۇونەوۋە چاۋپىكەۋتىيان لى گەلدا كرابۇو.

ئەمىرىكىيە كە زۆربەي پىرسىيارەكانى كىرد. پىندەچۇو ئارام و تىگەيشتۇۋىت، لى كاتىكدا پىرىكۇس بە درىژايى چاۋپىكەۋتنە كە بە شىۋەيەكى گالتەجارانە سەيرى كىردم. ئەمىرىكىيە كە پىرسىيارى گىشتى سەبارەت بەۋ ماۋەيەي كە دەچىتە سالى ۱۹۸۷ و مەنىش تۈانىم لى قۇناغە سەرتايىيەكانى بەرنامەي بىلابۇونەۋەدا كارەكانم بە شىۋەيەك ۋەسەف بىكەم كە بە تەۋاۋى لى گەل پىراستىيەكان بىگونجىت. پاشان پىرىكۇس دەستۈردانى كىرد بۇ ئەۋەي پىرسىيار لى بارەي بەرنامەي سەنتەرفىۋجەۋە بىكات. مەنىش پەتمەكردەۋە ھىچ بەيۋەندىيەكم بەۋەۋە ھەيىت.

پىرىكۇس ۋتى: ئۇو دىكتۇر مەھدى، ۋاز لىم جۆرە قىسانە يىتە. تىمە لى تۇ باشتر دەزانىن كە دۋاى سالى ۱۹۸۷ چىت كىردۈۋە؟
گوتىم: لىۋ بەرۋارە بەدۋاۋە گۈاسترامەۋە ۋەزارەتى پىشەسازى.
ئەۋ: "بەپراستى، كەسىكى گىرنگى ۋەك تۇ، چۇن ئازانسى عىراقى بۇ ۋزەي ئەتۇمى پىنگەت پىدەدات بىچىت بۇ ۋەزارەتى پىشەسازى؟"

دىاربۇو پىرىكۇس شىتىكى دەزانى بۇيە مەنىش بۇ ۋەلامىك بەخۇكەۋتم.. بۇ چەند ساتىكى شەرمەزاركەر ئەۋ ۋشانەم ۋتەۋە كە دىكتۇر ھومام پۇژىك پىشتىر پراھىتانى پىن كىردبۇوم. ئەۋەبۇو دىكتۇر عەبدولھەلىم ئەلھەججە كە دىكتۇر ھومام ۋەك پەيۋەندى ئەتۇمى بۇ پىشكەنرە كە دىنابۇو، بەھانام ھات.

ئەۋ گوتى: "دىكتۇر مەھدى لى گەل دىكتۇر جەغفەر كىشەيان

ھەبۇو و ھاتنە بىنبەست، دىكتور مەھدى پىنى وا نەبۇو عىراق خاۋەنى
ژىرخانى بەرنامەبەكى بەر فراۋانى بىلابوۋنەۋە بىت و تاكە پىنگەش
بۇ چارەسەر كىردى جىاۋازى بىرورپاى نىۋانىان گۋاستنەۋەى دىكتور
مەھدى بو. بۇيە ئەو چوۋە ۋەزارەتى پىشەسازى".

لانىكەم توخمىكى بچوۋكى راستى لەم بابەتەدا ھەبۇو، بەلام
ئەم چىرۆكە دارىژراۋە بە باشى لەگەل پىرىكۆسدا كارى نەكرد.
پىركۆس بەگالئەۋە گوتى: "ھا! ئەم چىرۆكە ھەروا بە سادەبى
جىتى متمانە نىيە!"

ئەۋەبۇو لە پوۋى لە عەبدولھەلىم ۋەرگەراند و سەبرى
چاۋەكانى كىردم.

- چاۋەپىنى ئەۋە دەكەيت باۋەن بەم چىرۆكە بىكەم؟

ھەزىك ھەبۇو كە پوۋبەپوۋى پىرىكۆس بىمەۋە چۈنكە بە
گالئەۋە سەبرى دەكردم و توانجى لىدام. مەن زانا بووم، وىستم پىنى
بلىم، بەقەد ئەو پىز لە راستىيەكان دەگرم. ئايا نەيدەتوانى درك
بەۋە بىكات كە مەن كاتىك ئەو وشانە دەلىم ۋەك ئەۋە واىە كە
دەستم لە گەردنم ئالاۋە؟ ئايا ئەگەر لە پىنگە و جىنگەى مىندا بوایە
ئەو بوپرى ئەۋەى ھەبۇۋە راستىيەكان بلىت، و ژيانى خىزانەكەى
بىخاتە مەترسىيەۋە؟ ئايا نەيدەتوانى لەو دوۋرپانە تىبىكات كە مەن
تىيدا بووم؟ بىگومان زىمانم گرت و چاۋپىنكەۋتەكەم تەۋاۋ كىرد،
ئەركى خۆم بەرامبەر بە لىژنەى سەددام جىبەجى كىرد. كاتىك
لە كۆتايىدا پىشكەرەكان بەپىيان كىرد، مىنىش ھەستم بە
ماندوۋبوون زۆر دەكرد.

دۋاى ئەو چاۋپىنكەۋتە گەيشتە مالەۋە و لە ماندوۋپىيدا كەۋتم

بەسەر قەنەفەكە. دواى ئەوۋى ئەو ھەموو وزەم لى پۇشتىبوو، لە تارىكىدا بىرم لە ماناى خۇشاردەنەوۋە دە كەردەوۋە. سەيركە ئەم كارە منى بەرەو كۆى برد، پىاۋىك بەناۋى ئەوۋە دەستى بە كارەكەى كەردىبوو بەو ھىوايەى بەشدارى لە بىياتنانى نەتەوۋەيەكى گەورەدا بىكات؟ ئايا من تا كۆتايى ژيانم وەك ئامرازيكى سادە لە دەستى ئەو كەسانەدا بەسەر دەبەم كە ھىچ بەھايەكيان بۇ تاكى مروف دانەناوۋە؟ بىرم لە چارەنووسى دىكتور ئەلشەھرىستانى دە كەردەوۋە كە لە كاتى بەرنامەى پىاكتۇردا زىندانى كرابوو و دىكتور جەغفەر كە لە ھەمان قۇناغدا زىندانى كرابوو. چۆن مىللەتىك دەتوانىت بە سەركۈتىردنى گەلەكەى ھىواى بەدەستەيتانى گەورەيى ھەيىت؟ لەيلا پىالەيەك چاى بۇ ھىتام، مىنىش باسى لىپرسىنەوۋە كەمم بۇ كەرد.

دايىكى گوتى: تۆ ترىسناك دەردەكەويت.

من بە درىژايى پۇژ درۆم كەردوۋە كە كىم، ھەولمدا گالتە بەو بابەتە بىكەم. "بۆيە من تەواو ھەست بە خۆم ناكەم."

دواى شەپرى سالى ۱۹۹۱، سەددام زۆربەى زانايانى بالاي بەرنامەى ئەتۆمى عىراق بەسەر پۇستە پىشەسازىيەكانى دەولەتىيە دابەشكەردن. من كرامە بەپۈنەبەرى گىشتى كۆمپانىيەك بە ناۋى دامەزراۋەى گىشتى تەكنەلۇژىيە ئەندازىيە (GEET)، كە بىنكەكەى لە ئۆفيسە گۇراۋەكانمان لە پەشىدە بوو، كە پىرۇزەى پىشەسازى بۇ MIC ئەنجام دەدا. ھۆكۈمەت تا دەكرا زاناكانى لە پىشكەنرەكان دوور دەخستەوۋە. بۇ مامەلە كەردن لە گەل تىمەكانى نەتەوۋە يەكگرتوۋەكان، سەددام دواى قىلگەردنى مەرجەكانى

ئاگرېستە كە ھەر زوو لىژنە يە كى چاودىرى دامەز راندوبو. تارىق
 ەزىز جىڭرى سەرۋكەزىران سەرۋكايە تى ئەم لىژنە يە كى
 كە قوسە كوپى سەددام و ھەروەھا سەرۋكى دىوانى
 سەرۋكايە تى و ئەوانى دىكە لى خۇگرتوبو لەسەر بىنەماي
 پىيوسى. لىژنە كە بە ھاوكارى دىكتۇر جەعفەر، بەرپو ەبەرى
 ئازانسى عىراقى وزەى ئەتۇمى، دىكتۇر ھومامى كىردە كەسى
 يە كەم بۇ پىرسارە كان سەبارەت بە بەرنامەى ئەتۇمى. لە خولە كانى
 سەرەتايى پىشكىنە كان لە بەھارى سالى ۱۹۹۱، دىكتۇر ھومام تەنھا
 ئەوەى ئاشكرا كىرد كە عىراق ھەولى داوە يۇرانيۇم بە بەكارھىتئانى
 تە كىنكە كانى جىا كىردنەوەى ئايزۇتۇپى كارۋموگناتىسى
 (EMIS) دى دىكتۇر جەعفەر پىتاندن بىكات. ئەو بانگەشەى بۇ ئەو
 كىرد كە عىراق لىكۋلىنەوە لە چۈنە تى پىتاندنى سووتەمەنى دە كات
 بۇ بەرنامە يە كى ئەگەرې وزەى ئەتۇمى لە داھاتوودا. سالانىك
 عىراق رەتيدە كىردەوە كە ئامانجى بەرنامە ئەتۇمىيە كە بەرھەمھىتئانى
 چەك يىت. بەلام پىشكىنەرە كان لەرادەبەدەر گومانىان ھەبوو و
 داواى وەلامى زىاتىريان دە كىرد.

تا ھاوینى سالى ۱۹۹۱، چەند مانگىك پىش چاوپىنكە و تەنە كەم
 لەگەل پىرىكۇس، تىمى چالاكى ئازانسى نىودەولە تى وزەى
 ئەتۇمى، بۇنى بەرنامە كانى سەنتەرفىوجى عىراقى كىردبوو، لەوانە يە
 لەپىنگەى زانىارى ھەوالگىرىيەوە بوو يىت كە لەلايەن ولاتانى
 ئەندامى نەتەوە يە كىگرتوۋە كانەوە پىشكەشكرا بوون. دىكتۇر ھومام
 دانى بە بوونى ئەو بەرنامە دا نا. بەلام وتى كە تە كىنكە كانى
 سەنتەرفىوج و بلاو بوونەوە تەنھا گە يىشتوونە تە قۇناغە كانى
 لىكۋلىنەوە. كاتىك پىشكىنەرە كان پىرسارىان كىرد كە كى

سەر كىر دايەتى بەرنامەى سەنتەرفىوجى كىر دىوۋە، لىژنەى چاۋدىرى
دكتور فارس، سەرۋىكى پىشۋى بەشى پىشكىرى ئەندازىاريمان
دىارىكىرد.

لەبىرمە يە كەم چار لىژنە كە فەرمانى بە دكتور فارس كىرد كە
سىمىنارىك پىشكەش بىكات لە بارەى بەرنامەى سەنتەرفىوجەۋە بۇ
شەش كەس لە پىشكەران. سىمىنارە كە لە كاتىمىرى ئى دىۋى
نىۋەپۇ لە ھۆتىلىك لە ناۋەندى شارى بەغدا ئەنجام درا. ھەر دىۋى
ئەۋەى دەستى پىكىرد بەبى ئەۋەى كەس ئاگادارم بىت خۇم
خزانە ناۋ ھۆلە كەۋە و لە پىزى دىۋاۋە دانىشتم بۇ ئەۋەى گۈبى
لىكىرم. پىشكەرەكان بە پەرۋشەۋە گۈبىيان شلىكىردىۋە لە كاتىكىدا
دكتور فارس نىماشى سىلايدىكى سەرنچراكىشى پىشكەش كىرد
تىيدا تىروانىتىكى گىشتى لە بەرنامە كەدا پىشكەش دە كىرد، كە تىيدا
زەپەرەكە درۋى تىدانەۋە. بەلام بابەتى زۆرى تىدا لادىراۋە،
دكتور فارس كەمتەرخەمى نواندىۋە لە باسكىردى بەرنامەى
بەرىەككەۋەتن بۇ دروستكىردى پەنجا سەنتەرفىوج لە مانگەكانى
پىش جەنگدا، ھەرۋەھا ئەۋە پاستىيەى كە ئىمە نەخشەى
دىزىنكرامان لەبەردەست دىۋەۋە بۇ سەنتەرفىوجىكى زۆر گەۋرەتر
و سى مەترى كە بەرھەمى يۇرانيۋى پىتىنراۋمان بە شىۋەبەكى
سەرنچراكىش زىاد دە كىرد. ئەۋە بە تەۋاۋى لە بابەتى يارمەتى و
ئەۋە ھاۋكارىيانەى كە لە دەرەۋە ۋەرمانگىرتىۋە، خۇى بەدوۋر
گىرتىۋە. لە كاتىكىدا دكتور فارس چاۋى لە پىشتى ھۆلە كە كىرد و
پىم ۋاۋە رەنگە لە نىۋە تارىكىدا مى ناسىيىتەۋە، چۈنكە بە خىرايى
جارىكى دىكە خەرىك ۋە سەيرى لای مى كىردەۋە. پىش ئەۋەى
گۈلۋەكان دابگىرسىتىرتەۋە، ھەرزوۋ بە ئەسپاى لە ھۆلە كە
دەرچوۋم.

خولى چۈارەمى پشكىنە كان ئەو كاتە دەستى پىكرىد كە لى
 ھاۋىنى سالى ۱۹۹۱دا دكتور دەيفىد كاي ھات و ئەمەش
 قۇناغىكى سەخت بوو بۇ شاردنەۋە كانى سەددام. دكتور كاي
 خەلكى تەكساس بوو، شىۋازىكى زەقى ھەبوو لى
 ھوبەروبوونەۋە. بە ھەموو عىراقدا دەسوراپەۋە و ەك كاۋبۇيەك
 لەسەر ئەسپىكى زل مامەلەى دە كرد و بە تىپەروونى كات ھەموو
 زاناكان دەترسان كارەكانى پىشۋويان ئاشكرا بكات و تووشى
 كىشە بىنەۋە.

شەۋىك پىش ئەۋەى فېۋكەكەى لى يەكەم ئەركى لى بەغدا
 بىشىتەۋە، بەشدارىم لى كۆبوونەۋەى ستراتىژى بۇ زاناىانى بالاي
 ئەتۈمى عىراق كرد لى بىناى كارگىپى ئازانسى عىراقى وزەى
 ئەتۈمى لى تەنىشت گۆرەپانى فىردەۋس. دكتور خالىد ئىبراھىم
 سەعید كە سەركردايەتى (ھەۋلى دروستكردنى بۆمبەكەى)
 كردبوو، بانگھېشتى كۆبوونەۋەكەى كردىن. ئاۋبراۋ لەنىۋ شتەكانى
 تردا جەختى لەسەر پىۋىستى شاردنەۋەى بەلگەنامە كانمان و
 پسولەى ھاۋكارىە كانمانى كردبوۋىەۋە. دلىنام كردهۋە كە ھەموو
 بەلگەنامە كانى بەرنامەى سەنتەرفىۋىج لەلايەن دەزگا ئەمىنىەكانەۋە
 كۆكراۋنەتەۋە. سەير لەۋەدابوو كە بەشىك لى كاغەز و
 بەلگەنامە كانى خودى دكتور سەعید ھىشتا ھەر لەۋ بىنايەدا بوو و
 بە باشى نەشاردراۋوۋە. بەيانىەكەى دىكە كاتىك دكتور كاي
 گەىشت، يەكىك لى يەكەم كارەكانى كە كردى، ئەۋەبوو
 سەردانى ئەۋ شۋىتەى كرد. ئەۋ بە پەلە ھاتە ناۋ ئەندامانى ستافى
 دكتور سەعید كە دوا بەلگەنامە كانىان كۆدەكردهۋە و يەك دوو
 سندوقى پفاند و ھەۋلىدا بىانبات. كارمەندانى دكتور سەعید بە
 ترسەۋە پەيوەندىيان بە ئاسايشەۋە كرد، ئەۋانىش پىگىريان كرد

دەرچوونى دىكتور كاي لى شوئەنكە و لى شوئىنى وەستانى ئۆتۈمبىلە كاندا ھېشتىيانەو. ئەمەش تىيىنىيە كى پىر لى ئامازەي بەدوئى خۇيدا ھىئا.

بۇ ماوئى سى پۇزان، دىكتور كاي پەتىكرەوۋە بەلگەنامە كان پادەست بىكات، لەھەمان كاتىشدا بۇ ماوئى سى پۇزان ھىزە ئەمىنىيە كانى عىراقىش پەتيان كىردەوۋە پىنگى پىئەن لىگەل بەلگەنامە كان بىناي ئازانسەكە جىيەيلىت. دىكتور كاي زۇرتىرىن سوودى لى دۇخە دراماتىكەكە وەرگرت، لى شوئىنى وەستانى ئۆتۈمبىلە كانەوۋە چاوپىكەوتنى لىگەل پۇزنامەنووسان ئەنجامدا. لىگەل ئەوئى ئەو چەقبەستوۋ بوو، لى سەرانسەرى جىھاندا مانىشتى پۇزنامە كانى داگىر كىرد، فشارە كانى نەتەوۋە يەكگىرتوۋە كان و ھىكۈمەتە كانى دەرەوۋە لەسەر پۇزىمى سەددام زىادىان كىرد تا دىوچار بەرپىرسانى عىراق دانۇستانىان لەسەر سازىشك كىرد بۇ ئەوئى دىكتور كاي بە زۇرىك لى بەلگەنامە كانەوۋە بىروات. ئەو بەلگەنامە كۆمەلنىك لى وەسلى كۆى موۋچەيان لىخۇگىرتىوۋ كە تىپروانىنىكى فراوانى بە پىشكەنەرانى چەك لى پىكەتەئى IAEC و ناۋى كارمەندان دەدا. سەددام بە سوۋكىي سزى دىكتور سەئىدى دا ئەۋىش تەنھا دابەزاندىنى پەلەكەى، بەلام چەند كەسىكى ژىردەستەى فېرېدايە زىندانەوۋە بەھۋى ئەو كارەوۋە. لىگەل ئەوئەشدا بەرنامەى سەنتەرفىوچ خۇى لى بەركەوتن بەم بابەتەوۋە بەدوۋر گىرتىوۋ چۈنكە ئىمە لى سالى ۱۹۸۷ەوۋە لى پوۋى داراىى و بە شىۋەيەكى تر لى IAEC جىا بوۋىنەوۋە.

پىشكەنەرە كان لەو مانگە سەرەتايىانەدا دەستەتتىكى بەرزى دىكەيان دەستخست. ئەوان دامەزراۋەى جىا كىردەوۋە ئازىۋۆتۈپى كارۋموگىناتىسى دىكتور جەغفەرىان دۆزىيەوۋە، كە ئەمەش وائى

كرد بەناچارى نرىكەى تەواوى بەرنامەى EMIS ئاشكرا بكرىت. ھەرۈەھا داواى بىنىنى ئامىرگەلى تەكنىكەكانى بىلەۋبۇونەۋە و سەنتەرفۇجىان كرد. لىژنەى چاۋدىرى بەشىكى زۆرى رادەست كرد، لەنىۋىاندا رۇتۇرەكانى رېشالى كاربۇنى. ئەۋەبۇۋ پشكەرەكان لەسەر زەۋى داياننا و بە بىيەكانيان پارچە پارچەيان كرد.

لە ھەنگاۋىكى پېشۋەختەدا، سەددام ياداشتىكى نارد كە زۇر بانگەشەى بۇ كرابوۋ بۇ لەناۋىردنى تاكلايەنە ھەموۋ ئەۋ كەرەستانەى پەيۋەستن بە بەرنامەكانى چەكى كۆمەلكۇرەۋە. رېكخراۋى ئاسايشى تايەت (SSO) تۇنىك كەرەستەى لە ھەموۋ بەرنامەكان ھىتا و دۇكىۋىمىتنى لەناۋىردنىان كرد يان رادەستى پشكەرەئانى كرد. نرىكەى سەد تۇن پۇلايان لە تاجى لە زەۋى دەر كرد و لەگەل كانزاكانى دىكە تىكەلىان كردن و تۋاندنيانەۋە بۇ ئەۋەى بۇ مەبەستى چەك بەكارنەھىترىت. سەدان تۇن ئامىرى ترى سەنتەرفىۋجىان بەخشى بە پشكەرەكان، ۋەكو پەمبى بۇشايەكان، ۋەلفەلى ئەلەمنىۋم و موگناتىسى.

لە بەرامبەر ئەۋ بەلگانەى كە لەلايەن پشكەرەئانەۋە پېشكەشكرابوۋن، لىژنەى چاۋدىرى كارگەى سەنتەرفىۋجى پلان بۇ داپىژراۋى لە ئەلفورات بەدىارخست، كە ئاۋاتەكانى بەرنامەكەى ئاشكرا كرد. كار كردن لەسەر بىناكانى ئەۋى تا سەرھەلدىنى شەرەكە بە جوانى پېشكەۋتۋو، لەنىۋىاندا ھۇلىكى شىۋە ئەشكەۋت كە چالەكانى سەنتەرفىۋجى تىدابوۋ بۇ بەرھەمەتتەنى گەرە. ھەرچەندە ھىشتا ئامىرى كەم دانرابوۋن، بەلام دامەزراۋەكە دىمەنىكى سەرسۈرھىنەر بوۋ. دواتر بىستم كە دەشىد كاي بە كۇنگرىسى ئەمريكاي وتوۋە كە لە رۋوى

دامەزراۋە ئەتۈمىيە كانەۋە، ھېچ شىتكى وردىرى نەبىنۈ

لە دەرەۋەى نىۋەگۈى رۇژاۋا كە ھىندەى ئەمە ورد بىت.
دان بەۋەدا دەنىم كە بىستى ئەمە ھەستى شانازىى منى وروژاند،
تەنانت لە كاتىكدا پىشكەرەكان بە پوۋچەلكردەۋەى سالانى
كاركردىمان دەپۇشتىن.

لىژنەى چاۋدىرى پابەند بوۋ بەۋ چىرۇكەۋە كە دىزىن و
تاقىكردەۋەى بەرنامەى سەنتەرفىۋىج لە التوبتە ئەنجامدراۋە.
ستراتىژەكە ئەۋە بوۋ كە سەنتەرى دىزىنى ئەندازىارى لە پەشىدە
بە نەتتى بەتلىنەۋە، بۇ ئەۋەى رادەى پىشكەۋتەكانمان بشارىنەۋە.
ئەۋ ھىلەى كە بە پىشكەرەكان دەدرا ئەۋە بوۋ كە پلانە گەۋرەكان
بۇ ئەلفورات خەۋىتىكى دەست نەھاتوۋ بوۋە. بەلام دىارە گومانىان
بە پىچەۋانەكەى ھەبوۋ.

پاشىنۋەپۇيەكى زوۋ لە مانگى كانوۋنى دوۋەمى ۱۹۹۱ بەبى
ئاگاداركردەۋە چۈار ئۆتۈمبىلى سېى نىسان سېۋرت ھاتنە ناۋ
رېرەۋى ھاتوۋچۇى دامەزراۋەى رەشىدە، من لە ئۇفيسەكەمدا
خەرىكى پىرۇزەيەك بوۋم بۇ نۆزەنكردەۋەى كارگەيەكى مس،
كە پىش جەنگ راگىرابوۋ. لە پەنجەرەى ئۇفيسەكەمەۋە نىزىكەى
دەيان ژن و پىاوم بىنى كە غەيرە عىراقى دەرەكەۋتن، پانتۇلى
خاكى و كراسى قۇل كورتىان لەبەردا بوۋ و زەرف و جانتايان
بە پىشتىانەۋە بوۋ، لە ئۆتۈمبىلەكانىان ھاتنە دەرەۋە.

بە شىۋەيەكى غەرىزەبى مىشكىم يەكسەر تەۋاۋى
دامەزراۋەكەى بەخىرايى پىشكىنى. ئىمە بە تەۋاۋى گۇپرانكارىمان
بەسەر دامەزراۋەكە ھىتابوۋ. تۇپرى بۇرىيەكان لە گەل ژوۋرى پاك
و سەكۈى چاۋدىرى و ھەموۋ ئەۋ ئامىرانەى كە پەيۋەندىيان بە

بەرنامەى سەنتەرفىوجەۋە ھەبوو، لاىرابوون. فەرمانى پىر كىرەنەۋەى كۈنەكان و دووبارە بۇياخكردن و دانانى قاتىكى نوپم كىردبوو. مېزى دانىشتن و چەند ئامېرىك بۇ پىرۋەى كارگەى مس سىروشتى پىشۋى شۈپتەكەيان گۈپى بوو. ئىمە ئۆفيسەكانمان لى ھەموو بەلگەنامەيەكى تاوانبار كىردن پا كىردبوو ھە. خۇشم دۇنيا بووم كە تىمىكى پىشكەر لى ھاۋىنى رابىردوودا سەردانىكى كورتىان بۇ دامەزراۋە كە كىردوۋە و ھىچيان نەدۇزىۋەتەۋە. بەلام بىرارى گەپانەۋەيان بۇ سەردانىكى لىناكاۋ دۋاى نىزىكى شەش مانگ جىنگەى نىگەرانى بوو.

لى دەرگەى پىشەۋەى نەۋمى خۋارەۋە ھاتنە لى دەرگەيان دا، ئەۋە مى ھەژاند و دركم پىكرد. تەنھا نىشانەى بەكارھىتانى پىشۋى ئەۋ دامەزراۋەيە، بوونى من و دىكتۇر فەرىد بوو. بەپەلە لى ئۆفيسەكەم ھاتمە دەرەۋە و بە ئاراستەى دەرگاگەيەۋە بەپروۋى ھۆلەكەدا ھاۋارم كىرد.

- پىشكەرەكان لىرەن! خىرا ۋەرن ئەگىنا كەشف دەبىن!" بە پلىكانەكاندا بەخىرايى چووم و دوو ئەندازىارەكەممان لى نىزىك دەرگەى چۈنە ژوورەۋە بوون، دۇنيا نەبوۋىن كە چى بىكەين. ئەۋان بە چاۋەپۋانىيەۋە سەرىيان كىردم لىكاتىك كە لىدان لى دەرگاگە بەردەۋام بوو.

بە چىرپەۋە گۈتم: "مەھىلە بىتە ژوورەۋە، بۇ چەند خولەكىك راپانېگرە". ئىمە بۇ ژوورىكى پىشەۋە پامان كىرد كە دەرگاگەكى كىرەبوو ھە بە لى پۇژئاۋاى دامەزراۋەكە، بىناى ئىدارەمان خىستە نىۋان خۇمان و پىشكەرەكانەۋە. كاتىك لىۋە چۈۋىنە دەرەۋە، من و دىكتۇر فەرىد سەركەۋىتە سەركەنارىك بۇ سەر پىگەيەكى

تاك ھىل كە لە لايەكەوۈ پرووى لە كۆمپاۋندەكەمان دەكرد و لە لايەكى دىكەشەوۈ پرووى بەسەر پرووبارى دىجلەوۈ بوو. لەوئۆە من دەمتوانى چوار ئۆتۆمىتلى نەتەوۈ يەكگرتوۈەكان لە شويتى ۋەستانى ئۆتۆمىتلەكاندا بىنىم بەلام ھىچ پشكەنرەك ديار نەبوو، بۆيە ۋاھەستم كەرد كە پىگەيان پىدراۋە بچنە ژوورەوۈ. بە پەلە بە درىژايى پىگاكەدا لەسەر پىزبەندى بەنداۋەكە پۆيشتىن، نەماندەوېرا ئاورپىك بەدەينەوۈ لە ئەگەرى ئەوۈى پشكەنرەكان لە پەنجەرەيەكەوۈ بمانىنن. دوو زانائى جل و بەرگ پۆشتە كە بە خىرايى بە درىژايى پىگاكەدا دەپۆيشتىن و دوور لە دامەزاراۋەكە، لەو شويتە گوندنشىنەدا! دواى نىكەى سەد مەتر، پىچىك لە پىگاكە ھەبوو و ھەروەھا بەھۆى بوونى ھەندىك گەلەى دارخورماۋە، پىگىرى كەرد لە بىنىنمان. لەوئۆە زانىم كە بە پاكى و بى گرى و گۆل پامانكردوۈ، بۆيە خىرايەكەمان خاۋ كەردەوۈ، سەرەپاى ئەوۈى كەش ۋەھوۈا فىتك بوو، بەلام لەگەل ئەوۈەشدا ئارەقەيەكى زۆرمان دەردا بوو.

نىكەى كاتزمىرنىك بە درىژايى پىزىك لە دارخورماكاندا پۆيشتىن، باسما لە ھۆكار و ئەگەرەكانى پشكەنرەكان كەرد كە بۇ پشكىنى دوۈم ھاتبوون. دەبى جۆرنىك لە ھەوالگىريان پىگەيشىت، بەلام مەھال بوو بزانرىت كە ئايا لەلايەن كەسكەوۈ زانىاريان پىدراۋە، يان وىتەى مانگى دەستكردى سىخوپ، يان سەرچاۋەيەكى دىكە. يەكنىك لە ئەندازيارەكانى كۆمپاۋندەكە بە باشى ئاگادار كرابوۈوۈ لەسەر چىرۆكە دارپىژراۋەكە بۇ ئەوۈى كاتىك پشكەنرەكان ھاتن بەم چىرۆكە دارپىژراۋە فريويان بدات، بەلام نەمتوانى پىشىنى ئەوۈەكەم كە ئاخۇ پشكەنرەكان بە چ زانىاريەكى نوئى پرووبەپرووى دەبنەوۈ.

دوای كاتزمىرنىڭ، كە نەمتوانى بەرگەي ئەو حال و بىر كەردنەو بەگرم، بە درىزايى پىڭاكە بەرەو كۆمباوندە كەمان پۇشتمەو. لە گەل نىزىك بونەو مەدا، بۇ كىلگە بەكى كشتوكالى شۇرپوومەو بۇ ئەوئى لە باكورەو لە دامەزراو كە نىزىك بىمەو. بە نووكى پىمدا بەناو قورە نەرمە كەدا پۇشتم و لە پشت دىوارىكى نزمەو كە پرووى لە پىڭاى ھاتووچۇ دە كەرد، سەركەوتم. ئۆتۆمىلەكانى نەتەو يە كگرتوۋەكان ھىشتا لە پىشەو ۋە ستابوون. دوو كاتزمىر چاۋەپىم كەرد، تاو نا تاۋىڭ بەسەر دىوارە كەدا دەمپوانى، تا دەرگا كە كرايەو ۋە گوپىم لە دەنگە دەنگيان بوو كە بە ئىنگلىزى قسەيان دە كەرد. ئەو بوو دواچار گوپىم لە دەنگى پشكەرەكان بوو كە بە ئۆتۆمىلەكەيان پۇشتم و ئەويان جىھىشت. كاتىڭ پۇشتم، منىش بەسەر دىوارە كەدا سەركەوتم و چوومە ژوورەو.

ستافە كەم ئاگاداريان كەردمەو كە سەرەتا ھەموو شتىڭ بە باشى بەپۇتە چوۋە. پشكەرەكان سەيرى دەوربەريان كەردبوو و بە پىرەو گويان لە قسەكانى ئەوان گەرتبوو بەپۇتە بەرى ئەندازيارەكان ئەو چىرۆكەي گىراپوۋىەو كە دامەزراو كە تايەتە بە پاك كەردنەوئى ئاو و پىرۆرە پىشەسازىيەكان و پەتيدە كەردبوۋىەو كە ھىچ كارىڭكى پەيۋەست بە ئەتۆمى لەۋى پوۋىدايىت. بەلام دواتر پشكەرەكان نمونەيان لە دىۋارى چەند بىنايەك و زەۋى دەرەو ۋە رگرتوۋە. ئەو ھەۋالىڭكى ناخۇش بوو. دەمزانى نمونەكانى بىناى سەنتەرفىۋجى پىشوو پشكىنيان بۇ دە كىرت بۇ ئەۋە شۈپتەۋارى بەرزى نااسايى يۇرانيۋى تىشكەر دەرەكەون. فەرمانەكانى لىژنەي چاۋدىرى بى دوو دلى بوون. دەبوو كارە ئەتۆمىيەكانى پابردوو لە شۈپتى پەشىدىە تەۋا و ن بىكەين و بىسپىنەو.

من زانيم كه لانيكەم ھەفتەيەك دەخايەنيت تا پشكەرەكان
شيكارى نمونه كه دەكەن، دواى ئەو بە دۇنيايەو دەگەرپتەو بۆ
وەرگرتى نمونهى زياتر بۆ سەلماندى كەيسەكەيان. دەبوو بە
خىرايى ھەنگاو بنين. ئەگەر پشكەرەكان بگەرپتەو و بە
زەويەكە بە قوولى ھەلبەكەن، ئەوا گەردىلەى يۇرانيۇم لە ھەر
پارچەى ماددەيەكدا دەدۆزپتەو كە لە كاتى كارى
سەنتەرفىوجە كەماندا ھەبوو.

ھەمان پاشنيو پۆ، ستافەكەم بانگەشتى كۆبونو ھەيەك كرد و
فەرماندا تاقىگەى پيشووى سەنتەرفىوج دىوار و سەقفەكەى
ليكىرپتەو، راست تا چوارچىو كەى، ھەروەھا ھەلكەندى پى و
نيوتك خاكى سەرەو لە ژىرەو و دەورو بەرى بيناكەو، لەلای
خوارەو ھەش بە درىژايى سەد پى كە پەنگە شوپتەوارى يۇرانيۇمى
لى ماییت.

ئەم كارە وەك ئەو ھەي ئەركىكى گەورە نەيت، گوتم: "لە
ماو ھەفتەيەكدا، كۆنەكان بە خاكى تازە پەر دەكەينەو و لە
كەرەستەى نوئى كۆپىيەكى وردى دامەزراو كە دروست دەكەين."

ستافەكەم بە سەرسوپمانەو سەريان كردم، چونكە پتەچو
فەرمانەكە مەحال يىت. بەلام ھەر زوو تىگەشتن كە تاكە بژاردەى
دىكە ئەو ھەي كە بەرپرسيارىتى پيشلەكردنى پلانى شارەندەو لە
ئەستۆ بگرن. دەرئەنجامەكانى بۆ ژيانى ئيمە و خىزانەكانمان
بەرگەى بىر كەردنەو ھەيان نەگرت. ستافەكەم بە بىزارىيەو دەستان
بە كار كرد و شوو و پۆژ تيم و ئامپەرەكانىان دەھىتا. پەنگەيە كىك
بوويىت لە خىراترەين پۆژەكانى پرووخاندن و بىناسازى لە مېژودا.
حەوت پۆژ لە شوپتى پرووداوەكە بووم، نىگەرەن بووم لەو ھەي

پشكەنەرەكان بگەرپتەۋە ئىمە لەسەر ئەو كارەدا بىيىن، ئەمەش بەراستى پۇزىمى دەخستە دۇخىكى ئاۋارامەۋە.

كاتىك پشكەنەرەكان دواى نىزىكەى دوو ھەفتە بەبى ئاگادار كەردنەۋە گەرەنەۋە، ھەموو شىتەك ۋەك ئەۋەى دوايىن جار بىنيويان دەر كەۋت، تا دەگاتە دانانى مېز و ئامپەرەكانى دەرشتىن و تەننەت ئامپىرى قاۋە سازەكە. مەن لەۋى دوور كەۋتەۋە، بەلام دواتر ستافەكەم پىيان و تەم پشكەنەرەكان بە ھەلوپىستىكى سەر كەۋتەۋە و كەمپەك تۆمەتەۋە ھاتوون. پاشان دەيان نمونەيان لە دىۋار و عەزل و خاكى زەۋىيەكە ۋەرگرتوۋە و دواتر پۇشتوون بۇ ئەۋەى پەرۋانەى قىيەنەى بىكەن بۇ پشتراست كەردنەۋە. بەراستى پەرەنگە سەريان سۇرمايىت كاتىك دواتر بىنيويانە پشكىنى مادەكە نىگەتەف بوۋە بۇ ئاستى ئاۋاساىى پۇرانىۋەم. مەن زۇر جارەن بىرلەۋە دەكەمەۋە كە چۇن تاۋەكو ئەمپۇش سەريان لىشتىۋا!

سەرنجەم بۇ پەرۋزەى كارگەى پاشماۋەى مەس گەرەندەۋە تا بەيانىيەك لە شۇباتى ۱۹۹۲ - كە ئەۋ پەرۋزە گەرمى ناۋەرزى پەۋى لە ناۋچەكە كەردبوۋ - كاتىك فەرمانىكەم پىگەبىشت كە دەبوۋ پاپۇرتىك پىشكەش بىكەم بۇ قوسەى سەددام حوسەين سەبارەت بەۋ تۋانايەى كە لە بەرنامەى سەنتەرفىۋجەدا ماۋەتەۋە. ئەمەش سەرسامى كەردم كە قوسەى خۋازيارى پۈختەيەكى سەربەخۇ بوۋ جىاۋاز لەۋەى حوسەين كامەل. بىن گومان لەناۋ بازەنى ناۋەۋەى ھكۈمەتە خراپەكارەكەى سەددامدا مانۇپرى سىياسى ھەبوۋ، كە مەعرفە و تۋاناي ئامۇزگار كەردنى دىكتاتور؛ كىلىلى دەسەلات بوون.

قوسەى ئەۋكات لە سەرەتاي بىستەكانى تەمەنىدا بوۋ و ھىشتا

ناوبانگى خراپە كارىيى عودەي برا گەورە كەي بە دەست نەھتاپو،
 كە ئەويان سەلىقەي بۇ ئاھەنگە كانى خواردنەو و چەكى ئاگرىن
 و دەستدرىژى كردن لە عىراق ناوبانگى دەر كىردبوو. قوسەي لە
 برا گەورە كەي بە ترسناكتر سەير دە كرا و سەددامىش لە ئىستاو
 خەرىكى ئامادە كارى بوو بۇ ئەوئەي رۇلىكى گەورە تىرى پىيدا لە
 رۇيمە كە. جا بىرۇكەي ئەوئەي كە بە تەنيا لە گەلى دابنىشم بە
 شىوئەي كە تايەت نىگەرانى كىردبووم، چونكە ئەو خىزانە بەو
 ناسرابوون كە خىزانىكى مىزاجىن و كۆلكە خوئىندەوارن
 ھەركاتىكىش ئەو وەلامانەيان دەست نەكەوت كە دەيانەوئەت،
 ئەوا يەكسەر بى يەك و دوو دەتخەنە زىندانەو. پىشتەر لە
 كۆبوونەوئەي لىژنەي چاودىرىدا بۇ ماوئەي كى كورت چاوم بە
 قوسەي كەوتبوو. مەن وەك تىرە مارىك بىرم لىدە كىردەو، ھىشتا
 دلىئا نەبووم لە ھىزە كەي بەلام ژەھرىكى بەھىزى ھەبوو كە
 دەتوانىت بە يەك پىوئەدان بىكوژىت.

بە ئۆتۆمبىلە كەم رۇيشتە شوئى كۆبوونەوئە كە لە نىزىك
 كۆشكى كۆمارىيە كان، لەوئ ئەفسەرىكى تايەتە ئاسايش لەناو
 ئۆتۆمبىلىكى جۆرى پىكاپ چوار دەرگادا ھەلىگىرتم كە
 پەنجەرە كانى رەنگاوپەنگ بوون و شۆفىرى كىردم بۇ گۆرەپانى
 كۆشكە كە. ئەفسەرە كە بىردمى بۇ بىنايە كى يەك نەھۇمى، ئەوئەبوو
 مىنان پىشكىنى و پاشان لە دەرەوئەي دەرگاگە چاوپەئى كىرد لە
 كاتىكدا مەن چوومە ژوورەو. قوسەي بە تەنيا لەسەر قەنەفەيە كى
 شىوئەي ل دانىشتبوو و قاتىكى پۆشتەي باشى لەبەردا بوو. ئىشارەتەي
 پىندام كە بەرامبەرى دابنىشم، بەئى ئەوئەي ھەستم و دەستى
 پىشكەش بىكات بۇ تەوقە كىردن. دەموچاوپە نەرم و چاوپە ماتە كانى
 و رەفتارى بى تاقەتەي رەوخسارى مىندالىكى تىر و پىرى دە كىرد

كە لە ژيانيدا ھەرگىز لە ھىچ شىتەك بېيەش نەبوو. چەند ساتىك بە يىدەنگى دانىشتىن لە كاتىكدا ئەو سەبرى دەكردم و لىي دەروانىم، ئەم پەفتارەش لە باوكىيەو ھەريگرتبوو ۋەك فېلىكى شائۆي. ئەو ۋەك ھەموو عىراقىيەكان بە سوحبەت و قسەي خوش دەستى بە قسە نەكرد، بەلكو راستەوخۇ چوو ھەربابەتەي كە دەيوست.

قوسەي: پىم بلى چى لە بەرنامەي سەنتەرفىوج ماوئەو؟

من بە بوختى باسى ئەو ھەم كەد كە پىشتەر - ھەروەك خۇي دەيزانى - لە لىژنەي چاودىدا: نمونە سەرەتايەكانى سەنتەرفىوجەكان پادەستى پىشكەرەكان كرابوون، ئەوانىش بۆريەكانى پىشالى كاربۇنيان لە شوپىي پرووداوەكەدا شكەندبوو و ئەو ھەي دىكەيان بىرەبوو بارەگاي ئازانسى نىودەولەتى وزەي ئەتۆمى لە فەيەنا بۆ لىكۆلنەو. ئەوئەندەي من زانىارىم ھەبوو زۆربەي پىكەتەكان و كەرەستەي خا و ئامىرەكانى بەرھەمەتتەن يان لەناوچووبوون يانىش لە دەستى پىشكەرەكاندا بوون. تا ئىستا نەتەو بەكگرتووەكان ئاگادارى زۆرىك لەو كۆمپانىا ئەوروپىيەنە بوو كە پىكەتەكانىان دروستكردووە و لە ناسنامەي ھەموو ئەو زانايە ئەلمانىيەنەي كە ھاوکاریان كەردووە.

قوسەي: ئايا ئەو ھەموو شىتەكە؟

بە قوسەيم وت كە كۆپىيەكى شەخسى كۆمەلە دىزايە تەواوەكانى ھەر بەشىكى سەنتەرفىوجم لايە، لەگەل چەند پىكەتەيەكى گىرنگ. قوسەي قەلەم و دەفتەري ياداشتىكى دەرھىتا و چەند تىپىنەيەكى نووسى.

قوسەي: ئەي ئەم بەلگەنامانە تا چەند گىرنگن؟

گوتىم: "ئەوان كىتتى پىتمايىھە كانن و تەنانەت لى پىكھاتە كانىش گىرنگىرن."

قوسەي: "كىيى تر ئەم بەلگەنامانەي لايە؟ ھەندىك لى ھاوکارە كانت؟"

پرسىيارەكەي دەريخست كە ئەو چەندىك بە كەمى -لانىكەم تا ئىستا- بەشدارى كىردوۋە لى وردە كارىيە كانى ھەۋلى شاردنەۋەي كەل و پەل و بەلگەنامە كان. مىنىش پوونم كىردەۋە كە سالىك پىشتىر ھەموۋ نەخشەي سەنتەرفىۋىج و بەلگەنامە كانى تر پادەستى دەزگا ئەمىيە كانى عىراق كراون.

قوسەي: كىيى تر لەبارەي ئەو كۆپىيە شەخسىيەۋە دەزائىت كە لەبەردەستىدايە؟

گوتىم: ئەۋەندەي مىن بزانم، تەنبا حوسەين كامىل.

قوسەي: لى چاۋى خەلك دوورىان بىخەرەۋە.

پوۋخسارى قوسەي خىيانەتى لى ھىچ نە كىرد لەۋەي كە لەۋ سائەدا بىرى لىدە كىردەۋە. نىگەران بووم لەۋەي كە پەنگە خۆم لى ناۋەپراستى مىلملانتى دەسلەت لى نىۋان كۆپەكەي سەددام و زاۋاكەيدا بىيىنمەۋە. قوسەي پىۋىست نەبوۋ پىم بلىت باسى گىتوگۆكەمان لەگەل حوسەين كامىل مەكە. لى كەشۋەۋەي فىلكرىدندا، كە بازىنەي ناۋەۋەي سەددامى تەنى بوۋ، ھەموۋ شىتىك نەپتى بوۋ مەگەر بە پىنچەۋانەۋە باس نە كرىت. بۆيە مەۋى ھەركات دەمى كىردبايە يە كسەر توۋشى كىشەۋ تەنگ و چەلەمە دەبوۋيەۋە.

"ئايادەتوانىن جاريكى تر دەست بە بەرنامە كە بكةينهوه؟"
قوسەى پرسى و بير كردهوه كانى منى پچراند.

دىسانەوه بە پرسىاريكى وەها نەگونجاو سەرم سورما. ولانەكە
لەگەل پشكەنرانى چەكدا - كە بە وردى خەرىكى لىكۆلنەوه
بوون و تاكە ئامانجيان رېنگرىكردن بوو لە دەستپىكردنەوهى
بەرنامەكانى چەكى كۆمەلكۆز- خەرىك بوو. ئەو پرسىارە
سادەيەى بيرخستەمەوه كە باوكى چەند سالىك پىشتەر سەبارەت بە
بەربەستى بلابوونەوه لى كردهووم.

گوتم: "ئەوه بەندە بەو پىشەتانهى كە لە داها توودا دىن" و بە
وردى قسەكانم ھەلپژارد و ئەو ھەشم بۆ قسەكانم زىاد كەرد: "يىنگومان
بە ھەرمانەكانى تۆشەوه".

قوسەى چەند تىيىنەكى ترى نووسى و پاشان بەرپى كەردم.
من گەرنكى ھەروەھە بوونەوه كەم لە بەرچا و گەرت، چونكە
ئەفسەرى ئاسايش بە تۆتۆمبىلەكەى بەردمىيەوه. بە دۇنيايەوه قوسەى
زىاتر بەشدارى لە تۆپەراسپۆنە ھەوالگەرى و ئەمنىيەكانى باوكىدا
دەكەرد و ھەروەھە تەماحى تايەتەى ھەبوو. تاكە دەرنەجام ئەوه
بوو كە ھەرچەندە ناروون و ناعەمەلى يىت، بەلام مەبەستى
درىژخايەن ئەوه بوو كە چاوەپوانى پرۆسەى پشكەنەكان بەكرىت
و پاشان كاتىك جىھان چىتر چاودىرى نەدەكەرد، ئەوكات
ھەولبەدرىت بۆمبىك دروست بەكرىت.

بە تۆتۆمبىلەكەم رۆيشتەمالەوه و پىم وابوو دەيىت شوپىيكى
سەلامەتەر بدۆزمەوه بۆ ھەلگەرتنى بەلگەنامەكان، شوپىيك كە
كەس ھەرگىز تىيىنى نەكات. پاشان واھاتە پىش چاوم كە باشتر
وايە بياننۆژم. مەروڤەكان ھەر لە سەرەتاي مۆزووھە گەنجىنەكانيان

لە ژۇر زەويدا شاردوۋەتەۋە. دۋاى ئەۋەى ئۆتۈمبىلە كەم لە گەرەجە كەمان ۋەستاند، راستەۋخۇ چۈۋە شۈيتى ئامىرە كانم و بەرمىلىكى پلاستىكى سەۋزى پەنجا گالۇنم دۆزىيەۋە. قەبارە و پىنكەتە كەى زۇر باش و تەۋاۋ بوۋ، ئەمەش كاغەزە كان و پىنكەتە ناسكە كانى لە شىي ناۋ خاكە كە دەپاراست. پاشان چۈۋە ژوۋرەۋە بۇ ئەۋەى شۈيتى ژن و مندالە كانم بزانم. بېرىم دابوۋ پىيان نەلېم كە خەرىكم چى دەكەم، چۈنكە زانىنى ئەۋەى لە باخچە كەماندا نىژراۋە دەيىتە ھۆى نىگەرانىيان، تەنەت لەۋانەيە بىيانخاتە مەترسىيەۋە. تېيىنم كەرد زەيدى كورم لە دەرەۋە بوۋ. لەيلا و كچە كان لە ژوۋرەۋە سەرقال بوۋن.

كاتىك پىنگەم بەرەۋ دەرگەى پىشەۋە دەگرت، بانگم بۇ لايلا كەرد و وتم: "كەمىك خەرىكى باخچە كە دەبم".

دايىكى گوتى: "جا بۇ بەۋ قرچەى نىۋەپۇيە". "بۇچى چاۋەپۇى ناكەيت تا فىنك دادىت؟"

گوتم: تەنە دەمەۋىت كەمىك بېرىن بىكەم. زۇر كات ناخايەنىت. ئەگەر كەسىك پەيۋەندىم پىۋە بىكات، ئەۋە تەنە ۋەك تېيىنى بىنوسە.

ئاۋرەم داۋەۋە و بىنىم لەيلا لە دەرگەى چىشتەخانە كە ۋەستابوۋ و دەرپىنىكى پىرسىار ئاسا لەسەر پوۋخسارى بەدى دەكرا. بىنى كە من پەفتارىكى سەرىم ھەيە، بەلام لەۋە زىاتەر ھىچى نەۋت. ئەۋ دەيزانى كە ھەر كاتىك ھەستەم بە فشار دەكەرد، ھەزم دەكەرد بە كاركەردن لە باخچە كەماندا ئارام بىمەۋە. كاتىك چۈۋە باخچە كە، بەرمىلە پلاستىكىيە كە و خاكە نازىكم بىردە ناۋ ھەۋشەى دەرەۋەمان كە بە دىۋارىكى خىشتىيەۋە لە مالە كەمان ھەلۋاسراۋو.

كاتىك بۇ شوئىتىكى باش دەگەرام، خۆر بە توندى تىشكى پەخش دە كرد. لى سىبەرى درەختىكى نىلوفەردا، خالىكىم لى زەويدا دۆزىيە و چالىكىم ھەلگەند بە قوولى نىزىكەى چوار پىن. پىكھاتەكان و ئەو كۆمەلە بەلگەنامانەى سەنتەرفىوج كە بەرزىيەكەى دوو پىن بوو، لىناو كىسى زىلى پلاستىكى جىاوازا پىچامەو بۇ ئەوئەى زىاتر بىناپارىزم. پاشان ھەموو شىكىم لىناو بەرمىلى پلاستىكىدا كۆكرەو و خىستمنە نىو چالەكە. لىكاتىكىدا خۆلم بەسەر بەرمىلەكەدا دە كرد، دركىم بە ھەستىكى سەىر دە كرد، ئەم ھەستە وەك ئەو واپوو كە ئازەلىكى مالى دلخوازم بىئىزم كە مردوو. بەرنامەى سەنتەرفىوج كە سەرەتا مەىر لىكردبووئەو و دەرھىنەرەكەى بووم، ئىستا كورتكرابەو بۇ پارچە زەوئەىكى ژىرەوئەى لى ھەوشەى مالىكەمدا. كاتىك تەواو بووم، بە ماندوئەوئەو پىشم بە دىوارەكەدا، تىگەىشم كە بە ناشتى ئەو دىزىيانە بەشيك لىخۆم نىشتوو. چوون مە تاكە كەس بووم كە بە تەواوئەى دەمزانى لى كوئىن. ئەو تاكە نەئىنى بوو كە تا ئەوكاتە لى لىلا و ھاوسەرەكەم و باشتىنى ھاوئىم شاردىتەو. بەلام ئەو باركرانىيەك بوو كە دەمزانى دەبىت بە تەنبا ھەلىگىرم، بۇ سەلامەتى ئەو و بۇ پاراستىنى مندالەكانمان. ئەگەر دەزگا ھەوالگرىيەكانى سەددام بىناوئىستايە كىلىلى بەرنامە ئەتۆمىيەكە بدۆزەنەو، ئەوا پىگاكە برىتى بوو لىوئەى كە چەند ھەنگاوىك لى ژوورى نووستەكانمانەو بىئىن بەرەو ژىر نىلوفەرى باخچەكە.

تەنانەت ئەو كاتەش پىشېنىيەكم ھەبوو. كە ئەم نەئىيانە بە ئارامىيەو پىشو نادەن و پۇژىك لى ژىر بارودۆخىكىدا زىندوو دەبنەو كە لى ژىر كۆنترۆلى مەندانىيە. ئەوئەو لى سالانى داھاتوودا مۆتەكەكان خەوزپاوىان كردم. زۆرجار خەونم بەوئەو دەبىنى كە

پياوه ئەمنىيەكانى سەددام دەهاتنە ماله كەم بۆ ئەوێ داواى بەلگەنامەكانى سەنتەرفىوج بكەن. لەم مۆتەكە دووبارەبوووەدا هەميشە دەيانبردمە نېو باخچه كەم لەوێو يەكسەر بۆ لاى نيلوفەرەكە. بەلام هەموو جارێك كە هەولم دەدا ئامازە بەو شويته بكەم كە بەرمىلىكى پلاستىكىم تێدا نىشتوو، ئەوا جگە لە چالێكى بەتال هېچى ترى لى نەبوو.

بەدرىژاى سالانى پشكىنى چەك لە عىراقدا، زۆر جار لە شەقامەكانى بەغدا شتىك بە گالته دەگوترا. ئەو هوش برىتى بوو لەوێ كە خواردنىكى بەناوبانگى عىراقى ناسراو بە (الدلىمى)، كە تايدا پارچە گۆشتى بەرخ بە گومەزىك برنج دادەبۆشرىن و دواتر دەكولىنرىن بۆ ئەوێ برنجەكە ئاوى گۆشتەكە هەلبمژىت. جا گالته جارپىيەكە بەم شىوێ دەگوترا: رۆژىك پشكەرانى چەك لە يەكێك لە چىشتخانەكان فەرمان دەكەن كە خواردنى (الدلىمى)يان بۆ ئامادە بكەن بۆ نيوەرۆ. خاوەنەكەش بە ئامانجى دلخۆشكردىان، تاوێيەكى كەلەكەبوو لەبەردەمیان دادەنىت. دواتر كاتىك پرسىارى ئەوێيان لىدەكات كە ئايا چىژيان لە ژەمەكە وەرگرتوو، ئەوانىش داواى لىبوردن دەكەن كە چىشتەكەيان بۆ تەواو نەكراو و دەلێن تىر بوون.

پشكەرىكيان دەلێت: بەراستى برنجىكى بەتام بوو.

خاوەنى چىشتخانەكەش لى دەپرسىت: ئەى چىژت لە گۆشتەكە وەرگرت؟

"گۆشتەكە؟" پشكەرەكان بە سەرسوڤمانەو پرسىار دەكەن. "ئىمە هېچ گۆشتىكمەن نەبىنيو لە خواردنەكە"

خاوەنى چىشتخانەكەش بە جۆرىك لە سەرزەنشت دەلێت:

“بەلام ئىتوھ سەيرى ژېر برىنجە كەتان نە كىردووه! ئەگەر بىتەوئىت گۆشتە كە بدۆزىتەو، دەبىت قوول ھەلكەنىت!”

كەس نەيدەتوانى قەدرى ئەم گالتە جاپىيە لە ھەمان ئاستى مندا بزانىت كە بە خاكە نازە كەى خۆى نەپىنىيە كانى سەنتەرفىوجى نىشتىبوو. ئەمە ھەرچەندە پىكەنىيىتىكى زۆرى لەسەر حىسابى پىشكەنرەكان لە كافىكان و لە گۆشى شەقامەكانى بەغدا وروزاندبوو، بەلام ئەو گالتە جاپىيە بە شىۋەيەكى خراب پەنگدانەوئى واقع بوو. زۆربەى پىشكەنرەكان پىشەيى لىھاتوو بوون كە بە شىۋەيەكى مەتۆدى كاريان دەكرد و بە ھىۋاشى، بەلام بە دلىيايەوھە لە كۆتايدا تۈانا ئەتۆمىيەكانى عىراقىيان دۆزىيەوھە ھەلۋەشاندەوھە.

لە ناوھەراستى سالى ۱۹۹۱دا بەلگەكان كە لەلايەن پىشكەنرەئەوھە پىشكەشكرايوون، لىژنەى چاودىرييان ناچاركرد دامەزراوھە (الائىر) لە شارۆچكە موسەيب - كە پىشتەر لىي بىي ئاگا بوون-، چل ميل لە باشوورى بەغداوھە، كە دكتور سەعید ھەولەكانى چەكسازىي تىدا ئاراستە كىردبوو، ئاشكرا بىكات. ئامىرى زانىارى و دىزىنىيى بىناكان دواچار ئەوھە بە پىشكەنرەكان بەخشى كە ھەستىان دەكرد بەلگەيە لەسەر ئەوھە عىراق ھەولى پىتاندىنى يۆرانيۆمى داوھە بۆ دروستكردنى بۆمب نەك بۆ پىاكۆتۆرەكانى داھاتوو. كاتىك تىمى دكتور كای بەم ئەنجامە پووبەپووى لىژنەى چاودىرى بووھەو، بەبى ئەوھە ھىچ پوونكىردنەوھەكى دىكەى باوھەپىكراو پىشكەش بىكات، بە پوونى بەرنامەى چەكىان پەتكىردەوھە. لە نىسانى سالى ۱۹۹۲ پىشكەنرەكان داوايان كىرد كە

مەگەر عىراق ۋە لامى باشتى لايىت ۋە گەرنە پىۋىستە ھەر ھەشت
بىناكەي (الايىر) لى ناۋبىرىن. بەلام سەددام ھىشتا نەدەچۈۋە ژىر
بارى ئەۋە. لەبرى ئەۋەي دان بە نىازى بەرھەمەتتەنى چەكى
ئەتۈمىدا بىت، مۇلەتى لەناۋبىردىنى (الايىر) پىدان. لەكاتىكدا
چاۋدىرانى نىۋەۋلەتى چاۋيان لىدەكرد، تىمە عىراقىيەكان
داينامىتىن خىستە ژىر بىناكان ۋە لە چاۋتىروكانىكدا بۈۋە زەۋى
تەخت.

پىشكەنرەكان بەردەۋام بۈۋە. ئەۋەبۈۋ دۈۋ دانەي تىرى EMIS
ي دىكتۇر جەغفەريان لەناۋبىردىن ۋە شۈيىتەكانى دىكەيان خىستە ژىر
چاۋدىرى ۋە كامىريان دانا، بەتايىبەت ئەۋ شۈيىتەنى كە پىشتىر بۇ
ئەۋ مەبەستە بەكارھىتىرابۈۋەن ۋە دۈاتىر گۇرۇبۈۋەن بۇ شۈيىتى
خىزمەتگۈزارى گىشتى. لەلايەكى تىر ئەۋ يۇرانيۋمە پىتتىندراۋەي كە
لە (التويىتە) دەستى بەسەردا گىرابۈۋە، رەۋانەي دەردەۋەي عىراقىيان
كرد بۇ پاراستىنى ۋە ھەروەھا يۇرانيۋمى پىتتىنراۋيان كۆكردەۋەۋ
مۇريان كرد، بۇ ئەۋەي لە پىشكىنەكانى داھاتۈۋدا چاۋدىرى
بىكرىن. بەشى باقى ۋە پىكھاتەكانى بەرنامەي سەنتەرفىۋجىيان
دەستبەسەردا گىرت، ۋە كىردارى دروستكىردىنى ھۈرۈژم، لىئەلمۇزىنى
تىشكى ئەلكتىرۈنى، ۋە ئامىرە گىرانبەھاكانى دىكەيان دەست
بەسەردا گىرت كە بۇ بەرھەمەتتەنى پارچەي سەنتەرفىۋج بەكارىيان
ھىتابۈۋە. تىمە بەدرىژايى ئەم كاتە شاردنەۋەي پىنگاكانى
داينىكىردىنمان (ۋەسلى ئەۋ پارچە ۋە بەرھەمانەي كىرىۋمان) لە
ئەۋلەۋىيەتى كارەكانمان بۈۋە ۋە لەۋلاترىش لىژنەكە بەردەۋام بۈۋە
لە يارىيە شەترەنج ئاسا دىپلۇماسىيەكانى لەگەل پىشكەنرەكان لەسەر
ئەم بابەتە. مىن لىستى ناتەۋام دەدا بە ئەۋان ۋە كاتىكىش ئەۋان

داواى زانىارى زياتريان دە كرد، ئىمەش بە پشتگوئى خستن و يان داواى كاتىكى زۆر وەلامان دەدانه وە.

ورىايە كى تايەت ھەبوو بۆ ئەو ھى ئاشكرا نەيىت كە ئەلمانىيە كان تا چەند ھاو كاريان كرد بوو. لى چاوپىكە و تن و نامە و قسە كانى چاودىران ھەمىشە لى پۆلى ھىنزە، سىتملەر، بوسى و شاب پرسىاريان دە كرد. واپىدە چوو ئەوانە بە سەر وەت و سامانى بەرنامە سەنتەرفوجى عىراقىان زانىيىت.

لە ھەمان كاتدا لىكۆلىنە وە كانى دىكە لى ئارادا بوون. دەسە لاتدارانى ئەلمانىا بەدوادا چوونىان بۆ كۆمپانىاى H&H Metalform دە كرد و لى كۆتايە كانى سالى ۱۹۹۲ دى ھىنزە و ھاوبەشە كەى و دوو لى بەپۆئە بەرە كە يان دەستگىر كرد بە تۆمە تى پشتگىرى كردن لى بەرنامە مووشە كى و ئەتۆمىيە كانى عىراق بە پىشلىكردنى ياساكانى ھەناردە كردنى ئەلمانىا. تۆمە تبار كوردنە كە تىشكى خستە سەر فروشتى ئەو ئامىرانەى كە ئامىرى ھوروزم دروست دە كەن كە پشكەرە كان لى عىراق دۆزىبوويانە وە توانىويانە بگەپتە وە بۆ كۆمپانىاى ھىنزە. ھىنزە لى ھاوینی سالى ۱۹۹۳ دانى بە تاوانە كەيدا ناو بەلام خۆى لى سزای زىندانىكردنى درىژخايەن بەدوور گرت. پارىژەرە كەى بە سەر كە و تويى باسى لەوە كرد كە ياساكانى ھەناردە كردنى ئەلمانىا ئەو ھەندە لاواز بوو كە يارمە تىدانى بەرنامە ئەتۆمىيە كەى عىراق لەم كەيسە دا تاوانىكى بچوو كە. بوسى لى دە و روبەرى ھەمان كاتدا نەخۆش كەوت و گيانى لەدەستدا، بۆيە ھەرگىز دادگايى نە كرا. سىتملىر تووشى جەلئەيە مىشك بوو، ئەگەرچى لاوازی كرد بەلام پزگارى بوو.

شەب، بۇ ئىستە، تەنھا بە پىشنىلكردىنى ياساكانى ھەناردە كىردىنى ئەلمانىا بە دابىنكردىنى پۇتورى سەنتەرفىوجى پىشالى كاربۇنىمان سزا درا.

سەددام چاودپرى سىياسەتى نىودەولەتى دە كىرد بە ھىواى ئەوہى تۆمەتەكان بەرامبەرى لاواز بن. كاتىك جۇرج بوش سەرۇكى ئەمىرىكا لە ھەلېزاردنەكانى سالى ۱۹۹۲ بە بىل كلېنتون دۇرا، مىدىا عىراقىيەكانى ژىر دەسەلاتى دەولەت سەركەوتىيان رېاگەياندى. لە ۱۳ى كانوونى دووہم، كەمىك پىش كۇتايى ھاتنى سەرۇكايەتى بوش، فرۇكە ئەمىرىكىيەكان ھىرشىيان كىردە سەر ھەندىك ئامانچ لە باكورى عىراق، ئەمەش لە وەلامى پىشنىلكرارىيە گوماناوييەكانى عىراق بۇ ناوچەى دژە فرىن بوو كە لە چوارچىوہى رېككەوتنى ئاگرەستدا سەپىتراوبوو. دواى چوار پۇژ، كەشتىيە جەنگىيەكانى ئەمىرىكا چل مووشەكى كىروزيان ئاراستەى كۆمەلگەيەكى گومانلىنكرراوى سەربازى عىراقى كىرد لە بەغدا، وەك سزايەك بۇ ئەوہى عىراق پىنگەى نەدا بە پىشكەرانى چەك لە پىنگەى ئاسمانىيەوہ بچنە ناو عىراقەوہ. سەددام ھىواى خواست كە پەيوەندىيەكى باشتر لەگەل كلېنتون سەرۇكى داھاتووى ئەمىرىكا بىيات بىت، تاوہ كو بىتتە ھوى ھەلۋەشاندىنەوہى سزاكان و گەمارۋى نەوت كە لە دواى شەپى ۱۹۹۱ سەپىتراوبوو. بەلام پەيوەندى لەگەل ئىدارەى نوپى ئەمىرىكا بە خىرايى خراب بوو. لە مانگى نىسانى سالى ۱۹۹۳ كويت ئىدىعاى ئەوہى كىرد كە پىلاتىكى عىراقى بۇ تىرۋىركىدىنى سەرۇكى پىشوو (بوش) ئاشكرا كىردووە لەكاتىكدا بۇش لە سەردانىكدا بووہ بۇ ولاتەكە. ئەوہبوو سەرۇك كلېنتون ھىرشىكى مووشەكى كىردە سەر

بارە گاي ھەوالگىرى سەددام لە بەغدا.

دانوستان لە گەل پشكەنران بوو ھۆى قەيرانىكى دىكە لە مانگى تەمموزدا، كاتىك عىراق پەتيكرەو ە مۆلەتى دانانى كامىراى چاودىرى لە چەند شوپىتىكى پىشووى چەكدا بدات. ھەرچەندە سەددام لە كۆتاييدا لە بەردەم كامىراكان كۆلى دا، بەلام كەشوو ەواى بەردەوامى گوماناوى يەكتر ھەر ھىوايەكى بۆ ھەلگرتنى سزاكان تىكدا.

تاو ەكو سالى ۱۹۹۴ پشكەنرەكان تا پادەيەكى زۆر توانا ئەتۆمىيەكانى عىراقىيان ھەلەشاندەو ە. بەلام پىكھاتە سەرەكىيەكانى بەرنامەى سەنتەرفىوجيان نەدۆزىبوو ە. جگە لە شاردنەو ەى ئەو كپىنانەى كردبوومان، لىژنەى چاودىرى لە ھەلگەپانەو ەى ھەر نەخشەيەك يان بەلگەنامەيەك كە پەيوەندى بە دىزايىنى وردەو ە ھەبوو، خۆى بەدوور گرتبوو. پشكەنرەكان ئاگادارى پلانەكانمان نەبوون بۆ سەنتەرفىوجىكى درىژتر و پىشكەوتووتر. ئەوان ھىشتا ھىچيان لە بەرنامەى كەوتنەخوارەو ەى فرۆكەكانى پىش جەنگى ۱۹۹۱ نەدەزانى و تا چەند لە بەرھەمەتپاننى چەكى ئەتۆمى نزيك بووینەو ە. حكومەت بەردەوام بوو لە ئىدىعائى ئەو ەى كە بەرنامەى سەنتەرفىوج لە (التويە) بىرى لىكرايەو ە و پەرەى پىدراو ە و بەلام مەبەستى راستەقىنەى سەنتەرى دىزايىنى ئەندازيارى پەتدەكاتەو ە. ھىشتا پىكھاتەى رىكخراو ەبى تىمى سەنتەرفىوجەكەمان لە ژىر پرسىاردا بوو. پشكەنرەكان نەيانتوانىبوو پۆلى من پشتراست بكەنەو ە يان چاوپىكەوتنم لە گەل بكەن وەك سەرپەرشتيارى بەرنامەكە.

ھەرچەندە كارەكانم لە سى سالى رابردودا لەسەر پەرۋەزى مەدەنى بوو، بەلام فشارەكان بە توندى مانەو. حوسەين كامىل ھەر سەرۆكم بوو، وەك جارەن گەرم و گور بوو. رەنگە ھېشتەوھى من لە ژىر پەنجەى گەورەيدا بەشېك بوويت لە ستراتېيەكى گەورەتر بۇ چاودىزىكردى وردم. دواى ئەوھى كارگەى مسمان تەواو كرد كە بەھۆى شەپەو وەستابوو، حوسەين كامىل راپساردم كە بەدواداچوون بۇ رېنگاكانى دروستكردنى كاربۇنى رەش بكەم، كە بە نزيكەى نيوھى ئەو مادەيەى كە پيوستە بۇ بەرھەمەتتەنى تايەى ئۆتۆمىتل پىكدەھىتت.

پىشەسازى دروستكردنى تايەى عىراق پىشتى بە كاربۇنى رەشى ھاوردە بەستبوو، كە زۆرەيان لە ئىرانى دراوسىيەو ھاتبوون، ئەمەش راسىيەك بوو كە پىدەچوو سەددامى زۆر تۈرە كردىت. لە كۆبوونەوھى بەرپرسانى حكومەت كە سەرپەشتى پىشەسازى تايەى ئۆتۆمىتلىان دەكرد، داوايان لىكردم ئەو بەخەملىنم كە چەند كات دەخايەتت بۇ دروستكردنى كارگەيەكى كاربۇنى رەش. منىش وتم دوو سال دەخايەتت بۇ دىزەينكردن و دروستكردنى كارگەيەكى تاقىكارى، پاشان دوو تا سى سالى دىكە بۇ دروستكردنى كارگەيەكى پىشەسازى تەواو. ھەستم دەكرد ئەمانە زاراوگەلىكن كە ھەر بەرپۆەبەرىكى بەرپرسارى پەرۋە دەيەخىت.

پەرۋى دواتر حوسەين كامىل بانگى كردم بۇ ناو ئۆفيسەكەى. چاوەكانى خستە سەرم و پرووخسارى پر لە سەرزەشتى دەنواند. “ئەمە چىيە كە دەيىستم بە پىنج سالان كارگەيەك دروست

بكهين؟ ده تهوئيت وامان ليىكهيت دهستى ئيران ماچ بكهين؟"

گوتىم: نه خيئر گه ورهم، يىنگومان نه خيئر.

وتى: "پاشان پيشنيار ده كه م پيدا چوونه وه به پلانه كانندا بكهيت،
ئيمه ناتوانين به به رده وام خواردنى دهستى دوژمنانمان بخوين."

من: "گه ورهم له گهل ريزم، به لام ده توانم بليم كه نه نجامدانى
نهم پرورژه به شيوه يه كى دروست، له دريژخايه ندا كات و
پارهمان بۇ پاشه كهوت ده كات؟ ههروه ها نهمه چوارچيوه يه كى
كاتى ئاساييه بۇ هه ر پرورژه يه ك له جيهانى پيشه سازيدا."

پيده چو حوسه ين كامل توورپه بووييت له ده رنه نجامه كه ي
من كه عيراق ده بى هه مان ئه و ستانداردانه په پره و بكات كه له
ولابانى ديكه دا به كارد هيتريين.

گوتى: "شهش مانگ موله ت پيده ده م بۇ ته و او كردنى كاره كه
و نه گه ر نهمه جيه جى نه كه يت، ئه و ا زيندانى ده كر ييت. ئيستا
ته و او روونه له لات؟" هيچ شتيكى ئه و تو نه بوو كه بتوانم بيليم.
ئه و واده يه مه حال بوو، به لام له گهل حوسه ين كامل هيچ
مشومر يك نه بوو. هه مان فشارى هه ره شه ناميزى به كار هيتا كه
سالانيك پيشتر له كاتى به رنامه ي سه نته ر فيوجدا به كار يه يتا بوو. من
گه رپامه وه نيو بازنه مه تر سידاره كه. دهستم كرد به كار كردن له سه ر
پرورژه ي كار بۇنى رهش، له ترسى ئه وه ي دواى شهش مانگ
زيندانى بكر ييم. له به يانى زووه وه تا دره نگانى شه و كارم ده كرد،
ئه و ويته كي شانانه ي كه نه ندا زياره كانم به ره ميان هيتا بووم ده بووه
هوى به گه ر خستنى دامه زرا وه يه كى كارا. له برى ئه وه ي پرورژه كه

بەسەر قۇناغە كاندا دابەش بىكەين، لى يەك كاتدا قۇناغى تاقىكارى
 و بەرھەمەتنامان لى ئاستى كارگەدا ئەنجامدا. دواى شەش مانگ
 چوار يىناى زەبەلاھمان لى بىجى دروست كىردىبوو كە نىزىكەى
 ۱۲۰ مىل لى باكورى بەغداوۋە دوورە و دەيان كورە و شووشە و
 پىشتىنەى گواستەوۋە و بۆرى و ئەلىكتىرۇنى تىداۋو. لى ماۋەى
 كورتدا دەستكەۋىتىكى سەرنجىراكىش بوو، بەلام ھىشتا
 دامەزراۋە كە ئامادە نەبوو بۇ بەرھەمەتنامانى كاربۇنى پەش. حوسەين
 كامىل لى گەشتىكىدا بوو بۇ نەردەن كە لى وادەى دىارىكاراۋ ھات
 و دەچوۋ، بەلام كە گەرايەۋە جارىكى دىكە بانگى كىردىم بۇ ناو
 ئۆفيسە كەى.

كاتىك لى بەردەم مېزە كەيدا دانىشتىبووم، وتى: "بىستومە كە
 دواكەۋتن لى بەرھەمەتنامانى كاربۇنى پەش".
 گوتىم: پىشكەۋتنى گەۋرەمان بەدەستەتتاۋە.

ئەو: "ئەۋە ناىتە ھۆى سىپىنەۋەى ئەو راستىيە كە تۆ شكست
 ھىتاۋە لى شوپىكەۋتن و جىيەجىكىردنى پىتمايەكانىم، بۆيە
 دەگەپىتەۋە شوپىتى بىناسازىيەكەت و لەۋى دەمىنپىتەۋە تا ئەو
 كاتەى پىرۋزە كە تەۋاۋ دەپىت. لەۋى دەخۆيت، لەۋى دەخەۋىت.
 تا كارەكەت تەۋاۋ نەپىت خىزانەكەت ناىنپت."

مىش بە ناچارى دەۋو شوپىن فەرمانەكانى بىكەم، لەۋلاۋەش
 دەمزانى كە تەنھا ھەنگاۋىك لى زىندانەۋە دوورم. لەيلا سەرى
 سورماۋو كاتىك پىم گوت لى شوپىتى كارەكەم دەمىنەۋە و
 نايەمەۋە. ھەۋلىدا بەو بىر كىردنەۋە دىلنەۋاىى بىكەم كە ئەگەر لى
 پىرۋزەى كاربۇنى پەشدا سەركەۋتوۋ بووم، پەنگە پاداشتمان

بدرېتتە. بەلام بىرۆكەي زىندانى كىردنى داھاتووم بە قوللى
نىگەرانى كىردبووم. مەن لەخۆم دەپرسى كە ئاخۇ بەھاي مەن وەك
نەيتى داپژەرى بەرنامەي ئەتۆمى سەددام ھەر ھېندەيە! لەلەيەكى
تەر ئەمە مەنى كىردبوو بە ئامانجى تووپەيى بەردەوامى حوسەين
كامل.

ھەستىكى ترسناكم ھەبوو لەوھى كە فەرمانبەرەكانم دەبوو
لەگەل مەندا زىندانى بىكرىن ئەگەر پەرژە كە تەواو نەكەم. چونكە
زۆرىكىان لە دوای بەرنامەي سەنتەرفىوجەو ھەر لە ستافەكەمدا
بوون و بۆ مەنبوونە كەسى ئازىز. پەرژى دواتر نىزىكەي بىست
كەسمان جانتاكانمان كۆكرەو ھە و چووين بۆ بىجى و بۆماو ھەكى
زۆر لە مال و خىزانەكانمان دوور كەوتىنەو. ئىمە تا دەمانتوانى
ھەموو پەرژ و كات و ساتىك كارمان دەكرد، و لەسەر قەرەوئلە
لە كارگەكەمان و لە بىنايەكى پالاوگەي نەوت كە لە تەنەشتى
بوو دەخەوتىن. جا ئەو ھەبوو لەگەل دووبارە دروستكردنەوھى
پشتىنەي گواستەو ھە و كۆمەلىك چاكسازى دىكە، ستافەكەم زىاتر
ترسيان لى نىشت. ھەولمدا بە باشترىن شىو بارەكەيان سووك
بەكەم و دلەوايان بەدەمەو، بەلام لەگەل تىبەپوونى چەند
مانگىك، مەنىش بىھىوا بووم. لە كاتژمىرە ماندووھەكانى خەوتەند،
خەونم بەو دەبىنى كە مەندالەكانم لەلەيەن كەسانى نامۆو دەبرىتە
قوتابخانە. ھەموو شەوئىك تەلەفونم بۆ لەيلا دەكرد، نەمدەتوانى
بلىم كەي رېنگەم پىدەدرىت بىمەو ھەمالەو ھە و دوای ئەوھى
تەلەفونەكەمان داخست، ھاتە خەيالىم كە چۆن لەيلا مەلەكەمان
بەپتو ھەدەبات وەك ئەوھى بىتو ھەرن بىت.

دواجار دواى شهش مانگ بووين به خاوه نى کارگه پى کاربونی په ش. بانگه يشت کرام بو کوبونه وه كه له به غدا كه تيدا حوسه ين کامل له گه ل ستافه بالا كهيدا گفتوگوى له سره كومه ليك پروژه ده كرد. كوبونه وه كه چوار كاتزميرى خياند پيش نه وه دواجار حوسه ين کامل روو له من بكات.

ئەو: "پروژەى کاربۇنى رەش چۆنە و بە کوئ گەشت دکتور مەھدی؟"

گوتم: نایابہ گہورہم۔

دووباره‌ی کرده‌وه و پرووی له ستافی بالای کرد و وتی:
 "نایاب". "ئه‌و ده‌لێت نایاب و ناوازه‌یه."

ههولمدا تورپەيى خۆم كۆتۈرۈل بىكەم چوون ئەو بە تۆنىكى
گالتە جاپارنەوۋە واى گوت. بەلام لە ناخدا دەلەرزىم.

من: "بُو نايِيت گهروه؟ ئيمه شەش مانگمان لە زینداندا بەسەر بردوو. ئیستا تایەتمەندیەکان لە گەڵ ئەو ستانداردەدا دەگونجێت کە پیرێلی داینبوو، بەرھەمەکەشی لە گەڵ داواکاریەکانی پێشەسازی عێراقدا دەگونجێت. پێش ئەوەی کارەکە بە نایاب رابگەیەنرێت، چي تەرت دەوێت؟"

پښه چوو حوسه ين کامل به تونه تيژ و وهلامه
چاوه پروانه کراوه کم سهری سورمايیت. نه وه بوو بابته که ی گؤری
و گفتوگو کانی له گهل ستافه که ی ته واو کرد. دواي پينج خولهك
کؤبوونه وه که ی داخست و هه ستا بو ئه وه ی له گهل ئه وانی تر دا

بىرۋات. ھەر پىش ئۈۋەى بىگاتە دەرگاكە، ۋەستا و سەپرىكى
كردمەۋە.

گوتى: "باشە دىكتور مەھدى، ئىستا تۆ و پىاۋەكانت ئازادى
بىچنەۋە مالىۋە."

بەشى ھەشتەم سالانى تاريكى

دەخۆش بووم كە جاريكى تر بە ماله وه شادبوومه وه. دواى
شەش مانگ له زيندانى كردن له كارگه ي كاربۇنى پەشدا،
چيژيكي نويم له پيتمه بچوو كه كانى ژيانى خيژاندا دۆزیه وه كه
له كاته كانى تردا زۆر بە ئاسانى بە شتيكى ئاسايى وەرده گيرين.
هه موو به يانيه ك كاتزمير شەش و نيو هه لده ستام، ده ستويزم
ده شووشت و فەرشىكى بچووكم له سەر زهوى ژوورى ميوان
پاده خست بۆ نويزى به يانى. له و ساته بيده نگانە ي پيش نه وه ي
منداله كان له خه وه هلسن، من و له يلا نانى به يانيان له نان و
پەنير و چا له چيشخانه كه دا ده خوارد و باسى نيگه رانييه كانمان
ده كرد بۆ پۆزى داها توو. پيش نه وه ي بچمه سەر كارە كه م، چاوم
له هه ريه كيك له منداله كان بوو كه هه لده ستان. له كاتى
نانخواردنى ئتوارة دا، نه وه چەند ئتوارة يه ي به كه م، پرسيارى
بيشوماريان ده كرد و منيش باسى نه وه ته نيایيه م ده كرد كه له
دوورى نه واندا هه ستم پيده كرد. و رده و رده گفتوگۆ كه مان
ده گه رايه وه سەر فۆرمه كۆنه كه ي، كه تييدا به نۆره هه موو
شتيكمان له كارى قوتابخانه وه تا ده گاته هه لسو كه وتى
دراوسيكانمان شى ده كرده وه. له كۆتايى هه موو ژه ميكددا، وه ك
داب و نه ريتى خویمان، ده ستخوشيمان له له يلا ده كرد كه

خواردىتىكى وەھا بە تاميان ئامادە كىردوۋە. ئىمە دىلخۇش بوۋىن كە جارىكى تىر پىكەۋە بوۋىن، بەلام لە كۆتايىدا دركىمان بەۋە كىردىبوۋ كە خەزو سەركىشىيەكانى پىاۋانى سەددام چۆن دەكرىت لە ھەر كاتىكىدا بىيىتە ھۆى لەناۋىردىنمان.

لە گەپانەۋە بۇ ئۆفيسە كەم لە GEET لە پەشىدىيە، دەستىم بە پىرۆژەيەكى نۆى كىرد كە سەپەرىشتى نۆژەنىكىردنەۋەى كارگەيەكى ئاسنىن لە بەسەرە و كارگەيەكى لەفى ئەلەمنىۆم لە بەغدا دەكىرد. زۆر ئاسۋودە بووم كە لە كارگەى كاربۆنى پەش كەمتر چالاك بوو و ئەۋەبوۋ دۋاى چەند مانگىك، ھەناسەدانىم باشتر بوو تا راددەى ئاسايى. پاشان درەنگانى پاشنىۋەپۆى ۷ى ئابى ۱۹۹۵، كە خەرىكى پىداچۈۋنەۋە بە پلانەكانى كارگەى بەسەرە بووم، يارىدەدەرىك ھاتە ناۋ ئۆفيسە كەم و وتى: خوسەين كامىل دەيەۋىت ھەر ئىستا بىيىت.

يەكسەر كەۋتمە سەر پىيەكانىم، ترسىم لەۋە ھەبوۋ كە سەرۆكە كەم ئاخۆ دەيىت چ كارىكى تىر نۆى پىر ئازارى بۇ دانابىم. تەلەفۇنىم بۇ لەيلا كىرد و پىم وت كە پىۋىستە بەبى من زەمى ئىۋارە بخۆن.

لەيلا بەخۆرىك لە نىگەرانىيەۋە پىسى: پىت وايە لەم كاتەدا چى دەۋىت؟

ھەۋلىمدا ئارامى بىكەمەۋە و گوتىم: "دلىنام ھىچ نىيە".

بە خىرايى بەئىۋ شاردىا پۆىشىم بۇ ئۆفيسى خوسەين كامىل لە نىزىك بارەگاي MIC. سىكرىتەرە گەنجەكەى داۋاى لىكىردم لە ژۋورى پىشەۋە چاۋەپۆى بىكەم لە كاتىكىدا ئەۋ ھەندىك كاروبارى لەگەل سەردانكەرىكى دىكە تەۋاۋ دەكات. لە دەرگاي

ئۆفيسە كەيەۋە گۆيىم لى دەنگى كىز بوو. خولە كە كان گۆرۈپ بۇ كاتىزىرە كان و نەمدە توانى بېھىتتە پىش چاۋم كە حوسەين كامىل - كە بە كارى كىتۈپرى و لەناكاۋى ناسراۋە - ئاخۇ دەيىت بۇ ماۋەي ئەۋ چەند كاتىزىرە باسى چى بىكات. ھەۋلىمدا بىرلەۋە بىكەمەۋە و بىزانم كە بۇچى دەيەۋىت بەپەلە بىمىيىت. چۈنكە لەۋەنەدە چۈۋ پىرۋزەي ئىستام گەرەنتى كۆبۈۋنەۋەيەكى ئىۋاران بىكات، بەلام مېرۇف ھەرگىز نەيدەزانى. پەنگە ئەركىكى نوپى بۇ مەن ھەۋۋىت. دوعام كىرد كە ئەمە ۋا نەيىت. مەن ئامادە نەۋۋوم بەرگەي كارىكى تىرى فشارى بەرز بىگرم لەم ئەركە دىرندانە.

كاتىك دۋاجار سىكرىتەرە كە مەن ھىنايە ناۋ ئۆفيسى حوسەين كامىل، بەزەحمەت ئەۋ پىاۋەي پىش خۇم ناسىۋە. حوسەين كامىل تۈرە دەرەكەۋت، ۋەك ئەۋەي چەند پۇژىكە نەخەۋىت. لەسەر كورسىەكەي خۇي ھىنايە پىشەۋە و قۇلەكانى ئەۋەندە بە قورسى لەسەر مېزەكەي دانابوۋ و ۋەك ئەۋەي ئىستا نا ئىستا مېزەكە دەشكىت.

بەبى ئەۋەي پۇزىش بۇ ئەۋ چاۋەپۋانىيە چۋار كاتىزىرىيە بېھىتتەۋە، ۋتى: دانىشە. پۇخسارى بەرز كىردەۋە و پۇخسارمان كەۋتە بەرامبەر يەكتىر، بىنىم چاۋەكانى - كە بە شىۋەيەكى ئاسايى لە چاۋى ھەلۇ دەچۈۋن - بە تەۋاۋى خۇتتىان تىزابوۋ. بىلىلەكانى ھەرتەنھا بۇ ساتىك لەسەر مەن بوۋن، دۋاتىر ۋەك ئەۋەي شىتەك لە ئارادا يىت بە بىردا چۈۋ.

ئەۋ: كاروبار چۈن دەپۋات دىكتۇر مەھدى؟ خىترانەكەت چۈن؟ باشن؟

ھەرچەندە ئەمانە پىرسىارى خۈۋ و ئاسايىن كە زۆربەي گىفتوگۇ

غىراقىيە كان بەم پىسارانه دەست يېتدەكەن، بەلام ئەمانە و دەرچوونيان لە دەمى حوسەين كامىل شتىكى سەير و سەمەرە بوو، چوون ئەو زياتر خووى بەو گرتبوو كە شتە كان پوخت بىكاتهو و يەكسەر بىچىتە سەر بابەت. بەلام ئەوكاتە بە نەرمى قسەى دەكرد. ھەرچەندە بە تەواوى لە كارەكتەرى دەرچوو بوو، بەلام مەن لەناخمدا پىسارى ئەووم لەخۆم كەرد كە ئايا ئەو تەنھا بە باسكردنى خىزانەكەم، داواى لىئوردنىكى ناراستەوخۆى دەكات بۆ زىندانىكردنم سالىك پىش ئىستا. دلىام كەردەو كە مەن و خىزانەكەم تەندروستىمان باشە، و پىسارم لە خۆشگوزەرانى خىزانەكەى خۆى كەرد. كەچى بە ئاھىكى ئاروون وەلامى داىەو. دواتر وتى: دەمەوېت باسى بەرنامەى سەنتەرفىوچ بىكەم. "دىسانەو سوودەكانى تەكنىكى سەنتەرفىوچم بۆ پوون بىكەرەو."

سەرەتا وەك بلىتى لە حىرەتدا بووم. چونكە حوسەين كامىل ھەرۋەھا ھەر كەسنىك لە ستافەكەمدا بوون لايەنە باش و خراپەكانى بەرنامەى سەنتەرفىوجيان زانىبوو. ئەو ئەو بوو كە ھەشت سال پىشتەر لە كۆبوونەوەى نىوەشەومان لە كۆشكى كۆمارىيەكان چووە سەر بىرۆكەى سەنتەرفىوچ. ئەو سەرپەرشتى ھەموو ھەنگاۋەكانى كەردبوو. بە دلىايەو نەيدەتوانى لە ماوەى چوار سال و نىودا لە داواى جەنگەو سەرەتايىترىن توخمەكانى لەبىر بىكات. بۆ سالتىك گومانم لىكەرد كە پەنگە ھەندىك مەبەستى پەردەپۆش لە پىشت پىسارەكەيەو ھەبىت. پەنگە ھەولى ئەو بووېت كە بىمخاتە تەلەو و وەلامىكى ھەلە بدەمەو كە جارىكى دىكە تووشى كىشەم بىكاتەو. بەلام ئەو لەگەل پەوالەتى ئەو پىاوەى لەبەردەمدا نەبوو. ئەم كەسە زل و زەبەلاھى پۇزىمى سەددام كە قسەكانى ھەمووانى دەلەرزاند، وا ديار بوو خۆى

لەناخىدا بە قوۋلى كەسىكى لەرزۇك بوۋ. بىرم بۇ ئەوۋە چوۋ كە
رەنگە لە ژىر ھەندىك فشار و لەناۋ بازىنەى ناۋەۋەى سەددامدا
كىشەى ھەيىت! دەنگۇى مەملەتتى دەسەلات لە نىۋان حوسەين
كامل و عودەى كۆرە گەۋرەكەى سەددامم بىستېو و ئەگەرى
ئەوۋە ھەبوۋ رىكابەرىيە كە گەيشىتتە خالى يەكتر شكاندن.
ھەرچەندە ئەمە ھىلى پىرسىارەكانى ئىستى پوۋن نەكردەۋە.

نىگەرانىيەكەم شاردەۋە و بىرم ھىتايەۋە كە سەنتەرفىۋجەكان
پىۋىستىان بە كارەباى زۆر كەمتەرە لە تەكنىكەكانى تر بۇ پىتاندىنى
يۇرانيۇم؛ تارادەيەك بچوۋكن و كارا و ئاسانن بۇ شاردەۋە لە
شۋىتتىكى بچوۋكدە. بە بىياكىيەۋە چەند تىيىنىيەكى نوۋسى.

گوتى: "دىسانەۋە باسى ئەو ئامىرانەم بۇ بىكە كە پىۋىستىن بۇ
كارگەى سەنتەرفىۋج و ئەو شتانەى كە پىشكەنرەكان تا ئىستا
نەياندۇزىۋەتەۋە."

حوسەين كامل لە كاتى قسەكانىدا، دەستەيەك ھەبى دەركرد
و دوو ھەبى فېئدايە دەستى و بە قومىك ئاۋى پرتەقال قوتى دان،
پاشان شوۋشەكەى خستەۋە نىۋ چەكەجەكە. پىشتىر حوسەين
كاملەم نەبىنىۋو ھەب بخوات و پىم سەير بوۋ ئايا ھۆكارى بارى
دەروۋنى و سەرلىشتىۋاۋىيەكەيەتى، يان چارەسەرىكە. ھەرۋەھا
بىستېووم كە حوسەين كامل لە سالى ۱۹۹۲ نەشتەرگەرىيەكى
مىشكى بۇ كراۋە، بەلام تا ئىستا ھىز و تواناكانى لەۋە نەدەچوۋ
گۆرپان.

من لە ماۋەى سالانى راپردودا دەيان جار بەرامبەرى لەسەر
ئەم مېزە دانىشتېووم، بەھۇى ھەرەشە و داۋاكارىيە
ناعەقلانىيەكانىيەۋە ھەرەشەى تىرۆرم لى كرابوۋ. بەلام ئەم

دېدەنئىيە ئەم جارەي جۆرىڭ لە سورىيالىيەتى پۈتۈ دياربوو،
چۈنكى پىرسىيارەكانى لە چوارچىۋەي چاودىرىيەكانى خۇيدا بوون.
تەنبا يەك شت بۇ من دلىبا بوو كە وەك شتىكى نۆي سەيرم دەكرد،
ئەويش: وەك بلىي كۆت و بەندەكانى بىر كىردنەوەي پروونى لە
دەستىيەوە خزاوون.

من بەجۆرىك باسى سەنتەرفىوجم كىرد بۇ حوسەين كامىل وەك
ئەوەي بۇ يەكەمجارىيىت پروونى بىكەمەوە، لەوانەش دانانى ھەموو
ئامىرەكان لە سەنتەرى دىزايىنى ئەندازىياري، پەيوەندىيە بيانييەكان
و دايىنكىردنەكانمان دواي داگىر كىردنى كۆيت. چەند تىيىنىيەكى
دىكەي نووسى و پاشان قسەكانى منى بىرى.

ئەو: "بەتەواوى چەند سەنتەرفىوج دەتوانىت لەناو بىنايەكى
بچووكدا جىي بىيىتەوە؟".

ئەمەش پىرسىيارىكى سەير و سەمەرەي دىكە بوو. لە وەلامدا
گۆتم كۆگايەكى بچووك دەتوانىت سەدان سەنتەرفىوج
لەخۇبگىرىت.

ئىدى منىش خۆم رانەگرت و خۆم خستە ژىر مەترسىيەوە و
وتم: "بۇچى ئەمانە دەپرسى؟"

حوسەين كامىل بە گومانەوە چاوى لىكىردم و بۇ ساتىك
خۇزگەم دەخواست پىرسىيارم نەكردبا. پاشان شانى ھەلگىشا.

وتى: گومانمان ھەيە كە پرووسەكان پەنگە تەكنەلۇزىيى
سەنتەرفىوج بۇ ئىران دايىن بىكەن و دەمەويىت قەناعەتيان پىيكەم
كە لەگەلياندا ھەنگاۋ نەتىن.

ئەمە جىيى متمانە بوو، بەلام بارى دەروونى شلەزاوى حوسەين

كاملى پروون نە كرده وە. ھېچ پروون كىردنە وە يەكى دىكەى نە خستە پروو و بە ئامازە يەكى دەستى ئىشارەتى بە وەدا كە من ئازادم بېرۇم. لە گەل ھەلسانم لە سەر كورسىيە كەم، ئامازە يەكى دىكەى ناتايىيەتمەندى كىرد. لە جىياتى ئەوئى بە سادەيى بە شىۋازى ئىمپىراتور ئاساى خۇى لە ژوورە كە دوورمىخاتە وە، كەچى ھەستا و دەستى بىردە ئەو دىۋى مېزە كەى و دەستى گىرتىم. دەست گىرتنە كە توند بوو، بەلام بە شىدارى دەستى دە كىرد بەھۇى ئارەقە وە. بۇ ساتىك سەرنجى دام و لە چاۋە كانىدا، بۇ ماۋەى چىركە يەك يان كەمتر، جۇرئىكى چاۋە پىواننە كراۋى ھەستىم بىنى. دواتر، بە بىر كىردنە وە لەوئى كە بە سوۋدى تىپىۋانين بۇم دواۋە، دەتوانم بلىم كە بە جىددى دەر كەوت، نىزىك بوو لە خەمبارى، ۋەك ئەوئى بىھوئى شىتەك بلىت بەلام نەتوانىيىت.

بە تەۋاۋى سەرم سوپما. كات نىزىك بوو لە نىۋەى شەو.

بىر يار بوو پاشنىۋە پروى دواتر بە شىدارى كۆبۈنە وە يەكى كۆمەلە يەتى بەرپىرسانى MIC و بەرپىۋەبەرانى كۆمپانىا بىكەم. بە ئۆتۈمىيەلە كەم رۆيشتە لای و ھىشتا بىرم لە رەفتارە سەيرەكانى خوسەين كامىل دە كىردە وە. من بە شىۋە يەكى ئاسايى بە دوۋدلى بە شىدارىم لەم جۇرە بۇنانە دە كىرد، چۈنكە بە شىتەكى زۇرى دۇخى كۆمەلە يەتى لە خۇدە گىرەت، بەلام لەم پاشنىۋە پرويەدا نىگەرانى ئەو بىۋىم كە ئاخۇ سەرۋكە كەم لە چ دۇخىكى دەروونىدا دەيىت و چۇن لەنىۋ بەرپىۋەبەرە كاندا ھەلسۈكەوت دە كات. چۈن ئەو ۋەك سەرۋكى MIC پۇلى سەرىپە رشتى رېۋرە سەمەكانى دە گىپرا. لەخۇم دەپرسى ئاخۇ دەتوانىت بەردەوام يىت؟ بۇيە نەخۇشەيە كەى ھەرچىيەك بوۋىت، بەدوور نەدە زانرا كە بە تەۋاۋى چاك بىيىتە وە. ھەولمدا ئەو نىگايەى دەموچاۋى بەرپىرسانى دىكە بە

خەيالىدا يىت كاتىك زاوا ترسناكە كەي سەدداميان لى بارودۇخىكى وەھا بەدبەختانەدا دەيىنى.

كاتىك گەيىشمە ھۆلى كۆبۈنە ۋە كانى MIC نىكەي دوو سەد بەرپۆەبەر تىيدا كۆبۈنە ۋە. حوسەين كامىل لى ھىچ شويىتىكدا ديار نەبوو. لى كاتىكدا بەرە ۋورە ۋە دەپۇيىشم بۇ ئەۋەي سلاو لى ھەندىك لى ھاۋكارە كانم بكم، وا ديار بوو خەلكە كە بە قسە و باس و قسە لۆكە ۋە خەرىك بوون. زۆرى نەخاياند بەرپۆەبەرىك كە زۆر باش دەمناسىيە ۋە، دەستى خستە سەر ئەزۇم و بە دەنگىكى نزمە ۋە ئەۋ ھەۋالە باۋەرپىتە كراۋەي پىندام.

گوتى: "دەلىن حوسەين كامىل سەرلەبەيانى ئەمپۇ بەرە ۋوردن پۇيىشتۈۋە. لەۋەدە چىت ھەموو خىزانە كەي لى گەل خۇي بردىت." لى سەرەتا دا وردە كاريە كان زۆر پوون نەبوون، بەلام لى پۇزانى دواتردا وىتەبەكى پوونتر دەرەكەوت. لى كاتزمىرە كانى سەرەتاي پۇزى ۸ى ئابدا، كە زۆربەي خەلكى ناۋچە كانى بەغدا خەوتبوون، حوسەين كامىل و براكەي سەددام كامىل، خىزانە كانيان بە ئۆتۈمبىلە كانيان چەند سەد كىلۇمەترىك بەرە ۋرۇئاۋا و بەناۋ بىابانە كاندا بردبوۋە غەممانى پايتەختى ئوردن. نىكەي سى ئەندامى خىلى مەجىد لى گەلىان پۇيىشتبوون، لەنىوياندا دوو كچە گەۋرە كەي سەددام بە ناۋە كانى پەغد و پەنا كە ھاۋسەرگىريان لى گەل حوسەين كامىل و براكەيدا كىردبوو. ئەۋەبوو سەددام بە توۋرەيىۋە حوسەين كامىلى ئىدانه كىرد و داۋاي پادەستكىردنەۋەي كىرد بە غىراق، بەلام شا حوسىن -شاى ئوردن- مافى پەنابەرى بە تەۋاۋى خىزانە كەي دا. داۋاي چەند پۇزىك لى گەيىشتن بە ئوردن، حوسەين كامىل وتارىكى بى ئەنجام پىشكەش كىرد و داۋاي لى غىراقىيە كان كىرد كە ياخى بىن و لە دزى پۇزىم پاپەرن.

ئەو ھەلھاتتە سەرسۈرھىتەرە جەنجالىيە كى گەورەى لى بەغدا دروستكرد، لەویدا لى يەك كاتدا بوو بەبەتتى دەنگۈى چرپە لى گۆشەى شەقامەكان و لى مائە تاييەتەكاندا. قسە و باسەكان لەسەر پەكەبەريە گرىمانەكراوەكانى حوسەين كامىل بوو لەگەل كۆپە گەورەكەى سەددام - عودەى-كە بەم دوایيە دەستدرىژى كردبوو سەر ھەندىك لى مامەلە بازىرگانیيەكانى لى بازىرى پەشدا. دەشگوترا كە حوسەين كامىل و براكەى كە سەرۆكايەتتى ھىزە ئەمنىيەكانى سەرۆكايەتتى ئەمريكايان كردوو، گەشتوونەتە خالىك كە لەگەل كۆپەكانى سەددامدا ناكۆكىيەكى ئاشت نەكراوە لەتوانيان دا بوو. مە تاوەكو لەتوانام دابوو خۆم لى قسەكردن لەسەر بەبەتەكە بەدوور گرتبوو. گومانم دەكرد كە مە يەكەم كەسەم كە بەر لى وادەى خۆى بە كىشەكەى حوسەين كامىل زانىيەت. بەلام سەرەتا لى ترسى ئەوەى كە پەنگە بەمخەنە نىو تۆپى گومانى سەددام، بۆيە باسى كۆبوونەو كەمانم لەگەل حوسەين كامىل و لى دەرەنگانى شەودا. بە كەس نەگوت. بەلام چەند پۇژىك دواتر داواكارىيەكەم پىگەيشت كە ياداشتىك لەبارەى كۆبوونەو كەمانەو بەنوسم، لەلايەن وەزىرى نەوت -ئەمىر پەشىد- پراوژىكارى سەددام كە ئەويش دەبى لى سكرتيرەكەى حوسەين كامىلەو زانىيەتتى. يەكسەر قەلەم و كاغەزىكم دەرھىتا و باسى تەواوى ئەو دىدارە سەيرەم بۆ نووسى.

لادانى حوسەين كامىل كارىگەريەكى تەواوى لەسەر ژيانم ھەبوو، چونكە لى بەنەتدا پەوتى پشكىنى چەكەكانى گۆپىبوو. لە ماوەى ھەفتەيەكدا دواى گەشتيان بە ئوردن، دەستىكرد بە كۆبوونەو لەگەل پشكەرانى نەتەو يەكگرتوونەكان و كارمەندانى ھەوالگىرى پۇژئاوا، كە وەك ھەنگ بەسەر گولكىكى

تازە پىشكوتودا ھاتبۇون. ئەو بە وردى بەرنامە كانى بەرھەمھېتائى چەكى بايۇلۇزى و كىمىيى خستەپوو كە تەنھا بە شەپرى سالى ۱۹۹۱ دزى عىراق كۇتايى ھات، ھەروھەا بېياري سەددام بۇ لەناوبردنى ئەم ژەھرانەى دواى شەپەكە بۇ ئەوھى لە جىھانى دەرۋەھە بىيانشارىتەوھە. ئاشكراشى كىرد كە پىرۇگرامى سەنتەرفىوج لە سەنتەرى دىزائىنى ئەندازىارى لە شارى پەشىدىە ئەنجام دراوہ، ھەروھەا لە چەند مانگى پېش جەنگى كەنداو لە سالى ۱۹۹۱ ھەولمان داوہ سەنتەرفىوجى پىتويست بۇ يەك بۆمبى خاۋ دروست بىكەين. جگەلەوھەش كۆمەلىك لە مامەلەى كېرنى ماددەكانى ئاشكرا كىرد، لەوانەش پادەى ئەو ھاۋكارىانەى كە لە شاب و ئەلمانىيەكانى دىكە ۋەرمانگىرتبۇون. ھەروھەا دوۋپاتى كىردبۇوۋەھە كە من پېشەنگى ھەولەكانى سەنتەرفىوج بۇوم.

ئىستادەركەوت كە دوا كۆبۇونەوھەم لەگەلدا ماناى زىاتىرى ھەبۇو. وادىارە حوسەين كامىل وىستويەتى يادەوھەرىيەكانى سەبارەت بە بەرنامەى سەنتەرفىوج نۆى بىكاتەوھە، چۈنكە ئەو وردەكارىانە دەبنە دراو لە دانۇستانەكانى لەگەل بەرپىرسانى ئوردن و پۇژئاۋا. ھەرچەندە تەواۋ نەبۇونى بىرەوھەرىيەكەى سەبارەت بە ھەندىك لە راستىيە بنەپەتتەكانى ھىشتا سەرم لى شىۋا. يان دواچار توۋشى كىشەيەكى مىشك بۇو يان سترىسى ئامادەكارى بۇ لادان ژىرىيەكانى پەرش و بلالو بۇوبۇوۋەھە.

سەرەتا ھىچ پىنگەيەك نەبۇو بۇ ئەوھى بە تەواۋى بزانىن حوسەين كامىل چى ئاشكرا دەكات. بەلام گرىمانە دەكرا كە پىشكەرەكان بە تەواۋى لىكۆلىنەوھى لەگەل بىكەن. لىژنەى چاۋدىرى كە دەيزانى يارىيەكە كۇتايى ھاتوۋە، ھەنگاۋى نا بۇ پىشگىرتن لە پىرسىارە پىشېنىكىراۋەكانى پىشكەرەكان. ئەوان

چەندىن بەلگەنامەيان لە بەرنامە كانى WMD كۆكردهوه، لەگەل ئەوهى ماوهتەوه لە كەرەستە پەرشوبلاوه كانى وهك چەند تۆنىك بۆلاى پتەو و بەرگە كانى سەنتەرفىوج. سندوقى دار و كانزای پر لە مايكرۆفىچ و دىسكى كۆمپيوتەر و فیديۆ و ویتەيان كۆكردهوه كه به دريژايى سەرەتای نەوهده كان لە پشكنەرەكان شاراوە بوون. پاشان به تۆتۆمبیلەكەيان بەردیانه كیلىگەیهكى پەلهوهر، كه خاوهنەكەى حوسەین كامل بوو لە گەرەكى حەیدەر لە بەغدا و هەموو سندوقەكانیان لەم دەواجنەدا قفل كرد.

لە ۱۸ى ئابدا، كارمەندیكى SSO ئاماژەى به پشكنەرەكان كرد كه پێویستە لىكۆلىنەوه لە كیلىگەى مریشكى حوسەین كامل بكەن. لەسەر شویتەكه دابەزین و به خیرایی كۆگای بەلگەنامەكانیان دۆزیهوه و به عەرەبانە بەردیان بۆ پشكنین. بهو زانیاریه نوێیه لە دەستدا، پشكنەرانی نەتەوه یەكگرتووهكان فشاریان خستە سەر دۆسیهكەیان و سەددام ناچار بوو دان به تەماحەكانیدا بێت بۆ دروستکردنی چەكى ئەتۆمى. بەلام حكومەت ئەو ئیدیعیایە باوەڕپێنەكراوێى كرد كه حوسەین كامل به تەنیا مامەلەى كردووه بۆ دەستپێکردنی بەرنامەى كەوتنەخاوەوهى فرۆكەكه، و ئەم بەلگەنامە و كەرەستەنەى لە كیلىگەكەى خۆیدا هەلگرتووه بەبێ ئەوهى حكومەت ئاگادارى بێت. تارىق عەزیز وەزیری دەرەوه حوسێن كامیلی وەكو كەسیكى زەحمەتكێش وێنا كرد كه دەیهوێت بەبێ ئاگادارى سەددام بەرنامەیهكى ئەتۆمى سیپەر پەرەپێدات و دواتر سەرۆك لە پۆستەكەى دووربخاتەوه. پشكنەرەكان به خیرایی ئەم ئیدیعیایەیان پەتكردهوه، بەلام پێگەى به پزىمى سەددام دا كه به فەرمى بەرپرسیاریتی داواى بۆمب لە ئەستۆ بگریت.

من و دكتور عادل دواى ئەوەى پشكەنرانی چەك لەوئى بوون،
 ھەر زوو بە ئۆتۆمبىل بەرەو دەواجنەكەى ھەیدەر پۆشتین. تا ئەو
 كاتەى گەشتین، ھەموو بەلگەنامەكان لاىراىبون و تەنھا كەمىك
 مابوونەو جگە لە پۆلاى پتەو كە مابوونەو. لاىمان پوون بوو كە
 پاك و بىن خەوش بوو، دىاربوو كە ماوێەكەى زۆر نەبوو لەوئى
 ھەلگىرايىت.

لە دەورووبەرى ئەم كاتانەداىبوو كە ناوى لىژنەى چاودىرى
 گۆردرا بۆ بەرپۆەبەرايەتى چاودىرى نىشتمانى (NMD) كە تا
 ئىستاش لە ژېر دەستى تارىق عەزىزدايە^(۱). تەوانىم شىرىتىكى
 قىدىۆى بەرپۆەبەرايەتى چاودىرى نىشتمانى بىنىم كە بە تەواوى
 ئەوەى لە دەواجنەكە دۆزرايەو نىشانی دەدا. لەكاتىكدا كامىراكە
 بەسەر ئەو كۆمەلە مادەدا دەسورايەو، سەرم سوپما كە تىكەلەيەك
 لە بەشەكانى سەنتەرفىوجم بىنى. دركەم بەو كە دەبى ئەو
 پىكەھاتانە بن كە لە سالى ۱۹۹۱ جياكراونەتەو، كاتىك SSO
 ھەولئى دەدا مادەى پتۆيست بۆ سەد سەنتەرفىوج بشارىتەو. ئەو
 پاستىيەى كە بۆ ماوێەكەى زۆر شاراوو بوون، پىشنىارى مەبەستىك
 بوو بۆ دەستپىكردنەو بەرنامەى سەنتەرفىوج لە قۇناغىكدا. بەلام
 كۆمەلە بەشكى گالەجارانە بوو كە نەبوونى بىر كەردنەوەى واقىعى
 لە ئاستى بىرۆكراتىدا نىشان دەدا.

بە سەركەردنى قىدىۆ كە تەنھا ھەوت سندوق بەلگەنامەم ژمارد
 كە دەوترىت سەر بە بەرنامەى سەنتەرفىوجن. بىرم ھاتەو كە
 SSO نرىكەى سەد سندوق بەلگەنامەى لە پەشىدىە وەرگرتبوو
 لە سالى ۱۹۹۱. كاتىك ئەم ناتەبايىمە ھىنايە بەرچاوى

^(۱) چاپى يەكەمى كىتەكە لە سالى ۲۰۰۴ دا بوو

بەپۈتەبەرايەتى چاودىرى نىشتمانى، پىيان وتم كە ھەموو بەلگەنامە كانى دىكە بردراون بۇ كىلگەيەكى دىكە و سووتىتراون. دواتر پىشكەران بەلگەيان لەسەر ئەمە دۆزىەو، كاتىك بەپۈتەبەرايەتى چاودىرى نىشتمانى بردىيان بۇ شوپىتى سووتاندەكە و خۆلەمىش و نىوہ كاغەزى سووتاويان پىشاندا. بەلام ھەرگىز نەيانتوانى دووپاتى بىكەنەوہ كە ھەموو بەلگەنامە كانى سەنتەرفىوج لەناوبراون.

دواى لادانى حوسەين كامىل، بەپۈتەبەرايەتى چاودىرى نىشتمانى ناچار بوو دان بەوہدا بىت كە من سەرۆكى بەرنامەى سەنتەرفىوجم. لە ناوہراستى مانگى ئەيلولدا فەرمانى كۆبوونەوہى پىشكەرەكانم پىگەيشت لە پۇلى دانپىدائراومدا. درەنگانى بەياني بوو، لە شوپىتى كارە كۆنەكەمدا چاوپىتى پىشكەرى ئىنگلىزى - گارى دىلۇن- بووم. زوو گەيشتبووم، بۇ ئەوہى لەویدا چەند ساتىك بەسەر بەرم و بە دەورى كۆمپاوندەكەدا بگەپىم. لەویدا دەگەرام و بىرم لە پۇژانى سەنتەرفىوج دەكردەوہ. ھەرچەندە بەشيك لە كەسىتى من بە تامەزرۆيەوہ دواچار توانىم خۆم لە پاستىيەكانى بەرنامەكەمان لە پەشىدە پزگار بىكەم، بەلام لە پىشپىنى ھاتنى پىشكەرەكاندا ھەستم بە دەمارگىرى دەكرد. دواى ئەوہى سى ئۆتۆمبىلى نەتەوہ يەكگرتوہكان لە دەروازەكەوہ ھاتتە ژوورەوہ، دىلۇن ھاتە خوارەوہ و بە گەرمى سلاوى لىكردم، بەبىن ئەوہى شوپتەوارى تۆمەتباركردن لە سالانى پابردووى فىلكردندا ھەيىت. چونكە ئەو باش ئاگادارى ئەو پاستىيە بوو كە زانايانى عىراق پىراردەرى پىشت ئەو فىلە نەبوون. گەشتىكم بە دىلۇن و نىكەى دە لە ھاوكارەكانى كرد بە دەوروپەرى سەنتەرى دىزايىنى پىشوو، ئامازەم بەو بىنايانە كرد كە ئىمە تاقىكردەنەوہمان لەسەر

سەنتەرفىجى بىمىز ئەنجامدا بوو و تاقىكردنەوھى جيا كردنەوھى مان
بە سەنتەرفىجى موگناتىسى ئەنجامدا. دىلۇن وتى ئازانسى وزى
ئەتۇمى بەدرىزايى ماوھى رابردوو ھەمىشە گومانى ئەوھى ھەبوو
كە رەشىدىيە شادەمار و ناوھندى بەرنامە كە يىت.

من تىمىڭم دانا بوو تاوھ كو پاشماوھى زۆر لى ھۆلى پلان بۇ
داپىزراوى شلەمەنىدا لايەن، بۇ ئەوھى تىمى دىلۇن بتوانن شوپىنى
دىزايىنى. كاسكەيدە كە لى زەويە كەدا بىيىن. زۆرىڭ لى پىڭكەتە كان
گۇرپانكارىيان بەسەردا ھاتبوو و ۋەك پىشتەر دەر كە وتبوون كە
و ھسقم كىرد. ئەوھ بوو باسى پۇژە خامۇش و سەرسوپ ھىتەرە كانى
سالى ۱۹۹۰م بۇ كىردن، كاتىڭ ھەولماندا بەرنامە كە لى ماوھىيە كى
كەمدا تەواو بىكەين كە چاوپروانى ئەوھى لى نەدە كىرا. ھەستىم بە
ئاسوودەيىيە كى گەورە كىرد كە دواچار تىوانىم ئەم شتەنە ئاشكرا
بىكەم.

دىلۇن: بۇچى بۇ ماوھىيە كى زۆر ھەولندا ئەم ئاسانكارىيە
بشارىتەوھ؟ لىرە تەنھا پىڭكەتە ھەيە، ھىچ ئامىرىڭى تىدا نىيە. كەواتە
سوودى چى بوو كە مەبەستى رابردووت رەت بىكەيتەوھو ددانى
پىدا نەنىت؟

من نەمتوانى بىر لى ھۆكارىڭى ستراتىژى بىكەمەوھ بۇ داپوشىنى
سروشتى راستەقىنەي شوتى رەشىدىيە بۇ ماوھىيە كى زۆر. لى يەك
دوو سالى دواى شەرى ۱۹۹۱، ھەستىم كىرد سەددام ھىواى ئەوھى
ھەبوو كە بەرنامە ئەتۇمىيە كە سەر لىنوئى دروست دەست
پىڭكەتەوھ. بەلام بەو پىيەي پىشكەنرە كان بە شىوھىيە كى كارىگەر
ئامىرە كانى عىراقىيان بۇ دروستكىردنى چە كى ئەتۇمى دامالى،
فېلە كان كەمتر بوونە پىوشوئىتلىك بۇ پاراستىنى بەرنامە كە و زىياتر
بوونە تە كاردانەوھىيە كە بەرامبەر بە فشارى دەرە كى.

گوتىم: فەرمانەكان تەنبا بۇ شاردنەوۋەى بوون. بەرنامەى سەنتەرفىوج ھەمىشە لە پىشەنەى كارەكانى شاردنەوۋە بوو.

شىكارى ئەو شتانەى كە بە "بەلگەنامەكانى دەواجنى مرىشك" ناسرا، پىۋىستى بە چەند مانگىك لىكۆلىنەوۋە ھەبوو لە بارەگای ئازانسى نىۋەولەتى وزەى ئەتۆمى لە ڧىنا. لەم ماوۋەيدا دەيان چاۋپىكەوتىم ئەنجامدا. سەرەتا پىشكەرەكان سەرنجيان لەسەر بەرنامەى بەرىكەوتىن و تىكچىزان و تۆرى كرىنەكانمان لە بازارپى بيانى و مېژوۋى چۆنەتى پەرەپىدانی سەنتەرفىوجمان لە رەشىدە بوو.

لە پرسىارەكانى پىشكەرەكانەوۋە ئەوۋە پروون بووۋەو كە بەلگەنامەكانى كىلگەى مرىشكەكان سىكىچى سەنتەرفىوجەكانيان لەخۇگرتبوو بەلام نەخشەكىشانى دىزايىنى راستەقىنەى بەكارھىتراو بۇ دروستكردنى پىكھاتەكان نەبووۋە. چاۋەپىم دەكرد لە ھەر ساتىكدا پرووبە پروۋى شاىەتحالى حوسەين كامىل بىمەوۋە كە من بە شىۋەيەكى شەخسى كۆپى سەرەكىى نەخشەى سەنتەرفىوجەكەمانم پاراستوۋە. بەلام ھەرگىز بابەتەكە سەرىپھەلنەدا. لەدلى خۇمدا پرسىارم لەخۇم دەكرد كە ئاخۇ رىي تىدەچىت حوسەين كامىل ئەو كۆپىيانە لەبىر بىكات كە لای من ھەشاردرا بوون؟ لەوۋەدەچوو ئەو شتە پىي تىچىت، بەلام لەگەل تىپەپوونى مانگەكاندا، بىرم لە ھىچ پروونكردنەوۋەيەكى دىكە نەدەكردەوۋە.

پىشكەرەكان ھىشتا زانىارى سەرەكىى پىشت سەنتەرفىوجى عىراقىيان نەبىنىبوو. ئەوان ئەو پىوانانە و كەرەستەكان و ژمىرىارى

ئالۋىزان نەدەزانى كە تاقىكردنەۋەى سەر كە وتوومان بۆ
 نموونە يەكى سەرەتايى كىردبوۋە شىتكىى واقع. پوونم كىردەۋە كە
 ھىزە ئەمىنىيە كان لە سالى ۱۹۹۱دا ھەموو كاغەزە كانىان لە پەشىدە
 ۋە رىگرتوۋە ۋە بە من ۋ ستافە كە ميان وتوۋە كە بە فەرمانى سەددام
 لە ناۋبراۋن. بەلام دووبارە ۋ سىيارە پرسىارىيان دە كىرد: «كۈا
 نەخشە كان؟» ئەۋان نەيانتوانى قبولى ئەۋە بىكەن كە عىراق ھەموو
 ئەم بەلگە نامانەى سووتاندوۋە ۋ بەرپۆۋە بەرايەتى چاۋدىرى نىشتامانى
 نەيتوانى ھىچ بەلگە يەكى پتەۋ بخاتەپوۋ كە ئەۋان ئەۋ كارەيان
 كىردوۋە. ھەروەھا ئەم داينامىكە بە رۋالەت لە پوۋى چەكى
 بايۋلۇزى ۋ كىمىيە ۋە كىشەيەك بو. بەرپۆۋە بەرايەتى چاۋدىرى
 نىشتامانى رايگە ياندبوۋ كە عىراق لە ماۋەى ھەشتاكان ھەشت
 ھەزار ۋ ۵۰۰ لىتر لە مادەى بەكتىراى ئەنتراكس بەرھەمەتتاۋە
 بەلام لە سەرەتاي سالىنى ۱۹۹۰ ھەموۋى لەناۋىرد. پىشكەرانى
 نەتەۋە يە كىگرتوۋە كان حىساىيان كىردوۋە كە عىراق تواناى
 بەرھەمەتتەنى نىزىكەى سى ھىندەى ئەۋ برە مادەى ئەنتراكسى
 ھەيە، ۋ نەيانتوانىۋە برى لەناۋچوۋە كە پىشتراست بىكەنەۋە. بۆيە
 گومانە كانىان درىژەى كىشا.

حوسەين كامىل لە دەربەدەرى ۋ دوۋرە ولات لە ئوردن،
 بانگەۋازى بۆ سەددام كىرد كە داۋاى لىيوردن دەكات ۋ داۋاى
 مۆلەتى گەپانەۋەى دەكات بۆ عىراق. كارەكە ۋادەردەكەۋت كە
 لە خۆكۆزى زىياتر ھىچى تر نەيىت. دواتر كە سائىك ھەبوون كە
 لىرەۋ لەۋى قەسىيان دەكرد ۋ دەيانگوت سەددام ھەپەشەى ئەۋەى
 كىردوۋە كە ئەگەر حوسەين كامىل ۋ براكەى نەگەپتەۋە ئەۋا
 ھەموو ئەندامانى خىزانەكەيان دەسپىتەۋەۋە لەناۋيان دەباتن.

هه‌ندیکى تر گریمانه‌یان ده‌کرد که حوسه‌ین کامل -که پێگه‌ى به‌هێزى خۆى لێ دزرا و له‌لایه‌ن حکومه‌ته‌کانى پوژناواوه سووکابه‌تى پیکرابوو- له‌ ژيانى ئوردن بێ هیوا بووه و هه‌ستى کردووه ژيانى له‌وى هه‌چ ئامانه‌جیکى نییه. سه‌ددام به‌ پ‌واله‌ت و زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌که‌وه و له‌ پش‌تیشه‌وه چه‌قویه‌ک هه‌بوو په‌یامیکى بۆ حوسه‌ین کامل نارد که ئه‌گه‌ر له‌گه‌ڵ براکه‌ى و هاوسه‌ره‌کانیان بگه‌ڕێته‌وه ئه‌وا له‌ هه‌موویان خۆش ده‌بێت.

به شیوهی که برپا پیچ نه کراو براکان ئەم چەواشە کاریەیان بە
پاست وەرگرت. لە ۲۰ی شوباتی ۱۹۹۶ بە کاروانتیک لە عەممانەو
بەرەو بەغدا لە گەڵ پەغد و پەنا بە پێکەوتن. کاتیک گەیشتنە
سنووری عێراق، پووبەرپووی عودەیی و دەستەبەک لە چە کدارەکان
بوونەو. عودەیی خوشکەکانی و منداڵەکانیانی خستە ناو
کۆپتەرێک و میردەکانیان لە هێلیکۆپتەرێکی تردا. حوسەین کامل
و براکەیی بە فرۆکە پەوانەیی بەغدا کران بۆ لێرسینەو و دواتر
پێگەیان پێدرا بگەڕێتەو. بۆ مۆلک و مالی خێزانەکەیان لە
گەڕەکی ئەلسەیدیە لە پوژناوای بەغدا. بەیانی ۲۳ی شوبات،
سەددام جیاپوونەوی کچەکانی راگەیاند. ئەو شەو دەیان
ئەفسەری ئەمنی بە سەرپەرشتی عودەیی و قوسەیی مالی حوسەین
کامل و براکەیی لە ئەلسەیدیە گەمارۆ دا. تیمیککی دیکەیی ئەمنی
پاسیککی پر لە خزم و هاوپیکانی حوسەین کاملیان هێنا بە گردیکی
نزیک، لەوێشەو ئەوان ناچارکراپوون سەیری ئەو پووداو
ترسناکانە بکەن کە خەریک بوو پوویان دەدا. لە بەیانیدا شەپە
دەمانچەبەکی توند دەستی پێکرد. حوسەین کامل و خێزانەکەیی
هەولێندا بەرگری لە خۆیان بکەن، ئەویش بە تەقەکردن لە

هٲر شبره کان له په نجره ړۍ ماله که يانه وه. دواى چهند کاتزمير ټک رږره ي ټه وانه ي له ناوه وه بوون پټکران و کوژران، له نټوياندا براکي حوسه ين کامل و باوکي و خوشکه که ي و کوږه زاي و چهند پاسه وانټکي. هٲر شبره کان هه ليانکو تايه سر کوшке که و حوسه ين کاملې برينداريان بو دهره وه ږاکيشا و له بهر دهم که سوکاريدا له سيداره يان دا. ده نگوى ټه وه بلا بووه وه که پټيان و تراوه: "با ټه مه وانه يک بيت که ږنگه به هيچ خيانه تکاريت نادرت بږت."

له لایه کی تر لادانی حوسه یین کامل لیکه و تهی قورسی بۆ کارل
هاینز شاب هه بوو. پشکهنه ره کان زانیان که ئەو نه که هه
رۆتوره کانی پێشالی کاربۆنی دروستکردوو به لکو به نهیتی
نه خشه پۆلینکراوه کانی بۆ سه نته رفیوج و بیلوی زۆر گرنگ دابین
کردوو. بۆ ئەوهی له تۆمه تی خیانه ت له لایه ن ده سه لاتدارانی
ئه لمانیا پزگاری بیته، شاب له کۆتاییه کانی سالی ۱۹۹۵ به ره
به رازیل هه له ات و دواتر بریجیتی هاوسه ریشی. کاتیک لیکۆله ره
ئه لمانیه کان دوا جار به دوایدا پۆیشن بۆ به رازیل داوای
پاده ستکردنه وه یان کرد. پۆلیسی به رازیل شایان ده ستگیر کرد و
نزیکه ی سال و نیویکیان خسته زیندانه وه، به لام دواتر به پتی
یاسا کانی به رازیل نازاد کرا. دوا جار گه راپه وه ئه لمانیا و له سالی
۱۹۹۸ دانی به تاوانه کهیدا ناوه که خیانه تی کردوو و له
چوارچێوه ی گریه سه ته که دا سزای هه لپه سیردراوی وه رگرتوو
واته ئەو کاته ی له زیندان بوو له ریۆ له به رچاو گیراوه. میدیا کانی
ئه لمانیا له سه ره ئەو سزا سوو که هه لایان دروست کرد و حکومه تیان
تۆمه تبار کرد به وه ی که خۆی خزانده تته ناو دادگا بۆ ئەوه ی
دادگا سه کردنتکی درێژ خا به ن نه بیته.

بە درېژايى نيوەى دووھى سالانى نەوئەدەكان، پشكەرەكان بەردەوام بوون لە لېرسىنەوهم سەبارەت بە وردەكارىيەكانى بەرنامەى سەنتەرفىوج و ئەگەرى شویتى بەلگەنامە ونبووەكان. لە زۆربەى كاتەكاندا ئەم بەرىەككەوتنانە لە ڕادەبەدەر دۆستانە بوون و تەنانتە ھەندىك سەرى دەكىشا بۆ بابەتگەلى فەلسەفى. لە سالى ۱۹۹۶ پشكەرەى فەرەنسى جاك باوتىم ھىنايە شویتىك لە تاجى - كە نزيكەى ھەژدە ميل لە باكوروى بەغداوہ دوورە- لەوئ لە سەرەتای بەرنامەكەدا پېشينيماں كوردبوو كارگەيەكى گەورە بۆ چوار ھەزار سەنتەرفىوجى نەوت دروست بكەين. پارچە زەوييەكى كشتوكالى ميل چوارگۆشە بوو لە ناوچە بەپیتەكەى نىوان فورات و ڕووبارەكانى دىجلە، بەھۆى ڕېزەكانى درەختى كالىپتوسەوہ لە چاوى خەلك دووربوو و نزيكەى نيو ميليش لە ڕىڭاكەوہ دووربوو. ئەوئ شویتىكى تەواو بوو بۆ شارەدەوہى دامەزراوہىەكى ئەتۆمى. من و باوتىن لە تەنىشت ڕىڭاكە وەستاين و بە ڕېزەوئىكى خاكى لە نىوان بىستانە بەپیتەكە ڕۆيشتىن كە بە خەيار و تەماتەى جوان داپۆشراوو. كەش و ھەوا گونجاو بوو و زۆرى نەخاياند كەوتىنە ناو گفتوگۆيەكى خۆشەوہ.

گوتى: پىم بلن مەھدى، بۆچى عىراق ويستى بۆمبى ئەتۆمى دروست بكات؟

پرسىارىك بوو پىشتەر ھەرگىز لىم نەكراوو. ساتىك بىرم كردهوہ پىش ئەوہى وەلام بەدەمەوہ.

من: دەزانى جاك، نزيكەى ھەموو خانوويەكى عىراقى لەسەر پەنجەرەكانى دارى پارېزەريان (پەرژىنى دارىن) ھەيە، لەكاتىكدا

بەزەخمەت ئەمە لى مالىە فەرەنسىيەكان دا دەيىنرەت. خەلك لى
عەيراق دە ترسن پەنچەرەكانيان بشكىنرەت و يىتە ناو مالىەكانيانەوہ.

وتى: باشە، ھەرگىز بىرم لەوہ نە كىردۆتەوہ. بەلام تو مەبەست
چىيە و دەتەوېت چى بلىت؟

وتم: لى عەيراق ھەستىكى قوولى نائەمنى ھەيە. كاتىك وا لى
خەلك دەكەيت ھەست بە ئاسايش بىكەن، ئىدى پىويست
بەوہناكات كە مالىەكانيان بە پەرژىنى پەنچەرە پىارېژن. دەي ھەمان
شت بۆ گەلانى تىرىش راستە. ھەر كە ھەستىان بە ئاسايش كىرد،
بىر لەوہ ناكەنەوہ كە پىويستىان بە بۆمب ھەيىت. پىرسارە كە ئەوہ يە
كە چۆن بە جۆرىكى تر ھەستىكردن بە ئاسايش بەدەست بەيىن.

باسمان لى بۆردومانى ئىسرائىل كىرد بۆ سەر پىاكىورى ئەتۆمى
عەيراق لى سالى ۱۹۸۱ و ئەو بى متمانەيەي يەكتر كە رەنگە
خواستى چەكى ئەتۆمى لەلەيەن ھەردوو لایەنەوہ زىاتر كىردىت.
دواتر گەتوگۆكەمان گۆپا بۆ شەپى سارد لى نىوان ئەمىرىكا و
يەكىتى سۆفەت و ئەو راستىيەي كە دوو زلھىز نىكىكەي نىو
سەدەيان لى يارىيەكى يەكجارەكى ئەتۆمىدا بەسەر بىرد. باسمان
لەوہ كىرد كە فەرەنسا خاوەنى چەكى ئەتۆمى بوو بەلام ئەلمانىا -
كە لى ماوہى سەدەي رابىردوودا دووجار ولاتەكەي داگىر كىردبوو -
چەكى ئەتۆمى نەبوو. كەچى ئىستا وادەيىن ئەو دووانە ھاوہەشى
ستراتىژىن لى ئەوروپايەكى تازە يەكگرتوودا. بە دلىنەيەوہ ئەمە
نىشانى دا كە ھاوكارى دەتوانىت زال يىت بەسەر گومان لى نىوان
گەلەندا. من و دىكتور باوتى بەردەوام بووین لى گەتوگۆكەمان
كاتىك گەپانەوہ سەر ئەو رېگايەي كە وەستابووین.

پشكەنرەكانى دىكە زىياتر شەرانگىز بوون. لە سالى ۱۹۹۷
 لەگەل پشكەنرى ئەمرىكى سكۆت رېتەر سەرمان خستە سەرى
 يەكتەر و بەتوندى پووبەرووى يەكتەر بووينەو. رېتەر بەشيك لە
 بەرنامە مووشەكىيەكانى ئاشكرا كەردبوو كە هېشتا حسابيان بۆ
 نە كراوبوو لە دواى لادانى حوسەين كامىل. ھەرچەندە پېشەنەبەكى
 تەكنىكى سىنوردارى ھەبوو، بەلام ۋەك دەريائانىكى خاوەن
 ئەزموون، لىھاتووېيەكى دەرخت كە لەلايەن زۆرىك لە زانايانى
 عىراقى دەمارگىرى لىكەوتەو. چونكە كارەكەى لە عىراق
 بەيوەندى بە بەرنامەى مووشەكىيەو ھەبوو، سەرم سوپما كاتىك
 ويستى قسەم لەگەل بىكات لەسەر بەرنامەى سەنتەرفىوج. لە
 ژوورىك لە بارەگاي بەرپۆبەرايەتى چاودىرى نىشتمانى
 كۆبووينەو، لەگەل دىكتور جەعفەر و چەند پشكەنرىك كە
 نەمدەناسىنەو. دواى كۆمەلىك پرسىارى پەرنامازە، دىكتور جەعفەر
 بەرپۆر رېتەرى بە سىخوڤى سى ئاى ئەى ناوبرد و بە پەلە لە
 چاوپىكەوتەكە چووبە دەرەو. پاشان رېتەر بە چاوپىكى تر
 سەرنجى خستە سەرم.

گوتى: ئېمە لەگەل تۆين. دەزانم تۆ شتەكان دەشارىتەو.

بەدواى زەرپەيەك لە دوودلى و نىگەرانىدا دەگەرپا. ویتەى ئەو
 بەلگەنامە و پىكھاتانەى كە لە باخچەكەمدا نىژراون، لە مىشكەمدا
 دەدرەوشايەو. باش دەمزانى چى بەسەر من و خىزانەكەمدا دىت
 ئەگەر ھىچ ئامازەيەك بىدركىتم بەوەى كە ئەو نەپەسيانە لەوئ و
 لەناو باخچەكەمدا شاراوەن. ئەو ھەبوو من بە باشترىن بەرگرىكرىدن
 لە خۆم ھىرشم كەرد و خالى لاوازى ئەوم بەكارھىنا، كە برىتتى
 بوو لە نەبوونى زانىارى تەكنىكى لە بوارى ئەتۆمىدا.

من: سەيركە، بەرنامەى سەنتەرفىوج لەمانە پىكدىت: دىزىنى
چەمكى، دىزىنى بنەپەتى، دىزىنى ورد، بەرھەمەتەن،
دروستکردنى بىنا، دروستکردنى نمونەىەكى سەرەتايى و
دروستکردنى كارگەيەك بۇ بەرھەمەتەن. جا با پرسىارىكى
سادەتان لى بكم. ئىستا من كام لەمانە دەشارمەو؟

ئەو بە ھەمان تۆن دزايەتى من پەتەكرەو، بۇيە من بەردەوام
بووم لە ھەولدان بۇ كۆتايىھەتەن بە چاويىكەوتەنە.

من: چەند مانگىكە لەگەل ھاوكارەكانت قسە دەكەم كە
كەسانى تەكنىكى لىھاتوو و خاوەن ئەزموون. من خۆم پىاويىكى
تەكنىكىم. گفتوگۆكان لەگەل ھاوكارەكانت لە چەند سالى
رابردودا بە باشى بەپۆتەچوون. كەچى ئىستا لەناكاو تۆ ھاتووت
و تۆمەتبارم دەكەيت بە شاردنەوۋى شىتەك، بەلام لەگەل ئەوۋەشدا
ناتوانىت بلىت چى دەشارمەو. ھەست دەكەم كە ئۆۋە خاوەن
ئەو ئاستە نىن بۇ ئەوۋى لەگەلدا باسى ئەم بابەتە بكن.

بەجۆرىك سەيرى كردم كە ھىچى پى نەبىت بۇ گوتن، پاشان
دەموچاوى سوور بووۋەو. دەستەكانى لىرە و لەوئى بۇ لەنىو
كاغەزەكان دەگەرەن و ھەستم دەكرد بەدواى پىگەيەكدا
دەگەرەت بۇ ئەوۋى لە ژوورەكە دەرىجىت. چاويىكەوتەنەكە
كۆتايى ھات. من پلانم نەبوو لەگەل پىتەر ئەوۋەندە شەپانگىزەم.
بەلام تاسەر ئىسقام ھاتبوو. ئەوۋەبوو جارىكى تر يەكترمان
نەبىنەو.

تا سالى ۱۹۹۸ پشكەرەكان ھەموو ئامىرەكان و كەرەستەى
خاوەن دامەزراوەكانى بەرنامەى سەنتەرفىوجيان لاپردبوو يان بى

[illegible]

تەۋاۋى عىراق بوو لە گەل پشكىنەكانى نەتەۋە يە كگرتوۋەكان. بەلام ئەنجامەكەى پىچەوانە بوو. سەددام رايگەياندا كە چىتر پىنگە بە پشكىنەرانى چەك نادات لە ناوخۆى ولاتدا. تا نزيكەى چوار سال دواتر، لە چەند مانگى پىش شەپى ۲۰۰۳دا، نەگەپانەۋە. ئەمەرىكا و ھاۋپەيمانەكانى ئەو ھاۋەيەى كە لە كانوونى دوۋەمى سالى ۱۹۹۸ دەستپىكردوۋە بە "سالانى تاريكى" ناودەبەن، چونكە ھەوالگىرى بيانى سەبارەت بەو شتانەى لە ناوخۆى عىراقدا پرويان دەدا - كە لەو پىش پىشى بە راپۇرتى پشكىنەران بەستبوو - لەدەست چوو و ھىچ زانىارىيەكى ئەوتۇيان لا نەما.

لە سەرەتاي ئەو سالەدا كرابووم بە بەپۆتەبەرى گىشتى كۆمپانىيەكى ئەندازىارى مېرى بەناۋى سەعد، ئەمەش تېروانىيىكى فراوانى لە چالاكىيەكانى زانا و ئەندازىارانى پىشۋى ئەتۆمى پىشەخىشىم. زۆربەيان لە سەردەمى من يان لە كۆمپانىيەكانى تى ئەندازىارى - كە لەلايەن حكومەتەۋە بەپۆتەدەبران - كاريان دەكرد. لە كاتىكدا جىھان پىرسىارى ئەۋەى دەكرد كە زانايانى چەكى ئەتۆمى سەددام لە چىدان و چۆن دەگوزەرىن، ئەۋەبوو ئىمە كارگەيەكى تەقەمەنيمان لە ئەلقاقاق نۆزەنكردەۋە و كارگەيەكى نويمان لە كەربەلا دروستكرد و كارمان كرد بۆ دروستكردنى شەش پالاۋگەى نەوت كرد لە سەرانسەرى عىراق.

ھەرچەندە ئازانسى عىراقى بۆ وزەى ئەتۆمى سەرچاۋە يان كەرەستەى كەمى ھەبوو بۆ ئەنجامدانى كارى كەردەيى لە بوارى ئەتۆمىدا، بەلام سەددام كۆمىسيۇنى ئەتۆمى بە زىندوۋى ھىشتەۋە لەجياتى ئەۋەى دان بە شىكستدا بىتت، كە ئەمەش كاريك بوو كە

ھەرگىز نەچۈۋە ژىر بارى. ئەمەش پىنگەي پىدا ئەۋ فانتازىيە پارىژىت بەۋەي كە بەرنامەيەكى ئەتۈمى ھەيە. ئەۋەبوو كۆمەلىك زاناي گەنجى ۋەك ستاف دانا، كە زۆربەيان ھەرگىز بەشەك نەبوون لى بەرنامەكانى دەۋلەمەندكردن. لى زۆربەي بەشەكانىدا لىكۆلىنەۋەيان لەسەر سوۋتەمەنى موشەك و تىۋرى پەيۋەست بە فىزىيائى ئەتۈمى ئەنجامداۋە.

سەددام خەرىكى چىننەۋەي پاداشتى باشتىرونى ئابوورى بوو. لە سالى ۱۹۹۷ نەتەۋە يەكگرتوۋەكان بەرنامەيەكى ۋەك سزا پىشكەش كىرد كە بە بەرنامەي نەۋت بەرامبەر خۆراك ناسراۋبوو، بە ئامانجى پىزگاربوونى ھاۋلا تىيائى عىراقى لى دۆخى ئالەبار و لە ژىر گەمارۆكەدا. پىنگەي بە عىراق دا نەۋت بە دەرەۋەي ۋلات بىرۋەشەت لى بەرامبەر خواردن و دەرمان. ھەرچەندە مەبەستەكە مەۋقۇدۇستانە بوو، بەلام سەددام ھەر زوو پىنگاكانى بۆ ئىستىغلالكىردى ئەۋ بەرنامەيە دۆزىۋە. شىلبوۋنەۋەي سىنووردارىكىدىن بازرگانى، كەئالى نوپى بازىرى پەشى كىردەۋە و ھىكۈمەت چەندىن پىنگەي ئاياسايى بۆ فەۋشەتنى نەۋت بە پارەي كاش دۆزىۋە. لەگەل ئەۋەي بەشەكى زۆرى ۋلات لە ھەژاريدا دەينالاند، لەۋلاش سەددام خەرىكى تەخشانكىردى بوو. چەندىن كۆشكى نوپى دروستكىرد، كە پىريان كىرد لە مۇبىلىياتى جوان و ئاۋزىپ.

ھەرچەندە مىن و زۆرىك لى ھاۋكارەكانى پىشۋوم لەسەر پىرۋەيەك كارمان دەكىرد كە دەيتۋانى سوۋدى بۆ ۋلاتەكەمان ھەيەت، بەلام پىيازىكىنى مانەۋەخۋازانە (يان بەرگەگرتن) لە مېژبوو جىگەي پۇخى سەرگەرمى زانستى گىرتىۋەۋە. بىچۈككىرىن ھەلە

لە پېرۇزە يەككى ئاسايىدا دەيتوانى پۈۋەپروۋى سزاي توندت بىكاتهۋە. ھاۋپى و ھاۋكارە كۆنەكەم، دىكتۇر فەرىد، پەلەي بەرزىكرايەۋە بۇ پۇستى بەپۈۋەرايەتى لەناۋ ۋەزارەتى پىشەسازىدا، پۇستىك كە بە تەۋاۋى شاينى بو. بەلام پەلەبەرزىكردنەۋەكە تەنيا ھەنگاۋىكى لە چاۋى لىنەبووردنى حىكومەتى سەددام نىزىكتىر كىردەۋە. لە سالى ۱۹۹۸دا ئەركى دروستىكردنى ژمارەيك خانوۋ بۇ ۋەزىرەكانى حىكومەت و ئەندامانى بازىنەى ناۋەۋەى سەددامى پىسپىردا. كاتىك ئەندازىارەكانى نەيانتوانى بە باشى دىزىنى دەرگاكان بىكەن، دىكتۇر فەرىد لە شۈيتى بىناسازىدا قەتس بو، ۋەك چۆن من چۈار سال پىشتىر لە كارگەى كاربۇنى پەشدا بووم. ھەر زوۋ دۋاى ئەۋە بىستىم كە بە جۇرىك لە جۇرەكان ۋاى رىكخىستبوۋ كە ژن و مىندالەكانى لە عىراقدا بىاتە دەرەۋە لەكاتىكدا لە دەست بەسەرىدا بو، پاشان لە تاراۋگە پەيۋەندى پۈۋەكردن و ئىدى ئەۋىش عىراقى جىيەشت. ئىمە نەمانزىنى كە ئەۋ بۇ كۈى چۈۋە و ئەۋىش ھەرگىز مالتاۋاىى لە من نەكرد.

ھەر لەم ماۋەيەدا بو كە لەيلا داۋاى چاكەيەكى لىكردم كە بەرگەى پەتكىردنەۋەيم نەدەگرت. سالانىك بو تامەزىۋى ئەۋە بوۋ بىچىتە ھەج، يان زىارەت بۇ شارى پىرۋى مەككەى سەۋدىيە بىكات، كە ئەركى ھەموۋ مۇسلمانىكى ھەبوۋە لانىكەم جارىك لە ژيانىدا ئەنجامى بدات. تا ئەم خالەى ژيانمان ھەردوۋكىمان ھەستمان بە راكشانى تەمەنمان دەكرد و ۋا دىار بو ئەگەر بەم زۋانە ھەج نەكەين پەنگە ھەرگىز شۈيتى لەدايكبۈونى پىغەمبەر موحەممەد (صلى الله عليه وسلم) و شۈيتە پىرۋە ئازىزەكانى ئاينەكەمان نەبىنن.

پۇژىك گوتى: "مەھدى، ناتوانىت پەيۋەندىيەكانت لە

حكومتدا بەكاربەيتىت بۇ ئەۋەى ھەۋلى ۋەرگرتنى فىزا بدەيت؟"

دەمزانى بە ھىچ شىۋەيەك ئەگەرى ئەۋە نىيە سەددام بەيتلىت لى
يەك كاتدا ھەردووكمان لى ۋلات دەربچىن، تەنانت ئەگەر
مندالە كانىشمان - ۋەك فېدىيەك بۇ گەرانەۋەمان - لى دۋاى خۇمان
بەيتنەۋە. ھەستەم دەكرد تەنانت داۋاكارىش مەترسىدارە چونكە
داۋاكارى فىزا بەتاييەتى ئەگەر كەسانى ديار بوايت ئەۋا لىلەين
دەزگاي ھەۋالگىرىيەۋە پىداچۈنەۋەيان بۇ دەكرا ۋ لىۋانەيە گومان
دروستېكات كە ئىمە پلانمان بۇ ھەلھاتىن دانائە. سەرەپۆيەكەى
حوسەين كامىل ۋ كەسانى دىكە سەددامى زىاتر ورياتر
كردبۈيەۋە. ھەروەھا ئەگەر ھەۋالىك گەيشتا گويى قوسەى، كە
دەيزانى نەيتىيە ئەتۈمىيەكانى عىراقىم لى دەستدايە ۋ داۋاى فىزەى
بىانىم بۇ خۇم ۋ ھاۋسەرەكەم كردوۋە، ئەۋە دەترسام كىشەى
گەۋرەى لىكەۋىتەۋە.

ئىشارەتتىكم بۇ لىيلا كىرد كە بەدوامدا يىت بۇ نىۋ چەمەكەى
باخچەكەمان، باۋەرم ۋابوۋ لىۋى دوورىن لى ئامىرەكانى گويىگرتن
ۋ سەلامەتىن.

بە نەرمى گوتىم: "لىيلا، بۇچى داۋاكارىيەك نەكەم بەۋەى كە
لەگەل براكەتدا زىارەتەكە بىكەيت؟ بەۋ شىۋەيە ئەگەرى
قەۋلكردىنى زۇر باشتە."

بەم قسەيەم زۇر پەشۇكا. چوون زۇرجار خەۋنمان بەۋە بىنىبوۋ
كە پىكەۋە زىارەتەكە بىكەين ۋ ئىستا ناچار بووم دان بەۋەدا بىنىم
كە ئەم خەۋنە مەحالە. من خەرىك بوۋ بەۋ بىرۋكەيە ئەۋ
بلاۋىتەۋە ۋ دلئەۋايى بىكەم كە باسى نەيتىيە ئەتۈمىيەكانى بۇ بىكەم

كە تەنھا چەند پىيەك لە دوور يىپەو نىژراون بۇ ئەوۋى لە ئىستىدالە كانى من تىيگات. بەلام دواتر باشتىر بىرم لەو كەردەو. بۇ سەلامەتى ئەو و مندالە كان باشتىر بوو كە هېچ لەوبارە يەو نەزانن.

لەيلا بۇ چەند ھەفتە يەك تووشى خەمۆكى بوو. بەراستى من ھەستى ئەوم تەواو داروخان كە نەمتوانى بە تەواۋى پوونى بىكەمەو كە بۇچى ھەستم بە گىر خواردن كەردو. داوام لىكرد تىيگات كە ھىشتا فشارى زۆر مەترسیدار لەسەرم ھەيە. دواچار لەگەل بىرۆكەى ئەنجامدانى گەشتە كە لەگەل براكەيدا ئاشت بوو. من داۋاى قىزەى ئەوم كەرد و بە پىشتەستىن بە سالانى خەمەتكەردىم لە پىژىمدا داۋاى پەچاۋەردى تايەتم كەرد. بۇ چەند پۇژىك ھەستم بە متمانە كەرد كە حكومەت پەسەندى دەكات و دلم خۇش بوو كە لانىكەم ئەندامىكى خىزانە كەمان دەتوانىت ئەو گەشتە ئەنجام بەدات. داۋاى ھەفتە يەك وەلامە كەمان وەرگرت كە بە ئاشكرا داۋاكارىيە كەمان پەتكەردەو.

غىراق لە زىنداننىك دەچوو. خۇمم خستە بەردەم خىزانە كەم و ھەولمدا دلنەوايى بدەمەو. لەولاشەو مندالە كانم خەرىك بوون كە پىگەى خۇيان دەگرەنە بەر گەورە دەبوون. كچە گەورە كەم، ئىسرا؛ لەگەل ئەندازىارىكى شارستانى گەنجى باش بە ناۋى ئەحمەد ھاوسەرگىرى كەرد. زەيدى كورم لە زانكۆى تەكنەلۇزىيە بەغدا چوو ناو پۇگرامى ئەندازىارى ميكانيكى و دوو كچە بېچو كەم لە قۇناغى ئامادەيى سەر كەوتوو بوون. شانازىم بە ھەموو مندالە كانمەو دەكەرد. بەلام نەمتوانى خۇم

دابلالم لى ھەستى تاوانبارى كە سەركردايەتى من لى بەرنامەى سەنتەرفىوجى سەددام، ھەروەھا ئەو نەيتىيانەى لى ژىر نىلوفەرى باخچە كەماندا نىژراون، پەنگە بۇ ھەمىشە پىنگرى لى ژيانيان بىكەن. بە ھۆى مەنەو، پىم واپوو، پەنگە ھەرگىز پىنگەيان پىنەدرىت گەشت بۇ دەرەوۋى ولات بىكەن و ھەمان ئەو ئازادىيانە ئەزمون بىكەن كە باوكيان لى گەنجى خۇيدا بەدەستى ھىتابون.

بەپىوۋەبەرى پىشوم حوسەين كامىل مەردبوو، بەلام بۇ من مارەكە سەرىكى دىكەى لى شىوۋى سەرۋكى نوپى MIC، عەبدولتەواب مەلا حوىش سەرى دەر كەردبوو. عەبدولتەواب لى كۆتايەكانى نەوۋەدەكاندا بە خىرايى بەرەو لوتكەى سىياسەتى عىراق بەرزبووۋەو، لى كاتىكدا دەنگۇى ئەوۋە بلاوۋوۋەو كە بەلىنى بە سەددام داوۋە كچەكەى بدات بە سەددام. ئەویش وەك حوسەين كامىل ھەمىشە توۋرەو تۆسن بوو. عەبدولتەواب لى زۆر پوۋوۋەو ژيانى منى سەختەر كەرد و پىارمدا ھەولبەدەم لى جىھانى سەربازى- پىشەسازى و چاودىرىكەردنى ئەو پەزگارىم بىت.

سەرەتاي سالى ۲۰۰۰ نامەيەكم بۇ ئەمىر پەشىد وەزىرى نەوتى عىراق نووسى، تىايدا ئەوۋەم خەستبوۋە روو كە ئاخۇ دەتوانىت شوپىنىكم بۇ بدۆزىتەوۋە لەو پىشەسازىيەدا كە چەندىن سال پىشتەر دەستەم بە كار كەردن كەردبوو تىايدا؟ ئەویش وەلامى دايەوۋە كە وەزارەتى نەوت وەكو ئىمتىيازىك دەزانتىت كە پۇستىكى باشم پىشكەش بىكات. منىش پە لى ئومىد بۇ عەبدولتەواب نووسىم كە باوۋەم وايە سەركەوتوو نابم گەر بىت و وەك بەپىوۋەبەرى گەشتى سەعد بەردەوام بىم و داواى كۆبوۋنەوۋەيەكم كەرد بۇ گەفتوگۇ كەردن

لەسەر گواستەنەم بۆ ۋە زارەتى نەوت. ۋە لاملى نامە كەمى نەدايە ۋە
 ۋە لەناكاۋ لە ۋادەيەكى تەۋاۋ ناعەقلاندا ئەركى زياترم پىتدرا.
 مانگى دواتر جارىكى تر يىنىم، ۋاتە لە مانگى نىساندا، لە
 كۆبۈنە ۋە يەكى گەۋرەى لىژنەى بەپۆتە بردنى MIC. بەپۆتە بەرە
 گىشتىيە كان بۆ ھەموو كۆمپانىيەكى MIC راپۇرتى
 پىشكەۋتە كانيان پىشكەش كرد. ساتىك كاتى گىفتوگۇ كردن
 لەسەر كۆمپانىيە سەعدەت، عەبدولتەۋاب پروۋى كەردە من ۋە
 بۆ يەكەمجار لە دۋاى چەند ھەفتەيە كەدا قەسەى لەگەل كردم.

ۋتى: تۆ لە كارەكانت دۋاكە ۋە تۈۋىت. ئەمە بەھىچ جۇرىك
 قىولكراۋ نىيە. بە دۇنيايە ۋە ئەم جۆرە ھەلسۈكە ۋە تانە
 سەرەنجامە كەيان زىندانە.

تاكىكەكانى تۇقاندەكەى واىكرد دۆخەكەم بىن ھىۋا
 دەر كەۋىت. ترسم ھەبۈۋ تا كۆتايى ژيانم بە گىر خواردن لە MIC
 بەسەر بەرم. ھەرچەندە مەترسى زياتر ۋرۋاندىنى عەبدولتەۋاب
 بوۋ، بەلام لە ماۋەى سال ۋ نىۋىكى دواتردا سىن نامەى دىكەم بۆ
 نوۋسى. دۋاھەمىنيانم لە مانگى حوزەيرانى ۲۰۰۱ ئارد، تەنھا دۋاى
 تەۋاۋ كردنى دىزايىنى پالاۋگەيەكى نەوت. من بەۋ پەپرى پىژرە ۋە
 نوۋسىم، تا ئەۋ جىگايەى كە:

بەۋ پىيەى ئەۋ ئەر كانەم تەۋاۋ كەردۈۋە كە بەم دۋايە
 پىنم دراۋە، بە دەر فەت دەزانم كە داۋاكارى
 گواستەنە ۋە كەم دۋوبارە پىشكەش بىكەمەۋە. من بە
 تەۋاۋى قەناعەتم ھەيە كە ناتوانم لە MIC بەردەۋام
 بم. من زۆر ئارەزوۋى ئەۋەم ھەيە كە پىسپۇپى خۇم

لە پاللاوتنى نەوتدا پراكىتيزە بىكەم تا ئەۋەندەي تەمەنم
ماۋە. سوپاس و پىزى خۆم دەنىرم، بەۋ ھىۋايەي
ئىۋەش رازى بن و داۋاكارىيە كەم قىۋل بىكەن بۇ
ئەۋەي بىتۈنن زىاتىر خىزمەت بە زىدى خۇمان
بىكەن.

كاتىك ھىچ ۋەلامىكەم ۋەرنە گىرەۋە، راستەۋخۇ نامەيەكى تىرم
بۇ ئۇفىسى سەددام خوسىن نارد و داۋاي گۈاستەۋە كەم كىرد.
ھەنگاۋىكى ناۋومىدكەر بوو كە سوۋدى نەبوو. لە كۆتايىدا
عەبدولتەۋاب بانگى كىردم بۇ ناۋ ئۇفىسەكەي بۇ گىفتوگۈكىردن
لەسەر ئەۋ بابەتە. من ۋا گىرمانە دەكەم كە گۈنچكەكانى،
ھەستىيان بەۋ پەيۋەندىيەم كىردىت كە لەگەل ئۇفىسى سەددام و
يىستۈيەتى ئەم پەيۋەندىيە بىچىرىتت.

ئەۋ: "ئىۋە دۋا نامەي خۇتان لەسەر بابەتى گۈاستەۋە بۇ
ۋەزارەتى نەۋت نوۋوسىۋە". ۋاتە: ئەۋە فەرمانە.

"چى ئەگەر تەنھا چەند مانگىك چاۋەپى بىكەم پىش ئەۋەي
شىكى زىاتىر بنوۋسم؟" پىسىم. "دەتۈنەت بارودۇخەكە بىگۈرەت."
ئەۋ: بارودۇخەكە گۈراۋە. ئەركىكى نويم بۇ تۇ ھەيە.

ئەۋ ۋتى كە لە پۈستەكەم لە كۆمپانىيى سەعد رىزگارم دەيت
و دەكىرمە بەپۈۋەبەرى پۈۋزەكان بۇ ھەموو MIC. من
سەرپەرشتى بۈدجەي دەزگاي كارە گىشتى. و سەربازىيە
بەرفراۋانەكانم دەكەم كە گەۋرەترىن رىكخراۋ بوو لە عىراقدا.
ئەمەش بەۋ مانايە بوو كە دەبوو بىچمە ناۋ بىناي بارەگاي MIC.

له جياتی نهووی له عهبدولته واپ دوورتر بېمه وه، ده بوو لئی نزيکتر بېمه وه.

من: "نه گهر گواسته وه که ږهت بکه مې وه چی؟"

نهو: ناتوانیت. نه گهر هه ولېده، دهر نه نجامی سزای بهدوا دادیت و ږهنگه باش بزانت که سزا کانش چین.

له عیراقدا هه میسه هه ږه شیه کی ږه رده پوشرکاو مه ترسیدارتره له هه ږه شیه کی ناشکرا. هه ږه شیه گشتی نهو بو زیندانی کړدم له کاتی کوبوونه وی ده سته ی به ږیوه بردن سالتیک پیشر، ږیگه یه ک بوو بو دانانی من له م شویته. به لام من ته و او له مې به سته ی به یامه کی تیگه ی شتم. چونکه باسی ږیدانی منی بو ناو زیندانی که نه کړد، زانیم که عهبدولته واپ نه مجاره یان به شیوه یه کی کوشنده جدیه له م کاره. منیش ږر سیارم کړد که نایا به گواسته وه م بو ناو MIC، ته نیا به نیازه نزيک بکاته وه. سه رنج بدن نه م ږژیمه نه و نه ده به نه پنی کاری ده کړد که مې به سته ی ږاسته قینه نزيک بوو له م حاله وه ده ستیشان بکړیت. دواتر هاو کاریکم گومانه کانی منی ده رخست کاتیک پنی وتم بیستویه تی که ناسایشی MIC ږهرمانی ږوونیان پندراوه بو نهووی چاودیری من بکه ن. من چوومه ناو نؤفیسکی شیوه گو شیه یی له نهومی دووه می باره گای MIC، و زوری نه خایاند خوم به ږوتیتیکه وه جیگیر کړد. هه موو به یانیه ک کاتز میر هه شت ده گه ی شتم شویتي کاره کم، دوی نهو سکر تیره کم قاوه یه کی تورکی و کاغه زه کانی بو ده هیتام که پیویست بوو بو نهو ږوژه پیداجوونه ویان بو بکړیت. ستافه کم - که له چل نه ندازیار و ته کنیکار و ژمیریار پیکه اتبوو- نزيکه ی

سى سەد پىرۋىزەيان لى ئەستۇ بوو. ئىمە سەرپەرشتى پىلاندانان و ھەلسەنگاندن و بەدواداچوونمان دەكرد، بۇيە فراوانترىن دىدگام بۇ كارە سەربازى-پىشەسازىيەكانى حكومت دەستكەوت. بەرنامەكانى چەكى كۆمەلكوز تا ئەو كاتە مېژوويەكى كۆن بوو. گروپى ئەلىكترونى كارىيان لەسەر پادار و پەيوەندى سەربازى دەكرد و بەشى چەك و پارچەكانى تەقەمەنى ۋەك تۇپخانە و تەفەنگ و موشەك بەرھەم دەھىتا. گروپى ماددە كىمىيەكان مامەلەيان لەگەل پالاوگەكان و بەرھەمەتپاننى باروت و گىراۋەى ترشەكانى دروستكردنى تەقەمەنى و سووتەمەنى بۇ موشەك و ھاوشىۋەكانى دەكرد. نىزىكەى يەك لەسەر سىتى پىرۋىزەكان لە سروشتدا مەدەنى بوون، ۋەك پالاوگە و وىستگەى پاككردنەۋەى ئاۋ.

لەم ماۋەبەدا زىاتر كەۋتمە ژىر فشارەۋە بۇ ئەۋەى بېچمە ناۋ حزبى بەعسەۋە. من لە پۇژانى سەرەتاي كاركردنم لە IAEC لە سالانى خەفتاكانى سەدەى پابردوۋەۋە بەرەنگارى پەيوەندىكردنم بوومەۋە. بۇ من حزبى بەعس بى مانا بوو. ھەرچەندە لە ناۋەپاستى سەدەى بىستەمدا ۋەك بزۋوتنەۋەيەك بۇ يەككىتى عەرەب دەستى پىكرد، بەلام لە عىراقدا وشك بوۋەۋە و بوو بە تۇرگانىزىمىكى دىلسۇزى بۇ سەددام حوسىن. ھەرچەندە زۇرچار ئەندامىتى حزب كىلىلى پلەبەرزكردنەۋە بوو، بەلام كۆبوونەۋەكانى پىر بوون لە دروشمى بى عەقل و چەپلە لىدانى سەرۋك. ئەگەر ھىچى تر نەبوۋايە ئەۋا ھەستىم دەكرد ئەمە تەنھا كات بەفپىرۋدانىكى زۆرەۋ و ھىچى تر.

بە لەيلام گوت: "ئاتوانم ئەم جۆرە دۆگمايە ھەرس بکەم. ئەو شتیکى يېمانايە. لە کاتیکدا باسى ئازادى دەکەن بەلام ئەمە وا دەکات بېشىمەو".

لە دەورووبەرى ئەو کاتەى کە يەكەم نامەم نارد و داواى گواستەووم دەکرد، عەبدولتەواب يەكێک لە جیگرەکانى نارد بۆ ئەوێ رووبەرووم بێتەو سەبارەت بە بى باکیم بەرامبەر بەو حزبە. جیگرەکەى: "دەزانیت تۆ تاکە بەپۆتەبەرى گشتى کە ئەندامى پارتى بەعس نیت؟! دەزانى کە ئەمە چەند شتیکى مەترسیدارە!"

ئیدی منیش لە ژێر ئەم ناچارىيەدا جار جارە بەشداری کۆبوونەووەکانم دەکرد. رازى بووم بىمە لایەنگرى حیزب. بەلام دوور لە ئەندامىتى لە حیزبەکەدا، ئەمە سەرەپای ئەوێش پىویستى بە بەشداریکردنم لە کۆبوونەووەکاندا دەبێت. جارێکیان چوومە يەكێک لە کۆبوونەووەکان، ئەوێبوو کە ئەووم بە شتیکى گالتهجارانە زانى و سوێندم خوارد کە ھەرگیز جارێکی تر بەشداری کۆبوونەووەى تر نەکەم. لە ھەفتەکانى دواتردا، لەلایەن ئەندامەکانى پارتى بەعسەو پەيوەندىم پێوەکرا و دەیانپرسى بۆچى لە کۆبوونەووە فەرمیەکانم غیاب بووم. ھەر جارێک داواى لىبوردنم دەکرد بەو بیانوویەى کە سەرقالى کارى زانستى گرنگ بوویمە. ھەرچەندە شتەکان ناراستگۆیانە بوو، بەلام دیاربوو ئەم بەھانەى زۆر باش بوو بۆ ھەموو جارەکان و بۆیە ھەرگیز بەشداری ھیچ کۆبوونەووەى کى تر نەکرد.

پۆستە نوێیەکەم پێگەى پێدام نەک تەنها تەواوى مەوداى کارەکانى MIC بىنیم، بەلکە بە چاوى خۆم ئەو بەفەرۆدان و

گەندەلىيە ئەزمۇون بىكەم كە بە ھەموو گۆشەكانى ھىكۇمەتدا
 بلاۋبوۋەتەۋە. سەددام زىاتىر داۋاى چاۋدىرى پاستەۋخۇى بەرنامە
 سەربازى-پىشەسازىيەكانى دەكرد، بەلام ۋا دىار بوۋ ئەۋەندە لى
 ۋاقىع داپراۋە كە سەركردەكانى پىرۋزەكان ھەستىيان بە ئازادى
 دەكرد لى ھەلبەستى درۆ ۋ دەلەسەى پىشكەۋتن. ئەمەش
 بەتەۋاۋەتى مىنى تۈپە كىرد. كاتىك زانست گەندەلى تىكەۋت، ئىتر
 ئەمە زانست نىيە. زۆر نمۇنەى پىرۋزەى ساختەم بىنى كە لى
 پاستىدا بنەمايەكى كەمىيان ھەبوۋ، بەلام يەكىكىيان بە تايىبەتى لى
 يادەۋەرىمىدا ماۋەتەۋە. پىداچۈنەۋەم بە راپۇرتىكى بەپىۋەبەرى
 پىرۋزەيەكدا كىرد كە بە بەھاي دەيان مىلۇن دۆلار پارەى بۆ
 تەرخانكراۋو بۆ پەرەپىدانى موشەكىكى دزە فېۋكە كە لى شان
 ھەلدەدرىت (دەتۋانىرت بىخرىتە سەرى شان). لى راپۇرتى
 پىشكەۋتەكانىدا ھاتبوۋ كە پىرۋزەكە زىاتىر لى سەدا ۷۰ تەۋاۋ بوۋە.
 بەلام كاتىك داۋاى بىنىنى دىزايىنەكانى موشەكەكەم كىرد، بىنىم
 كە تەنھا لىستى پارامىتتەرەكانىيان ھەيە. ھەموو شتەكە بۆنى
 ماسىيەكى پىزىۋ لىدەھات. ئەمەم گەياندە عەبدولتەۋاب، سەرەتا
 فەرمانى پىتدام لىكۆلىنەۋەبەك بىكەم بەلام دۋاتىر فەرمانى كىرد
 لىكۆلىنەۋە دابخەم دۋاى ئەۋەى داۋاى چاۋپىكەۋتنم لىگەل
 تۈپتەرەئانى زانكۆى بەغدا كىرد كە ۋەك پاپۇتكارى پىرۋزەكە
 ناۋيان ھاتبوۋ.

فرىۋدان لى ژىر كۆنترۆل دەرىچۈۋبوۋ. ژىردەستەكان ئەۋ
 شتانەيان بە سەددام دەگۈت كە دەبىيىست بىيىستىت ۋ ئەۋىش لى
 باشتىرىن ھالەتدا تىگەبىشتىكى شلى لى وردەكارىيەكان ھەبوۋ.
 كاتىك بەپىۋەبەرى گىشتى MIC بەرپىرسى موشەكەكانى ئەلسەمۇد

بانگه‌شت كرا بۇ ئەوئى راپۇرتى پىشكەوتنى پىن بدات، بۇ نموونە، ئەو بە تەواوى خۆى لە بابەتتى كارەكانى بەدوور گرت. دەرھىنەرە كە لەبرى ئەوئى راپۇرتىك بدات، شىعەرىكى خوتىندەو كە نووسىبووى و ستایشى سەددام دە كات. واديارە سەددام بەهۆى خوتىندەو كە جۆش و خرۆش گرتبووى، دەستخۆشى لىكرد بۇ ھەولە ئەدەبىيەكانى و وردەكارىيەكانى پەرۋزەى ئەلسەمۇد شىكستى ھىنا. بەلام پەرۋزەكانى چەكسازى عىراق سەرەپاى گەندەلى ناوخۆى و ئاستەنگى دەرەكى بەردەوام بوون. سزا بەردەوامەكانى نەتەوئە يەكگرتووەكان، عىراقى قەدەغە كرد لە كەپىنى ئەو شتانەى كە پىتى دەوترىت (بەكارھىنانى دوانەبى) كە دەتوانرىت بۇ بەرنامەى قەدەغەكراوى چەكى ناتەقلىدى يان مووشەكى دوور مەودا بەكاربەيتىرت. كىشەيەكى دووبارەبووئە برىتى بوو لە بەدەستەننانى جىرۆسكۆپى كوالىتى بەرز كە بۇ جىگىر كەردنى مووشەكەكان بە كاردەھىتران. ھەرچەندە سزاكانى نەتەوئە يەكگرتووەكان پىنگەيان بە عىراق دا كە مووشەكى سەربازى كورت مەودا بەرھەم بەيتىت، بەلام دەتوانرىت ئەو جىرۆسكۆپانە بۇ ئەو مووشەكانەش بەكاربەيتىرت كە سنوورى سەپىتراوى نەوئە و سى مىل تىدەپەراند. بەلام سنووردار كەردنەكان ھەموو دەرچەكانى نەگرتبوون و تىيىنىم كرد كە ئامىرى MIC كۆمەلىك كەنالى ھەيە بۇ دەرەبازبوون لىيان. ھەركاتىك پىنۆستى بە جىرۆسكۆپ ھەبوو، بەرپۆئەبەرايەتتى كەپىن و فرۆشتن بە كۆمپانىاكانى بەرەى عىراقى لە كەرتى تايبەتدا دەپۆشت كە پەيوەندىيەكى بەرفراوانى بازاپى رەشيان ھەبوو لە ولاتانى وەك رۇوسىا و بىلارۇس. لە پىنگەى ئەم كەنالانەى پشەوئە عىراق توانى

زۆر شتومە كى قەدەغە كراو بە قاچاخ بخاتە ناو ولانە كە يەوہ.

كەواتە بۆچى سەددام بەرنامەى چە كى ئەتۆمى خۆى دەست پى نە كەردەوہ؟ ئەگەر ھىشتا دەتوانرا شتومە كى قەدەغە كراو لە بازارى رەشدا بۆ چە كى ئاسايى بىكردىت، بۆچى ھەمان ئەم شىوازانە بەكارنەھىترىت بۆ ئەوہى دووبارە ھەولى پەرەپىدانى چە كى ناتەقلىدى بدات؟ بىگومان بىجگە لە سەددام ھىسنى كەس ناتوانىت بە تەواوى وەلامى ئەم پىرسىارە بداتەوہ. بەلام لە روانگەيە كى لۆژىكىيەوہ، چەند ھۆكارىكى زۆر پىراكتىكى ھەبوو بۆ ئەوہى جارىكى دىكە بەدواى بۆمبە كەدا نەگەرپتەوہ. سەرەتا، ئەو بە شىوہيە كى باش قازانجى لە بەرنامەى نەوت لە بەرامبەر خۆراكدا دەكرد. ئەو كۆشكە نوپانەى كە لە سەرانسەرى عىراقدا دروست دەكران، تەنبا ھۆكارى ئەمە بوو. جىگاي سەرسوپمانە كە بەرنامەى نەوت بۆ خۆراكىش دەستى بەسەر دەسەلاتدا بەھىزتر كىردبوو. زۆرەي دانىشتوان و بەتايبەت ھەزارانى گوندنشىن، ئىستا وابەستەي بەشەخۆراكى ھۆكومت بوون بۆ كەلوپەلى سەرەتايى، وەك ئارد و زەيتى چىشت لىتان. ئەمەش شىوازىكى نوپى كۆنترۆلكردنى بەسەر ئەواندا بەرژىم بەخشيوو. لەوانەيە سەددام تەواو بەدۆخى ئىستا پازى بوويىت و ھەستى كىردىت كە تواناي مەترسى ئەوہ نىيە ئەم بەرنامەيە بخاتە مەترسىيەوہ. قاچاخچىتى چەند جىرۇسكۆپىك شىك بوو، بەلام ئەگەر ئەو بەرنامەكانى چە كى جۆرى خۆى پىكبەھىتتەوہ، و نەتەوہ يەكگرتووەكان لەو بارەيەوہ بزائىت، كۆمەلگەي نىودەولەتى بە دۇنيايەوہ پىككەوتنى نەوت بەرامبەر خۆراك ھەلدەوہ شىتتەوہ.

دوۋەم: دەستېڭىرىدەنەۋەى بەرنامە ئەتۈمىيە كە كاريكى گەۋرە دەبوو. بە درىژايى سالانى نەۋەدەكان پىشكەرەكان ئەۋەندە بە تەۋاۋى بەرنامەكەيان لەناۋەردبوو كە تەنھا ئەۋ زانىاريانەى لە نىۋو مېشك و سەرماندا بوون مابوونەۋە و لەگەل ئەۋ بەلگەنامانەى لە باخچەكەمدا نىژرابوون. پىشكەرەكان بەتەۋاۋى كۆڭگاكاني يۇرانيۋى پىتتىراۋى عىراقىان خاپوور كەردبوو. لەلايەكى تر ئامىرەكانيان يان لابرەبوو ۋەيان بىتوانايان كەردبوون بۇ دروستكەردنى پىكەتەكان بە شىۋەيەكى رەسەن. ھەرۋەھا تۋرى نىۋەۋەلەتى داينىكەرانى پارچە و شارەزايى تەكنىكى كە ئىمە زۇر پىشمان پىن بەستبوو، ئاشكرا بووبو. حكومەتى بەرىتانيا كۆمپانيى ماترىكس چەرچل و كۆمپانياكاني بەرەى عىراقى لە بەرىتانيا داخستبوو. ھەرچەندە دەسەلاتدارانى سويسرا بەرپۈەبەرانى شاۋبلىن يان ئەۋ كۆمپانيا سويسريانەى دىكەى كە پارچەيان بۇ داين دەكەردىن، دادگايى نەكەردبوون، بەلام مەۋف دەتوانى گرىمانە ئەۋە بىكات كە ھەر ئالوگۆرپىكى بازىرگاني لەگەل عىراق لە نىزىكەۋە چاۋدىزى دەكەرت. دۋاى تاقىكەردنەۋە بەرزەكان لە ئەلمانىا، پەيۋەندىيەكانمان لەۋى تەۋاۋ بوون. دووبارە دەستېڭىرىدەنەۋەى بەرنامەى ئەتۈمى پىۋىستى بەۋە بوو كە سەرلەنۋى لە سفەرۋە دەست پىكەين بەتايىت لەپوۋى سەرلەنۋى كەپنەۋەى كەل و پەلە پىۋىستەكان. لەلايەكى تىرىش ھەموو جىهان سەبرى دەكەردىن.

رەنگە فاكەتەرىكى دىكە نەبوۋنى حوسەين كامىل بوۋىت. بەراستى بەرنامەى ئەتۈمى لەۋ ساتەۋە رەگى داكوتا كە حوسەين كامىل لە سالى ۱۹۸۷دا ۋەك بەرپرسى MIC دەستىشانكرا، فەرمانى

پىكرىم كە بەرنامەى سەنتەرفىوج دەست پىيىكەم، ھەر ئەۋىش بوۋ
 كە دەستىكرد بە بەرنامەى چەكسازى بە سەرۋكايەتى دىكتور
 سەئىد. بەھرى زانايانى ئاراستەى تىمە كارىگەرەكان كىرد و لە
 رېگەى بەلئىنى پاداشت و بە تايىبەتى سزادانەۋە پالئەرىكى بۆ دىن.
 لەۋانەىە حوسەين كامىل ئەۋ ھىزە بوۋىت كە بەرنامەكانى چەكى
 كۆمەلكۈزى چىركىدۆتەۋە و بەبى ئەۋ، تەماحە ئەتۈمىيەكانى
 سەددام خۇيان خستە ناۋ كايەى خەۋنە ناپوۋنەكانەۋە.

پرسىارەكە ھەروا ماۋەتەۋە كە ئايا سەددام بەنيازى ئەۋە بوۋە
 كە بەرنامەى ئەتۈمى پىيىكەبىتتەۋە؟ لە ژىر دەسەلاتى پىشنىنى
 نەكرامى ئەۋدا، خەۋىتىكى ناپوۋن دەتۈانىت بە چەقەنەى
 پەنجەكانى بىتتە شىتىكى ناچارى. لە رابردوۋدا بە پوۋنى
 مەبەستەكانى خۇى نىشان دابوۋ، لە ھەنگاۋە نايەكسانەكانى لەگەل
 رىياكتۈرى فەرەنسى لە سالانى ھەفتاكان تا ھەۋلەكانى پىتاندىنى
 يۋرانيۋمى تەۋاۋ و بەرنامەى بەرىەككەۋتن و تىكچىرژان پىش
 جەنگى ۱۹۹۱. تاۋەكولادانى حوسەين كامىل، تا دەتۈانرا بەشىكى
 زۆرى بەرنامەى سەنتەرفىوجى شارەبوۋەۋە.

تەنەت لە سالانى تارىكىشدا نىشانەكانى خواستى درىژخايەن
 بۆ چەكى ئەتۈمى ھەبوۋن. دىارتىرىيان ئەۋ راسىتەىيە كە سەددام
 لە سالى ۱۹۹۱ەۋە، كاتىك بەرنامەكان كۆتايان ھات، بەردەۋام
 بوۋ لە دابىنكىردنى بودجە بۆ ئازانسى عىراقى بۆ وزەى ئەتۈمى، تا
 جەنگى ۲۰۰۳. رەنگە ئەۋ وىستىتى جىھان باۋەر بىكات كە
 بەرنامەىەكى ئەتۈمى بەردەۋامى ھەيە، رەنگە وىستىتى خۇى باۋەر
 بەۋ بابەتە بىكات. ئاسانە وىتەى سەددام بخەيتە بەرچاۋت كە

فېرنەكەي گەرم دەكرد، لانىكەم لى ئاستىكدا. ئەمانە ھەۋلى
 جەۋھەرى نەبوون كە لەسەر بىنەماي ستراتىژىيەك دامەزراون، بەلكو
 ئامازەيەكى بېچووك بوون بۇ مەبەست. پىدەچوو خواستى چەكى
 ئەتۇمى زۆر دواي مردنى بەرنامەكان مابىتەۋە، ۋەك تارمايەك
 زىنجىرەكانى بەدەۋرى مالىكى تارمايى نىشىندا لەدواي دەكشىت و
 دەسوپىتەۋە.

ئايا سەددام جارىكى تر ھەۋلى دروستكردنى چەكى ئەتۇمى
 دەدا، ئەگەر گەمارۆكان ھەلگىرايان و مەرجهكان دروست
 بوونايە؟ مروف ھەر ئەۋەندە دەتوانىت لە خەيالىدا بلىت بەلى.
 بەلام بۇ ئەۋكات زانىارى سەرەكى بۇ دووبارە بىياتنانەۋەي
 بەرنامەي سەنتەرفىوج برىتى بوون لەۋ بەلگەنامانەي كە لە
 باخچەكەمدا نىژرابوون، چاۋەپىنى فەرمانى قوسەي حسىن يان
 باۋكى بوو. بەلام ئەم فەرمانە ھەرگىز نەھات.

بەشى نۆپەم بەرەو جەنگ

لە سەرەتاي مانگى كانوونى دوو مى ۲۰۰۲دا و دوای
ماوئەيەكى كەم لە ھاتنى پشكەنەرانى چەكى نەتەو
يە كگرتووەكان، رۆژنيكان لە پر فەرمائىكى جياواز خرايە
بەردەم لەسەر مێزە كەم: "بەلگەنامەكانتان لە ئوفيسەكانتانەو
بگوازنەو بۆ ژيەر زەمىنەكە."

لە كاتىكدا لەسەر مێزە كەم دانىشتبووم و ياداشتەكەى
عەبدولتەوابم بۆ ھەموو بەرپۆتەبەرە گەشتىيەكانى MIC خويەندەو،
نەمتوانى بىر لەو نەكەمەو كە ئەمە پتەمايىيەكى سەير و بەپەلەيە.
سكەرتيرەكەم بانگ كرد بۆ ناو ئوفيسەكەم.

پرسیم: "دەتوانى زياتر لەم بارەيەو بزانیت؟ باسى كام
بەلگەنامە دەكەن؟ بەلگەنامەكانى ئیستا؟ بەلگەنامە
ئەرشيفكراوەكان؟ مووچە؟ لیستی كەلوپەل؟"

ئەو ھوو زۆر بەخیرایی وەلامم بۆ ھات: "ھەموویان."

دیارە پۆتیم ئەوكات تووشى شۆك بووبوو كە پشكەنەرەكان بۆ
يەكەمجار لە ماوئەي چوار سالدە لە سەرانسەرى عێراقدا خەريكى
پەلامار بوون. ئەو ھوو، ئەو رۆژە ھەموو بەلگەنامەكان وەكو
شاخىكى كاغەز بە خیرایی لە ژيەرەمىنەكەى بارەگای MIC

كەلە كە بوون، لە كاتىكدا بەرپۆتە بەرە كان ئۇفيسە كانيان لە فایله كان بەتال دە كرده وە. بەلام چەند رۇژىك دواتر پەرۆزە كە راگیرا. تىمىكى ھەوالى بى. بى. سى. بە جۇرىك زانیا كە بەرپەرسانى MIC بىرىكى زۇر بەلگەنامە دەگوازە وە و تۆرى كەنالە كەش چىرۇكىكى پەخش كەرد كە سەددامى تۆمەتبار كەرد بە پلاندانان بۇ لەناوبردنى بەلگە. عەبدولتەواب فەرمانە كەى پىچەوانە كەردە وە و بەرپەرسانى بەشە كانى راسپارد كە ھەموو شىتاك لە ژىرزەمىنە كە وەربگرنە وە. ئەمە ئەوئەندە خىرا روویدا كە تەنانت دەستمان نە كەردبوو بە گواستە وەى بەلگەنامە كانى بەشى پەرۆزە كانمان.

ئەلەكە كە جەختى لەسەر دۇخى سەرلېشتىواوى لە ئاستە بالاكانى حكومەتى عىراقدا كەردە وە. بەلگەنامە كانمان لە بەلگەى كېرنى نایاساى بۇ چەكى ئاساىى لە ھىچ شىتكى نەفرەتى زىاتريان تىدا نەبوو؛ ھىچ شىتك نەبوو كە پەيوەندى بەو چەكى كۆمەلكوژە وە ھەيت كە ئەمىرىكا و بەرىتانىاى سەرقال كەردبوو. سەددام بى پىوست گەرابووە وە بۇ دۇخى شاردنە وە، وەك ئەوەى ھەر بەشىوہەكى غەرىزەبى ئەو كارە بكات. لە ناو پلەبەندى MIC وە دەمتوانى بزائم كە ئەم ھەلوئىستە ھەلەبەكى ستراتىژىيە. بۇ جىھانى دەرە وە، تەنیا گومانى زىاترى دروست كەرد كە سەددام وازى لە بەرنامە كىمىايى و بايۇلۇزى و ئەتۆمىيە كانى ھىناوہ.

دۇخە كە لە دواى ھىرشە تىرۆرىستىيە كان بۇ سەر ئەمىرىكا سالىك پىشتەر پەرى سەندبوو. دواى ئەوەى ھىزە كانى سەر بە ئەمىرىكا ھىزە كانى تالىبانان لە ئەفغانستان لە دەسەلات دامالى، ئەمىرىكا سەرنجى "جەنگى تىرۆر"ى خۇى گۆرپى بۇ سەر عىراق. سەر كەردە كانى ئەمىرىكا و بەرىتانىا سەدداميان تۆمەتبار كەرد بەوہى كە بەرنامە كانى چەكى كۆمەلكوژى دەستپىكرەدووە وە و بەنھىتى

مامەلى لە گەل قاعىدە كىردوو. سەددام بە دوودلىو تەنیا لە ژىر ھەپشەى كىردەو ەى سەربازىي بەرفراواندا بە خولى نويى پشكىنى چەك پازى بوو. لەم كەشوو ەو ەى بىن مەتەنەيەدا، ناپەزايەتيە كانى حكومەتى عىراق كە ھىچ جۆرە چەكىكى كۆمەلكوژى نەماو، كەوتە گوڭى كەپ.

پشكەنرەكان سەرنجيان لەسەر ئەو تۆمەتانە بوو كە لە دۆسيەيەكدا خرابوونە ڤوو كە حكومەتى بەریتانيا لە كۆتايى ئەيلولى ۲۰۰۲ پشكەشى كىردبوو بەو ەى كە لە نيوان شتەكانى تردا بانگەشەى ئەو ە دەكرا كە عىراق دەتوانىت لە ماو ەى سالىك يان دوو سالىدا چەكى ئەتۆمى بەرھەمبەيتىت ئەگەر يۆرانيۆم و پشكەتەكانى بەشى پتويست لە دەرەو ە بەدەستبەيتىت. دۆسيەكە تۆمەتەكانى خۆى بە شىو ەيەكى تەواو لەسەر ئەو شتە جيگىر كىرد كە بانگەشەى دەكرد بەرنامەيەكى سەنتەرفىوجى نويى كراو ەتو ە. پشنيارى كىرد كە عىراق ەو ەلى داو ە دامەزراو ەيەكى بەرھەمبەيتانى موگناتيسى دروست بكات و ەزاران بۆرى ئەلەمنىۆمى بەدەست بەيتىت بۆ ئەو ەى وەك ڤۆتورى سەنتەرفىوج بەكارى بەيتىت. ەرو ەها ھا ئامازەى بە ڤاپۆرتە ەە والگريە كان كىردبوو، كە باسى لەو ە دەكرد كە عىراق لە م دواييانە دا ەو ەلى كپىنى ڤرپكى بە ڤچاوى يۆرانيۆمى لە ئەفريقا داو ە.

دواى ئەو ەى پشكەرانى ئازانسى نيودەولەتى وزەى ئەتۆمى ئەم بانگەشەيان خستە بەردەم بەڤۆ ەبەرايەتيى چاودىرى نيشتمانى، دكتور جەعفەر بانگەشتى كۆبوونەو ەى دەستەى بالاي زانايانى بەرنامەى ئەتۆمى پشوو كىرد. ئەوكات دكتور جەعفەر ڤاوپۆكارى سەرۆكايەتى بوو لەسەر بابەتى گواستەو ەى تەكنەلۇژيا، ئۆفيسەكەى ڤوو ە لە ڤووبارى دىجلە بوو لە تەنيشت

بالىوزخانەى پىشۋوى بەرىتانيا. لەم ژىنگە رەسەنەدا يەك بە يەك باسى سى تۆمەتە كەمان كىرد. گىرنگى دابىنكىردنى رۈۈنكىردنەۋەى باش بۇ پىشكەنرەكان رۈۈن بوو. ئىمە ئەر كە كەمان زۆر بە جىددى ۋەرگىرت چۈنكە دە كىرىت زۆر شت لى ۋەلامەكانمانەۋە ھەلپىتجىرىت.

دكتور جەغفەر ئاماژەى بەۋەشكىرد، كە رېكىخراۋى NMD بەدۋادىچۈن بۇ ئەۋ بانگەشەيە دەكات كە عىراق ھەۋلى كېرىنى يۇرانيۋى داۋە لى ئەفرىقا. چۈن ئەۋە تۆمەتلىك بوو لى دەرەۋەى شارەزايى زاناكان. رېكىكەۋتن كىرا كە دكتور فارس، سەرۋىكى پىشۋوى بەشى پىشكىرى ئەندازىاريمان لى كاتى بەرنامەى سەنتەرفىۋىجدا، سەىرى پىرسى بۇرى ئەلەمنىۋىم بىكات. دكتور جەغفەر داۋى لى يەكىك لى زاناكانى پىشۋوى EMIS كىرد كە لىكىۋلىنەۋە لەۋ تۆمەتە بىكات سەبارەت بە دامەزراۋەى بەرھەمەتتەنى مۈگىتەسى پلان بۇ داپىزراۋ، بە ھاۋكارى من.

من لەبارەى پلانەكانى كارگەى مۈگىتەسى لى (التەلى) كە نىزىكەى سى كىلۋەتەر لى رۈۋەھەلاتى بەغداۋە دوۋرە، شىتەك زانىارىم ھەبوو، چۈنكە سەرەتا ئەۋ پىشنىازە بەلاى مىندا ۋە لى MIC تىپەپۈۋ. لەگەل ئەۋەشدا من ئاشناى ۋەدەكارىيە ئالۋزەكانى پىرۋزە كە نەبووم، كە ھىشتا بەدى نەھاتبوو. لۈژىك ئەم دەرچەيەى دەرخست كە ئەۋان خاۋەن ئەۋ تىپروانىنە بوون بەۋەى كە دىزايەنەرانى كارگەى مۈگىتەسى ئاۋاتىكى نەتتىيان ھەبوو بۇ درۈستكىردنى پىكەھانەى سەنتەرفىۋىج. ھەۋلىكى ۋەھا بەرفراۋان ئەۋە دەگەيەتتە كە عىراق پىشتەر دامەزراۋەيەكى سەنتەرفىۋىجى بە قەبارەى بەرھەمەتتەنى لى كارەكاندا ھەبوۋە. بەلام بۇ ئەۋەى پىشكەنرەكان رازى بىكەم، ھەستەم كىرد پىۋىستە شتەكان قولىر

بىيىن. تەلەفۇنۇم بۇ دىكتور وىداد خاتەم كىرد كە لى سالانى
 ھەشتاكانى سەدەي رابردوودا لى بەرىتانيا بە موگناتىسى
 سەنتەرفىوج كارىيان كىردوودە و داوام لىكىرد لىكۆلىنەو لى
 پلانەكانى دامەزراوە كە بىكات، لىوانەش خىشتەي بەرھەمەتتان و
 فىزىيائى پىشت پلانەكانى موگناتىسىەكان. ئەو زانايەكى بەتوانا بوو
 و دواي يەك دوو ھەفتە لىكۆلىنەو، تۈانى بە شىۋەيەكى قەناعت
 پىكەر نىشان بدات كە موگناتىسى پلان بۇ داپىژراو بۇ كارەكانى
 ۋەك پەمپە ئاۋىيەكان، ماتۇرى پىشەسازى گەورە و موشەكى شان
 تەقنىراون، بەلام بۇ سەنتەرفىوج نەبوو.

بۆرىيە ئەلەمنىۋىيەكان شىتىكى دىكە بوون. كاتىك گۆيىم لى
 تۆمەتەكە بوو يەكەم كاردانەووم ئەو بوو كە ئەم تۆمەتانە تەننات
 سەرىپىچى لى لۆزىك دەكەن. بۇچى عىراق بۆرى كۆدەكاتەو، كە
 گوايە بۇ رۆتورى سەنتەرفىوج بوو، لىكاتىكدا ژىرخانى بۇ
 بەردەوامى بەرنامەي سەنتەرفىوج نەبوو؟ بەلام پىدەچو پىشكەرانى
 چەكەكان لەسەر ئەو پىرسە جىگىر بوون.

رۆژنىك پىش كۆبۈنەو كە لەگەل دىكتور جەغفەر،
 پەيوەندىيەكەم لى راۋىژكارى سەددام، لىوا ئەمىر ئەلسەعدىيەو
 پىگەپىشت، كە وتى پىشكەرەكان سەردانىكى بىچ ئامادەكارىيان بۇ
 دامەزراوەيەك لى (الرأية) كىردوودە، كە دىكتور كازىم مىجىبىل
 خەرىكى تۆزەنكىردەوۋى بەشىك لى بۆرىەكان بوو دواي ئەوۋى
 بە شىۋەيەكى نادروست ھەلگىرابوون. ژەنەرال ئەلسەعدى دىكتور
 كازىم ھىتا سەر ھىلى تەلەفۇنەو. تۈنى دەنگى نىزىك بوو لى
 نارەزايى. وتى ھەستى بەفلىكىردن كىردوودە لەلايەن پىشكەرەكانەو
 كاتىك پىتى وتن كە بۆرىيەكان بۇ موشەكى تۇپخانەن، تەحەداي
 ئەوۋەيان كىردوودە كە روونى بىكاتەو كە بۇچى ناتوانرېت بۇ
 رۆتورى سەنتەرفىوج بەكاربەيتىر.

دكتور كازم دەلەت: پىم وتن كە هېچ لەبارەى سەنتەرفىوجەو
نازانم. بەلام وەك ئەوەى راستىيەكان بشارمەو مامەلەيان لەگەل
كردم.

كاتىك ژەنەرال ئەلسەعدى ھاتەو سەر خەت، ئاگادارم
كردەو كە ئىمە لە كاتى ھەولە سەرەتايەكانماندا لەگەل
سەنتەرفىوجى جۆرى بيمزدا تاقىكردنەو پۇتورى ئەلەمنىۆمان
كردووە، بەلام تىرەكەى گەورەترە لەو بۆريانەى كە عىراق بەم
دوايە بۆ موشەكەكان داواى كردبوو. گوتم كە پۇتورى ئەلەمنىۆم
ناتوانرەت بۆ ئەو جۆرە موگناتىسيەى سەنتەرفىوج بەكاربەيتەرەت
كە لە سالى ۱۹۹۰دا سەرەكەوتوو بووين لە پىتاندىنى يۆرانيۆم، دواى
ئەوەى تەلەفۇنەكەمان داخست، جارىكى تر بىرم كردەو. من لە
پۇژانى سەنتەرفىوجەو لەگەل يەكەل ئەندازيارە بچوو كەكانم
—جەمال— راويژم كرد، ئەويش بىرى ھىنامەو كە پروفىسۆر زىب
لە كارەكانى سەرەتايى سەنتەرفىوجى موگناتىسي لە زانكۆى
فېرجىنيا لە كۆتايەكانى پەنجاكاني سەدەى رابردوودا ئەلەمنىۆمى
بەكارھىتاو. تەلەفۇنم بۆ ژەنەرال سەعدى كردەو تا خۆم راست
بەكەمەو. من گوتم، زۆر گرنگ بوو كە ئارگو مېنتى دروست
بدرەت بە پشكەرەكان بۆ جىي متمانە و نەبوونى تۆمەتى بۆرى
ئەلەمنىۆم. ئىمە نەمانتوانى بە شىوہەكى پۆلئىبەندى بلىن كە بۆرى
ئەلەمنىۆم بۆ سەنتەرفىوجى موگناتىسي ناگونجەت. پىويست بوو
كەيسىكى زۆر ورد بخەينەپوو. دەمزاني دكتور فارس
لىكۆلئەوہەكى ورد لە لىبورديى و تايەتمەنديەكانى بۆريە
ئەلەمنىۆمىەكان دەكات، بۆ ئەوہى نیشان بدات كە بەراستى بۆ
موشەكى تۆپخانە دانراون. ھەرەھا ھەستم بە دلئايى دەكرد كە

دەتوانىن ئەو تۆمەتەنە پوۋچەل بىكەينەۋە كە عىراق بە نەيتى بەرنامە ئە تۆمىيە كەى دەستىپىكردوۋەتەۋە.

لەم نىۋەندەدا، لەژىر فشارى توندى نىۋدەۋلەتەدا، سەددام لە ئاستىكى بىي ۋىتەدا ھاۋكارى پىشكەرانى چەكى دەكرد. دەستەبەجى دەتوانىن بىچنە ھەر بىنايەك لەۋانەش شۋىتەكانى سەرۋكايەتى و كۆشكەكان. تىمەكانى ئازانسى نىۋدەۋلەتى وزەى ئەتۆمى كە ئامپىرى پىشكەوتوۋيان بۇ پىشكىنى ئەتۆمى ھەبۋە، ھەموو پۇژىك سەردانى ئەو شۋىتەنەيان دەكرد كە بە وردى ھەلپىژدراۋون. بەبى ئاگاداركدنەۋە ھىرشىيان كرده سەر كارگەكانى چىمەنتۇ، كارگە كىمىيەكان، دامەزراۋەكانى پىرۇسىسكردنى خۇراك، كارگە كانزايەكان و سەنتەرە تايىتەكان بە ئەلىكتىرۇنىات و لەيزەر، لەۋى لەلەين بەپىۋەبەرە عىراقىيەكانەۋە ھاۋكارى تەۋاۋيان پىدرا. سەردانى دامەزراۋەى پىشۋى ئەلفوراتيان كىر كە ناۋى گۇپدراۋو بۇ ئەلمىلاد و كرابوۋ بە ناۋەندىكى لىكۋىلەنەۋەى سەربازى. چەندىن جار دامەزراۋەى ئازانسى عىراقى بۇ وزەى ئەتۆمى لە (التۋىتە) بەسەركردەۋە. لە سەنتەرى دىزايىنى ئەندازىارى پىشۋومان لە پەشىدە، پىشكىنى شۋىتەۋارى يۇرانيۇمىيان ئەنجامدا. ئەۋان نمونەى ئاۋ، ماددەى نىشتۋ و پۋۋەكىان لە دەۋرۋەرى ئەو شۋىتەنە ۋەرگىرت كە پىشتەر پەيۋەندىيان بە بەرنامەى ئەتۆمىۋە ھەبۋ. لە شۋىتەكانى بەرھەمەتتەندا ئامپىرەكانيان پىشكىنى. بەلگەنامەيان دەبرد و فەيلەكانى كۆمپىوتەريان لە كۆمپانیا بازىرگانىيەكان و كارگەكانى تەقەمەنى و بانكەكاندا ۋەردەگىرت. ئەۋان پۋۋىۋى پادىۋىتەريان ئەنجامدا بۇ سەرۋە و خۋارەۋەى پىپرەۋى ئاۋى سەرەكى عىراق. ئەۋان نمونەى ئايرۇسۇلىيان لە ئۆتۋىمىلى تايىتەمەند ۋەرگىرت كە لە

ماۋەى چەند مانگىڭىڭدا ھەزاران مىليان بېيۋو. ھېچ كام لە ھەولە كانيان ھېچ بەلگەيەكى لەسەر بوژانەۋەى بەرنامەيەكى ئەتۈمى نەدۈزىيەۋە.

بەلام لەگەل ئەۋەى بەپۈتەبەرايەتى چاۋدىرى نىشتمانى خەرىكى رەتكردەۋەى ئەو تۆمەتەنە بوو كە لەسەر كارگەى مۇڭتائىسى پلان بۇ دارپۇراۋ و بۇرى ئەلەمنىۈم و گرىمانەى كېپنى يۇرانيۈمى ئەفرىقى دەكرا، ناكۆكى دىكە سەريان ھەلدا. نەتەۋە يەكگرتەۋەكان فشارى خستە سەر سەددام كە فېپنى چاۋدىرى لە رېڭەى فېۋكە سىخۇرپەكانەۋە بۇ ئاسمانى عىراق قبول بكات و ياساى نىشتمانى پەسەند بكات كە چەكى كۆمەلكوژ قەدەغە دەكات. سەددام سەرەتا ھەردووكيانى رەتكردەۋە و ۋەك سووكايەتېكردن بە سەزۋەرى نىشتمانى عىراق داينا. لەۋەش جىپى مشتومېتر داۋاكارى پشكەنرەكان بوو بۇ كۆبوۋنەۋە لەگەل زانايانى پېشۋوى چەكى كۆكۆزى بە شىۋەيەكى تايبەت، بەبې چاۋدىرى حكومەت و دوور لە سنوورداركردن. سەرۋك بوش فشارى خستە سەر سەددام كە زانا پېشەنگەكان و خىزانەكانيان لە عىراق دەرېھىتن كە بتوانن بە ئاشكرا قسە بكەن بەبې ترس لە تۆلەسەندەۋە. رەنگە سەددام ترسى ئەۋەى ھەبوۋىت ئەگەر ئازادىيان پې بدرىت، زاناكان ئەو چاكەيە لە تاراۋگە بگەپىتنەۋە بە پېدانى زانيارى ناراست كە بتوانن يارمەتيدەر بن لە پاساۋەتتەۋە بۇ شەپ دژى عىراق. دۋاى چەند ھەفتەيەك لە دانۇستان، دۋاجار حكومەتى عىراق رەزامەندى دەرېرى كە رېڭە بە ھەندىك زانا بدات بە شىۋەيەكى تايبەت قسە لەگەل پشكەنران بكەن. بەلام NMD مەرجى دانا كە ھەموو

چاوپىكه وتنه كان به كاسىت تۆمار بىكرىن بۇ ئه وهى دواتر له لايهن بهرپۆه بهره كانيان پىداچوونه وه يان بۇ بىكرىت.

له گهل ئه وهى پشكهنره كان كاره كانيان جى به جى ده كرد، له ولاره بهرپرسانى كۆمپانىي MIC به سادىي مهترسىيه بهره سه ندووه كانى شهريان پشتگوئ خست. ههستى ئىنكارى ئه وهنده گه و ره بوو كه له درهنگانى مانگى كانوونى دووه مدا سه ره رشتى پلانىكى گه شه پىدانى ده ساله م ده كرد. ئه مه شتىكى ته واو بى مانا بوو. له كاتىكدا به هيزترىن سوپاى جيهان خوى ئاماده ده كرد بۇ داگىر كردنى مىللته كهى، سه ددام به چاوپىكى ورده وه داواى پلانى سه ربازى- پىشه سازى ده كرد تا سالى 2012. من بۆچوونى خۆم نه خسته پروو كه رهنگه ئه مه ئه وله وه تىكى ههله بىت، به له بهرچا و گرتنى بارودوخه كه. له برى ئه وه، هه موو بهرپرسانى وه زاره ته كانم كۆكرده وه و داوام لىكردن پرۆژه بهك پىشنيار بكهن كه هه م پابه ندبن به سزاكانى نه ته وه به كگرتو وه كان له سه ر كرىنه سه ربازىيه كانى عىراق و هه م بهرگرىيه كانى ولات له داهاتوويه كى دوور بخه نه پىشه وه.

پلانه كه مان چاره سه رى كه موكوپيه كانى سىسته مى دژه- فرۆكهى عىراقى كرد. سالانىك بوو فرۆكه بۆمب هاويزه كانى ئه مريكا و به رىتانيا به شيوه يه كى پچرپچر بهرگرى ئاسمانيان له ناوچهى دژه فرىنى باكوور و باشوور بۆمباران ده كرد. رادارى عىراق كاتىك ئاماژهى ده نارد، سوودى نه بوو چونكه هينده ده ناسرايه وه كه ئامانجىكى ئاسان بوون. له لايه كى دىكه وه مووشه كه كانى سه رزه وى بۇ ئاسمانى عىراق له مه ودا و وردىنيىدا سنووردار بوون. ئه وان له ماوهى زياتر له ده سالدا ته نانه ت يه ك فرۆكهى ئه مريكى يان به رىتانيان نه خستبووه خواره وه و

مووشە كەكانى ئەمىرىكا بەيى ھىچ لەمپەرىك دەگەشتە
ئامانچەكانىان لە عىراق. پلانەكەمان برىتى بوو لە پەرەپىدانى
مووشەكى وردتر و سىستەمىكى نوپى رادار، كە تاوۋەكو سالى
۲۰۰۸ ئامادە دەبوون.

لەم نىۋەندەدا، پىشتىر پروبەروبوونەوۋەيەكى ئاست نزم دەستى
پىكىردبوو. فرۆكە جەنگىيەكانى ئەمىرىكا و بەرىتانىا پۇژانە ھەلىان
دەكوتايە سەريان بۇ زياتر لاوازكىدى بەرگرىيە ئاسمانىيە
ھاۋاتاكانى سەددام. لە كۇتايى مانگى كانونى دووۋەمدا سەرۆك
بوش پىنگەي بە ناردى ھىزەكانى ئەمىرىكا بۇ ناۋچەي كەنداۋ دا.
كەنالەكانى تەلەفرىۋن و ھەۋالەكان راپۇرتيان لەسەر
ئامادەكارىيەكانى بىنكە سەربازىيەكانى ئەمىرىكا بىلاۋكردەۋە،
لەكاتىكىدا سەربازەكان بۇ شەرى تەۋاۋ خەرىك بوون ئامادەكارىان
دەكرد. كۆمەلىك راپۇرتىم بىنى كە ھىزە تايىبەتەكانى ئەمىرىكا لە
ئىستانوۋ لەسەر زەۋى ناۋخۇى عىراق چالاكىيان دەكرد. شەۋانە لە
مالەۋە سەيرى ئەم ھەۋالەم دەكرد، لە پۇژىشدا لە بارەگاي MIC
سەرقالى ئەۋە بووم كە دوا سەرنىجىمان دەرىپىن لە بودجەي
كارگەكانى چەك و كارگەيەكى پاككردنەۋەى ئاۋ و
پالاۋگەكانى نەۋت كە لە ماۋەى دەيەى داھاتوۋدا تەۋاۋ بكرىن.

لە كانونى دووۋەمى ۲۰۰۳ بەرپۇئەبەرى گىشتى ئازانسى
نىۋەولەتى وزەى ئەتۇمى محەمەد بەرادەى و ھانس بلىكس،
سەرۆكى پىشكىنەكانى نەتەۋە يەكگرتوۋەكان لە عىراق، بە
ئەنجومەنى ئاسايىشى نەتەۋە يەكگرتوۋەكانى راگەياند كە
"پرسىيارى كراۋە" سەبارەت بە بەرنامەكانى پىشۋوى چەكى
كۆمەلكۈزى عىراق ھىشتا ماۋە. لە ژىر فشارى نىۋەولەتى توند و

لە كەشۈھەۋاى بەردەۋامى گوماندا، داۋاى لە عىراق كىرد چالاكتىر
بىت لە ھاۋكارىيە كانىدا.

لە شۈپتە گىشىيە كانى شارى بەغدا، ھاۋلاتيانى ئاسايى بە
ورىيەۋە باسيان لە ۋووداۋانە دەكرد كە لە گۆرەپانى
ئىۋدەۋلەتيدا ۋوودەدەن ۋ بەم زوۋانە چارەنۋوسيان دىارى دەكرد.
كۆدەنگىيە كە، لانىكەم لە بەردەم خەلكدا ئەۋە بوو كە
ئەمىرىكىيە كان ۋلات داگىر ناكەن، بەلام ئەگەر وىستيان داگىرى
بەكەن، ئەۋا لەلايەن ھىزە عىراقىيە كانەۋە شىكىست پى دەھىتتىر.

ھەموو شەۋىك من ۋ لەيلا ۋ مىندالە كان لە ژوورى
مىۋانە كەماندا بە دەۋرى تەلەفزىۋنە كەدا كۆدە بوۋىنەۋە بۆ بىنىنى
ھەۋالە كان لە كەنالە كانى ئەلجەزىرە ۋ بى. بى. سى. سەربازە
ئەمىرىكىيە كان پۇزانە ناۋ كۆيت ۋ بىكەيەكى بەرفراۋانان لە
يىبابانە كاندا دانا كە دوور نەبوو لە سنوورى عىراق. پەيامىتىران
زۆرى نەخايند ژمارەيان بە ۲۰۰ ھەزار كەس مەزەندە كىرد.
مىلۇنان كەس لە سەرانسەرى جىھاندا پۇزانە سەر شەقامە كان بۆ
نارەزايەتى دەربىر پىن بەرامبەر بەۋ شەپەى كە لە ئارادايە.
شارەزايانى پۇژئاۋا لەسەر چارەنۋوسى ۋلاتەكەم خەرىكى
مىشۋمىرىكى گەرم بوون.

لە ۋى شۋباتدا سەبرى كۆلن پاۋلى ۋەزىرى دەرهۋەى
ئەمىرىكامان كىرد كە لەبەدرەم ئەنجۈمەنى ئاسايشى نەتەۋە
يە كگرتۋەۋە كان بەلگەى پىشكەش كىرد، كە گۋايە عىراق ھىشتا
چەكى كۆمەلگۈز پەرەپىدەدات، لەتتۋياندا تۆمەتتىكى دىرپۇخايەن
لەسەر بۇرىيە ئەلەمنىۋىيە كان. پىندەچۈۋ گەلانى ۋەك فەرەنسا ۋ
ئەلمانىا ۋ ۋروسىا بەۋ پىشكەشكىردنە سەرسام نەبن. ئىمە پىششىنمان.

كرد كه ئايا سەددام دەتوانىت پىشت بە پىشتىوانى ئەو ولاتانە
بىسەتت بۇ پىڭرىكردن لە لەشكركىشى. من ئەمەم زۆر بەدوور
دەزانى. ھەستەم كرد كه لەشكركىشى ئەمرىكى ھەتمىيە و تازە
ھەر دەكرىت.

كۆبۈنەوھى ھىزەكانى ئەمرىكا لە باكورى كۆيت نزيك بوو
لە تەواوبوون، بەھۆى ئەوھى كەلۈپەلى زۆر و سەربازەكان
كۆكرانەوھى بۇ ئەوھى پىڭە بدرىت بەشۈەيەكى باش كارەكە
بەپۈتەبچىت.

سەددام بەرامبەر بەو پووداوانەى كە بە دەورىدا دەخولانەوھى
وھەك بۇكسىتەرىكى مەندوو لە قۇناغى دوانزەھەمدا كە چاۋەپنى
لەيدانى كۆتايى دەكرد، كاردانەوھى ھەبوو. وتارەكانى پەر لە قسەى
زل بوون و بەلام نەيتوانى وەلامى ئەو ھىزە ترسانكانە بداتەوھى كە
لە دژى گرد ببۈنەوھى. دەنگۆى ئەوھەم بىست كە لەبرى ئەوھى
خۆى بۇ شەپ ئامادە بكات، خەرىكى پۇمانىكى نوئ بوو. سەددام
لە ماوھى دوو سالى رابردوودا "بە بى ناو" دوو پۇمانى دىكەى
چاپ كردبوو. يەكەمىان (زەبىيە و پاشا) بوو، كە تىيدا حاكىمىكى
مىھرەبان، نوئتەرايەتى سەددام دەكات، بەرگرى لە ژنىكى
قەشەنگ دەكات -ژنەكە نوئتەرايەتى گەلى عىراق دەكات- لە
ھاوسەرە خراپەكارەكەى -كە نوئتەرايەتى ئەمرىكا دەكات- چەند
لاپەرەيەكم لى خويئەدبووئەوھى و دواتر وھەك جۆرىك لە زىل و
خاشاك كە تەنيا لە عەقلىكى تەواو وەھمىيەوھى سەر دەردەكات،
فەرمەدابووھى لايەك. پوون بوو كە سەددام لە جىھانىكى تەواو
خەيالىدا دەژى.

لە ھەنگاۋىكى ئاشتەوايىدا، رەزامەندى دەرپرى لەسەر پىڭەدان

بە فرېنى فرۆكە سىخوپرە كانى 2-U بەسەر خاكى عىراقدا، بەلام ئىمتىيازە كە لەلايەن ئەمىرىكا و بەرىتانياوۋە پەتكرابەوۋە. پىدەچوۋ سەددام ھېچ ستراتېژىيە كى راستەقىنەى نەيىت بۇ مامەلە كەردن لەگەل بىناى ھەپەشەى سەربازى لەبەردەم دەرگا كەيدا. عىراقى بەسەر كەرتەكاندا دابەش كەرد بۇ بەرگرىكەردن لە بەرامبەر دوژمىتك كە بە تەواۋى لە خالە بەھىزەكانى تى نەدەگەيشت. بە شىۋەيەكى ھەپەمەكى دەستى كەرد بە دابەشكەردنى بەشەخۇراكى زىادە بەسەر دانىشتوۋانە كەيدا، بەبى ئەۋەى پىشېنى ئەۋە بىكات كە شەپە كە چەندە بەردەوام دەيىت. لە زۆربەى كاتەكاندا وا ديار بوو پۇيم پىنى باشتەر بوو چاۋەكانى لە ھەپەشەكەدا دابخات بەو ھىۋايەى كە ھەپەشەيەك يىت و تىپەپىت و ھېچى تر. لە بارەگاي MIC، بەرپەرسان كۆپۈۋنەۋەى بېشومارىان ئەنجامدا سەبارەت بە چۆنەتى مامەلە كەردن لەگەل پىشكەنرەكان بەلام خۇيان لە پلاندانان بۇ شەپىكى نرىك بەدوۋر كەرت.

ھەر زوۋ دۋاى وتارەكەى پاول، بەپىۋەبەرايەتى چاۋدېرى نىشتمانى ئاگادارى كەردمەۋە كە بېرپارە چاۋپىكەۋتن لەگەل پىشكەرانى نەتەۋە يەككەرتوۋەكان بىكەم و ئەمە دۋا چاۋپىكەۋتنم دەيىت لەگەلېان. پاشىۋەپۇى ۱۲ى شوباتى ۲۰۰۳ لە بارەگاي MIC ئۆتۆمىلىتك لە بەپىۋەبەرايەتىسەۋە ھەلېگەرتەم، لە پىنگادا بۇ ئۇفېسى نەتەۋە يەككەرتوۋەكان، ياۋەر و پاسەۋانم، بەپىز شاكەر ئەلپەيس، تۆماركەرىكى كاسىتى پىندام و پىنى وتم كە تەواۋى گەتوگۇبەكەم لەگەل پىشكەنرەكاندا بە كاسىت تۆماربىكەم. سەددام رايگەيانە كە دەيەۋىت چاۋپىكەۋتنەكان تۆماربىكەرىن بۇ ئەۋەى حىكۈمەتەكانى پۇژئاۋا نەتۋانن لىدۋانەكان بىقۇزنەۋە يان زانىارى ھەلە بىخەنە ناۋ تۆمارەكەۋە.

بەرپىز شاكر بە ياۋەرىيەۋە منى بىردە كافىرىي نەۋمى دوۋەمى
 بالەخانەي تۇفسىكى بەغدا و لە شوئە كەدا مابەۋە كاتىك من لە
 دەرگا كەدا چوۋمە ژوۋرەۋە. پىنچ پىشكەر كە لە دەۋرى مېزىك
 دانىشتىۋون، ھەلسانەۋە. لەنىۋاندا كەسىكى كەنەدەم بە ناۋى
 جۇرچ ھىلى لە پىشكىنەكانى سالانى نەۋەدەكاندا ناسىەۋە، بەلام
 پىشتر ھىچ كام لەۋانەي دىكەم نەبىنىۋو. لەۋانە دوو ژن، خەلكى
 ھۆلەندا و باشۋورى ئەفرىقا، ھەروەھا دوو پىاۋ، خەلكى بەرىتانىا
 و مىسر بوون ئەۋەبوو ھەرزوو خۇمان ناساند. لەكاتى دانىشتىماندا،
 ھىلى سەيرى تۇمار كەرەكەي كىرد.

ئەۋ: "ئايا بەراستى ئەۋە پىۋىستە؟"

گوتىم: "ئەۋە تەنھا رېكارەكانە"، دەمزانى ئەگەر بگەپىمەۋە
 بەبى تۇمار كىردنى دانىشتەكەمان كىشە دروست دەيىت. "بەلام
 ھىشتا نەمكىردۋەتەۋە، بۇيە ئەگەر دەتەۋىت پىشتر شتىكم لى
 پىرسىت . . ."

ئەم پىشنىارە تا رادەيەك بى باكانە بوو، بەلام شتىك لە مندا
 دەۋىست ئامازە بەۋە بىكات كە لانىكەم لە باخچەكەمدا، ھىشتا
 پاستىيەكان ھەن كە دەبى ئاشكرا بىكرىن. پىشكەرەكان سەيرى
 يەكتىريان كىرد و پەنگە درىكان بەۋە كىردىت كە باشترە پابەندىن
 بەۋە ياساينەي كە لەلايەن NMD ھەۋە دانراۋن، بۇيە كۆك بوون
 كە گىفتوگۆكە بە تەۋاۋى تۇمار بىكرىت.

تۇمار كەرەكەم داگىرساند و ھىلى و ھاۋكارەكانى بە نۆرە
 پىرسىريان دەكىرد. سەرەتا ئەۋە باسەكان ئەۋانەبوون كە لە ماۋەي
 سالانى نەۋەدەكاندا بە تەۋاۋى لىكۆلىنەۋەيان لەسەر كىراۋون.
 پىرسىريان كىرد دەربارەي دابەشكىردنى بەرپىسارىتى لە نىۋان

زانايانى سەنتەرفىوج لە كۆتايى ھەشتاكانى سەدەى ۋايردودا، و لە دواى شەپى ۱۹۹۱ لە كوئى كارمان كردوو. پىم گوت تىمە كۆنە كەى سەنتەرفىوجە كەمان تىستا زياتر لە سالى ۱۹۹۸ ۋەرش و بلاو، ئەمەش ئاماژەىە كى دىكە بوو بۆ ئەوەى ھىچ بەرنامەىە كى چالاكمان نىيە.

پرسىاريان لەبارەى ھەولەكانى عىراق بۆ كپىنى موگناتىسى كوالىتى بەرز و پلانە ھەلۆەشاوہەكانى دروستكردنى ھىلى بەرھەمھىنانى موگناتىسى كرد. لىكۆلنەوہەكانمان لەسەر ئەو بابەتە ۋوونكردەوہ و دلىامكردن كە موگناتىسەكان چەندىن بەكارھىنانى پىشەسازىيان ھەبووہ و ئەگەر بۆ سەنتەرفىوجەكان بوونايە، ئەوا منىش دەمزانى. پاشان ھاتنە سەر خالى سەرەكى خۆيان. وەك كۆلن پاول ھەفتەىەك پىشتەر ئاماژەى پىكردبوو، عىراق لە سالانى ۋايردودا داواى دەيان ھەزار بۆرى ئەلەمنىۆمى پلە بەرزى بۆ موشەكەكانى سەربازى كردووہ، كە بەپى سزاكانى نەتەوہ يەكگرتووہكان قەدەغەكراون. پىشكەرەكان دەيانويست بزانن ئايا ئەمانە دەشپىت شتىكى "بەكارھىنانى دووانى" بن كە مەبەست لى بەكارھىنان بىت وەك ۋۆتۆرى سەنتەرفىوج.

كەم وكوپىيە سەرەكىيەكانى ئەم بىرۆكەيەم ۋوونكردەوہ. تىرەى ئەو بۆريانەى عىراق فەرمانى كپىنى كردبوون، ھەشتا و يەك ملیمەتر بوو بۆ ئەوەى لەگەل تاييەتمەندىيەكانى موشەكەكانى تۆپخانەكەماندا بگونجىت. ئەو ۋۆتۆرە سەنتەرفىوجانەى كە لە كۆتايى ھەشتاكانى سەدەى ۋايردودا كارمان لەگەلدا كردبوو نزىكەى دوو ھىندەى ئەم تىرەيان ھەبوو. ئەم ناتەبايە گەورەىە بە

تەنيا ھەموو دىزاين و نەخشە كانمانى بى سوود دە كرد و پىويستى بە دىزاين كىردنەوھى تەواوى بەرنامە كە ھەبوو.

گوتم: "وھ دەزانن بەرنامەى سەنتەرفىوچە كەمان بۇ بەكارھىتانى پۇتورى پىشالى كاربۇنى داپىژرابوو. ھەروھە ئامادەبووين پۇلاى پتەو بەكاربەيتىن. بەلام ئەلەمنىوم مادەيەكى زۇر نزمترە. ئىمە و كاركردن بە ئەلەمنىوم مەھال بوو. ھەروھە ھىچ دىزاين و ھىساباتىكىمان نەبوو كە بۇ تىرەيەكى بچووكتىر بگۇنجىت".

من دەمزانى كە دكتور فارس پىشتىر دۆزىنەوھەكانى خۇى سەبارەت بە مىكانىكى بۆرىيە گومانلىكراوھكان و بەكارھىتانىان بۇ موھەكى تۇپخانە خستۇتە روو. بۆيە زىياترىش لەوھ لەسەرى پۇيشتىم بۇ ئەوھى روونى بگەمەوھە كە بۇچى لە پروانگەى ئەندازىارى بئەپەتسەوھە بۇ بەرنامەى سەنتەرفىوچ نەگۇنجاون. بەو دىزاينانەى كە لە سەنتەرفىوچى ئەلمانى كرىبوومان، توانىبوومان كۆپىيەكى ورد دروست بگەين. ئەمە پروسەيەكە بە ئەندازىارى پىچەوانە ناسراوھ، كە مرۇف بەھۆيەوھە مۇدېللىكى سەركەوتووى پىشتىر كۆپى دەكات. بەلام ھەر گۇرپانكارىيەكى بەرچاو لەو مۇدېلەدا پىويستى بە ئاستىكى تەواو نوپى زانست دەبوو. گۇرپانكارى پىشەيى لە تىرەى پۇتۇردا بە تەنيا ناچارى دەكردىن لە سفروھە بىكەيەكى شۆپە تۇپى نوپى دىزاين بگەين، لەگەل رووكارە وردەكانى و موگناتىسى و كاپ و ماتۇر و دەيان پىكھاتەى دىكە. پىويستى بەوھە دەبوو بگەپىنەوھە سەر تەختەى وىتەكىشان بۇ ئەوھى ھىساباتە ئالۇزەكان سەرلەنوپى بگەينەوھە.

مروڧ دەتوانىت ئەمە بەراورد بىكات بە تىمىكى ئەندازىارى
ئۆتۆمبىل كە دەيانزانى چۆن مۆدىللىكى دىارىكرامى مىرسىدس-
يىنن دروست بىكەن، و دىزاین و لىتھاتووى و زانىارىيە كانىان تەنھا
بۇ ئەو مۆدىلە بوو. ئەگەر كەسنىك بەشنىك لە جۆرىكى ترى
ئۆتۆمبىل بەم تىمە بدات- بۇ نموونە پىستۇنىك لە ئۆتۆمبىلى فىات-
ئەوا كاتىكى زۆر زۆرىان دەوئ تەوە كو فىاتىكى تەواو دروست
بىكەن.

ويستىم ھاوار بىكەم بەسەر پىشكەنرە كاندا: "ئۆپە زۆر بە ھەلەدا
چوون! جارى باسى ئەلەمنىۆم ھەر لەبىر بىكەن؛ بەلكو زىاتر بىر
لەو توانايانەى عىراق بىكەنەوۋە كە خاوەنىيەتى!" بەلام ئەوان ۋەك
ئەسپى پىشېركى واپوون كە پارچەيەك قوماش بەسەر چاوياندا
درايىت و وا دىار بوو دەتوانن تەنھا بە يەك ئاراستەدا رابىكەن.
دوچار كاتىك لە كۆتايىدا ھەموو پىسارىكى ئەگەرىيان سەبارەت
بە بۆرى ئەلەمنىۆم كرد، ئەوۋەبوو كۆتايىيان بە دانىشتنە كە ھىتا.

لەناخمدا پىسارىم لەخۆم كرد كە ئاخۆ ئەگەر بىت و
پىشكەنرە كان زانىارىيان لەسەر كۆگای نىژراوى بەلگەنامە و
پىكھاتە كانم ھەبووايە لەناو باخچە كەمدا - كە پىتويست بوون بۇ
دەستپىكردنەوۋەى بەرنامەى سەنتەرفىوج- پەنگە گومانە كانىان كەم
بىكردايەتەوۋە. مەن خەيالىم دەكرد تىمىكى نەتەوۋە يەكگرتوۋە كان
بەتتىمە مالىكەم و بەناو باخچەى گولە كاندا بېرۆم بۇ دامىنى
نىلۇفەرە كە بۇ ئەوۋەى دەست بە ھەلەكەندن بىكەم. ئەوان دەيانىنى
كە چۆن ئەو زەوۋەى كە لەژىريەوۋە بەرمىلى پلاستىكى
داپۇشپوۋ، بەھۆى زىاتر لە دە سال گۆرپانى ۋەرزە كانەوۋە پەق

بوو تەوۋە لى كاتىكدا بەرنامە كە بە خەوتوۋىي ماۋە تەوۋە.

تۆمار كەرە كەم كوزاندەوۋە، بەلام ھىشتا ئامادە نەبووم كافىرىا كە بە جىيەئىلم. سالانىكى زۆر بوو كە كۆمەئىك زانائى بىانىم نەبىنىبوو و تەنانەت رېوۋبەروو بوونەوۋەى دوو كاتۇمىرىمان بە جۆرئىك بە ھىزى كىردىم، كە ھەستىم بە پالئەرىكى بە ھىزى كىردىم بۇ يارمە تىدانى ئەم ھاۋرئى زانائانە بۇ گەشىتن بە راستىيە كان. ئەو مەترسىيەى كە بەرنامەى سەنتەرفىوج دروستى كىردىم، لى دامەزاراۋەى كى نەئىندا نەبوو لى شۆئىتىكى عىراقدا كە يۇرانيۇمى پىتىراۋى دەرھىتابوو كە دەتوانرئىت بىدرئىت بە تىرۇرىستان. مەترسىيە كە شاراۋە بوو، لى شۆۋەى زانىنىكدا كە دەكرا بە ھەموو جىھاندا بىلاۋىتتەوۋە. پەندىكى كۆنى چىنى ھەيە دەئىت، ماسى مەدە بە ھەزار بەلكو فىرى ماسىگرتى بىكە؛ واتە مۇۋف فىرى ماسىگرتى بىكە و تا تەمەنى خۇراكى پى بەدە". ئەوۋەى پىشكەنرە كان ھەرگىز نەباندۇزىبووۋە، ئەو زانىارىيەى سەنتەرفىوجە كە بوو كە دەتوانىت عىراق، ولاتىكى دىكە، يان گروپنىكى پارەدار بتوانىت بە تەنھا بازدانىك بەرنامەى پىتاندىنى يۇرانيۇم دەستىپىكات. ئەم جۆرە زانىارىانە بە ئەگەرىكى زۆرەوۋە بەقەد چەكىكى راستەقىنە مەترسىدار بوون، ئەگەر زىاترىش نەبىت. بەلام ئەمە بابەتلىك بوو كە نەمتوانى لى گەل ھىلى يان پىشكەنرە كانى تىرە تەوۋە يە كىگرتوۋە كان بىورۇژىم.

زىكەى ھەفتەيەك دواى ئەم كۆبوونەوۋەى، من و چەند زانايەكى دىكەى عىراقى لى گەل كۆمەئىك ھاۋاكانى بەرنامەى پىشۋى چەكى ئەتۇمى ئەفرىقاي باشۋور كۆبوۋىنەوۋە لى ھەۋلىكى كۇتايىدا بۇ يارمە تىدانى عىراق بۇ پاكىردنەوۋەى لىك تىگەشىنە

هەلەكانى لەگەل نەتەوہ يەكگرتوہەكان. ئەفريقاى باشوور مېژوويەكى مامەلەى شەفافيان لەگەل پشكەنرەكاندا ھەبوو. لە سالى ١٩٩٠، لەگەل دانانى بەرنامەى تېكچەرژان و كەوتنەخوارەوہ بۆ يەك بۆمب، ئەفريقاى باشوور بوو بە يەكەم ولات كە خۆبەخشانە دەستبەردارى تەماحە ئەتۆمىيەكانى بوو، دواتر زاناكانى دەستيان كرد بە ھاوکارى نزيك لەگەل چاودێرە نێودەولەتییەكان بۆ ھەلۆھەشاندەنەوہى ئامێرە ئەتۆمىيەكان و داينکردنى بەلگەنامە.

سېمىنارە كە تەنھا چەند كاتژمێرىكى خاياند. دكتۆرە پريحاب تەھا -ئەو ژنەى لە دەرەوہى عێراق بە دكتۆر ميكروپ ناسرابوو- باسى لە كارەكانى پابردووى عێراق كرد لەسەر چەكى بايولۆژى. دكتۆر فارس ئەو شىكارىيەى بۆرى ئەلەمنىۆمى پيشكەش كرد كە بۆ پشكەنرانى ئازانسى نێودەولەتى وزەى ئەتۆمى كردبووى. ئەوہ يەكەمجار بوو كە بە وردى گويم لە قسەكانى بوو. ئەو نيشانيدا كە پەھەندەكانى بۆرىيە ئەلەمنىۆمىيەكان لەگەل پيداويستىيەكانى موشەكى تۆپخانەدا دەگونجێت. ھەروەھا گونجانی كانزاکە ھاوتا بوو، بە يارمەتى پرۆژيكتۆريك لە سەرەوہ ئەم زانیاریانەى ھوونکردنەوہ.

گرنجترین گونجان لە تەنكى ستونيدا بریتیە لە سەرنجراکیشییەكەى، یان مەوداى بچووکی نێوان دوو میحوەر کە ڕەنگە بە دەوریدا بسووپیئەوہ. لە موشەكدا، ئەم نااسایی بوونە یارمەتى دیاریکردنی ڕێڕەوی فڕین دەدات. ئەمە تەواو ڕاست بوو کە سەرنجراکیشیی ئەو بۆریيە ئەلەمنىۆمىيانەى کە عێراق فەرمانى پێکەردبوو، بیکۆتایی بچووک بوون. ئەوانەى ئەفريقاى باشوور

پرسىارىيان لە دكتور كرد كه پىدهچوو تايه تەندىيە كان زۆر بەرزتر بن لەوەى مروف چاوە پى دەكات بۆ بەكارهيتانى سەربازى عىراق.

ئەوەبوو من بىرم لەوە كردهووە كه ئاخۆ ئىنگلىز و ئەمريكىيە كان چۆن گەيشتوونەتە ئەو ئەنجامەى كه بۆرىيە ئەلەمنىۆمىيە كان دەبى بۆ شتى تر بە كارها تەبن جگە لە موشە كى تۆپخانە. ئەوان شىوازيكى درۆينەى كلاسيكى لۆژىكيان پەپرەو كردبوو. لەبەر ئەوەى عىراق پىوستى بە بۆرى كوالىتى بەرز دەيىت بۆ بەرنامەى سەنتەرفىوج، وايان زانى كه كرىنى ئەوانەش بەلگەيە بۆ بەرنامەيە كى لەو شىوہە. بەلام نەيانتوانى لەنىو شتەكانى تردا جياوازيە كولتورىيەكانى عىراق لەبەرچاوە بگرن، كه ستاندارد كردن زۆر دەگمەن بوو و كوالىتى كەرەستەكان لە پەرۆزەيەكەووە بۆ پەرۆزەيە كى دىكە جياوازيە كى زۆرى هەبوو. بە خەيالىمدا هات كه هيندىك ئەندازيارى گەنجى عىراقى لەسەر تەختەى دارشتنى موشەكەكانى تۆپخانە ديزاين بكەن و داواى بەرزترين تايه تەندىيان بكەن، وريا بن لە هەر هەلەيە كى ديزاين كه بتايت تووشى كيشەمان بكات، بى ئاگا لەوەى داواكارىيە كى دواجار گومانى كۆمەلگەى نۆدەولەتى بەرز دەكاتەو.

هەر لەو هەفتەيەدا كه چاومان بەوانەى ئەفرىقاي باشوور كەوت، پشكەرەكان مووشەكەكانى ئەلسەمود ۲ و ئەلفەتحي عىراقىيان دۆزيەووە كه تواناى ئەوەيان هەيە چەند ميللىك سنوورى نەوود و سى ميل تىپەپىتن. جياوازي مەوداكەى لە پرووى ستراتيژىيەتەووە كەم بوو، بەلام نەتەووە يەكگرتووەكان رايگەيانەد كه

دەيىت ئەو موۈشەكانە لەناوبىرىن بۇ ئەۋەى عىراق ئەركەكانى جىيەجى بىكات. سەرەتا سەددام پەتىكردەۋە و گوتى مەگەر نەتەۋە يەكگرتۈۋەكان گەمارۇكانى سەر عىراق ھەلبىگىرىت، ئەمەش تەنھا گىزىيەكانى زىاتىر كىرد. ھەروەھا پىشكەنرەكان دە تۇپخانەى پىر لە گازى خەردەلى كوشندەيان لەناۋىرد، كە لە سالانى نەۋەدەكاندا دۆزىيانەۋە و بە درىژايى "سالانى تارىك" لە ژىر مۇرى نەتەۋە يەكگرتۈۋەكاندا مابوونەۋە. لەۋەدەچۈۋ ھەردوۋ پوۋداۋەكە بوۋىن بەسەرچاۋەى تىپۋانىتىكى نىۋەدەۋلەتى كە دەيىت عىراق ھىشتا خاۋەنى چەكى قەدەغەكراۋ يىت. سەرۇك بوش زىنجىرە وتارىكى پىشكەش كىرد و تىيدا ئەۋەى پراگەياندا كە ۋلاتەكەى بۇ شەر نامادەيە. لە كۇتايى مانگى شوباندا سەددام تەحەداى دىيەيتىكى كىرد، بەلام ئەمە ھەرزوۋ لەلايەن ئىدارەى ئەمىرىكاۋە پەتىكرايەۋە.

دوچار فەرماندەكانى ئەمىرىكا لە ناۋچەى كەنداۋ پرايانگەياندا، كە نامادەن بۇ لەشكر كىشى.

لە بارەگايى MIC فەرمانىكى نۆيى ناۋمىدىمان پىگەيشت: ئامىرەكانى ناۋ دامەزراۋەكانى MIC دەبوۋ بگوازيتهۋە يان ھەلبەۋەشيتىرتهۋە و لە شويتىكى تر ھەلبىگىرىن. بۇ چەند ھەفتەيەك پىش جەنگ، كرىكاران بە پەلە ئامىرە گىرانبەھاكانيان لىك نجيا دەكردەۋە و لەۋ شويتانەدا ھەلباندىگىرت كە كەمتر ئەگەرى بۆردومانكردىيان ھەبوۋ. پاشان نىزىك كۇتايى مانگى شوبات، جىگىرىكى دەمارگىرانبە فەرمانىكى نۆيى لە عەبدولتەۋابەۋە ھاتە ناۋ ئۇفيسەكەمەۋە.

ئەو: ھەموو بەلگەنامە كان لەناوېيەن.

لە مېزە كەمەو ھەرم بەرز كەدەو، ھەرم سوپما لە سروشتى كۆپىر و گىشتىگىرى فەرمانە كە. ئەمەش نىشانەيە كى تىرى سەرلىشىۋاۋى و ترس و دلەراۋكى بوو لەناو بىرۋى كراسىدا.

من: "واتە، بە چ شىۋەيەك لەناو يان دەبەين؟ پارچە كەردن يان سووتاندن؟"

جىگىرە كە ئامادە نەبوو ۋەلامى ئەمە بداتەو.

"ھەموو بەلگەنامە كان ئامادە بىكەن بۆ ئەوۋى لەناو بىرىن. كە ئامادە تان كەرد ئىنجا يە كەسر شىۋازە كە پروون دەيىتەو."

پۇزى دواتر بانگ كرام بۆ كۆبۈنەو ھەيە كى ئەمنى لە MIC، لەۋى فەرمانە كە گۆپدرا. ئىستا پىۋىستە ھەموو بەلگەنامە كاغەز يە كان سىكان بىكەين و فايلە كانى كۆمپوتەر بىگوازىنەو ھە بۆ سەر سى دى، كە دەتوانرىت بە ئاسانى بشارد رىتەو. پاشان بەلگەنامە كاغەز يە كان و ھارد دىسكە كانى كۆمپوتەر كۆدە كرانەو ھە بۆ لەناو بىردى.

دەبى سەددام پىشېنى ئەوۋى كەردىت كە ئەمىرىكىيە كان دەست بەسەر تەۋاۋى ۋىلاتە كەدا دەگىرن و بە فايلە كانى ھەموو ۋەزارە تىكىدا دەچنەو. لەگەل ئەۋەشدا ديارە گەپانەۋى بۆ دەسەلات پىشېنى دەكرد. ئەگىنا بۆ فەرمانى دروست كەردى سى دى؟ پىرۋسەيە كى ئازاۋە گىپانە بوو، كە گواستەۋى فايلە كان بە شىۋەيە كى ھىندە ھەپەمە كى ئەنجام دەدرا كە ئەگەر سى دىيە كانىش ۋەر گىرايەو، بىن ھىۋاى بوو، چوون زۆر ناپىك بوون.

ئەو ھەبۇ سەددام ھازى بۇ بە لەناۋىردىنى مۇشەكەكانى
 ئەلەسەمۇد ۲ و ئەلفەتەك كە مەۋداى پىگەپىدراۋىان تىپەپاندەبۇ. لە
 سەرەتەى مانگى ئازاردا، كرىكارانى عىراقى دەستىان كەرد بە
 لەناۋىردىنى مۇشەكەكان و زوۋرەكانى كاستىنگ كە بۇ
 بەرھەمەتپانان بەكار دەھىتران. بەپىۋەبەراپەتە بەدۋاداجۋىنى
 نىشتىمانى نوسراۋىكى دارەشت و ئەو بانگەشەپەى پىشۋورتى
 دۋوپاتەكرەۋە كە عىراق كۇگاكانى خۇى لە مادەى كوشندەى
 دەمارى فى ئىكس VX لەناۋىردۋە. بەلام ئىدارەى بوش ئەم
 ئىمتىازانەى پەتەكرەۋە و بەۋە ناۋى بەرد كە كاتەكەى زۇر دەرەنگە
 بۇ ئەنجامدانى ئەم كارە.

پشكەرانى ئەتۇمى دىرئەپان بە پۋوپىۋى تىشكەدانەۋەكانىان دا.
 كۇمپانیا بازارگانىپەكان و ناۋەندە پىزىشكىپەكان و دامەزراۋە
 پىشەسازىپەكانىان گەپان، لەتۋىاندە كۇمپانىپە سەعدە كە من
 بەپىۋەبەرى گىشتى بۋوم. لە ۷ ئازاردا مەمەد بەپادەى
 بەپىۋەبەرى گىشتى ئازانسى نىۋەۋەتەى وزەى ئەتۇمى چۋە
 بەردەم ئەنجۋمەنى ئاسايشى نەتەۋە پەكگرتۋەكان بۇ ئەۋەى
 كورتەپەك لە ئەنجامەكانى پشكەرەكان تا ئەۋكات بەخاتەپۋو.
 ۋادىاربۋو بە گىفتۇگۇ باش لىكۋلىنەۋەكراۋەكانمان قەناعەتەى
 كەردبۋو، بەۋ ئەنجامە گەپشتن كە ھىچ ئامازەپەك نىپە كە
 ھەۋەكانى عىراق بۇ ھاوردەكەردىنى بۇرى ئەلەمنىۋم پان
 بەرھەمەتپانانى مۇگناتىسى پەپەۋەندى بە سەنتەرفىۋجەكانەۋە ھەپىت.
 ئامازەى بەۋەشكەرد، ئەو تۇمەتەنەى باس لەۋە دەكەن كە عىراق
 ھەۋلى كەپىنى پۇرانىۋمى لە ئەفرىقا داۋە، بىنەمان. ھەرۋەھا
 پەيگەپاند كە پىۋىستە پشكەران بەردەۋام بن و داۋاى لە سەددام

کرد که خیرایی هاوکاریه کان زیاتر بکات. داواکاریه که ی دووباره کرده وه بۆ چاوپیکه وتن له گه‌ل زاناکانی عێراق له ده‌روه‌ی ولات. به‌لام دواى سێ مانگ له پشکینی ده‌ستیه‌ردانانه، وتی، ئازانسی نیوده‌وله‌تی وزه‌ی نه‌تۆمی هیچ به‌لگه‌ و ئاماژه‌یه‌کی جێی متمانه‌ی بۆ زیندوو‌کردنه‌وه‌ی به‌رنامه‌ی چه‌کی نه‌تۆمی نه‌دۆزیوه‌ته‌وه‌.

له‌ ماوه‌ی هه‌فته‌ی دواتردا، به‌هێزترین گهلانی جیهان به‌رده‌وام بوون له‌ مشتومڕ له‌سه‌ر داگیرکردنی عێراق. ئه‌مریکا و به‌ریتانیا و ئیسپانیا پشتگیریان له‌ کرده‌وه‌ی سه‌ربازی ده‌کرد مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی سه‌ددام به‌لگه‌ی ده‌سته‌جێی بدا که چه‌کی کۆمه‌لکوژی نییه‌. له‌ لایه‌کی دیکه‌وه‌ فه‌ره‌نسا، ئه‌لمانیا، پرووسیا و چین باسیان له‌وه ده‌کرد که پتویسته‌ کاتێکی زیاتر بدرێت به‌ پشکنه‌ره‌کان بۆ نه‌جامدانی کاره‌کانیان. تا ۱۵ی ئازار، کاتێک ئه‌مریکا پێشنیاریکی ولاتی شیلی بۆ پێدانی دوا ده‌رفه‌ت به‌ سه‌ددام په‌تکرده‌وه‌، دۆسیه‌که‌ داخرا. ئیتر ساته‌وه‌ختی حه‌قیقه‌ت گه‌یشتبوو.

له‌ ۱۷ی ئازاردا سه‌رۆک بوش ئاگادارییه‌کی ده‌رکرد که نه‌گه‌ر سه‌ددام و کوپه‌کانی له‌ ماوه‌ی چل و هه‌شت کاتژمێردا عێراق به‌جێ نه‌هێلن ئه‌وا پرووبه‌پرووی هێرشێکی سه‌ربازی ته‌واو ده‌بنه‌وه‌. ئه‌وه‌بوو سه‌ددام په‌تی کرده‌وه‌. پوژی دواتر نه‌ته‌وه‌ یه‌کگرتووه‌کان له‌سه‌ر ئامۆژگاری حکومه‌تی ئه‌مریکا داواى له‌ پشکنه‌رانی چه‌ک کرد که عێراق چۆل بکه‌ن. له‌ به‌غدا مامۆستایانی قوتابخانه‌کان خوێندنیان هه‌له‌وه‌شاندوه‌. کچه‌کانم له‌ ماله‌وه‌ مانه‌وه‌، ئه‌وان به‌ ته‌واوی ترسیان لێ نیشتبوو. دوکانداره‌کان ده‌رگا‌کانیان

كارەكانيانەۋە، ھەموو بەيانىيەك كاتزىمىر ھەشت دەگەشتىن، ئەو ۋەھمەيان ھەر لەلامابوو كە ئەو پووداۋانە ھەموۋى كابوسىيەكە ۋە تىدەپەرىت. ھەفتەيەك دۋاي دەستىن كىردى بۆردومانەكە، زىيانىيەكى خۇل بە بايەكى ھىزى گەرماۋە ھاتە ناۋ بەغدا ۋە تىشكى خۇرى كوزاندەۋە. تەمىكى پىرتەقالى تۈز تىكەل بە دۈكەلى تارىك ۋە تەمى شەپ، بىنايى قورسكردىبوو. دەمىكە گوتراۋە كە ھەقىقەت يەكەم قوربانى شەپ ۋە ئەمەش بە تايىيەتى بۆ شارى بەغدا راست بوو. راپۇرتە ھاۋتەرىيەكانى مەملەتتىكان لەسەر زەۋى ۋە لە مانگى دەستكرد لە مالاۋە پەرى سەند. لە ۲۶ى ئازاردا كەنالا ھەۋالىيە نىۋەدەۋلەتتەكان بىلاۋيانكردەۋە كە ھىزەكانى ئەمىرىكا ۋە بەرىتانىا بەندەرى ئوم قەسىرى عىراقىيان گىرتوۋە. ۋەزىرى راپاگەياندىنى سەددام، موحەممەد ئەلسەخاف، بانگەشەي ئەۋەي كىرد كە بەندەرەكە ھىشتا بە سەلامەتى لە ژىر كۆنترۆلى عىراقدايە. ھەروەھا راپاگەياندا كە ھىزەكانى عىراق ھىزى ئەمىرىكايان لە سنوورى كۈەيت بەرپەرىچ داۋەتەۋە. لە ماۋەي چەند كاتزىمىرىكىدا موۋشەكەكان كەۋتە سەر تاۋەرى تەلەفزىۋنى بەغدا ۋە پەخشى دەۋلەتتىيان كوزاندەۋە. لە بارەگاي كاتى MIC، بەرپىسان لەسەر ھىلى حزبى خۇيان ھىشتەۋە كە عىراق لە بەربەستى سەر كەۋتتەيىكى گەۋرەدايە. ئەۋ ئىۋارەيە پەيۋەندىيەكى تەلەفۇنىم لە ھاۋرىيەكەم لە شارۋچەكى ناسىرىيە پىنگەيشت، كەمىك پىش ئەۋەي بۆمبەكانى ئەمىرىكا خىزمەتگوزارى تەلەفۇن لە سەرانسەرى ۋالاتدا بىرن.

“مىن لە پەنجەرەكەمەۋە سەيىرى دەۋرەۋە دەكەم، ۋە تانكى

ئەمىرىكى لەسەر شەقامە كە وەستاو لەبەردەم مالە كەم!" بە بەپەلە ئەمەى وت. "بەلام من پىم وابوو ئەمىرىكىە كان ھىشتا لەسەر سنوور شەپ دە كەن."

گوتىم: دەزانم.

ئەو بوو بۆ ساتىك ترسم لەبىر كەرد كە تەلەفۇنە كە لەژىر سىخوڧى داىە و وتم: "من لە پىگەى سەتەلاىتەو سەىرى ھەوالە كان دە كەم."

كاتىك بۆ پۇژى دواتر ئەم پەيوەندىيە تەلەفۇنىيەم بۆ بەرپرسىكى MIC گىڧرايەو، ئەو بە گەمژەيىو وتى كە ھاوپىكەم دەپىت مەحكوم بكىڧت بەھۆى درۆ و خىانەتە كەيەو. بەلام دەمتوانى ئەو بەدى بكەم كە ئەوئىش راست ناكات؛ و دەمىنى دووڧووى لە چاوە كانىدا بوو. بەلام نەيدەتوانى ئەو بە ئاشكرا دەربىڧت كە چاوە كانى دەيانگوت.

شەپى پىڧاگەندەيى لە ھەردوولا بە تەواوى لە ئارادا بوو. چەند پۇژىك دواى دەستىڧەردنى داگىر كاريە كە، زىيانىكى سىبى كە برىتى بوو لە نامىلكەى كاغەز لە ئاسمانە كانى سەرووى مالە كەمانەو ڧىڧەردانە خوارەو. ئەو نامىلكانە لەسەر زەویدا دەسۋانەو، بەھۆى ھەل كەردن و لىدانى (با) وە. نامىلكە كان لە تەك پەرژىنە كانى ئىشتە جىڧوون و لەزىك بىستانە كان دا گىريان دەخوارد. دوو دانەيان لە باخچە كەمدا ئىشتەو. بە عەرەبىيە كى بى كەم و كۆڧى نووسرا بوون.

يەكىك لە نامىلكە كان وىتەى خىزانىكى ئاسايى عىراقى لە

لايەك و لە لايەكى دىكەوۈ يەككەك لە ئەفسەرە بالاكانى سەددامى پىشان دەدا، لە گەل نووسىنىك كە نووسرابوو: "كەن زياتر پتويستى بە ئىو، خىزانە كانتان يان پۈتتە كە؟ پۈتتەو بە مالا كانتان و لاي خىزانە كانتان!" ناملىكە كەى تر پەيامىكى نامۇى لەسەر بوو. تىيدا ھاتبوو، "غىراق: ئىمە دەتوانىن ھەموو شىك بىنىن. بۇيە چەكى ئەتۇمى و بايۇلۇزى و كىمىيى بەكارمەھىنن".

يەككەك لە كۆتا فەرمانەكان كە لەلايەن پۈتتە سەددامەو پىمگەيشت، برىتى بوو لە پىكىنى ئىنفۇنتورى بەنزىنى MIC لە تاجى كە نىكەى پانزە ميل لە باكورى بەغداوۈ دورە. درەنگانى بەيانى لە گەل يارىدەدەرى بەپۈتتەرى دامەزراوۈ ئەندازىارى FAO بەپىكەوتم. شەقامەكان بە شىوۈيەكى بىزاركە وىرانە بوون و ھەر كە گەيشتىنە دەوروۈبەرى بەغدا، ئۆتۆمىلى ئىمە تاكە ئۆتۆمىل بوو لەسەر پىگاكە. دەنگى زەنگى ئاگادار كەرەوۈى ھىرشى ئاسمانى لە پىشمانەوۈ كال بووۈو بە ناستەم دەگەيشت. ئىمە بە خىرايى بەرەو باكور بە پىگى خىرا بەرەو تىرىت پۈشتىن، ترسايى لەوۈى لە پىگى كراوۈدا ئۆتۆمىلەكەمان لەلايەن فەركە ئەمىرىكىيەكانى سەرەوۈ بىرىتە ئامانج.

نىكەى نىو ميل لە كۆگى بەنزىنەكەوۈ دەوروۈبوۈن، بە كۆمەلگەيەكى ئالوگۇرى تەلەفۇندا تىپەپىن. دىوارەكانى دەورى بە كۆنى بۆمب ھەلزا بوون. ھىشتا دوكلە لە داروپەردوۈى ناوۈوۈيدا بەرز دەبووۈوۈ. ئىمە خۇمان كىشايە ناو كۆگاكە و بىنىمان كە نىكەى پانزە لە ھاولاتى سقىلى شارۈچكە كە - كە

تووشى شۇك بوون- لەلايەن پياوۋە ئەمىنىيە كانى سەددامەۋە دەور
 درابوون و ھەوليان دەدا تانكە بەنزىنە گەورەكان بە كىسەى
 گەورەى خۆلە داپۇشن ۋەك ھەوليك بۇ ئەۋەى لە ھىرشە
 ئاسمانىيەكان بىانشارنەۋە. ئەم بىرۆكەيە سەرسوپھىنەرەنە بىي
 ھىواكەر بوو. لانى كەم سەد پياۋى دەويست. پىزىك لە شانزە
 تانكى سىي، سى مەتر پان و پانزە مەتر درىژ و سەدان ھەزار
 گالۇن بەنزىن لە ناۋەۋە! لە كاتىكدا كە ھەوليان دەدا بۇ
 پەركدنەۋەى كىسى خۆل لەۋ زەۋىيەى كە شۆفلەكان ھەليان
 كەندبوو، چاۋەكانيان پەر بوون لە ترس. ئەۋان دەيانزانى ئەگەر
 بۆمبىك بەر تانكەكان بىكەۋىت ئەۋا دەستەجى لەنيۇ زىياتىكى
 ئاگرىندا دەبنە خەلۋوز. خۆزگە دەمتوانى دەسەلاتيان پىي بدەم
 پۇستەكانيان بەجىيەتلىن و بىچنەۋە مالمەۋە بۇ لاي خىزانەكانيان، بەلام
 نەمتوانى. چوون ولات ھىشتا عىراقى سەددام بوو.

بە فەرمان لەگەل زەيد گەرامەۋە بۇ ئەۋەى دۋاى دوو پۇژ
 ئەنجاميان بزانم. ھەمان پانزە كرېكار لە شۋىتى پرووداۋەكە بوون،
 ھىشتا لە بۆردومانكردن دەترسان بەلام لەۋەش زياتر لە
 تۆلەسەندەۋە لەلايەن ھىزە ئەمىنىيەكانەۋە دەترسان ئەگەر
 دەرکەۋت كە ۋازيان لە كارەكەيان ھىتاۋە. لە شانزە تانكىيەكە
 تەنيا دوو تانكىيان بە كىسى خۆل داپۇشيوو. من و زەيد بەپەلە
 ئەۋ دىمەنە مەترسىدارەمان بەجىيەتلىشت. لەكاتىكدا بە
 ئۆتۈمبىلەكەمان پۇيشتىن، دوعايەكم بۇ سەلامەتى ئەۋ پياۋانە كرد.

بە ئۆتۈمبىلەكەمان بە بەغداۋە پۇيشتىن بۇ باشۋورى گەپەكى
 زەغفەرانىيە، كە من لەۋى گەورە بىووم، بۇ ئەۋەى پشكىن بۇ

ئەندازى يارىكى گروپى بەشى كارەباي كۆمپانىي سەعد بگەين، كە
 لە تەنىشت يەكك لە دامەزراوە كانيان ساتريان دروست كىردبوو.
 حەشارگە يىكيان وەك ئەو حەشارگەي بارەگاي باخچەي ساوايان
 دروست كىردبوو، كە كۆنتىنەرىكى كەشتىوانى نىوہى لە زەويدا
 نىژرابوو. ئەندازىارەكان لەناوہوہ كۆبوونہوہ، فەرمانى ئەوہيان
 پىندرابوو كە پۇستەكەيان بەجىنەھىلن، چاوہپىي مردن بوون. ئەوان
 دەيانگوت موشەكى دژەفرۆكە لە نزيكەوہ دانراوہ، لەناو
 باخەكانى پرتەقالدا شاراوہتەوہ كە بە ميوہ قورسەكان
 شۆرپوونەتەوہ. لە دوورەوہ گويمان لە دەنگى گوللەي تۆپخانە
 بوو. ئەمريكىيەكان نزيك دەبوونہوہ. زۆرى نەخاياند لە
 دەروازەكانى بەغدا دەبوون، پاشان چوونە ناو شارەكەوہ، من و
 خىزانەكەم بەزەحمەت رەزگارمان بوو.

بەشى دەيەم دەفرى كاتكو^(۱)

هەفتەيەك بەسەر داڭىر كارى ئەمريكادا تېپەپىبوو، ھەر زوو
دوۋى ئەوۋى كاپتن باتلەر و ئەندازىارەكانى موشەكە
ئەمريكىيەكەيان لە سەرە پەفە وئىرانبووۋەكان ھەلۋەشاندەوۋە و
بردیان، گەپامەوۋە بۇ ئەوۋى سەيرى ئەو شوپنە بىكەم كە
مووشەكەكە بۇى ھاتبو و لەویدا كەوتبووۋە خوارەوۋە، كە چەند
پىيەك لە شوپنى كچەكانمەوۋە دووربوو. واتە ژوورى نووستن. پەفە
كانزايىيە دارماوۋەكە شىوۋى لوولەى مووشەكەكى پاراستبوو،
منىش تەواو ترسابووم بەتايىيەت كاتىك بىرم لەوۋە دەكردەوۋە كە
چۇن سىيەرى مردن چەند جارىك لە شەپى بەغدادا خەرىك بوو
بەسەر خىزانەكەمدا بىكەوئىت. بەسەر ھەست و سۆزدا زال بووم،
ئەوۋەبوو بە بىندەنگى دوعايەكى سوپاسگوزارىم بۇ خودا كرد كە
بەزەيى پىمان ھاتتەوۋە.

خۆر لە ئەژنۆى دەدام و كاتىكىش ھەستامەوۋە بۇ چەند ساتىك
ھەستەم سەر سوپان و گىژبوونىك كرد. ئەوۋەبوو بەرەو دامىنى
نىلۋەفرەكە پۇيشتەم. خەرىك بوو بىپارىك بەدەم كە كارىگەرى

The Time Capsule^(۱) كەپسولى كات يان دەفرى كاتكو بىرىتە لە دەفرىك يان
لۋەكىك كە كۆمەلىك شتى تىدا ھەلدەگىرىت و يان ھەشار دەدرىت وەيان
ھەلدەگىرىت تارەكو كەساىك لە داھاتوو بىدۆزنەوۋە، وەيان زۆرجاران ئەو كەسەى
ئەو كارە دەكات خۆى كەسىك دىارى دەكات كە لە داھاتوو ئەم دەفرە بىكەتەوۋە.
بۇنمۇنە، باوكىك دەفرىكى لەمجۇرە بۇ چەندىن نەوۋى داھاتوو ھەلدەگىرىت .

لەسەر ژيانى من و خىزانە كەم ھەيىت بە شىۋەيەك كە نەمدە توانى
 پىشىنى بىكەم. لە ژياندا بە چەندىن تاقىكردنە وەدا تىپەريپووم،
 بەلام پىشىنى ئەو ھەم دەكرد كە مامەلەكردن لەگەل ئەو بۆمبە
 كاتىيەى كە لە ژىر پىشە كانمدايە، تاقىكردنە وەيەكى زۆر قورس
 دەيىت. سەيرى ئەو پارچە زەويە بى زيانەم كە لە ژىر
 پىشە كانمدا بوو و ھەولمدا پتر لە دۆخە كە تىبگەم.

زۆر كەس ھەبوون كە ھەزيان دەكرد دەستيان بە نەپتەيەكانى
 سەنتەرفىوچ بگات. ئىستا كابراى سەمكار لە پۆستەكەى دوور
 خرابووە، بەلام ئەوانەى لايەنگرى سەمكارى بوون، ھىشتا لە
 عىراقدا خەرىكى خۆدزىنە وە بوون، لە بالەكاندا چاۋەرپىيان دەكرد،
 لە ھەر شوپىتەك كە دەياتوانى دەسەلاتى خۆيان بەكار دەھىنا.
 ئەگەر سەددام، كۆرەكانى، يان دىلسۆزەكانى ئەو بەلگەنامەيان
 بوستايە، ئەوا بە دىنەيە وە دەھاتنە سەرم. زانستى سەنتەرفىوچ بۆ
 ھەر كەسەك كە ئارەزووى دروستكردنى بۆمبى ئەتۆمى يان
 فرۆشتنى نەپتەيەكانى لە بازارى رەشدا ھەبوو، بەنرخ بوو. چى
 رەویدەدا ئەگەر بىركارەكانى ولاتىكى بىگەنە يان گروپىكى
 تىرۆرىستى سەردانىكىيان بىكردبام و بە زۆر منيان ھىتابايە سە
 ئەو كە دەيىت نەپتەيەكان ھەلپىزم؟ چوون ئەوان رەنگە تەماحى
 ئەو كەرەستانە بىكەن كە لە ژىر نىلۆفەرە كەدا نىزرابوون. تەنانەت
 رەنگە ناچارم بىكەن كە ھاوکاریان بىكەم لە بەرنامەيەكى نەپتە
 سەنتەرفىوچ لە ولاتىكى بياندا، وەك چۆن سۆفە تەكان لە كۆتابى
 جەنگى جىھانى دوو ھەمدا لەگەل گىرنۆت زىپ ئەم كارەيان كەرد.
 ئەگەرچى ھەولمدا قەناعت بە خۆم بىتم بەو ھەى ئەمانە تەنھا
 بىركردنە وەيەكى شىتانە و خەيالىن، بەلام لەگەل ئەو ھەشدا ترسە كە
 ھەر بەردەوام بوو.

من خەيالى ئەو دە دە دە دە ئەمىرىكىيە كانىش خەز دە كەن
 خەشارگەي سەنتەرفىوجە كەم بىيىن. ئىستا كە داگىركارى لى
 ھەموو گۆشە كانى عىراقدا بىلا بىو ھە، سەربازانى ئەمىرىكى ۋەك
 رپاۋ كەردن بەدۋاي چەكى كۆمەلگۈز ۋە كەسايەتتە پىشەنگە كانى
 ھۆكۈمەتى سەددام دە گە پان. ئە گەر من لى لىستى پەشدا بىو ماىە،
 دۇخە سەختە كەم ھىندەي تر تارىكتەر دە بوو. دەنگۈي ئەو
 بەدەۋرى بەغدادا بىلا بىو ھە ۋە كە ئەمىرىكىيە كان لىستى "كۆمەلىك
 كارت" يان بۇ ئەو پەنجا ۋە پىنج عىراقىيە دارپشتوۋە كە زۆرترىن
 داۋاكارىيان ھەيە بۇ دەستگىر كەردن. جا ئەو ھە بوو لى رۇژانى
 سەرەتادا، نەماندەزانى كە ئاخۇ ۋىتەي كى لىسەر ئەو كارتانەيە.
 ترسم ھە بوو لەۋانەيە منىشى تىدائىت. چوون ھەر لەو كاتانەدا بوو
 كە ئەمىرىكىيە كان ھەندىك لى بەرپۆ ھە بەرە كانى پىشۋومىيان دەستگىر
 كەرد.

بىزاردە كانىم خەستە تاي تەرازو ھە ۋە سەنگم كەردن. دەمتوانى
 دىزايىن ۋە پىكھاتە كانى سەنتەرفىوجە كان بەجىيەلم كە لى
 باخچە كەمدا نىژراۋن ۋە ھىچ شىت ك دەربارەيان بە كەس نەلىم. تا
 قوسەي سەددام يان يە كىك لى كەسانى مەمانە پىكراۋ شىت ك دەلىت،
 چونكە جگە لەۋانە ھەرگىز كەسى تر ھىچ دەربارەي بىو نىيان
 نەدەزانى. ھەۋلىمدا دەرئەنجامە كانى داھاتوۋى دوۋرى عىراق لى
 خەيالىمدا ۋىتا بىكەم. راپردوۋ مىشكى مى بە پەنجەيە كە ۋە گەرتبوو.
 خەۋنى من لى گەنجىدا ئەو ھە بوو ۋلاتى خۇشەۋىستىم بىيىن كە چرۇ
 دەكات. بەلام سەمكارى ۋە تەماخە كانى مى شىۋاند ۋە لەبارى
 بىردن، چوون سەددام ناچارى كەردم كە زانىبارى ۋە تۋاناكەم بۇ
 مەبەستى شەپانگىزى خۇي بەكاربەيىم. كەس نەيدەتۋانى بەلىن
 بىدات كە راپردوۋ خۇي دوۋبارە ناكاتە ۋە عىراق رۇژنىك لى

پۇژان لە لاين دىكتاتورىكى ترهوه حوكمرانى ناكريت كە ئامادەيىت بۇمب دروست بىكات بەۋەى كە بتوانىت مرقۇفەتى لەناو بىات. ھىچ گەرەتتەيەك نەبوو كە جارىكى تر ناچار نەبم نەيتتە كانم دەرەيتىم و جارىكى تر بە كاريان يىتمەۋە.

ئەگەر بەلگەنامە كان و پىكھاتە كانيان ھەلدايەۋە، ئەۋا دەتوانم ھەۋلەدەم بە پارەيەكى زۇر بيانفرۇشم. بەلام سزاكە قورستر دەيىت ئەگەر بگىرىم و بىرۆكەى ھاۋكارىكردنى بەرنامەيەكى ئەتۇمى شاراۋەى دىكەش بۇ من ناخۇش بوو. تاكە بۇاردەى تر كە مابوۋەۋە ئەۋە بوو كە بدرىت بە ئەمريكىيە كان. لە قوۋلايى ناخەۋە تامەزۇۋى ئەۋە بووم راستىيە كان دەر بارەى ئەۋ تۋانايانەى كە لە بەرنامەى سەنتەرفىۋجى عىراقدا ماۋنەتەۋە ئاشكرا بىكەم و دۋاجار خۇم لەم بەرپرسىيارىتتە پزگار بىكەم.

بەلام بە نزيكبوۋنەۋە لە ئەمريكىيە كان ھەمىشە كۆنترۇلى چارەنۋوسى خۇم بە تەۋاۋى لەدەست دەدا. ھىچ پىگەيەك نەبوو بۇ ئەۋەى بزانم كە ئەۋان چۆن مامەلە لەگەل يەككە لە زانايانى پىشۋوى چەكى بابەلۇۋى عىراق دەكەن. لەگەل ئەۋەشدا من ھىشتا بەلگەم لە دەستدا بوو، بۇيە ترسم ھەبوو زىندانىم بىكەن. چۈۋن ئەۋان تازە شەپىكيان بەئەنجام گەياندبوو بۇ دۆزىنەۋەى ئەۋ چەكە كۆمەلكۇزانەى كە گۋايە عىراق دروستى كردوۋن ۋەيان پەرەى پىداۋن. لەۋانەبوو من ۋەك تاۋانبارىك لە لىكۆلىنەۋە كانياندا بىينى. دەرئەنجامىكى دىكەى نزيكبوۋنەۋە لىيان بە ئەگەرپىكى زۆرەۋە كوشندەتر بوو. لەلايەكى تر ترسم لەۋ ھىزانە ھەبوو كە ھىشتا دىسۇزى سەددام و كۈپە كانى بوون. بە دىنبايەۋە سەددام تۇرپىكى زۇر و چرو پرى پىكخراۋى لە شۋىتكەۋتۋانى ھەبوو كە ھىشتا لە شەقامە كاندا بوون. ئەگەر بۇيان دەرەكەۋىت كە من خۇبەخشانە

دوا نەيتى ئەتۈمى ئەوم رادەست كىردوۋە، ئەوا مەن ۋە خىزانە كەم بە ئاسانى دەيىنە ئامانچى تۆلەسەندىنەۋەيان. ئەمانە بىكوزانى راھىتىراۋ بوۋەن كەم ھىچ سىلىان لى كوشىتى خەلگى مەدەنى نەدە كىردەۋە. پىرسىارى مەن ئەۋەبۈۋە كەم چۈن ئەمىرىكىيەكان لىم ھالەتەدا گەرەنتى سەلامەتى مەن بىكەن؟

ژەن ۋە مىندالەكانم لىم مالى ئىسراى كىچە گەرە كەمەۋە ھىتايەۋە مالىۋەۋە خۇمان. دۋاى ئەۋەۋە جارىكى تىر گەرەپايەۋە بۇ مالىۋەۋەمان، ئىنجا بۇ لىيلا ۋە زەيدىم ئاشىكرا كىردە كەم لى باخچە كەماندا كۆمەلىك زانىارى گىرەنگ سەبارەت بە سەنتەرفىۋىج نىژاۋەن. مەن بۇ ئەۋانم پۈۋەن كىردەۋە كەم ئەم ھەمۈۋە سالى لى تىرسى سەلامەتتىان ئەم زانىارىيەم پىن نەگۈۋەتۈن ۋە ئەۋانىش بە خىزىپى لى قورسايى بابەتە كەم تىگەيشتەن.

ھەر زۈۋ دۋاى پۈۋەخانى بەغدا، پەخىشكى پادىۋى ئەمىرىكى داۋاى كىردە ھەمۈۋە زانىيانى چەكى جۈرى كۆمەلكۈز خۇيان رادەست بىكەن، بەلام نەيگۈت لى كۈي ۋە بەكى. دەنگۈ ئەۋەم بىستېۋە كەم ھەزارىان زىاتىر لىكۈلەرى چەك بە سېۋىسەرى ئەمىرىكا دىنە عىراق بۇ ئەۋەۋە ھەۋلى چەسپاندنى بانگەشەكانى پىش جەنگ بەدەن. بەلام لانىكەم چەندە ھەفتەيەك مابۈۋە ھەمۈۋە خىزمەتگۈزارى تەلەفۋنى پىچرا، بۇيە زەيدىم ناردە تا داۋا لى بەرپىرسانى پىشۋى بەشەكانم دىكتۈر عادىل ۋە دىكتۈر فارس بىكەن يىنە مالىكەم تا بىتۈن باسى باشتىن پىگى نىزىكېۋەنەۋە لى ئەمىرىكىيەكان بىكەن. لى باخچە كەم دانىشتىن ۋە ھەۋلىمان دەدا پىشىنى ئەۋە بىكەن كەم چۈن مامەلەمان لى گەل دەكەن.

دكتور فارس پىسارى كىرد: پىت واىە كە دەمانگىرن و
زىندانمان دەكەن؟

بەجۇرىك كە ھەولمدا بى متەنەبى خۇم بشارمەو، گوتى: "ئا،
ئەو ماناى نىيە كە ئەوان ئىمە بگىرن".

ئەو قسانەى من تەنھا پىشىنى بوون. دواجار ئىمە لەسەر ئەو
كۆك بووين كە يەكك لە ئىمە وەك نىردراوېك لە ئەمىرىكىيەكان
نزىك پىتەو، ئەمەش بى ھىوايان دەكات لە راگىرنى زاناىەك و
ترساندى ئەوانى دىكە بۇ شاردنەو. پۇزى دواتر دكتور فارس
چوۋە كۆشكى كۆمارى، كە ناۋەندى دەسەلاتى پىشۋى سەددام
بوو و سوپاى ئەمىرىكا بارەگای سەرەكى خۇى تىدا دانابوو.
درەنگانى پاشىنەپۇگەرايەو مالاكەم و وتى بەرپرسى سوپاى
ئەمىرىكا پىت ونبو كە بچىتەو مالاو كاتىك لىكۆلەرە
ئەمىرىكىيەكان ئامادە دەبن، ئەوكات خۇيان دىن و دەيدۇزەو.

من: ئايا ئەو ھەموۋى بوو؟

ئەو: پىسارىيان لىكردم كە ئايا من شوپى سەددام دەزانم، يان
شوپى چەكى كۆمەلكۆز دەزانم؟

دكتور فارس و دكتور عادل ھىچ زانىارىيەكى نوپان نەبوو
سەبارەت بە بەرنامەى ئەتۇمى بىدەن و لىرەشدا پىگاكەمان لىك
جىابوونەو. دواى ئەوۋى دكتور فارس پۇشەت، ھەستەم كىرد
پىۋىستە پىبازىكى چالاكتر بگىرمەبەر. بەلام بەغدا لە دۇخىكى
پشۋى تەواودا بوو. تەقىنەوۋى بەردەوام ھەبوو كە دەمارەكانمانى
دەلەرزاند. ترس حوكمپانى شەقامەكانى دەكرد. كەسانى پابەندى
ياسا زىاتر لە مالاكانيان دەمانەو. لىخوپىنى ئۇتۇمىل لەنىو شارد

مەترىسېداربۇو. تاوانە ھەرپە مەككىيە كان بى سزا بوون، كەسېش دواى تارىكى ئىۋارە نەدە چۈۋە دەرۋە. لە غىيىبى تەۋاۋەتى ياسا و پېسادا، پىرسىارم دە كىرد كە رەنگە چ ھىزىك، ناۋخۇبى يان دەرەكى، بە دواى ئەجىنداي خۇياندا بەناۋ شاردا بگەپىن.

بابە تەكەى واشنتۇن پۇستىم خۇيىندەۋە كە لە ئىنتەرنىتتەۋە دامبەزاندېۋو، كە ناۋى مەنى ۋەك يەككىك لەۋ زانا يانەى عىراقى كە پىشكەنرە كان زۇرترىن جار وىستۋىيە چاۋپىكەۋىتىيان لە دەرۋەى عىراق و لە پېش جەنگ ئەنجام بىرىت. لە بابە تەكەدا قەسى پىشكەنرەكى پىشۋى بە ناۋى دەشيد ئۆلبرايىت ھاتبۇو كە بىنكەكەى لە واشنتۇن بوۋە. دواى لادانى حوسەين كامىل لە سالى ۱۹۹۵ چەند جارېك ئۆلبرايىم ناسىبوو، بە بىرمدا ھاتبۇو ھەۋلېدەم پەيۋەندى پىۋە بگەم. كەسېكى ۋەك ئەۋ لە گرنگى ئەۋ شتانه تىدەگات كە لە لاي مەن و ھەرۋەھا پىمۋابۇو سىروشتىكى زۇر تەككىيە بۇ سەربازە ئەمىرىكە كان كە بەدواى چەكى راستەقىنە دەگەرەن. لەبەر ئەۋەى لە واشنتۇن بوو، پىم ۋابۇو دەتۋانىت مەبەستى حىكۈمەتى ئەمىرىكا بەرامبەر بە زاناكان ھەلبەسەنگىنىت و رەنگە ئامۇزگارىيە كىانىشى زۇر پىۋىست بىن. كىشەكە ئەۋە بوو كە ژمارەى تەلەفۇنى ئۆلبرايىم نەبوو و ۋە تەنانەت ئەگەر ھەشېت، ھىچ خىزمەتگوزارىيەكى تەلەفۇن لە عىراقدا نەبوو. ئىمە بە تەۋاۋى لە دۇنيا داپرابوۋىن.

مەن و زەيد بە ئۆتۈمبىل بەنىۋ شاردا پۇيشتىن بۇ ھۆتېل فەلەستىن، كە فەيلەقى پۇژنامەۋانى ئىۋدەۋلەتى و ھەندىك لە ئەفسەرانى حىكۈمەتى ئەمىرىكا لەۋى بوون. ھىزى دەريايى ئەمىرىكا بە تەلى دېركاۋى 'دەۋرى ھۆتېلەكەيان گەمارۋدابۇو. لەناۋ بەرەبەستەكەدا چەندىن تانك و دەيان سەرباز پارېزگارىيان لەۋ

يىيانە دە كىرد كە لى ھۆتلىل فەلەستىن و ھۆتلىل شىراتۇنى تەنىشتى مابونەھ. تانكەكان پرويان لى گۆرەپانى فېردەوس بوو، كە پاشماۋە پەيكەرى سەددام لى دامىنى پاىە سەددامدا كەوتبوو. خۇپشاندانىكى گەورە لى ئارادا بوو. ھەزاران عىراقى لى دەرەۋەى گەمارۋى تەلى دىركاۋى كۆبۈنەھ. مەن و زەيد ۋەستەن و بەناۋ لىۋارى دەرەۋەى قەرەبالغە كەدا جوولەمان كىرد بۇ ئەۋەى لى نىزىكەۋە سەير بىكەن. خۇمان لىناۋ كۆمەلىكدا يىنەۋە كە لىلايەن مەزگەۋىتەكەۋە لى يەكەك لى ناۋچە ھەزارەكانى بەغدا پىكخرا بوو. ئەۋان داۋاى ئازاد كىردى دوو پىۋاى ئاينىيان دە كىرد كە پىشتەر لىلايەن ھىزەكانى ئەمىرىكاۋە دەستگىر كىرا بوون. بەزمانى عەرەبى ھوتافىان دە كىشا و دەيانگوت، پىروخى، پىروخى، ئەمىرىكا!، "نا بۇ داگىركارى!" لى دىۋەكەى تىرى تەلە دىركاۋە كەدا، ھىزەكانى دەرپاى ئەمىرىكى بە گۈللە بەند و كىلاۋەۋە، پەنجەيان لىسەر پەلەپىتكەى تەفەنگە كە بوو. دىركەم بەۋەدە كىرد كە نە لى قسە و نە لى مەبەستى خۇپشاندەران تىناگەن. بەناۋ خەلكە كەدا بە پەلە پىشتەم تا گەپىشتە كوتابى ھەشامەتە كە، لىۋى ھەۋلىمدا سەرنجى يەكەك لى ھىزەكانى دەرپاى رابىكىشم.

ھاۋارم كىرد: ھەۋل دەدەم بىچمە ناۋ ھۆتلىلە كەۋە. ۋتى: كەس بەبى پىرس بۇى نىيە بىچىتە ژوورەۋە.

گوتەم: مەن يەكەكم لى زاناکان. "لە رادىۋ ئاگادارى كىرا و دەيگوت پىۋىستە خۇمان رادەست بىكەن."

ھەشامەتە كە بە دەنگى بەرزىر ھاۋارىيان دە كىرد و خەرىك بوو گۆتچەكان كەپپەن لى ئاستىيان و كاپراى ھىزى دەرپاۋانىش توۋپەتر دەرەكەۋت:

"تۇ ئىزە ناچىتە ژوورەۋە!" ئەۋ ھاۋارى كىرد. "چەت لە من دەۋىت كە بىكەم؟ دەتەۋىت قۇلبەست بىكەم و بىبەم بۇ زىندان؟" من و زەيد پاشە كىشەمان كىرد بۇ گۆشە شەقامىڭ، لە نىۋان خۇپىشانىدەران و گۆرەپانى فېردەۋس، بۇ ئەۋە سەيرى پوۋبەپوۋبۇنەۋە كە بىكەن. ۋا ديار بوو ھېچ پېڭگە يەك نەبوو بۇ ئەۋە بېچىنە ناۋ ھۆتىلە كەۋە. پاشان لە ناۋەپراستى ئەۋ شەپەدا، ژىئىكى شۇخىم بىنى كە دوو كامىراي بەسەر شانيدا ھەلدابوو، پىاۋىڭ - كە پوخسارى لەغىراقى دەكىرد - ياۋەرى بوو و پېم و ابوو كە ۋەرگىپە كەيەتى. لىنى نىزىك بوۋمەۋە و بە ئىنگىلىزى قىسەم كىرد.

- بېۋرە تۇ پۇژنامەنوۋسىت؟

ۋەستا و سەيرىكى كىردم، سەرنجى ئەۋە دا كە من پالتۇيەك و بۇيىباغىم پۇشپۇش كە ئەمەش لە تەۋاۋى ھەشاماتە كە جۋىم دەكاتەۋە.

گۈتم: من دىكتۇر مەھدى عۋىندىم، يەكەن لە زانايانى ئەتۇمى سەددام. "پېم خۇشە لەگەل پۇژنامەنوۋسىڭ قىسە بىكەم."

ئافىرەتە كە خۇى ناساند و گۈتى ناۋم مۇلىيە. ئەۋەبوو مېنىش بابەتە كەى واشتۇن پۇستم پېشانى دا، بۇ ئەۋە بىزانىت من كېم. ۋتى لەگەل ھاۋكارىكم لە ناۋ ھۆتىلى فەلەستىن پەيۋەندىم پېۋە دەكات. لە گۆشە شەقامىڭدا چاۋەپى بووم، تا ھاۋكارە كەى ھاتە دەرەۋە. ئەۋەبوو من و زەيدى بەناۋ گەمارۋى ھۆتىلە كەدا ھىنايە ناۋەۋە و بە سەربازە ئەمىرىكىيە توۋرەكانى گۈت كە ئېمە ۋەرگىپ و شۇفېرى ئەۋىن. دۋاى گىفتوگۈيەكى كورت، پارى بوو يارمەتىم بىدات بۇ دۆزىنەۋەى شۋىتى ئۆلبرايت. لە بالىكۈنى سۋىتى ھۆتىلە كەى ۋەستەن كە پوۋى لە خۇپىشانىدە گەۋرە كە و

سەربازە ئەمىرىكىيە توۋرە كانى خوارەوۋە بوۋ، و باسماڭ لەوۋە كرد
كە ئايا ئەمىرىكىيە كان دەزانن خۇيان خستۆتە ناو چ دۇخىكەوۋە!

پۇۋى دواتر پۇۋنامە نووس مۇبايلە كەى كە بە مانگى
دەستكردەوۋە بەسترا بوۋىەوۋە ھىتايە مالە كەم و وتى ئۆلبرايت
چاۋە پۇى پەيوەندىيە كەى مەنە. لەسەر كورسى پلاستىكى لەنىو
باخە كە دانىشتىن، پەيوەندىم بە واشتۆنەوۋە دە كرد.

ئۆلبرايت: "ماۋەيە كى زۆرە قسەمان نە كردوۋە" دەنگى كال
دەبوۋەوۋە و دەھاتەوۋە چونكە كاتىك سىگنالە كە لە مانگى
دەستكردىكەوۋە لە ئاسمانە كاندا دەھات و دواى دواكەوتىكى
كورت ئىنجا دەنگە كە دەگەشت.

گوتىم: بەلى حەوت سال دەيىت دەيفد.

ئۆلبرايت يەكسەر چەندىن پىرسىارى تەكنىكى كرد، ئەمەش
بوۋە ھۆى ئەوۋى كە ئايا ھىچ كارىكى سەنتەرفىوج لەم دوايانەدا
ھەبوۋە يان نا. دەبى زانىيىتى كە من بۇ ئەوۋە پەيوەندى پىۋە دەكەم
بۇئەوۋە شىتەك ئاشكرا بكەم.

گوتىم: نەخىر، لە سالى ۱۹۹۱ەوۋە كارمان لەسەر بەرنامەى
سەنتەرفىوج نە كردوۋە.

ھەناسەيە كى قولم ھەلمزى. تەنانەت بە ئامازەدان بە سىروشتى
نەينىيە كانم، دەرگام بۇ دەرئەنجامە ناديارە كان دە كردەوۋە.

گوتىم: دەيفىد شىتەك ھەيە كە دەمەوېت باسى بكەم كە تا ئىستا
شاراۋە تەوۋە.

ھەستەم دە كرد لە دوورى ھەزاران كىلۇمەترەوۋە تەواۋى
سەرنجى خۇى كۆكردەوۋە.

“بەلى؟” ئەو وتى. «ئەوۋە چىيە و لە كۆي؟»

من دە ترسام زانىارى زۆر بدەم بە يە كجارى. ئەگەر كەستىك لە عىراق بزانىت كە نەيتى ئەتۆمى لە باخچە كەمدا ھەيە، لەوانە يە بۆم بىن. ھەناسە يە كى ترم ھەلمزى و دەستم پىكرد.

ئەو: “دەتەوئىت باس لە بەلگەنامە كان و پىكھاتە كان بكەيت.”
“ئايا ئەو بەلگەنامانە لەوۋە پىش نەبىنراون؟”

گوتم: “بەلى راستە. بەلام پىش ئەوۋى ھىچ شتىك بلىم دەمەوئىت گەرەنتى سەلامەتى خىزانە كەم دەستەبەر بكەم. لىرەدا ياسا و پىسايەك نىيە. دۆخە كە زۆر ناجىگىرە. ترسم ھەيە كە كەسانى مە ترسىدار ھىر شمان بۆ بكەن.”

وا ديار بوو ئۆلبرايت لە سەختى بارودۆخە كەى من تىگەيشتىبوو. ئامۇزگارى كردم كە بە ھىچ شتىكەوۋە لە سەربازانى ئەمريكا نزيك نەبمەوۋە.

وتى: ئاگادار بە چى دەلىت. “لەوۋە دەچىت ھىلى ئەم مۇبايلە سەلامەت نەيىت.”

بىرم لەوۋە كردبووۋە. ئەمريكىيە كان بە ئامىرە ئالۆزە كانىيان، دە يانتوانى گۆي لە ھەر پەيوەندىيە كى تەلەفۇنى يان رادىيوى لە عىراق بگرن. “خەلك ھەموو بىن ھىوا بوون لە دۆزىنەوۋى بەلگەى چەك. كەس ھاتتۇتە مالە كەت؟”

گوتم: “ھىشتا نا. -پىت وا يە لەوانە يە من دەستەبەر بكەن؟ دەمەوئىت بزانرئىت كە من بە تەنيا، بە نىيەتتىكى باشەوۋە دىمە پىشەوۋە.”

ئۆلبرايت رازى بوو پەيوەندى بە ھەندىك كەسەوۋە بكات كە

دەيناسىن و پىككەوتىن كە پۇژى دواتر جارىكى تر بە مۇبايلى مانگى دەستكرد قسە بكەين.

چەند پۇژىك دواتر بىنىم ھەندىك لە كورپانى گەرەكەمان كاغەزىكىان دەخوئىندەوۋە كە لەلايەن ھىزەكانى ئەمريكاوۋە دابەشكرايوۋە كە پەنجا و پىنج عىراقىيە زۇر داواكراوۋەكەى لەسەر كارتەكان ديارى كردبوون. سەيرى لاپەرەكەم كرد لە سەرەوۋە بۇ خوارەوۋە. سەددام و كورەكانى لە پلەى يەكەمى لىستەكەدا بوون، دواى ئەويش راوژكارانى سەرۆكايەتى كۇمار، وەزىرەكانى حكومەت، كەسانى بالاي سەربازى و سەرۆكى پارتى بەعسى ناوچەيى. ئەمىر رەشىد موخەممەد وەزىرى نەوت - كە بانگەيشتى كردبووم بۇ ئەوۋى پۇستىك لە وەزارەتى نەوت وەربگرم. ھەرۋەھا عەبدولئەواب، كە تا دوو ھەفتە پىشتەر بەرپۆتەبەرم بوو، سەرۆكى بەرپۆتەبەرايەتى بەدواداچوونى نىشتمانى، حوسام موخەممەد ئەمىن. ھەرۋەھا دكتور ھومام عبدالحالق پىش چاوپىكەوتەكەم لەگەل پىرىكۇس لە سالى ۱۹۹۱دا راھىتەرايەتى كردبووم. بەلام لەھەموۋى ئاسودەتر ئەوۋەبوو كە ناوم لە لىستەكەدا نەبوو.

لە ماوۋى يەك دوو ھەفتەى داھاتوودا، من و ئۆلبرايت نزيكەى ھەموو پۇژان قسەمان دەكرد. داواى لىكردم ئارام بگرم. پاشان، لە درەنگانى پاشىنوپۆيەكى ناوۋەراستى مانگى ئاياردا، بەھۆى بە توند لەدەرگادان لە دەروازەى پىشەوۋەى مالەكەمان راچلەكام و سەرم سوپما. زەيد لە دەرەوۋە بوو، بۆيە بە لەيلا و كچەكانم گوت لە ناو مالەكەدا بىمىنەوۋە و چوومە دەرەوۋە بزانم كىيە. كاتىك لە درزىكى بچووكى دەرگاكوۋە سەيرم كرد، پياۋىكى بالابەرز و

سىمىلدارم بىنى كە شەرۋالىكى لەبەردابوو، لەو جۇرئەنى كە لە باكوورى عىراق لەبەر دەكرىن.

ئەو: "ئايا ئەمە مالى دكتور مەھدىيە؟" بە لەھجەى كوردى پىرسى.

من: "كى پىرسىار دەكات؟" گومانم بۇ دروست بوو چوون كەسىكى نامۇ ھاتوو ۋ پىرسىار دەكات.

كوردە كە سەرەتا ۋەلامى نەدایەو، دەستى بە پوخسارى داھىنا ۋەك ئەۋەى بەدۋاى ۋەلامىكدا بگەپىت.

ئەو: "بەدۋاى پىزىشكى دداندا دەگەپىم". لە دەرمانخانە كە پىتان ۋتم كە دكتورى مەھدى لىرەيە.

ئەمە دياربوو كە قسەيەك بوو مەبەستىكى دىكەى لەدۋاۋە بوو، پوون بوو كە دەيوست بزائىت كە ئەمە بەتەۋاى شوپىنى نىشتەجىيوونى مە.

من: "ببۇرە، ھىچ پىزىشكى ددان ۋ تەننەت ھەر ھىچ پىزىشكىك لەم كۆلەنە نىيە، بۆيە پىيوستە لە شوپىنى تر بەدۋاى دا بگەپىت."

ۋەك ئەۋەى كە قەناعتى بە ۋەلامەكەم كىردىت، ۋتى: زۇر سوپاس، ببۇرە بىزارم كىردى.

لەئىو گومان ۋ دلەپاۋكىدا دەرگاگەم داخست. ئەم پىاۋە كى بوو ۋ كى يان چ گروپىك لە پىشت سەردانە كەيەۋە بوون؟ ھەرزوو خۇم دلنیا كىردەۋە كە ئەمە چۈنكە كوردە ئەۋا ناپىت لەلایەن گروپەكانى سەددامەۋە نىردراپىت، بەلام دەكرا پەيۋەندى بە ئەمرىكىيەكانەۋە ھەيىت. بەلام ئاخۇ مەبەستى چى بوپىت لەۋەى كە بەجۇرىك قسەى كىرد ۋ لەپىشت دەستەۋازە كەيەۋە مانايەكى

حەشار دابو؟ دە كرا ئەوئىش بەدوئى كەسانى داوا كراو ۋە يىت و لەبرى ئەو ۋەش خەلاتى دارايى ۋە رېگريت. بەراستى دۇخى بەغدا جگە لە گومان ھېچى ترى لى چاۋە پروان نەدە كرا.

زەيد ۋەك پاسەوانى شەوانە لەسەر قەنەفى ژوورى ميوان دەخەوت و كلاشنىكۇڧنىڭ بە دەستى ۋە بوو. تاۋەكو لەتوانام دابو دوور لە مالا كەمان دەستم كرد بە ديدارى پۇژنامەنووسە كە و بە تەلەفۇنى مانگى دەستكرد قسەم دە كرد. لە حەوشە و ژوورى ميوانە كانى مالى ناسياۋە كانمان كۆدە بوۋىنە ۋە، زۇرجار بەھۇى نەبوونى كارەبا لە بەغدا بەدەورى چرا دادەنىشتىن. ئۆلبرايت وتى دۇخەكە لە پروانگەى واشتۇنىشدا ئازاۋە گىرپانە دەرەدە كەوئىت. سەربازە ئەمريكىيەكان لە سەرانسەرى عىراق بەدوئى چەكى كۆمەلكۇز دەگەران، بەلام ھىشتا لە پايتەختى ئەمريكا كۆدەنگىيەك نەبوو سەبارەت بە چۆنىەتى مامەلە كردن لەگەل زاناكان. ئەمريكا دەستىكردبوو بە كۆكردنەۋەى تىمىكى زياتر لە ھەزار پشكەنر بۇ ھەماھەنگى گەپانەكە، ناۋى گروپى پرووپىۋى عىراق بوو، بەلام ھىشتا كەس نەيدەزانى چەند ھەفتە تىدەپەرىت تا دەگەنە عىراق. لەلايەكى دىكەۋە، وتى كە كارمەندانى ھەۋالگىرى لە دەزگا جياۋازەكان لەسەر زەۋى عىراق بوون، كىيېركىيان لەسەر دۆزىنەۋەى بەلگەكانى چەكى كۆمەلكۇز دە كرد كە پاساۋ بۇ لەشكر كىشىيەكە دەھىتتەۋە.

تا دەھات دلەپراۋكىم زياتر بوو. لەگەل گەشە كردنى متمانەم بە ئۆلبرايت، دەستم كرد بە ئاشكرا كردنى سىروشتى گشتى شتە نىژاۋەكانم بەبى ئەۋەى باس لە تاييەتمەندىيەكان بكەم و لە كوئىدا

ھەلمگرتون. لە ڤىگەى تەلەفۇنى مانگى دەستكردهوه ڤىم گوت
كە چەندىن ڤىكەتەى نموونهىى و وىتەكىشانى وردى
سەنتەرفىوجم لایە.

"وێتەكىشانى ڤىكەتەكان؟" ئەو پرسى. "بەلگەنامەكانى
سەنتەرفىوجى ئەلمانى؟"

گوتم: بەلى. "ئەوانەى كە ڤشكنەرەكان ھەرگىز نەیانبىنوه."

بێدەنگىيەكى كورتخاھەن و سەرەتای قسەكانى ڤىى وتم كە
ئۆلبرايت بەم قسانەى من سەرسام بووه. بەلام وتى كە ڤەنگە
سەربازەكان لە عىراق نەتوانن گرنكى بەلگەنامەكانم بزانن، چوون
ئەوانە لەو شانە نەبوون كە ئەمريكىيەكان بەدوايدا دەگەران.
دەكرىت وەك بەلگەيەك لىكبدرىتەوه كە سەددام بەنەيازى ئەوه
بووه كە بەرنامە ئەتۆمىيەكە ڤىكەيتتەوه، چونكە بناغە و تۆوى
سەنتەرفىوجەكە بە درىژاىى ئەو ماوهيە بە شاراوەىى ھىلدرا بووهوه.
بەلام بە ھەمان شىوہى ئەو ڤاستىيە، ئەمە لەھەمان كاتدا ماناى
وابوو كە بۆ ماوہى زياتر لە دە سال نىشتنى ئەو بەلگانە، بەلگەى
ئەوه بوو كە تەماحە ئەتۆمىيەكانى عىراق بە ھەمان شىوہ لەو ماوه
دا بە خەوتووىى ماونەتەوهو و دەست بۆ بەرنامەى ئەتۆمى نەبراوه.
ئۆلبرايت وتى گرنگە كە من لەگەل ئەو ڤسپۆرانه قسە بكەم كە
زانبارى دروستيان ھەيە.

وەك ئەوہى كە دەزگا ھەوالگريەكان ھەموو بە يەكجار
ھاتبن، بەمەجۆرە لە نيوەڤۆيەكدا - كە دواى سەردانە نەيتىيەكەى
كورده كە زۆرى نەخاياند- ئۆلبرايت ڤىى وتم كە بەيانىەكەى دىكە
برىكارىكى ئەمريكى لە يەكئك لە كۆشكەكانى سەددام - كە
كەمتر بە كاردەھىنرىت- لە باشوورى بەغدا چاوەڤىم دەكات. بە

ئۆتۈمبىلە كەم پۇشتمەۋە مالەۋە و لەيلا پىيى و تەم كە لە كاتىكدا
 مەن لە دەرەۋە بووم، دوو پياۋى ئەمىرىكى ھاتونە تە مالە كە، خۇيان
 ۋەك بىرىكارى ھەۋالگىرى سوپاى ئەمىرىكا ناساندوۋە و داۋايان
 كىردوۋە كە لە ئۇفيسە نوپپە كەيان لە ناۋە پراستى بەغدا لە ھەمان
 كاتدا چاۋيان پىيان بىكەۋىت، مەبەست لە ۋىيۈنەۋەيەي كە
 ئۆلبرائىت تازە پىكى خىستىۋو. ھەروەھا پەياممىكەم لە يەككە لە
 ھاپۇر زاناكانم پىنگەشت كە ژىنكى بەرىتانى پەيۋەندى پىۋە
 كىردىۋو، كە گىرىمانە بوو بىرىكارى MI6 بىت، دەيەۋىت شىۋىتى
 زانايانى پىشۋى سەنتەرفىۋىج بزانىت.

نەزىكەى كاتىزىر ھەۋتى بەيانى پۇزى دواتر مەن و زەيد بەرەۋە
 ئەۋ شىۋىتە پۇشستىن كە ئۆلبرائىت ئامازەي پىكىردىۋو. لە كاتىكدا بە
 دىرپىيى پىنگاى خىراى ئەبوغرىپىدا دەپۇشتىن، ئاۋرۇم دايەۋە و
 تىيىنىم كىرد كە چەند ئۆتۈمبىلەكى كۆرى كە لە جۇرى كىيا بوون
 بەدۋاى ئىمەدا دەپۇشتىن. دىلم خورپەي دە كىرد، چوون ئەمە ھەمان
 مۇدىلى ئەۋ ئۆتۈمبىلەنە بوون كە دارودەستە كەي سەددام بەكارىان
 دەھىتا. لە چوار پىيانە كە نەزىك بوۋىنەۋەۋە بە زەيدىم گوت كە
 بەردەۋام بە لە لىخوپىنى ئاسايدا. شۇفىرانى ئۆتۈمبىلى كىيا لە
 تەنىشت ئۆتۈمبىلە كەمانەۋە بوون و خاۋيان كىردەۋە. سەيرم كىرد و
 بىنىم شۇفىرە كەي لاي پراستمان بە ھەپشە ئامپىزەۋە سەيرى ئىمەي
 دە كىرد. كاتىك لە چوارپىيانىك نەزىك بوۋىنەۋەۋە كە سەربازانى
 ئەمىرىكى تىداۋون، شۇفىرانى كىياكان خىراتر بوون و بىلاۋەيان
 پىكىرد. ئەۋەبوو ترسە كەم پەۋىيەۋە. مەن و زەيد گىرىمانە و پىرسارى
 ئەۋەمان لە يەككە كىرد كە ئاخۇ ئەم پىاۋانە بىكۇر بوون، دەبىت
 ئەۋانە لە پىاۋە ئەمىنىيە بەجىماۋەكان بىن، ۋەيان تەنھا تالانچىن و
 ئۆتۈمبىلە دىراۋەكانى پۇزىمى پىشۋىيان بەكارھىتاۋە؟ لە كاتىكدا

بە كارمەندە ھەۋالىگرىيە كانى ئەمىرىكا گەيشتىن، ۋا ديار بوو قۇلى
درىژى ستمەكارى سەددام خەرىك بوو بمانگرن و وادەركەوت
كە ئەو شۇفىرانە لە پياۋانى سەددام بوون.

پاسەۋانانى عىراقى و ھەلگىرى چەكى ئۇتوماتىكى لە
دەروازە كانى پىنگاى ھاتوۋچۇ كۆشكەۋە بردىانين. گەنجىكى
ئەمىرىكى پاك و خاۋىن لەناۋ دەروازە كاندا چاۋەپى دە كردين.
خۇى ناساند و گوتى ناوم گارىيە. لەكاتىكدا بە ئۇتۇمىللە كەمان
بەرەو گىردىك بۇ گۆرەپانى كۆشكە كە دەپۇيشتىن، زۆر بە پىژەۋە
قسەى دە كرد و ۋا ديار بوو بە وردى وشە كانى ھەلدەبۇژىت بۇ
قسە كردن. لە ئۇفيسىكى تەنىشت بىناى سەرەكى كۆشكە كەدا
لەسەر قەنەفەى جوانى عىراقى دانىشتىن كە تا ئەم دوايەش سەددام
لەسەرى دادەنىشت. ۋا ديار بوو ئەمىرىكىيە كان تازە ھاتوۋنەتە ناۋ
ئەم كۆشكەۋە، چونكە ھىشتا مۇلىدەى كارەبايان نەبوو. بەبى
بوۋنى ھىچ فىنكەرەۋەبەك، ۋاداياربوو كە ئۇفيسە كە گەرم بوو -
ئەگەرچى كات شتىك لە بەيانى رەت بىوو. سەربازىك لە
گۆشە كەدا خەۋى لىكەۋتبوو و تەنەنگىكى بەسەر ئەزىنۇكانىيەۋە
بوو.

لە يەكەم پىرسارە كانى گارىيەۋە ديار بوو كە خاۋەنى
زانبارىيەكى قوۋل نەبوۋە لەسەر بەرنامە كانى چەكى كۆمەلكۇزى
عىراقى، بۇيە مېژۋويەكى كورتم لەبارەى بەرنامەى سەنتەرفىۋج و
ھەلۋەشاننەۋەى دۋاى جەنگى كەنداۋ لە سالى ۱۹۹۱دا پىدا. ئەو
زىياتر خەزى دە كرد لەبارەى كارە كانى. كۆمپانىي سەعدەۋە
بزانىت بەتايەتى لە ماۋەى سالانى نەۋەدە كاندا، مىش باسى
پالاۋگە كان و پىژە. مەدەنىيە كانى دىكەم بۇ كرد، ھەرۋەھا ئەو
كارگەى تەقەمەنىيە كە كارمان لەسەر كردبوو.

پرسىياري كىرد كە ئايا مىن شىتېك دەزانم دەربارەي ئەو ئاقىگە بايۇلۇژىيە گەپۇكانەي سەددام -كە گوايە سەربازە ئەمىرىكىيە كان دۇزىيوانە تەو-ە. مىنىش وىتم نەخىر، ئەو شىتانەم تەنھا لە ھەواولە كاندا بىستىبوو. گارى وىتەي چەندىن تىرىلەي نىشاندام كە پىشكىنىيان بۇ دەكرا بۇ ئەوئەي بزانرىت ئايا مەبەستىيان دروستكىردنى مادەي بايۇلۇژىيە يان نا. مىن بە وردى سەيرى وىتەكانم كىرد. ھەرچەندە ھىچم لە بەكارھىتئانى بارھەلگىرەكان نەدەزانى، بەلام ئامازم پىندا كە بۇرىيەكان ئايەكسانن و بە شىوئەيەكى ئارپىك بەيەكەوئە لىكىتئارون، وەك ئەوئەي بە شىوئەيەكى ھەپمەكى پىكەوئە دانراون. بە دىلئايىيەوئە ئەمە لەلايەن سەعد و ھىچ كام لە كۆمپانىيا ئەندازىيارىيەكانى دىكەوئە بەرھەم نەھىتئارون، كە كوالىتى كارەكانىيان زۆر بەرز بوو. ھەندىك تىببىنى نووسى و وئى زانىيارىيەكانى ناوئەوئە بەنرخن.

گەرمای زۆر بەتىن دەستى پىكرد. ئارادەيەك بىچ ئىرادە، گارى پرسىياري لەبارەي بەرنامەي سەنتەرفىوچ و ئەو كارانەي كە مىن و زانايانى دىكە لە سالى ۱۹۹۱ئەوئە ئەنجاممان داو، ئارەزووى خۇي دەربىرى بۇ چاوپىكەوتن لەگەل ھەندىك لە بەپىئەبەرانى كۆمپانىيى سەعد، كە زۆر دوور بوو لەو بابەتەي كە مىن ھىواي ئەوئەم دەخواست باسى بكەم. مىن بە وردى قسەكانم ھەلئىزارد بۇ ئەوئەي ئارەزووى ئەو بە ئاراستەيەكى دروستدا بېم.

گوتىم: "تىمە باسى مېژوو دەكەين، بەلام وىستم باسى شىتېكى ھەنووكەيى بكەم. وەك دەزانن پىشكىنەرانى نەتەوئە يەكگرتوئەكان پىش شەپ لىرە بوون. ھەندىك خالى بەرچاو ھەبوون كە نەيانتوانى بىيىن. ھىوادارم لەم چوارچىوئەيەدا لەگەل كەسېك قسە بكەم، بەلام ھەندىك نىگەرانىم ھەيە سەبارەت بە سەلامەتى خۇم".

گارى بەم ئامازە يە ھىور بوو ۋە. پىدە چوو ئەۋەندە زىرەك يىت
 كە بە خىرايى تىبگات كە پىۋىستە لەگەل كە سىك كۆبىمە ۋە كە
 زانىارى قوۋلترى لەسەر بەرنامە كانمان ھەيىت ۋ دەسەلاتى زىاترى
 ھەيىت لەسەر ئەۋەي كە چۆن مامەلەم لەگەل دەكرىت.
 رېككەوتىن كە لەبرى ئەۋەي لەگەل بەرپوۋەبەرانى سەعد
 كۆبىيىتەۋە، لەجياتى ئەۋە كۆبوۋنەۋەيەك لە پۇژانى داھاتوۋدا
 لەگەل ھەندىك لە ھاۋكارەكانى رېككخات ۋ قسە بىكەين.

كاتىك من ۋ زەيد گەپراينەۋە مالىۋە لەيلامان لە دۇخىكى
 ناپەھەتدا بىنى. يەكىك لەۋ پىۋانەي سوپا كە پۇژىك پىشتىر
 ھاتبوۋ، ناۋى جۆن بوۋ، نىۋەپۇي زوۋ لەگەل ۋەرگىرپىكى عىراقى
 گەيشتىۋە ئەۋى. لەيلا بە ترسەۋە گىپرايەۋە:

- "ھاۋسەرەكەت چۆن جورئەتى كردوۋە كە نەيەتە
 كۆبوۋنەۋەكەمان؟ نازانیت كە دەتوانىن فرپى بدەينە زىندان؟
 ئەگەر سبەي نەيەت، ئەۋا كىشەي بۆ دروست يىت."

لەيلا وتى ئەم قسانەي ھەژاندوۋىيەتى. ئەگەرچى ئەۋ ژىنكى
 بەھىز ۋ خاۋەن ئىرادە بوۋ. ئەۋەبوۋ نەمتوانى شانازى بەم ژنەۋە
 نەكەم كاتىك پىيى وتم كە چۆن ۋەلامى ۋەرگىرپە عىراقىيەكەي
 داۋەتەۋە.

ئەۋ بە زمانى عەرەبى پىيى وتوۋە: "زىاتر لە بىست سالە لە
 سەردەمى سەددامدا ستەممان لىدەكرىت ۋ ھەپەشەي
 زىندانىكردنمان لىدەكرىت. ئايا ئىمە لە ژېر ئەم دەسەلاتە نويىەشدا
 بە ھەمان شىۋە ستەممان لى دەكرىت؟"

ۋادىاربوۋ ئەم ۋەلامە جۆنى توۋشى سەرسوپمان كردبوۋ.
 دۋاي ئەۋەي ۋەرگىرپەكە ۋشەكانى بۆ ۋەرگىرپابوۋ، ئەۋەبوۋ سەرى

لەقاندېبوو و پۇيشتىبوو. بەلام دەمزانى ھەرپەشە كە جىدىيە، بۇيە من و زەيد بە ئۇتۇمبىلە كەمان پۇيشتىنە ئۇ ئۇفسىەى كە جۇن ديارى كىردىبوو. تەنىشت شۇيىتى داواكراوۋەكان كە پىشتىر شۇيىتى بەناوبانگى بازىنەى ناوۋەوۋى سەددام بوو، ئىستى ھەموو ناوچە كە لەلايەن عىراقىيە چەكدارەكانەوۋە پاسەوانى دەكرا كە بۇ ئەمىرىكىيەكان و كۇنگىرەى نىشتىمانى عىراقى كارىيان دەكرد. كۇنگىرەى نىشتىمانى عىراقى پارتىك بوو بە سەرۇكايەتى ئەحمەد چەلەبى - كە بۇ ماوۋەكى زۇر بازرگانىكى دۈورخراوۋە بوو. كۇمەلنىك پىاۋى عىراقى بە سكى گەورە دانىشتىبوون و بە شىۋەيەك دردەكەوتن كە دلخۇشېن و چەكىان بەدەستەوۋە بوو، كە دەرگاي چۈونە زوورەوۋى فەرمانگەى ھەوالگىرى سۇپايان داخستىبوو. من و زەيد بە ئەدەبەوۋە چۈوۋىن و بەلام ناچار بووۋىن بەلاى ئەواندا بېۋىنە پىشەوۋە چۈنكە ئەوان رەتياىنكردەوۋە لە شۇيىتى خۇياندا بىجولئىن. كاتىك چۈوۋىنە زوورەوۋە، بەرەو زوورىكى گەورە بىردىيانىن كە دىوارەكانى خشتى بۇياخ نەكراوۋىون و مىزى سادە و لە كەشۋەوۋى بىكەيەكى پۇلىسى عىراقى دەكرد. لە دەرەوۋە گۇيىم لە دەنگى مۇلىدەيەك بوو و لانىكەم بۇئەوۋەبوو كە شۇيىتە كە ئامىرىكى فىنككەرەوۋى تىدايىت.

دۋاى نىزىكەى دە خولەك، جۇن گەيشتە لامان و خۇى و دۋو ھاوكارەكەى ناساند. جۇن لە سەرەتاي شەستەكانى تەمەنىدا بوو، بە پروخسارى دەرەكەوت كە وەك يەكلىك لە تىمى فېرۇكەوانان و ھەرۋەھا شىۋازى قۇى، وىتاي پىاۋىكى دەكرد كە ژىياتىكى سەختى بەسەر بىردوۋە. داۋاى لىبوردنم كىرد كە پىشتىر نەمتوانى چاۋم پىى بىكەوۋىت و پوونم كىردەوۋە كە لە شۇيىتىكى تردا چاۋم

بە ھەندىك لى كەسانى تىرى ئەمىرىكى كە وتوۋە. ئەۋەبوو يە كسەر
گومانى بۇ دروست بوو.

ئەۋ: "ئەۋان كىي بوون؟ لى گەل كىيى تر قسە دە كەيت؟"

گوتىم: "ئەۋان بە تەۋاۋى نەيان دركاند كە كىيى."

جۇن لى گەل يە كىك لى ھاۋئەمىرىكىيە كانىدا نىگايە كى ئالوگۇر
كرد.

ھاۋكارە كەي پىيى وت: سى. ئاى. ئەى. ھەۋلى دەستۈردان
دەدات. "ۋەك ئەۋەى كە ئەۋ زانىارىيانەى ھەيانە بەشى پىۋىست
نەپىت."

وتى: دەپىت ئەم بابەتە يە كىلايى بىكەينەۋە كە لى گەل كىي قسە
دە كەيت. "دەپىت لى گەل ئىتە قسە بىكەيت نەك ئەۋان."

سەرم سوپما كە بىركارە كانى دەزگايە كى ھەۋالگىرى ئەمىرىكى
ۋ لى بەردەم كەسىكى غەيرە خۇياندا ئەۋ قسە يە بىكەن. بۇيە من
ھەۋلىمدا شىۋازىكى دىپلۇماسى بۇ ئەم دۇخە ئائاسايە بدۇزمەۋە.

گوتىم: "بۇ من ئەمىرىكى ھەر ئەمىرىكىيە. لى چاۋە كانمدا ھىچ
جىاۋازىيە كى نىيە. ئامادەم ۋەلامى پىرسىارە كانتان بدەمەۋە."

زانايە كى سوپاى ئەمىرىكا بە ناۋى دەپىد كە پوۋخسارىكى
ئاسايى فراۋان ۋ پەفتارىكى دۇستانە بوو، لى گەلمان بوو. جۇن لى
تەنىشتەۋە لى سەرمىزىك دانىشت ۋ يارىدەدەرىكى لى تەنىشتى بوو
بۇ ئەۋەى تىيىنى يە كان بنووسىت. دەپىد بەرامبەرم دانىشت ۋ
زۇربەى پىرسىارە كانى دە كرد. ئەۋ كەسىكى پىژدار بوو ۋ بە
پوۋنى لى زانىستى ئەتۇمى تىدەگەشت، بەلام پىئەدەچوۋ كە بە
باشى شارەزاي بەرنامەى چەكى ئەتۇمى عىراق پىت. ئەۋەبوو

گەرەمەۋە سەر مېژۋى بەرنامە كەۋ سەرەتاي دەستېكردنى. دەيىدۇ
پرسىياري ئەۋەي كىرد كە ئايا بەرنامە كە لە دۋاي سالى ۱۹۹۱
دەستېنكراۋەتەۋە، ئەۋەبۋو كاتىك وىم نەخىر، ئەۋ بە زەحمەت
تۋانى ئاۋمىدى خۋى بشارىتەۋە.

ئەۋ: "ئايا ھېچ ئامىرىك بۇ بەرنامەي سەنتەرفىۋىج كېرەبۋو؟
ئايا بەدۋاي كەرەستەدا دەگەرەن؟ ھېچ كېرىنكىتەن بەھەر شىۋەيەك
يىت ئەنجام دابۋو؟"

لە كاتىكدا دەيىدۇ بەردەۋام بۋو لە نوۋسىنى تېنىيەكانى، مەن
بە يارىدەدەركەم گۈت: "تەنھا بەردەۋام بە لە نوۋسىن، نەخىر".

لە كۆتايىدا دەيىدۇ بابەتەكەي گۆپرى بۇ دەستكەۋتەكانى
بەرنامەي سەنتەرفىۋىج لە سالانى ھەشتاكانى سەدەي پەردۋودا.
ئىمە بە زاراۋەي تەكىكى قەسمان لەسەر ئەۋ پەرە كەمەي يۋرانيۋم
كىرد كە لە سالى ۱۹۹۰ بە نموۋەي سەرەتايى پىتاندېۋومان و
ھەرۋەھا ئەۋ پرسەنەي دىكە كە لە ماۋەي دۋانزە سالى پەردۋودا
لەلەيەن پىشكەرانى چەكى نەتەۋە يەكگرتۋەكانەۋە پۋومال
كەرابۋون. سەرەپاي گەتۈگۈي دۆستانە لەگەل دەيىدۇ، دىركەم بەۋە
دەكىرد كە خەرىكە جۋن ئاۋارام دەيىت.

ئەۋ: دەزانىت لە لىستى زۆرتىن داۋاكرەۋەكانىت؟

مەن بەم قەسە ۋەك ئەۋە ۋابۋو بەنج بۋوبىم: كامە لىست؟ ئىۋە
لىستەكەتان بىنۋە، مەنى تېدانىيە!

جۋن ۋتى لىستىكى دىرېتر ھەيە. مەنى بىردە سەر مېژىكى تر و
كاغەزىكى فەرمى پىشاندام. لەم لىستەدا مەن ۋەك يەكەك لە پەنجا
ۋ پىنچ غىراقىيە زۆر داۋاكرەۋەكان دانرابۋوم. پاشان لاپەرەيەكى

دىكەي كىردەۋە كە تەۋاۋكەرى ئەۋەبۇۋ ۋ دەستەكانى خىستە سەر
زۆرىنەي ناۋەكان تاۋەكو نەتۋانم بىيانخوئىتمەۋە.

گوتى: ئا ئەۋەتا تۆ لىرەيت.

لەۋىدا من ۋەستام ۋ لەنىۋ پەنچەكانىدا چاۋم لىكرد ۋ ناۋى
خۆم ۋ ژمارەي تەنىشىتم بىنى. شەست ۋ شەش. ھەۋلىمدا ھەستى
پەر لە خورپەم بشارمەۋە. ھىچ بىرۋكەيەكم نەبۇۋ كە كى ئەم
لىستەي داپشتوۋە، بەلام ئەمە ئەۋە دەگەيەنىت كە دەتۋانىت من
بخىرئە ھەمان پۆلى ھاۋرىكانى سەددام كە بە دلىيايەۋە ھىۋر ھىۋر
لەلايەن ئەمرىكىيەكانەۋە دەستگىر دەكرىن. نەمدەتۋانى بىنمە پىش
چاۋى خۆم كە چىم بەسەردىت. دواتر جۆن زوۋرەكەي
بەجىئىشت بەبى ئەۋەي ھىچى زىاتر پوۋن بكاتەۋە. من ۋ
زەيدىش بەردەۋام بوۋىن لەۋەي كە بەپىرەۋە لەگەل دەيقد ۋ
يارىدەدەرەكە قسە ئالوگۆر بىكەين ۋ دۋاجارىش بەرەۋ مالىۋە
رۋىشتىنەۋە.

ترسەكانم بىۋون بە شتىكى راستەقىنە. ئىستا ئەمە چىتر
پرسىارىك نەبۇۋ كە ئاخۆ من لە لىستى رەشى داۋاكرۋان دام
يانەخۇئا، بەلكو زىندان ۋەك ئەگەرىك ھاتە ئاراۋە. ھەموو شتىك
لەمىشكىمدا شىۋاۋ دەردەكەۋت. گومانەكان لەبەردەم دەرگاگەمدا
كەلەكە بوۋن: ۋادىارە گومانم لىدەكرا كە بەرنامەيەكى بەردەۋامى
سەنئەرفىۋج بەپىۋەبىم، ھەروەھا سەركردايەتى كۆمپانىي سەعدىم
دەكرد، كە تۆمەتباركرابوۋ بە بەرھەمەتتەنى چەكى بايۇلۇزى. من
لە نىۋان ئەم دەزگايانەدا كارم دەكرد كە ۋا دىار بوۋ ھەموۋ
لەسەر ئەۋە كۆك بوۋن كە من كەسىكى گىرنگىم. ئىنجا ئەۋ
كوردەش كە ھات ۋ وتى كە ئاخۆ من پىزىشكى ددانم ۋ ناۋم
مەھدى عوبىدىيە پىر دىلەۋاۋكىنى منى گەۋرەتر كىرد.

لە ھەفتە كانى دواتردا چەندىن جار لە گەل ھاوکارە كانى گارى كۆبوومەو. ئەوان وتیان تىگەبشتوون كە من بە ئەگەرىكى زۆرەو و بە نزيكبوونەو لىيان خۆم و خىزانە كەم دەخەمە مەترسىيەو. بەلام نەمدەزانی تا چەند دەتوانم متمانەيان پى بكم. نەمدەزانی متمانەم بە كەس بكم يان نا. ھەستم دەكرد دەبىت شىتلك بكم بۆ ئەوئى شەكان پوونتر بن، بۆيە پىشنيارىكم كورد كە نمونەيەك لەو شتانه پىشان بەم كە پىشكەشى دەكم. نيوەپۆيەكى گەرم و گوپ لە سەرەتای مانگی ئاياردا، بە بىتلىك دەستم كورد بە ھەلکەندن لە دامىنى نىلوفەرە كەدا. زەوى پەق و وشك بوو، بەلام زۆرى نەخاياند لىواری تەپلى پلاستىكى سەوزە كە بەدەر كەوت. چاللىكى فراوانم ھەلکەند بۆ ئەوئى پىسى دەوروبەرە كەى لایبەم. پاشان دەفرە كەم لە زەوى دەرھىتا و لە تەنىشت خۆم دانا. وەك ئەو و ابوو كە پىسوللىكى كات بدۆزىتەو. سەرەووم كوردەو و كىسە نایلۆنە كانم دەر كورد كە بەلگەنامە كان و پىكھاتە كانى تىد ابوو ھەر وەك چۆن زیاتر لە دە سال پىشتر ناشبووم. بردمە زوورى نووستنى پىشتەووم و نمونەيەكم بۆ ئەمرىكىيە كان جيا كوردەو: بىكەى تۆپى سەنتەرفىوج لە گەل كۆپانىك كە وىتەى پىكھاتەى ورد و تايبە تەمەندىيە كانى دروست كردنى تىد ابوو.

كاتىك ئەم نمونانەم دا بە ھاوکارە كانى گارى، پىدەچوو ئەوان لەووپەرى خۆشچاللىدا بن و شىتلىكى بەرجەستەيان دەستكەوتىت كە پەيوەندى بە بەرنامە كانى چەكى كۆمەلكوژى عىراقەو ھەبىت و لەو و پىشيش نەتەو يەكگرتووە كان ھەرگىز نەبىنىبوو. ھەر و ھا پىدەچوو سەرسام بوون كاتىك پىم گوتن دەستم بە چەند پىكھاتە و دىزاینلىكى دىكە گەىشتو بۆ باقى

سەنتەرفىوجەكە، كە پۇۋى دواتر پادەستەم كىرد. ئەو ھەستەم بۇ خۇم دروستكىرد كە بە ھىۋاى ئەۋەى ئەمىرىكىيەكان بەھاي بەشدارىكىردىم بەدن و ئەۋەندە بەھايەك بەدن كە سەلامەتى خىزانەكەم مەسۇگەر بىكەن و لە عىراق بىمانەيتنە دەرەۋە. تەلەفۇنم بۇ واشتۇن كىرد بۇ ئەۋەى لەگەل ئۆلبرائىت قەسە بىكەم، ئەۋىش وتى كە لە برى من فشار دروست دەكات. بەلام ھىچ ئامازەيەكى پىننەگەيشتىبو كە چۇن مامەلەم لەگەل دەكرىت.

نەزىكەى كاتىمىر ھەشتى بەيانى ۳ى حوزەيران، كاتىك مىندالەكانم ھىشتا خەۋتوبون، من و لەيلا لەسەر مەزى چىشتخانەكەمان نانى بەيانيما دەخوارد. گويم لە بزۋىتەرى دىزلى ئۆتۈمبىلە سەربازىيەكانى ئەمىرىكا بوو لە كوچەى تەنىشت مالاكەماندا، نەزىكىر دەۋونەۋە. سەرەتا من ھىچ نىگەرەن نەبووم، چۈنكى سۈپاى ئەمىرىكا بەردەۋام دەۋرىيە شەقامەكانى بەغدايان دەكىرد. من و لەيلا بەردەۋام بوۋىن لە خواردنى نان و پەنەرەكەمان و خواردنەۋەى چاكەمان. لەناكاۋ دەنگىك لە دەرەۋەى دىۋارى باخچەكەمان دەستى كىرد بە ھاۋاركىردن، بىرۋا بىرۋا بىرۋا! لە پەنجەرەۋە سەبرى دەرەۋەم كىرد و بىنىم كۆماندۇكان بەسەر دىۋارەكەدا بازىان دا و دەھاتنە ناۋ باخچەكە بەلای ئەو شۋىتەى كە گۈلى گاردىنىيەى لى بوو. بەرەۋ دەرگەى پىشەۋەمان پايانكىرد. دۋاى چىركەيەك بە تۈندى لەدەرگەيان دايەۋە. چايەكەم دانا و بەپەلە بەرەۋ ئاراستەى ھاۋارەكە پۇشىتم، واتە بەرەۋ ژۋورى مىۋان -كە زەبىد بەزۋرى لەسەر قەنەفەيەك بە تەنەنگىكى كىلاشىنكۆفەۋە دەخەۋت بۇ پاراستىنى خىزانەكە-.

كاتىك بىنىم دەيان سەربازى ئەمىرىكى بە چەكى ئۆتۈماتىكى

ئاراستەيان لى كۆرەكەم گرتوۋە و ھاۋاردەكەن: "مەجۈلە! مەجۈلە!" زەيد زۆر ترسا. ھەرزوۋ چاۋيىكەم بە دەۋرۋەرىدا گىترا بۆكلاشىنىكۈفەكە و بىنىم كە لاي نەبوۋ، لەۋە دەچۈۋ نەم شەۋ نەيەتتە لاي خۇي، نەمە ژيانى لى جەلئە پزگار كردم. كە سەربازەكان منيان بىنى، دوو كەسيان چەكەكانيان ئاراستەيى سىنگم كرد.

ھاۋاريان كرد: "ھىي تۆ، بىكەۋە سەر زەۋى!". كاتىك دەستەكانم لى ھەۋادا بەرزكردەۋە و لى تەنىشت مىزى قاۋەكە كەۋتمە ئەژنۆ، دلىم بەخىرايى لىئىدەدا.

گوتىم: ھەلەيەك ھەيە. بەلام سەربازەكان ھەر گوتىيان پىن نەدام. دىسانەۋە ھاۋاريان كرد: "بىكەۋە سەر ئەژنۆ، ھەر ئىستى!".

لى كاتىكدا خۇم خستە سەر ئەژنۆ، سەربازەكانى تر بە مالىەكەمدا بىلاۋەيان كرد.

سەرم بەرزكردەۋە و بىنىم لەيلا بەپەلە لى چىشتخانەۋە ھاتۆتە ژۋورەۋە. كاتىك من و زەيدى بىنى لەسەر سىك و لەسەر زەۋىيەكە پال كەۋتۋىن و بە چەكدارەكانەۋە دەۋر دراۋىن، بە دەنگى بەرز گرىا. سەربازەكان پىيان گوت كە ئەۋىش بىت و لەزىك ئىمە پال بىكەۋىت. دواتر سەربازەكانى تر دوو كچە ھەرزەكارەكەمىان ھىتا بە ناۋەكانى ئامىنە و ئايەت و پىيان وتن كە ئەۋانىش لەلای ئىمە پال بىكەۋن. ھەموۋمان لى ترسدا دەلەرزىن.

من: چىت لى ئىمە دەۋىت؟

پىاۋىك كە ۋا ديار بوۋ فەرماندەيان بوۋ داۋاى ناسنامەيى منى

كرد. ھېشتا بىجامە كەم لە بەردا بوو، پىم گوت ناسنامە كەم لە ژوورى نووستىمدان لە گەل جەلە كانم.

گوتى: "ھەستە، با بېرۆين."

بەناو ھۆلە كە پۈيشتىم و فەرماندە كە و ھەرگىزە عىراقىيە كەى بە دوامدا ھاتن. كاتىك ناسنامەم پىدا، دەستە كانم لەرزىن. ھەرگىز سەيرى ناوە كەمى كرد كە بە عەرەبى نووسرابوو و سەيرى وىتە كەى كردم و پاشان سەيرى دەموچاوى كردم.

وتى: "ئەو ھۆيەتى، ئەمە ئەو كەسەيە كە تۆ دەتەوئىت. ئەمە دكتور مەھدى عوبەيدىيە."

ئەفسەرە كە و كۆمەلە سەربازە كە ھەستىيان بە پووخسارى پىر لە نىگەرانى خىزانە كەم كرد و ئەو ھەبوو لە دەرگای پىشەو ھەرچووين. كاتىك گەيشتىنە باخچە كە ھەستىم بە دەستىكى كرد كە پىك لە بېرپەى پشنىدام كاتىك يە كىك لە سەربازە كان پىي و تەم دەستە كانم بىخەمە پشتمەو ھە و كەلەبچەى كردم. لەو ھە پىش بىنىووم شتىكى لەو جۆرە بەسەر كەساتىك دىن كە ياسا پىشئىل دەكەن و تاوانباران. ھەرگىز بە بىرمدا نەھات كە پۈژىك دىت دەستە كانى خۆم لە پشتمەو ھە بىستىرەن. بە ياو ھەرييەو ھە سەربازە كان لە دەرگا كە ھەرچووين و ژنى ھاوړىكەم و ھەروەھا دراوسىكەم بىنى. كاتىك مەنيان بىنى كە لەلایەن ئەمىرىكىيە كانەو ھە كەلەبچە كراو قىزاندى و ھاواری كرد. فەرماندە كە فەرمانى بە يە كىك لە سەربازە كانى كرد كە كەلەبچە كەم بىكاتەو ھە و دەستە كانم لە پىشەو ھە دەستەبەند بىكات، چونكە مەن ھاوکار بووم و ھىچ كاردانەو ھى خراپەم نەبوو. يارمەتيان دام بىجمە سەر كورسى

پىشتەۋەى ھامەپرەكە و لە تەنىشت ئەفسەرى فەرماندەيى. بە
كۆلانە كەدا بەرەو پىنگاى سەرەكى پۇشتىن.

گوتىم: "من باوەرم واىە دەبىت تىنەگەيشتىك ھەبىت. لە ماوەى
چەند پۇژى پابردوودا چەندىن جار لە لاىەن دەزگاى ھەوالگىرى
ئىۋە چاۋپىكەوتىم لە گەل كراۋە."

وتى: "بەداخەۋە ھىچ لەو بارەىەۋە نازانىم، من تەنھا فەرمانم لاىە
كە تۆ لە گەل خۆمدا بىەم."

نزىكەى يەك مىل لە دوورىيەۋە كارۋانە كەمان لە مالىكى دىكە
ۋەستا. كۆمەلىك لە كۆماندۆكان لە دەروازەى پىشەۋە ون بوون
بەلام دواى چەند خولەكىك بە تەنبا گەپانەۋە، ديارە ھەلەيان
كردبوو. من تاكە دىل بووم كە ئەۋ بەيانىيە دەبراىە چارەنووسىكى
ناديار. لە كاتىكدا بە خىراىى زياتر لە پەنجا مىل لە كاتزمىرىكدا
بەرەو ئاراستەى فرۆكەخانەى نىۋدەۋلەتى دەپۇشتىن، بايەكى
گەرم لە پەنجەرەى ھەمەپرەكەۋە دەھاتە ژوورەۋە. بە تەنىشت
باخى خورما و داروپەردوۋى تانكى عىراقى لە ھەردوۋ دىۋى
جادەكەدا تىپەپىن. دلم خەرىك بوو تۆزىك ھىۋر بىتتەۋە، بۆيە
ھەولمدا گەفتوگۆيەك لە گەل ئەفسەرە ئەمىرىكىيەكە دەستپىكەم.
ئىستا پىندەچوۋ ئارامتر بوۋىت. لە گەل نزىكبوونەۋەمان لە
فرۆكەخانە، باسما لە شەپى نىۋان ھىزەكانى ئەمىرىكا و عىراقى
لەۋى كرد لە كاتى لەشكركىشى چەند ھەفتەيەك پىش ئىستا. سەرم
سوپما كاتىك وتى ھىچ شەپىكى راستەقىنە لەۋى پوۋى نەداۋە،
و ئەمىرىكىيەكان لە چەند كاتزمىرىكدا فرۆكەخانەيان گرتوۋە. بە
ئەفسەرەكەم گوت كە بەپۆتەبەرەكانم لە MIC بانگەشەى ئەۋەيان
كردوۋە كە ھىزەكانى عىراق ئەۋەندە توند بەرگرىيان لە

فۇركە خانە كە كىرۋە كە ئىرە پىرۋە لى تەرمى سەربازە
ئەمىرىكىيە كان. ئەۋەبۇۋ ئەۋىش ئەمەي بە شىكىكى پىكەنىناۋى زانى.

ئۆتۈمبىلە ھەمەپە كە بەسەر جادە قىرتاۋە كەدا بەرەۋ كۆمەلگەي
سەرەكى پۇشت و لى شۆپىك وەستا كە دەرگەي چۈنە
ژوۋرەۋەي بە تەلى دىرگاۋى دەۋرە دىرۋو. تابلۇيەكى دەست
پەنگاۋرەنگ نووسىرابو "EPW". واتە دۈژمن دىلى جەنگە.
دلىم پىر بو لى ترس. ئايا ئىستا مىن دىلى جەنگىم؟ ئەفسەرە كە لى
دوۋرەۋە مىنى ھىشتەۋە كاتىك لى گەل ئەفسەرىكى دىكە قسەي
دە كىرد. پاشان بۇ پىشكىنى پىشكى بىردىمى بۇ ئەۋلايەي كە زىاتىر
بە تەلى دىرگاۋى دەۋرە دىرۋو. دەستەكانى كىرەمەۋە و پارچە
كارتۇتىك دۈزىۋە كە لىسەرى دابىنىشم. ئەفسەرىكى گەنجىك
ھات و پىسىارى لىبارەي تەندىروستى مەۋە كىرد. پاشان لى پىسىم
ئايا مىن شۆپى سەددام حوسەين دەزانم؟ لى پىسىارەكەي دىرۋو
كە چەندە زانىارى كەمە لىبارەي عىراقەۋە.

گۈتم: مىن زانام، چۈن بزانم كە سەددام كۆيە؟

ئەفسەرە كە شانى ھەلگىشا و پۇشت. لى دەۋرەبەردە سەرى
ئەۋ دەستەبەسەرەنى دىكەم دە كىرد كە لىسەر زەۋى لىسەر بەتانى
يان كۆنكرىتى ۋوت دانىشتىۋون. زۆرىكىيان ۋەك تاۋانبار و
ستەمكارى باۋ دەرەكەۋتن. ژنە سەربازىكى گەنجى ئەمىرىكى لى
دەروازەي گەمارۋكەدا پاسەۋانى ۋەستابو و گۆپى لى مۇسىقاي
پۇپ دەگرت لىسەر سىتېرۋىيەكى گەۋرە. پىندەچۈۋ يەكەك لى
گۇرانبە كان بىردىتى بۇ جىھانىكى تر ۋ لى كاتى خۇيدا دەستى
كىرد بە جولاندنى چەناگەي خۇي لى گەل مۇسىقاكەدا. يەكەك لى
دەستەبەسەرەكرۋە غىراقىيە كان - كە ۋەك بلىي كەسىكى سەر شىت

بیت-، له سهر زه وییه کونکر ټیټه که هستا و له دووره وه دهستی
کرد به سه ما کردن له گه لیدا. سهر بازه که پټکه نی و بۆ چهند ساتیک
پټکه ی دا سه ما. بکات. به راستی من له ویدا دانیشتم و ههستم به
شهرمه زاری کرد.

وا دیار بوو کات زور به هیواشی تیده په پی. له م بهری
قیرتاوه که وه ده متوانی خانوویه ک بینم که خه یالی نه وم ده کرد
نه مریکیه کان دیله ناوداره کانی جهنگ وه ک تاریق عهزیز،
سه عدون حومادی، سه روکی په رله مانی نیشتمانی عیراقی و
عه بدولته و اب له ویدا ده سته سهر بکه ن. بن هیوا بووم له بیر کردنه وه
له وهی که په نگه نه مریکیه کان له و شوینه دا، دوور له خیزانه که م،
من زیندان بکه ن. ترسم له وه هه بوو که ناخو ده بیت خیزانه که م
چیان لی بیت. تاکه دلنه وایی بچوو کم نه وه بوو که نه گهر له گهل
که سایه تییه بالا کانی پژی می سه ددام بخیرمه زیندانه وه، په نگه
نه وکات خیزانه که م له دلسوزانی سه ددام سه لامه ت بن.

له زیانی مروفا هه میسه کاتیک هه یه که تاله موویه کی باریک
ده شیت راستی له درو جیا بکاته وه، یان متمانه له بن متمانه یی.
ههستم ده کرد له سهر هیلکی وها چاره نووس ساز هاو سه نگیم هه یه.
ته نیا چهند پوژیک پیتتر وا دیار بوو نه مریکیه کان دلخوش بوون
که من کومه له به لگه نامه و دیزایتکی سی پیی سه نته رفیو جیانم
بۆ ناشکرا کردوون. له ژیر دره ختی نیلوفه ره که مه وه نه و نه ټیټیانه ی
که نه گهری کوشنده یان هه بوو هه لمکه ندبوون. دل و میشکم
کردبو وه و دوا جار دوی نه و هه موو ساله له فریودان، توانیم
راستیه کان ناشکرا بکه م به بن نه وه ی. هیچ شتیک به جیه نیلم.
مه بهستم پوون بوو بوو وه و به نه ټیټکی باشه وه له نه مریکیه کان

نزىك بووبوومەۋە. كەۋاتە ئەمە چى بوو؟ ئايا پاداشتە كەم بۇ ئەۋە
 بوو بىمە دىلى جەنگ؟ ئايا ئەمىرىكىيە كان بەۋ بى بەزە يىانە ئاۋام
 لى دەكەن؟ لى كاتىكدا ھەستەم دەكرد ئەم بىرۆكە تارىك و
 ناروۋانە خەرىكن مېشكەم ژەھراۋى دەكەن، ۋەك زۆربەى جاران
 لە كاتى قەيران و گومانە كاندا پەنام بۇ نوۋىژ برد. دەستەم كەرد بە
 خوتىندەۋەى ئايەتلىك لە قورئاننى پىرۋز كە بە ئايەتى كورسى
 (آية الكرسي) ناسراۋە:

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي
 السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا
 بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ
 كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ. (۱)

خوتىندەۋەى ئەۋە وشانەى نىۋ ئەۋە ئايەتە تا رادەيەك دلنەۋايى
 دام و خۆمدايە دەست چارەنۋوس، جا ھەرچىيەك يىت. ھەرۋەھا
 بەۋە دلنەۋايى خۆم دايەۋە كە ئەۋە بارە قورسەم لەسەر شانم لا برد
 كە بۇ ماۋەى دوازە سالى رابردوۋ لەسەر شانم بوو. سەير
 لەۋەدابوو، ھەر لەۋ ساتەدا كە خۆم يىنيەۋە كە رۋوبەروۋى
 ئەگەرى زىندان بوومەتەۋە، ھەستەم بە ئازادى زياتر دەكرد لەۋەى
 كە سالائىك بوو. ئەمەش دياردەيەكنى زانستى بىرخستەمەۋە كە بە
 وزەى ئاستەرز ناسراۋە، كە تايىدا وزە دەيىت بگاگە گرینگىترىن

و بەرزىرىن ئاستى پىش ئەۋەى لى دۇخىكى ھاۋسەنگى نىزىتردا جىگىر بىت. ھەلگەندىنى راستىيە كان لى كۆتايىدا چارەنۋوسى مىن بوۋ، ئەمەش ھەستىكى پىيەخشىم كە ۋەك زاناىەك و ۋەك مۇۋىك لى خۇدى خۇمەۋە نىزىكتر بىم.

لى كاتىكدا كە نۇقىمى ئەۋ بىر كىردەۋانە بىۋوم، لى شۋىيىكدا ئەفسەرىكى سۇپا ھاتە ناۋ ئەۋى و بۇلام ھات. بە پەۋشەۋە سلاۋى لىكردم و كورسىيەكى پىدام كە لەسەرى دابىشىم لەبرى پارچە كارتۇنەكە. مىنىش بەۋ ئامازەيە كەمىك توۋشى سەرى لى شىۋان بوۋم. دۋاى ئەۋەى پۇيشت، بە دەۋرۋەرمدا سەرى ھاۋپى دەستبەسەركراۋە كانىم كىرد كە ھەموۋيان لەسەرى زەۋى دانىشتىۋون.

پاسەۋانە ژنەكە ۋتى: "كورسىيەكى جۋانت لايە." مىنىش بە ۋەستانەۋە گۋتم: تىكايە بۇ خۇت بىيە.

ۋادىاربوۋ ھەستى بەۋە كىرد كە مىن زىندانىيەكى ئاسايى نىم، ۋتى: "ئا، نا، مىن تەنھا گالتە دەكەم".

نىزىكەى كاتىزىمىر سىنى پاشىۋەپۇ، لەلايەن ئەفسەرىكەۋە كە ھىل و ئامازەى پەلەدارى زۇر لەسەرى شانى جەلە سەربازىيەكەى بوۋ لەگەل پىۋىكى بالابەرز بە جەلۋەرىگى مەدەنىيەۋە ھاتە لام. ئەۋان خۇيان ئاساند و تەۋقەمان كىرد، لى كاتىكدا دىلەكانى دىكەى عىراقى و پاسەۋانەكان سەرىيان دەكىردىن. كەسە مەدەنىيەكە دەستى بە قسە كىرد.

ئەو: "دكتور عويىدى، مەن ئاۋم كارلە، بەداخەۋە لام واىە كە
 ھەلەيەكى ترسانك پروویدايت. ھىوادارم مېھربان بىن و لىمان
 بىورن. پىندەچىت دەستى راستمان نەزائىت كە دەستى چەپمان چى
 دەكات."

بە ئاسوودەيىۋە ئاھىكىم ھەلكىشا و گوتىم: ھىۋاى ئەۋەم
 دەخواست كە ئەمە يىت. "بەلام سوپاس."

ۋتى: ھەركاتىك ئامادە بوۋىت دەتەمەۋە مالىۋە.

لە كاتىكدا كارل بە ئۆتۈمىتلەكەى بىردىمەۋە مالىۋە، بىرىم لە
 سەرەتاي ئەۋ ئايەتە كىردەۋە كە بەدۋاى ئايەتى كورسى دىت،
 پىندەچۈۋ بە شىۋەيەكى سەير لەگەل بارودۇخە كە گونجاۋ يىت:

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ...

كاتىك كارل لە درەنگانى پاشنىۋەپۇدا گەياندەمەۋە مالىۋە،
 خىزانەكەم لە خۇشىدا گىريان. ئەۋان چاۋەپۋانى خراپىريان دەكرد
 و بىرۈكەى ئەۋەى كە مەن دەگەپىمەۋە بۇ مالىۋە لە بىن ھىۋاىي
 زىياتر ھىچى تر نەبوۋ. يەك دوۋ كاتىزىمىر پىشتىر يەكىك لەۋ
 ھەۋالگىريانى كە پىرۋتوتايپ و دىزايەكانى بىنكەى تۈپەكەم پىدا،
 ھاتبۈۋە مالىۋە كە و بەدۋاى مىندا دەگەپرا. لەيلا ۋتى كە ئەۋ كەسە
 زۆر دىلەنگ بوۋە كاتىك بىستۈۋىەتى سوپا مىنى گىرتۈۋە.

ئەۋ گوتبۈى: بە نەفرەت بىن، چۆن كاريكى ۋا دەكەن؟

ھەۋلى دابوۋ دىلەۋاىي ژن و كىچەكانم بدات كە دەگىريان و

بەلئىنى پىداون كە شىتەك لەو بارەيەو بەكات. بەلام دواى ئەو بەيانىيە ناخۆشە، لەيلا وتى، نەيدەزانى باوەر بە چى بەكات. لەو كاتەو پەوداوەكان زۆر بە خىرايى تىدەپەپىن. سەرەپاى ئەم راستىيەى كە من باقى بەلگەنامە و پىنكەتەكانم پادەستى ئەمەريكيەكان كەردبوو، ژن و كچەكانم نىگەرەن بوون لە مانەو لە ماله كەماندا چونكە ترسيان هەبوو سەربازە ئەمەريكيەكان لە هەر خولە كىڭدا يىت دەتوانن هيرش بەكەنە سەرمان و جارىكى دىكە بمەنەو. من زياتر خەمى تۆلەسەندەنەو كەنى دلسۆزانى سەددام بووم. بە دۇنيايەو قسە بەكەوتە زارەكى، دەكەوتە شارەكى و لەو پۇژانەش زۆر ئەمەريكى بىنرابوو كە لە ماله كەمانەو دەهاتن و دەچوون.

لەو ماوەيە لە مالى ئىسرائى كچم و ئەندامانى تىرى خىزانەكەم خەوتىن. دواى چەند دانوستانىكى سەخت دواجار هەوالم پىنگەيشت كە خىزانەكەم كە لە نو كەس پىنكەتەبوون-هاوسەرەكەم، مندالەكانم، زاواكەم و دوو نەو كەم- پىويستە خۇيان بۇ جىنەيشتى عىراق ئامادە بەكەن. بەپۇژ گەپاينەو ماله كەمان بۇ كۆكردنەو كەلوپەلەكانمان. لەيلا كە دەيزانى بەم زووانە ناگەپىنەو، سەندوقى قاپ و جىڭەى نوستن و كىتەب و جل و بەرگى كۆكردەو. مندالەكانم جانتاكانيان پەركردەو، دەيانزانى ناتوانن بە هاوپىكانيان بلىن كە خەريكە بۇ هەتا هەتا ئىرە جىدئەلن. پۇژىك پىش پۇشتەمان بۇ دواجار ئاوى باخەكەم دا. لەكاتىڭدا خەريكە بووم ئاوەكى زياترم بە دارە ميوەكان دەدا، مانگۆيەكىم بىنى تازە سەرى دەر كەردبوو و بە شىوئەيەكى نزم لە لقە بچووكە كەيەو هەلواسرابوو. بارىك و سەوز بوو، يەكەم

مانگۇزى سال بوو. يىنىنى ئەو دىمەنە منى خستە نىو حالەتتىكى خەمناك، چوون تىگەيشتىم كە ئىدى ھەلى ئەو ەم نىيە سەيرى بىكەم كە گەورە دەيىت و دەيىت بە ميوە يەكى سوور و زەردى شىرىن. بەپراستى دلەنگ بووم نىشتامىم بەجىدە ھىلم، كە زۆر يادەوۋەرى ناياب و ھەروەھا ترسناكىشى پىتەخشىبووم. سەير كەردنى مانگۇ تازە كە بىرى ھىتامەوۋە كە مىنىش ناتوانم بەشدارى لى ئاۋەدان كەردنەۋەى عىراقدا بىكەم، لانىكەم بەشپوۋە يەكى پراستەوخۇ، مەگەر ئەو كاتەى ھەست بىكەم كە گەپانەۋە بۇ ولات سەلامەتە.

بەيانىيە كەى پۇزى دواتر، لى ۲۰۰۰ ەوزەيران، ئەمىرىكىيە كان بە دوو ئۆتۆمبىلى ۋەرزىشى گەيشتىن بۇ ئەۋەى من و خىزانە كەم بەرەو كۆيت بىەن. دراۋسىكانمان لى درزەكانى دەرگەى پىشەۋەى مالىەكانىان سەيرى دەرەۋەيان دەكرد، كاتىك كەلوپەلە كانمان لى لىۋارى رىنگەى ھاتوۋچۇكەمان كۆدەكردەۋە. ھەرچەندە خۇر ھىشتا لى ئاسماندا نزم بوو، بەلام زۆر بەتىنى تىشكى پەخش دەكرد. ۋەك ئەۋەى لى خەو و خەفەتدا بىن جانتاكانمان لىناۋ ئۆتۆمبىلە ئەمىرىكىيەكاندا باركرد. لى كورسى پىشتەۋە، باۋەشم بە دوو كچە بچوۋكە كەمدا كەك ھىشتا لى نىو ترسدا بوون. ھىچ شىتەك نەبوو ئامازە يەكمان پىيدات بەۋەى ئاخۇ داھاتوۋ چى بۇ مەلاس داۋىن. من ۋامدەزانى دەمانبەن بۇ ئەمىرىكا، بەلام تەنانەت ئەمەش ھىشتا پوون نەبوو. لى گەل دووركەۋتەنەۋەمان لى مالىەكەمان، من و خىزانە كەم بە غەرىزە سەرمان سورپاند بۇ ئەۋەى دوا سەيرىكى دەرگەى پىشەۋەى مالىەكە بىكەين. كەس تەنانەت يەك ۋشەيشى نەگوت. ئىمە زۆر ماندوۋ بوۋىن، زۆر لىۋە زىاتر كە قسە بىكەين. ھەرچەندە من سوپاسگوزار بووم، چوون خىزانە كەم لى پىشۋى و

نائەمنى عىراق دوور دەخرانەوۋە سەلامەتتەر دەبوون، بەلام
 ھەموومان لەژىر ھەستىكردن بە خەسارەت ويران بىووين. ئىمە لە
 زۆر پوۋەوۋە خەرىك بوو پۇحمان لەدوای خۇمان بەجىدەھىشت،
 پۇحەكانمان لەگەل ھاوپىكانمان و خىزانە گەورەكەمان و
 پابردوومان.

كۆتايى

ئىستا من و خىزانە كەم لە كۆمەلگە يەكى نىشتە جىيون لە دەرهوۋى شار دەژىن لە شوپىتىكى ئاشكرا نەكراو لە ئەمىرىكا. سى شوقە كەمان ھەيە پاك و خاوين و پىك، لەگەل قاپشورى ئۆتوماتىكى و سەتەلايت و مەلەوانگە يەكى ناومال. ھەرچەندە ھەندىكجار ئەم ژيانە تازە بەجۆرىك دەبىين، بەلام من و خىزانە كەم ھەولەدە يەن بە باشتىن شىۋە خۇمان لەگەل ئەم شىۋازەى ژيانى ئەمىرىكى بگونجىتىن. ئەو تا مىندالە كانم خەرىكن بەئىنگلىزىيەك قسە دەكەن ۋەك ئەوۋى كە زمانى زگماكى خۇيان يىت. زەيد و ئامىنە و ئايەت، خەرىكى. خويىندى ئەو زمانەن بۆ ئەوۋى خۇيان بۆ چوونە ناو قوتابخانە كانى ئەمىرىكا ئامادە بكەن. كچە كانم ھىشتا ھاندەرى گەۋرەى مىوزىكى عەرەبىن، بەلام لەم دوايانەدا گۇيان لە گۇرانىيىژانى رۇژئاۋايى ۋەك ماريە كارى و برىتنى سىپىرز بوۋە. زەيد لە ھۆلى ۋەرزى شوقە كەمان ۋەرزى دەكات ئەمەش ۋەك بەرپەرچىك بۆ كەمكردنەۋەى كارىگەرەيە كانى خواردنە خىراكان كە لە ئەمىرىكا باون. ئەو، خەرىكى خويىندەۋەى بەرھەمە كانى ئىرنست ھىمىنگوايە ۋەك مەبەستىك بۆئەۋەى ۋشەى زياتر فىرىت لەم زمانە، و پىشۋەختەش ناۋى خۆى لە پىروگراممىكى ئەندازىارى لە زانكۆيەكى ناۋدار تۆمار كىردوۋە.

لەيلا ۋەك ھەمىشە 'ھاۋسەنگىيەك دروست دەكات لەنىۋان

مالە كەمان و ژيانى كۆمەلايە تېمان، و كۆبۈنەنە لە گەل ھاۋېرى
 عىراقىيە كان و خزمە دۈۋرە كانى كە لە ئەمىرىكا دەژىن
 پىكە خات. ئەو خواردنى تىرى پۇژئاۋايى ۋە كوپاستا و مېرىشكى
 سوركراۋەى زىاد كىردۈۋە بۇ سەرلىستى ژەمە عىراقىيە كان كە
 توانىۋىتەى بە پىكەھاتە كانى ماركىتتە ئەمىرىكىيە كان خواردن
 دروست بىكات. ھەروەھا خەرىكە ئىنگىلىزىيە كەى باشتىر دەيىت،
 ھەرچەندە ئەو پۇژەى كە لە بازار كىردىكەۋە بەبى كېرىنى كىشمىش
 ھاتەۋە مالەۋە، ھەردۈۋى كمان تىر پىكەن، چونكە نەيتوانىۋو
 وشە كە بلىت ۋەيان بۇ كارمەندە كە پۈۈن بىكاتەۋە كە چى شىتكى
 دەۋىت.

سىنەما و مۇلى بازارگانى - كە لە شوقە كەمانەۋە دۈۋرن - بۈۈنەتە
 شۈپتى دىلخۋازى ئامىنە و ئايەت كە دۋاى چەندىن مانىگ دۈۋرى
 لە نىشتەمان، ئەمە پەنگە نىشانەيەك يىت بۇ ئەۋەى كە ئەۋانىش
 خەرىكەن دەست دەكەن بە گۈنجان لە گەل ئەو ژيانەى تىرە.
 زۇرجاران كاتىك لە گەشتە خىزانىيە كان دەچىنە مۇلە كە بۇ ئەۋەى
 سەيرى دۈكانە گەۋرە و پاراۋە كان بىكەين و پاشانىش لە ھۆلى
 چىشتخانە كە نان بخۈين - كە عادەتەن خواردنى خىرايى ۋە كۈ
 لەفە، تاكۇ، يان سۈشى پىشكەش دەكەن - لە دەۋرۈبەرمان دەنگە
 دەنگى ھەرزە كاران و قەپەبالغى ھەيە، پىك ۋەك ئەۋەى كە
 بازارپىكى عەرەبى يىت. ناۋەندى مۇلە كە بە دارخورما دەۋرە دراۋە
 كە بەرزيان دەگات بە گىلۋېى بىمىچە شوۋشەيە كە. مەن زۇرجاران
 لەم باخچە نامۇيەى دۈۋرە ۋلات دادەنىشم، باخەكانى پېر لە
 خورماۋ باخچە كەى خۇم لە عىراق بىردە كەۋىتەۋە. باخچە كەم
 يەككە لەو شتەنەى كە زۇر بىرى دەكەم. مەن تامەزۋى ئەو
 ئارامى و تەنبايەم كە جاران لە كاتى چاۋدىرەكردنى گۈل و

درەختە كان ھەمبوو و نىگەرەنم لەوھى كە لە غىابى مندا بمرن، ھەرچەندە ھەندىك ھاوړى لە بەغدا بەلنىيان داوھ چاودىرى مالى كەمان بكن.

ھەر زوو دواى گەيشتم بە ئەمريكا لە ئابى ۲۰۰۳، خىزانە كەمم برد بۆ واشنتون دى سى بۆ بينىنى شوئەوار و بيناكانى پايتەخت، لەنيوياندا يادەوھرى جيفرسون كە بۆ يەكەمجار چل سال پيشتەر كاتىك وەكو خويئندكارى قوناغى يەكەمى كۆليژ بووم، سەردانم كرد. پاشان لەيلا و زەيدم برده ناوھندى ھۆلەكە و ئەو ئامازەيەم بۆ وەرگيژان كە لە ناوھوھى قوبەكەدا بوو، كە تىيدا جيفرسون سوئند دەخوات و دەليت: "من لە قوربانگاي خوداوەندەوھ سوئندم خواردووه كە دوژمنايەتيەكى ھەميشەيى لە دژى ھەموو جۆرە ستەمكارىيەك بكەم كە بەسەر عەقلى مرؤفدا ييت". لە كاتىكدا لە ژيړ و يتەى برؤنزى سەرۆكى پيشوودا وەستابووين، بيرم لەو كابوسە ستەمكارىيە كردهوھ كە پئندەچوو بە كەوتنى پەيكەرى سەددام لە بەغدا كۆتايى ھاتييت. بەلام ستەمكارى ھيئدە بە ئاسانى واز لە عەقل ناھييت.

لەم پۆزانەدا كاتىك كەسانى نامۆ لەناو سەرخەر (مەسەد) يان لە پۆستەخانەدا گفتوگۆم لەگەل دەكەن، من ئەگەرچى دۆستانەم بەلام ھيشتا وريام زۆر شت لەبارەى پيشينەى خۆمەوھ ئاشكرا نەكەم. دەيان سالە ترس و بىن متمانە جئ پەنجەى خويان لەسەر من بەجيھيشتووه. ميشكم باش دركى بەو كردهوھ كە ئيستا لە سەلامەتيەكى رپژەييدا دەژيم، بەلام دەمارەكانم ناتوانن بە تەواوى لە بارودۆخى چارەكە سەدەيەك لە چنگى سەددامدا رزگاريان ييت. ھەندىك شەوان لەخەو ھەلدەستم و ترس ليم دەنيشيت و وا ھەست دەكەم كە ھيشتاش دارو دەستەكەى سەددام ليژەن. من

زۆر ھەزدە كەم كە ئەم جۆرە ھەستە لى ياد بىكەم، بەلام لى گەل
ئەۋەشدا زۆر جاران ۋا ھەست دە كەم كە پەنگە ئەم شتە ھەرگىز
پوو نەدات ۋ ھەمىشە لى ژىر ئەۋ ھەستەدا بىم.

ھەمىشە ھەۋل دەدەم پابردووم بىخەمەۋە بەرچاوم ۋ تىي بىگەم
ۋ بىخەمە نىۋ پوانگە يە كى دروستەۋە. سەددام ئەگەرچى ھەرگىز
چە كى ئەتۈمى بەدەست نەھىئا، بەلام چىرۈكى ئەۋەى كە عىراق
چەندە نىك بوو لى بەدەست ھىئا ۋ پەرەپىدانى چە كى ئەتۈمى،
دەبىي بىيئە ئالاي سوور بۇ كۆمەلگەى نىۋدەۋلەتى. مەترسى ئەتۈمى
ھەر ماۋە. ۋلاتانى دىكە ھەۋلى پەرەپىدانى چە كى ئەتۈمى دەدەن
ۋ پەنگە مۇۋ ۋا گرېمانە بىكات كە لى داھاتوۋدا چەندىن ۋلاتى
دىكەش ھەۋلى ئەۋە بەدەن. سەنتەرفىۋىج تاكە مەترسىدارترىن
پارچەى تەكنەلۇزىيەى ئەتۈمىيە. لەبەر ئەۋەى كارامەترىن ۋ
ئاسانتىن پىگايە بۇ شارەنەۋە، سەنتەرفىۋىج بەردەۋام دەبىت ۋەك
پىگەى پەسەندىكراۋ بۇ بەرھەمەتتەنى يۇرانيۇم تاۋەكو ئاستى پەلى
بۇمب بە شىۋەيەكى ناياسايى. بەھۋى پىشكەۋتى تەكنەلۇزىيەى
سەنتەرفىۋىج، ئىستا ئەگەرى ئەۋە ھەيە كە بەرنامەى پىتاندىنى
يۇرانيۇم لەناۋ يەك كۆگادا بشاردرىتەۋە.

ھىوادارم چىرۈكە كەم بتوانىت ۋەك ھۇشدارىيەك بىت سەبارەت
بەۋەى كە ئەمە چۈن پوۋدەدات ۋ يارمەتى خەلكى گشتى بدات
لە مەترسىيەكە تىيگەن. ھەروەھا ھىوادارم باشتىن پىگە بۇ
بەرەنگاربوۋنەۋەى ئەم مەترسىيە نىشان بدات. بەرنامە ئەتۈمىيە
ناياسايەكان خالىكى لاۋازى ھاۋەشىان ھەيە: پىۋىستىيان بە
پابەندبوۋنى نىۋدەۋلەتى ھەيە. پاكىستانىيەكان بۇمبەكەيان
پەرەپىداۋە، چۈنكە زاناكانىيان سوۋدىيان لە شارەزايى لە ھۆلەندا
ۋەرگرتوۋە، بۇ نەمۋە. بەرنامەى سەنتەرفىۋىجى عىراق ھەرگىز

نەيدەتوانى سەر كە وتوو يىت ئەگەر ئىمە سوودمان لە
ھاو كارىيە كانى ئەلمانىا، بەرىتانيا، سويسرا و ئەمريكىا نەبىنىيا.

ئەو پىنگايانەى كە من لەم ولات و ئەو ولات بەدوايدا
دەگەپام، داخراون. بەشىكى زۆرىشى ھۆكارەكەى ئەوئەى كە
دۆسىيەى عىراق حكوئەتە كانىانى ورياتر كرد. لەوئەى نەتەو
يە كگرتووە كان مامەلەى ئىمەى لەگەل كۆمپانىيەى MAN ئاشكرا
كرد. ئىتر لەو ساتەوئەو زانايانى تەكنەلۇژىيەى نوئ بۇ نموونە ئەلمانىا
و ولاتانى ترى پۇژئاوا بوونەتە پىشەنگ لە ياساكانى
كۆنترۇلكردنى ھەناردە كردن.

پەنگە ولاتە زلھىزە كانى پۇژئاوا تا ئىستا خراپترىن شوپىن بن
لەسەر زەوى بۇ بازار كردن بۇ پىكھاتە ئەتۆمىيە ناياسايە كان.
پىساكانى شتومەكى (بەكارھىتەنى دوانەى)، و ئەو كۆمپانىيانە كە
بەرھەميان دەھىتن، قەدەغەدە كردنە. بەلام ئەگەر بەتەوئ ھەموو
كەلىپتىك لە سەرانسەرى جىھاندا داخىزىت، ئەوا پەنگە مەحال
يىت. لەلەيەكى تر زۆرىك لە گەلانى دىكە ئەوئەندە پىشكەوتوو
بووینە كە لە توانايان دايە پىكھاتەى سەنتەرفىوج بەرھەم بەھىتن.
كۆمپانىياكانى ولاتانى ۋەك سىنگافورە، ئەندەنوسىا، يان فېنلاندا كە
ژىرخانى تەكنەلۇژىيەى بەرزيان ھەيە بەلام ھىچ بەرنامەيەكى
ئەتۆمى تايبەت بە خۇيان نىيە، لەوانەيە خۇيان ئامادە بكەن بۇ
دروستكردىنى پىكھاتە كان بەبى ئەوئەى زەنگى ئاگادار كردنەو
لەيدەن.

عىراق ھىشتا ناوئەندىكە لەبەردەم ۋەستاندى ھەرەشەى
بلاوبوونەوئەى چەكى ئەتۆمى. ھەرۋەھا سەدان زانانى ئەتۆمى
خاۋەن شارەزايى پىئويست بۇ پىتاندىنى يۇرانيۇم و دروستكردىنى

بۆمب لى بەغدا ماونە تەوۋە. رەنگە ھەندىك لى ھاۋكارە كانى پىشوم
پىش لى شىركىشى و دواى داگىركارى ولاتەكەيان بەجىھىتىت
و ئەمەش مەترىسىيەكى بەردەۋامى ھەيە كە رەنگە زانىارى
بەرھەمەتتەنى چەكى كۆمەلكوز لى دەرەۋەى سنوورە كانى عىراق
زۆر تىر بىت. دواى ماۋەيەكى زۆر لى كۆتايى ھاتنى بەرنامە
ئەتۇمىيەكەى سەددام، زاناكانى ۋەك ئىنساىكلۆپىدىيەكى پىر
لە زانىارى لى تەكەنەلۇزىي سەنتەرفىوجدا ماونە تەوۋە. ئەمەش دەشىت
ئەوانە بۇ بەرنامەيەكى چەكى بىانى زۆر بەنرخ بن.

ۋەك لى چىرۆكە كەمدا دەرەكەۋىت، زۆر جار زانىان بەھۋى
زانبارىيە كانىانەۋە دامەزراون و دواتر دەخرىتە دۆخىكەۋە كە
كۆتۈرۈلۈپكى كەمىان بەسەردا ھەيە. سەرەپاى ئەۋ دەستەۋاۋە
نازايانەى كە لەسەر يادەۋەرى پەيكەرى جىغرسۆن نەخشىراون،
بەلام ھىشتاش ستەمكارى دەتوانىت پىاۋىك بىخاتە دۆخىكى
ناپاكەۋە ئەگەر يەۋىت خىزانەكەى پارىزىت. تىگەيشتن لەم فشارە
كىلىلى ۋەستاندىنى بىلاۋبۈنەۋەى چەكى ئەتۇمىيە. مەن باۋەرم بەۋە
نىيە كە ھاۋكارانى پىشوم چالاكانە ھەۋلى فرۇشتىنى زانستە
ئەتۇمىيە كانىان بەدن لى بازارى رەشدا. بەلام عىراق شوتىتىكى
مەترىسدار و ناسەقامگىرە بۇرئان لى ئىستادا و رەنگە ھەندىك لى
زانايانى پىشۋى چەكى ئەتۇمى و تەقەمەنى بىكار بن. بە ئاسانى
دەتوانن بىنە ئامانجى ھەر كەستىك كە يەۋىت سوود لەۋ
كارامەيىانەى كە لەسەر داۋاى سەددام فىرى بوون، بەكاربەيتىت.

ۋەك ئاشكرا كىردى بەرنامە ئەتۇمىيەكەى لىبىا لى ۲۰۰۴دا
دەرەكەۋت، ھىشتا بازىرىكى رەشى نىۋەۋەلەتى بوونى ھەيە كە
برىسى تەكەنەلۇزىا و شارەزايى ئەتۇمىيە. جىھان توۋشى شۆك بوو
كاتىك زانى چۆن نەپتىيە كانى سەنتەرفىوج لى پاكىستانەۋە بۇ لىبىا

و ئىران و كۆرياي باكور و رەنگە لەودىيەوۈ بىلاوبوۈنەتەوۈ.
وانەكە سادەيە: زانين يەكەم و گرنگترين پىكھاتەيە بۇ بەرنامەي
چەكى شاراوۈ و كاتىك زانىارى ئەتۈمى كەوتە سەر زەوى واقع،
ئىتر كونترۇلكردنى ئەستەمە.

زانايانى پىشورى ئەتۈمى لە بەغدا پىويستيان بەوۈيە بخىرئە سەر
كارىكى باش كە ھاندەريان بىت تاوۈكو لە عىراق بىمىنەوۈ.
پىويستە ھەنگاۈ بىرئىت بۇ دىلئابوۈن لە سەلامەتتەيان، بۇ ئەوۈي
ھەرگىز ئەو ئەگەرە سەرھەلنەدات كە رەنگە ناچار بىكرىن بۇ
خزمەتكردنى بەرنامەيەكى ئەتۈمى نەيتى بۇ ولاتىكى دىكە يان
گروپكى تىرۇرىستى. رەنگە بۇ ئىستا ھەندىك لە زانايانى پلە بالا
لە عىراق بھىترئە دەرەوۈ. زۇر گرنگە كە يەكىك لە
دەرئەنجامەكانى پزگاركدردنى عىراق كەمكدردنەوۈي مەترسى
بىلاوبوۈنەوۈي چەكى ئەتۈمى بىت نەك زىادكدردنى.

ھەموو شەۋىك من و خىزانەكەم لە كەنالى جەزىرە و سى ئىن
ئىن سەبرى ھەوالەكان دەكەين، ئەمەش وەك ھەۋلىك تاوۈكو
بزانين كە لە زىدى خۇماندا چى پروودەدات. داھاتوو زۇر نادىار
و ناروۈنە، بەجۇرىك بەپاستى ھەست بە بىتاقەتى دەكەم لەوۈي
كە لەم شتانەوۈ دوورم كە بۇمن زۇر گرنگن. دەزانم ھىشتا
سەلامەت نىيە بۇ من بگەرپمەوۈ بۇ عىراق، بەلام پلانم ھەيە
پۇژىك لە پۇژان ئەو كارە بكەم، لانىكەم بۇ ئەوۈي لە شوىتى
لەدايكبوۈنمدا بىمىژن. سەبارەت بە مىندالەكانىشم، ناتوانم خەيالى
ئەوۈ بكەم كە ئاخۇ لەداھاتوو چ پىگەيەك دەگرەنە بەر، پىك وەك
خۇم كاتىك لە تەمەنى ئەواندا بووم ھەرگىز خەيالى ئەوۈم
نەدەكد كە بكەومە سەر ئەم پىگەيە. تەنھا دەتوانم دوعا بكەم
كە ستەمكارى ئىتە سەر پىيان ھەروەك ھاتە سەر پىگەيە من.

زەيد لەم دوايانەدا پىيى وىم، ئەگەر بارودۇخى غىراق
 سەقامگىر تر بىت، دوای ئەوۋى بىروانامەى زانكۆى بەدەست
 دەھىنىت، دەيەوئىت بگەرپتەوۋە بەغدا بۇ ئەوۋى ھاوکار بىت لە
 ئاۋەدانكردنەوۋى ولات. كاتىك ئەمەى وت، پرىشكىكى
 سۆزدارىم لە چاۋىدا بىنى كە شتىكى لە مندا ھەلگىرساندەوۋە.
 لەناكاو خۆم ھاتە بەرچاۋ كە لە تەمەنى ئەودا بووم، كەسكىكى
 ئايدىالىست بووم و خەونم بەوۋە دەبىنى كە بتوانم جارىكى دىكە
 يارمەتى ولاتە بەپىتە كەم بدەم بۇ گەيشتن بە ئامانج. ھەربۆيە ھەز
 دەكەم بىر لەوۋە بگەمەوۋە كە بە پىچەوانەى مەوۋە، دەتوانىت توانا
 ئەندازىارىيە كانى بەرەو ئامانجە ئاشتىخۋازانە كان بە كاربەيتىت.

سوپاس و پىزانىن

دەمەۋىت ددان بە قوربانىدان و مەينەتە كانى ئەو نەۋەيەي
عىراق دا بىتىم كە لە سەردەمى سەددام حوسىندا ژياۋن. لە پىناو
ئەۋانەي نەماۋن و ئەۋانەش ۋەك پەلەيەك ماۋنەتەۋە، نايىت ھەرگىز
زولمى پىزىمەكەي سەددام لەبىر بىكەين تاۋەكو جارىكى تر
دووبارە نەيىتەۋە.

نوۋسەرانى ئەم كىتىپە دەيانەۋىت سوپاسىكى تايەتى دەيفىد
ئۆلبرايت بىكەن كە ھاۋكارىيە كانى واىكرد ئەم كىتىپە لەدايك بىيت.
ھەروەھا سوپاسىكى زۇر بۇ مۆلى يىنگھام، كۆرى ھىندەرىشتاين،
جەمال سەلمان، جاك باۋت، گارى دىلۇن، ئەلىس مارتىل، دانىل
مۇرتۇن، سىموس كۇنلان، كرىستيان جۇرى، ئىريك نىلسۇن، لۇرا
كوساك، لۇرى سەيد-مىھرىتىنس و دىفرا ك. نىلسۇن، ھەروەھا
سوپاسى بىنەمالەي عوبىدى و پىتەر دىكەين، بۇ خۇشەۋىستى و
پىشتىۋانىيان لە كاتە سەختە كاندا.

بۆمبىك لە باخچەكەمدا

THE BOMB IN MY GARDEN

"بۆمبىك لە باخچەكەمدا" دانیڧدانانى زانايەكى عىراقىيە كە بە دارىژەرى سەرەكىيە بەرنامەنى ئەتۆمىيە سەدام حوسەين دادەنرىت. كىتەپكە بە ھاوکارى لەگەل كىرت پىتەر - رۆژنامەنووسىكى بە ئەزموون. نووسىويەتنى و تىايدا تىشك دەخاتە سەر چىرۆكى دروستكردن و پەرەپىدانى چەكى ئەتۆمىيە لە لاىەن عىراقەو و چۆن توانرا لە ماوەيەكى زۆر كەم بگەنە پىتاندىن يۇرانيۆم و دواچار ھەولەكانيان بۆچى شكىستى ھىنا؟ بە گوتەنى عويىدى، زانا كوردەكان رۆلنى گىرنگ و بەرچاويان ھەبوو لە پىتاندىن يۇرانيۆم و دەللىت كە كوردەكان بە زىرەكى و پر لە وزە و چالاكى ناسرايوون. لە بەشىكى دىكەنى كىتەپكەدا، نووسەر باس لەو دەكات كە لە كاتى داگىركردنى كۆيت و ھىرشى ھاوپەيماناندا، سەددام چۆن داوانى ئەوەنى كردوو كە بە زووترىن كات ئەگەر تەنھا بۆمبىكىش بىت، دروستى بگەن

8,000 IQD

9 789922 709093

فام

دەزگای فام

بۇ چاپ و بڵاوكردنەو

FAM PUBLICATION

+964 750 773 71 76

info@fam.pub • www.fam.pub

fampublication

COVER DESIGN BY

Baden Reiser